Ion Murgeanu

EXCELSIOR

Medalioane literare. Eseuri culturale

DUPĂ 12 ANI

Se dedică Doamnei Silvia Cinca

Era puțin înainte de anul 2000. Era mai exact 1997. Dna Cinca tocmai mă invitase în America şi eu refuzasem ca prostul. Înainte de-a vedea America s-ar fi cuvenit să văd mai întâi Parisul. Aveam încă acest fix. Şi o poftă nebună de scris. Era ciudat că cei din jurul meu nu vedeau dar se vedea ...de la Paris! Dragul de Georges Astalos îmi spunea repetând: Cred că eşti convins că revista la care scrii - (era „Curierul Românesc" heliadesc/ într-o variantă nouă post decembristă), e scrisă mai mult de jumătate de tine. Dar uneori în mod sigur trei sferturi din ea. Complimentul venit chiar din Paris, din partea unui meseriaş, mai mult mă golea decât să mă umplea. Mi-a adus aminte că foarte tânăr profesor la Cârlibaba fiind încercasem să scriu singur o revistă pentru unicul cititor Ion Iancu Lefter, prieten şi coleg de catedră la şcoala din munți.

Pe acesrt fond veni în câteva zile propunerea Dnei Silvia Cinca de a face pentru un ziar din California Anahaim SUA un supliment literar cultural. O sinteză culturală românească, o dată pe lună, în hemdomadarul de renume la românii americani , numit „Meridianul Românesc", moştenitor al unui ilustru „Magazin", s-a spus.

Am negociat inițial pe o sută de dolari. Dna Cinca ținând la preț spunea cincicizeci. Doamnă, cincizeci de dolari în America îmi închipui că este ciubucul dat la frizer după ce „îți faci fața". Noua replică avu şi ea efectul ei.

Am pornit cu 100 USA şi în zece ani de muncă asiduă s-a ajuns, cu chiu cu vai, la 350 USA. Prețul cât de cât corect ar fi fost cel puțin 500 USA. Între timp Suplimentul se făcu vizibil la românii americani. Mulți îl citeau, la câțiva trezea aprecieri sincere. Cu timpul am avut câțiva fani convinşi că fac un lucru cu totul deosebit. Atât pentru limba română cât şi pentru istoria patriei sale.

Deocamdată începuse era simposioanelor, întâlnirilor scriitorilor români de pretutindeni, (sintagmă inventată de noi la „Curierul Românesc", imediat după revoluție), pe urmă şi a jurnaliştiştilor români din toată lumea. Frații mei jurnalişti din SUA, când au auzit pe ce preț lucram Suplimentul – care încet devenea o revistă-n sine – un fel de ziar în ziar – au crezut că glumesc.

Nu se poate să fii plătit aşa de zgârcit de un om atât de bogat. Aşa e înțelegerea, le-am răspuns. Şi am continuat, perfecționând „revista mea" structurând-o în 7 rubrici: PULS, CLASICII NOŞTRI, ARTE FRUMOASE (UT PICTURA POESIS), SCENA ŞI CULISELE, A ŞAPTEA ARTĂ, LUMEA MUZICII, EXCELSIOR.

Am învățat să scriu frumos căci libertatea era absolută. Nu mi s-a clintit o virgulă. Textele apăreau în integralitatea şi în splendoarea lor. Recunosc că scriam de drag, cu dragoste, scriam „fierbinte" şi sincer, mă simțeam în fine scriitor fără rest, în nici un caz, cum se spune *horribile* – publicist.

Rubrica sugerată la început de Dl. Marius Badea a fost CLASICII NOŞTRI. Mi-a amintit atunci de sfatul lui A. E.Baconsky, din anii de prigoană totalitaristă: „Nu-ți pierde

vremea citind ce se publică prin reviste şi nu numai; întoarce-te la bătrânii noştri clasici şi vei vedea ce splendori stilistice şi câtă înţelepciune găseşti la ei.” Într-adevăr. Ocazia amânată se ivise când nu mă mai aşteptam. Dl. Badea invoca sentimentalismul românului deştărat, care în noua rubrică îşi va aduce aminte de autorii învăţaţi la şcoală. Gând la gând cu bucurie. În cei peste zece ani am epuizat obiectul rubricii încât dacă aş fi pus în situaţia de a alcătui o Istorie a literaturii – compartimentul dedicat clasicilor e gata: citit din operă şi tranşat şi după părerile criticilor mai importanţi.

Am inventat, pe urmă, rubrica EXCELSIOR, ca pe o contra-replică la clasici, scriind în ea despre contemporani; e drept, despre contemporanii care îmi trimiteau cărţile lor sau pe care-i iubeam şi-i preţuiam în mod cu totul deosebit.

> *Vreau să spun că fără o intenţie expressă m-am trezit autorul unei reviste cultural-artistice în sine, scrisă de mine – un singur autor. De la titluri şi până la ilustraţii. Între timp am trecut la computer şi sursa mea de comunicare a devenit Dl. Gabi Kovacs, director artistic, om sensibil şi deosebit de atent. M-ar fi ajutat mult dacă răspundea practic cererii mele(mai este timp încă!) de a intra în posesia unei liste de autori care îmi lipsesc: Cronicarii Moldoveni şi Cronicarii Munteni, Miron Costin, Grigore Ureche, Ion Neculce, Gheorghe Asachi ,Costache Conachi, Ion Budai-Deleanu, Gr. Alexandrescu Al. Donici, Bogdan Petriceicu Haşdeu, Nicolae Iorga, Mihail Kogălniceanu, Al. Odobescu, Al. Macedonski, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuţă, Ioan Slavici şi Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale, Al. Phillippide, Dan Botta, Emil Botta, Panait Istrati şi Contesa de Noailles, Aron Cotrus şi Vintilă Horia, Emil Cioran, Eugen Ionescu;*

Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia, dar şi Mihai Ralea, G. Călinescu, Noii clasici, Ştefan Bănulescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Silvia Cinca. Cel puţin aceştia…

Câţiva prieteni au considerat că „revista mea”este o lucrare vrednică de Guiness Buck. M-am abţinut. Modestia a fost de altfel duşmanul meu secret şi insinuant care „m-a lucrat” pe la spate toată viaţa. Alături poate şi de unii „prieteni” care au profitat de ea şi de modul meu risipitor în ale ştiinţei literare. Modestia şi neştiinţa banilor. Imposibilitatea de-a pune de-o „afacere” şi eu.

Nu ştiu să negustoresc munca mea; nu mă ştiu tocmi pe drept şi pe bune. La un moment dat o editură de la Bucureşti – şi nu una oarecare- mi-a sugerat să scot din colaborarea mea la „Meridianul Românesc”,două cărţi: CLASICII NOŞTRI MODERNI şi EXCELSIOR. Ultima a fost şi culeasă, iar autorul i-a făcut,după tipic, corectura. Eram deci în linie dreptă cu apariţia cărţii. Imediat a intervenit problema banilor, a „sponsorilor”, a bibliotecilor judeţene, care să comande parte sau părticică din tiraj. Mărturisesc nu surprinderea mea: blocajul meu.

Editorul, de fapt editoarea, poeta Aura Cristi, şi-a asumat riscul de a-mi trage mai curând, sau ca o compensaţie, poate, o nouă ediţie – a doua- din cartea mea IISUS apărută iniţial la Editura Crater a eruditului nostru prieten Ion Papuc. Prietenul meu o

scosese pe banii editurii sale Crater. În o mie de exemplare. El le ceruse tipografilor 500, „Dar aşa a voit El”. Fu replica marelui nostru prieten când îmi relată că tipografii trăseseră 1000 de exemplare, fără a mai întreba ce şi cum. Nişte simpli tipografi deci au simțit ce tiraj merita Mântuitorul.

Noul editor a retipărit cartea despre Iisus cu titlul „Viața lui Iisus”, dar nu numai atâta lucru m-a supărat, mai sunt şi câteva amănunte peste care eu ca autor nu pot trece. Editorul a trebuit ca să-şi vândă marfa. Eu aprecierea aceasta, Carte-Marfă, o consider barbară şi o resping cu toată vehemența.

Aşteptăm timpuri mai bune, când CLASICII NOŞTRI MODERNI ca şi EXCELSIOR de altfel, vor putea fi tipărite în calitatea lor de CĂRȚI – CĂRȚI BUNE; CĂRȚI NECESARE TINERETULUI, mai ales; parte şi total; de se va putea, a fenomenului SUPLIMENT CULTURAL al MERIDIANULUI ROMÂNESC ANAHEIM USA – opera unui singur autor, care nu întâmplător semnează, după alte 15 cărți, tipărite de-a lungul anilor, cu acelaşi nume:ION MURGEANU. Să aşteptăm norocul?! Nu, Domnilor: BIRUI-VA GÂNDUL!

IMPOSSIBILIUM NULLA OBLIGATIO EST (lat. „Imposibilul nu este obligatoriu” sau, mai precis: AŞTEPTĂM IMPOSIBILUL SĂ DEVINĂ OBLIGATORIU! UN OM CARE SĂ INVESTEASCĂ ÎN IMPOSIBIL. SĂ NE ULUIASCĂ PRIN FAPTUL DE A TIPĂRI DOUĂ CĂRȚI ÎN PLINĂ CRIZĂ , DAR ŞI DE CONFUZIE, PRIN CARE TRAVERSĂM, ÎNTRE DIVERTISMENT ŞI ADEVĂRATA CULTURĂ.

ION MURGEANU

Cuvânt înainte

DESPRE POEZIE ÎN NOUA ORDINE MONDIALĂ

Cuvânt rosit de Ion Murgeanu la lansarea de la târgul de carte Bookarest 2002, a cărții sale de poezii *Turnul Onoarei*, ediție de autor, Editura Vinea, acelaşi an…

Lui G.Călinescu la 110 ani dela naştere

Pentru poezie am ales toată viața liniştea dimineților şi singurătatea lor din fața unei ferestre din care se vede numai un plop solitar, încurajînd câteva sălcii plângătoare

din apropiere, deşi nu se află pe-acolo nici o sursă de apă, afară de gropile din asfalt dintre blocuri, umplute pe timpul ploailor. Mă gândesc că de fapt poezia originară pură şi inefabilă trebuie să fie asemenea plopului cel singuratec, sau cel puțin poetul care o scrie, apărătorul sălciilor plângătoare, tânjind împreună după puțină apă, atât de aproape de țărmul omenesc al singurătăților noastre.

Asupra poeziei am făcut lungi discuțiuni peripatetice când eram foare tineri, la Bârlad, cu Cezar Ivănescu, prezent aici să mă prezinte ca autor aproape „definitiv", după ce multora ne-a fost chiar de timpuriu un fel de învățător de poezie, şi cicerone, prin ținutul arid, din acea vreme, unde nu se vedea prea clar pentru adevărata poezie nici un orizont. El vorbea totuşi cu un firesc nefiresc aproape, despre marea poezie, atunci când în ziarele la care aşteptam şi noi să debutăm apăreau, zi de zi poezii cu macarale şi stahanovişti.

Asupra poeziei am avut privilegiul, după aceea, unor discuții scurte, dar cât de pilduitoare, din câteva întâlniri, absolut admirabile, adevărate lovituri de destin, căci gazdele mele au fost atunci, Tudor Arghezi sau A.E. Baconsky…nu înțeleg nici acum ce fel abordați, şi totuşi ospitalieri şi îndatoritori până la Dumnezeu, spunându-mi Tudor Arghezi „coleg", iar Baconsky numindu-mă, în adresarea sa, tot timpul, „Poete"…

Pe urmă au fost cititorii mei, puțini poate şi necunoscuți credeam eu, până la următoarea întâmplare. Într-un tren de navetă, pe ruta Paşcani-Iaşi, pe când coboram într-o seară de la Suceava, să ajung prin Iaşi la Zorleni, ab originem , şi mă nimerisem într-un compartiment ticsit de medici şi de profesori navetişti, cunoscuți între dânşii, cu hărmălaia specifică, la sfârşitul unei zile de lucru pe la comune; indiscreții, mici bârfe, întretăiate de hohote, despre personaje străine mie…eu stăteam într-un colț cu pelerina trasă peste obraz, singurul străin de grupul lor de prieteni, în fond, şi tracasat, de ce n-aş spune-o, de gălăgioasa lor gaşcă…a unei seri ce-ar fi putut rămîne pe veci anonimă şi inconcludentă…Când, cineva, o tânără doamnă, le făcu semn tuturor să tacă, apăsând pe butonul unui mic aparat de radio, cu tranzistori, cum li se spunea în acea vreme…În liniştea ce se lăsă auzeam mersul sacadat al trenului, pe-o linie veche ca de când lumea…Dar liniştea deveni magică; am auzit mai întâi semnalul Radio Iaşi şi ora exactă. A fost ora 17. În următoarele minute difuzăm un Moment poetic. Versuri de Ion Murgeanu în lectura autorului...

Uluit, mi-am tras şi mai tare peste obraz pelerina, chiar îmi închipuiam că cei de acolo mă vor recunoaşte şi în următorul moment voi fi alungat cu pietre. Dar nu; totul se derulă firesc şi toată lumea ascultă poeziile mele într-o religioasă tăcere aş putera zice. Eram foarte tânăr pe-atunci; foarte tânăr; eram foarte timid, cum am rămas până în clipa de față în anume privinți. M-aş fi putut desconspira? Am tăcut până la capătul liniei, dar pot spune că întâmplarea m-a marcat profund, pe tot restul vieții, înțelegând care era de fapt miza pentru a fi poet. Cum aş putea uita acea clipă, şi acel moment de grație, în fond, prevestitor şi profund, petrecute într-o vreme când aşteptam de la poezie chiar totul?

Am datoria pe urmă să nu-l uit niciodată pe cel mai important cititor al poeziei mele din veac. El s-a numit G. Călinescu. Greu de spus cum s-a întâmplat ca „primele" mele poezii să ajungă până la el. Nu l-am cunoscut personal niciodată, deşi a umblat zvonul cum că am mers la el, costumați într-o nostimată, că i-am fi forțat mâna, sentimentali şi anoştri, eu şi prietenul meu din acea vreme, Ion Iancu Lefter, o amintire acum şi el. Fleacuri. Prostii. Inițiativa a fost a redacției revistei Contemporanul, şi-n

ultimă instanţă a redactorului şef al ei de atunci George Ivaşcu. Marele critic a intuit totuşi perfect şi exact, pentru tot restul vieţii şi „carierei" mele de poet, filonul autentic al poeziei pe care o scriu şi azi. „Inspiraţia năvalnică şi uneori solemn exaltată…temperamentul solar…dar şi nota dionisiacă" a unei aemenea poezii.

La apariţia primei mele cărţi Repaose, cu exact 35 de ani în urmă, unii critici au presupus o „despărţire de verdictul critic călinescian" vorbind chiar de o „răzvrătire" împotriva acelui „verdict" al marelui critic. Total inexact. Tot ce am scris de atunci, într-o viaţă de om şi de poet, stă negreşit sub verdictul genialului critic, pe care am avut şansa să-mi salute „primele" versuri, la 22 de ani. Dovadă şi cartea pe care o lansăm aici, într-o ediţie de autor şii titlul ei, fireşte „solemn exaltat",cînd ar fi putut fi defapt un alt tilu, „Confesorul", la care am renunţat în ultima clipă, din superstiţie poate, dar şi inspirat şi de îndrăgostirea subită de noul tiltu, Turnul Onoarei, a editorului nostru, poetul Nicolae Ţone.

De ce am renunţat, şi de ce superstiţie, în legătură cu „Confesorul", e o întreagă istorie, sau chiar istoria întregii mele biografii de poet, alcătuită mai ales din refuz, dar nici odată şi din uitare. Confesorul a fost primul volum predat şi acceptat la Editura Cartea Românească de sub direcţia lui Marin Preda, prin anii 70 ai veacului trecut. El avea să se întoarcă de la cenzură fără viză pe toate filele manuscrisului. Fusese considerat un „material" periculos, un manuscris „mistic şi otrăvit de cele mai periculoase influenţe decadente şi cosmopolite". Când, de fapt, poemeleConfesorului, nişte imnuri pletorice şi avântate, şi, bineînţeles, „solemne" ceremonii, erau datorate primelor mele lecturi din Biblie, cărora le-am rămas fidel pâă azi. Reacţia mea la tratamentul respectiv a fost pe măsura vârstei de-atunci: violentă şi „rea" faţă d ee cei ce mă refuzau total şi fără menajamente. Târgul ce a urmat, după aceea, şi apariţia respectivei cărţi cu titlul Confesiunea, aproape că nu mai au importanţă, şi nici hazul de necaz, nu mă mai delectează, de care m-am anexat ani de zile, după întâmplările de atunci.

Aşa mi-am pus însă Securitatea pe cap, fiind considerat duşman al regimului comunist, din moment ce apreciam în gura mare despre conducătorii zilei, că nu sunt mai prejos cu nimic de foştii „fascişti, mai terorişti chiar decât legionarii la vremea lor". (Fond „d", dosar nr.11.190, vol.18,f.131-132). Aş fi putut fi oricând chemat în faţa tribnunalului „poporului", dacă n-ar fi vegheat asupra mea, cred cu tărie, îngerii biblici, din Noul Testament, ai Domnului şi Dumnezeului meu Iisus Hristos.

Nu am fost un erou; am fost un copil liber şi un tânăr rebel, căci atât de vexat la începuturile mele, de tratamentul avut, când destinul meu s.-ar fi putut configura cu totul altfel, în condiţiunile unei libertăţi ce puţin decente.

Şi totuşi nu am abanmdnat, nu am încetat nici o clipă, chiar în asemenea condiţii să scriu şi să public, fără a mă încolona; fără compromisuri şi bani în exclusivitate. Nu am luat premii şi nu am făcut alte călătorii decât cele imaginare, care mi-au umplut din ce în ce mai mult viaţa, şi filele cărţii de faţă şi-a altora. Mie îngerul poeziei mi-a stat, după cum am şi spus, alături mereu, şi de câte ori am fost ispitit să greşesc, mi-a dat peste mână. De aceea afirm cu tărie că poezia este sfântă ca rugăciunea, pentru că poezia de fapt este premergătoare rugăciunii. Un suflet modelat de poezie va ajunge mai uşor la rugăciune şi prin ea la credinţă.

Poezia m-a învăţat să citesc poezie şi m-a ajutat să vin din ce în ce mai aproape de Dumnezeu. Solemna mea exaltare, temperamentul solar, chiar nota duionisiacă a inspiraţiei mele, pe care le veţi întâlni, în expansiune, în cartea de azi şi în altele, m-au

ajutat, de la un capăt până la altul, şi mă ajută în continuare să meditez, în altă dimensiune, dar în acelaşi scop, al Adevărului revelat.

Aşa m-am apucat de scris şi despre poezie, şi nu am lăsat neluată în seamă nici o carte ce mi s-a oferit, de un autor sau coleg, mai mult sau mai puțin cunoscut; nu există excepții în regula mea de a iubi poezia. Există o democrație a poeziei şi a celor ce o scriu. Toți suntem copiii lăsați liberi pe pajişte să zburdăm sub ochii unui Dumnezeu minunat. Dacă mai şi greşim înseamnă că Dumnezeul poeziei atunci se uită în altă parte. Dar în general poetul nu greşeşte decât în absența, fie şi-a unui elementar talent. Atunci nici nu ar trebui de altfel să scrie.

„Înlăturând tot ce este de prisos, îndreptând tot ceeea ce este denaturat, aruncând lumină asupra a tot ce este întunecat, lucrând pentru a face ca totul să strălucească de frumusețe…fiecare trebuie să devină frumos şi asemenea lui Dumnezeu dacă voieşte să-l vadă pe Dumnezeu şi Frumusețea". Citesc şi-mi notez zilnic astfel de „sfaturi". Acesta de mai sus face parte din Eneadele lui Plotin, ajuns până la noi prin Mistica lui Jaques de Mariquette, carte de care m-am despărțuit cu greu pentru a ajunge la acest mic eve niment personal. Iată deci Metoda! Cu următorul mic adaos: „Viața cea mai bogată este iubirea cea mai bogatră, iar iubirea vine din Lumina cerească ce izbucneşte din Unul absolut". Vă mulțumesc pentru că m-ați ascultat şi rămân al Dvs. smerit frate şi supus cititor înainte chiar de a fi poet. Fiți sănătoşi şi veseli! Iubiți-vă unii pe alții, Iubiților!

EXCELSIOR

Petre Țuțea în fața lui Dumnezeu şi a neamului românesc

Sunt 10 ani de la moartea lui Petre Țuțea, vârful de lance al generației anilor '30, "generație de aur", "cu orgoliul României Mari", şi fundamentând în act această culme din istoria României. "Generație care vorbea împreună şi se înțelegea separat", după însăşi expresia lui Petre Țuțea. Ar fi trebuit să aibă destinul unui conducător economic al României (după cum a şi fost scurtă vreme), sau şi politic, dar a fost să fie printre martirii neamului românesc.(Ion Papuc). Țuțea, despre care Emil Cioran n-a încetat niciodată să o afirme (chiar şi din "buricul" lumii, de la Paris) că a fost singurul om genial pe care l-a cunoscut. Iar Mircea Eliade considerându-l, la rândul său, "un Socrate al Bucureştilor", medalie aplicată, în schimb, şi profesorului său Nae Ionescu: "un Socrate român". În fine, iată şi mărturia unui J. N. Manzatti : "Cu Petrică Țuțea m-am

înfrăţit acum vreo 43 de ani, pe când era director în Ministerul Economiei Naţionale, fiindu-mi prezentat de un alt coleg al său, Georgel Demetrescu, azi la Madrid. Din fericire, iar nu din merite personale, viaţa m-a proiectat în cerc de intelectuali. Am cunoscut personal pe Nicolae Iorga, am fost adesea în vecinătatea lui Vasile Pârvan, m-am bucurat de amiciţia unor Nae Ionescu şi Mircea Eliade. Însă pentru mine Petre Ţuţea rămâne cea mai covârşitoare minte întâlnită, cea mai prodigioasă inteligenţă românească…"

La 10 ani de la *trecerea sa în fiinţă,* de-ar fi să ne folosim de preceptele lui filosofice şi religioase, revista *Origini,* mirabila revistă *Origini / a review of literature, ideas, and arts sponsored by "Literart XXI" The internaţional association of romanian writers and artists inc.* (Editor: Gabriel Stănescu) îi dedică în ediţia sa din lunile Mai-Iunie 2001 o revistă-n revistă, constând din 4 pagini detaşabile şi numerotate cu cifre romane. Prestaţia aceasta omagială, venind ca din partea unuia din ultimii discipoli ai înţeleptului valah şi dâmboviţean (l-am numit iarăşi aici pe Gabriel Stănescu) are greutate şi se citeşte cu maximă atenţie şi încântare. *Ultimele dialoguri,* un scurt eseu introductiv al lui Horia Ion Groza, *Mistica*, unul din capitolele culegerii de texte intitulate "Filosofie şi teologie", de Petre Ţuţea, ce urma să apară la Editura Timpul din Iaşi, cu un scurt *chapeau* al editorului ieşan Cassian Maria Spiridon, (între timp va fi şi apărut!), şi spumoasa evocare a lui Constantin Aronescu, pe două pagini de interior şi de mijloc: *Istoria are un cod moral* , reuşesc să ne dea un profil substanţial, dacă nu şi total inedit, al lui Petre Ţuţea, omul *fără operă scrisă*, până la bătrâneţe, dar care orice rostea rămânea memorabil. Luxat, fracturat de istorie, după 24 de ani de puşcărie comunistă, făcuţi în câteva tranşe, la cheremul satrapilor roşii, Petre Ţuţea revenea în cetate, solitar şi masiv, împrăştiind cu generozitate printre semenii zmintiţi de aiuritoarele vremi, parimiile lui filosoficeşti, într-o vorbire colorată, dar având miezul ei, *ca din bătrâni.* Longevitatea s-a bilogică (n.în 1899, în Boteni de Vlaşca, a murit la Bucureşti nonagenar, fiind îngropat la Boteni, în pământul natal) i-a servit pentru a-l îmbogăţi, şi a ne îmbogăţi. "Ultimele dialoguri cu Petre Ţuţea", carte apărută la Criterion Publishing, din care Horia Ion Groza citează copios şi inteligent sunt pline de adevărate perle ale unei gândiri rămase vii şi pilduitoare până la adânci bvătrâneţi. "Bătrâneţea, spunea Ţuţea, poate fi o anticameră a morţii sau a bolii, conform ştiinţei, dar şi o anticameră a nemuririi, conform religiei". El îl cita pe marele său contemporan, poetul (dar şi filosoful) Lucian Blaga, cu aceste versuri, folosite şi de Delavrancea în drama dedicată figurii lui Ştefan Vodă al Moldovei şi intitulată, cum se ştie, *Apus de soare":* "Soarele lacrima Domnului/Cade în mările somnului". În *Bătrâneţea şi alte texte filosofice* (Ed. Viitorul Românesc, 1992) Petre Ţuţea spunea: "Când ajungi la izvoarele vieţii materiale şi spirituale, înţelegi şi natura bătrâneţii, bolii, neputinţei, morţii şi nemuririi. Atunci calitatea stăpâneşte cantitatea, iar numerele – nu cele pitagoreice – sunt împinse spre tehnicile existenţei". "Libertatea este o frânghie pe care cobori în întuneric" afirma Petre Ţuţea pe urmele unui Sartre din care-i plăcea acest paradox: "Omul este condamnat să fie liber". Biografismul acestui bătrân a cărui "poftă de viaţă era invers proporţională cu vârsta" (Ion Papuc) este suculent şi mereu memorabil. "Cine până la 30 de ani nu e de stânga n-are inimă, dar dacă după 30 de ani nu e conservator e cretin". "Nu poţi să fii antisemit dacă eşti creştin" , adăugând în efervescenţă de spirit: "Că doar Iisus Hristos nu s-o fi născut la Fălticeni". Despre invazia sovietică după război: "Războiul a permis cirezilor ruse să ajungă să se balige pe malurile Elbei". Vedea simplu şi în acelaşi timp în toată complexitatea realitatea istorică a

"sovietelor": "Încă din primele zile, existența Statului Sovietic a coincis cu subjugarea popoarelor". Sau şi mai colorat încă: În paleolitic în subdiviziunea sa *cultura de prund* a fost găsit un obiect de silex (de forma unui ciocan) pe a cărui coadă cioplită grosolan, scria *comerț sovietic"*. "Nici un sistem nu a costat atâtea vieți, suferințe şi sacrificii cât a costat comunismul sovietic. Creionul acestor calcule se va afla în mâna posterității. Crimele Moscovei nu sunt toate date la iveală". Iubindu-şi poporul adânc, sau chiar cu pasiune, iubind poporul român în numele lui Dumnezeu, Petre Țuțea n-a încetat o clipă să-i denunțe opresorii. Naționalismul său este o pildă, în schimb, de patriotism luminat, fără convulsii şi revanşă. Când securiştii n-au încetat să-l hăituiască şi după succesivele sale *eliberări* din închisoare, odată, îi scăpă în fața unei potere, această replică, ce are valoarea unui adagio. "Eu am un singur drum: spre casă!" Mai era atunci casa lui țara noastră? Mai era casa noastră? Petre Țuțea nu s-a clintit nici o clipă că da. Şi cum fiecare dintre noi a avut parte de *un Petre Țuțea al lui* ne amintim disponibilitatea sa, într-o seară de toamnă bucureşteană, când navigând enorm şi meditativ pe Magheru, se lăsă însoțit de doi tinerei din *râul tulbure al serii,* ținându-le pe gratis cel mai doct curs despre Eminescu, şi cel mai clar totodată, sau abandonându-se unor mărturisiri *flagrante*: îi trimisese şefului staului de atunci (el, care fusese înainte de război, şi-n timpul lui se pare) şeful statului român economic, un memoriu, în care-i propunea termenii exacți ai scoaterii României din marasm, şi-ai salvării ei, cel puțin economice. "Mi-a răspuns ca un gard", ne-a spus Dl Țuțea. "Măi băieți, clama dânsul la Casa scriitorilor, fără fereală, când o lua razna câte unul, mai terminați cu prostiile, că vine câte un *Stali-Nică* din ăştia, care *ştiu tot şi văd tot*. Nu văd nimic; sunt chiori de-a binelea". După revoluție a mai apucat să constate încă un adevăr zguduitor: "Pe lângă Iliescu Ceauşescu a fost un dulce copil". Şi iarăşi ne făcea atenți. Au fost, Tg.Mureş, pe urmă Mineriadele…

A avut pasiunea istoriei naționale şi-a marilor ei figuri voievodale. Spunea despre Țepeş, pe care urmaşi nevrednici îl propun astăzi un *mit turistic, laolaltă cu alții*. "Fără el istoria noastră ar fi fost o pajişte cu miei fără consistența bărbăției şi-a sacrificiului". Eminescu în viziunea lui Petre Țuțea era *chip voievodal, Ştefan cel Mare al poeziei.* Vedea măreția şi grandoarea neamului său pe care vroia să-l ducă în fața lui Dumnezeu la mântuire. Dilematicii nu-i plăceau (şi nici ei nu-l înghițeau, considerându-l *o pată de guloare, un ins excentric şi boem)* şi una din ultimele sale dorințe a fost să-l *împace pe Cioran cu Sfântul Pavel*...Nu se ştie dacă a reuşit, dacă scepticul din Paris a murit mântuit, la sfârşit, *ca tâlharul cel de pe cruce…* Îl cita pe Sertillange: *Dumnezeu sau nimic.* Sau pe Lachelier: *Dumnezeu este realitatea.* Meditând pe cont propriu, astfel: *Sub raportul veracității şi demnității, religia reprezintă linia ascendentă în istoria omului, iar ştiința şi arta ca produs al spiritului autonom, linia descendentă a acestuia, îndreptându-l spre "amurgul alexandrin"*. "Străbunii ne privesc cu ochi însângerați" spunea Petre Țuțea. "Trebuie să ne ridicăm la înălțimea aristrocrației noastre intelectuale din trecut şi a celei interbelice, altfel ne aşteaptă o catastrofă națională. Butucul putred şi fără poame al regimului de la Bucureşti trebuie pus pe foc" (apud Constantin Aronescu). A fost preocupat de *Dumnezeu în conştiința filosofică* dar şi de *Dumnezeu trăind.* "Nu trebuie să ne mirăm dacă întâlnim în filosofie conceptul şi definiția lui Dumnezeu. Este limita metafizică a cunoaşterii, cum ne arată metafizica lui Aristotel. Sub raport religios, oamenii se împart în credincioşi, necredincioşi – atei şi indiferenți. Credincioşii nu întreabă, nu caută, ci afirmă existența lui Dumnezeu şi cred în El, ca în Simbolul de la Niceea. *Dumnezeu este cel ce este"*.

Plin de toate întrebările lumii şi căutând răspuns la toate , Petre Ţuţea a urmat tot timpul, dar mai ales spre sfârşitul palpitantei sale existenţe *linia ascendentă în istoria omului:* Dumnezeu, *Cel ce este, este adevărul.* Trebuie că acolo sus el se află acum în lumină. Trebuie că plecând de aici va fi rostit în sinea sa încă o dată cuvintele bătrânului Simeon la aflarea pruncului Iisus în templu: "Acum slobozeşte în pace pe robul Tău Stăpâne după cuvântul Tău, căci au văzut ochii mei mântuirea Ta pe care-ai pregătit-o să fie, înaintea tuturor popoarelor…"(Luca 2, 29-3l).

„Netrăitele" Constanţei Buzea

Am preţuit dintotdeauna mesajul Constanţei Buzea, cea mai mare poetă a generaţiei noastre „şaizeciste", cu atât mai mult cu cât benedictina poetă (care în „România literară" ţine un dialog cu poeţii începători de ani de zile la rubrica sa: Post-Restant) nu a făcut niciodată exces de glorie. Să fi făcut oare exces de viaţă ? Nici atât. Dovadă şi acest titlu: „Netrăitele", dincolo de care biografismul ia forma unor oraculare întrupări ale poeziei pure. Constanţa Buzea scrie „singură" (fără ajutorul „generaţiei") şi de aceea se receptează-n tăcere; când o citeşti trebuie să găseşti clipa în care zgomotele încetează. E aplecată uşor peste numele ei şi peste cugetarea lui. Ca o maică dintr-o mănăstărie franciscană (dacă ordinul admite şi femei ?!!) din care ultimul cavaler a plecat cu Marele Graal subt mantie iar ea se roagă să ajungă cu sfântul potir chiar acolo unde trebuie. „Aşa ignoram fără risc / agitaţia lumii. Imaginându-mă într-o existenţă ideală (...)" Citez trunchiat spre a-mi adăpa ideea; marea idee că poeta noastră îşi subsumează unei biografii totuşi „reale" o şi mai înaltă (dacă nu chiar absolută) biografie ideală. Toate cărţile sale lansate într-un aparent „anonimat" sunt sigur că au fost citite-n genunchi de poeţi sau poate şi cu inevitabila „invidie frăţească".

Poeta „în alb" de la debut, nu s-a maculat nici după ce au trecut peste ea şenilele unei vieţi prea adesea inconfortabile. „Fiind copil n-aveam acces la trecut". Fiind om matur nu a avut acces „la prezent" printr-o participare „deliberativă". Dimensiunea poeziei Constanţei Buzea trebuie căutată într-un viitor atât de neclar pe cât de neclare sunt (încă) destinul umanităţii şi al efemerelor sale „religii de bum-bum". „Dar umbra umbrei este vie/ ca un ţinut fosforescent./ În sala nervilor,/ în faţa candelei aprinse,/ atâta milă-n rugăciune !/ Şuvoi de lacrimi izbucnind/ dintr-un gheţar interior/ masiv topindu-se,/ uscându-se." Uscarea aceasta de lacrimi (ce rămân totuşi vii) este caracteristică poetei Constanţa Buzea care „suferind" scrie suferinţa uneii întregi umanităţi. E o Emily Dickinoson a literaturii noastre ivită pe o treaptă superioară a evoluţiei poeziei când „cărţile" sunt altfel făcute. „Du-te înapoi, la Plâns,/ du-te de unde-ai venit,/ plinul umple-l,/ golul goleşte-l,/ secătuirea ştergeo-o cu secul,/ pe toate câte mi le tot laşi/ în urmă, şi înainte,/ şi peste tot, ia-le şi du-te !"Astfel de versuri survin într-un post-scriptum la câte un motiv „biografic". Ca orice poet total şi definitiv Constanţa Buzea îşi asumă „trăitul", biografia. Iar „netrăitele", crizele (ne închipuim), devin poezie pură. Spaţiul dintre a fi şi a nu fi trasat de shakespeareana aventură a lui Hamlet. „Pretutindeni e cerul,/ puţini vor *ajunge acolo,/* câtorva numai le va fi dat/ să vadă şi altceva/ decât lumea rămasă în vale,/ şi valea ca o prăpastie/ în flăcări." Acest misticism asumat vine de undeva mai profund decât poezia contemporană îşi poate închipui printr-un exces public de „religios" şi de „mistic". Oh, „latura pur distractivă, geniul şi umorul acid, eficacittatea/ şi valoarea

sentimentală, la urma urmei", deşi le cunoaşte, îi sunt poetei străine. Ea se adânceşte în sine „străină" de sine şi obsedată chiar de acea de propria-i biografie „netrăită". Poezia culege în acest spațiu al înstrăinării de sine rodul râvnit al absenței: „ un joc secund, mai pur".

Când citeam „Roua plural", antologia poetei apărută în „Ediții definitive" la Editura Vinea, nu rareori mi s-a părut că visez; în „Netrăitele" visul se re-lansează în „realitate". Ca o dovadă în plus că poeții nu au nimic „definitiv" decât în postumitate. În „Netrăitele", volum de *inedite* apărut de asemeni la Editura Vinea, după ediția „definitivă", Constanța Buzea ne trimite un mesaj „postum", ca un fel de post-scriptum la întreaga ei operă atât de selectată şi decantată şi până aci.. „Dumnezeu ține vântul legat" dar poeziei îi dă drumul. „Noi nu am trăit/ la capacitatea darurilor noastre. Puțini dintre noi/ se recunosc cu orgoliu învingători" . Noi spunem că ea, Constanța Buzea, are toate darurile poeziei şi le primeşte pe toate, dăruindu-le. Biografia o transcede în miracole: "în vara următoare, când ea nu mai era, în odăița golită de lucruri, văruită şi dată cu lut proaspăt pe jos, am găsit un munte de boabe, grâu pus la uscat peste vară, pe care l-am escaladat şi în care m-am îngropat ca într-o răcoroasă materie vie. Până când cineva mi-a spus că acolo e pâinea casei şi Dumnezeu, şi e păcat să risipesc şi să calc cu picioarele misterul acesta. Ca să fiu iertată, m-a învățat cum să clădesc la loc muntele de grâu." Aduce aminte insidios de "Mirabila sămânță" a lui Lucian Blaga dar nu este acelaşi lucru. Mărturisirea frustă şi "temută" se transfigurează într-o cuminecare sui-generis.

Mistica poeziei („ Frica de moarte şterge-mi-o, Doamne") cu grație asumată ține de o *ars poetica* absolută. „ cât ține îndoiala/ îl simt pe Dumnezeu" aduce aminte de disperatul strigăt evanghelic: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele." Prin poezie Constanța Buzea (caz unic aproape) s-a şi izbăvit. Iar dacă ar fi să o situăm în cataloagele clipei ea nu are asemănare. Tăcerea ei din poezie face rugăciuni: „ cu seara în vedere/ ferestrele închid". Poeta unei recluziuni mistice mărturisind cu poezia în fața tăcerii. Iar când „declară" şi asumă nu este mai puțin credibilă: „Poezia este har, este duh, este dar, şi atunci când poetul o zideşte pe hârtie, şi atunci când cititorul o găseşte şi o prețuieşte." Ca şi când ar grăi aici un alt Saint Augustin: „Nu M-ai căuta dacă nu M-ai fi găsit."

Avem o problemă: Adrian Păunescu

Adrian Păunescu ne-a făcut nu de puține ori să ne simțim vinovați că avem un mare poet cu numele lui Adrian Păunescu. Vrem nu vrem el este, alături de Ion Gheorghe, unul din cei doi, poate ultimii cei mai mari poeți români în viață. Sigur, ca orice vinovăție şi aceasta e discutabilă. Adrian Păunescu – poetul este un personaj ***hugolian***, sau chiar un Hugo român, care nu s-a decis încă să-şi scrie şi el „Mizerabilii" săi. Ca la Victor-Marie Hugo însă, geniul Franței post-napoleoniene, 1892-1875, debitul poetului român, n. 1943, este enorm, din care unii extrag greşalele lui ca poet şi chiar şi ca om. Pentru că ***are*** şi vrea tot timpul mai mult. Dar aceasta este şi cea mai originală particularitate a sa: această cumulativă vorbire declamatorie, pe un portativ monoton şi totuşi seducător ; muzica subtextuală, dar şi muzica vocii, atât de cald şi uman exprimată pe toate durerile şi nedreptățile lumii, dar nu în ultimul rând pe jubilațiile ei..Când era foarte tânăr Adrian Păunescu s-a repezit să cucerească lumea şi gloria cu un singur gest,

oarecum repezit, propriu firii sale pandure care-l conține prin naşterea olteană, dar şi prin aleanul basarabean, după mamă, cum aveam să aflăm mai târziu. Ni-l aducem aminte pe hol la revista Luceafărul din fostul bulevard Ana Ipătescu 15, victima unei mici farse din care a izbândit până la urmă firea sa comprehensivă: „Mă băieți, de ce mi-ați făcut asta? Nu v-ați dat seama că am glumit?" Am fi dorit să stăm de vorbă cu redactorul-şef (eram doi, mereu câte doi, cum se întâmplă la prima vârstă a tinereții) iar el ne-a spus de pe sală, din fața biroului redactorului- şef: „Eu sunt redactorul şef". Deci am intrat intempestivi la adevăratul redactor- şef care era atunci Dan Deşliu. Ne-a luat tare de guler: „Cum dați buzna aşa în biroul redactorului – şef?" „Pentru că tocmai am vorbit cu redactorul şef pe sală". Dan Deşliu a deschis uşa lui de mare şi „legitim"şef în trombă şi s-a burzuluit la tânărul poet, un debutant ca şi noi, un frate al nostru în fond.. Era un băiat subțire şi înalt şi preocupat tot timpul să se afirme după cum s-a şi dovedit în continuare. A fost eroul cenaclului „Nicolae Labiş" de la Casa Scriitorilor condus de Eugen Barbu. Pe faza aceasta îl decupăm din amintirile altora. Se reprezenta de la început enorm nu încă şi „monstruos". El nu ilustra propriu zis sentimente; el exprima „ultrasentimente", cuvânt „inventat" de poet pentru a-şi înscrie debutul în carte, 1965, col. Luceafărul a Editurii pentru literatură. Venea în urma deschizătorilor de colecție, şi de drum, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, 1960, după lunga şi secetoasa noapte proletcultistă, cinci ani mai târziu deci, timp în care colecția îi mai lansase şi pe Ion Alexandru, Ana, Blandiana, Marin Sorescu, iar lucrurile în ce priveşte eterna „libertate de expresie" la poeți, păreau să se fi tranşat pozitiv. „Se dăduse drumul la peisaj", cum ar fi spus în acelaşi anotimp al istoriei, pictorii. Păruse a se desprimăvăra ideologic. Norocul sau nenorocul tânărului poet Adrian Păunescu a fost să-i iasă înainte noul lider comunist Nicolae Ceauşescu. El lui sau invers, lururile sunt încă de cercetat. În unele emisiuni de televiziune de la posturi liberale şi deci şi comerciale, capitaliste, poftim, tot mai îngrămădite, o vreme, către, sau după miezul nopții, Adrian Păunescu a povestit cu „picanterii" această întâlnire, efectele ei directe dar şi pe cele secundare. Cert este că Adrian Păunescu a rămas marcat pe viață de această întâlnire. Onest sau chiar nobil este că după catastrofala cădere a dictatorului comunist poetul nu s-a dezis, nu se dezice cel puțin şi sentimental de el. A-i mai susține geniul politic fostului „coducător" va fi o vreme din ce în ce mai greu. Adrian Păunescu însă cu inteligența lui naturală, firească, cu farmec chiar, şi acea „sinceritate" proprie marilor poeți, care „mint frumos ca să se țină minte" ce vor numai ei să exprime, se întoarce tot timpul, şi din te miri ce la Ceauşescu şi epoca lui, retrasându-i dimensiunile umane, fazele „creatoare", motivația istorică, inclusiv parantezele între care s-a şi ***sinucis*** politic, şi pe urmă a fost ucis cu disperare de foştii lui tovarăşi şi „pretini". Adrian Păunescu nu-i iartă lui Ceauşescu faptul că ne-a lăsat în fața istoriei „descoperiți", nu şi faptul că nu s-a putut opri la timp, deşi insistă că din 1985 încolo nu l-a mai însoțit, ba dimpotrivă. El însuşi nu învață nimic din tragedia „idolului" său, căci insistă să facă politică alături de asasinii lui Ceauşescu!

Ce relevanță are acest lucru în fața adevărurilor poeziei aşa cum le ilustrează poetul în opera sa? Aici trebuie nuanțat dar nu sărit „peste rânduri". Păunescu a fost printre principalii actori dar şi regizori care l-au interpretat şi l-au pus în scenă pe „primul N. Ceauşescu", în opereta naționalistă care i-a conferit, inițial, un mare succes de public, dar l-a şi înebunit de cap în aşa hal, până la urmă. „Sunt voievozii înşişi" clama tânărul A. Păunescu, însoțind „istoricele" vizite de lucru ale „conducătorului" prin noile județe ale țării, nedecupat încă din *echipa biroului politic*. Poetul s-a bucurat de nişte gratificații

care-i vor fi obnubilat atenţia „selectivă”. Sau credea şi el că este bine, sau că „marele conducător” *face bine,* ca să ne amintim mereu de o vorbă a părintelui Galeriu despre Ceauşescu: „Sărmanul, el crede că face bine ce face”.. În curând a văzut şi poetul că idolul său nu înainta bine dar era prea târziu poate să se retragă; jocurile erau făcute, marele *scandal* numit „Cenaclul Flacăra” îşi urma voga deja câştigată, numai că acum tiranul cerea poate mereu mai mult, nu numai bănuţul de trecut puntea, „Cesarului ce-i al Cesarului”, două- trei lozinci circumstanţiale de cauză şi o odă scrisă direct între microfoane. Este interesant ce fel a fost „exclus” poetul deoarece din penumbra anecdotelor circulă şi alte zvonuri decât le ştie dânsul; Ceauşescu s-ar fi săturat întâiul de Păunescu şi nu invers; cineva din anturajul Dr. Păun medicul personal al dictatorului ne-a povestită câte ceva din „memoriile” nescrise ale medicului; cum Ceauşescu, amator de filme la televizor, aşteptând să înceapă filmul se mira de ce întârzie; Ce este la televizor? Ar fi întrebat. De ce nu începea filmul odată?! Era o emisiune „Antena vă aparţine” *excluisiv* încă A. Păunescu. „Nu mai termină ăstă odată?!” Şi i-ar fi aplicat cuvântul pe care noi nu vrem să-l repetăm dar îl repetă în răsfăţ detractorii de azi ai poetului. În excese cei doi se contrabalansau, dar înclinăm că poetul avea toate resursele să-l domine pe dictator, de nu cu „dictatura poeziei” sale, în mod precis cu enormul său debit, despre care am şi pomenit de la început.

De altfel nu „biografii” , sau exegeţii de mai târziu, ai incontinentului „versificator”, l-au definit primii, şi l-au descris *aşa cum este* de ieri şi până azi, şi cum va rămâne pesemne şi mâine şi poimâine. Încă din Prefaţa cărţii de debut „Ultrasentimente”, 1965, Matei Călinescu remarca: „Rostogolind valuri înspumate, tulburi şi vuitoare, fluxul imaginaţiei poetice pare uneori gata să inunde şi să smulgă cu violenţă cheiurile geometric ordonate ale luciditătii şi autocontrolului artistic. Adrian Păunescu n-a învăţat încă să se domine, să-şi reprime impulsurile excesive. Dintr-o calitate, capacitatea de invenţie metaforică, de care dă dovadă poetul, se poate transforma într-un defect; căci, la urma urmelor, personalitatea unui artist nu o alcătuieşte suma gesturilor sale spontane – şi, într-un fel pasive – ci puterea de a le ordona; de a le unifica.” Aceste rânduri scrise de Matei Călinescu în 1965 sunt în definitiv la fel de „proaspete” şi adevărate ca şi când ar fi fost scrise ieri sau aseară. Nici vârsta nici întâmplările convulsionatei istorii prin care a trecut nu pare să-l fi schimbat prea tare pe poetul „ultrasentimenteleor”. Matur el a fost la fel de tânăr şi „inconştient”, dar şi bătrân el rămâne la fel de nepotolit, prea puţin dispus să se oprească „la timp”.. Care timp?! Timpul însuşi pare a i se fi fost dăruit în exces intempestivului poet. În mod paradoxal „excesele” lui chiar acum când par a nu mai fi actuale sunt necesare. Fireşte trecerea vremii şi profesarea îndelungă a poesiei l-a temperat *ca metodă* iar nu ca zel. Într-o emisiune la televizor un Adrian Păunescu în braţe cu ultima lui culegere, un florilegiu tematic, „Rugă pentru părinţi”. Acolo unde gheara leului se simte în poezia lui cel mai mult: în sentimentalitate versus sentimentaliasm. O sinteză şi o „simbioză” greu de egalat. Nu pot muri sentimentul de părinţi, sentimentul de amintirea primelor iubiri, a paradisului copilăriei şi de ţară, sentimentul unei durate în mod artificial „destructurate” de noile jocuri ale istoriei. Pe crolul televizorului defilau afirmaţii şocante despre om dar mai ales despre poet. Un Eminescu al secolului XX. Exclus. Un părinte al patriei. Intr-un fel hugolian, cum spuneam de la început, da. Un meşter retor fără ambiguităţi şi subterfugii. Extrovertitul Păunescu de la care oricând putem cere şi aştepta o emoţie sub formă de poezie chiar atunci când aceasta ne poate părea o improvizaţie. El este un poet

născut să se se exprime direct, să stea cu noi de vorbă lungă şi *de veghe*, la focul de tabără al neamului, al naţiunii. În aşteptarea barbarilor, cum ar fi spus grecul Kavafis, sau poate a unor vremuri mai bune pentru neamul şi ţara sa..

Care este atunci problema lui Adrian Păunescu, dacă nu-l place nici noua serie de „elitişti"?! Numai colaboraţionismul în totalitarism pe care nici cel puţin nu-l ascunde? (Şi cum ar putea?!) El are bunul simţ să-i placă în schimb pe noii „elitişti" acolo unde găseşte valoare. El are generozitatea de a recunoaşte „geniul" unui contemporan, Ion Gheorghe, aşa cum a recunoscut geniul lui Nichita Stănescu şi pe al lui Ioan Alexandru. În condiţiuni normale împreună ar fi fost *cei patru stâlpi de boltă ai poeziei române* din postbelic! Comunismul aplatizează cel puţin conjunctural această realitate. Problema lui Adrian Păunescu este aceea de-a ne interzice el însuşi, apoi, prin excesele lui, să recunoaştem adevărul elementar al marelui său talent poetic. Acum, când patriotismul este o cârpă de şters pantofii tuturor impostorilor străini şi autohtoni, poezia caldă, colocvială despre ţară şi neam, despre limbă şi adevărurile eterne, despre iubire în fine şi la nesfârşit, le simţim tot mai necesare. Problema numită Adrian Păunescu este, în rest, una falsă şi inventată, cum spunea pe crolul emisiunii citate, cineva, de nişte „păcălici".

Daniel Turcea 60- Omagiu în eternitate

La 22 iulie din acest an poetul Daniel Turcea ar fi avut onorabila vârstă de 60 de ani. Pentru un om obişnuit este vârsta retragerii la pensie. Pentru poet este vârsta gloriei sau a prăbuşirii iremediabile. Unii poeţi sunt la această vârstă academicieni – dar tot degeaba. Creaţia poetului este cronofagă. Nicolae Labiş la 21 de ani "înghiţise tot timpul" lăsând o operă bine definită, rotundă. D. Iacobescu (1893-1913) despre care Ana Blandiana şi-a scris teza de licenţă, a lăsat amintirea "unui poet minor de mare talent" (Tudor Vianu). Raluca Buzinschi s-a sinucis la 19 ani, după ce fusese lansată fastuos, în anii 80 de Cezar Ivănescu, la cenaclul "Numele Poetului". Corneliu Popel (1950-1978) fusese răpus la 28 de ani de aceeaşi cumplită boală ca şi Daniel, după ce anunţase în Nordul Moldovei şi la Iaşi, "apariţia unui nou Labiş". Daniel Turcea a murit la vârsta lui Iisus, deoarece nu a mai apucat să împlinească 34 de ani. În ultima parte a scurtei sale vieţi am fost foarte apropiaţi. Acum, dacă stau bine să mă gândesc, el fusese *trimisul.* În dedicaţia cărţii mele despre *Iisus* am scris: *Lui Daniel Turcea care m-a readus de mână în Biserică.* A face lucrul acesta într-un timp în care ateismul comunist făcuse din viaţa noastră, a tuturora - *tabula*, sunt convins că era răspunsul unei misiuni sfinte şi speciale. Daniel se apropiase de mine la o masă din restaurantul Casei Scriitorilor, şi după câteva întâlniri "de ascultare" mi-a propus acest lucru insolit pentru mediul din care mă extrăgea: "Aş vrea să cunoşti un părinte." Şi aşa am ajuns la părintele arhimandrit Sofian Boghiu, starețul Mănăstirii Antim, considerat în vremea din urmă "apostolul Bucureştilor", şi unul din cei mai recenţi sfinţi ai ortodoxiei, deşi necanonizat încă, chiar dacă plecarea sa întru Domnul s-a adeverit de câţiva ani! Aşa s-a schimat viaţa mea în mai bine şi m-am născut a doua oară, pot zice, după botezul în Hristos, de la naştere.

Ar fi multe de evocat din acei ani trişti, când întunericul ultimelor două decenii ale dictaturii se lăsa tot mai gros peste bietele noastre vieţi, rătăcite din utopiile dogmei comuniste în pustiul unei vieţi de obşte, fără nici un Dumnezeu. Daniel avea diplomă de

arhitect şi fusese repartizat la Botoşani, oraşul naşterii (sau cel puţin botezului) lui Mihai Eminescu, din care eu tocmai venisem atunci la Bucureşti, fugind, dacă pot zice aşa, de pe cruce! Nici gând să se ducă la Botoşani, de unde pentru un literat, ar fi început stepa… La un moment dat am dorit să ne strângem câţiva într-un simulacru de acţiune pentru drepturi normale şi libertăţi elementare în viaţa noastră de tineri scriitori. Însă Dalba Securitate (mai neagră ca dracul) s-a aflat tot timpul pe urmele noastre. Daniel m-a purtat într-un pelerinaj neobosit prin toate lăcaşurile ortodoxiei din Bucureşti, dar urmelor noastre li se lua şi mirosul tălpilor de la pantofi, în timp ce din apartamente dispăreau scrisori sau manuscrise, iar la cutremurul din 77, chemând un depanator de la telefoane, să-mi repună aparatul în funcţiune, omul mi-a scos din el şi mi-a arătat pastila, conchizând totuşi că era mai bine să rămână la locul ei, dar eu fusesem avertizat că eram ascultaţi.

Făceam cu Daniel lungi plimbări peripatetice, după miezul nopţii, de la Casa Scriitorilor până-n Balta Albă, "la coada lacului" , şi am crezut că nu au mai rămas multe să nu ne fi spus; după moartea poetului trebuia să văd că imperiul lui abia se descoperea. Discret, şi mai mult tăcut, în cumineţenia sa, amintind de "Cumineţenia pământului" a lui Brâncuşi, Daniel Turcea, născut şi el la Tg.Jiu, care se ataşase mişcării "oniricilor" , în anii studenţiei sale, se regăsea pe la mijlocul deceniului opt într-o iluminare totală, plin de duhul smereniei şi-al reconvertirii în absolut.

Opera sa are, de altfel, cele două mari faţete dintotdeauna ale lumii, şi două hotare între care omul decade, pentru a avea de unde să se ridice spre a se înveşnici. *Entropia* şi *Epifania* sunt "ale lumii două feţe" : dezordinea în neostenita prefacere a materiei, pentru ca spiritul să se poată sălăşlui cât mai sus, la un început nou: cel fără sfârşit, în lumina desăvârşirii. Iată o faţă a *Entropiei:* "poate că suntem vii dar obiecte/ fragmente curgând în fragmente/…/ ca şi cum te-ai umple de degete/ toate cu multiple întrebuinţări/ de apă de lună de ţări" Între această didactică elementară (poemul din care am citat este intitulat *Poem didactic)* şi cealaltă didactică, ordonatoare: " a încerca să foloseşti cuvintele pentru a descrie acţiunea/ Principiului/ înseamnă a nu vorbi despre El ci despre contrariul Lui/ cuvintele sunt vii sunt lucruri sunt zaruri// distanţa/ deci/ El absoarbe pentru că el este/ această aşezare de obiecte sub semnul proporţiei/ deci al muzicii/ din antichitatea aerului" (*Linia dreaptă)* stă spiritul geometric, această aglomerare obiectuală sugerând într-un fel haosul dinaintea Facerii… Cealată faţă a lucrurilor "cosmice" de data aceasta este cuprinsă în *Epifania (o cântare a treptelor)* datată cu un an înaintea morţii poetului, 1978. Debutând cu un "eseu": *Geometria sau căutarea drumului,* pentru a curăţa parcă, încă odată, traseul entropiei: " vezi/ ca un giulgiu/ dintre giulgiuri, răsărit/ (ţinea în mână un crin, o sentinţă)/ viu şi mai viu/ aşa te dăruie/ sine-nflorit/ de o fiinţă" – "treptele cântării" lui Daniel devin imnice şi liturgice, exersându-se în câteva admirabile cicluri de poeme, din care lumescul se disipează şi credinţa e-n creştere; *Grădini, Privelişti, Ars, Frumuseţe şi eroare, Poeme de dragoste* (cu o prelungire în ciclul postum cu acelaşi titlu) sunt încununate de *Epifania,* arătarea în lumină de pe Muntele Tabor (repetiţia generală a Învierii) esenţializează poezia lui Daniel Turcea: "un cosmos sunt pleoapele/ un cosmos e lacrima/ dar/ numai taina rosteşte cuvintele/ vieţii/ fără hotar" (*Dar*), "cerul/ e o pasăre/ în Dumnezeu" (*Zbor);* "sicomorii-n floare/ un om mort zâmbind" (*Ivire);* dar iată şi titularul poem *Epifania,* care îşi desface aripile în lumina Taborului: "mai mult/ decât viaţa// decât lumina/ Mângâietor// mai sus/ mai adânc/ mai aproape// cuvintele precum o torţă/ într-o mare de făcări, arzând/// apă/ şi

duh// sânge/ şi apă// cuvânt/ şi viaţă// Cuvânt// *văz-duh* (s-m.)/// sunt pulberea drumului/ pleoapă/ aproape mormânt// fie/ Iubirea/ în noi să încapă/ sfânt, sfânt, sfînt".

Apariţia cvasi-postumă a noului poet "mistic", profund religioas, înainte de toate, avea să bulverseze tagma literaţilor români în totalitate, miraţi că: *E pur si mouve*, strigătul lui Galilei că pământul se învârteşte: *şi totuşi se mişcă*…putea fi aplicat, în fine şi poeziei în dinamica sa, chiar înainte să dispară comunismul şi teroarea. Strâns în chilia poeziei sale lucrase adânc, cu demnitatea martiriului până la urmă. Incluse *miezului* cele trei *Anastasii* (Învieri) transced realul în realitatea absolută a Împărăţiei: "blândeţea candelei îi arde/ în inima/ ce nu mai ştie/ nimic asemeni, în iubire, pe pământ// ştiu, voi muri/ dar câtâ splenoare!"; "în trupul acesta aproape înfrânt/ în sângele acesta potrivnic/ ce rug, ce rug şi-a aprins/ copleşitoarea sa viaţă!// sfârşeşte-te noapte,/ începi, taină"; "pământul inimii// facă-se cer//un cer arzând".

După ce l-am înmormântat pe tata la 6 febr. 1979 , întâiul om întâlnit la revenirea mea în Bucureşti, pe o platformă de tramvai, fu Daniel; îi povesteam evenimentul, patetic, dintr-o ciudată iluminare, căci bătrânul trecuse din suferinţa cumplită a bolii sale de cancer, într-o senină împăcare cu sine, ce i se putuse citi atât de clar pe trăsăturile feţei reci. Iar Daniel, ascultându-mă, îmi şopti: Ioane, şi eu am cancer. Nu a mai durat nici două luni, cu suferinţa atroce cu tot, de la Spitalul Sahia. Când l-am condus în cimitirul mănăstirii Cernica, după cele câteva nopţi de veghere în Biserica Sf. Ioan de acolo (eram noi patru: eu cu Elena, Mama şi sora lui Daniel), la sfârşitul ceremoniei de înhumare, veni la mine blîndul părinte Sofian: "Vedeţi că şi poeţii mor?" "Dar câtă splendoare!" – i-aş fi putut răspunde. Deoarece urmă visul în câteva luni după aceea. Daniel în faţa unor porţi de aur, într-o lumină inimaginabilă, cu braţele deschise: "Vino! Tu de ce nu vii? Hai, vino!" În fiecare duminică, pe urmă, am repetat în Biserică, şi mai convins: Aştept învierea morţilor, şi viaţa veacului ce va să vie, Amin!

Ion Horea- dimensiunea rugăciunii

În condiţii normale statutul de poet al Dlui Ion Horea ar fi pentru rubrica de "clasici în viaţă" – domnia sa reprezentând ultima voce profundă şi bine timbrată a Transilvaniei, într-o descendenţă ilustră, de la Octavian Goga până la Lucian Blaga, trecând prin Coşbuc, ca "monograf" al satului şi celebrator al "municilor şi zilelor " hesiodice; însă criticii l-au asociat prea des şi chtonicilor valahi, Ion Pillat şi V. Voiculescu, sau chiar empatiei argheziene, până la un anume punct. Dimensiunea transilvană, în schimb, amplă, cu un contur bine trasat, face marca operei poetice a lui Ion Horea, ca de altfel şi a biografiei sale . Născut la Petea de Câmpie judeţul Mureş – 10 mai 1926, ca fiu al unui Ion şi-al unei Ana, oameni ai pământului, ţărani, şcolit mai întâi la Târgu-Mureş şi la Cluj, viitorul poet va începe la Bucureşti Şcoala de Belle-Arte (1948-49) pentru a trece ulterior la "fabrica de poeţi" de la Şosea: vestita şi mult discutata Şcoală de Literatură "Mihai Eminescu" , din care, după cuvântul lui Mihail Sadoveanu, "au ieşit tot atâţia scriitori câţi au intrat". Ion Horea este unul dintre cei mai autentici şi consecvenţi. Rudimentara ruptură între generaţii pe care o trăim astăzi ca şi tonul pueril al "reconsiderărilor" pe un anume "canon" , l-au marcat în definitiv, şi pe poetul "Coloanei în amiază" (1961), "Umbrei plopilor" (1965), "Calendar"-ului (1969),

“Măslinul lui Platon” (1977) sau al “Bătăii de aur (1979), fiind în ultima vreme mai retricent în participări publice, ceea ce nu înseamnă că s-a retras în barbă, numărându-şi solo “pleva şi puzderiile” anilor, precum “craiul” poeziei eminesciene. Marile gesturi ale poeziei “horiste” au marcat prin volumul “Încă nu”, din 1972, ca gest de rezistenţă şi neabandonare, chiar atunci când regimul politic îşi dezgropa din nou securea războiului cu poeţii, sau volumul antologic de “Versuri” îngrijit de Romulus Vulpescu, 1973; în fine, reizbucnirea cu acest titlu amplu, “Un cântec de dragoste pentru Transilvania”, din 1983, sau inconfortabilul, pentru mulţi, “Eu trebuie să fiu” , cu o prefaţă de Edgar Papu.

Cea mai recentă carte a Dlui Ion Horea, “Mărturisiri şi rugăciuni”, încheie, într-un anume fel, ciclul transilvan, dar nu închide definitiv/ să sperăm, cercul (“încă nu!”) deşi, într-o predoslavie bine ritmată, dar lipsită total de rime (lucru mai rar în poezia lui Ion Horea), “ Se închide cercul”, adie un frison de timp, pe bruma anotimpurilor poetice, ce îşi devoră consecinţele, în grave interioritãţi prea puţin abstracte. “ Acum să bată bruma! Poate-i timpul!/ Se-nchide cercul unei veri bogate,/şi-i timpul să auzi bătăi de clopot,/ cum trec profeţii unul câte unul,/ lăsând în templu vocea lor de tunet/ şi-ndemnurile blânde în biserici.” Tonul uleios al unei atare poetici e propriu de altfel poeţilor Transilvaniei , religioşi sui-generis, chiar şi celor care au debutat şi s-au format după generaţia lui Ion Horea, şi-i avem mai întâi în vedere, firește, pe Ioan Alexandru şi Gheorghe Pituţ. Însă “exerciţiul” religios e altul, de la caz la caz, chiar dacă aceeaşi rămâne “catedrala”: măreaţa şi inexpugnabila Transilvanie - cea trasă de prea multe ori pe roată, şi reînviind din propria-i cenuşă/ Pasăre Phoenix a văzduhului nostru, de tot atâtea ori!

“Mărturisirile” lui Ion Horea, din prima parte a acestui volum sunt admirabile prin suplețea verbului lor fluid şi “anticademic”: “Merla, sus, fluiera/ într-un fel, oarecui…/ Dar aici mai era/ pe răzor un gutui!// Şi o pală de vânt/ mă-ndemna să mă duc/ undeva, pe-un pământ,/ pe gruieţ, lângă nuc!// Am ajuns prea târziu?/ Poate nici n-am ajuns?/ Dac-o fi să mai fiu?/ De mi-ar da un răspuns!” Simplitatea halucinantă, între panteismul blagian şi “cântecul sfânt” al lui Şt.O.Iosif, îţi taie respiraţia şi opreşte o clipă timpul în loc. Ea tezaurizează şi o moştenire folclorică arhaică, în decantarea unor solemnităţi de altar cosmic, impecabil în sine, “nevăzut dar ştiut” din exerciţiul eternei treceri şi al eternei reîntoarceri . Nu mă întreb cum ar citi ultima generaţie de poeţi români această poezie, pentru că nici nu ar fi cazul; ruptura care s-a şi produs de clasici, de maeştrii incontestabili ai unei limbi literare bătută în aur şi-n pietre preţioase, dă rezultate catastrofice în subteran, şi în subcultură. Dar asta e cu totul altă problemă.

Cele câteva tonuri şi intonaţii din această carte mărturisitoare, şi-n dialogul ei de loc confortabil cu “stăpânul suprem” , se reţin prin două, sau poate chiar trei “tipare”. Primul este acest “cîntec sfânt” al absolutei decantări, expus mai sus, şi continuat prin halourile de la “curţile dorului” în Blaga, sau mai ales prin “vara de noembrie” a aceluiaşi: “Cu anii, cu orele,/ se-ntunecă vămile./ O, Doamne, sonorele/ îndemnuri mai dă-mi-le!” – dar şi prin vraja “dulcelui corn” eminescian: “Clatină vântul/ Crengile ude./ Clopote sună/ Toaca se-aude.// Spune, mai spune,/ Fără cuvinte./ Umbrele grele/ Cad pe morminte.” Un alt tipar este sonetul cu inflexiuni argheziene - în nota unui existenţialism de artă poetică, bine marcat: “ Octogenar de-ai fi, să nu te-nlături/ Tu singur din coloană.Ţine pasul/ Şi nu-ţi lua din lume bun-rămasul/ Cît cerul tău te-nfăşură-n omături.// În şoaptă chiar, să ţi se ştie glasul/ Din locul tău retras mai pe delături,/ Şi foile cu scris mărunt,în pături/ Să le aşezi pân-o să-ţi bată ceasul.// Nici ultimul nu eşti şi nici

întâiul,/ Când va veni încet la căpătâiul/ Tăcerii tale umbra cea mai crudă.// Atuncea doar, din tot ce mai-nainte/ Ai dezlegat cu patimă-n cuvinte,/ O să cunoşti ce-i dat să nu se-audă." Ultimul vers amintindu-ne de unul la fel de implacabil al lui Jorge Luis Borges: "Mâine voi muri voi şti cine sunt."

Mărturisirile lui Ion Horea, pe cât de grave tot pe atât de dramatice, abia pregătind calea "rugăciunilor" ultimei secţiuni a cărţii, desfăşurate amplu, în interogaţii neliniştitoare, până la tulburarea din adânc a revelaţiei nerevelate şi etern criptice. Arghezianul "vreau să te pipăi…" mai funcţionează în toţi poeţii post-arghezieni, dar mai ales în chtonici şi vitalişti. La Ion Horea "Arată-ţi, Doamne, faţa de sus, în chip de nor" îndulcind prea puţin metafizic "imprecaţia" arghezianã, care se termina cu vocativul "urletului":"Este!"

Dar specia aceasta de poezie îşi are rădăcini şi mai adânci în psalmii davidici ai Vechiului Testament. "Doamne,-n mâna ta sunt o jucărie ori miracol,/ Între lumile prin care mă aduci ori mă trimiţi./ Te slăvesc şi în altare şi în rug şi-n tabernacol/ Şi în tot ce mi se-arată te-ntrevăd cu ochi uimiţi." ; "Doamne,-s orele amiezii, când păstorul lasă ciurda/ Să coboare la fântână unde-i apă din belşug./ turmele-s la umbra stânii, unde-i caşul prins şi urda,/ Şi-un copil le dă în strungă încărcate cu usug." ; "Doamne-al moliei şi-al gâzei, al omizii şi-al libărcii"; "Dacă toate-s ale tale , scrise-n marele tău ornic,/ Doamne, cel dinspre cotețe, din poiată, din ocol,/ Din făpturile ogrăzii din vecii de veci comornic,/ aşteptat în jurul mesei, bănuit în blidul gol,/ Doamne-al laptelui în spumă din şiştarul pus pe vatră,/ al nutreţului din iesle şi-al făinii din lădoi,/Al vestirilor de-afară când la poartă câinii latră/Şi-al tăcerii, după cină, când te ştim mai lângă noi,…" …proliferarea invocaţiei atingând rând pe rând, când cerul, când şi pământul, văzduhul şi apele, văzutele şi nevăzutele, desprinse toate, în fond, din rugăciunea domnească, pe care ne-a dictat-o în Evanghelii, însuşi Mântuitorul Hristos: "Precum în cer aşa şi pre pământ"…

Această rugăciune amplă, pe alocuri pasională, uneori aspră, ţărănească, dură… purificată tot timpul însă de duhul marii poezii, cum nu am mai prea cetit în în ultima vreme, în incongruentul amestec de sacru din biserică, şi de profan, din năvalnicele divertismente televizate haotioc şi agresiv, în năvala de popi uliţarnici şi de cădelniţe cu cărbuni falşi … care ne umplu viaţa scurtă şi libertăţile prea descheiate la fermoare… Mai ales "rugăciunile" lui Ion Horea propun un nou şi original testament al poetului, un legământ cu lumea cea de jos dar şi cu cea de sus; valoarea lor ne aminteşte clar valoarea "Sonetelor închipuite…" ale lui Vasile Voiculescu, făcând parte de acum înainte, după a noastră părere, din catalogul capodoperelor de bătrâneţe ale poeţilor noştri. "Doamne, seara asta pare-a fi mai calmă,/ Ceru-i plin de sperlă, fără pic de nori./ Nu se-aud în jurumi strigăt şi sudalmă -/ Poate ăsta-i ceasu-n care-o să cobori./ Ziua-i mai spre toamnă, cina-i mai devreme,/ Cum le ai pe toate scrise-n calendar,/Şi pământu-n cale-ţi iese să te cheme/ Să-i arăţi tu însuţi ce i-ai dat în dar."

O neştirbită forţă morală, îl aşează pe poet la loc de cinste, cu mult folos: mai ales *cu folos*... între clasicii de mâine, ai ultimelor decenii din veacul trecut, reverberaţi în noul mileniu, care…"dacă nu va fi religios, nu va mai fi deloc".

Ştiinţa *poietică* a Cogaioanelor

Un poet ca Ion Gheorghe, un mare poet, este ignorat şi "uitat", sau categorisit "nebun", pentru consecvenţa principiilor sale, şi demersul lui absolut, *în credinţa sa.* Nu împărtăşim schema aceasta. Ca să-l înţelegi pe Ion Gheorghe trebuie recitită o întreagă generaţie. Trebuiesc depăşite sincopele unei tinere generaţii care (vorba lui A.E.Baconsky) publică mai mult decât scrie, şi-a unor mentori de ruşine, refulaţi în false principii, de sincronizări, nu de puţine ori forţate ori comandate. Nu ne vor învăţa nici NATO şi nici UE (pollititicaly corect) să ne scriem în patria noastră istoria şi poezia! Şi dacă trec de UE, Ţuica de Turţ şi Cârnaţii de Pleşcoi, nu ştim ce cusur pot avea Miorița şi Balada lui Toma Alimoş!

Poetul Ion Gheorghe e tot mai absorbit în ultima vreme în redarea identităţii noastre ante-vetero- testamentare. Intuiţiile sale poetice s-au transformat într-o cercetare de gen religios; iar noi suntem un creştin, dintre creştinii care credem că Iisus, Fiul lui Dumnezeu, locuieşte prea bine în muşcata ce înfloreşte în fereastră, dar şi în pietrele lui Ion Ghorghe: în Cogaioanele sale. Totul e revelaţie, amintire, înrâurire. Scuza unui savant istoric, de-a fi creştin, şi-a nu putea susţine, deci, păgânismele lui Ion Gheorghe, ni se pare derizorie, şi în fondul ei necreştină. De ani de zile poetul Ion Gheorghe se ocupă de "pietrele" sale; o recitire din mărturii materiale a unei lumi care nu vrea să piară şi să se piardă; o recitire a numelor noastre; a miturilor noastre; e aproape ceva fenomenal. Autorul "Cavalerului trac", al "Megaliticelor", al "Daciei Fenix", al "Noimelor", al "Cultului Zburătorului", al "Zalmoxiilor", urmează unei consecvenţe care nu vine, totuşi, din lumea comodă şi leneşă. El vrea să dovedească ceva; el poate să dovedească ceva!

Ultima sa carte: *Cogaioanele/ Munţii marilor pontifi* poate fi cea mai fascinantă utopie a unui mare poet, dar poate fi totodată o ştiinţă sui - generis, *o poietică a Cogaioanelor*- nume uitat, sau reinventat, al unei dăinuiri, şi ignorat în lumea de azi. Nu ambalajul cărţii, Memoriul către Oficiu pentru inovaţii şi mărci, nu nebunia unei lupte fără adversar ne reţin, ci conţinutul ei unic, dintr-o serie anunţată, suma unei existenţe, în fond, care a transformat poezia în ştiinţă, într-un veac în care religia şi ştiinţa stau totuşi în cumpănă: cît şi până unde să se accepte; Ion Gheorghe vine cu argumentul Fiinţei; al numelor şi al dăinuirii în piatră şi-n râu şi-n văzduh şi în amintire. El reciteşte, în simbol arhaic , Munţii Carpaţi, Apele şi Mormintele, unui areal pe care, înaintea sa (ori alternativ), o Maria Gimbusta, îl pecetluise archeologic. Noi citisem cartea acestei Doamne şi ne înfiorasem poietic de ea; noi asociasem de-atunci încă cercetarea ei, intuiţiei poetice a celui mai mare şi desăvârşit dintre noi, numit Mihai Eminescu, atât de preocupat, calitativ, nu cantitativ, de dacismul nostru, al erei saturniene a Poporului Român.

Vine acum Ion Ghoeorghe şi aplică "dacismul" lui Eminescu cercetărilor lui "aplicate" şi aproape ştiinţei lui. Într-o lume normală Ion Ghorghe ar putea întemeia un Muzeu Poietic Naţional al Cogaioanelor. În definitiv, fiecare poet stă în moştenirea unui muzeu sau cel puţin a unei case memoriale. Cogaioanele lui Ion Ghoerghe merită un spaţiu naţional. Fie şi Utopia Sa! Lectura Cogaioanelor: Munţii Marilor Pontifi este oricum copleşitoare. Ea nu se face în nici un caz de sâmbătă pe duminică. Este atâta poezie selectată acolo şi-atâta tâlc savant. Reîntâlnirea cu unul din marii poeţi români de literă şi spirit.

" Piatra de paza vetrei, de apărarea locului de cutremure. Zeul Făt - Frumos Creastă Trăznită. Gnosa "Credo pontificeea Mu". Zâna Crăciuna Crăiasa De Piatră. Un

zeu-lup seismiostatic. Tera-Protegetera. Un nume secret al lui Hermes Trismegistul. Dublul zeu de piatră de la Poarta Tărâmului Mu. Magii de Cina Paradisurilor şi a Parnasurilor. Cogaioanele, munţii marilor pntifi." (generic citat: la întâmplare şi nu prea!).

Simona Nicoleta Lazăr: "Toamnă în Casiopeea"

Un discontinuu epitalam, în registru genuin romantic, dar nimic retro, este cea da a patra carte de versuri a Simonei Nicoleta Lazăr – poetă care a strâns până acum şi un paner de premii pentru poezie, la diferite concursuri şi festivaluri regionale şi naţionale, "pentru ea şi uneori şi pentru alţii", cum de altfel, blânda şi totuşi apriga moldoveancă (n. Bacău,1969) ştie puncta, când vine vorba să se "disculpe" de starea ei generală de binevolenţă. Micuţă, dar nu şi îndeajuns de "negricioasă" ca să semene în totul cu biblica mireasă a regelui Solomon din Cântarea Cântărilor, ochii ei probabil căprui, ard doruri învăluite cu grijă pentru profani, dar prea la vedere în poezia sa, pentru cunoscători. O feminitate aparte, strunindu-şi bine sezualitatea, un eros cu adresă, şi totuşi făcând parte din scenariul general al poeziei adevărate. "Iubitul meu din ţara fără limbă/ din ţara fără anotimpuri şi iertări/ mi-a strâns tăcerea-n braţe ce înghimpă/ şi-aşa rănită/ sângerând pe mări/ cu platoşe subţiri de albe gheţuri/ păşesc încet cu temătoare vise// (iubitul meu ce-abia dacă venise/ e dus din nou în lumea lui de ceţuri)// iubitul meu din ţara de armoarii/ în lăzi de zestre încuiate/ tainic/ plecat e iarăşi/ dus de telegarii/ unui amurg mai rece/ mai amarnic// plecat e-n ţara lui de aripi ninse/ iubitul meu ce-abia dacă venise" .

Nimic spectaculos până aici, o fugă romantică, pe o claviatură de note melancolice, un rest de sonată cântată până aseară la două mâini. "Iubirea mea/ pe-aici prin câmpie/ frigul ghilotinează anotimpul/ vântul taie vrăjmaş/ până la os/ încercând rezistenţa cărnii/ duios// iubirea mea nu e frig ca-n siberii/ dar nici căldură ca-n siberia nu-i/ nu vom găsi foc şi lumină/ nici adăpost în casa nimărui// aici în câmpie n-ai loc să te-ascunzi/ să te iubeşti tomnatic/ (n-ai loc să te minţi)/ doar vântul vrăjmaşul cum bate-l auzi/ şi cum iubirile cântă/ sub ghilotină/ cuminţi" Aici sentimentalitatea (chiar sentimentalismul, nelipsit din poezia moldovenilor, ohuri şi ahuri, de la Conachi încă cetire!) se fisurează, şi de sub imginara "ghilotină" , o şi mai imaginară dâră de sânge "real" se resimte.

Dar cuplul refăcut din jocuri erotice "cumințI", "subțiri", pluteşte printre anotimpuri în atingeri şi despărțiri, desprinse mai tot timpul din tablouri prerafaelite. " Oh! serile noastre inventând rosturi toamnei…// oh! serile noastre topind toamnei arama/ înfiorându-i oceanul/ cu sărutări de sânge/ buze sărate/ ochi ce-abia-nvață a plânge/ oh! serile noastre!/ iubirea noastră/ toamna"; "serile de foc/ încenuşatele dimineți/ o pădure de lotuşi un cer de cobalt/ (hotarele visului desenat pe asfalt/ visul din care nu vom trage povețe); "Şi râdeam! Cum râdeam pe străzile amețite de noapte!/ împărțeam rătăciților trecători/ chiparoase şi roşcovane castanele coapte/ (tu mă iubeai eu te iubeam,/ în cetate/ era risipă de flori)// din râsul nostru izvora calea lactee/ şi râul de stele/ îl traversam înot/ (să nu plătim podariului veşnicu-i zlot)/ până-n ținutul meu de semizee"; "…în miezul toamnei lungi şi înmierate/ cu pas uşure intru- un profan// mi-e teamă că nu-s rugăciuni smerite îndeajuns/ rostite în amurg/ că ploile vor năvăli în burg/ şi floarea ta o vor topi iubiri nesfinte// în lumea ta deschisă ca aripa ce-ntinde/ o punte de zbor tandru/ un curcubeu de zbor!/ în lumea ta prea-buno! păşesc încet/ uşor / păzind cuvânt şi ceruri/ de arsu-mi cânt/ de dor// *aşa-i şoptea iubitul/ aşa visa iubita/ şi toamna-n calda-i miere le îmbăia ursita"* . Aici cuplul refăcut îşi cântă partitura în duet, după modelul eptalamului de la baza lumii – al biblicei Cântări a Cântărilor.

De altfel, poezia aceasta delicat şoptită, între iubit şi iubită, e plină de fructe exotice, de ambră şi rodii, de arbori fabuloşi, orientali, "chiparoşii cei hrăniți de tandra-n chipuire", de prețiozități liguistuice "cuvîntul-adamant", şi mai ales în cea de-a treia secțiune: Un cântec din stepă, chemarea iubitei, aproximarea nunții, ultimativele, devin iminente; "Ia-mă cu tine! Hai să fugim/ în țara unde cedrii aşteaptă/ sub crengile lor să vină/ nebunii/ de dragoste// plouă ca-n ziua de pe urmă a lumii/ vom fi singuri pe drum/ vom fi singuri şi ultimii" În noul excurs, numai citirea seriei de titluri grăieşte de la sine de o fervoare atemporală, sau, oricum, din timpuri suspendate-n amintirea lumii din dimineți aurorale: Plaurul dragostei, Trup de iarbă, Psalom, O! de i-aş fi vâslă, Dar va veni, Cuvânt- adamant, Revino!, Şi-o vale adormitoare, Bărbat şi femeie, Tremuri iubito!, Poemul rodiei, Busuioc de ursit, Veni-vei?, Bărbatul meu/ pentru care, Iubirea nu! : "Numai oamenii îmbătrânesc/ iubirea nu! Niciodată nu/ numai oamenii îmbătrânesc iubirea nu!" Sunt versuri pe alocuri de o transparență aiuritoare…"E ceasul din noapte când trupul tânjeşte/ cuminte" contrabalansând: *e ceasul când sufletul tânjeşte/ iubite";* " mireasă/ moartea e atât de frumoasă!! "arde un înger! O torță e imnul de slavă" (vers extraordinar) "prea dulce păcatul/ prea departe-ndurarea"; "să fiu o lacrimă în ochiul tău umbrit"; "*ce azi e mâine / va fi ieri*/ iar noi la uşa ei străjeri/ numai iubind vom fi mai tineri/ numai iubindu-ne vom fi// e vremea visteria noastră/ un veac de dragoste/ o zi"; "ce singur erai Dumnezeule! Ce singur/ fără adami fără eve în rai/ o rodie lumina stingheră timpul/ tu spre începuturile lumii grăbeai"; "o, de i-aş fi undă/ de i-aş fi vâslă mai bine!"; "*tremur iubite! tremur iubire"*...Vor spune mulți că aici suferă, din file deja îngălbenite, o altă Ema Bovary , "hamletizând", în aşteptarea iubirii ideale - Când? unde? Şi sub ce stindarde? În *new age*, în era revoluției sexuale, şi-a tuturor despachetărilor de nuduri, cu poze şi *poziții* tot mai "insolite"?!

Răspunsul l-a dat poeta încă din titlul ales pentru această cea mai recentă culegere de poezii a sa (exclusiv de iubire): *Toamnă în Casiopeea*...Eminescianismul implicit ("- Iar te-ai adâncit în stele/ Şi în nori şi-n ceruri nalte"), dar şi nichitastănescianismul (Nichita Stănescu invoca de asemeni, în Elegia a zecea, pe Casiopeea: "îmbolnăvit de-o rană/închipuită între Steaua Polară/ şi Steaua Canopus şi

Steaua Arcturus/ şi Casiopeea din cerul s de seară.” sunt evidente - evident fiind şi faptul că poeta are o bună şcoală de poezie. Îmbolnăviții de iubire sunt cei mai nelecuiți dintre oameni, dar şi cei mai remarcabili poeți, căci “iubirea din stele” , fiind cea mai curajoasă imaginațiune, nu le poate aparține decât celor aleşi. Simona Nicoleta Lazăr face parte din categoria lor, şi e unică în felul ei.

Radu Cârneci – poetul iubirii

Un pătimit şi împătimit de poezie, şi un fericit *alecsandrinian*, un heodinst al poeziei, aşa ne apare poetul Radu Cârneci la cei 77 de ani ai săi, cu vasta sa operă pe masă, în trei elegante volume tipărite la editura sa Orion. Poeții noştri vin şi trec iar cei mai mulți îşi neglijează destinele la modul cel mai dramatic, ori se abandonează “viicilor de procedură”, *bolilor profesionle ale poeziei*, ar fi spus Nichita Stănescu, boema şi alcoolul. De la Eminescu şi până în zilele noastre atâția poeți români au făcut mai mult biografie decât poezie, urmând pe dos şi aiurea pilda “poetului nepereche”. Căci vorba aceluiaşi Nichita Stănescu:” Mulți se vor Eminescu da câți ar putea trăi cu adevărat viața lui.” În ce-l priveşte pe Dl Radu Cârneci, domnia sa are şi biografie şi poezie, cât să-i ajungă mai ales bogatei sale biografii, din care luăm pildă abia acum, dintr-un bine alcătuit tabel cronologic pe format de profil inexpugnabil: *Chipul poetului*, alcătuit de Florentin Popescu, pe 21 pe pagini numerotate în cifre romane. Împreună cu eseul din 1988 al regretatului Radu Enescu şi precizările autorului însuşi, într-un cuvânt asupra ediției: La prima “Judecată de apoi”. Poetul se explică nu se justifică: lăsând în urma sa un chip cât mai bine definit. Cu atât mai mult cu cât el face parte dintr-o generație care a traversat neglorios aşa zisul “obsedant deceniu” (1950-1960) când majoritatea poeților au fost “nevoiți a da cezarului ceea ce acesta nu merita”. Ceea ce este bine şi chiar frumos spus.

Radu Cârneci debuta în 1950, la 22 de ani, în ziarul “Zori noi” din Suceava, împreună cu elevul Nicolae Labiş, acesta din urmă, dacă ne amntim bine, de numai 15 ani pe atunci. Urmase un timp cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Bucureşti, pe care dintr-un instinct de înțelepciune o abandonează pentru Politehnică. Va fi, în final, absolvent al Facultății de Silvicultură începută la Câmpulung Moldovenesc, mutată apoi la Bucureşti, şi de acolo la Braşov. Va reveni ca inginer silvic în Moldova, la Bacău, unde irepresibila chemare a poeziei îi va reorienta destinul din nou spre cultură şi literatură.

După debutul editorial, din 1963, cu volumul "Noi şi soarele" în col. "Luceafărul" , cu o prefaţă de Marcel Breslaşu, va re-fonda, de fapt, la Bacău, revista de cultură *Ateneu* (serie nouă) pe urmele lui G. Bacovia (primul ei fondator), din redacţia căreia vor porni noi scriitori şi poeţi, între care şi Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu, Sergiu Adam, Mihai Sabin, George Bălăiţă, Vlad Sorianu, Constantin Călin. Arbitru al eleganţei pe un teren minat de cenzura atotputernică a vremii, poetul Radui Cârneci va da revistei de la Bacău o orientare pronunţat estetică, amintind de *Steaua* lui A. E. Baconsky şi Aurel Rău de la Cluj, şi concurând noile reviste, reînfiinţate în scurtul dezgheţ ceauşist, *Familia* de la Oradea, *Ramuri* de la Craiova, *Tomis* de la Constanţa, *Argeş* de la Piteşti, *Cronica* şi *Convorbiri literare* de la Iaşi. Stabilit la Bucureşti în 1972, la chemarea lui Zaharia Stancu, poetul va fi un timp secretar al Uniunii Scriitorilor, iar din 1976 (după moartea lui Zaharia Stancu) va lucra în redacţia revistei "Contemporanul" alături de D.R. Popescu, Laurenţiu Ulici, Corneliu Leu şi alţii.

Ca şi A. E. Baconsky va desfăşura concomitent o bogată activitate de traducător şi va voiaja în Europa şi în Africa: în Europa, ca traducător şi editor în forţă, a unui Baudelaire integral, în Africa drept unic traducător al operei lui Leopold Sedar Senghor, marele poet al Africii negre şi principalul ei lider, în primul rând, spiritual, fost preşedinte al Republicii Senegal.

Adaptarea, de fapt, în româneşte, a cunoscutei cărţi biblice *Cântarea cântărilor* sub forma unui amplu poem dramatic, va pune pecete categorică şi definitivă unei preocupări consecvente a poetului, într-o unică temă: a iubirii etrene şi emblematice în dăinuirea omului, nici ultimativă şi nici represibilă. Se poate vorbi chiar de un fel de democraţie a poeticului, în care noul autor coexistă fericit cu marii îndrăgostiţi seculari, de la Dante şi Petrarca, trecând prin Shakespeare, până la Baudelaire şi Rrilke şi Senghor , sau Jaques Chessex. Nu numai că din toţi aceştia şi din mulţi alţii a tradus, dar cu traducerea s-a exersat în lucrarea artizanală a unei poetici personale inconfundabile, încât nu de puţine ori modelul şi maestrul se confundă cu dicipolul şi noul autor. Ce este absolut remarcabil la Radu Cârneci, poetul citit, iată, într-o ediţe cvasi-definitivă, e starea permanentă a unei inspiraţii jubilatorii în tonuri înalte şi clare, şi-n muzici uneori abia şoptite, iar alteori "strigate de pe munţi". Acest poem necontenit care se scrie în practica "Firelor de iarbă" whittmaniene, firește, altfel structurat, nu întâmplător porneşte de la o "Orgă de iarbă" , ajungând inevitabil la "Iarba verde, acasă", sau la "Grădina în formă de vis" şi "Cântând dintr-un arbore", titluri ce trec de aceste sugestii agreste spre celebrarea femeii ca muză şi matrice existenţială: "Umbra femeii", "Oracol deschis", "Nobila stirpe", "Temerile lui Orfeu""Timpul judecător". Clamărilor de tinereţe, adesea intempestive: " – Încă odată aura gurii tale o vreau!_; "Vino, tinere zeu/ te-aştept la marginea serii/ mi-e dor de un timp de sunete…" etc., li se insinuează de timpuriu o stare de melancolie densă, deşi tot timpul luminoasă: "..Şi marea e singură/ şi pescăruşii sunt singuri/ şi cerul e singur// Trece duhul tău dragoste/ peste nisipuri şi aud/ cum te opreşti lângă mine…" Dragostea îşi asumă conceptul iubirii şi chipul iubitei conturează "umbra femeii" într-o utopie uşor decelabilă în acest "Dor târziu" ca unică posibilitate a unei replici a "erosului cosmologic" fixat în cuvânt de fiinţa primordială. Lui Radu Cârneci i-a trebuit o adresare cât mai directă şi-o formă de adresare preluată din cutuma vechilor aezi şi trubaduri – astfel descoperă sonetul, şi disciplina "matematică" a poeziei, în care declamaţia îşi forţează subiectul să transpire în fiori, am zice, ori să-şi transceadă febra în melancolii…

Femeia, o "Athenă fără lance" închipuie un statuar concret, nu o ivire din spuma mării, o fantasmă, în fond, ca-n cazul Aphroditei…De fapt aici găsim tot schepsisul acestei poezii de dragoste: iubirea ca înțelepciune, țâşnind ca Athena din capul lui Zeus, direct din inteligența poetului, în cazul nostru, şi mai puțin din imginația sa. Invocația anotimpului (Sonet în septembrie, Sonet, iarna) naşte sonuri elegiace, insinuând deja "sabia-ntre noi", timpul ireversibil…" O sabie-ntre noi şi-i de tăcere/ când gândurile răsucesc altfel/ puținul timp şi-l pierd în val, inel/ atunci când vorba-i căutată-n fiere." *Grădina în formă de vis* (volum alcătuit exclusiv din sonete) e de pe-acum, ca în *Cântarea cântărilor* epitalam şi rugă, rafinament poetic de subtilă transcendență: "Lumină dulce şi uitată/ din anii duşi ca flori subțiri/ lumină slab încercănată/ tu ochii palizilor miri// Lumină trupul tău de fată/ lumină-n tâmple şi priviri/ şi licărind târziu, oftată/ lumină plină de-amintiri// Cui luminezi tăcut, făclie/ sau poate stinsă eşti de dor/ topindu-te întru vecie/ la steaua depărtărilor// Lumină dulce şi uitată/ tu, taina mea încercănată…" Dacă aceste versuri sunt respirate la Ierusalim, în preajma Tainei luminii increate, precum atestă pe fila întoarsă, evocarea grădinii Ghetsimani şi-a Muntelui Măslinilor "când amurgeşte", e negreşit că ele subtituie în melodia "luminii line" de fapt o dramă existențială cu "douăsprezece iubiri" , din care una stă pe scaunul lui Iuda: "cea mai frumoasă mă va vinde" - / tu strânge-mă: cuvinte din cuvinte din cuvinte…"

Din zbaterea aceasta se naşte poezia ca Electra din jale… Şi totuşi "drumul spre taină" nu se desăvârşeşte în resemnare, cu cât înaintezi în lectură poezia Dlui Radu Cârneci e o călăuză sigură spre noi şi (uneori) mirifice surprize, ca în acest imn "La steaua Canopus" , scris la îndemnul poetului L.S. Senghor, dar în mod sigur cu-n gând secret "La steaua"…lui Eminescu: " …Şi *Steaua Canopus* frumoasă răsare/ din lumi fără margini din margini de mare/ iar stele-n juru-i abia şiroind/ îşi tremură drumul pe bolta de-argint// Şi *Steaua Canopus* tot urcă-n tării/ dând viață celestă la aştrii pustii/ căci raza-i e blândă, adâncă şi nouă/ şi-n spații atomii lumnilor plouă// O! *Steaua Canopus* e-n vârful de cer/ Primind legănarea de-albastru mister/ înaltul surâde minunii şi tace:/ acolo-i eterna şi tainica pace// Şi *Steaua Canopus* coboară domol/ iar stelele-n juru-i alunecă stol:/ o rană-i privirea şi zâmbetu-amar/ şi lacrima-i arde în cosmic hotar// Vezi, *Steaua Canopus* topeşte-se lin:/ o doare apusul şi drumul puțin/ iar zarea o-nghite şi hăul o soarbe/cu-ntreg necuprinsul puterilor oarbe// Ci mâine, la ceasul de veghe vom fi/ când *Steaua Canopus* la fel va zâmbi/ suind într-o viață senină din moarte/ cu chipul de zee şi raze de soarte.// Priveşte-o cum urcă şi arde-n tării/ frumoasa şi mândra *Canopus* – şi fii/ mereu sub chemarea-i, ea doar numai ție/ răsare, iubeşte, şi moare, şi-nvie!…" *Dakar-Senegal,1976*

Acest puseu metafizic ne-arată, în fond, cât de sus poate să urce poezia Dlui Radu Cârneci - poetul iubirii sub *Steaua Canopus!*

GHEORGHE GRIGURCU: MULTA PAUCIS

Cu seducatorul titlu al primei sale cărți de poezie, Un trandafir învață matematica, 1968, Gheorghe Grigurcu îşi adună opera poetică din volumele tipărite până în anul 2000 în seria de Editții definitive a Editurii Vinea. Este o operă masivă şi vastă, 623 pagini pe

format înalt, dar nu stufoasă, un paradox al simplităăţii unui poet absolut şi deosebit în literatura postbelică şi postdecembristă, copios "sabotat" de criticul Gheorghe Grigurcu, poate cel mai intransigent critic de poezie, mai ales de la 1990 încoace.

Deoarece scrim aceste rânduri în contrapartidă la excelentul articol pe care l-a consacrat criticul, în România literară, ultimei noastre cărţi de poezie, Turnul Onoarei, abia o ediţe de autor deocamdată, apărută, la fel, la Editura Vinea, ar fi mai adecvat să fi numit rândutrile noasre O scrisoare de dragoste. Dar atunci, din cerul memoriei răsări această expresie latină: *Multa paucis*, care-l desemnează cel mai exact pe poet. Aceasta este formula pe care Gheorghe Grigurcu a adoptat-o în poezia sa, de la început. « Mult în puţine cuvinte ». « Nu pot reînălţa speranţa prăbuşită-n adâncurile apei./ Zgâriată de unghie, marea,/ lovită de pleoapă ca de o vâslă./ Cuvintele neputincioase-au răsturnat-o/ vuietul lor neîntrerupt/ sub barca mea, sub barca ta./ Nu pot reînălţa speranţa, pradă muntelui/ căzut şi el." (Nu pot).

Cu astfel de versuri lovea poetul încă de la începuturi. Primul vers are ceva in casdenţa Odei (în metru antic) eminesciene, dar poetul se repliază imediat, pe teren propriu, sau dintr-o memorie secundă, a lecturilor din liricii moderni italieni, un Quasimodo, un Ungaretti, un Montale. Fiind de-acum extrem de strict, până la exprimarea poemului într-un distih : « Vom face totul să fie bine. Vom trece/ prin stârvurile groazei rădăcina durerii. » (Asanarea unui câmp de luptă)

Nu ştim cât de exact i-am urmărit pe calendar marile bătălii ale criticului, de-a lungul anilor ; cu unele execuţii am fost de acord, cu altele nu ; pe justiţiar însă l-am aprobat totdeauna, dar poetul aici de faţă este dincolo de acestea, lăsând în totul o compleşitoare impresie de sublim şi nevoia de a-l califica în superlative. Această poezie « minimală » care ar putea fi acuzată de monotonie stilistică, adună strop cu strop şi fir cu fir, într-o intensitate pe înălţime, viaţa unui poet implicat şi participativ, lucru tot mai rar în ultimele generaţii, care fac din limbaje şi tehnici obsesia poemului, şi un scop în sine, uitând, sau nemailuând în seamă de fapt, înemnul unui savant poet ca Al. Philippide, să zicem, care prin anii 79 din veacul trecut, spunea că « O poezie…ca să-şi merite numele, trebuie să spună ceva. Cu cât spune mai puţin este oare mai puţin discursivă şi deci mai poetică? Chiar un joc, în poezie, trebuie să spună ceva ».

Ceea ce îl apropie de Al. Philipppide (« un exilat în absolut ») pe poetul Gheorghe Grigurcu este « idealul căii de mijloc » sau şi « îndrăzneala de a fi echilibrat ». O rigoare « nemţească », de nu ar fi sentimentul mereu fierbinte, ca la peninsularii latini pomeniţi mai sus. De aceea încă odată, lui Gheorghe Grigurcu i se potriveşte « Multa pacis », căci poemele sale translate în latineşte ar putea deveni bune inscripţii de frontispiciu. Valoarea lor aforistică fiind incontestabilă. « Şi acum faţă-n faţă cu tine,/ memorie piedută, luxoasă bunătate,/ unghi necorectat. » (Poezia).

Îndrăzneala de a fi unul din cei mai rafinaţi şi culţi oameni care scriu poezie, din România de azi, câştigă teren, făcând din Gheorghe Grigurcu un inextricabil reper, din care tinerii au ce învăţa, dacă excludem comoditatea de a nu-l citi şi ca poet, căci oricum, criticul de întâmpinare este devorat, mai ales de tineretul aspirant la gloria literar

Pentru noi însă ,mai important în această clipă este poetul, arogând-şi prin poezia sa, calitatea de metronom, mereu isiprat, dând nume tuturor lucrurilor şi având tot timpul câte ceva de spus, şi despre orice. Nu-i lipseşte nici filonul « romantic », avântul şi năvala, chiar foamea de a scrie tot timpul, transfigurându-şi, astfel, viaţa, fragmentându-şi-o, în tot atâtea poeme discontinui, pe falii mici, dar nu mai puţin abisale, adesea. « Şi

iată cum pornite/ să cucerească lumea/ după ultima modă/ treceau prin ani/ cu veşmintele-acordate/ ca un violoncel. » (Femei).

Poetul declamă, proclamă, impune o dicţie, cum spuneam (au mai spus-o şi alţii înaintea noastră), o dicţiune aforistică, un regim strict, poemului, care-l particularizează, dincolo de ticăitul balcanic, savuros în sine, al poeţilor « talentaţi » şi simpatici cu orice chip, de care literatura română nu duce lipsă nici îm momentele ei de criză. În sictir şi-n înjurătură ea are, totdeauna « poeţi mari », sau şi chiar o colecţie de « clasici în viaţă », toţi ieşiţi de sub mantaua lui Arghezi şi tributari ai îndrăznelilor lui de altcândva.

O civilizaţie a textului şi o înbujiorare adesea pudică în faţa adevăratei mari poezii este totuşi mai greu de obţinut. Poetul trandafirului şi al matemaicii reuşeşte chiar atunci când îl vizitează cele mai neaşteptate combinaţii de fraze poetice şi de metafore solitare. « Aurora – obiect de precizie,/ o caută mâini înfrigurate. » (Aurora) ; « E trist şi temerar şi scapă iarăşi/ din plâns ca dintr-un arbore zmintit// acel spre care-am năzuit/ fluid stilist ca o pisică. » (Trist şi temerar). *« Fluid şi trist ca o pisică »* deci ; toţi tropii poetului concurând în laboratorul său intim la alcătuirea unui Mic manual de stilistică, o provocare mai ales pentru goliarzii discursului fără limite…

Gh. Grigurcu face poeme într-un vers cu nonşalanţa unui japonez exersat în rafinata artă a haiku-urilor: « În ochii săi negri străfundul mai negru al griului. » (În ochii negri). Sau scurte cascade « retorice » în definţii deloc abstraxcte : « Cel orb nu va crede/ celui rănit// Cel rănit nu va crede/ celui trist.// Cel trist nu va crede/ prostului. » (Etică) Devine veheme nt atunci când atacă, pe laterală, nume şi situaţii bine cunoscute « în epocă » : « Iubirea, din păcate, nu cunoaşte limite./ Gândacul e gândac, ploaia e ploaie/ şi fără vreo « vocaţie –a minorului ».// mă lamentez zadarnic că-i viaţa grea/ când fructele adorm cu uşurinţă/ când lipsa rimei îmi aduce dividende. » Grigurcu fiind, în acest fel, unul dintre primii poeţi moderni, din postbelic, cu alonjă la real.

A patra sa carte se intulează, de altfel, în direct, « Salut viaţa », după ce alte titluri metaforizau suav , însă deloc anapoda : « Un trandafir învaţă matematica », « Trei nori », « Râul incinerat ». Continuând cu « Înflorirea locrurilor », « Apologii », « Rigoarea văzduhului », « Contemplaţii », « Cotidiene », « Oglinda şi vidul » , « Un izvor bolborosind în termomentru », « Nimic n-ar trebui să cadă » « Amarul târg » (cu referire directă la Tg. Jiu al exilului său « asumat »), « Dealul cu scripeţi », « Spaţiul dintre corole » o sarabandă ingenioasă, titluri anume puse să-i absoarbă, ori chiar să-i autodevore poezia smarelor, înainte de-a fi (re)citită.

O grea melancolie se autocontemplă în acest poem post-liminar, O inscripţie oţioasă : « În Amarul Târg ca şi la Pontul Euxin/ cred că nu mi-a rămas de făcut/ decât foarte puţin / Pe-acest pământ vălurit/ unde pomii înfloriţi sunt catarge/ iar ferorcele depărtări peştii/ una pe alta se înghit// în Amarul Târg ca şi la Pontul Euxin/ Poate că nu mi-a rămas de făcut/chiar nimic ». Şi iată punctul final al « definitivelor » : « Cerul/ sărat/ aidoma/ apei/ de mare. » (Cerul).

Pe această risipă de fantezie şi frenezie, întorcând fila destinului său, poetul ar putea spune ce spunea un mare compozitor şi violonist, cel mai mare pe care l-au dat Românii. Aţi ghicit poate,. G. Enescu : « Cariera mea se rezumă la câteva opere ale mele. Ea nu are nimic de-a face cu concertele de virtuoos. Am făcut cu vioara căsătorie din calcul! Preferam vioara sub degetele altuia…"Poate şi Gheorghe Grigurcu, la fel cu virtuozităţile sale de critic! Enescu: "Un cuvânt de simpatie asupra uneia din lucrările mele îmi face mai mare plăcere decât laudele ditirambice asupra carierei mele de

executant. » Gheorghe Grigurcu este fundamental poet : un poet care nu se câştigă la zaruri şi loterie. Şi-n spiritul criticii sale, o celebrare a poeziei, de fapt, ca generalitate inefabilă, dar raportată obiectiv pe textele altora, el se plasează tot timpul în fruntea plutonului. Un european avant la lettre încă din vremea când Europa ne era prohibită : « Am zis aşa cui îi trebuie altfel/ sau altceva sau oricum/ am afirmat am negat/ într-o ordine oarecare şi totuşi/ am fost prezent cui îi trebuie/ altfel sau oricum sau orice/ am consimţit m-am împotrivit/ într-o ordine într-o dezordine/ (fie ce-o fi) într-o viaţă. » (Am zis).

Modele poetice: Vasile Vlad, Rodica Iulian

În redacţia de poezie a Editurii Cartea Românească din anii 70 au lucrat o vreme, în acelaşi birou, toţi cei patru redactori de poezie: Al, Paleologu, Mircea Ciobanu, Florin Mugur, Sorin Mărculescu. Toţi sunt astăzi file de istorie literară, din ultimul val de clasici ai modernităţii, adăugând cu îndrăzneală indexului ei Opere greu de trecut cu vederea. Dintre toţi patru cel mai puternic şi-a exersat calitatea de mentor Mircea Ciobanu; cei editaţi de Mircea Ciobanu ajunsesem să ne cunoaştem şi unii dintre noi să ne şi împrietenim. Dintre cei editaţi cu eforturi şi riscuri, neomeneşti adesea, cel mai iubit de Mircea Ciobanu a fost Vasile Vlad. Era un tânăr scund şi brunet, cu ochii expresivi, care filtrau printr-o perdea de ironie fină o mare inteligenţă şi o generoasă înclinaţie pentru prietenie. Poezia lui venea dintr-o biografie solitară şi discretă şi dintr-un noian de cărţi interzise pe-atunci, pe care noul poet le şi asimilase, punându-le, astfel, *la păstrare*, în cel mai sigur loc: în sufletul şi-n conştiinţa sa. Felul de-a scrie a lui Vasile Vlad, din anii 70, când s-a produs debutul său (*Pedepsele* – 1969, *Omul fără voie* – 1970), nu semăna cu nimeni şi cu nimic din ce se scrisese până atunci, şi nici atunci, în noile mode impuse de modelul nichitastănescian, dacă putem să ne exprimăm aşa. De altfel, noul val de poeţi, cei despre care Mircea Ciobanu va scrie testamentar aproape, că „abia ieşiţi din adolescenţă, au refăcut legăturile cu marea poezie românească, ridicându-se la înălţimile ei şi întrecând-o, adeseori, în puritate şi îndrăzneală", va propune, firește, o serie lungă şi ilustră, dar numai doi – trei - patru, să zicem, poeţi originali în absolut: printre ei şi Vasile Vlad, împreună cu Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Cristian Simionescu. Ei nu s-au dorit clasici şi autoritari *ab initio* ca Cezar Ivănescu, bunăoară, ambiţia lor fiind mult mai mare: reinventarea poeziei după standarde proprii: „şi după ce am inventat poezia într-o încăpere clandestină din adâncul pământurilor sterpe – curajul şi puterea (omenească) s-a topit ca aburul" / Virgil Mazilescu. Vasile Vlad va scrie cam în acelaşi timp: „Sub stelele tulburi,/ iederea înroşită/ şi sufletul.// Seara şi-a scos lanţurile din fântână/ desigur/ şi tu/ ţi-ai pierdut surâsul/ în ochii unor lebede negre.// Ne încearcă tăcerea./ O, cât aş vrea să strig:/ iartă-mă în faţa mării,/ iartă-mă în faţa mării/ cu ţărmul pustiu/ până în sufletul meu.// Dar iarba creşte deasupra anotimpurilor,/ şi cine ar putea

să priceapă/ deznădejdea unei jumătăţi de cântec?" Acest subtil poem (cu rezonanţe de Trakl!) intitulat, fireşte, *Iartă-mă în faţa mării* este o dedicaţie *Cititorului* pe prima filă a proximului volum al lui Vasile Vlad de *Poeme* - o selecţie de autor într-o antologie publicată de Editura Junimea de la Iaşi , aflată sub directoratul lui Cezar Ivănescu, într-o colecţie intitulată *Dictatură şi scriitură.* O demonstraţie în plus a ceea ce ar fi dorit să facă şi Mircea Ciobanu la Editura sa Vitruviu, în Colecţia de poezie românească, din care, din păcate, el personal, nu a mai apucat decât să lanseze primele două nume: Virgil Mazilescu şi Ileana Mălăncioiu.

Dar să ne întoarcem la Vasile Vlad şi la poezia sa, care oricum ai pune-o, stă deasupra mării şi a zării, cu un fluid greu de îndurat, vorba unui critic, ce-i însoţeşte volumul antologic de la Junimea cu un cuvânt pe ultima copertă (Dan C. Mihăescu). *Mânecile suflecate*: „Am suflecat mânecile cu toţi,/ căutând să ne facem/ o părere mai bună/despre viaţă.// (…) De veghe în faţa lui Poimâine,/ uneori am greşit." (…). Aici nu e nici ironie nici rostire în răspăr - e o înţelepciune grea de melancolie şi un desen încă suav al Destinului. *Pedeapsă*: „Ard stele jos,/ dar nu ard stele binenţeles,/ ci ard şi fumegă frunzele toamnei// Dar nu ard frunzele toamnei,/ ci sufletul fumegă lung,/ dar nu sufletul arde aşa,/ ci piciorul din faţă, s-ar părea,/ dar nici piciorul din faţă nu este,/ ci piciorul din spate.//(…) Întotdeauna e un picior în faţă,/ iar altul în spate./ Întotdeauna piciorul din spate uită şi fumegă,/ iar piciorul din faţă îşi aminteşte." Am risca să comentăm aceste versuri (şi) ca pe o parabolă a istoriei vii şi trăite atât cât îşi mai aminteşte piciorul din faţă ce uită şi cât fumegă piciorul din spate. Am mai cita în continuare şi această *Scrisoare de aici*: „ Dacă mâinile tale n-au crescut/ pentru mine,/ de ce-au mai crescut?// Până ieri am scormonit/ prin spălăcite alcooluri împreună,/ ne-am coborât inima, vântul limpede l-am ascultat.// Ochii mei împingeau iarba spre tine./ Ochii tăi împingeau iarba spre mine./ Cântecele ni se îndoiau împrejur,/ şi le ascultam vuietul,/ întrebându-ne de ce scoicile nu plâng niciodată.// Astăzi otrava roasă în unghii a murit./ N-au mai rămas decât copaci/ acoperiţi de pământ,/ n-a mai rămas decât râsul din neguri,/ câteva sunete obosite, amintirea câtorva vorbe,/ regretul că ne-am întâlnit,/ regretul că numele tău se aude/ prin paharele răsturnate,/ numele tău." Ca orice mare poet Vasile Vlad are o operă structurată abia în câteva volume de parcurs: *Pedepsele, Omul fără voie, Sărbătorile absenţei, Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă*. Am fi putut cita orice şi de oriunde. Am fi putut face şi teorii; filozofie. Dar am citat din primele poeme ale lui Vasile Vlad, după mai vechea noastră superstiţie, că orice mare poet, şi adevărat, începe bine, sau cel mai bine de la început, căci de La început era Cuvântul, şi numai aşa el a putut deveni om, şi poem şi durere, sau chiar şi vie speranţă dacă doriţi: mântuire.

În ce o priveşte pe Dna Rodica Iulian, despre care în generaţia noastră mai multe auzeam decât vedeam, ne-a fost dat să o cunoaştem, în sfârşit, abia acum, în libertate, la o lansare a Editurii Vinea de la un Târg de Carte Bookarest, când ne-a şi oferit ultima sa carte de poezie apărută la Vinea cu acest titlu: *Vânătoare mistică*. Ştiam că era o tânără femeie frumoasă (aşa a şi rămas!) şi doctoriţă pe deasupra, şi nu orice fel de doctoriţă: medic specialist la Institutul Oncologic din Bucureşti (1962-1978). Pe urmă, ani de zile, ne-a fost dat s-o auzim pe unde scurte, la emisiunile culturale ale Europei libere, sau la cele în limba română ale Radio France Internaţionale - atât cât pe acesta din urmă îl puteam prinde. Doctoriţa se stabileşte din 1980 la Paris, dar nici poeta şi prozatoarea,

deja lansate puternic în țară, şi-n limba literaturii române, nu-şi uita misiunea. În țară primise Premiul Uniunii Scriitorilor pentru roman (1978). Pe noi ne reținuse din totdeauna poezia sa: debut cu *Intersecții*/1967, urmat imediat de *Elegiile de pe pod*/1969, dar cred că noi am urmărit-o mai ales de la *Palinodii* - încolo/1970, *Facerea cortului*/ 1971, *Aproape Omul*/1975, cărți publicate la Cartea românească, unde am şi reținut mai întâi, spus de cineva admirativ, numele ei. Surpriza este uriaşă cu această *Vânătoare mistică,* o carte de versuri cristaline dar nu reci, un clasicism sui generis, al unui temperament şi fugos altcândva (calofilia nu-i obstrucționează *fugile)*, decantat aici până la virgulă şi punct, cum se spune. *Cultură*: Porumbeii nu mai călătoresc/ Porumbeii sunt rezidenți în Imperiu/ Cad solzi sub tejghele/ şi mațe de peşte/ Asfaltul e mozaic de semințe/ firimituri din prisosul de pâine/ zdrențe din prisosul lăptucilor/ De creveți/ capete ghilotinate cu dinții/ O Porumbeii foşti călători/ Sunt graşi omnivori/ şi eclectici/ Fideli/ cât buchisesc în gunoaie/ în preajma catedralei/ Neofiți/ zborul lor nu trece de turla cu clopot/ De-acolo/ sătui se găinățează/ pe sfinți statuari/ Apoi ciugulesc/ ochii părinților/ ai lui Christos/ ochii Mariei/ La ceasul culturii/ caută în buzunare pe regi/ caută acte zapisuri-/ Dovada apartenenței lor la Imperiu" Acest *tablou occidental* (nu ne putem înşela!) pictat fără greş, până-n ultima lui virgulă etică, ne aduce aminte de ultimele poeme ale lui A. E. Baconsky din Corabia lui Sebastian - călător şi el altcândva, printr-o Europă ce-şi autocontemplă declinul, în putrefacția unei civilizații înfloritoare dar reci, la care salivăm şi noi azi, şi ca de obicei, probabil, la spartul târgului. Dar frumusețea, şi mai ales fluiditatea poeziei Dnei Iulian se regăsesc clar şi lapidar exprimate, în astfel de impresiuni (chiar dacă nu totdeauna „din zori"): *Impresie, apus în Alpi*: Torent./ Între maluri ezită/ Un fluture.// Ziua declină. Doi munți/ se împreună/ în rana lor de zăpadă.// Trei îngeri izgoniți/ Joacă în zaruri/ Cornul de lună." Ca, de altfel, şi-n confesiunea barocă, imperativă, un sentiment pus pe rană, probabil, într-o revenire acolo unde şi altă dată poeta şezuse şi plânse: „M-am bucurat şi am plâns/ M-am bucurat, am plâns/ Şi iar am plâns. Şi am stat/ Din plâns şi din bucurat. //Ei! Şi m-am privit în oglindă./ Din apele ei s-a ivit chip străin./ Nu plângea, nu se bucura.// Am, tulburat apele şi am aşteptat. /Din luciul clar s-a ivit un străin./ Nu se bucura, nu plângea.// Ei! Şi-am tot trăit de-a apele/ Şi de-a aşteptatul/ Străinilor ce se iveau/ din adâncul oglinzii/ Şi se uitau la mine cu ochii stinşi,/ fără lacrimi, dincolo de lacrimi,/ Fără bucurie dincolo.// Ei! Şi-am acoperit oglinda/ Cu o pânză neagră." Poem antologic în aprecierea noastră. Ei! Ce ziceți?

NOTA BENE*: Am prezentat aceşti doi poeți de excepție ai unei generații care şi-a luat rația ei şi plâns şi de râsu-plânsu şi de fugă, din comunism, ca un pandant la editorialul nostru din acest număr, unde sunt prezentați ca pretext al decadenței morale poeți din ultima generație: coprofili sau infideli lor înşişi. Nu au modele în generațiile dinaintea lor?! Câtă eroare a impertinenței unei vârste - care nu mai citeşte decât în cărțile de joc (sau şi-n cele de troc!) şi-n ceştile de cafea.*

Înapoi la lectură şi la Marea Poezie, copii! Din fericire, voi aveți de unde alege!

Nicolae Tzone – Capodopera Maxima
Concert pentru flaute şi culoare la patru mâini

Majoritatea comentatorilor poeziei lui Nicolae Zone se grăbesc să-l îngrămădească de-a valma pe poet în suprarealism şi dacă se poate să-l scoată de acolo şi nou-nouț. Cu tot interesul lui pentru avangardă Nicolae Zone nu este neapărat un suprarealist „de metodă" sau nu numai; credem, de altfel, că dogmaticul André Breton, de care ultimul suprarealist român şi european n. tzone se milostiveşte să-l cauționeze şi azi, în timp ce până şi Gellu Naum îl respingea ca fiind depăşit sau chiar anacronic, l-ar fi sancționat ca pe Dali, atunci când intenționase a-l picta pe Lenin, „cu o fesă de trei metri lungime, sprijinindu-se într-o cârjă"… ținând în brațe un băiețaş, ce trebuia să fie el, Dali; şi-n timp ce leninul dalidian l-ar fi privit cu ochi de canibal, băiețaşul ar fi strigat: „Săriți, mă mănâncă!". nicolae tzone, scris astfel, în ortografia autorului, de pe ultima sa carte, „capodopera maxima" [Ed. Vinea, 2007], este un băiețaş teribil el însuşi, abia scăpat din brațele lui ceauşescu nicolae, înainte să-l fi pictat la rândul său „într-o ureche", şi înainte ca povestea dictaturii comuniste de la noi să-l fi înghițit ca pe Scufița Roşie! Astfel se face că n. tzone se manifestă, în prezent, drept cel mai liber poet din literatura română a mileniului trei, îngăduindu-şi nebunii la care nu au visat în totalitarism nici geniul lui Nichita Stănescu şi nici arta suprarealistă, de pur sânge, a lui Gellu Naum. Nici „nicolae magnificul" [volum tipărit în 2000] şi nici cel puțin „capodopera maxima" nu sunt exagerări, de căutat acul în carul de fân. Povestea lui Dali cu Lenin al său, „ cu o fesă de trei metri lungime, sprijinindu-se într-o cârjă" am preluat-o din „Jurnalul unui geniu" a lui Dali. Noi citim titlul „capodopera maxima" ca pe o dilatare firească în expresia unui autor ce nu se regăseşte în „multa paucis". De când îl ştim, nicolae tzone scrie cu tone de cuvinte, fiind suveran pe oceanul lingvistic propriu, şi-n pura descendență a oligarhilor frazei poetice spumoase şi exagerate, de la W. Whittman şi până la imberbul Isidor Ducasse, comte de Lautréamont…Tot poeții îi înțeleg pe poeți cel mai bine. Dl Şerban Foarță luând ca epigraf la al său „preambul" din fruntea „capodoperei maxima" acest mic, dar semnificativ citat din Lautréamont, Poésies, I: „…la poésie n'est pas la tempête, pas plus que le cyclone, c'est un fleuve majesteuse et fertile." Cunoşteam foarte bine citatul, l-am folosit la timpul oportun şi pentru noi, pătimitori „in multa"… Şi tot dl Foarță observă, citindu-l punctual, pe nicolae tzone, că autorul „capodoperei maxima" nu scrie în versuri, ci în versete… cuvântul „capodopera" fiind mai de demult un fel de alter ego masculin al candidaților la genialitate…

O mare „voință de putere" dezvoltă, apoi, poezia „suprarealistului" tzone în succesivele ei straturi şi perioade, ce pornesc nu de puține ori biblic/narativ, biciuind inspirația cea mai pură până la sânge; şi aici e locul să observăm că în orice situație s-ar fi manifestat, de la clasici şi până la romantici, inspirația n-a fost altceva decât tot un dicteu: o şoptire a zeului pe care romanticii au numit-o, cu un cuvânt platonician, daimon; „dicteul automat" al suprarealiştilor anunțând poate prin cuvântul „automat" timpurile post-moderne şi new age-ul – pasabil oricăror exagerări de gen, sau cum ne place să le spunem noi, dilatări… Cu un singur lucru nefiind în acord la hermeneutica excelentă a marelui ludic Şerban Foarță, atunci când face referire globală la poezia lui n. tzone: «bănui, oricum, că pentru un „bulimic" al paginii, ca nicolae tzone, supliciul suprem ar fi să fie pus să scrie, exclusiv, haiku-uri, poeme într-un vers». Prezumția „exclusivității" picând foarte bine; căci frazele fertile, ciclonice şi nu de puține ori majestuoase ale poetului tzone fiind copios presărate şi de autentice haiku-uri în miniatură, dar mai ales de excelente poeme într-un vers, de catrene epigramatice sau epigrafice, acea „sintaxă a

fulgerului", numită de Saint-John Perse, funcţionând fără greş în toiul inspiraţiei „fluvioase": „cerurile se dădeau în faţa mea de-a rostogolul pleoapă cu pleoapă scrise gata de dumnezeu"; „poet mare am fost azi de la orele nouă la orele zece când străpungându-mi cu pumnul cutia craniană mi-am scos creierul la lumina soarelui ca pe un trofeu de lux"; „sărut inima frate poemule cu trupul irişii şi muşchii de leopard"; „o muzică e moartea o muzică de trompete repezi ascuţite"; „îl învăţ cu răbdare şi haz (…) pe dumnezeu limba română".

Excelenţa poeziei lui nicolae tzone fiind totuşi în măreţele ei excese de a se defini existenţial în focul metaforizării surrealiste pe texte biblice sau şi pe Historia Magna; de la Alexandru cel Mare la Iisus şi cu superbie înapoi la sine: „femeia care se sacrifică pentru un bărbat care îşi pune zilnic viaţa şi poezia în gura cabrată a morţii cum se numeşte / femeia care mă iubeşte ştiindu-mă mort ştiindu-mă posedat de un verb mai puternic decât vitriolul ştiindu-mă bântuit de un poem genial pe care mă pregătesc să-l nasc şi să mor pentru totdeauna cum se numeşte / femeia al cărei trup este o capodoperă şi a cărei respiraţie este de asemenea o capodoperă şi care cu ochii închişi se sacrifică pentru un bărbat care îşi pune zilnic viaţa şi poezia în gura înfometată a morţii cum se numeşte // femeia mea nu e a mea iubita mea nu e a mea poate nici moartea mea nu este a mea".

Această poezie oraculară stă la baza unei mari poezii din care nu lipsesc imnicul şi diatriba şi costumaţiile postmoderne pe alocuri ale demitizării „globale" sau „globalizatoare"… nicolae tzone dorind fără taină şi fără secrete a fi un precursor al noii ordini internaţionale a poeziei: pulsând de nebănuite febre interioare, dar şi plusând acolo unde puterile nu-l mai ţin… acolo unde „flămânzii ochi de lup" ai tânărului şi sublimului N. Labiş îl pândesc şi pe el nu de puţine ori: „ şi va veni ziua a opta în care viaţa cealaltă şi moartea cealaltă vor convieţui în securitate maximă". Cifra „7", a existentului, e depăşită de „ziua a opta", ziua posterităţii şi a poeziei.

nicolae tzone în „capodopera maxima" are nu de puţine ori astfel de intuiţii să le zicem „geniale", dar termenul este tocit şi în curând refuzat la export… Interogaţiile scandaloase ale versificaţiei în sarabande, imposibil de oprit, se deşiră de pe un fir desjugat de pe mosorul eternităţii implauzibile: „dar de ce marginea ceasului are pe muchii chiar carnea mea / dar de ce limbile ceasului sînt braţele şi picioarele mele / dar de ce timpul ceasului se gudură pe lângă versurile mele şi pe lângă viaţa mea şi chiar pe lângă moartea mea ca un câine alb pe lângă un stăpân bun"; „cu întunericul spălăm versurile de umbrele dense de sub litere şi de sub silabe / cu întunericul potcovim gingiile troglodiţilor şi crestele cocoşilor somnoroşi şi neputincioşi / cu întunericul îmbrăcăm nămolul în haine de gală când alergăm când respirăm în ţara întunecimii absolute". Aici metoda este şi de oratoriu, dar şi de liturghie neagră în care cantautorul sau poetul-mare preot îşi lansează interogaţiile, şi tot el le răspunde în partitura corului antic şi-a naosului din biserică, sufocate de griji şi nelinişti. Prolixitatea acestui mod de a scrie va fi salvată-n imaginaţia lectorului de tot atâtea şoapte de flaute nevăzute sau trezită de trompeţii de pe crenelatul turn al aşteptării cu privirea rătăcită-n „zări ce nu există"…

Este sau nu „muzicală" o astfel de poezie? Poetul a optat pentru versiunea ei plastică, invitând între coperţile lui o pictoriţă şi graficiană de excepţie, sau poate că la fel de „genială" ca el, pe dna mihaela schiopu (respectăm ortografia cărţii, care nu utilizează niciodată majuscula, şi nici semnele de punctuaţie), care desenează în paralel o carte a ei, dar şi deznoadă textul poetului pe contrapagina olografă, din revărsări de culoare:

varianta plastică a „ciclonului”, a „fluviului majestuos şi fertil” lautréamontist. Astfel, trunchiul masiv al cărţii devine un obiect estetic rar şi de nepreţuit, ofranda editorului nepereche, de la Editura Vinea, care a făcut valuri cât casa după căderea comunismului, căci din editarea de lux a poeziei făcând o rarissimă instituţie. Astfel de cărţi frumoase, chiar „narcisiace” până la manierism, ni-l amintesc din nou pe A. E. Baconsky, poetul care îşi însoţea cărţile şi în tipografie, pe definiţia din care noi am făcut mai târziu un poem: „Talent înseamnă tot ce aparţine omului talentat”.

„capodopera maxima” a sclipit în mintea poetului nicolae tzone mai mult încă pe întâlnirea admirabilă dintre el, poetul, şi ea, pictorița mihaela schiopu, care nici nu s-au mai putut opri pe urmă, concertul de flaute şi de culoare conţinând „şi-a opta zi”, spre toate zările, la patru mâni: „am spart ochiul cu piatra şi abia după aceea am privit”, spune poetul; vederea lui şi-a noastră s-a umplut de culori şi de muzici. „Potior est, qui prior est”, cum ar spune Terenţiu: „E avantajat cel care-i mai întâi”. Cine? Poetul, Pictorul? Dar se ştie deja: Ut pictura poesis; mutatis mutandis, şi poezia şi pictura încep să mişte din clipa-n care, ținându-se de mână, creează armonia, cântecul.

ION LAZU : „ VENETICII “ - O SAGA BASARABEANA

Ion Lazu este un scriitor ocolit de superficialitatea clipei, un scriitor durabil; a scris versuri, a scris povestiri în literă sadovenistă, cum îi stă bine unui moldovean (de la Carpaţi la Nistru) şi acum dă, cu Veneticii, cartea vieţii sale, o saga basarabeană, exact în clipa când avem o mare nevoie de aceasta. Vin scriitorii să lămurească ceea ce oamenii politici nu sunt în stare să facă. Dar cine îşi poate închipui pe un om politic de astăzi citându-l într-un discurs (dacă nu la Moscova, cel puţin la Bruxelles, în Parlamentul European) pe Mihai Eminescu, poetul tuturor românilor: „ A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra domnaţiunii ruseşti. Numele Basarab şi Basarabia exista cu mult înaintea vremii în care acest pământ devenise românesc; acest nume este singur o istorie întreagă”. Fireşte că, fiind de fapt nefireşti, oamenii noştri politici n-or să se încurce în astfel de subtilităţi; mai întâi ei ar trebui să cunoască această istorie, ceea ce nu este cazul. Ei se grăbesc să pupe pulpana rusului când nu a mai fost turcul, iar după ce nu mai este nici rusul găseşte el ce să pupe, tot timpul; rasă de pupăcioşi poltiticenii noştri…dac[nu anti-români , atipici deobicei chiar printre români…

De la Eminescu încoace, „acest petic de pământ…care ţipă sub condeie ruseşti” s-a metamorfozat în orice, după chipul şi neasemănarea stăpânilor ei vremelnici, de stepă nu însă, căci Basarabia Basarabilor a revenit în răstimp la România Mari (1918-1940), ca apoi odiosul Pact Ribbentrop-Molotov să ne-o răpească iar, samavolnic, deşi la vedere, cu cinism şi brutalitate, de data aceasta**.**

În *Veneticii,*un roman de 534 de pagini (Editura Vinea, Bucureşti 2002), Ion Lazu reuşeşte să reanime această istorie şi acest legendar epos al Basarabiei şi Basarabenilor, fără a comenta propriu zis o istoriografie de date şi de calendar, sau de evenimente prinse cu boldul pe pereţii clipei. O face cu mijloace moderne, amintind mai ales de unii laureaţi Nobel (Gabriel Garcia Marquez e un exemplu), punându-şi la bătaie biografia şi cultura,

sau chiar şi şarmul său personal. Pe cele cinci sute şi ceva de pagini el povesteşte sau scrie istoria Basarabei din fapte mărunte, folosind ca pretext o familie, a sa proprie, devenind în acest fel exponențială. Până la el nu prea ştiam clar ce era, ce a fost şi ce este, cu aceşti basarabeni vărsați peste tot, în teritoriu, şi mai ales în Oltenia. Cărei clipe „strategice" s-a datorat lucrul acesta. Înțelesesem câte ceva tot din câteva biografii de scriitori, dinaintea lui Ion Lazu: şi mai întâi A. E. Baconsky, exilatul europan, de mai târziu, după ce sărise Oltul în Transilvania, şi de acolo sosind la Bucureşti se închisese singur în turnul său de fildeş şi de ivoriu, ca apoi să dispară la modul cel mai absurd, în cutremurul de la 1977. Dl Lazu găseşte formula insolită a unui roman scris în două registre, şi-n două „ape" de fapt, căci narat cu acribia unui diarist, care nu-şi uită „zlele şi nopțile" vieții sale, plasându-le cu subtilitte acțiunii romaneşti, subliniind detaliul semnificativ, insistând să apese pe semnificant.

Un ordin guvernamental de azi pe mâine i-a mutat pe românii din Basarabia în România după ultimatimul sovietic din iunie 1940. Dacă a fost bine gândit, corect sau incorect ordinul, rămâne să apreciem mai întâi cât de corectă a fost cedarea fără luptă a Basarabiei, din acel moment de confuzie generală; cu acest minimorum de faptă, s-au simțit datorii guvernanții față de Basarabia răpită dar mai ales cedată, ferindu-şi în ultimă instanță conaționalii, de barbaria năvălitorilor stepei, din moment ce, din Consiliul de Coroa, unde s-a cedat fără luptă, numai istoricul N. Iorga ar fi părăsit şedința consternat: „Fără luptă? Aşa ceva în istorie nu s-a mai văzut!"

Basarabenii au fost nevoiți să-şi părăsească ținutul („baştina", cum spun ei), casele şi agoniseala aproape pe fugă, să nu-i surprindă hoarda din urmă…În *Veneticii*, scriitorul Ion Lazu dezvolă această poveste a exodului, titrând-o de la bun început ca pe-o imensă dramă în mişcare…Basarabenii mutați „la ordin" din locul lor natal (iar ordinul nu se discuta!) vor rămâne după lungul lor exod, într-o țară din multe puncte ca şi străină, nişte „venetici". Ei se vor mai întâlni prin piețe şi irmaroace, prizându-se între ei, de departe, şi reluând eposul transmigrației colective şi fugitive, în inserturi orale. Ca să nu mai spunem că ironia sorții îi face să populeze Oltenia, pe care ei oricum nu o agreau dinainte, datorită jandarmilor duri (sau prea milităroşi, dacă vreți), pe care România Mare îi trimisese să monitorizeze, după Marea Unire, ținutul de graniță, dintre Prut şi Nistru…

Orice populație are un fel al ei de a fi, exoticul ei populism, dar şi excentrica ei aristocrație. Între aceste limite ce se combină, adesea, Ion Lazu reuşeşte să re-dea sufletul mai ales al acelei Basarabii ariastocratice, cu legi de cutumă străvechi , cu mândrii de rasă bine sedimentate, în familii, ca într-o adevărată şi reală istorie de anale, ce nu s-a scris niciodată, dar chiar de aceea existând mai autentică. Limba, cu regionalismele ei de parfum arhaic, cronicăresc, are şi aici rolul cel mai important. O limbă rafinată, printr-o trăire necontenită de veacuri, căci, să nu uităm că, cea mai frumoasă poezie dedicată Limbii noastre aparține unui preot şi poet basarabean, Alexe Mateevici, cel care a prins clipa de a *re-da* tot focul unei limbi suprevețuind legendară, într-un moment de grație, cum i se va fi întâmplat într-alt plan şi-n altă istorie, autorului Marseillezei. Alexei Mateevici, cu o lună înainte de a se înrola pe frontul românesc, de a lupta la Mărăşeşti, unde a şi murit, a dat poezia sa *Limba noastră*, pe care a citit-o în premieră în fața unei reuniuni a învățătorilor români din Basarabia: „Lima noastră-i limbă sfântă,/ Limba vechilor cazanii;/ Care-o plâng şi care-o cântă/ Pe la poarta lor țăranii." (citat din memorie) „Limba noastră-i o comoară/ în adâncuri îngropată"; o atestă şi

Veneticii lui Ion Lazu, un depozit inestimabil de limbă românească, trasă prin filtrul unei exoperienţe la limită, a unei piopulaţii obligată să se readapteză, dintr-o provincie de margine într-alta nu mai puţin specifică şi conservatoare.

Cele două cărţi ale Veneticilor: Ordinul de evacuare şi Scribul familiei, reuşesc să refacă istoria acestei populaţii „mânată din urmă" la ordinul clipei, şi adaptată la noile condiţii de grelele condiţiuni ce i se impun. Oamenii, cum spuneam, aduc cu ei sufletul lor specific, şi mare artă a prozatorului stă în lipsa de ostentaţiei în descrierea dramei lor, în cumineţenia relevată ca o superioritate sui-generis, a noilor veniţi în faţa sedentarilor amânaţi de istorie, în timp ce alţii sunt alungaţi de ea. Există în cartea lui Ion Lazu decris acest „suflet biografic" , putem zice, după lecţia învăţată de la maeştri ruşi, şi nu în ultimul rînd de la Lev Tolstoi, epopeicul de famile iar nu de castă feudală; o familie care poate deveni modernă prin chiar trăirea ei din prezent.

Prezentul este tot timpul prezent şi în cartea lui Ion Lazu, dacă ne e permis acest capăt de calambur ; e un prezent simpatic, trezind o complicitate între naratorul de serviciu şi cititorul curios, nu de cele ce trebuie să se întâmple „în continuare" cât mai ales de cele ce s-au petrecut *şi maisunt încă în memoria şi-n firea oamenilor*...chiar în timpul vieţii lor , fără voia lor. Pusă pe două epitafuri din *Politicele* lui H.-R. Patapievici (şi acesta basarabean după tată, şi oltean după mamă, dacă am înţeles bine din scrierile sale), romanul se vrea şi reuşeşte să fie polemic. „Legea celui care a supravieţuit este să mărturisească…; Memoria transfigurează trecutul, îmbrăcându-l în lumina pe care o vor avea lucrurile în ziua Judecăţii de Apoi." O polemică vie, deci, a mărturisirii directe, o metodă narativă, care prin calmul ei aparent detaşat, nu iartă şi nu uită nimic.

Iată arta poetică masivă şi „uiformă" a cărţii de faţă. În ea scriitorul îşi pune, cum spuneam de la început, şi sufletul şi cultura. Dacă prima carte este mai epică şi aproape „clasică", în partea a doua romanul devine analitic, fiind „repovestit" şi „problematizat" de Scribul familiei. Apariţia scriitorului ca entitate obiectivă şi personaj e o metodă care aduce proza la zi, din cele mai mari înfăptuiri ale sale din veacul XX. Tolstoi e survolat de data aceasta de ecouri dinThomas Mann şi alţi europeni. Acest „scrib", omul şi personajul care se dezvoltă pe sine din sine, nu-şi ia nici o precauţie, şi precum „naturalia non sont turpia" (cele naturale nu sunt spurcate), nici cele trăite într-o familie nu au de ce fi ascunse. „Cele ce se spun într-o familie ne influenţează la fel de mult ca şi cele nespuse, dar simţite, bănuite; ne leagă lucrurile „mărturisite" , dar şi cele „păstrate în secret" …care ni se sugerează cu asupra de măsură şi care fac pe alocuri farmecul acestei cărţi, scrise în partea a doua la persoana întâia, şi punând în prim plan efectul de mărturisire al scriitoruui însuşi; drama astfel regizată şi desfăşurată după metoda: punct-contrapunct, cucereşte, căci asimilează din mers energii divergente ce converg emergent spre ţelul final: un punct culminant care e viaţa însăşi, ce trebuie obligatoriu trăită chiar atunci când eroii din prima parte nu vor mai fi ; e, cu alte cuvinte, un paroxism anunţat. E viaţa din oficiu, se poate spune, fiind în ea punctul forte, de altfel, al romancierului, şi marea lui originalitate, chiar noutatea sa; ultima lui problemă fiind chiar una care ar trebui poate să nu-l mai intereseze pe dânsul: cum va ajunge noua sa carte la publicul ei ţintă, în Basarabia, descrisă ca o fată măritată într-un sat străin, dintr-o ţară şi grie şi portocalie dar în orice caz şi anostă de multe ori

. Nu în sens propaganistic ar trebui *Veneticii* să ajungă din nou acasă la ei. În chip natural. Un natural ce presimţim că nu va fi prea devreme. Ion Lazu a scris un roman necesar pentru toţi: pentru cei vii şi pentru cei morţi, pentru memorie şi pentru timpul

prezent, mai agitat încă decît timpul naraţiunii din carte, pentru supravieţuire, şi, în mod esenţial, o carte despre moarte şi despre renaştere…Ea va putea influenţa pozitiv şi viitorul, de la ea scriitorul prin cititorii săi aşteaptă chiar totul, iată miza ei cea mai mare şi cea mai dorită, de fapt!

Autopsie pe nervul iubirii *

Micul roman *Ruptura*, Editura Albatros 2004, al Dlui Ion Lazu, este titlul 14, dintr-un catalog în care sunt înscrise alte 8 lucrări de proză, 4 de poezie, şi un album de artă fotografică: *Natura sculptează*, Editura Sport-Turism, 1984. Această "contabilizare" a operei ar fi necesară într-o fişă de istorie literară / I.L. s-a născut în 1940 la Cioburciu din judeţul Tighina, azi în Republica Moldova / , dar foloseşte şi unei priviri critice, oricât de subiective, asupra unui scriitor cu un destin special, şi chiar de aceea şi foarte original. Basarabeanul translat de istorie din judeţul Tighina în judeţul Olt, după ce graniţa de la Prut s-a închis, iar cea de pe Nistru era bătută de toate vânturile stepei, devenit peste ani geolog, dar esenţialmente scriitor, s-a menţinut cu discreţie în *umbra* vocaţiei sale, pasionat să trăiască şi să observe, pentru ca în momente de graţie *să transcrie* … transfigurându-şi într-un mod aparte materia scripturistică. Scriitorii de peste Prut, de la C. Stere până la Ion Druţă, şi la cei de azi, *clasicizează* pe un fond liric, originar; Ion Lazu, format totuşi în ţară, în România, nu-şi eludează fondul liric orginar de care vorbim, dar se raliază un pas mai departe, într-un gen de sincronism europenist, filtrat din lecturi majore, aduse până la zi. Regăsim în *Ruptura* acelaşi stil al *repovestirii jurnaliere* a unui trecut mai apropiat încă, decât prima parte a *Veneticilor*, şi totodată cheia acestui demers, într-un plan intelectual bine constituit. Fiind un estet de fibră intimă (şi alţi basarabeni au probat stilul personalist "în oglindă": A. E. Basconsky e un reper în acest sens), Dl. Ion Lazu filtrează totul într-o observaţie senină şi într-o rememorare fluidă a unor clipe de viaţă, ce merită nu doar a fi reluate, cât mai ales *re-date*; repuse în funcţiunile artei. Ce ar mai fi fost de spus dintr-un *love-story* din epoca studenţiei, şi dintr-o România în care chiar atunci viaţa era pe puncte iar tinereţea încolonată? Scriitorul face abstracţie de lucrul acesta, regăsind trama iubirii eterne în drama unei *rupturi* petrecute la nivelul primei experienţe a omului îndrăgostit.

Vocaţia modernă a marilor scriitori, de la Dante la Thomas Mann, s-a definit mai ales prin *urmarea modelului* aşa după cum creştinii devin creştini practicanţi prin *urmarea lui Hristos.* Dante îi urma lui Vergiliu, Thomas Mann lui Goethe, Ion Lazu după o bine exprimată simpatie de Sadoveanu şi de alţi chtonici români (organică i-am zice), îşi găseşte maestrul în Thomas Mann. Prima iubire povestită în *Ruptura* nu mai duce cu gândul la scriitorii răsăriteni , Turgheniev şi Tolstoi / sec. XIX, eternii clasici ai temei, ci mai ales la *Suferinţele tânărului Werther* al lui Goethe, şi-n linie dreaptă, la *Tonio Kroger* al lui Thomas Mann / cel mai mare scriitor poate al sec. XX, din care scriitorul român îşi extrage, în cunoştinţă de cauză, acest epigraf: "…Înconjură deci cu grijă jertfelnicul pe care ardea flacăra pură şi neprihănită a dragostei sale, îngenunche dinaintea acesteia, o aţâţă şi o hrăni în toate felurile, fiindcă voia să fie devotat. Iar după un răstimp, pe neobservate, fără vâlvă şi zgomot, flacăra se stinse totuşi. Dar Tonio Korger mai rămase o vreme dinaintea altarului răcit, plin de uimire şi dezamăgire că devotamentul este imposibil pe pământ."

Simplificând am putea spune că povestea de iubire din *Ruptura* se regăseşte punctual în acest epigraf din *Tonio Kroger*, dar paragraful din povestirea lui Thomas Mann mai conţine o propoziţie, pe care autorul român o eludează cu bună ştiinţă: "Apoi ridică din umeri şi îşi văzu de drum." Ion Lazu nici nu ridică din umeri în faţa *rupturii* eroului său autobiografic, dacă putem zice aşa, nici nu-şi vede de drum. Ba dimpotrivă. El aşteaptă momentul, găsind şi cadrul repovestirii acestui *devotament înşelat* al eroului său. Momentul este o altă vârstă a eroilor mannieni (Aschenbach din *Moarte la Veneţia)*, dar cadrul nu este, cum s-ar putea crede, şi aici, unul crepuscular, dimpotrivă, unul mirific, vital, încărcat mai ales de energii pozitive. Întreaga poveste este scrisă într-un septembrie 1992 (aceasta este datarea autorului), într-o mică localitate din Ţara Moţilor, Bulzeştii de Sus, terenul prospecţiunilor de acum, ale tânărului de altădată, devenit geolog, şi-a observaţiilor pe viu ale scriitorului. Chiar dacă viaţa încercatului biograf al primei sale iubiri i-ar fi oferit cauza să exclame, cu modelul său literar, Th. Mann: "Comedie şi mizerie, comedie şi mizerie!", autorul nostru se menţine în sublimul primelor declaraţii: "*Credinţă!* cugeta Tonio Kroger. Vreau să-ţi fiu credincios şi să te iubesc cât voi trăi, Ingeborg!"

Să ne oprim însă aici cu modelul; sau până aici. Ion Lazu se va fi simţit atras, după atâţia ani /încovoiaţi în destin, de limpezimea sentimentului, de fluiditatea lui, chiar şi în zilele rememorării. De acordul lui, putem zice, cu peisajul din Apuseni, un peisaj mistic prin austeritatea lui / peren prin consistenţa meta-fizică. Autorul sondează în plan psihologic "spaţiul dintre da şi nu, care este un teritoriu al tristeţii": aici nu mai răspunde trăitorul de altcândva, ci noua menire a personajului narator, investit de misiunea scriitorului: "Asta m-a buimăcit atunci: disproporţia durerii, ca dimensiune neaşteptată a lumii…" Dacă nu întocmai tema cărţii, aceste cuvinte conţin una din premizele ei esenţiale, *teza* ei. Ciudat este că repovestind, omul matur se abstrage comediei erorilor, care macină dinspre absolut orice viaţă ("comedia şi mizeria" ei), găsind dimpotrivă, chiar în durere, resursele "bucuriei şi frumuseţii", ba chiar şi motivaţia imnului ce-l înalţă iubirii sale adolescentine. "Îmi place să stărui în preajma acestor amintiri (scrie naratorul), cu ochii închişi, ca într-o rugăciune, să respir tainic în lumina palidă pe care o emană; să rămân în atingerea cu ele şi, cu pulsul inimii mele să le ajut să trăiască în continuare. A le ispiti la viaţa cuvântului nu a fost o hotărâre uşoară, nici după trecerea anilor." În acest pariu al vieţii repovestite stă tâlcul mai adânc, şi mai amănunţit încă, al unei interesante arte poetice a scriitorului. Dăinuirea sentimentului în cuvânt. "A memora i se pare o modalitate de a iubi şi a evoca i se pare un mijloc de a-şi manifesta gratitudinea faţă de locurile unde s-a simţit bine…"

Subtila observaţie morală, fulguranta "epopeie" a clipei trăite, în speranţa dăinuirii, refuzul ironiei degeaba…"să reiei zilnic lupta cu deşertul uitării, aflat mereu în expansiune…" …*această autopsie pe nervul iubirii*, propunându-şi să motiveze cazul şi necazul ei, dând la iveală una din cele mai limpezi (căci adevărate) simfonii ale inimii…pe un verset absolut banal al iubitei: "…un om de care să mă pot sprijini"…, dar pe care-l abandonează la prima cotitură a unui destin ce ar fi putut fi unul comun…

"Viul se va risipi, tot-tot. Va supravieţui scrisoarea, scriitura – acel "suflet de hârtii" . În *Ruptura*, Ion Lazu rescriind *prima iubire* îşi desăvârşeşte arta scriiturii şi originalitatea ei. E bine că textul acesta este anterior consistentei sale cărţi *Veneticii*...dar şi mai bine *dă*, că a fost tipărit ulterior…Astfel, ordinea artei e pusă în pagină de

cronologii secrete, care chiar autorului îi scapă cel mai adesea…*Coriger la fortune / A corecta norocul /* nu-i acesta scopul final al Artei? *Ruptura* e o dovadă; încă una!

„Ruptura”- 2004

Geologul versurs Scriitorul

Scriitor cu o prodigioasă activitate mai ales în ultimii ani (după masivul roman “Veneticii” ne-a mai oferit încă unul, o atemporală poveste de dragoste “Ruptura”) Dl Ion Lazu îşi continuă aventura prozastică într-o nouă carte – “Sălbatecul”, unde, ca şi-n precedentele, se resimte omul de mare acuitate intelectuală, cu un stil al eleganţei particulare, nu lipsit de rafinamente răsăritene, ce vin dintr-o tradiţie şi cultură străvechi ; Dl Lazu e la origine basarabean, strămutat de copil în patria-mumă, şi unde: taman în Oltenia cea şi mai neaoşă poate decât însăşi Basarabia. De profesie geolog domnia sa nu şi-a abandonat meseria învăţată la şcoală, ştiind cum să şi-o adapteze harului, cu măsură şi tact. În “Sălbaticul” avem de a face la prima vedere cu un jurnal “de etapă”, din ultimul deceniu al dictaturii, când conflictele se acutizau, la nivel profesional, din punct de vedere social, dar şi mai serios încă în interioritatea personalităţii umane adânc vexată de intruziuni arbitrare şi de controlul liberului arbitru, dacă putem zice aşa. Ion Lazu împleteşte-n jurnalul său drama profesională a strălucitului său coleg - geolog Gligorie cu partitura sa de scriitor anume aflat parcă la locul şi timpul “potrivit” al crizei ce se transformă-n conflic literar; alt pretext propriu zis în “Sălbaticul” nu există, deşi jurnalul abundă şi de alte nominalizări de persone şi locuri, medii şi situaţii, unele chiar foarte interesante, iar câteva memorabile. Din gustul de a construi ceva cât mai aproape de viaţă, scriitorul trece peste excese şi amănunte şi îl proclamă pe Gligorie (probabil “Sâsâitul”) erou principal. Dar Ion Lazu mizează de fapt şi pe alteritatea “secretă” ce se dezvoltă între subiect şi narator; este până la urmă un procedeu clasic şi textul jurnalului disipat tot mai mult în roman este până la un punct al unui clasic. Armonios şi bine articulat. Acceptând şi această incongruienţă a fragmentelor care leagă naraţiunea într-o unitate ce nu se plictiseşte. Şi noua carte a Dlui Lazu este destul de masivă: 438 pagini. Consecvenţa ei devine pe parcursul lecturii “totalitară” ca însăşi arta naratorului plină de seducţii fine şi de capcane estetice indubitabile. Este o tehnică îmbinând la un mod foarte original clasicul şi modernul într-o ramă necesar postmodernă. Este încăpăţinarea naratorului de a-şi dovedi sieşi, şi implicit cititorului, că etapele vieţii coincid cu etapele literaturii, şi că-n fond “viaţa bate filmul” cu s-a şi spus mai recent. Înainte de a citi ceva despre “Sălbaticul” geolog nu ştiam foarte multe despre fratele său “Scriitorul”, nu mai puţin marcat de timpul trăirii, şi-n plus şi de interdicţia comunicării fără amestecul unei insipide cenzuri insidioase ca tot trăitul in sine şi pe toate palierele sub dictatură.. “Geologul” este beat de literatură dar modelul său “din viaţă” devine falit tocmai de aceea: pentru că “literatura” lui, vocaţia sa irepresibilă de a se fi născut pentru a fi cel dintâi, cel mai bun în domeniu, nu mai contează; întrucât locul de *primus* era ocupat. Geologul versus Scriitorul. Nu sunt două contrarii dar în ţesătura romanului jurnalier transpar şi astfel; aflând că, de fapt, jurnalul Geologului este un pretext al jurnalului Scriitorului, şi mai acenunat încă, sau şi mai motivat. O specie trăind în altă specie care nu dispare ci se dezvoltă din “sine” . Despre “interdiscipline” s-a mai vorbit. Mereu a fost altceva între “doctor şi poet”; între “matematician şi poet”; între ceea ce se vrea şi ceea

ce ar fi putut a fi; de data aceasta între cele două contrarii identificăm o artă poetică aproape perfectă.

Citind în pagini explicite amânăm devoţiunea; nu ştim spre ce simpatie să mergem.. A scri ceva pentru a dovedi superlativul lui "altceva". Dl Lazu face un roman firesc "al trăirii" spre a proietca "netrăitul" în sine; bovarismul său este flagrant; marele profesionist ultragiat ca destin al devenirii se regăseşte şi-n scriitorul care transcrie drama geologului şi-i fixează trama de "nonficţiune" în rame categoric postmoderne – de data aceasta. E şi o dramă a disipării între două profesii aflate tot atât de departe una de alta; prima un plan de documentare şi de teren cea de a doua neomiţând un minim de confort cu o masă de scris şi câteva cărţi în jur. De câte ori înclină balanţa cititorul îl corectează. De fapt scriitorul, atât de solidar şi cu profesiunea de geolog, nu ne solicită aplauze, chiar dacă ambele falii ale "documentului" include aspecte seducătoare. Firescul de a fi şi a nu fi; scriitorul urmăreşte şi se urmăreşte pre sine; geologul notează atent şi cu bună aplicaţie a domeniului, aşa încât descoperi surprins plăcut două lumi: geologia şi poezia s-ar zice pentru că suflul liric al naraţiunii nu se dezminte . Dar mai presus este eseistul, *un reseuneur* sui generis: "Ce căutăm noi aici, la fund, pe când alţii se lăfăie deasupra, în belşug, onoruri şi fericire? Se întreabă Gligorie. Dar ce caută apa din gropile oceanelor acolo, la zeci de mii de metri în adâncurile reci, negre, supusă la presiuni înnebunitoare? – pe când valurile de deasupra se leagănă răsfăţate de vânt, pieptănate de curent, străbătute în etaje de spectrul luminii? Răsturnarea fastuasă şi fără istov a valurilor înspumate pe plajă are ea vreo legătură cu bolgiile abisale? Nu există nici măcar o democraţie a naturii., a Apei în speţă? Nici o cale nu e nouă, nici o soluţie nu e general valabilă. Şi atunci: Uită-te în zece părţi, cu zeci de ochi lacomi. Bucură-te din orice. Nu-ţi propune să răstorni munţii, pentru că şi aşa se răstoarnă singuri, timp de-ar fi! Nu căşuna nimănui, cu dinadins, nu ocoli prietenia, iubirea, nu te feri să-ţi arăţi mila, emoţiile care te fac să simţi că eşti om…"

Tonul este înalt, majestuos, îndreptându-se către un sens moral, apodictic. Acest lucru lui Ion Lazu îi reuşeşte la superlativ. Sunt în cartea lui "citate" ce se reţin ; sunt meditaţii de bun simţ; omul acesta ştie să se deconspire; în astfel de minunate desfolii, marile taine ale fiinţei *eterne* nu-i scapă*;* nu-i scapă din amănunte totalitatea; o imensă simpatie de oameni, de peisaj, de trăitul în sine; şi jurnalierul nu oboseşte căci are un sens ultimativ: construcţia, *cartea;* în carte fiind vorba şi despre o poveste a cărţii; în roman fiind vorba ca într-un un joc de puzzle de situaţii şi amănunte ce construiesc întregul printr-o subtuilă orchestraţie aproape perfectă. Un contrapunct apodictic, i-am spus, care-i fixează simfoniei culorile şi culoarea, de fapt, generală. Am spus şi într-alt loc ce mult a ştiut Dl. Lazu să înveţe de la maestrul său Thomas Mann. Chiar dacă lirismul şi cantabilitatea sentimentală a frazeui sunt pe alocuri "răsăritene". Mai ales Tolstoi dar chiar şi Turgheniev, de ce nu? Cehov în orice caz. Seducătorul de mici fleşuri; atunci când jurnalul merge la suflet şi nu se supune "canoanelor" strict literare este adâncit până în ultima rădăcină a presupunerilor. Aşa se justifică lungile pagini prea strufos "profesionale" prin scurte şi consistente pagini "stricte" şi pur literare. Amâni lectura ca să înţelegi sensul, construcţia şi combinaţia "elementelor". Metoda jurnalului ca specie (de la Juilen Green încoace), excesiv cinematografică, sau de la Saul Below la Marin Preda, care şi ei au transformat (sau preluat) jurnalul în roman.. O lecţie perfect învăţată sau adusă la zi. Cele trei cărţi ale cărţii: *Hulubăria, Un om penibil, Câştigul şi pierderea* (ca titlul gebneral al cărţii l-am fi preferat pe ultimul) echilibrează cu bun

discernământ economia "vastului" jurnal şi a bine circumscrisului (totuşi) roman. "Sălbaticul" e mai mult nostalgia unui alt timp/netrăit: portret neoromantic al artistului decât al "subiectului" expus; la vedere e omul modern măcinat de incertitudini şi care se autodevoră. Ion Lazu mizează până la urmă chiar pe "impudica" realitate de a se auto-expune. Dând totuşi un sens major întregului. În final, în atelierul marelui sculptor , care-şi contemplă statuia "Învingătorului" ….ca pe-o ironie amară, de altfel…"Ai aflat ce se întâmplă?"

Jurnalul început cândva în "amiaza" anilor 80 şi se încheie în felul acesta în zorii căderii celei mari din decembrie 89 (amintind încă odată de Thomas Mann din "Muntele vrăjit": care se termina la fel, în zorii unei noi ere şi-a noului "eon". Toată tensiunea abia sugerată se răstoarnă pe finalul acesta bine gândit. Astfel, scriitorul vrea să-şi asume promisiunea viitoarelor lui cărți "autobiografice". Specia "inventată" de el câştigă în felul acesta teren, dar şi noi orizonturi. Între scriitorii cu activitate bine susținută în ultimul deceniu Dl Ion Lazu deține un loc fruntaş dacă nu şi mai mult; o anume exponențialitate – de care în schimb nu prea face caz. Lumina cărților sale, bunătatea, compasiunea, buna civilitate, deja sunt ale unui destin asumat. Rostul lor bine temperat nu poate trece neobservat. A scrie cu pricepere, fără excese conjucturale; a exista în literatură pentru a dărui (şi implicit a te dărui!). „Salbaticul"-2005

STRICT SECRET: PAUL GOMA

Este ciudat să observăm că scriitorul Paul Goma se află de 28 de ani la Paris cu acelaşi statut de "refugiat politic" pe care şi l-a asumat (ori *i l-au asumat* securiştii de serviciu) la expulzarea lui de fapt, din 1977, anul în care el, singurul român şi perpetuu "refugiat" (căci venise în țară din Basarabia, după ce "glorioşi" pierdusem războiul pe jumătate, chiar înainte de-a ne fi luptat) aderând la Carta 1977 a intelectualilor cehi, îşi pecetluise destinul, definitiv, după ce fusese arestat încă din studenție (anii 1957-1958) şi pe urmă trei ani cu prelungiri domiciliu forțat la Lățeşti în Bărăgan. Paul Goma (n. 1935 în satul Mana, comuna Vatici, jud. Odorhei, din părinți învățători, Maria n. Popescu şi Eufimie Goma) având voința şi pasiunea unică de a fi scriitor, devine şi mai mult, un exponent al luptei pentru libertaste, onoare şi deminitate, într-o lume a gulagurilor cu sinistre experimente pe omul viu la Piteşti şi La Gherla, la Jilava şi la Aiud şi oriunde aiurea în țara devenită închisoare păzită şi devastată de hoți şi de derbedei. Un Solțenițân român, I s-a spus, după publicarea primului său roman *Ostinato* mai întâi în Germania *) (1971)* şi imediat şi în Franța sub titlul *La cellule de liberables* apoi în Olanda (1974). Urmează noul roman *Uşa* (*Die Tur* în Germania 1972 şi *Elles etaient quatre*..în Franța 1974) . Publică în continuare la cunoscuta editură parisiani Gallimard , *Gherla, Dans le cercle, Garde inverse* (1976-1979). În țară viața scriitorului devine un infern. Izolat şi urmărit, şantajat şi bătut în stradă, perpetuu subiect al dosarelor *strict-secret* ale Securității, dar tot mai incomod căci între timp devenise o instituție sui-generis a împotrivirii şi a revoltei, ""“ se va da drumul""”să plece în 1977 împreună cu soția şi copilul la Paris, unde în schimb, urmărirea şi amenințările de tot felul nu vor înceta nicvi o clipă. Am fost surprinşi (şi nu prea) să ne regăsim numele într-un *Strict secret* al Miniserului de interne din 25 noiembrie 1975, în care "Scriitorii Paul Goma, Virgil

Tănase, Popa Mircea şi Ion Murgeanu lezau climatul politic din rândul oamenilor de litere". Dar azi regret că nu l-am cunoscut pe Paul Goma şi direct. Problema nu e cine suntem noi; problema e că Paul Goma, singurul român ce s-a împotrivit deschis lui Ceauşescu şi Securității sale chiar după "câştigarea libertății sale" continuă a fi un dizident notoriu al neruşinării celor care cu masca unui nou carnaval pe figură refac acelaşi regim sub penibila lozincă "La vremuri noi tot noi"…şi cu neruținare înzecită putem zice. Nici un guvern, nici un partid şi nici un preşedinte nu l-a invitat în țară direct şi-n mod explicit sau chiar ceremonios pe fostul luptător anticomunist şi antitotalitar de la Paris. Uniunea Scriitorilor nici atât. Dar Uniunea Scriitorilor nu şi-a găsdit răgazul să-I inite nici pe cei trei scriitori, singurii şi unicii participanți la evenimentele din 21/22 decembrie 1989 acordându-le biemeritata atenție şi arătându-şi gratitudinea fați de gestul lor. Aşa că noi îl înțelegem cel mai bine pe Paul Goma şi ascum când vituperează adesea violent împotriva imposturii şi mediocrității morale de la Bucureşti şi-n mod deosebit din viața scriitorilor. În fine, după atâtea aşteptări şi "mici scandale" țesute-n jurul numelui lui Paul Goma "marele incomod" de la Paris avu loc o mică reparație. Amplul reportaj şi documentar realizat de Dna Mariana Şipoş pe postul național al Televiziunii Române cu acest titlu: *STRICT SECRET: PAUL GOMA*. Nu chiar la o oră de maximă audiență: la 23,30 bravii români şi noii securişti *trimbulinzi* dorm şi visează chestiuni plăcute de afaceri, dar în fine; un început tot este c u atât mai mult că prima oară pe formatul unui "Memorialal durerii" biografia unui excepțional om care şi-a scris *toată opera* cu sângele vieții sale ne apare în toată splendoarea ei dureroasă şi-n toată sagacitatea împotrivirii sale pentru mai binele celor ce continuă a confunda binele cu punga şi funcția lor. Rămânem solidari cu Paul Goma oriunde el s-ar afla.

Cercul închis al elitelor

In Memoriam Al. Paleologu.

Cine nu l-a cunoscut pe Dl Paleologu cel puțin de la televizor? Unora omul le-a putut părea chiar un fel de interviu fără sfârşit. Şi totuşi, mulți dintre cei ce l-au cunoscut "în direct" au emis tot atâtea locuri comune despre "conu Alecu" ş.c.l. Am lăsat aproape de el un scaun gol, la comemorarea de un an de la moartera părintelui Galeriu; eram într-un hal fără hal de bolnav, eu, mult mai tânărul, şi am trimis-o în locul meu pe Elena, care s-a întors încântată de-a fi stat la aceeaşi masă cu ultimii doi boieri declarați, ai culturii române: Const. Bălăceanu Stolnici şi "conu Alecu".

Când lucra la Cartea Românească i-am suprins privirea contrariată pe inervarea mea față de iubitul nostru redactor de carte Mircea Ciobanu: Nici nu ştiu dacă mai merită să public cartea aceasta în atare condiții…Mi se umblase ca de obicei la sumar…iar mai târziu la o lansare de carte la Uniunea Scriitorilor l-am surprins eu pe ultimul pas, să-mi dea şi mie o dedicație, deşi le terminase, aş putea spune, pe toate…Dar mi s-a dat. Nu concordam, ori nu ne sincronizam …Dar veni până la urmă şi clipa mea cea mare, care se prelungi peste timp: sărbătorisem 100 de numere ale "Curierului Românesc", într-un mic spațiu de elită, la unul din noile restaurante de moft bucureştene, iar el ne-a onorat cu

prezența ca fost colaborator; nu-mi dau seama cum ne-am intersectat spre final, într-un dialog spontan despre credința în Dumnezeu…text mare, vă închipuiți, Dl. Paleologu era dintre crerdincioşii părintelui Galeru, chiar nu-mi pot da seama de ce nu l-au depus la Biserica Silvestru şi l-au dus tocmai la Mavrogheni, dar aşa cere eticheta, probabil; dincolo de farmecul omului educat şi instruit generații la rând, prin contact direct cu marile figuri ale istoriei şi culturii române (din moment ce la balurile date de bunicul său, devenit la un moment dat directorul economic al ziarului Timpul, a dansat şi Mihai Eminescu…) o mai *clintea* uneori şi ciocoieşte chiar marele boier; nu a fost cazul atunci, când ne-am înfierbântat amândoi la discuții despre credința în Dumnezeu, atât de tare, încât se făcu în jurul nostru un cerc de admiratori, cu aplauze, ca la un meci de spirit între doi redutabili, vai, iar *celălalt* eram eu… Căci spectatorii ne surprinseseră discuția la un bar, de unde bătrânul îşi mai comanda din când în când câte un mic coniac Courvoisier, ca să-i țină focul aprins al conversației, şi cu sclipici; am simțit atunci în mod excepțional maxima lui Dostoievski: " E o plăcere să stai de vorbă cu un om deştept"…însă ca deobicei, la urmă am lăsat uşa deschisă dar nu am mi revenit…n-ar fi fost imposibil să-l fi căutat, şi după aceea, să ne continuăm sclipitoarea conversație, martori îmi sunt foştii colegi de la CR şi alți invitați de la acea aniversare…Mai suprindeam încă…depinde şi de ocazie, dar în mod sigur, cum am mai spus-o, pe tema Mariei Tănase: e bun vinul şi gustos când îl bei cu om frumos; şi să conversezi e plăcut cu o eminență ca Dl. Paleologu…aici ratăm cel mai tare, căci nu ştim a reține clipa, cum ar fi spus Goethe…Clipă rămâi! Iar apoi regretăm.

Dar cu atât mai păgubos e regretul tardiv; uneori visez acea "sală florentină" - i-am zis- unde l-am revăzut ultima oară în vis şi pe Mircea Ciobanu…cu toți înțelepții de ieri şi de azi şi de mâine în ea…stau aşteptând incomodat, să-mi pună cineva prima întrebare, ca să mă aprind din nou în discuție, ca atunci când am fost nu ştiu câte minute în şir pe culmi alături de Dl. Paleologu…care chiar în clipa aceasta, probabil: 5 sept. 2005 ora 13, s-a mai oprit ultima oară pe teritoriul *Golaniadei* la Piața Universității…Iar cu el pleacă dintre noi ultimul Mare Inteligent al generațiilor succesive interbelice, şi Cercul elitelor se închide, de-a pururi, în configurația lui majoră…*Spiritul şi litera, Bunul sdimț ca paradox, Simțul practic, Treptele lumii sau calea către sine (a lui Mihail Sadoveanu), Ipoteze de lucru, Alchimia existenței*…Puțin scriitori, îşi pot contura profilul, în definitiv, chiar şi numai din înşiruirea titlurilor de pe principalele cărți; Dl Paleologu se denumea pre sine, încă odată, prin fiecare carte publicată.

Nu mă tem de Dl. Al. Paleologu că nu-şi va găsi locul pregătit lui în Rai, căci înainte de-a primi vestea morții sale, cu o noapte înainte, l-am visat pe părintele Galeriu în strai împărătesc bizantin, într-o procesiune care putea fi funebră, dar putea fi foarte bine şi de încoronare…Iar eu ca de obicei mă aflam pe acolo şi eu… cum de altfel şi pe aici m-am aflat printre ei, unoeri, rareori lângă ei, cu mirare postumă acum, dacă eu am fost acela au ba; parcă m-aş privi, cum ar spune, G. Călinescu, în fotografiile vechi…"Ce-i cu voi, băieţaşi? Pentru ce purtați numele meu?"

Rugați-vă pentru tot neamul nostru, de-atâtea ori binecuvântat, nu de puține ori ignorat de noi înşine, Domnule Al. Paleologu!

Marcel Mureşeanu – „costumierul tragicului" în togă romană

Marcel Mureşeanu este un om care, la orice distanţă s-ar afla, „miroase frumos”. Mi-l amintesc din tinereţe, de la Suceava, unde am voit noi o clipă să schimbăm lumea, sau cel puţin să o dăm pe brazdă. Inutil. Nu s-a putut face nimic. Într-un memorial intitulat „Himera literaturii pe vremea terorii şi după aceea” scris în dialog cu Ion Lazu, şi aflat, cum se spune, în pregătire, evocând anii de la Suceava, cu tinerii ce eram noi atunci, bătând la porţile literaturii, şi voinţa de-a face şi în Bucovina (cât rămăsese la noi) o revistă literară, Marcel se afla între fruntaşii echipei, şi alături de noi, Radu Mareş, Ion Beldeanu, Alexei Rudeanu, Vasile Andru, binecuvântaţi de seniorii gata ostracizaţi de regim, căci întorşi toţi din puşcăriile comuniste, D-nii Traian Chelariu, Lucian Valea, George Sidorovici, Laurian Someşan, Teofil Lianu – dar revista de la Suceava atunci a fost imposibil să apară; noroc că apare acum „Bucovina literară”, când totul devine posibil, încă odată, ca-n interbelic, dar nu şi aducerea Cernăuţiului (a doua cetate a culturii din România Mare după Bucureşti) între hotarele patriei…Deocamdată. Pe Marcel Mureşeanu l-am mai revăzut, de la 1990 încoace, o singură dată la mare, într-o seară când ne-am şi plimbat îndelung, nu neapărat evocând trecutul, cât viitorul, pe faleza de la Neptun. Venea şi atunci din Moldova, probabil, într-un dicţionar de literatură l-am găsit consemnat în ultima perioadă a vechiului regim director artistic adjunct al Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri” din Iaşi (1985-1989). De tânăr era un „estet” dar ca toţi ardelenii preocupat de răspândirea în popor a culturii. Fiu de învăţător şi preot, născut la Cluj 28 nov. 1938, după absolvirea Facultăţii de Filologie a Univ. din Cluj, catapultase în Bucovina, cum spuneam, la Suceava. Am debutat editorial în acelaşi an 1969, în vestita colecţie „Luceafărul” – el cu volumul „Pe adresa copilăriei”, şi am fost între primii care nu am mai dat cezarului ceea ce de fapt cezarul nu merita: închinarea cu ode despre partidul unic şi patria socialistă. Poezia lui Marcel Mureşeanu se recomandă curată dintotdeauna, ca şi omul care o scrie, şi netributară terorii. Claritatea ei aducea aminte puţin şi de Blaga, dar mai mult încă de A.E.Baconsky, cel din volumul „evazionist” de pasteluri, „Dincolo de iarnă”. „Luna, ca un leagăn de aur,/ urca muntele sur,/ca un leagăn cu pânze de aur/ luna plutea…/Dormi, iubita mea, dormi/ şi visează că leagănul lunii/ îl mişti. („Leagănul lunii”)

Volumele următoare debutului, „Matineu”/1985, şi până la „Viziune cu porumbei călători”/1988, vor testa o formulă din arsenalul „transcendentului care coboară” (Blaga), dar şi mai puţin preţios spus, o conversaţie incontinentă cu realul, într-o poetică specială, din care nu lipsesc nonşalanţa, cu fina ei ironie, familiaritatea cu propriul destin, asumat spaimelor cotidiene şi contrazicerilor curente. Nici patetism ieftin dar nici sarcasm până la sânge, cu atât mai puţin trivialul alunecând în grotesc, cum li se întâmplă mai ales tinerilor de azi, rămaşi fără cenzura noastră cea de toate zilele şi nopţile, dar şi fără o necesară cezură – o legătură cu generaţiile care în anii dictaturii am salvat poezia „refăcând legătura cu marea poezie românească, ridicând-o la înălţimile ei şi întrecând-o, adeseori, în puritate şi îndrăzneală” (Mircea Ciobanu). Marcel Mureşeanu s-a aflat de la început printre actanţii unei astfel de poezii. „Spiritul însetat de real”, cum a spus-o în această sintagmă memorabilă, un congener, Marius Robescu, şi-a găsit şi la Marcel Mureşeanu o sursă şi formulă poetică de maximă inteligenţă dar şi eficienţă a comunicării. Ultimii zece ani ai poetului, după abolirea „exilului moldav” şi reîntoarcerea în „provincia cărturarului”, Clujul natal, sunt anii săi fşti, abundenţi, coloraţi, pe alocuri străluciţi şi strălucitori. „Călător prin insomnii”, 1991; „Am fost de faţă”, 1993;

„Capriciile săgetătorului”, 1997; „Şarpele casei”, 1998; „Pe mine mă caută”, 1998; „Monede şi monade”, 2001; „Hărţuire textuală”, 2001; „Memoria lui Orfeu”, 2002; „Schimb de întuneric”, 2003; „Pregătit pentru a greşi”, 2003; „Valea Tauris”, 2004 – sunt titluri de cărți din care răzbat „o forfotă aproape tonică, o potrivealã neobosită de cuvinte, laconice şi gureşe deopotrivă”, dar şi „ o tinereţe interioară încăpățînată şi molipsitoare, refuzul nemişcării şi chiar o doză de revoltă, de încontrare la legile prea strâmte ale cumsecădeniei supuse” (Irina Petraş) Parcurgând trei din ultimele cărți ale lui Marcel Mureşeanu reîntâlnim consecvența „înşurubării” într-o poietică pe cât de specială tot pe atât de personală şi subiectiv particulară. Marcel Mureşeanu chiar a inventat, în toți aceşti ani, de când şi „exilul moldav” dar mai ales „exilul interior” s-au făcut țăndări, poemul marca Marcel Mureşeanu…” ironism colorat, cu baroce sonorități dimoviene, cu jocuri lexicale şi gramaticale, cu amuzante surprize semantice” nota, din faza incipentă încă regretatul critic Laurențiu Ulici. Fiecare poem de Marcel Mureşeanu dintr-o eventuală ediție de autor va cuprinde astfel de elemente dar şi noutăți surprinzătoare. Poetul s-a adâncit în sine fiind deodată nu numai „costumierul tragicului” dar şi exponentul tragediei în sine. Vârsta lucrează cu timpul, timpul lucrează cu oamenii…

Ademenire: „Sunt costumierul tragicului/ autorul măştilor lui/ cu nimic nu-i stă mai bine acestuia/ decât cu haina de clovn/ şi cu nasul mare şi roşu/ unde tot sângele s-a adunat…/ de aceea spadasinii şi taurii asta fac/ se aşează sub spărtura aceea/ şi rămân acolo,/ până ce stalactitele roşii/ le străpung trupurile muritoare!” Acest „costumier al tragicului” ştie precis să combine fandări cu piruete adesea periculoase dintr-o recuzită modernă, dar cu alonjă în biografismul strict şi mai nou postmodern, „repovestindu-se pre sine” într-un gen de poezie amănunțită, dacă putem zice aşa, sagace când trebuie, fină şi zburătoare pe urmă până la zările inimii. Una din teze ar fi aceasta, expusă total şi din toate părțile, de la început, într-un alt poem intitulat O altă cale: „ Nu merită să scrii decât despre moarte/ ca o țeapă e vârful ei arătător/ în vârf un frunziş/ să nu se vadă, să nu se audă/ să se creadă că acolo este un cuib de buhă/ să se creadă că țipetele/ sunt ale puilor flămânzi…” Şi deodată o răsucire amintind de metoda lui Lucian Blaga din prima piesă a Poemelor luminii, Eu nu strivesc corola de minuni a lumii…” dar eu altfel fac/ eu nu despre ea mă perpelesc să scriu/ nu către ea mă îmbulzesc…/ eu scriu CHIAR CU MÂNA EI RECE/ de prelat/ i-o prind strâns la încheieturi/ şi-o învăț linioarele, ovalele, cârligele, punctele/ până când bagă la cap/ până când se deprinde/ până când prinde drag de scrierea corectă/ cu „î” din „ah”/ apoi o las liberă să aleagă/ precum şi ea ne lasă pe noi…/ pentru ce ne-am tortura unii pe alții/ când atât de bine putem obține orice/ prin învățătura obținută de mici?” Lărgirea din final a discursului, până la prozaizare, alungă parcă anume poemul din templul metafizicii blagiene…Mai rar un poet ardelean care să scrie poeme până la atingerea postmodernității (într-un titlu citat mai sus s-a văzut şi tentația textualismului…) folosind aproape exclusiv un limbaj citadin sau chiar cuvintele străzii, oricum pe cele de zi cu zi, ale conversației curente. Irina Petraş, mi se pare (care îi este deja o bună şi devotată exegetă), observă la un moment dat structura epic-gramatică a poemului mureşenesc. Este modelul epigramei antice, cu precădere latine, şi a retoricii ei solemne de o finețe elementară totuşi, care-n finaluri sparge capetele chiar ale retoricii cu tot atâtea formule memorabile. Marcel Mureşeanu este, în acest fel, un poet postmodern riguros, provenind din antichitatea romană. Contraria contrariis curantur…(„Contrariile se vindecă prin contrarii”.. .lat.)…

SCRISOARE DIN AMERICA
O Lumină. O *Tulburătoare lumină*

Am primit „în contrapartidă" din partea Dlui George Băjenaru, poet şi eseist rezident în SUA, câteva din cărţile domniei sale: *Restless planet/ Tulburătoare lumină/* Moonfall Press –1993; *Între sublim şi tragic. Eseuri literare. Însemnări. Convorbiri/ Editura Cerna* – 1998 ; *O lumină. Poezii de la Dumnezeu/* Editura Cerna- 1999; *Cititor în exilul creator/* Editura Danubius- Bucureşti 2001. Numele poetului şi publicistului fervent George Băjenaru, din „exilul creator", fireşte că nu ne era necunoscut ; articolele domniei sale, cronicile şi eseurile publicate ani de-a rândul în „Cuvântul românesc" din Canada, în „Lumea liberă" din SUA, iar mai nou în „Meridianul Românesc" din Anaheim, California, ne-au reţinut totdeauna atenţia prin noutatea temelor tratate, prin prospeţimea limbii româneşti, dar şi prin vehemenţa pamfletară, pe alocuri, a tonului. Descoperirea e, de data aceasta, a poetului şi-a eseistului pe teme culturale, titlurile mai sus citate, fiind în acest sens emblematice (mai ales „Cititor în exilul creator"). Deşi literatura se scrie „pe întuneric şi în singurătate ", cum ar spune Tudor Arghezi, înainte încă să o fi făcut portughezul Antonio Lobo Antunes, invitatul de anul acesta de la Neptun şi Mangalia al Uniunii Scriitorilor din România (şi premiantul ei), ea se propagă şi se dezvoltă totuşi *în societate*, printr-un lanţ inefabil de *afinităţi elective*, în confraternitate şi solidară empatie; aşa încât pe Dl George Băjenaru îl regăsim apropiat de generaţia sa, generaţia anilor 70 dacă înţelegem bine, al cărei mesaj l-a preluat şi transmis în „lumea liberă", un deceniu mai târziu, când va alege exilul în 1980.

Citind mai întâi eseurile Dlui George Băjenaru, atât de bine documentate şi bazate pe o vastă cultură literară, şi nu numai, (culegerea de eseuri „Cititor în exilul creator" îmi era cunoscută înainte de a-mi fi parvenit prin poştă din America !) afinităţile de care vorbeam mai sus le descoperim până la amănunte profund semnificative. Aceeaşi poziţie cu noi o are poetul auto-exilat din România anilor 80, nu numai faţă de fostul regim comunist, dar mai ales *după eliberarea din 1989,* în câteva foarte spinoase probleme agitate uneori, şi nu chiar de oricine: „denigrarea" lui Eminescu ; problema Basarabiei martire; elogiul ţăranului român, şi-n genere a fondului chtonic al culturii române, căci nu-i aşa, „fiecare venim dintr-un sat", după expresia Anei Blandiana, dintr-un mai vechi poem polemic dedicat (sau adresat) lui Ioan Alexandru (poeta care îl descoperă pe George Bajenaru, din anii debutului său de la Bucureşti); simpatia sau şi admiraţia pentru câţiva scriitori români de ieri (Eminescu, Ion Barbu, Tudor Vianu, etc.) şi de azi (Octavian Paler, Silvia Cinca, M.N. Rusu, Gabriel Stănescu) dar şi pentru marii scriitori universali din veacul XX şi nu numai. Sigur că noi nu suntem un cronicar al exilului atât de motivat ca Dl Băjenaru; căci problema exilului românesc poate fi privită diferit de la Bucureşti şi de la Boston. Dar şi-n *diferenţa* aceasta ne uneşte ceva: viziunea creştină asupra lumii. Chiar vituperând simt în eseurile cu tentă polemică, ale scriitorului din exil, o fervoare mistică, spre „scăparea păcătosului iar nu spre moartea lui".

Dar aici, pe litera creştină a scrisului său, îl întâlnim pe George Băjenaru, şi-l reţinem, mai ales ca poet. *O lumină.* O *Tulburătoare lumină*, descoperim în poeziile sale, cum de altfel se şi intitulează cele două cărţi care ne introduc în lirica atât de îndepărtatului urmaş al lui Ovidius, ars de dorul desţăratului dintotdeauna, dar şi „albit" de cenuşele

veacului său XX/ atunci ..."când Poezia suspină/ între iarbă, cer/ şi lumină/ mirată şi întrebătoare/ de Adevăr şi Eroare:" Problemele sunt aceleaşi, privite din orice unghi al Poesiei, fie că le pui în ecuaţie aici la noi, sau peste ocean, în primul veac al noului eon sau la sfârşitul celui de al doilea mileniu creştin. Poetul George Băjenaru îşi datează poeziile şi acest lucru ne ajută să-i stabilim mai bine drama şi trama şi ethosul ca şi aventura existenţială ce i le luminează şi determină. Între uimire şi aşteptare (calităţi intransigente ale unei poezii sigure de ea) în „fuga de teroare" sau, fireşte, de „balaurul roşu" , de spaimele şi disimulările unui spaţiu pervertit, „dincolo de timpul măsurat" poesia coboară „în adâncul singurătăţii" solitară şi transparentă, în cămaşa unei feciorii pândită de ochi şi muzici triste: „Până în adâncul sferelor se întind/ ochii singurătăţii mele./ Până acolo unde cerul/ e o muzică tristă,/ până acolo unde steaua e lacrimă./ Până acolo unde lumina / se îmbrăţişează cu întunericul./ Acolo inima mea se face stâncă,/ peste care un vulture s-a oprit/ şi fumegă din aripi peste zilele mele..." Datat Wuppertal, Martie, 1982, acest poem, degajat de eveniment sau de ideologiile fugii de „teroarea istoriei", este clar şi distinct, venind dintr-o poetică a „spiritului adâncurilor" (Labiş), unde angajamentul moral capătă dicţie nouă şi o solemnitate muzicală aparte. Aceasta este, putem zice, faza, dâra de poezie pe care George Bajenaru a „fugit" de acasă, dintr-un infern subiacent, intrând într-altul, în care îşi va găsi totuşi salvarea, autentica salvare, în *Lumină. O Lumină. Poezii de la Dumnezeu.*

Dacă în ţară o astfel de poezie ar fi fost aproape imposibil de profesat (vom face observaţia că-n poeziile cu *cheie* ale unor mari poeţi , totuşi, din timpul dictaturii, de la Sorescu la Ana Blandiana şi de la Mircea Ciobanu la Ileana Mălăncioiu, ele închid adesea, mai mult decât pot să deschidă sensuri metafizice şi iluminări biblice) exilul lui George Băjenaru îi conferă libertatea de *a crede şi a mărtursi deschis.* Iată acest *Psalm de dimineaţă: „Uşile sufletului meu/ s-au deschis către Domnul,/ ferestrele gândului meu/ către el s-au deschis./ Cărările mele de acum/ Către Luminăţia Lui./ Pentru El se luminează/ în zori/ gândul meu."* Comentatorii acestei poezii religioase a lui George Băjenaru o raportează la liricii mistici interbelici: Nichifor Cranic, Radu Gyr şi V. Voiculescu, dar de fapt ea curge în continuarea unei tradiţii reluate, pe litera Bibliei, în trudnică oficiere şi-n iluminare (ca la Ioan Alexandru), sau într-un sacrificiu asumat (Daniel Turcea). Sunt rugăciuni de-o simplitate copleşitoare (*Taina împărtăşaniei, La*

„LUNETISTUL" MARIAN DRĂGHICI DIN HARRUM CARTEA RATĂRII

„ ...un mare pot stă printre noi"./ AGOPIAN

Poet în înţelesul deplin al cuvântului, ar spune Titu Maiorescu, de am avea un Maiorescu şi noi, în clipa de faţă, iar poetul deplin este Dl Marian Drăghici, „lunetistul" de serviciu al foii Ziua literară, distribuită gratuit odată pe săpămână, împreună cu ziarul Ziua. Dar de ce „lunestist"? Porecla aceasta este un renume mai vechi, legat nu numai de Poşta redacţiei, din respectiva foaie, la care Dl Drăghici semnează, inimitabil în prestaţia lui, prin acest „nume"! Ea vine de la titlul unui poem absolut şi irepetabil, „Lunetistul" , martie 1995, care a participat împreună cu autorul, Marian Drăghici, din partea Uniunii

Scriitorilor din România, la Serile de poezie de la Struga, Macedonia. Tradus în sârbă de Lidjia Dimkovska, şi publicat în volum un an mai târziu, 1996, „Lunetistul" va fi avut un răsunător succes la Struga, premiul FRONTIERA POESIS.

Iată cum se încheagă un destin. Dar poetul exista mai demult. Născut la 25 februarie 1953 în Osica de Sus, județul Romanați, a debutat în Steaua şi Luceafărul, decembrie 1972, cu pseudonim. Premiul revistei Steaua la Festivalul „Lucian Blaga", 1980. Premiul revistei Ramuri „Pentru volum aflat în manuscris", cu prezentarea lui Ştefan Aug. Doinaş: „Pentru dumneavoastră este destul să vă spun: sunteți un excelent Poet!" , dintr-o scrisoare datată 1982. Membru al Uniunii Scriitorilor însă abia din 12 ianuarie 1990 , odată cu schimbarea vremurilor şi a mentalităților, să sperăm. Imediat devenit şesul secției de poezie a Uniunii Scriitorilor, deşi, chestia asta cu „şeful" sună ca naiba, alăturată „excelentului poet"! Sau nouă aşa ni se pare! A mai tipărit, recuperând: Despre arta poetică, versuri, Cartea Românească, 1988; Partida de biliard din pădurea rusească, Editura Eminescu, 1995; Lunetistul, Editura Pontica, 1996; Lunetistul &cocoşul de tablă, Cartea Românească, 1996, premiul revistei Tomis, al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor.

Harrum cartea ratării, apare la Editura Vinea, 2001. Prima antologie, sau selecție de autor, cum vreți, de care am făcut rost „pe sub tejghea", de la târgul de carte Bookarest 2004. Deşi, în ultima vreme poetul ne-a stat alături, simțindu-l fratern şi incomparabil/inegalabil colegial, din Harrum cartea ratării de Marian Drăghici, nu cunoşteam decât un singur poem Ukulule, din care publicase fragmente în România literară. Mare poet/mare discreție, astra se ştie dintotdeauna.

„ÎNCA DIN TIMPUL VIEȚII MELE (n. 1953 – m. 2009) am decăzut scriind versuri/ la Lima într-un bar./ Lima toată este un bar. Lima, ca să zic aşa, este un bar." Incantația versului de mai sus pare a unui epitaf roman pe un mormânt „viu" şi totuşi apocrif. Pentru că tot vorbeam despre discreție…Dar iată cum debutează întregul poem „Lunetistul": „NU VOI MURI LA PARIS ÎNTR-O ZI CU PLOAIE/ nu voi vedea Parisul am renunțat/ la femeia care de bună seamă m-ar fi convins/ cu un sărut din mila publică să mor la Paris într-o zi cu ploasie/ înainte de a îmbătrâni aici/ unde se ascunde lunetistul/ unde lunetistul se ascunde în tufa de baştină/ înainte de a îmbătrâni aici numărând mereu banii/ păhărutului ce ni s-a dat/ păhărutului ce ni s-a luat/ fie numele păhărutului binmecuvântat/ înainte de a îmbătrâni aci ascultând ploaia/ cu exilații şi cu morții/ susurul ei noctur/ peste case revărsat peste tufa de baştină/ a domnului lunetist."

E ceva misterios, nobil şi melancolic, în aceată rostire, care induce un spațiu exotic cu un personaj de elită, firește. Lunetistul fiind cel ce trage direct la țintă fără să-i tremure mâna. O grea tristețe, deci, cade peste poemele „domnului lunetist" Marian Drăghici, în fine, deconspirat. O mare bunătate rilkeeană, i-am spune, în acest discurs de o eleganță neobişnuită, pentru un „provincial" pierdut sub ploile, şi-n depărtatele seri ale lumii. O gingăşie aparte, ceva nemaiflat în ultima vreme în poezia noilor veniți, cuvintele sunt parcă atinse cu sfială şi recunoştință, cu un mare drag, ca nişte coconi zeieşti: păhărutul, rămureaua, brăduțul, mustăcioara, şi altele, chiar nediminutivale, iubite cu ardoare de poet, căci iubirea e prima care se simte în versurile lui: „Macul de iunie cunoscu dragostea ei./ Dragostea ei a trecut/ ca macul din iunie."; „Mergeau pe mare oamenii mării după un înger al înhumării./ Oamenii uscatului mergeau pe uscat." Ce dulce corn al resemnării în aceste versuri de însoțire funebră a cuiva drag. Ce cumințenie a pământului şi ce împăcare cu cerul. „Fără iubire sunt numai bun/ să crească din mine

absența unui arbore fastuos mlădiu până la cer." …." Zece ani într-o clipă ce vânt te-a dus/ pentru totdeauna de pe pământ/ este prea greu de spus? / Lasă/ te lasă ramură pe marea joasă/ dacă vrei bine/ dacă nu nu."

Astfel de elegii nu scrie decât cel ce a trăit aceste elegii: „iubirea unei femei ce nu mai este/ (moartea nu ne-a despărțit nici uitarea)/ şi de care ți se face dor la modul că/ ai pleca de pe pământ/ ai pleca de pe pământ/ dar încă nu e timpul. Destul să spui/ poate-n curând am să-ți văd fața iubito/ cum de atâtea ori am privit moartea în față/ sau mă rog, din profil/ în zilele de dum-dum ale revoltei flanând pe străzi"… „femeia mă sărută pe obraz/ moartea în somn mă sărută pe gură"…"Arta descrierii după altă natură începe/ sfârşeşte brutal, ca o mână de oase pe pajiştea de lângă cer." „Ai fost pentru mine un zid negru/ una din cele patru mori de vânt7 din capul lui Dumnezeu (muzica femeia vinul şi/ însuşi Dumnezeu)". Regalitate absolută. Discurs princiar. Nici cea mai mică notă în falset din această sonatină penetru oboi, putem să ne închipuim…

Sau arta de a pune titlul potrivit şi sclipitor unui conținut sclipitor, de şoaptă metafizică, un pianist de data asta, cu ochii acoperiți, cântând unei mici adunări de la poalele muntelui Fericirilor: „Arta meseria mea, Un sentiment verde iarna" Chiar nu a mai definit nimeni poezia aşa. „Şi sunt ferit, Dumnezeu mi-a dat de lucru/ Dumnezeu, nu omul." „Poate că vorbind prea de timpuriu despre moarte"…. „Artist pe pământ. Poemul lui Paul Daian", „Ziua de lucru a lui Rene Char, „O plimbare cu bătrânul poet", „Partida de biliard din pădurea rusească" „Timpul, o unealtă de scris", „Lumină, încet", „Caracal, Sighişoara mea", şi altele, şi de mulți alții lăudate, sunt titluri care fac legea acestui poet singular, poet de taină şi de amintire, dintr-un viitor trăit în mod sigur şi altă dată…într-un trecut de şoapte şi de murmure străvezii, la curți înalte ideale…

Afirmat şi confirmat, fără a putea fi inclus c u exactitate unei serii, optzeciști sau nouăzeciști, fiind de fapt deasupra lor, şi dintotdeauna. Din extraordinara poezie ce răzbate din porii timpului însuşi, ca o răbdare metafizică, ce-şi iese totuşi din fire, învingându-şi sfiala: o sfială bărbătească, ce lucru nou în metafizica pudorii, bărbatul atingând poezia abia cu o floare, sunetul ei delicat şi profund, un clopot scufundat sub mare ce răsună din amintiri…mireazma femeii iubite dăinuind de dincolo de viață şi de moarte. Poate că am uitat că nu eşti mare poet, nu eşti Orfeu şi nici Dante, dacă nu te-ai confruntat cu pierderea femeii iubite, şi căutarea ei în Infern…

Acest poet ne aminteşte tandru şi tăcut şi îngândurat acest lucru, şi altele încă. „Sunt cocoşul de tablă de pe casă./ de pe o casă veche din Balcani./ atât de plat de tăcut sunt mormântul epocalipsa/ vocilor plafonate mici/ a momițelor de arici/ iarna vara pâlpâie în mine sfântul./ iarna vara scârțâi şi nici nu-mi pasă// dar scrisul acesta e maimuța artei mele./ dar scrisul acesta e maimuța artei mele bătrână şi oarbă şi grasă./ paranteză: atât de mult o ibesc o iubiserăm tu eu/ că fixația (mistică, altfel cum) pentru biata smintita maimuță7 îmi relevase strict existența lui Dumnezeu." Deobicei poeții unui asemenea discurs deschis folosesc cuvinte multe, se pierd în divagații, se încîntă de arta lor. Nimic din toate acestea la Dl Marian Drăghici. Arta lui se exclude risipirii de sine. Arta lui îşi este sieşi egală şi de-ajuns. Nici nu se autopersflează, nu fabrcă ironii să se salveze, şi nu se umileşte inutil aşa „bătrână şi oarbă şi grasă" cum e ea, şi iubită şi de alții înaintea acestui act sublim şi manierat, al unui poet de excepție.

„Grația, o ştie şi draga-saxifraga, şi boul bălții, e înăscută." Sau despre Harrum, enigmaticul alterego…"Noaptea rece când ai visat/ un text/ acest nume: Harrum." „la început, fireşte, nu-l ei în seamă./ Eh, Harrum! Un vis de noapte, acolo./ Mai trece un

timp, noapte-zi-noapte-zi,/şi deodată ţi se impune o prezenţă implacabilă în toată *virtualitatea* ei feroce, urcând lent din străfunduri,/ dangăt de clopot cu vuiet insesizabil,/ să-ţi invadeze total simţurile, mintea, spiritul,/ chiar şi vocea interioară (auziţi?)- nişte ani. Dumnezeu cu mila! - / zise mica ta înţelepciune, curajoasă, înclinând steagul,/ în timp ce vuietul urcă, urcă…" Splendidă Artă poetică într-o mărturisire totală!

Mai întâi trebuie să trecem peste orice prezumţii şi să-i dăm dreptate lui Agopian: „un mare poet stă printre noi"… Şi să ni-l închipuim pe poet fericit. Dumnezeul Poeziei îl ţine pe palme pe fratele Marian Drăghici. Nu ni se ia niciodată ceea ce ni se dă, iubirea, poezia, viaţa le avem ori nu, e în puterea noastră să le ţinem fără crispare şi fără reproş. Cu orice riscuri, firește. Iată lecţia lui Marian Drghici, pe care melancolia din viitorul său, cunoscut mai demult, de pe epitaful roman omonim, deja îl propune victorios.

GHEORGHE ISTRATE
POETUL INFINIT SI OMUL (NE) INTRERUPT

Prea aproape de noi ca să-i poată fi văzut chipul lămurit, scriam despre poetul Gheorghe Istrate în anul 2000, la apariţia cărţii sale, Fragmente despre infinit. Carte pentru care a şi primit după aceea Premiul Academiei Române. Un mare poet care s-a dezvoltat în specia unei tulburătoare generaţii. Generaţia noastră. O generaţie despre care prietenul comun şi editorul cărţilor noastre, regretatul Mircea Ciobanu, avea să afirme că din ea s-a desprins, de fapt, „o mână de poeţi, unii abia ieşiţi din adolescenţă, (care) au refăcut legăturile cu marea poezie românească, ridicându-se la înălţimile ei şi întrecând-o, adeseaori, în puritate şi îndrăzneală." Un alt diagnostician de poezie, aflat şi el acum în Câmpiile Elizee, Ştefan Aug. Doinaş, lăsând orice prudenţă la o parte, afirmă că „Gheorghe Istrate este un poet incomensurabil mai mare decât ecoul poeziei sale. Ce e surprinzător e să constaţi cu câtă pudoare, cu câtă perseverenţă, cu câtă varietate şi pasiune, şi cu ce remarcabile rezultate, acest poet lipsit de ostentaţie şi-a alcătuit, şi-a cultivat, şi-a desăvârşit un mit al său, prin simpla dar sugestiva potenţare a unei perspective tradiţionale!" Lipsa de ostentaţie l-a ţinut departe de marile premii, care se iau deobicei cum se iau, de interviuri şi de mediatizările excesive; n-a fost interogat, luat complice deşertăciunii „clipei cea repede", deşi distincţiile nu i-au lipsit de tot, încă de la prima şi excepţionala sa carte, Măştile somnului, 1968, când obţinea premiul revistei Amfiteatru, dar şi un premiu Breve-Italia, despre care puţini am ştiut.

Fusese nominalizat, mai mult, la Premiul Mihai Eminescu, ce se acorda unui debutant de excepţie la Iaşi, în capitala din veac a poeziei române, şi-ntr-unul din oraşele româneşti de suflet ale lui Gheorghe Istrate. A lăsat anume să-i scape, trecându-l din proprie voinţă, în palmaresul mult mai orgoliosului coleg de generaţie, Cezar Ivănescu. Era un semn, încă de-atunci, al „Bunului samarinean", după cum l-am numit noi, prin ani, şi peste succesivele vârste ale poeziei, ce ne-au unit şi înfrăţit.

Născut în Limpeziş, la 11 mai 1940, în Câmpia Română, ca fiu unic a doi sfinţi părinţi de ambră şi de ritual, el însuşi va deveni poetul unui ritual generic, şi-al unei poezii disjuncte: pe de o parte setosul de absolut, pe de altă parte blândul nostalgic al matricei. Chiar de la început s-a definit, sărind etapele, trecând de faza infructuoaselor exploarări, de obicei ,de subtext, şi deci sterile. El a decis că este! Formula şi definiţia sa, lipsite, cum spunea mai sus Şt. Aug. Doinaş, de orice ostentaţie, dă „clasicismului" o normă nouă, apodictică, iar modernităţii o frază ceremonioasă şi elegantă, cu rafinate virtuozităţi muzicale. Manierismul lui Gheorghe Istrate, cu acribie întocmit, între ritualuri şi rune, citeşte de-a dreptul pe pietrele destinului, semne abstracte, adesea / rune, în timp ce oficierile ceremonioase / ritualurile, le dau înţeles nou în lecţiuni ascunse celor neiniţiaţi. Textele devin, astfel, incrustaţii sacre, bogăţia lor secretă solicitând arheologi calificaţi ,de sentimente, dar şi sentimentali de rând, în fond, fanii pedeştri, cârdurile indistincte de admiratori, după cum vine vremea şi după cum trece moda. Chiar de aceea poetul s-a exlus şi trecerii şi modelor.

Lucrător al pământului sacru al poeziei sale, departe de văzul şi forfota zilei cea plină de răutatea ei… Sinele său curge din sângele unei tradiţii ancestrale. Un existenţialist nedisimulat, totuşi, un neliniştit de tainică metodă, dar fără cramponări inutile: „eu vin de departe din tâmple de piatră/ din osul anilor vechi ne-nceput/ din insula semnelor sacră/ pe care apasă un deget necunoscut". Asimptota aceasta indică un Al. Philippide, mare poet şi acela, şi mare înaintaş, consumat de orgoliul unei discreţii intelectuale maxime. Călătoriile din vis ale unor astfel de poeţi dau absolutului dimensiuni terestre nebănuite. Imaginaţia „increată" naşte în cazul lui Gheorghe Istrate perplexităţi: „prea umblu în vis – în etheree/ în pânda destinului desfăcut/ prea mă aplec în vulcan în scânteie/ prea mă iubeşte mortul abia născut". Puţini poeţi ştiu a se defini exact, într-un singur text „restrictiv". Gheorghe Istrate nu este ceea ce s-a numit de prea multe ori un poet „sincer", elaborările lui ţintesc mai departe de „prima ochire" a textului. El îmbină preştiinţa cu ştiinţa „ulterioară", dând naştere unui gen aparte de „ sacrcralitate" – o lăhuzie incontinentă apare „pe crol", la care se face fără inutile pudori referinţă.

Într-un text care trebuie să fie unul de referinţă, în toată opera poetului, intitulat Omul întrerupt, cu precizarea de „poem dramatic", lirismul se distribuie în mod egal unor personaje: Dumnezeu, Nenăscutul, Tatăl, Mama, căci în toate consistă de fapt… poetul infinit şi omul ne-întrerupt încă-n dumnezeire…Starea auroralã ce i se pregăteşte, intrauterin, festusului ce va deveni cât de curând şi el om, e presimţită de atingerea unui sistem de metafore la limită, sau chiar pe „muchie de cuţit". „Mâna mea mică nu te atinge, precum nufărul mlaştina", i se adresează Nenăscutul Mamei. Şi setea de *a fi* naşte un fel de precipitare, un motor al viului, duduitor pe alocuri, care-i dă drumul omului în fiinţa sa exterioară, neocrotit de nimeni. Între visul amniotic şi tragedia terestră a *neamintirii* pierdutului paradis, Gheorghe Istrate imaginează un fel de cor antic, în care cele patru personaje îşi dispută vaietele existenţiale ca într-o tragedie antică. Avem de a face, cum rar în lirica noastră, cu scenariul unei tragedii cosmice…"Sunt încă suspin sunt încă sâmbure sunt încă noapte sferică…" Nu este prima oară când poeţii vor să atingă, şi să sacralizeze cu gândul lor *sfera* aceasta; a făcut-o Eminescu, în Rugăciunea unui dac („Pe când nu era moarte, nimic nemuritor, /Nici sâmburul luminii de viaţă dătător…"), şi a rafinat-o Blaga, în „psalmii" săi hieratici, o face acum Gheorghe Istrate, cu aceeaşi revoltă, subsumată, din Rugăciunea…lui Eminescu…Metafora „omului întrerupt" stă în

fracura cosmică a naşterii într-un spaţiu străin substanţei divine a …omului neîntrerupt şi Dumnezeu. Publicat în cea mai recentă carte a poetului: „Omul întrerupt/ Poetul în pelerina lui apostolică", aproape de vârsta indicată de psalimist, 70 de ani, mâine – poimâine, acest text fundamentează preştiinţa de care vorbeam, din toate artele poetice istratiene, răspândite în culegerile anterioare, de la „întâiul strămoş bărbos" ce-l conţinea altcândva, ca pe un stindard, în şirul de naşteri şi renaşteri, ale eternei reîntoarceri, şi până la acest strigăt ontologic, de nebiruinţă de fapt: „Eu am veacuri multe în nefiinţa mea – voi doar pământ…" „Mai am o oră şi voi fi azvârlit în lăuntrul universului voastru./ o oră mai e – şi mă voi înnegri de prea multă lumină!.."

E o distorsionare greu de primit, nu propriu zis de îndurat! Întreaga viziune e o licenţă poetică teribilă dar şi împovărătoare…Lirica lui Gheorghe Istrate, din ultimul deceniu, a mers crescând spre această „înnegurare" i-am zice, într-o „crispare" atentă la dezastrul fiinţei prin depreciere temporală…Acum e şi mai de înţeles de unde venea metafora inaugurală „Măştile somnului" de la debut… Dintr-o nostalgie cosmică. Fragmentele de infinit erau deja o Summa (cuvânt/ sau termen/ sau definţie filosofică) a unei experienţe relevate, nu magice propriu zis: „mă depărtez de somn ca Summa/ de cifra ei dilatată"…Dilatarea continuă e un alt simptom al acestei lirici…spre infinitul trăit altcândva şi părăsit prin fractură cosmică, după cum am şi spus…Amintirea paradismului e o temă recurentă, de la Nichifor Crainic până la Cezar Ivănescu, poeţii au invocat-o exorcizând-o orfic unii (Cezar Ivănescu); Gheorghe Istrate în faţa aceleeaşi „amintiri" devine neînduplecat sau chiar nevindecat, „pe vecie"…

Sentenţiosul Fragmentelor despre infnit mai avea încă resurse „umane" ca să spereze: „Vom intra prin porţi/ luminaţi de sânge/ vom intra în morţi/ luminaţi de sânge/ candele şi prinţi/ luminaţi de sânge/ fine-vor părinţi/ luminaţi de sânge". Un splendid Ritual, de data aceasta, *Între două porţi*, în metru popular, de asemenea, sacrifică muzicile împăcării de mai sus pe terifianta nelinişte a celui „prins"… „ stau smerit în poarta Porţii/ şi miros mireasma morţii- / ţintirim numai c-o poartă/ ce se-nchide peste soartă/ ţintirim cu două porţi/ una-n vii şi alta-n morţi// eu pieziş m-am furişat/ în văzduhul *fisurat* (quod erat demonstrandum! N.mea)/ cu-n crâmpei de aripioară/ adiată subsuoară/ ca să ies din cer afară"…Poezia lui Gheorghe Istrate devine, pe faza aceasta, dură, …abandonat şi ultragiat poate (de ce?!!). Exersând o prelungă „criză" cu accente tragice. „Doamne nu te mai pot citi-eşti un spin/ mi-ai crăpat ochii mi-ai deschis cărare spre *acte*/ eu mă despart de destin/ mă înghit singur cu noduri abstracte// mi-am lăsat toată priveliştea afară-/ nişte frunze umile cu inscripţii pe chip/ nisipul urlă în urmă fără talpa mea necesară/ Iisus s-a spânzuratr de lacrima mea uscată în schit// nu mai am voce nici dinţi să înjur/ mi-a scăzut cumplit temperatura/ în oase am aur negru dar pur/ aerul îmi coase bărbăteşte figura/7 la anul şi la mulţi ani!"

E ceva teribil şi neaşteptat în această „formă naturală a tristeţii finale" trăite într-o zbatere cum am mai văzut poate înaintea expierii la Eugen Ionesco, scepticul nemântuit, până în ultima clipă, deşi îl căutase şi „public" pe Christos… poate că-i ieşise totuşi în cale, scriitorului de la Paris, pe ultima sută de metri… Prietenul nostru Gheorghe Istrate face în schimb mărturisiri riscante şi „ultimative"; după ce-l „spânzurase" pe Iisus în lacrima uscată de disperare, plusează încă, în rolul lui „apostolic"de final , pe „crucea zdrobită" , din care „Iisus suspină că nu e"… „enorm am bâjbăit prin viaţă/ m-am ferit de spori şi de greaţă/ mi-am păstrat obrazul lumid/ pentru sărutul-descântec al lui David// deşi nu-s din celula semită/ sufletu-n sine cu sinele se mărită/ fabricând crucea zdrobită în

cuie/ din spatele căreia Iisus suspină că nu e…" Această poetică „meşteră" nu scuză conştiinţa sfâşiată din „spatele crucii" lui Iisus, care, *in nomine Padre* ne-a învăţat şi despre capcanele liberului arbitru… ***„Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit", spune într-un loc Fericitul Augustin. Este posibil să cauţi şi să nu găseşti?! E totul posibil. Mircea Eliade: „Dacă Dumnezeu nu există înseamnă că totul este cenuşă." Rune înegrite de vremi sau numai de momente neprielnice... Scrisul pe ele devine cu timpul poezia fără cuvinte de pe pereţii vântului…***

Un exerciţiu de admiraţie: DUMITRU STOIAN

Lumea în care trăim pare, nu de puţine ori, ajunsă la capătul răbdării, terminată. Disprețul omului față de om s-a întins ca o pecingine, din păcate multicoloră, strălucitoare chiar, egoismul poate părea superbie, neruşinarea, cinismul sunt „calităţile" unei decadenţe devoratoare. Oferi o carte dar nu mai eşti sigur că cel care îşi mulţumeşte „îndatorat" o va mai redeschide când va fi singur. Pentru că omul postmodern se amăgeşte chiar cu starea lui de nesingurătate, de implicare până la infraroşu, de pragmatism şi „eficienţă", iar toate acestea pe bani. O lume în care totul se vinde şi biblicul zeu Mamona / al anticilor sirieni, ne zâmbeşte amical, familiar, prea familiar poate, şi la doctor ca şi la preot. În aceste condiţii, om al scrisului fiind, să primeşti o scrisoare admirativă, de la un cititor necunoscut, este aproape anormal dacă nu incredibil. Scrisoarea lui Dietmar Steffens era adresată redacţiei hebdomadarului Meridianul Românesc, Anaheim, California, USA, şi avea în vedere modestele noastre contribuţii, la redactarea donqujotescă (de unul singur şi de capul lui, deci), a unui supliment cultural pentru românii diasporeni, care îşi prelungesc exilul, şi pe bună dreptate, şi după victoria revoluţiei neocomuniste, din ţară, şi a parlamentul majoritar , 322, foşti comunişti şi foşti securişti, „aleşii noştri", care, vorba lui Eminescu, „ ne fac legi şi ne pun biruri, ne vorbesc filozofie"…

Dietmar Steffens, Germania, Bonn, aprecia în articolele din supliment implicarea noastră mai ales prin referiri la istorie, pentru a găsi un tâlc prezentului, din păcate tot după cunoscuta reţetă a „istoriei care se repetă"; neamestecul în „marea trăncăneală" de acasă, credinţa intimă, de la Dostoievki cetire, şi de la toate spiritele luminate… din cer şi de pre pământ, că „frumuseţea va salva lumea"…cred că-i vor fi surâs cititorului îndrăgostit, prin celula sa intimă, de adevăr. Numai un pic de frumuseţe de-ar fi, un motiv de-a ne aprecia reciproc, de-a ne admira neprefăcuţi, şi pacea între noi, liniştea cea roditoare de dumnezeu, calmul din zori, înainte ca trandafirul din strat să-şi desfacă bobocii înrourați, frenezia urcând spre amiază, selectorul de bine al inimii care trebuie să

bată tot timpul şi pentru altcineva, pentru necunoscutul în care te regăseşti, fie şi pe o literă sau pe o virgulă…

Aşa l-am cunoscut pe „neamțul" Dietmar, care „somă", în continuare, redacția, că dânsul pe „omul acesta trebuie să-l cunosc". Surpriză: Dietmar era un Dumitru neaoş român: Steffens este Stoian. În elegantul restaurant de pe malul lacului Herestrău, la Bucureşti, omul de la telefon mă primeşte recomandându-se simplu, româneşte. Mai mult, îmi pune sub ochi un document incredibil, un trhiller, nerecomandabil copiilor sub 15 ani, dar şi maturilor cu inima slabă: propria condamnare la moarte, într-o sentință definitivă, a Tribunalului Bucureşti, din ultimii ani ai dictaturii ceauşiste. Înțelegeam, în sfârşit, taina omului din fața mea. Nevoit să-şi părăsească patria, iar în noua patrie adoptivă, mai mult, să-şi schimbe numele, altfel, cine ştie cum, bum-bum. Intram lin, elegant chiar, după prima zdruncinătură, în biografia acestui om plin de istorie şi de întâmplări „crude şi insolite". Un basarabean, inițial, fără copilărie, de fapt, căci locul copilăriei fu părăsit forțat, din momentul în care hoarda roşie înainta spre apus, peste noi şi împotriva voinței noastre, jucați la masa verde a hazardului unei istorii cel mai adesea neprietenoase, spre a ne şterge şi pospaiul de civilizație şi bune moravuri europene, câte se mai găseau la Românii din România, la pierderea războiului lui Antonescu alături de Hitler şi… „câştigarea" dezastrelor următoare, la Est, cu tătucul popoarelor, „Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus". Basarabenii au înțeles mai bine ca mulți, de la început, ce poate însemna să din România, la pierderea războiului lui Antonescu alături de Hitler şi… „câştigarea" dezastrelor următoare, la Est, cu tătucul popoarelor, „Stalin şi poporul rus libertate ne-au adus". Basarabenii au înțeles mai bine ca mulți, de la început, ce poate însemna să pierzi totul într-o clipă; să fii învins fără luptă, deşi nu nimicit încă; intrând, cu voia autorului, mai adânc în biografia copilului sălbatec şi nesupus, a tânărului cu o căutătură ciudată şi „duşmănoasă", în fine a elevului şi studentului, puşi cu burta pe carte, iluminați, elevul şi studentul, că numai aşa se vor salva, învățând temeinic, învățând pentru sine, fără lozinci leniniste, învățând pentru frații lui, învățând să răzbune moartea tatălui său, preot ortodox, împuşcat la „ruleta rusească", de o patrulă de „eliberatori" morți de beți, şi foarte „distractivi", în acea zi sau seară, când dumnezeu îl ceru jertfă pe unul din slujitorii săi, după judecata lui cea nepătrunsă de om; învățând pentru eroica lui mamă, care i-a dus, cum se spune, în spate pe sărăcia lucie a anilor de după război, împingându-i tot timpul în față, cu dragoste, pe ura ei, pentru trecutul furat de ruşi, dar nu şi fără speranța că viitorul poate deveni mai bun pentru cine învață, pentru cine îşi face o meserie temeinică, şi din tehnică o profesiune practică, dincoace de trăncăneala politicii sperjure şi agramate, când n-a fost în punctele ei esențiale, de-a dreptul criminală. Martor al istoriei şi participant la ea, inginerul hidroenergetic Dumitru Stoian fu în curând solicitat pe treptele manageriale ale profesiunii, inginer şef, director, director general, având în coordonarea lui oameni, şantiere şi fabrici, găsind inspirația şi puterea nu numai să-i organizeze, dar mai ales să-i ajute. Din acest punct al angajării lui pentru oameni partidul unic şi dur a trebuit să-l asculte pe el; dacă tot avea ce să-i ceară; proiectelor nu de puține ori megalomane, ale unor nechemați, le contrapunea sensul practic al grijii sale de om; dacă tot se foloseau de mintea lui, să-l lase să lucreze după ştiința sa, să nu se bage unde lor nu le fierbea oala; această exorcizare a răului, evocată postum, pare o ficțiune; de n-ar fi fost darul şi harul unui om plin de iubire, ne/în stare de a-şi urî şi duşmanii, cu datoria în sânge, de a trăi pentru dăinuire şi pentru libertatea de mai târziu.

Am avut prilejul să discutăm cu Dl. Dumitru Stoian toate aceste lucruri, desluşite şi de pe câteva seturi de casete, din amintirile iniţial înregistrate de cineva, examen oral pe care povestitorul îl trece cu brio, cu acel talent nativ al „românului născut poet". Cartea pe care o aveţi în faţă este primul capăt al unei lupte cu sine a autorului ei, dar şi cu prefaţatorul ei, până l-am decis să o publice. Există în structura intimă a lui Dietmar şi Dumitru o înclinaţie specială, dar atât de sensibilă, pentru naraţiune, pentru ethos, pentru poveste. O genă autentic moldovenească şi răsăriteană. Există un filon nesfârşit de bogăţii simţitoare, o tentă lirică, ale unui suflet solidar cu toţi oamenii pe care i-a cunoscut, de-a lungul unei vieţi luptătoare şi atât de bogate. Am devenit în scurt timp prietenul omului încărcat de ani dar atât de tânăr în spirit, fascinat la rândul lui de izvoarele noastre, descâlcite mai mult din abstracţiuni, iar din viaţă pe cât s-a putut; lungi convorbiri telefonice, câteva întâlniri, surpriza unui dar de împărtăşanie lungă cu vinul lui Horică, binecuvântatul lui prieten focşănean, pe care ocazie noi ne-am dat drumul şi l-am evocat în Suplimentul cultural californian pe poetul Horia Furtună, acelaşi nume ce-l poartă şi prietenul podgorean al D-lui Stoian, generosul cu o mie de inimi şi toate de aur…Noi ce i-am putea dărui, în compensaţie, decât poate acest exerciţiu de admiraţie, şi alte câteva texte, cum se spune, „din clasici", pe care inginerul de hidrocentrale, neostenitul călător şi lucrător pe trei continente, le-a îndrăgit, şi de care, auzindu-le, fie şi telefonic, se uimeşte ca un copil. Aşa am „negociat" să pună ca motto cărţii sale pe Ion Creangă, humuleşteanul pocnit de geniu, din *Prefaţă la poveştile mele*, iar ca epilog, zisa de final a italianului Giovanni Papini, din teribilul său roman-confesiune: *Un uomo finito*/ Un om sfârşit: „Dacă veţi continua să credeţi…că sunt într-adevăr un om sfârşit, va trebui ca cel puţin să recunoaşteţi că sunt sfârşit pentru că m-am apucat de prea multe lucruri, şi că nu mai sunt nimic pentru că am vrut să fiu totul". „Aici mă găsesc eu", mi-a mărturisit Mărturisitorul Dietmar şi Dumitru…Sunt lucruri care, oricât de diferiţi am fi, ni se potrivesc. Însă depinde ce fel le citim. „Cum citiţi?" întrebarea Mântuitorul Hristos Iisus.

Pe fratele nostru, Dl Dumitru Stoian, creştin în faptă iar nu în vorbe, şi în cea de a VIII-a Fericire din Predica de pe Munte: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceea vor vedea pe Dumnezeu" / Matei 5,8… încă de când l-am dedus, de sub iscălitura enigmaticului Dietmar Steffens, l-am presimţit, dimpotrivă, ca pe un învingător, *un om ne/sfârşit, un prieten* din cei pe care nu-i cumperi, pe care timpul şi destinul ţi-l face cadou la momentul potrivit. Iar aici el ne creează şi precedentul de a-l reciti (şi retrăi!) din amintirile sale, într-o carte supravieţuitoare, ca de altfel, mai întâi, autorul ei. Un om vrednic de admiraţia noastră şi a celor ce-l vor ceti, şi se vor regăsi, fie şi într-o clipă trecătoare, pe litera şi-n spiritul său nemuritor…

Ştefan Ioanid: „Jurnal cu Anselmus"

„Unul din cei mai tulburători poeţi pe care i-am gustat în ultima jumătate de veac când glorii s-au desfăcut cu Nichita Stănescu, orgolii cu Cezar Ivănescu, redempţiunea cu Daniel Turcea, teribila forţă a Angelei Marinescu; iar acest poet vine dintr-o extraordinară discreţie – acest Ioanid, acest „Bietul Ioanide" al liricii noastre, puternic şi sigur pe sine, şi orgolios când în Scriptorium îşi dictează Metafizica Sieşi". Nu mai ştiu exact când am scris aceste rânduri despre Ştefan Ioanid, dar în mod sigur, după apariţia

„Prolegomenelor morții (Jurnal cu Anselmus)", în 1998, când lucram în aceeaşi redacție, la Bucureşti, şi am făcut pentru poezia lui o adevărată pasiune, iar pentru om un fel de „coupe de foudre", ceva cum văzusem doar la Nichita Stănescu, atunci când, îmi închipui, că ne lua la rând, să se îndrăgostească de fiecare, asumându-şi doar sieşi rolul cesaric, de rege şi domn, sau chiar de imperator (în sensul roman şi de comandant suprem), al poeziei momentului. Cu noi însă n-a fost aşa; o caldă fraternitate, dintr-un confort sufletesc al imposibilei trădări, chiar atunci când ignobila libertate prea des clamată din exterior, pre mulți îi trăda, ori îi gâlcevea, dintr-o interioritate abandonată „beției de cuvinte". Ştefan Ioanid, berbecele „lânii de aur" (n. 18 aprilie 1949 în Braşov), tipărise până atunci alte trei cărți, după absolvirea Facultății de filozofie din Bucureşti, şi debutul său la revista Astra (1966), cea de la Braşov, fireşte. Cele trei cărți, rostind, încă din titluri, o artă poetică total descâlcită de poncifele vremii: „Cuvântul unic" , Editura Albatros, 1976; Mersul pe ape, Editura Albatros, 1980; Al doilea vis din pădurea de cedri, Editura Cartea Românească, 1986, afirmau un poet venind de departe, relevat de o epifanie scurtcircuitată într-o biografie aproape comună, de nu ar fi fost şi boema, mama răniților, a poeților dintotdeauna, chiar dacă ea însăşi cauzatoare de boală. „Prolegomenele morții", Editura Cartea Românească, 1998, veni ca un dictat al Destinului deci. Între multe altele, mult mai tânărul nostru prieten, îmi vorbise despre o călătorie în China, şi poate glumisem: „Nu cred că pe Anselmus l-ai adus de acolo?!" Dar hotărât, i-am spus amical, nu că dezavuam prea speciosul titlu al noii sale cărți, „Prolegomenele morții" , doar că ar fi fost de-ajuns numai „Jurnal cu Anselmus". În noua sa carte, apărută la Editura Paideia (altundeva nici nu s-ar fi putut!), mi se re-dă satisfacția titlului cel mai potrivit: *Jurnal cu Anselmus*, însoțit şi de o *Interfață:* „ În anul 1996, o maladie stranie a artrizilor seara, care m-a țintuit şase luni la pat, timp în care nu am dormit aproape deloc, şi în care am citit mai toate cărțile pe care nu le citisem niciodată până la capăt, am făcut o călătorie cu Anselmus (născut la 1033, în Aosta. A intrat în ordinul benedictin, devenind arhiepiscop de Canterbury în 1093. Ulterior, cei mai mulți ani şi i-a petrecut în exil. A interpretat mântuirea în termenii umilinței pe care o datorăm măreției insultate a lui Dumnezeu). Din acea călătorie s-a născut cartea Prolegomenele morții, publicată la editura Cartea românească în 1998. În anul 2005 am luat de la capăt acea călătorie, mai mult dintr-o evidentă stare de prostrație şi inchietudine, nicidecum dintr-o exaltare mistică, stare care mi-a fost întotdeauna străină, făcând cu totul alte opțiuni în infinitatea confuză a alternativelor posibile, crezând că istoria se va schimba…Nu s-a schimbat. L-am ucis încă o dată pe Anselmus…"

Am transcris întreg acest text, atât de *ştefanioanidian,* ca pe-o unică, şi atât de rară fişă de istorie literară. Poetului, care aruncă în treacăt, cu-n fel de insolență virilă, o umbră „confuză" pe stările de exaltare mistică, dumnezeul măreției insultată de oameni i-a dăruit, în răstimp, o relativ-longevivă suferință, pentru a-şi releva darul şi harul, a-şi scrie deci poezia, în aceeaşi stare, pe care misticii o consideră starea de grație, cea mai propice rugăciunii: suferința de pe cruce a Mâtuitorului…Faptul că Ştefan Ioanid se fereşte de aura „poetului mistic", atât de jucată, mai ales în ultima vreme, de cohortele de versificatori ce insultă-n scamatorii ieftine măreția lui Dumnezeu, nu înseamnă că-l şi absolvă de ea. Ştefan Ioanid este în literatura română de azi, un poet mistic integral, şi conținut cu bună ştiință, în aura misticii dialectice a arhiepiscopului de Canterbury, Anselmus. Numai că stările misticii sale nu sunt convulsive, căci redempținea ce se produce în actul *poieticii*, e un dar făcut dinainte: o abandonare de sine în transmisia unor

stări de maximă tensiune: „De la un timp/ nu mai ştiam nimic / despre oameni Anselmus/ toţi semănau cu pata/ aceea umedă/ şi rece// a viitorului" – maxima maximorum…

Jurnalul lui Anselmus începe cu data de 1 ianuarie 2005 şi sfârşeşte cu data de 18 aprilie 2006, când poetul împlinea exact vârsta de 57 de ani: „Astăzi dimineaţă la ora patru/ l-am ucis pe Anselmus// în timp ce visa// - Ce visa oare Anselmus / în timp ce murea?" Ultimele texte ale volumului de poezii al lui Ştefan Ioanid se referă exclusiv la Anselmus (1033-1109) fiind localizate şi datate Canterbury, în anul morţii „părintelui scolasticii", şi atribuite zilei de 18 aprilie…sau poate că aceasta să fi fost ziua reală a morţii lui Anselmus?! *18 aprilie, ora 4:* „Ultimele cuvinte/ din jurnalul lui Anselmus/ citându-l pe Eckhart: //Nu trebuie/ să vă fie frică de moarte// nu se duce în Iad/ decât acea parte a omului/ care nu vrea să moară". În *18 aprilie, ora 21*, epica subtilei construcţii e abandonată biografului contemporan, şi regăsim, integral, vocea lui Anselmus, translată poetului nostru, cu o epistolie trimisă din propriul Scriptorium Maestrului său: „Ca în fiecare zi/ şi astăzi a venit seara/ Anselmus// pe picioarele ei/ de cârtiţă veche// afară ploua torenţial/ peste tot omul// m-am dus în Scriptorium/ mă uitam în oglindă// la toate animalele/ acelea de dincolo/ şi nu vedeam nimic// se duseseră toate/ în acea cauză finală/ din care omul/ nu a înţeles niciodată/ mare lucru"

Dintre toţi oamenii poetul a înţeles totuşi câte ceva. *9 decembrie 2005*: „Ştiu Anselmus: de la un timp/ am început să mă repet am vrut/ să reconstitui în cuvinte/ Arta fugii Tocata şi Fuga în Re Minor / de Bach din Biserica Neagră/ nu a ieşit mai nimic/ doar pustiul şi frigul// *sunt cuvintele mai puţine ca fiinţa?*"/ s.mea/ O întrebare tulburătoare cât un tratat de ontologie încă nescris. Şi ce potrivire: Bacovia cânta la vioară în utopia de-a fi atins pe strunele plânsului ei total melodia versului eminescian…E şi ceva de Bacovia uneori în versul „scolasticei" lui Ştefan Ioanid: *25 decembrie 2005*: „Ca orice om/ care a uitat când s-a născut/ şi nu ştie când va muri/ am început să cred/ că toate cărţile din bibliotecă le-am scris eu" Dar unele consemnări strict biografice - amintesc de un altfel de Bacovia (un Bacovia mai îndelung stilizat): *11 martie 2006*: „Astăzi am cumpărat primele frezii/ anul trecut pe vremea aceasta/ cumpăram lucruri mai mari// creşteau singure în zăpada letală" iar pe contrapagină - ceva apropiat prin reflexie de Kavafis: *13 martie 2006*: „Epoca miceniană abia se sfârşise/ începea barbaria/ peste munţi treceau// tot mai multe metale// domnul Stănici paznicul / genetic al domeniilor/ noastre monastice// nu mai înţelegea aproape nimic"

Trebuie să ai curajul nu să-l citeşti, ci să-l interpretezi „la orgă" pe Ştefan Ioanid, ascultându-i vocile interioare, urcând dintr-un adânc peremptoriu, stând o clipă în aerul rarefiat, ca nişte fine halouri, ca îndată să se prăpăstuiască spre alte adâncuri…

Aura Cristi în labirintul exilului

Am afirmat şi altă dată despre basarabeni că sunt deştepţi şi plini de farmec, oameni clădiţi frumos, dar mai ales pragmatici în tot ce fac şi eficienţi. Literaţii basarabeni nu sunt o excepţie de la regula generală; cei care şi-au pus în cap să treacă Prutul şi să rămână la Bucureşti şi-au luat cu dânşii, unii, cariera gata încropită la Chişinău sau chiar şi şi la Moscova, lucrând pe ea mai departe; vrem să spunem că nu au luat-o de la zero şi nici n-au aruncat la coş ce aduseseră-n traistă. Situaţia poetei Aura

Christi e totuşi mai specială; o floare exotică sosită din Basarabia, şi acceptând ca nume literar numele latin al Crinului Imaculat, Christos, poetă atipică, întrucât foarte originală, chiar între congenerii săi postmoderni de la Chişinău, unde, avusese voinţa să inaugureze, cu un grup de prieteni, în anii 91, la numai 23 de ani, o eră nouă literară cu revista Galaxia Gutemberg. Însă n-a mers, deşi grupul, şi mai ales şefa redactoră, viitoarea Aura Christi, dispuneau de toate abilităţile intelectuale. Nu şi de acelea lumeşti, probabil, de a face bani din orice, spre a susţine proiectul lor. Şi atunci tânăra superbă, deşteaptă, talentată ş.c.l., s-a gândit să „emigreze" la Bucureşti. „Visam să contruiesc un destin literar", răspunde poeta într-un interviu, după mai mulţi ani petrecuţi în România. „Aici, în mediul literar dâmboviţean, mă simţeam ca peştele în apă". Sigur că nou venita nu sesizase de la început şi latura pejorativă a „mediului dâmboviţean". Însă visa lucid. Dovadă analiza la rece a tot ce lăsa în urmă , starea reală a lucrurilor, dezolantă, culturaliceşte vorbind, din Basarabia, nesfârşitul lamento al celor rămaşi, „ o plângere în cor, o doină ce nu se mai termină" va observa pe cât de grav tot pe atât de plastic poeta. Judecata ei putea fi aspră şi mulţi literaţi basarabeni au spus: „Aura Christi urăşte Basarabia, n-o ascultaţi!" Însă era numai vorba despre un alt fel de a iubi ceva atât de esenţial, ca locul unde te-ai născut, şi primele afirmări. Putea spune şi ea ca William Faulkner, învinuit cândva tot de-o asemenea abdicare: „Nu! Nu urăsc sudul! Nu-l urăsc!" striga pentru surzi tânărul Faulkner, laureatul Nobel de mai târziu. „E timpul să alegem ceea ce e mai greu de făcut", decretă atunci poeta dedicată exclu siv *limbii române* – lăsând fără regrete falsele utopii ale unei „limbi *moldoveneaşti" (Sic!)* pentru uzul infractorilor politici şi al impostorilor , atât de mulţi la număr, dintr-o isorie tragică.
Voinţa de a fi şi capacitatea de a-şi contstrui un destrin literar sigur se va vedea în primul rând din mediile frecventate la Bucureşti. „Lumea literară bucureşteană îmi era familiară, în primul rând, din lecturi. Am fost primită cu multă căldură la revistele literare bucureştene (şi nu numai); am fost şi sunt sprijinită de Contemporanul. Ideea Europeană, de România literară, de Viaţa Românească, de alte publicaţii importante. În primii ani după revoluţie i-am cunoscut pe Cezar Baltag, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Manolescu, Zigu Ornea, Nicolae Breban, Adriana Bittel, Gabriel Dimisianu, Constanţa Buzea, Andrei Pleşu, Laurenţiu Ulici, Mircea Ciobanu…" Adăugând şi faptul că botezul numelui literar: Aura Christi, l-a primit prin poetul Cezar Ivănescu, putem conchide că mai mult nici nu se putea obţine la Bucureşti, deocamdată, iar orientarea în „mediul dâmboviţean" a fost, de la început, cea corectă, dacă nu chiar cea mai perfectă. Căci loc de mai bine este şi va fi tot timpul; poeta de azi, scriitoarea lansată în regim de urgenţă, am spune, şi consacrată de ceva timp, în literatura română, fiind deja un reper şi un ferment. Redactor-şef la Contemporanul. Ideea Europeană şi co-director la Editurile Ideea Europeană şi Euro Press, Aura Crhisti, ea strânge în jurul ei, astăzi, o lume de literatori, ce pot crea un curent nou în cultura noastră. Mişcarea liberă, dezinhibată, curajul de a avea o viziune personală, şi personalizată asupra lucrurilor, dar şi o „voce nouă", de fapt, cum pe drept apreciază europeanul nostru cărturar Nicolae Balotă , într-un medalion-prefaţă, la cartea sa - profesiune de credinţă, Labirintul exilului, sunt mari câştiguri nu numai ale poetei, dar în definitiv şi în fond chiar ale culturii româneşti contemporane.

Aura Christă a debutat la Bucureşti cu un volum de poezie, De cealaltă parte a umbrei, imediat după sosirea ei aici. Au mai urmat şi altele, Ceremonia orbirii, Valea regilor, acestea două configurând viziunea personală de care aminteam, sau fiind vorba despre poetă, o mitologie personală chiar, cu răsunet într-o „antichitate din viitor",

clădită totuşi, şi mereu, pe antichitatea ce ne stă azi la îndemână – cel mai verificat dintre prezenturile succesive ale omenirii…Antologiile scoase de Editura Vinea şi de Editura Cartea Românească dovedesc şi ele, că autoarea alege cu un instinct sigur, prestigii gata omologate, şi „firme serioase" , cum se spune…Va trece şi la proză, va face critică şi eseu, într-o rubrică permanentă de la Contemporanul…Text şi Pretext, va publica romane…

Şi totuşi, Labitrintul exilului, o carte grea, o carte absolut insolită, sau chiar neprevăzută, ne-o livrează ea singură, pe autoare total, de nu am fi ştiut nimic despre ea înainte, de a nu-i fi citit un singur rând până aici, o regăsim în Labirint…cu toate darurile sale…De la titlul „Labiritul exilului" şi până la „colecţia" de ilustraţii cu prieteni şi cunoscuţi, cu personaje literare vii, deci, din final, această carte este un Autoportret al artistei la tinereţe, spiritual fără asupra de măsură; al unei mari poete chiar, care-şi argumntează, de fapt, existenţa şi practicarea poeziei… prin alte două mari poete ale exilului, aduse cu ea de acasă din Răsărit, de data asta, şi nu neapărat din Estul atât de blamat, şi de necorect-politic tot timpul. Ne.-a exaltat această noutate, în fond, a poetei Aura Christi, de-a nu veni în România, la neamuri, cum se spune, cu mâna goală. Ea ne aduce în dar un spaţiu de literatură greu de simţire, ignorat de străşnicia celei mai dure ignoranţe ce o purtăm cu noi ca pe-.o cocoaşă a „urii", către tot ce este rusesc, înainte chiar de a fi devenit „sovietic" şi „comunist". Ori această eroare trebuia reparată, şi Aura Christi face reparaţia necesară, pe cât de pasionată, sau chiar pasională, tot pe atât de delicată în ilustrarea unei literaturi rezistente, rod al celei mai tragice rezistenţe politice, de fapt, din istoria veacului XX: rezistenţa intelectuală şi artistică din Rusia leninistă, devenită ulterior stalinistă, rapace, imperialistă pentru tot Estul ce ne-a cuprins ulterior şi pre noi. Aducând în faţa noastră, ca argument al formaţiei sale sufleteşti răsăritene, galeria ce-i conţine pe Puşkin şi Lermontov, pe Maiaskovski şi Esenin, dar mai ales regalul cuplurilor: Marina Ţvetaieva şi Boris Pasternak, Ana Ahmatova şi Osip Mandelstam, pe Brodski şi pe Blok, cu necesarele răsfrângeri din clasicii de aur ai literaturii ruse eterne, permişi în plin stalinism şi la noi, Gogol, Dostoievki, Tolstoi, Turgheniev etc., primim un dar aproape nesperat şi o reabilitare a noastră cu noi înşine, faţă de o vinovăţie devenită endemică: vinovăţia faţă de literatura care a continuat să fie scrisă pe timpul sovietelor, ca şi înainte, de Mama Rusie, Rusia Albă, din care transpare şi se înfiripă noua generaţie a refuzului şi a sacrificiului, atât de pertinent numită de Aura Christi din Labirintul exilului: Generaţia de Argint.

Este bine gândită această Artă poetică a Aurei Christi, pe fondul exlului, folosit şi ca Text, dar şi ca Pretext mitic, până la urmă. Paginile despre condiţia poetului, jurnalele, chiar interviurile poetei, existând mereu într-un „exil interior", indiferent de regimul politic, şi-n disconfortul unei vieţi „ca nelumea" , exagerat şi neînţeles, amplificând totul pe riscurile propriei sale sensibilităţi : „Stăpânii unor lumi inexistente: poeţii"…"Chiar şi-n icnetul dinaintea morţii eu voi rămâne poet!" o citează Aura Christi pe Marina Ţvetaieva. „În josirea şi înălţarea" , dar şi „ranchiuna măreţiei" , sunt atribute, nu doar ale sufletului slav (oh, Nichita Stănescu le avea şi el!), cât mai ales ale sufletului poetic universal şi ale sufletului esenţial divin şi etern uman. „Îmi pare atât de rău că toate astea sunt doar vorbe – iubire – eu aşa nu pot, eu mi-aş dori un rug adevărat pe care să fiu arsă", scrie aceeaşi Ţvetaeva, favorita, se pare, (şi) a Aurei Christi. Căci marea Stea a Nordului slav, fireşte, Ana Ahmatova, din care Aura Christi traduce câteva poezii, nici nu mai trebuia dovedită. Ea se insinuase oricum, şi la noi, ca şi în lumea

liberă, cu versurile sale, totdeauna exemplare în regalitatea lor clasică,, memorabile, neliniştitoare, simptomatice. „ „Când noaptea eu aştept venirea ei,/ Viaţa, se pare, atârnă de un fir./ Ce-nseamnă tinereţea, libertatea,/ Când vine ea cu fulgerul în mâini.// Iată că intră. Dând pledul la o parte,/ Se uită cu atenţie la mine./ O-ntreb:"Tu ai dictat lui Dante/ Iadul?" Răspunde: „Eu, căci altul cine?"

Pe coperta a patra a cărţii Aurei Christi, „Labirintul exilului" , poeta a selectat ceva despre moarte şi suferinţă, despre „lumina orbită, puternică, a geniului nostru, abandonat în alergarea zilnică". De fapt este o invocaţie „în căutarea autorităţii paterne" piedute…motivul „tatălui - Dumnezeu" fiind atât de izbitor ilustrat aici de o poetă şi fiică. „Tatăl meu, serile, după cină, la ceai, îmi spunea, câteodată, să învăţ a iubi de la Isus şi de la Fiodor Mihailovici Dostoievski. E un travaliu superior acest mod de a iubi, iar zilele noastre, în acest … secol decadent – o raritate, o excepţie".

Ne desprindem greu de Aura Christi din Labiintul ei…în care Minotaurul vânat e Poezia cu Majusculă şi sensul lui A fi poet. Mai rar un aşa Crin imperial şi un aşa Mag, deşi nu e decât femeie, vorba lui Eminescu, veniţi din Răsărit! Ne vom întoarce altă dată, strict, la poezia Aurei Christi. Până atunci, un singur vers şi-atâtea gânduri. Iată versul Aurei Christi de data aceasta: „Nu-mi promiteam, însă, niciodată nimic. Nici măcar/ să nu mă schimb. Mă pregăteam definitiv să rămân./ Să mă risipesc departe, dincolo de acel hotar// De silabe sângerii, Domine…La sfârşit amân/ să întârzii, să fiu doar în realitatea mea de oţel./ O mână de aer mă adună din cenuşă ca pe un miel." Putem spune şi noi, parafrazând, sau preluând-o direct pe Marina Ţvetaeva, dintr-o scrisoare către Boris Pasternak. „Aura! Dar tu chiar eşti un fenomen al naturii!" Cu Aura, după cum spuneam, într-un alt loc, Basarabia este mai aproape de noi! În inima noastră!

„Tatăl meu, serile, după cină, la ceai, îmi spunea, câteodată, să învăţ a iubi de la Isus şi de la Fiodor Mihailovici Dostoievski. E un travaliu superior acest mod de a iubi, iar zilele noastre, în acest … secol decadent – o raritate, o excepţie".

Aura Christi – „ Cartea ademenirii"

La o primă şi grăbită lectură poezia Aurei Christi poate descumpăni. Ce avem noi aici? „Dar cum totul se petrece/cine ar putea să afle/ de sub cerul ce îşi lasă/pleoapa neagră peste ochi,/când abia de mai rămânem/în aceste tulburi ape/şi abia de înţelegem/ că suntem aievea-n vis/ după felul cum se-arată/ luna vie între pleoape, după felul cum insipră/ umbra nopţii veşnicii." Este o „fugă" neoromantică, un text dintr-o singură frază poetică, o „respirare" i-ar fi zis Nichita Stănescu, de la care Aura Christri va fi învăţat, în secret, primele lecţii de *poietică* românească „în dulcele stil clasic". În nici un caz de la postmoderniştii declaraţi ca atare, în măsura în care Nichita nu este revendicat de postmoderniști *„par lui meme"*. Protocolul debutului a trecut însă. Fenomenul Aura Christi, fiind perceput şi în patria sa, la Chişinău, ca „o performanţă nesperată", raportat totuşi la „debutanţii noştri"…cei de dincolo de Prut. Astfel, Bucureştii devin „Mecca râvnită de orice autor din oricare provincie a României". E o exagerare, un truc gazetăresc, dintr-o publicaţie intitulată „Basarabia".. Primul volum al poetei s-a intitulat „ De cealaltă parte a umbrei", metaforă ambiguă, inconcludentă pentru „lansarea" unei identătăţi precise. În următorul volum, „Împotriva mea", apar semnele distinctive. Mersul

pe jos, în poezie, sau căutarea ei în cele mai riscante escaladări. Mai important încă: „peste mode şi timp!"

Iată prima artă poetică memorabilă a noii autoare: „Elegia mersului"(I): „Mersul îndoielnic către poem… Mers nud, bâlbâit, sfârtecat…/Mersul ca un răspuns la întrebarea pe care am uitat-o, născându-mă./ Mers prin ceaţă, prin zloată, prin indiferenţă schiţând un rânjet/ sufocat aidoma prietenului care cu o laşitate senină a trădat." Biografismul acestui poem, deja pletoric şi „avântat", se eludează prin chiar inventarul celor „n" mersuri, la care „poetul ca şi soldatul" (ar zice Nichita!) e obligat, până la atingerea unei gândiri abstracte, precum aceea din finalul primei „elegii magna" a prospetei debutante, punctând apodictic: „Senzualitate la pândă. Timpul stă cu faţa-n oglindă."

Dar timpul căutărilor a şi trecut vorbind chiar despre timp! Începe lupta dură *„Împotriva mea":* „Să uit. Să tac. Să smulg din talpa trecutului./ De milenii prosternată la glezna fragedă a începutului.// Iubiţi-mă. Ţine de clipă. Resturi de gingăşie. Indecise,/ timide comori. Oho, curajul mărturisirilor muşcate din noapte!" „Iubiţi-mă şi nu mă atingeţi./ e timpul singur care trece./ E lumina în care am fost adusă singură./ E noaptea care şi-a făcut patul în creierul meu./ E ora când mângâierea cerşită/ cu o umilinţă demnă de sine însăşi – răneşte./ Nu mă a tingeţi. E ora pândei. A cărnii uitate./ E vară pusă la punct de nebunia sistemului." (*Noli me tangere*)

Poemele din această fază, a luptei cu sine (un fel de „lupta lui Iacob cu îngerul"), au deja viziune, sunt ample, aluvionare, nu prin acumularea de verbe cît prin efectele lor; *Geneza* se amână, „cumplita intimitate a liniei de plutire" îi dă campioanei *in nuce* mari şi solitare dureri de cap. „Oricine ai fi, linişteşte-te, bestie singuratică,/ până se va trece neînvinsa tot timpul greşeală,/ până zeii candorii se vor răzvrăti/ în irezistibila străinie din tine." Această colocvialitate a eurilor suprapuse, sau interpuse doar, cu ajutorul persoanei verbului de conjugat, va fi una din abilităţile noii poezii a Aurei Christi, în lupta ei pentru autodepăşire. Deja în „Elegia mersului (II)", semnele învingătorului apar într-o gestică „mitică" , a unui discobol sui-generis, nenumit: „ Atunci am smuls soarele roşu din creierul meu/ şi l-am aruncat pe cer. După ce reintrasem în mine,/ cineva începuse să tragă de timp (ca altedăţi),/ când am înţeles brusc că toate apele/ din mine s–au scurs ca dintr-o fântână.// Nu-mi rămânea decât să cobor cu o sinceritate umilă mai adânc, în goliciunea mea de nepătruns." Sfârşitul Genezei dar şi al primei şi celei mai importante Iniţieri.

Următoarele două volume ale Aurei Christi, „Ceremonia orbirii" şi „Valea regilor", vor fi hotărâtoare, pentru impunerea poetei cu o… „ aură specială"! Poezia din subiect re-devine obiect. Un obiect sacru. O „deificare" (cu tot cu „fenomenologia" sa la purtăto/*a*/r/*e*!)! Dar mai ales o masivă abstragere a tuturor eurilor într-un singur eu, categoric, şi cu putere rostit, al poeziei sinelui în sine: „Venit din sfera rece a zorilor de zi,/ desferecând vigoarea tăcutelor candori,/ solemn intri în casa ce ştie a trezi,/ voiosul sine-n sinele de care te-nfiori.//Te-atingi de lucruri parcă şi grav, şi statuar./ Dar lângă centrul tău de sensuri, emblematic,/ îngădui vag spăimos, învăluit de-un jar -/ esenţă drămuită din ocheanul atic.// Şi din lumini mioape dai drumul în afară/ acelei lumi ce-ţi este alint, descătuşare…/ Întoarsă către tine, lumea răsfrânge, clară,/ vulcanul de voinţă şi recea lor candoare." *Venit din sfera rece* , poemul mai sus citat în întregime, este un imn abstracţiunii, în rostire apodictică, şi miez al poeziei pure. Biografismul aici se abjură. Aici maestru poate fi Ion Barbu, rostit însă de candoarea de puritaţi în absolut, al unui Labiş, ca soluţie ultimă! Descoperi, astfel, în Aura Christi, şi ne vom repeta: *deşi nu e*

decît femeie, un poet cerebral, mai întâi, de sfere înalte şi de inspiraţie „rece", exactă, ca-n ordinatoarele cosmice; de căutări în sine printr-un ochean strict focalizat pe obiect. *Soluţie*: „Când te sufoci de efect de ordine,/ când tu însuţi eşti pentru tine: impas,/ când aerul e prea mov şi prea tare/ şi-n creierul tău stă cu încăpăţânare/ aceeaşi înserare insurmontabilă, grea;/ când secunda-i cât şirul de câini de vânătoare/ şi lagunele gândului sunt sfâşiate lucid,/ când eşti în tine ca într-o subterană/ şi fiece gest îţi pare atent şi perfid/ la nemişcare – aşa cum stai pe loc,/ de linişte îmbălsămată, fierbinte, cuprins,/ fă un efort, un singur efort: adu în faţă un zid./ Şi priveşte-l până el se va mişca cu tine cu tot,/ cu aerul mov şi tare, cu secundele şi câinii lor/ de vânătoare, cu gândul tău, cumpănind/ depărtarea, cu lumea ta de-nceput, de foc." Aici verbul poetului este : *luciditate* iar substantivul: voinţă; *voinţa ca reprezentare,* nu-i aşa?

Bacovia clama: „Imensitate, veşnicie…" Aura Christi: luciditate, transcendenţă! De la acest prag încolo poemele devin recognoscibile, în *marca Aura Christi,* sau *brandul* ei, cum doriţi; mereu mai detaşate, lăsate libere să se exprime… fără „teroarea" cerebralităţii. Încălzite la flacăra unei inimi pline de şoapte (totuşi) de umbre şi de armonii, pe cât de simple tot pe atât de rafinate. Ele se deconspiră chiar din titluri: *Romantici şi austeri*, sau seria de… *Sonate* sub formă de…sonete: *Sonata fetei din întuneric (I), Sonata a doua (tot timpul), Sonată aproape de moarte, Sonata ninsorii de primăvară, Sonată cu vulturi, Sonată de toamnă, Sonată în palipsest, Sonată pe urmele adolescenţei*.

Ca prim „epilog" la *Sonate* ,vom cita acest *Sonet crepuscular* , de o stranie exactitate: „Eu cresc din umbră. Frumuseţea o ucid/ şi îi aduc la margini de zori, iceberguri./ Noaptea îmi e sălaş, reazem şi ultim zid,/ de care stau lipită, ascultându-mi verbul.// Sunt vinovată. Ce nume-şi alege vina,/ din ale cărei zăpezi-fulger mă înmulţesc?/ Aşa multiplică himere Prosperina,/ aproape dezlegată de tot ce e lumesc.// Din netrăite întâmplări mă spulber, răsar./ Aduc viitorimea-n paşii mei incerţi./ Eu cred în umbre, în etericul hotar// ce mă desparte de mesagerii mei – profeţi/ poetici, risipiţi ca roua de trandafiri./ Şi câte timpuri stau în mine! Şi câte firi!"

Între cele zece elegii („Elegiile Nordice") şi sonatele-sonete, Aura Christi vrea totuşi să-şi divulge Modelul şi Maestrul: Rainer Maria Rilke; nestrăin nici acesta de sufletul răsăritean al credinţei, dintr-o *Etica magna* a *Totului din Tot* , văzute printr-o mirabilă oglindă a sinelui de sine adumbrit. Antologia din care o citim, şi o citâm aici pe Aura Christi, se intitulează „Cartea ademenirii", un titlu frumos, chiar „aromitor", căci plin de mistere, care lasă zi liberă gândului să călătorească în voie… Ademenirii a ce şi de către cine?! În Elegii, dar nu numai, ademenirile se ivesc din toate părţile, şi, cum se spune, din toate ungherele; poeta foloseşte, uneori, metrul antic, din *Odă,* de Eminescu, spre a puncta mai exact, spre a lovi mai sigur, pentru a aduce într-un punct fix, sau la un numitor comun, toate ademenirile: gânduri, sentimente, uitări, retrăiri. Elegia a cincea: *III. Ofrandă* (în metru antic): „Mi s-a spus: „Viaţa ta e o ofrandă/ Zeului necunoscut." Fericită,/ Mi-am lăsat plânsu-ncet să surpe cerul/ Nemaivindecat.// M-am uitat în sus şi am văzut lumile/ Cât un pumn, cât un ţipăt de cucuvea./ M-am uitat în jos şi-am văzut mări, temple, / Zeităţi de foc,// Rude de sânge, prieteni. Atunci eu/ În mine m-am uitat lung. Şi n-am văzut/ De ce ard, de ce ninge, când cineva/ Pur mă devoră."

Impossibilium nulla obligatio est. (lat. Imposibilul nu este obligatoriu)…

Adolescenţii - o carte şi un tratat
de Dr. Marin Gh.Ciobanu

„Adolescenţii", masivul tom al doctorului american de origine română Marin Gh. Ciobanu, tipărit la Editura Accent Print Suceava (2005), este în primul rând o carte, prin călduroasa dedicaţie adresată tuturor *„Adolescenţilor, care se vor strădui să atingă potenţialul maxim"* , şi nu în ultimul rând prin scurta explicaţie a unui emoţionant Cuvânt înainte, din care aflăm următoarele: *„Scopul rândurilor ce urmează este de a ajuta adolescenţii să participe la dezvoltarea lor fizică, intelectuală şi spirituală şa la îngrijirea sănătăţii proprii. Informaţiile şi sfaturile din această carte trebuie folosite pentru a le întregi pe cele părinteşti, pedagogice şi medicale, nu de a le înlocui.// Am scris acest ghid pentru tineri, departe de ţară, cu ajutorul a numeroşi colaboratori care trăiesc în România, cărora le mulţumesc.// Acesta este darul meu pentru cei în mijlocul cărora m-am născut şi de care mă simt legat.// Sper să vă folosească".* Dr. Marin Gh. Ciobanu.

Însă „Adolescenţii" este şi un tratat, sau mai ales un tratat ştiinţific, reprezentând cel de al treilea volum din ciclul „Sănătatea optimă de-a lungul vieţii", lucrarea de-o viaţă a unui medic aflat în slujirea aproapelui, prin harul ce i s-a dat, prin ştiinţa ce a căpătat-o în urma studiului aprofundat, dar şi a experienţei, prin profesarea medicinei şi cunoaşterea omului. Mărturisesc a fi stat în cumpănă, mai întâi, ce poate scrie un poet, sau chiar şi un comentator cultural, despre cartea şi tratatul unui medic, intimidat şi de proporţiile ei: 533 de pagini pe format înalt şi lat – o adevărată biblie a subiectului abordat, dacă putem spune aşa. Am urmărit mai întâi structura tratatului ştiinţific: *Introducere, Dezvoltarea fizică, Nutriţia, Activitatea fizică şi sportul, Oboseala şi somnul, Dinţii, Dezvoltarea sexuală, Dezvoltarea intelectuală, Dezvoltarea socială, Familia, Dezvoltarea emoţională, Dezvoltarea morală şi spirituală, Probleme medicale/Examinarea medicală periodică, Tulburări de dezvoltare, Tulburările glandei*

tiroide, Tulburări de nutriție, Tulburări dentare, Tulburări cardiovasculare, Tulburări ortopedice, Boli ale pielii, Tulburări neurologice, Boli infecțioase, Probleme obstetrico-ginecologice, Îngrijiri obstetricale, Tulburări ginecologice, Anomalii ale sânilor, Tulburări sexuale, Folosirea şi abuzul de droguri, Tulburări mintale, Tulburări psihice, Boli psihice, Boli cronice, Test de evaluare a sănătății optime proprii.

Nimic din ce interesează omul în general şi tinerii în mod special nu lipseşte din acest tratat. Şi totuşi în Prefață, ce urmează imediat acestei structuri, mult mai detaliate, de fapt, autorul vorbeşte despre Carte: „Cartea aceasta este scrisă pentru voi, adolescenții, cu intenția de a fi practică. În paginile ei, găsiți informațiile necesare pentru a vă dezvolta pe deplin – fizic, intelectual, social, emoțional, moral şi spiritual – adică să aveți o *sănătate optimă.* Parcursul ei vă va ajuta: - să înțelegeți transformările prin care treceți; - să gândiți rațional şi să vă formați o metodă eficace de studiu; - să vă dezvoltați cunoştințele, inteligența, talentele şi voința, pentru a deveni adulți sănătoşi, trupeşte şi sufleteşte; - să vă faceți mai uşor prieteni, să iubiți şi să fiți iubiți; - să vă înțelegeți şi să învățați cum să vă controlați emoțiile; - să vă îmbogățiți activitatea sexuală; - să fiți manierați; - să vă pregătiți pentru viitor. (…) Cartea se vrea un dialog, care nu se sfârşeşte la ultima pagină. Mi-ar face plăcere să aflu dacă, şi ce reacții ați avut, citind-o, şi dacă sunt şi alte aspecte care vă preocupă, privind sănătatea optimă, care nu au fost cuprinse aici.// Vă iubesc pe toți şi pe fiecare în parte!"

Dr. Marin Gh. Ciobanu s-a născut în 1927 la Alexandria, unde a copilărit şi a urmat şcoala primară şi liceul. A absolvit în 1955 Facultatea de Medicină din Bucureşti cu diplomă de merit. A fost medic de circumscripție rurală în satul Corvineți, comuna Cârligați, raionul Zimnicea, deşi făcuse studii post-universitare la Copenhaga şi Paris. Asistent univ. la Fac. De Medicină din Bucureşti şi anestezist la Spitalul de Urgență. Anestezist în Franța şi Surinam în cadrul unor schimburi internaționale. Profesează în California şi China. Desfăşoară activitate didactică la Facultatea de Medicină din Bucureşti, Loma Linda University Medical Center din California, Surinam şi China. După ce emigrează, în 1974, în SUA devine cetățean american. A urcat de două ori pe Himalaia. În prezent locuieşte cu soția sa Mariana în sudul Californiei, şi au împreună doi copii, Dan şi Sandra-Elena, foşti adolescenți şi ei, şi două nepoțele în pragul adolescenței. Dintr-o fotografie timbru ne zâmbeşte un om „optimist, perseverent şu altruist", autorul acestei cărți dedicată adolescenților, al cărui crez este de „a lăsa în urmă o lume mai bună decât cea în care te-ai născut".

Iar acum să deschidem cartea în sine, care pe îndreptarul ştiințific propriu zis, presară o adevărată comoară de înțelepciune şi frumusețe, imagini şi texte ale adolescenților, şi nu numai, poezii şi vorbe de duh, anecdote şi amintiri. Din carte nu lipsesc Shakespeare, dar şi Nicolae Labiş, Ana Blandiana, Silvia Cinca, Mircea Dinescu, sau Nadina Cordun, nici marile modele ale umanității, ca Albert Einstein sau N. Iorga; tratatul ştiințific devine astfel atrăgător, pentru tineri şi pentru orice vârstă de altfel, din care nu s-au stins de tot elanurile tinereții şi „abureala" aceea atât de „suav-anapoda" a adolescenței, de fapt vârsta marilor visuri, şi-a purității, căutătoare de sens, şi exploratoare în propria ta ființă; cartea grăieşte sugestiv despre suflet, iubire şi pasiune, despre autoeducarea morală, dar îți pune întrebări grave: *Ce este spiritualitatea*: „Defineşte-ți ce înseamnă Dumnezeu pentru tine. Concluzia la care ajungi va reprezenta catalizatorul dezvoltării tale spirituale (…) O ființă spirituală are speranță. Speranța îți conferă o atitudine pozitivă, un scop şi o perspectivă, un mod superior de a vedea viața".

„Ai grijă de sufletul tău! Sufletul este hrănit şi alinat de: - linişte, odihnă şi clipe de solitudine; - prietenie, familie; - iubire, frumos; - recunoştinţă, meditaţie, rugăciune”. „Fiecare din noi posedă o forţă interioară nevăzută, o energie spirituală sau un înger păzitor, care ne ghidează viaţa. *Încrederea în această forţă este importantă pentru sănătatea ta!* Mulţi fac glume pe tema asta, se amuză sau sunt cinici, deoarece le e frică să-şi deschidă sufletul. Când ai încredere în ceva mai cuprinzător şi mai puternic decât intelectul tău, eşti în contact cu sursa internă a esenţei divine. Iisus a spus că împărăţia cerurilor este în noi înşine (Luca, 17-21)”: *Căci, iată, împărăţia lui Dumnezeu este înăuntru vostru* (citat transcris de noi). Şi iată, în fine, ce sensibilitate şi măsură găseşte în toate - acest medic, nu doar al trupului cât şi al spiritului: „Întrebările spirituale care te frământă, în special dacă eşti supradotat, au o profundă importanţă personală. În izolarea camerei tale sau privind cerul înstelat, te întrebi: *„Ce este viaţa? Cine e Dumnezeu? De ce sunt pe acest pământ? Ce se va întâmpla după moarte?”* Răspunsul nu întârzie să i se dea, ori sugereze doar, tânărului însetat de a şti: „Pentru mulţi tineri, practicile spirituale, ca meditaţia, yoga sau o legătură profundă cu natura, le oferă pacea şi mângâierea de care au nevoie. Un om religios, în sensul larg al cuvântului, va preţui tot ce-l înconjoară şi nu va atenta niciodată la sănătatea naturii, considerând că şi aceasta este o creaţie divină.”

Un dar într-o carte: un mare dar al unui suflet de român altruist, aflat departe de ţara sa de origine – care, spre cinstea sa, n-a uitat nici o clipă de unde a plecat spre succes, sau chiar spre glorie. Felicitări Dle Dr. Marin Gh. Ciobanu, cu mulţumiri, pentru darul de Paşti 2006! Cartea ne-a parvenit prin prietenul nostru comun- scriitorul Alexei Rudeanu.eternului ţăran, Ion. „Ion...Acelaşi chip sculptat în lut/ urcă destinul sau doar îl prăvale/ sfinţind, cu moartea, în necunoscut/ imperiile omeniei sale// El, necititul, urcă peste fum/alesele păcate ale sorţii/ şi nu-şi striveşte sângele de drum / fără să-i ştie vastele proporţii// El a rămas în el. Încrâncentat !/ O piatră cât o piatră de amară, /dar tot cu piatra care i s-a dat/se-amestecă-n ţărână. Şi o ară...// La ce ar folosi atâta mit/ umilului, bătrânului sihastru,/ când el de veacuri sure, chinuit,/ e-n căutarea muntelui albastru”. Chiar extraordinare aceste versuri în care poetul se substituie unei efigii ancestrale: ţăranul român. Mai sunt ţărani? Mai este-această Ţară ? Întrebări fireşti la care...Aşteptăm Provincia ! Poeţii din capitalele zgomotelor au alte priorităţi !

Dumitru Pricop e un mare poet al provinciei natale şi un exponent care ne aminteşte de o *bătrână* călătorie în rapidul Bucureşti-Iaşi cu poetul Mihai Ursachi, în care acesta încerca să se *justifice de ce la Iaşi*, croind altfel un impecabil program: Să fim fiecare acolo unde suntem ca poeţii persani , poeţii unui loc şi-ai unei geografii anume. Am reţinut acest mare amănunt, formulat de un mare poet, care după ce a traversat oceanul şi a ţinut cursuri de poezie în America, s-a întors smerit în locul unei „geografii anume”, fiind cel mai mare poet al Iaşilor, dar nu mai puţin un foarte mare poet român contemporan.. Şi nu e puţin.

Dumitru Procop este cel mai mare poet al Focşanilor şi, deasemeni, nu e puţin. El spune: „Numai dealul către cruce/ pe aceeaşi veche hartă/ ne aduce şi ne duce/ c-o misterioasă artă...” Dacă compari astfel de versuri cu altele citite la cenaclul *Euridice* al Uniunii Scriitorilor, condus de mult prea sofisticatul critic şi poet Marin Mincu...*zău că-ţi vine să-ţi laşi baltă toate interesele...*”Misterioasa artă” a lui Dumitru Pricop reiese din viaţa trăită, zi de zi, ca Afrodita din spuma mării. Nimic nu este complicat să te substitui ancestralului strămoş *în căutarea muntelui albastru*...Poezia trebuie să aibă identitate ca şi omul care o iscăleşte. Aruncarea în hazard şi-n hazna a poeziei nu serveşte la nimic şi

nimănui. Cultura poetului e un instrument şi poetul ia în poeziile lui tot atâta cultură câtă apă ia floarea din pământ ca să înflorească. *De vorbă cu doctorul Faust, Grecia din noi* („Trece terestra/Clitemnestra/ peste/ mormântul lui Oreste") sau *Pustiul din pustiu* fac demontraţia unui poet cultivat, dar care nu-şi părăseşte *dicţiunea naturală* numai de dragul de a fi modern şi la modă. „Ca şi întunecatul hidalgo, în pustiu/ voi mai cerşi himere, / voi însera în steme,/ mă voi lupta cu monştriii,/ cu morile de vânt/ înmormântând în suflet/ pe cei uitaţi de vreme, / pe cei leproşi – trădaţii/ de cer şi de pământ."

Lucia Negoiţă din „Gara de Est"

În trecute vremi („burghezo-moşiereşti") pentru a fi o fată cultă şi educată, pregătită pentru un mariaj avantajos, pe lângă dota care se negocia la sânge, trebuia să mai *ai şi pianul*, adică să fi învăţat într-un pension să cânţi frumos şi sentimental la pian. Generaţiile de fete postbelice (ultima jumătate a ultimului veac din milieniul trecut) au trebuit să înlocuiască pianul cu poezia. Oricum magicul instrument „ cu coadă" ar fi fost nu numai dificil de procurat din salariile proletare, dar şi mai dificil de urcat încă pe scări la bloc. Nu toate fetele care au scris poezii în aceste condiţii au rămas poete. Câteva în schimb sunt astăzi personalităţi poetice distincte şi clar exprimate, nu de puţine ori concurând puternic raftul *bărbaţilor din poezie...*

Lucia Negoiţă este încă de la debutul cu volumul „Poeme" din 1973 un nume care s-a ţinut minte deşi a perseverat, ca să zicem aşa, cu discreţie, nu anul şi volumul, cum se purta pe atunci, când, vorba lui A. E. Baconsky, unii publicau mai mult decât scriau. Şansa de a fi lucrat după absolvirea facultăţii la Radio şi în Televiziune i-ar fi putut oferi şi alte criterii de a „persevera"; poeta rămâne în schimb discretă şi fidelă sieşi, incluzându-se cu ardoare şi adoraţie *Ordinului poeţilor săraci* ca într-un adevărat ordin „secret" sau (şi) iniţiatic: „Acoperit cu gluga săracului/ pe muntele supunerii şi castităţii/ urci chiar povara numelui găsit/ ce va-ncheia bolnav o dinastie/ un ordin renegat al cerşetorilor naivi// Dar ştii că nu e cale-ntoarsă// cuvântul cel scălâmb îţi dă o şansă/ scăpat din cuşca rotunjită dulce.../va sfâşia sau poate împăcat/ va molfăi posmagii linguşelii şi minciunii// Şi protejând nimicul, acesta va înflori/ pe lobii unui creier risipind durerea / spre marginea sfârşitului, în taină şi tăcere// Doar cuiele căinţei îl iau în stăpânire // cuvântul pierdut în durerea Lumii" Poeziile Luciei Negoiţă se termină deobicei fără punctul final, disipându-se parcă într-un gol metafizic. Finalurile, ca şi acesta: „cuvântul pierdut îm durerea Lumii" fac singure poemul, ori îi regrupează liniile

de forță. Ce am citat mai sus este o artă poetică dar şi un cod moral sau un „crez”cu intarsii de gând religioase. De altfel poeta dă mai mult semnificantului decât obiectului semnificat. *Gara de Est,* titlul ultimei cărți a poetei, apărută la Ed.Cartea Românească (a mai publicat: *Roza şi închipuirea-1976; Duminică spre luni-1980; Cazemata de rouă-1983; Scenă de conversație-1986; Turnul cailor albaştri-1987)* nu indică o locație transportalieră ci un spațiu geopolitic şi moral.

În poeziile Luciei Negoiță, ani de zile redactor de insolite emisiuni TVculturale, circulă ca într-o frescă acoperită de un strat protector de ceață albastră şi de fum alb (dacă aşa ceva ar putea fi posibil), conversații secrete, aburite/ „bancuri cu români”; „câtă anecdotă-atâta identitate”; „dezvelirea obrazului, ținta/ aparatului de filmat”. „Jos masca, plânsul în voie” etc, - tot atâtea fulgurații ale unei lumi de penumbre şi suspiciuni; pe urmă sunt tot mai complicatele obsesii ale unei feminități rănite („Mă pândeşte iar copilul necunoscut/ care-ar vrea să se-nchidă/ la mine, în temnița trupului,/ fără nume, ca zeul...”) izbucnind şi izbândind în conturul desăvârşit al câte unei bucăți rotunde ca aceasta, indiferentă, aparent de titlul ce o susține: *<u>Numai câteva zile</u>: „Numai câteva zile din istoria lumii/ plouă pe mare pe uscat pe spiritul focului/ şi valea adâncă se spuzeşte de floare// Numai câteva zile/ în urcătoarea căldură a sângelui/ şi iată calc iarba văii mele// Numai câteva mii de zile/ şi valea şi iarba mi se adună la piept/ dar nu în pat de dragoste/ dar nu în pat de nuntă// O pasăre îmi curăță genele lungi de pământ/ o pasăre care nu mă vede// Primeşte-mă, ea nu mă mai vede” ...*

Poemele lui Ioan Flora

Trebuie să mori ca să ştii cine eşti. I-am promis lui Ioan Flora (1950-2005) că voi scrie despre poemele sale şi mă țin de cuvânt prea târziu sau prea devreme- probabil. Poezia lui nu are vârstă. Viața lui a avut vârstă: una incredibilă: 55 de ani: cu cinci ani mai mult ca Nichita Stănescu, alături de care nu mă sfiesc să-l pun. Era ca Nichita, bărbat înalt şi frumos, şi avea aceeaşi circumspecție când te cunoştea; te cerceta cu atenție, de la distanță. Era pur. Avea libertatea lui Nichita Stănescu şi ceva în plus: “Tu eşti, pur şi simplu, posedat de furii, îmi spun,/ posedat de sine,/ posedat de libertate,/ de clipa aceasta concretă/ şi atunci când treci strada, când te prăbuşeşti/ într-un vid desăvârşit,/ când simți că-ți creşte păr pe limbă,/ când desfaci robinetul/ şi-n loc de apă țâşnesc furnici şi-ți invadează casa.” “...favorizat, iubit, strecurat printre degete,/ strecurat în conştiințe…” …uite aici capătul uneri biografii. Ioan Flora venea din cealaltă parte a aristocrației de ginte: țăran. Noi l-am mai citat pe Marcel Prosut cu acea inteligentă remarcă ce o făcea: că două sunt categoriile aristocratice ale lumii: nobilimea şi țăranii legați funciarmentre de pământ. Cu Nichita Stănescui ne-am lămurit. Era nobil; mama lui fiica unui general alb gardist, personaj din Tolstoi, şi vai, înfrățind glia străbună, printr-o imigrație clandestină, întâi la Constanța, şi apoi la Ploeşti. “Le-am furat, mama lor, un mare poet”, exulta Nichita, în anume clipe, la adresa poporului rus, mereu în contrapartidă cu noi, dunărenii “de jos”. Şi se simțea bine “în patria limbii mele române.” Într-un anume fel, Ioan Flora a repetat scenariul, venind de la sud de Dunăre, dintr-un sat din Banatul sărbesc, din Vârşeț, şi instalându-se, de fel clandestin, în limba română. Îmi aduc aminte că băiatul acesta a candidat la funcția de preşedfinte al Uniunii Scriitorilor, dar s-a ales numai cu funcția de secretar al ei. Bună şi aceasta. Era elegant şi făcut pentru

comunicare cu toate vârstele bătrânei Uniuni. Se spune că ar fi murit în picioare. "Nu mai visam cămăşi şi oameni în flăcări,/ nici mantii înveninate,/ nici ruguri, nici labirinturi." L-au plâns câteva "labirinturi" la plecare. Am reţinut ironia dură a lui Marian Drăghici: "Flora s-a dus, rămâneţi cu fauna". În funcţia lui de ministru de externe al Uniunii Scriitorilor fauna lui Flora trebuie să fi fost pe măsură. Dar hai să-l mai citim, citäm: "- Daţi morţii afară!/ - Morţii! Morţii!/ - Flagelul!" De acest "flagel" nu a scăpat nici el. Prea devreme. "O, serile, când răsfoiam infernale tratate, albume/ şi vechi colecţii de grafică înfăţişînd Veneţia eternă,/ *pzzegamorti* şi *flagelanti*", un om elegant, vorbind despre crepusculara Veneţie, şi intuitulându-şi, patradoxal, ultima carte tipărită, "Dejunul sub iarbă". Ce va fi simţit el atunci? Om făcut din cuvinte, ca bunăoară Baconsky, cu ale sale "Cadavre în vid", presimţind de la distanţă, dezastrul neiertător al fiinţei. Ioan Flora este un mare poet. "Clipa-i în afara mea./ Clipa-i şi în afara mea./ Atât de goală încât aerul este o posibilă/ conştiinţă a singurătăţii./ Încât văzul/ nu cade şi nici nu devine." Poetul vrând să dea difinţia "clipei". Ce utopie! Dar ce altceva este Poetul? "Îmbătrânim alături şi încă nu se făcu toamnă./ Şi încă ni se pare că deasupra sângelui/ bate o rană." El face între metaforă şi definiţie un bun troc al aducerii aminte. El ştie totul. Şi fără a-l supăra îmi aduc aminte, în final, de acel vers esenţial, al lui Gorges Louis Borges: "Mâine voi muri voi şti cine sunt." Ioan Flora ştia mai demult cine este.

SCRISOARE DIN JAPONIA
Adela Popescu, poetă a timpului şi a lumii

Adela Popescu deja este un fenomen. Ea s-a născut în Beuca (Drăcşenii de azi ai Teleormanului), la 7 .II. 1936, şi în toţi anii vieţii sale discrete şi mântuituitoare n-a tipărit decât 72 de poezii. "Cele 15 poeme din prima carte le-am reluat în cea de a doua, alăturându-le încă 1o, apoi încă 28, la cea de-a treia încă 19, la cea de acum, ivite parcă anume să împlinească cifra 72, şi să-mi releve astfel, simbolic, încărcatul număr 7, ziua mea de naştere, nedezlipit de 2, marcând luna în care am văzut lumina...Aşa este viaţa, un şir de depuneri inevitabile peste cele primordiale, pe care nu le elimină, ci le omologheză testamentar." Poeta Adela Popescu a mers până în Japonia, trecând prin Franţa, România şi USA, pentru a se *omologa* testamentar. "Prima ediţie a apărut la Paris, bilingvă, în română şi în franceză, sub forma unei culegeri de 15 poeme, precizează traducătorul japonez Sumiya Haruya. Adăugând: A doua ediţie, publicată în SUA, la Washington D. C., conţine 25 de poeme în limba română şi traducerea lor în alte şase limbi. A treia ediţie, publicată pentru prima oară în România, la Bucureşti, şi numai în limba română, conţine 53 de poeme. În actuala ediţie, bilingvă, în română şi japoneză, publicată la Tokyo, se află 19 poeme care nu figurează în ediţia română. Volumul se intitulează la fel de incitant şi surprinzător *Între noi – timpul,* iar explicaţia lui nu o mai repetăm, deoarce ea este dată clar de Adela Popescu în *Schiţă de autoportret."* Explicaţia ar fi că *Între noi – timpul* a fost prima sa poezie tradusă, publicată şi premiată în străinătate în 1968, în Ungaria, "imediat după intrarea trupelor Tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia." Pe mulţi curajul poetei i-a speriat atunci. Dar ea avea de împlinit un destin. Un destin cu *festina lente ("grăbeşte-te încet").* Noi am mai scris despre poezia

Adelei Popescu şi la ediţia ei americană şi nu ne-am reţinut de la superlative. Am numit-o mi se pare chiar noi "Doamna Shakespeare" şi am adus-o la zi, într-o "replică a altei Anna de Noailles". Trebuie să ne explicăm *peste timp* de ce; sau dacă superlativele noastre mai stau şi acum în picioare. Nu am greşit. Poeta Adela Popescu practică un fel de compendii ale sonetelor şhakespereane (ca nişte flori presate) şi o noblețe de rasă ca la Ana de Noailles, care în poezia ei franceză nu uită nici o clipă instinctul şi mândria unei limbi strămoşeşti prea frumoase. Adela Popescu, spre deosebire de contesa franceză, nu va renunța niciodată să aşeze în fruntea oricărei versiuni străine "originalele româneşti ale poemelor, ca o mândrie pentru limba noastră cea frumoasă." Dar mai presus de orice ea ştie să-l "rezume" pe Shakespeare în versuri memorabile fără a păstra sau practica forma fixă a sonetului elisabetan. " în începuturile mele fragile şi candide/ tot ce-am făcut a fost fără de lege"; "Aş vrea să râd cum râde-un diamant/ şi-aş vrea să te prefaci nepăsător, / dar peste umăr cupe să ciocnim,/s-aprindem întunericul, să fim/ ca-ntr-un tablou celebru de Rembrandt...": O, tu eşti marea mea albastră/ spre care zbor incendiată/ cu gândul frânt peste fereastră..."; "Propteşte bine poarta către timp; / alungă-mă, să mă agăț de lună/ cum de urechi cerceii de argint..."; "când uşile cădeau ca nişte palme,/ când împotriva binelui şi-a firii/ secam de-albastru, devenind nămol.../ O, timp oprit, când elefanții mării/ se îmblânzeau călcând pe trupul gol..." Nu avem spațiu să continuăm această demonstrație. Ca "apocriful" Shakespeare, Adela Popescu (o doamnă ivită din nici o familie literară) se dovedeşte a fi o poetă a timpului (a restului de timp rămas după iubire) şi a lumii (a restului de lume care merită să dăinuie după iubire). Destinul ei a fost să fie universal. Iar dacă astăzi ea este primul poet român tradus în japoneză în traducerea lui Sumiya Haruya şi cu prezentarea onorabilului Shuichi Kato, recitind-o în ediția bilingvă apărută la Tokyo în editura Michitani, nu ne mirăm şi de ce; multe din poemele, cel mai adesea foarte scurte, ale poetei române au acel expozeu esențial şi acea inefabilă expunere a haiku-ului, sau şi a modelului de poezie tanka; în primul caz este de-ajuns să exemplificăm cu acest poem intitulat *Nisip: "Şi ceața se lăsa peste castel/ şi ne strigam/ cu glasuri fără sunet,/ de undeva, de dincolo de el..."* Profesorul Shuichi Kato (o autoritate în critica literară japoneză dacă am înțeles bine tot atât cât a fost G. Călinescu la noi) o asociază lui Fujiwara no Teika ("Shinkokinshu" 363) când vrea să o definească drept "poet" iar nu artifex de versuri. O faimoasă tanka a vestitului poet japonez se traduce în româneşte aşa: "cât vezi cu ochii/ nu se mai zăresc nici flori de cireş/ nici frunze de arțar/ peste colibele de stuf de pe malul golfului/ amurgul de toamnă". Iat-o şi pe românca noastră : *Gong : "Soseşte Ideea !/ păşind majestoasă/ ca o regină/ fără egal// Şi-o mare de capete, / scârțâind în rugină,/se-ntorc/ tresărind/ muzical!"* Precumpănitor european nu este *peisajul* ca în Țara Soarelui Răsare. Aici la noi *"Soseşte Ideea! ... tresărind muzical!"* E o mare favoare când cineva atât de simplu "după vorbă după port" (Eminescu) ne duce în lume renumele, la modul acesta, inefabil şi delicat... sau mai ales!

Viorel Dianu romancier
Între hiperealism şi "dureri înăbuşite"

O tragedie postmodernă. O dramă *new age*. Un roman religios fără miză exactă. Toate acestea se pot aplica ultimei cărți a Dlui Viorel Dianu, "Bucurați-vă şi vă veseliți", romanul unei drame familiale, cu adresă, cu geografie, cu istorie-n date aproape, roman deschis unei subiectivități maxime, încât te întrebi la un moment dat la ce bun convenția, la ce bun "dosirea" personajelor în spatele unei "ficțiuni"? Impactul ar fi fost şi mai mare, probabil, printr-o abordare directă a subiectului, şi fără menajamente, fără nici o cruțare, întrucât cei vizați nu merită cel puțin "asemănarea cu persoane şi întâmplări reale este întâmplătoare", căci nu este de fapt, deloc întâmplătoare. Întâmplarea, subiectul, drama sau tragedia (cum doriți) a făcut şi subietul unei cărți a lui Matei Călinescu, pe care, din păcate, nu o avem în față, să comparăm. Moartea unui fiu în floarea tinereții, iar aici un fiu superdotat, rătăcit însă într-o iubire străină de sine, de educația sa, de familia sa şi tradițiile ei, poate genera "n" abordări. Viorel Dianu apasă pe toate registrele dar se menține la nivelul unei narațiuni "clasice" şi-a unei construcții liniare, ratând, în acest fel o mie una de semnificații, şi un comentariu mai aplicat lumii şi epocii în care astfel de drame sunt posibile. Stressul, inadecvarea, inadaptarea, în fond, sau încă *nenaturalizarea* unui modus-vivendi plin de noxe şi de pericole din noua eră a globalizării. Romanul începe cu intenția unei nunți ("În pețit") şi se termină cu o înmormîntare, sau şi cu o "nuntă-n cer" ("Bucurați-vă şi vă veseliți"). Personajul aflat în atenția naratorului (şi ar fi fost mai interesant pus sub lupa psihologului) este Bogdan Pietreanu, fiul mai mare al profesorului de liceu şi al scriitorului George Pietreanu şi al Olimipei, localizați în Râmnicu Vîlcea şi translați la Bucureşti abia în ultimul capitol, ca o "urgență", şi pentru a puncta un apogeu narativ, sau *punctul culminant* al subiectului. Debutul cărții se face în trombă, încă din primul capitol/ "În pețit", unde se mânuiesc bine şi exact observația hiperealistă, ironia, blamul obiectiv în creionarea personajelor şi a situației. Din păcate, pe parcurs tensiunea narativă scade, obiectivarea suferă, fiind înlocuită de un subiectivism accentuat de durerea abia înăbuşită a naratorului. Este uşor decelabil că Bogdan/ actantul este de fapt *Cristian Mihail "din Cer",* din dedicația cărții, iar restul personajelor la fel de uşor previzibile: autorul narator, povestit la persoana a treia este G.P. / George Pietreanu, Olimpia, mama lui Cristian Mihail al dedicației, iar Puica, fata "negricioasă, cu ochi mari, bulbucați" – "însemnată: cu două degete de la o mână (stânga, dreapta) retezate", personajul malefic ce va pune stăpânire pe băiatul "lor", conducându-l într-un anume fel, către un sfârşit tragic. Căsătoria lui Bogdan cu Puica are loc pieziş, împotriva naturii lucrurilor, şi deci, a voinței familiei tradiționale, bine sudate-n cutumă şi-n legea creştină; " de capul lor"; ruperea de matca tradițională se face violent, prin "fără nici un regret-ul" tânărului savant, care se abandonează total şi inconştient iubirii sale, iar între părinți şi iubită – alege iubita! Nimic nou; pretextul a existat şi-n romantism şi-n realismul clasic târziu. Din acest punct goana narațiunii se întrece într-un maraton de fapte şi detalii; *Zbor spre Eldorado* (fuga de fapt în Canada) şi eşecul unei cariere deja anunțate, datorat şi de data asta aceluiaşi malefic personaj Puica, iubita, soția, mama fetiței ce se va naşte, duşmanul înverşunat al familiei tradiționale şi ultraconservatoare, şi bogomilic religioase de la Râmnic, un personaj "dostoievskian, neprelucrat, din păcate la adevărata valoare; apoi întoarcerea, boala lui Bogdan, eşecul familiei tradiționale şi degringolada ei până la final – moartea lui Bogdan, vegherea lui într-o capelă străină şi rece din Bucureşti, de un tată debusolat, "înfrânt dar nu nimicit", căci "salvat" de literatură prin povestirea întâmplărilor.

"Bucuraţi-vă şi vă veseliţi" este nota cea mai înaltă, cea mai sublim patetică din Predica de pe Munte a Mîntuirorului Iisus Hristos (Matei 5/12) care subsumează aici însă o ironie amară; literar vorbind, sunt ratate (deşi anunţate) alte două semnificaţii nou/testamentare, sub care romanul ar fi putut fi construit: porunca a cincea dumnezeiască ("Cinsteşte pe tatăl şi pe mama ta…") şi parabola fiului risipitor…

Sunt prea multe cuvinte în cartea aceasta, care ar fi putut nara mult mai simplu şi mai esenţial tragedia lui Bogdan şi drama familiei Pietreanu, nevoită să-şi îngroape fiul la vârsta lui Iisus/33 de ani, după ce-l purtase prin doctori şi-n rugăciuni, pe la sfinţi, biserici şi mănăstiri, în speranţa ieşirii de sub spectrul unei necruţătoare boli: scleroză în plăgi, cu toate complcaţiile şi suferinţa *iovică* a pesonajului şi-a celor din jurul lui.

Traseul narativ: Râmnicu Vîlcea- Bucureşti-Lehliu- Canada ("Eldorado") - şi din nou: Râmnicu- Bucureşti, ar fi putut fi unul iniţiatic, sau într-un anume fel este, dar încâlcit pe alocuri de prolixitate, de insistenţa pe amănunte, din care autorul nu vrea să scape, împovărat de durerea "sa" şi de imperativul de a povesti totul, de a nu uita nimic. De altfel, apariţia scriitorului la ultima ediţie a târgului de carte "Gaudeamus", şi abordarea noastră, ne-a transmis pe loc mesajul unei suferinţe fără cuvinte, de nelecuit, ca şi fotografia sa, de pe coperta cărţii "Bucuraţi-vă şi vă veseliţi", care recomandă, cum ar fi spus Ungaretti, un om lovit*: Sono un uomo ferito…*

Această carte s-a scris poate prea repede, prea fierbinte, cînd tragicul subiect nu s-a decantat de tot; dar este una din cărţile care, oferindu-şi subiectul, îşi alege de fapt singură autorul "prin destin". Viorel Dianu ar putea relua, şi scrie din nou cartea aceasta, într-o nouă ediţie, suprimând chiar persoana a treia, făcând din ea o carte despre destinul general, dar şi, special, despre pre-destinare. Ca scriitor are toate datele şi toate mijloacele unui profesionist bine exersat într-o bibliografie de alte opt cărţi. Hiperealismul, şi-n fond existenţialismul sui - generis al metodei sale, impresionează şi aici, pe mari suprafeţe narative, şi din efluvii emoţionale, când acestea sunt bine strunite. "Bucuraţi-vă şi vă veseliţi" e un dosar de proză, care oricând poate fi redeschis, şi din care se poate reface, în definitiv, o operă majoră abia sugerată, din tot atâtea probleme actuale: viaţa şi moartea în noul secol , care, "ori va fie religios (după mai vechea aseţiune a lui Malraux) ori nu va mai fi deloc".

Două poete: Nadina Cordun – "O clipă de împărăţie" Angela Pânzaru – "Româneşte în Siberia"

Nadina Cordun încearcă ispita unui debut târziu, într-un volum cu acest titlu deosebit de sugestiv: "O clipă de împărăţie". Căci ce altceva e poezia însăşi, decât o revelaţie , a unei clipe trăite în paradisul unei împărăţii , care de cele mai multe ori nu este, cum spune Domnul, de pe lumea aceasta. Poetă care a publicat în reviste, cu generaţiile ce spărgeau gheaţa în deceniul şapte, pentru a reface legăturile cu marea poezie românească interbelică, în gestul ei de-a se tot amâna unui debut "festiv", în volum, cu lansare în librării, sau şi la televiziune, unde a lucrat ani de-a rândul ca redactor, trebuie căutată şi acea distanţare aristocrată , pe care cineva o evoca nu demult , din lectura "Inocentului" lui D'Anunzio: Fratele cel mic îl întreabă pe cel mare "de ce nu

scrii şi tu, nu te interesează asta?" la care fratele mai în vârstă răspunde, indiferent şi totodată obsedat de sine:"Eu sunt aristocrat". "Adică sângele lui albastru, observă comentatoarea "Inocentului", tot o poetă, ba chiar o mare poetă, dealtfel (Angela Marinescu), îl absolvă de la eforturi inutile de a fi într-un anumit fel".

Dar vine un timp când şi "aristocratul" trebuie să se expună. Când te incită, *bunăoară*, artele media, computerul, revista electronică "Cetatea literară", în care publici din nou, şi care , deschide cu versurile tale, adunate în volum, chiar o *Antologie "Cetatea literară" 2001.* Nelăcomind, ca în poemul "Căpşunile", de la pagina l6, interesant şi ca *fişă de caracter,* dacă putem zice aşa, prin dozarea realului.Scenariul e următorul: Mama împărţea căpşunile celor două surori, cea mică lăcomindu-se, căci "dispăreau ca la scamatorie", dimpotrivă, cea mai mare, autoarea noastră, disocia încă de-atunci realul de ideal: "Eu le mâncam încet şi ocolit, / lăsându-le pe cele mari deoparte…" La fel a procedat poeta cu producţiunile sale, "lăsându-le pe cele mari deoparte.." Volumul de faţă, dedicat "Mamei mele, poeta Valeria Boiculesi, in memoriam", adună numai 28 de poezii, "din cele mari", firește. Nimic nu se sustrage "selecţiei la sânge", probabil, şi "definitive". Am mai întâlnit cazul acesta o singură dată, la noi, şi tot la o poetă, Adela Popescu, care, într-un singur volum, e drept că mai spectaculos din punct de vedere grafic, îşi aduna târziu de tot un număr la fel de infim de poeme, dar acolo erau şi transpuse în alte vreo şapte limbi de mare circulaţie…În rest, românul publică, fiind el şi "născut poet", cam tot ce scrie, de nu cumva A.E.Baconsky avea , la vremea sa dreptate , observând că sunt unii poeţi, ce publică mai mult decât scriu…Moralismul accentuat estetic al poetei Nadina Cordun, amintind de puritatea labişiană, dar şi candorile estetice ale Anei Blandiana, de la debut, mai ales în poeziile sale apodictice, gen "Andrele", e marca poeziei sale , care s-a decantat în timp, ieşind deasupra timpului învingătoare: "Un ochi pe faţă,doi pe dos…/Un rând îşi ştie pân-la capăt soarta./ E minimum ce-ţi poţi dori frumos:/ o noapte, -o zi, trecând din una-n alta.// Se-ntâmplă, vezi, ceva nelămurit:/ O zi cât multe nopţi încurcă rândul/ şi-un "ochi" ţi se destramă nesfârşit,/ hrănit de nopţi, şi nopţile crescându-l. // E bine-atunci să te-mprumuţi c-o zi/ din şirul celor care or să vină/ şi la-ntrebarea "Ce va fi?"/ să-ţi ţii tot timpul chipul în lumină.// Un ochi pe faţă, doi pe dos…/ Mi s-a topit pe buze gustul sării./ Repet în gând şi iar învăţ, frumos, / tulburătoarea lege-a compensării…"

Este o *artă poetică* totală şi nu doar *compensatorie*...Ecourile ei se resimt în toate celelalte poeme ale micului şi preţiosului volum , în care în mod sigur şi-a lăsat "o parte-a mea de flăcări" reverberând (şi aceasta ne pare cel mai important) *Departe,* şi până la *DEPARTE: "De parte încă sunt de ce doresc să fiu/ cu cât m-aproprii parcă-s mai departe/ de împlinirea-aceea mult visată ştiu/ o mare încercare ne desparte. //Dar treacă încercări după-ncercări ,/ ca-n basme îmi răsar în cale toate . / O Făt-Frumoasă mă ridic în scări/ furând o clipă de eternitate."*

Originară din Basarabia, Angela Pînzaru trăieşte în oraşul Krasnoiarsk din Siberia, dar scrie în româneşte, şi îşi lansează versurile direct pe Internet. Nici nu mai ştii de unde îţi vin surprizele. Angela Pînzaru mai multe despre sine nu ne spune,deocamdată, de-ajuns că cele şapte "structuri" , dintr-un poem discontinuu, marcate-n loc de titluri de steluţe grafice, grăiesc, din toate părţile, despre complexitatea unei personalităţi sui-generis, despre angoasele ei, despre înstrăinare, la propriu, şi despre tristeţe multă, abundentă, autentică. Biografia poetei se insinuiază discret, "noaptea ce-aduce durere" ce "părăseşte leagănul/ la ora 5 dimineaţa". "Vin măturile

grele / ale bătrânilor măturători/ să curețe străzile de vise// tristețea poposește încet/instaurându-se pe toată ziua/împreună cu ceașca de cafea neagră." "O/ lu/ me/ obosită port în brațe/mai trăim oare/ dacă poezia a murit/ şi cine ne-a plasat atât de sus/cunoaştem multe despre ancestral/ despre sine nbimic". Întrebările, mirările şi disperările poetei se succed halucinant, în micul ei grupaj de poezii, din nesfârşitul poem-confesiune, bănuim. Şi chiar dacă nu întotdeauna găsesc "cuvântul ce exprimă adevărul", vorba lui Eminescu, până la fund, până la limită, sau chiar până-n abis, sufletul autentic, simte şi respiră din aceste poezii siberiene, ale unei românce din Basarabia, pe care cine ştie cum destinul, şi de ce, a trimis-o atât de departe să-şi "disece" sentimentele , şi să-şi astâmpere aleanul ei moldovenesc cu versuri. O salutăm pe poeta Angela Pînzaru şi o aşteptăm să se adune într-o carte cu " o mie de litere latine", cu toate insomniile sale, cu toamnele roşii din vine, cu surdina unei viori "ce nu ştie despre nimic/ nu-şi aminteşte şi nici nu ştie ceva" … *Româneşte în Siberia*...Nu c-ar suna interesant titlul acesta? *Mult succes!*

Gabriel Dimisianu 70. Criticul bine temperat

Domnul Dimisianu a împlinit 70 de ani: n. 25 ian. 1936, Brăila. Este vârsta pe care psalmistul o pune într-o Rugăciune a lui Moise, omul lui Dumnezeu, la vârful existenței omului pe pământ: „Anii vieții noastre se ridică la şaptezeci, iar pentru cei mai tari la optzeci de ani; şi mândria lor este muncă şi deşertăciune, căci anii trec iute şi noi zburăm." Nu putem contrazice psalmistul dar anii 70 ai Domnului Dimisianu îl contrazic. Omul este puternic în aparenta fragilitate datorată unei delicateți înnăscute, iar mândria lui este munca, într-adevăr, însă nu şi deşertăciunea. Semnul zodiei sale îl ajută în toate: este un Vărsător tipic aşezat temeinic în „semnul cel mai uman al zodiacului, semn al progresului, al ideilor înaintate, chiar revoluției, care împinge ritmul omenirii către o formulă nouă de viață". (Armand G. Constantinescu)

Redactorii revistei România literară, principala revistă a scriitorilor din România, l-au sărbătorit pe directorul lor adjunct*, operativul* de altfel, dedicându-i abia două pagini, şi serioase şi ludice, într-un segment al lor, cum se cuvine *La aniversară*. Ioana Pârvulescu i-a dedicat chiar o poezie – parodie după *Mircea cel Mare şi solii* de Dimitrie Bolintineanu: *Dim cel Mare şi scriitorii,* ce se termină fireşte, apoteotic: „Râde sub mustață Dimi fericit,/ Fiindcă al său suflet nu e-mbătrânit:// Viitor de aur *România*) (…cea literară aici! n.mea) are/ Şi-i prevăz prin secoli a ei înălțare." Să fie! Iar *Dimi* să râdă fericit subt clasica sa mustață şi peste alți 20 de ani şi tot la aniversară! Rolul său nu-i deloc neglijabil în mişcarea literară românească de ieri, de azi, şi de mâine, probabil. Încă de la absolvirea Facultății de filologie în 1958 a lucrat în redacția Gazetei literare (1958-1964; 1965-1967), apoi fu chemat de Ion Băieşu la Amfiteatru (1967-1968), ca redactor şef adjunct, dar în urma evenimentelor din iarna lui 1968 (mica răscoală de

colinde a studenţilor bucureşteni, pusă cu botul pe labe de Ion Iliescu însuşi, mare tartor şi liber cugetător, la tineretul comunist din acea vreme), se va întoarce la România literară, unde va şi rămâne până azi, traversând o revoluţie ceva mai adevărată, ba chiar şi o tranziţie, pe cale de-a fi epuizată, totuşi, la România literară. Iar meritul lui Gabriel Dimisianu în aceste traversări succesive, de la capitalism la socialism şi invers acum, de la socialism la capitalism, nu-i iarăşi, deloc neglijabil. Omul are stofă pentru cancelariile literare de elită, ştie să facă echipă şi să fenteze când e cazul sabotajele oricărei cenzuri de partid şi de stat cu ochii pe scriitori *şi ce scriu ei acolo* (vorba lui Emil Bobu, dintr-o mai veche anecdotă transmisă printre scriitori oral).

La România literară, de altfel, încă din comunism s-a format cea mai puternică echipă de critici literari, din care au făcut parte Valeriu Cristea, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu, S. Damian, Dana Dumitriu şi Gabriel Dimisianu, avându-i colaboratori pe Nicolae Balotă, Matei Călinescu, Dan Cristea, Mihai Ungheanu (înainte de travestirea sa *yesmenică*, dacă putem zice aşa). Aceşti critici au direcţionat literatura română dincolo de indicaţii şi poncife, prin strategii estetice clar exprimate, într-un aristocratism de literă conţinut.

Nici atunci când s-a produs *defecţiunea* Nicolae Breban, unul dintre primii directori ai României literare, sau primul dintr-o scurtă perioadă de dezgheţ ideologic, de fapt, prin înlocuirea lui cu George Ivaşcu, critica literară de la România literară n-a abandonat de la comandamentele ei, G. Ivaşcu însuşi, cu experienţa sa, şi cunoaşterea politrucilor până la fibră, participând la menţinerea ei la cotele cele mai înalte. Rolul lui Gabriel Dimisianu a fost, în context, echilibrul, ceea ce caracterizează de altfel, tot scrisul său. Claritatea demersului critic, simpatia pentru subiectul dezvoltat, lipsa exaltării şi-a afectării, deopotrivă. Cronicarul literar a fost mereu pe fază, şi în actualitate, selectând şi impunând valori, ceea ce cu trecerea timpului se vede din cărţile publicate, segmente ale unei istorii literare sui generis: *Schiţe de critică*, 1966; *Prozatori de azi*, 1970; *Valori actuale*, 1974; *Nouă prozatori*, 1977; *Opinii literare*, 1983; *Introducere în opera lui Constantin Negruzzi*, 1984; *Subiecte*, 1987, cărora li se adaugă *Memoralistica*, după 1990, absolut excelentă şi… memorabilă!

Păstrez de la Domnul Dimisianu o singură carte, cu dedicaţie, *Subiecte*, din 1987. Apărută cu doi ani înaintea evenimentelor ce aveau să răstoarne un sistem anti-cultural şi paranoid, cartea aceasta reface, de fapt, întregul traseu al criticii lui Gabriel Dimisianu, criticul bine temperat, l-am numit, unde exactitatea analizei vine mai mult de la şcoala lui Tudor Vianu, simpatia pentru *subiecte* de la Lovinescu, exaltarea călinesciană şi impresionismul ce a decurs din ea, lipsind de tot la acest critic, chiar de la început când, mult timp Călinescu a fost în vogă şi la modă!

Şi totuşi, ceva călinescian există şi la Gabriel Dimisianu, atunci când vorbeşte despre modul de exprimare al criticului, ca scriitor el însuşi, purtător de har şi talent literar la vedere: „Un text critic, dincolo de ideaţia lui, va scrie G. Dimisianu, poate emoţiona prin expresivitate, prin elemente de stil în acelaşi fel în care literatura emoţionează. Nu ne interesează doar ce spune un critic dar şi cum spune, adică talentul lui, arta lui de a construi personalizat în spaţiul ideilor. Din punctul acesta de vedere pe marii critici îi citim la fel ca pe scriitori, şi pe unii şi pe alţii urmărindu-i în aspecte de artă literară. Atât că materia diferă: a literaturii este realitatea, viaţa, în sensul cel cuprinzător, iar a criticii, literatura, cărţile."

Această scurtă dar bine articulată profesiune de credință, pe care o citim şi citǎm de pe coperta a patra a *Subiectelor* (1987) va fi susținută cu brio în cărțile de memoralistică, despre care spuneam, după 1990, acolo scriitorii devenind autentice personaje de roman, arta portretului fiind măiestrit împletită de căldura evocării şi, la fel, subiectivitatea, chiar afectivă, fiind bine temperată de caracterul naratorului. Pentru că Domnul şi criticul Gabriel Dimisianu asta şi e până la urmă: *un caracter*.

La Mulți Ani! Domnule Dimisianu.

TURNUL DE FILDEŞ
Nepotul lui Brâncuşi

„Îmi privesc fotografiile vechi...
Ce-i cu voi, băieţaşi ? Pentru ce
purtați numele meu?"
G. Călinescu
(Citat din memorie de N. Labiş)

Asemenea şi noi privim această fotografie - document din anii /61, realizată de artistul fotograf Ioan Miclea în Amfiteatrul Odobescu a Facultății de Filologie a Universității Bucureşti. După ce fusese îndepărtat de la catedră lung timp, fiind tras pe dreapta, în postul de director al Institutului de istorie, teorie literară şi folklor, ce-i poartă în prezent numele, lui G. Călinescu i se permitea din nou să țină cursuri la facultate, cu titlu de profesor onorific. Era, dacă nu mă înşel prea tare, un curs despre Eminescu, *exclusiv*. Profesorul apărea în amifiteatru cu o întreagă suită, din care nu lipseau G. Ivaşcu şi o altă asistentă Liliana ...,rămasă de legendă într-o anecdotă cu „capul lui Moțoc" din nuvela lui C. Negruzzi: „Alexandru Lăpuşneanu", pe care nu o vom povesti (şi) de data asta. Dar nu lipsea din mirobolanta suită nici politrucul de serviciu I. Vitner, fost dentist şi devenit o dată cu schimbarea vremurilor „critic şi istoric literar". În timpul pateticelor/ sau chiar histrionicelor conferințe, ce adunau în amfiteatru o asistență debordantă, ce se revărsa din bănci peste ferestre şi pe coluare...G. Călinescu i se adresa din când în când lui G. Ivaşcu: „Nu-i aşa, Ivaşcule ?", dar chiar şi supraveghetorului de serviciu I.Vitner: „Am spus ceva greşit, Vitner ?" Din bănci, de pretutindeni, asistența hohotea.

Ce m-a uimit mai tare în fotografia-document de față a fost să-l regăsesc în ea – şi nu chiar oriunde, pe Vasile Blendea. Fermecătorul nostru prietin şi *nemuritorul* Vasile Blendea. Scriitorii ar trebui să-i facă o statuie. Artiştii fotografi probabil să-l propună pentru Guiness Book. Actorii să se teamă de darul lui de-a se transfigura *redând întocmai* voci şi situații ale unor timpuri apuse. Culegătorii de folklor oricând pot încropi de la Vasile Blendea „opere complete" cu eresuri şi cimilituri din zona lui natală.

Iar zona lui natală este Gorjul lui Constantin Brâncuşi. „Unchiul" lui V.B. Iar locul lui natal e Peştişanii sau chiar Hobița marelui sculptor care a trăit în inima Parisului întocmai ca în satul său gorjean. „Nepotul lui Brâncuşi", Vasile Blendea, nu procedează nici dânsul, altfel, la Bucureşti. Şi e chiar rudă, consângean al lui Brâncuşi, acesta nu e basm. „Două genii s-au ivit din Gorj, plusează, adesea, Vasile, cu umorul lui imbatabil: Brâncuşi în sculptură şi Vasile Blendea în fotografie." De ce-a ales „nepotul lui Brâncuşi" fotografia după ce a absolvit filologia – e taină mare. Pentru că el atât de mult i-a iubit pe scriitori, şi scriitorii în curând s-au *nelipsit* de el atât de tare şi indestructibil, încât osmoza creată s-a dus în legendă, şi de acolo în istorii literare, şi mai cu seamă în folklorul literar.

Ce scriitor serios poate fi acela care cel puțin o dată nu a fost „portretizat" (în foto) de Vasile Blendea ? Mă întreb şi vă întreb ! În *Anul Brâncuşi* Vasile Blendea a deschis o expoziție foto dedicată „Unchiului" său din nemurire. *Ceva definitiv* ca artă a fotografiei. Şi singura *abatere* probabil dintre cele două haturi ale literaturii şi ale artelor vizuale ! Dar cine-ar da atâta spațiu să facem din fotografiile maestrului Vasile Blendea un Muzeu al Literaturii Române în Imagini ? Datoare ar trebui probabil să se simtă Uniunea Scriitorilor ! Deocamdată poate chiar Muzeul Literaturii Române s-ar cuveni să *experimenteze* într-o încăpere de dimensiunea unui cub tapetat cu portrete de scriitori realizate de-a lungul timpului (aproape jumătate de veac) de Vasile Blendea; ar fi încă un reper exotic şi un „diamant" cu foarte multe priviri şi uimiri al istoriei noastre literare.

E abia o sugestie. În timp ce trecem zilnic nepăsători pe lângă alte atâtea zeci de sugestii. Iar timpul rămâne-n urma noastră. Ne întunecăm. Rămân în urmă (şi) fotografiile făcute de Vasile Blende scriitorilor români. Era atât de tânăr (şi frumos, fireşte) în 1961, alături de G. Călinescu, pe care îl imită la perfecție şi astăzi: dicție şi gest – ca un actor de mare clasă. La fel şi pe mulți alții...Dar pe nimeni altul ca pe G. Călinescu. Ceva ce tuturor ne scapă: ce fel s-a transmis fiorul vocii lui G. Călinescu în studentul năzdrăvan *din stânga-sus* din fotografia înaintaşului său Ioan Miclea.

Să fi ştiut încă de-atunci Vasile Blendea că nu va profesa *profesoria* ...ci fotografia de artă, pe un subiect atât de delicat: scriitorii români aflați în viață, dar şi pe cei remodelați din file de istorii ? Destinul a fost asumat. Şi astăzi, când privim fotografia din Amfiteatrul Odobescu, din care este imposibil să nu-ți sară-n ochi, în rândul *din față-sus*, principalul interpret postum (voce şi gest) al lui G. Călinescu însuşi, vom repeta noi înşine în binecunoscuta retorică a Divinului Critic: „Ce-i cu tine, tinere ? Pentru ce porți numele artistului fotograf Vasile Blendea ?" Sau e mai bine poate să-l punem pe Vasile Blendea să o facă!

Succes de carte: Mircea Cărtărescu

Dacă am întinde puțin gluma am putea extinde şi formula succesului de librărie, de la Mircea Cărtărescu, scriitorul care a primit la Târgul de care Bookarest din vara aceasta, premiul AER (Asociația Editorilor Români) "Succesul anului" , pentru cartea sa "De ce iubim femeile", la… Ion Iliescu însuşi, prezent şi el la târg ca pensionar şi memoralist. Ambii autori lansează premiere la fiecare târg *Bookarest*. Iliescu de data aceasta şi ca proaspăt mazilit de la conducerea partidului *său* de ucenicii neascultători, se consolează ca autor; el şi-a lansat o nouă carte, dar a luat "premiul de presă" abia în iunie, la 15 ani de la revoluție, ca "tenor principal" al Mineriadei din 1990, pe care eroul său Miron Cosma o numeşte acum, detaşat, "iliesciadă". Teribile amintiri a lăsast în urmă iar cărțile lui abundă de minciuni "diplomatice" ambalate în poleială şi celofan. Să trecem!

Mircea Cărtărescu în schimb îşi evaluează succesul cu discernământ şi bun simț: "Cineva scria că în literatură orice succes e o neînțelegere". Din fericire pentru cartea mea, rămân în povestiri multe zone de umbră, la care toți cititorii pot avea acces, şi pe care mizez când spun că deşi de succes, "De ce iubim…" e, fundamental, o carte bună, pe care mi-o asum fără jenă". (Interviu, în Ev. Zilei,17 iun. a.c.).

Să-l ascultăm şi altfel însă pe autorul de la rubrica: "Succesul anului". *De ce iubim femeile?* O mare curiozitate în toate straturile sociale. Săraci şi bogați; religioşi sau laici şi atei. Dl. Mircea Cărtărescu:." "Pentru că *au sânii rotunzi, cu gurguie care se ridică prin bluză când le e frig, pentru că au fundul mare şi grăsuț, pentru că au fețe cu trăsături dulci ca ale copiilor, pentru că au buze pline, dinți decenți şi limbi de care nu ți-e silă(...) Pentru că joacă şah, whist sau ping-pong, fără să le intereseze cine câştigă(...) Pentru că au un fel de a gândi care te scoate din minți(...)Pentru că sunt extraordinare cititoare, pentru care se scriu trei sferturi din poezia şi proza lumii(...) Pentru că şi cea mai dură bussines-woman poartă chiloți cu înduioşetoare floricele şi danteluțe (...) Pentru că sunt femei, pentru că nu sunt bărbați, nici altceva."*

Acest text ales pentru reclamă de Editura Humanitas, de-ar fi să-l analizăm, am putea zice că ceva mai stupid, mai *dulce-stupid* , nu există. Dar nu această doză de stupiditate face parte neapărat din rețeta oricărui succes? Nu ne mirăm zilnic de atâtea succese inexplicabile, deținute de oameni obtuzi, fără nici o carismă, ai unor calități total invizibile? De aceea ne-am şi permis să-i asociem pe cei doi autori de succes: Ion Iliescu şi Mircea Cărtărescu. Mulți n-au înțeles (şi nici nu vom înțelege vreodată) cum a putut Ion Ilescu să aibă un aşa mare succes la poporul român, scos printr-o lovitură a sorții din beznă (mai mult decât cea de stat)…O țară întreagă, într-un moment ce ar fi putut să-i fie fast, s-a lăsat manipulată de un individ aparent onest, dar atât de perfid ca Ion Iliescu, cu o biografie relativ dubioasă, jucând ca politician alba-neagra, nehotârât în marile decizii, şi cu sânge mult prea "fierbinte" pentru un politician pus să "aşeze" treburile unei țări gata distruse!

Mircea Cărtărescu, privind acum România de la Viena, unde predă la Universitate (în capitala fostului imperiu bicefal) vorbeşte despre țara sa în termenii următori: "De la distanță, pentru un român, România rămâne întotdeauna atrăgătoare, fascinantă chiar şi prin urâțenie, ca anumiți actori. Îi vezi mult mai bine toate defectele, dar îi trăieşti şi toate nostalgiile."

Ne închipuim că lucrul acesta este valabil şi pentru cititorii noştri răspândiți pretutindeni în lume. Poetul debutant în *Faruri, vitrine, fotografii*…şi împlinit în

Levantul…autorul prozelor: *Visul, Orbitor* , *Jurnal I şi Jurnal II,* mărturiseşte mai departe ceva şi mai bulversant, în interviul citat: "Eu nu mă îmbăt cu apă rece, ştiu precis câte parale face fiecare text scris de mine, de la articolele întâmplătoare până la construcţiile epice masive. N-am mai scris poezie de mai bine de zece ani pentru că am simţit că am scris destul, că nu e de demnitatea mea să mă repet sau să mă adaptez unor genuri noi de poezie, dominante acum. Şi, mai ales, n-am mai scris poezie din silă faţă de calitatea umană lamentabilă a foarte mulţi poeţi de azi, cu care n-am mai vrut să fiu asociat."

Am stat, cum se zice, *blocat* în faţa unei asemenea mărturisiri făcute de un mare scriitor (totuşi) în chiar ziua când la Bucureşti avea loc alegerea unui nou preşedinte al Uniunii Scriitorilor, şi-n competiţie se înfruntau şi trei poeţi…Mircea Cărtărescu: " Se scrie foarte multă literatură de calitate azi în România. În toate generaţiile există oameni de valoare, pe care îi citesc şi-i iubesc. Dar managementul cultural e încă extrem de primitiv: nu reuşeşte să scoată la suprafaţă, prin constantă reclamă, autori extraordinari care rămân necitiţi şi mai ales, nu e în stare să-i promoveze în străinătate. Pentru comunitatea europeană suntem o pată albă pe hartă…." Puţin mai sus: "Azi se vede peste tot în cultura noastră tendinţa de a renova instituţii vechi, odată prestigioase, dar care au căzut în paragină. Vezi cazul Uniunii Scriitorilor. E ca şi cu casele: dacă-ţi cumperi una veche, trebuie s-o consolidezi ca să nu cadă la următorul cutremur, trebuie să-i refaci instalaţiile, canalizarea, s-o finisezi, e o întreagă bătaie de cap. Mai bine îţi construieşti una din temelii sau cumperi una nou-nouţă."

La Facultatea de Drept unde se desfăşura Conferionţa Naţională a Scriitorilor Mircea Cărtărescu a fost combătut de departe şi în absenţă, nu numai de Cezar Ivănescu, un candidat la preşedinţie, şi adversar în competiţia pentru succes, dar într-un mod ce mi s-a părut de-a dreptul bizar, de NicolaeManolescu însuşi, ce avea să devină până la urmă noul preşedinte al Uniunii Scriitorilor, cel care cu ani în urmă l-a şi descoperit pe Cărtărescu, la Cenaclul de luni al Facultăţii de fiologie de atunci.

De ce nu-l înţelege Dl. Manolescu pe Mircea Cărtărescu? Sau nu-i adevărat că "nu-l înţelege"? E clar că noi ne sprijinim pe prestigiul unor vechi instituţii fiind incapabili să inventăm altele noi. La Conferinţşa Scriitorilor s-a bătut monedă pe preluarea denumirii istorice a Uniunii Scriitorilor: Societatea Scriitorilor Români înfiinţată la 1908 subt auspicii mai bune. De ce nu am crea din nou, m-am întrebat şi mai întreb, *Clubul Scriitorilor Români,* să zicem, o instituţie nouă cu un statut nou, cu teme noi, şi chiar cu "oameni noi" până la urmă, de genul Mircea Cărtărescu, cel care nu mai vrea Uniunea Scriitorilor, şi pe bună dreptate.

În acea zi a Conferinţei surpriza mare a fost să-l "ascult" din paginile unui interviu pe "unicul" scriitor de succes la ora actuală din România, abesnt la Conferinţă. Întrebare: Intelectuali, în jurul lui, este o problemă pentru Traian Băsescu? Răspuns M.C.: Dacă vă referiţi la intelectuali din zona umanistă, ei nu trebuie să fie în echipa preşedintelui. Sunt redutabili esenţiali în alte zone ale puterii şi-n gruprile GDS. Ei sunt *opinion-makers* cu un rol decisiv azi, în România. Ei au câştigat, în bună măsură alegerile pentru actualul preşedinte. Nu degeaba Iliescu şi PSD-iştii tună şi fuleră împotriva lor şi încearcă să-şi încropească şi ei o "intelighenţie de stânga"…Traian Băsescu e un om de mare voinţă care-şi va folosi "consilierii" ca delegaţi ai puterii lui şi nu ca sfătuitori (ceea ce nu-i neapărat un lucru bun)."

Iar acum în legătură cu mult jinduita Europă: “Ne îndreptăm către Uniunea Europeană, târâş-grăpiş dar ferm. Vom fi o ţară integrată în Europa, o ţară săracă a Europei, dar cum-necum membră a comunităţii şi silită să-i respecte standardele. Vor veni generaţii noi, fiii securiştilor de azi care conduc economia şi finanţele româneşti şi care se vor strădui să-şi uite originile “sănătoase”. Vor apărea şi doi-trei oameni cinstiţi care vor face avere. O să fim şi noi un fel de Grecie fără Acropole şi fără arhipelag, un fel de Irlandă fără Joyce, sau un fel de Portugalie fără Porto. Dar nimeni nu va avea pui în ţiglă şi plăcinte cu poalele-n brâu ca noi…”

Mărturisesc că un asemenea om de succes mă fascinează. Un om serios: omul timpului său. Şi când te gndeşti că M.C. refuză clar să se transforme (după un aşa succes) în guru naţional. Mircea Cărtărescu: “Nu vreau să fiu un guru naţional. Nu cred că sunt în stare să învăţ pe alţii cum să trăiască. În privinţa valorilor umane nu ţin deloc să fiu orignal. Valorile mele sunt cele creştine, pe care s-a contruit lumea noastră: bunătatea, compasiunea, credinţa, speranţa. Şi mai presus de ele, de la Pavel cetire, dragostea."

Însemnări despre Biblie

Un posibil răspuns Dlui Romulus Calboreanu- Phoenix AZ

. Un cititor fidel al “Meridianului Românesc” Dl Romulus Calboreanu, din îndepărtata Arizonă, laudă Suplimentul Cultural, şi pe această cale îi mulţumim. “Este o reală plăcere, etc., etc.” Motivul epistolei omului din Arizona e totuşi altul, o căutare smerită, şi roagă redacţia să-l pună în calea celui mai potrivit răspuns. “Din totdeauna am dorit să ştiu care este istoria scrierii şi apariţiei cărţii de căpătâi a tuturor creştinilor- Biblia. (…) am întrebat slujitori ai Bisericii (din diferite religii) cât şi enoriaşi cu oarecare instrucţie, şi răspunsul primit a fost acelaşi: “Biblia a scris-o Dumnezeu.”, toţi înţelegând verbul a “scrie” la propriu şi nu la figurat.”

Sigur, că la modul acesta, şi cărţile de succes tipărite la Bucureşti, tot Dumnezeu “le-a scris”. Cititorul nostru să-şi amintească ce epigraf (motto) are Noul Testament, în versiunea Bibliei noastre ortodoxe: “Noul Testament în cel vechi se ascunde…” Fericitul Augustin, Introducerea 73, la Ieşire. Înainte de-a fi Noul Testament în chip firesc a fost Vechiul Testament, ce conţine, aşa cum se ştie, religia lui Israel, neamul ales de Dumnezeu să-i împlinească făgăduinţa; trăitor în legea morală omul să ajungă la mântuire prin credinţă.

În capitolul VII a *Istoriei credinţelor şi ideilor religioase,* intitua*t “Când Israel era copil…”* Mircea Eliade (universalul nostru!) scrie următoarele despre “Primele două capitole din Geneză”: “ Religia lui Israel este, pin excelenţă, religia Cărţii. Acest corpus scriptural este constituit din texte de vârste şi orietări diverse, reprezentând, desigur,

tradiţii orale destul de vechi, dar reinterpretate, corectate şi redactate în cursul mai multor secole şi în medii diferite. Autorii moderni încep religia lui Israel cu Avraam. Într-adevăr, după tradiţie, el este acela care care a fost ales de Dumnezeu pentru a deveni strămoşul poporului lui Israel şi a pune stăpânire pe Canaan. Dar primele unsprezece capitole din Facerea povestesc evenimentele fabuloase ce au precedat alegerea lui Avraam, de la Facerea Lumii până la Potop şi la Turnul Babel. Redactarea acestor capitole este, după cum se ştie, mai recentă decât multe alte texte ale Pentateuhului. Pe de altă parte, unii autori, şi din cei mai de vază au afirmat că cosmogonia şi miturile de origine (creaţia omului, originea morţii, etc.) au jucat un rol secundar în conştiinţa religioasă a lui Israel. Pe scurt, evreii se interesau mai degrabă de "istoria sfântă", adică de raporturile lor cu Dumnezeu, decât de istoria originilor, care relatează evenimentele mitice şi fabuloase din *primordium."*

Iată o sursă ca răspuns la întrebarea cititorului din Arizona. Gândul nostru leagă lucrurile şi altfel, după ce o singură întrebare răstoarnă în faţa noastră milenii întregi de istorie, care au ajuns până la noi salvate printr-un singur cuvânt: BIBLIA. Canaanul s-a mai numit şi Fenicia (ţara purpurei) şi dintre cetăţile-oraşe care au dezvoltat mari civilizaţii apuse s-au numărat: Tyrul, Sidonul, Ugarit, Byblos. "Fenicienii scriau pe foi de papirus pe care îl importau din Egipt; marele stat-oraş Byblos, de pe coasta feniciană a Mediteranei, a dat chiar numele grecesc al cărţii byblos (de unde Biblie "carte sfântă")…"(apud: Constantin Daniel: "Civilizaţia feniciană", Ed. Sport-Turism, 1979). Dar iată, dintr-un *Mic dicţionar al lumii antice* încă, de Horia C. Matei (ed. Albatros 1986): " Centru important al exportului de papirus spre lumea elenă, numele oraşului a devenit în greacă cuvântul comun *byblos* , desemnând acest material (*papirusul, hârtia* s.n.) (etimonul cuvântului *biblie).* Supus de asirieni, babilonieni, dependent de perşi, cucerit în 332 î.e.n. de Alexandru cel Mare, Byblos decade în epoca elenistică şi romană."

Sic transit gloria mundi! Dintr-o civilizaţie înfloritoare ce a durat milenii, în lumea antică, mai rezistă până la noi un singur cuvânt *byblos/ biblie* – transformat şi acesta de greci în substantiv comun; înnobilat totuşi de aplicarea lui pe un corpus de cărţi sfinte ale Vechiului Testament iudaic şi Noului Testament creştin.

Iată ce este până la urmă succesul de carte şi cui aparţine el în perenitate. *Bibliei*; carte scrisă mai întâi nu pe papirus totuşi: a se vedea şi Manuscrisele de la Marea Moartă, dar aducând până la noi, prin "Galaxia Guttemberg ", civilizaţia hârtiei tipărite.

Nota bene: Cît priveşte cărţile Noului Testament, Evangheliile, ele sunt, ca să zicem aşa, cărţi de autor: Evanghelia după Matei, Evanghelia după Marcu, Evanghelia după Luca, Evanghelia după Ioan. Trei din ei au fost ucenici şi martori ai lui Iisus înainte de-a fi preaslăvit în Hristos Domnul. Sfântul evanghelist Luca (medic, scriitor şi pictor), l-a însoţit în peregrinările lui elenistice pe noul chemat Saul din Tars, cel numit în noul său misionariat Pavel (la catolici Paul). Faptele Apostolilor sunt scrise poate de Luca (de Petru în nici un caz, spun unele surde), epistolele Sf. Pavel sunt scrise, fireşte, sub semnătura lui. Celelalte epistole au deasemeni autorii lor expliciţi. Apocalipsa Sfântului Ioan aparţine revelaţiei târzii din insula Patmos a evanghelistului Ioan teologul, cel iubit în mod special de Iisus, despre care ceilalţi ucenici ai Domnului credeau că "acela nu mai moare; dar Iisus nu i-a spus (lui Petru!) că nu mai moare, ci: dacă voiesc ca acesta să rămână până voi veni, ce ai tu?" (Ioan 21, 23). Ei rămân până la venirea Domnului prin

mărturiile lor din Evanghelii, dictate lor, firește, de Duhul Sfânt; căci au fost scrise mult timp după Inviere şi Înălțarea Domnului la cer.

Acest text este un răspuns de bunăvoință la nivelul cunoştințelor noastre biblice – nimic mai mult. În toată lumea sunt specialişti anume formați în institute de cercetări biblice, iar despre Cartea Cărților s-au scris deja biblioteci întregi. "Ci sunt şi alte lucruri pe care le-a făcut Iisus şi care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris.Amin." IOAN 21, 25.

Heidegger în româneşte

„În momentul în care Heidegger este târât prin noroi peste tot în Occident, în România se vând 42.000 de exemplare dintr-o carte de-a lui ! Povestesc asta peste tot şi nimeni nu vrea să mă creadă. Trebuie să recunosc, este uluitor. Ce destin mai avem şi noi !" – îi scria Cioran lui Gabriel Liiceanu la 9 ianuarie 1989. (În 1988 apăruse la Editura Politică volumul *Repere pe drumul gândirii).* În plină prăbuşire a ceauşismului , într-o Românie a cruzimii şi deriziunii generalizate, a umilințelor, terorii şi nimicniciei, nu doar că se citea cu nesaț *Republica* lui Platon şi se traduucea *Filocalia*, dar la aceeaşi editură care, financiar, trăia grație volumelor din seria „gândirii" lui Ceauşescu apăreau Jaspers, Toynbee şi Marcuse, Stephane Lupasco, Alvin Tofler şi J. Habermas din, mă rog, varii şi oculte rațiuni de perestroika. În Bucureştii iernii dintre 1988 şi 1989, Heidegger suna ca vuietul unei cascade în mijlocul Saharei. În Bucureştii primăverii lui 2003, *Sein und Zeit* vine ca un tanc uriaş în arena cu nisip şi rumeguş a unui biet circ de provincie."

Aceste cuvinte scrise de criticul Dan C. Mihăilescu, într-un superb articol din suplimentul de cultură al ziarului Cotidianul : *Litere, Arte, Idei*, pe care săptămânal îl păstoreşte, trezesc emoții şi amintiri teribile. Într-adevăr, şi noi am procurat în 1988 *Repere pe drumul gândirii* de Heidegger *de subt raft* ; şi nouă ni s-a dat grația ca poetul Ioan Alexandru să ne fi povestit la o masă din grădina restaurantului Casei Scriitorilor, cum l-a cunoscut el pe cel mai mare filosof al secolului XX, Martin Heidegger, în „căbănuța" lui din Munții Pădurea Neagră, unde zi de zi îşi punea dinainte la masa de lucru o pericopă filosofică, pe marginea căreia medita. De aceea ne bucurăm că Dan C. Mihăilescu nu-l uită în articolul său nici pe poet, plecat între timp la Domnul, şi dedică

aproape întreg numărul LA &I evenimentului cultural de la Bucureşti , ce a marcat apariţia în româneşte a celei mai importante cărţi de filosofie a secolului XX: *„Sein und Zeit" (Fiinţă şi Timp*) la Editura Humanitas, în traducerea lui Gabriel Liiceanu şi-a lui Cătălin Cioabă.

„Această primă traducere a lui *Sein und Zeit* în limba română este dedicată lui Walter Biemel" specifică traducătorii în deschiderea cărţii. Miercuri 7 mai, în Amfiteatrul „Mircea Florian" de la Facultatatea de Filosofie a Universităţii bucureştene Profesorului Walter Biemel i s-a conferit titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universităţii din Bucureşti, împreună cu traducerea în româneşte a cărţii *Sein und Zeit.* Profesorul Walter Biemel s-a născut la Braşov, într-o famile de saşi , şi în 1942, la 24 de ani, ajunge la Freiburg, în Germania, ca doctorand al lui Heidegger, dar şi mai mult încă, remarcat fiind la cursurile şi seminariile marelui filosof *al fiinţei,* devine unul din apropiaţii săi şi poate cel mai bun prieten al acestuia, dând peste ani, în 1973, o monografie Heidegger, pe care filosoful însuşi o considera „drept cea mai bună introducere în gândirea sa, fiind aşezată, în preferinţele sale, mai presus decât faimoasa monografie *Drumul gândirii lui Heidegger* a lui Otto Poggeler".

Revenit în patria de origine şi în Bucureşti, oraşul primelor sale studii de filosofie, profesorul Walter Biemel consideră *istoric* momentul apariţiei în româneşte a lui *Sein und Zeit* şi totodată „cel mai frumos cadou pe care l-aş fi putut primi cu ocazia celei de-a 85-a aniversări a zilei mele de naştere şi un semn că iubirea mea pentru România nu rămâne fără răspuns."

Romanul literaturii

De la *cenacliştii bârlădeni* Ion Iancu Lefter şi Cezar Ivănescu, alături de care debutam în 1959 pe o coloană de ziar, în Iaşi, la *ieşenii încâlciţi şi boemi*, fără un cenaclu anume, vaganţi, şi *în afara legiilor în vigoare, comuniste şi staliniste,* între care i-am întrezărit pe genealoidul Adi Cusin sau pe Mircea Ciobanu, sau din nou, pe bârlădeanul Cezar Ivănescu, suind *o vreme în Nord*, la Suceava, unde se înfiripase un adevărat *grup disident sui -generis*, din care aveam să desprind chipuri şi figuri deja de istorie literară (unii regăsiţi în istoriile literare consacrate, din interbelic): Traian Chelariu, Lucian Valea, Teofil Lianu, George Sidorovici, dar şi foarte tinerii, pe-atunci, Marcel Mureşeanu, Radu Mareş, Alexei Rudeanu, Constantin Ştefuriuc, Ion Beldeanu, în luptă surdă cu *fiara partinică locală*, reprezentată de-un Platon Pardău, poet insignifiant şi de serviciu (prelungirea unui odios *Piticu local, secretarul cu propaganda la regiune),* aş fi pornit, fiind tentaţi noi înşine să scrim o carte cu acest titlu: *Romanul literaturii*.

O mărturie, în schimb, nicidecum o ambiţioasă *istorie a literaturii.* Câtă viaţă atâta literatură. Continuând cu experienţa bucureşteană, după ce staţionasem o clipă la *literaţii botoşăneni*; cum îşi închipuia A. E. Baconsky că sunt acei *fragezi prunci ai aşteptării unui destin premonitoriu*, la Bucureşti, unde ne-am vărsat şi ne-am revărsat, ulterior, în adevărata *maree neagră, sau tulbure doar,* din acei ani; în speranţa că totuşi vom reuşi *să ne impunem fără de partid şi ataşamente de conjunctură! Aiurea!* Partidul *era în toate !* Se ştie ! Partidul, şi odioasa sa fiică adulterină / concepută de ruşii sovietici, Securitatea ! *Nu ne-am supus jugului, nu ne-am plecat capul, cu riscul ca sabia să-l fi tăiat…*

Aici cunoşteam însă , încă vii, ca o compensaţie, o parte din *monştri sacri de ieri şi azi,* ai literelor româneşti, de la Tudor Arghezi până la A. E. Baconsky, sau de la Marin Preda şi Zaharia Stancu, până la Eugen Barbu şi Octavian Paler, să zicem, sau, fireşte, pe Nichita Stănescu, pe Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Constanţa Buzea, Gheorghe Istrate, etc., unii *regăsiţi*, dealtfel, căci îi cunoscusem deja, din voiajuri literare şi şezători în provincie, la care participasem fără patetismul specific epocii, mai curând cu umor şi detaşare, sau mai bine zis, poate, printr-o prezenţă reţinută, sau prudent dozată.

Din toate acestea ce s-a ales? Cineva ne-a luat înainte, şi-a scris, publicând recent, un *roman al literaturii*, subt titlul calificat de *Istoria literaturii române / de azi pe mâine / 23 august 1944 – 22 decembrie 1989*, în care-i regăsesc şi pe eroii virtualului meu *roman al literaturii,* dar şi pre mulţi alţii, *aproape toţi ,* cei care în această lungă perioadă, totuşi, au avut o semnătură subt compuneri literare, nu neaparat, *opere*.

Autorul acestei *măreţe realizări* (sic!) este un istoric şi critic literar cunoscut, dealtfel, şi *popular,* mai ales prin cele două ediţii ale unui *Dicţionar al literaturii române contemporane* din anii 70/80 ,sau, atenţie, din cercul *ciumat* al lui Eugen Barbu. Insă numai iniţial prezent acolo, deoarece Dl Marian Popa (căci despre dânsul e vorba aici) se desprinse la timp de sub tutela maestrului; căci prea orgolios, prea *personalizant*, sau independent în vederi, cum doriţi, avea lucruri mai bune de făcut, decât să-l ţuţerească la nesfârşit pe autorul, între altele, şi-al unei *Istorii a literaturii*, mai mult *imaginară,* decât reală. Cine ştie, dacă primul impuls de-a scrie el însuşi, o istorie a literaturii române, dar cu unelte adecvate, nu –l va fi avut Dl Marian Popa chiar în acei ani, când Eugen Barbu, se tot *lungea şi lăţea*, în câmpia literaturii pe toate haturile şi suhaturile ei, extravertit şi ambiguu.

Gând bun şi norocos, pe care autorul primei istorii literare postbelice serioase, l-a şi dus, iată, până la capăt. Modelul (obsedant) este, în mod firesc, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu. "Cronologic", pornind, aproape *de la aceea încoace*, lucru dealtfel relevant şi reverenţios, căci ce mai putea *scorni altceva* un istoric literar ulterior genialei istorii călinesciene despre autorii incluşi acolo ?

Apoi, ca şi G. Călinescu, Dl Marian Popa face din istoria sa , cum spuneam, *un roman al literaturii*, după chiar expresia domniei sale, *balzacian şi ionescian*, *o operă literară în sine,* în care de dragul talentului literar autorul abandonează, pe alocuri, realul, înlocuindu-l cu imaginarul şi anecdota.

Inteligent, cultivat (cu o carieră universitartă începută în România şi continuată în Germania Federală), atent şi din exil la realităţile româneşti, atât din ţară cât şi din diaspora, Dl Marian Popa a avut capacitatea de-a surprinde fenomenul literar românesc, într-un interval bine marcat de cele două borne istorice: 23 august 1944- 22 decembrie 1989. Dealtfel acest *roman al literaturii* e supraîncărcat de detalii de epocă şi digresiuni în filosofia culturii a respectivei perioade. Politicul, sociologia, fuzionează adesea corect cu religiosul şi metafizica. Nu se uită aproape nimic, nu se iartă aproape *totul*. Marii autori sunt citiţi filă cu filă, de un ambiţios critic, care vrea să-şi dea verdicul său personal. *Marii autori* inventaţi de modă sau conjuncturi, în spirit *de gaşcă,* sunt puşi, nu de puţine ori, sub semnul întrebării, dacă nu de-a dreptul ridiculizaţi. Şi totuşi, subiectivismul, prejudecata sunt în floare şi-n noua istorie a literaturii postbelice de până la momentul *căderii comunismului.* Notarul *balzacian* transcrie adesea, când nu inventează, acte fictive, *ficţionarul ionescian* mai curând e în elementul său, sarcastic şi

imaginativ, fără limită. Dacă un cititor atent s-ar pune să ia la mână *gafă după gafă* sub raportul documentării stricte, ar umplea zeci de pagini minuțios condensate. Istoria însăşi, aflată în discuție, editată la Fundația "Luceafărul" (Istoria călinesciană apărea la Fundația Regală "Carul II"), cuprinde, în cele două volume, de câte aproximativ 1250 de pagini fiecare, pe literă mică, corp 10 şi 8/ se citeşte cu lupa !, o aglomerare-n pagină, şi-o *îndesare-n sacul istoriei,* iremisibilă.

Va fi ieşit istoricul, ca şi altădată Călinescu însuşi, din această aventură, *epuizat, şi doar aparent blazat (Ce mare lucru am făcut, răspundea G. Călinescu entuziasmului editorului său Al. Rosetti, care numai în ultimul moment dădu acelei capodopere aspectul monumental, într-un singur volum; inițial se scontase, la fel, pe editarea în două volume !),* ca după un act erotic prelung, nu prelungit anume, pentru plăceri perverse? In concluzie, autorul nu-şi pune probleme asupra eficienței actului său, ci mai curând a eficienței producției literare în sine, a perioadei tranşate-n istoria sa: *Este bună sau rea literatura acestui timp neaşteptat şi nedorit ?* Aceasta este întrebarea, de vreme ce moftangii literari şi revizionişti de ultima oră deja pun problema *unui alt canon literar,* şi-a spulberării în neant al celui postbelic, de până la revoluția din decembrie 1989.

Istoricul literar Marian Popa răspunde întrebării sale atât de arzătoare prin cuvintele unui istoric al patriei sale/ Gheorghe I. Brătianu, din 1945, înaintea martirajului său în închisorile de la Gherla şi de la Aiud: *"Adevărul va dăinui, indiferent de soarta celor ce l-au servit."* Dealtfel, Marian Popoa, precum G. Călinescu la vremea sa, conclude asupra scopului său, încă din prefața la primul volum: "Utilitatea acestei Istorii? Autorul ei s-a apucat de scris cu două gânduri. O atare Istorie ar putea preveni în viitor pierderea timpului şi a cumpătului. (…) *In fine, autorul este convins că scriind Istoria aceasta şi-a făcut datoria față de poporul şi limba sa, a căror soartă ar putea să fi fost programată prin similitudini față de aceea a amerindienilor."*

G. Călinescu, în patetismul şi exaltarea sa, specifice, nota, în *Prefață* jumătatea de pas făcută *mai înainte peste munca onestă, mai totdeauna, câteodată excelentă, a atâtor arhivişti şi istorici literari.* Lansând mai sus orgolioasa afirmație inițială: *Prezenta operă nu iese din goluri.* Datând *Opera* la 24 Ianuarie 1941(zi istorică semnificativă !) / *In aceste timpuri de suferință națională…*

Dl Marian Popa ar fi trebuit poate să mulțumească smerit *jumătății de pas* făcut de *întâia istorie a literaturii române în înțeles propriu*, călinesciene…Intîmplător sau nu, la finalul celor două masive volume, noul istoric literar, îşi construieşte *concluzia istorică în sine* incluzând/ nu propriu zis pornind de acolo, şi un citat dintr-o scriere post-decembristă a noastră/ ceea ce, în mod vădit, ne-a emoționat mai profund chiar decât parcimoniosul articol , plin de inexactități bio-bibliografice, altfel onest, dedicat în corpul istoriei, numelui nostru, fără a ne fi citit, evident, decât pe sărite, ori din alte interpretări critice. Dar astea fac obiectul unei altfel de abordări ! Aici să ne urmărim gândul şi scopul inițial de a saluta, totuşi, noua Istorie a literaturii române, ca pe o *continuare* a ilustrei Istorii călinesciene…

"Marele Maestru al Lojei Grand Orient de France, declară: *"După normele noastre occidentale, România e o societate de tip nevrotic. Pe cale de destructurare. Psihic bolnavă. Tratamentul nu priveşte economia. E deopotrivă etic şi cultural. (*Ives Stravides. Franc-masones: la conquete de l/Est, Express, nr. 2114, 17.1.1992). Din contra, spun optimiştii: o țară şi un popor care au trecut prin experiența comunismului de tip sovietic, au dat dovadă de laşitate şi s-au supus alienării, dovedesc o vitalitate

remarcabilă, dacă au supravieţuit acestor probe. *"Se termina un coşmar şi în urma lui trebuia să urmeze (într-un mod aproape de neînţeles) cea mai lungă ceartă şi cea mai asurzitoare gălăgie din istoria poporului român", sintetizează după un an, Ion Murgeanu, om, poet, şi prozator, simplu".* Unii se vor grăbi să conchidă: alte măşti, aceeaşi piesă. Alţii vor zice invers. Procesului trecerii de la capitalism la socialism cu perspectiva ajungerii în comunism îi va urma procesul de trecere de la socialism la capitalism, fără vreo perspectivă. Sinusoida predării şi preluării subite a puterii, având ceva de film comic mut şi de teatru de marionete a ilustrat istoria acestei entităţi: în spaţiul român s-a încercat şi în parte s-a reuşit blocarea progresului nu neapărat prin anularea teritorială, ci prin interzicerea sistematică şi strident mecanică a dezvoltării şi împlinirii a ceea ce s-a început în această ţară, cu şi fără voia ei."

Concluzia, să recunoaştem, rămâne una tragică, şi *deschisă,* ca-n amfiteatrele antice greceşti, chiar în acest moment, când avem din nou libertatea să călătorim, fără vize, în spaţiul european. Insă pe ce bani ? Căci *leul românesc* , cu acoperire-n aur, altcândva, e astăzi slugă umilă a dolarului, iar noii monede *euro* nici cel puţin servitor în livrea…

Contrucţia României *europene*, inclusiv literatura, după aproape 50 de ani de *paşalâc rusesc* (fie-ne iertat calamburul !) îşi suge încă degetele din *mitul lui Manole, Manole,* despre zidirea bisericii mănăstirii Argeş, de pe vremea legendarului, dacă nu chiar apocrifului Negru Vodă. Timpul e reversibil la noi, căci istoria se repetă la infinit, şi-n detalii *aiuritoare*. Inclusiv, *istoria literaturii*... în datele ei, mai mult sau mai puţin *teoretice,* mai mult sau mai puţin *exacte*...Chiar atunci când e scrisă cu aplicaţie şi talent. Şi cu bune intenţii…

Cea de a doua dizidenţă a lui Mircea Dinescu şi ultima

Excedat de necontenitele metamorfoze ale iniţialului şi în rele iniţiatului FSN până la forma lui de partid unic, care practică şi el tranziţia din groapă în râpă, după o luptă seculară care a durat de vara trecută până as/vară, când iată cum fostul dizident al regimului comunist Mircea Dinescu a trecut de la *prima* la *cea de a doua sa dizidenţă* , întrucât onişorii de serviciu au încercat să-i treacă în şomaj taman pe cine? Pe el, pe Dinescu, dar şi pe Andrei Pleşu şi H.R.-Patapievici, fruntea inteligheţiei româneşti militante, dar fără partid , sau chiar fără simpatii de partide. Am privit ca la un spectacol de prost gust la "blocada" onişorilor în cadrul CNCAS, dar poetul Dinescu este un luptător şi un rezistent; când apare la televizor spulberă toate speranţele guvernelor în exerciţiu perpetuu, ce se străduiesc hâtre, tot ca pe vremea aia – să-i negocieze, cum se spune mai nou, aportul.

Mircea Dinescu este un analist sagace şi obiectiv, deşi foarte temperamental; el rămâne în continuare unul din doftorii fără arginţi ai traziţiei, care pun diagnostice exacte şi ne dau fişa de temperatură a actualităţii româneşti de ieri, de azi, şi de mâine. Neiertător cu PSD şi cu Adrian Năstase, dar şi cu "nea Nelu"/ alias Iliescul-Bunicuţa, în binecunoscutul lui stil " de satiră politică", poetul le pune în faţă politicienilor mereu o oglindă mărită din care urechile de măgar din "basm" adesea trec de ramă. Iar ca toate acestea să poarte un nume Mircea Dinescu şi-a înfiinţat gazeta sa proprie intitulată:

"Aspirina săracului", care apare într-un tiraj domestic , cu precizarea: "Revistă compensată pentru 22 milioane de pacienți".

Dacă deviza Junimii era: "*Intră cine vrea, rămâne cine poate"* – cea a gazetei dinesciene ar putea-o parafraza, astfel: "Citeşte cine vrea, râde cine poate". Desprindem din "Aspirinei săracului" un mesaj de Crăciun, aruncat cititorilor de oriunde, peste bord, laolaltă cu sacii de cartofi care deja au încolțit în cala transatlanticului Foamei:

<u>GLUMA DE MESTECAT</u>/ "Moş Crăciun vine cu sacul de daruri la somalezi: - Aţi mâncat tot ? întreabă Moşul./ - De unde să mâncăm, că n-avem ce, spun somalezii./ - Dar copiii voştri au mâncat tot ? continuă Moşul./ - N-au mâncat nici ei, că n-au avut ce, spun somlezii./ - A, zice Moşul, păi cine n-a fost cuminte şi n-a mâncat tot, nu primeşte cadouri !"

De Crăciun poetul Mircea Dinescu, a acordat cititorilor Suplimentului Cultural, un autograf special şi toate urările de bine şi de drag...

<u>AUTOGRAF MIRCEA DINESCU</u>

Domne-fereşte

Istoria parcă ne duce-n burtă
şi parcă a uitat să ne mai nască
preafericiții cu privirea scurtă
sorb borşul dogmei ce le plouă-n bască,
făcând spre lucruri zilnic reverențe
căci cine ştie ce episcop doarme
în polonic, în coşul pentru zdrențe,
în țevile acestor triste arme
unde Nebunul îşi cloceşte crima
şi ne omoară fiindcă ne iubeşte,
când ne e foame desenează peşte
când vine frigul arestează clima,
opriți Istoria – cobor la prima,

opriți la stația Doamne-fereşte.

<u>.....peste zece ani....</u>
Poetul, dizidentul si deceptia

de Mihail Neamtu

(….) In anii de hazna si servitute ai socialismului, Mircea Dinescu n-a acceptat ca viata literelor sa fie guvernata exclusiv de „autonomia esteticului.“ Acum douazeci de ani, la 17 martie 1989, poetul declara pentru ziarul Libération ca drepturile omului sunt incalcate (precedentul fiind interviul dat postului Radio Moscova in august 1988, cand a laudat perestroika lui Gorbaciov). Cativa intelectuali de prestigiu — Geo Bogza, St. A. Doinas, Mihai Sora, Octavian Paler, Al. Paleologu, Dan Haulica si Andrei Plesu — s-au solidarizat cu Mircea Dinescu printr-o scrisoare de sustinere. Poetul a fost dat afara din serviciu, iar semnatarii au primit interdictia de-a mai publica (cu exceptia antifascistului Geo Bogza). Devenit faimos prin intermediul Europei Libere, Mircea Dinescu a fost salutat – alaturi de Doina Cornea – drept erou al constiintei nationale. La Revolutie, intreaga tara si diaspora fac cunostinta cu cel mai spectaculos intelectual-dizident al „epocii de aur“. In ziua de 22 decembrie 1989, cel care a rostit faimoasa declaratie „Fratilor, am invins!“ a fost iubit instantaneu de intreaga Romanie.

Dupa ianuarie 1989, strategia imprietenirii cu puterea a dat neasteptate roade. Ion Iliescu, indeosebi, s-a bucurat de invitatii pe proprietatile poetului (in Ialomita sau in Dolj, „La Cetate“). Orientarea prodemocrata l-a mentinut succesiv aproape de Emil Constantinescu, Theodor Stolojan si Traian Basescu (pe care l-a laudat in campania din 2004, pentru a-l apropia intr-o caricatura din 2009 de figura lui... Hitler). Dupa 2005, si de atunci fara alte fluctuatii de simpatie, Dinu Patriciu sau Calin Popescu Tariceanu au vibrat la pofta de concesie si interesele de asociere ale domnului Dinescu.

Sigur, a existat si batalia pentru deschiderea arhivelor fostei Securitati. In afara acestui episod onorabil, insa, mandatul vigilentei etice („to speak truth to power“) s-a prafuit usor. O perioada, scrisul de pamflete suculente si pastile pontoase a mai atras cititorii de politica (nu si poezie). Histrionul latifundiar s-a reprofilat apoi in domeniul business cu Sorin Ovidiu Vantu, Silviu Prigoana sau Academia Romana, devenind – dupa propria declaratie – un fermier capabil sa investeasca (fara profit) peste un milion de dolari (echivalentul Premiului Nobel pentru literatura sau pace).

Toate acestea n-ar fi fost deloc prilej de sminteala, daca, de ani buni, atat harul creatorului, cat si indrazneala protestatarului n-ar fi lasat loc unei masti de circar. Apropiat de marii oligarhi, el vinde necazul proletarului si compasiunea pentru mujic. Vrea sa apere limba romana, dar ca la usa cortului. Impreuna cu Stelian Tanase, fostul dizident dezbate situatiunea intr-o cheie manelist-intelectuala. Nu e loc de rigori conceptuale, reflexe profesioniste, comparatii pertinente sau referinte istorice exacte: vorba sa curga, timpul sa treaca, iar magnetul poantei – oricat de ieftine – sa tina audienta aproape! Sueta gazduita saptamanal in studiourile din Piata Presei Libere ajunge astfel o imitare a „hazului-de-necaz“ propus americanilor de Stan si Bran, in timpul marii depresiuni.

Invitat sa comenteze orice subiect imaginabil, Dinescu bate campii pe sute de hectare. Cei care-l invita si, probabil, el insusi mizeaza pe imaginea omului simpatic – „prieten al elitelor“, pe alocuri, dar si „baiat de comitet“. Chestionat pe cele mai marunte teme, el se pronunta cu fanatism obosit, aplomb sau certitudini infantile. Uneori, da impresia ca ar face orice sa ne tina, contra cost, atentia mereu treaza: de la expectoratii involuntare si mici injuraturi live, pana la cantece la firul de ceapa sau catrene usor libidinoase, fostul patron al Academiei Catavencu ajunge, la ore tarzii, lautarul favorit al

gloatei. In momentele de sobrietate, se mai aud doar injuraturi catre yankei, spasmul grijii pentru soarta stangii, relativizarea notiunii de coruptie, o gustoasa reteta culinara si explicatia despre rolul ecologic al ciorilor dupa campania agricola de toamna.
Darul povestirii si umorul oaches raman in rezerva de inzestrari native ale fostului mare poet si curajos dizident. Ridicat insa pe estrada balciului nostru balcanic, Mircea Dinescu – comparat odinioara cu expresionistul Blaga – nu mai gireaza astazi decat mahalaua unei eterne tranzitii. (fragment, din REVISTA"22"- martie, 2009)

<u>Un articol discuabil apărut în "Cotidianul":</u>

Mi-e greu fără tine, dar nici cu tine nu mi-ar fi uşor
30 Iul 2009 Mircea Dinescu

Ce s-ar fi întâmplat dacă sora noastră mai mică, fugită de acasă şi care acum se droghează cu praf de seceră şi ciocan şi trăieşte în concubinaj cu bătrânul soldat Ivan Turbincă, s-ar fi întors spăşită şi, în loc de republică, s-ar fi numit astăzi judeţ?

Păi socotind că din cele aproximativ patru milioane de suflete care populează Basarabia două milioane sunt de origine rusă şi ucraineană (nemaipunând la socoteală „scorciturile", cum frumos spuneau copiii mei despre ei înşişi), probabil că la ora asta

Traian Băsescu ar fi abandonat Ţinutul Secuiesc şi, costumat în rubaşcă şi cizme unse cu dohot, s-ar fi gudurat pe lângă preşedintele consiliului judeţean Vladimir Voronin, în compania căruia ar fi tras un cazacioc preelectoral şi ar fi închinat un pahar de samagon în cinstea noii axe Bucureşti - Moscova - Kiev..Celebrul distih popular „Limbă dulce, cur viclean /caracter de moldovean" s-ar fi potrivit perfect pe butelcuţa preşedintelui României, care nu s-ar fi sfiit să se joace şi de-a găgăuzul de dragul unui nou mandat.Pe de altă parte, în loc de drama micii republici moldoveneşti, unde urmaşii lui Ştefan cel Mare flutură acelaşi steag roşu ca şi urmaşii lui Kim Ir Sen, s-ar fi vorbit în Europa despre convulsiile României Mari care, obligată să poarte o insulă rusofonă în spinare, de o mie de ori mai babană ca Insula Şerpilor, ar fi plutit şi mai greu prin băltoaca posttranziţiei capitaliste..Să revenim la oile noastre tunse şi să zicem mersi că şpicherița de la buletinul meteo al televiziunii moldoveneşti anunţă că „bati vîntu di la un capăt la altu al republişii", ci nu al judeţului, fiindcă oricum la alegerile din toamnă se prefigurează şi la noi un uragan.

<u>COMENTARIU PE NET:</u> OvidiuM 31-Iul-2009 00:11
<u>" Dvs sunteti o enigma pt mine</u>
Domnule Dinescu, va marturisesc sincer ca este o enigma pentru mine de unde vine *consideratia pe care v-o poarta nume importante ale culturii romanesti contemporane. In afara faptului ca sunteti un "smecheras simpatic", pe mine unul nu ma surprindeti cu niste calitati deosebite, in afara poate aceea de a face bascalie, doar cateodata in mod fin.*

In rest, trecutul dvs apare cam dubios iar dizidenta dvs imi apare fortata din exterior in acelasi fel in care fortam diversi dizidenti de valoare umana si intelectuala indoielnica din republica Moldova, doar pt ca reprezinta pt noi - prin intermediul presei! - un licar de speranta. Poate ca ma insel, e greu sa judeci de la distanta atator ani, dar intuitia imi spune ca nu pot fi prea departe de adevar.Autosuficienta dvs de intelectual roman care a reusit sa fie un pic mai smecher decat cei de langa care a trait, fara sa se

puna niciodata la incercare cu adevaratii intelectuali care se avanta in piata ideilor la nivel global, reprezinta intr-un fel masura noastra ca popor, intotdeauna galagios dar niciodata capabil sa se ridice din mocirla calduta in care se scalda, vezi doamne in scarba. Cred ca daca ca daca va privesc in felul acesta, curvasareala dvs politica si pseudo-intelectuala capata o nuanta de normalitate, dvs fiind in fond si la urma urmei un specimen reprezentativ pentru smecherii isteti si obligatoriu descurcareti, dar stricati pe dinauntru, de care este plina tara asta.

Acest post este pana la urma un atac la persoana, unul pe care probabil ca il voi regreta in cateva minute. Acum sunt tanar, am propriul drum de urmat, dar in 15 ani ne vom intersecta, sunt sigur, si va promit ca voi incerca sa va pun in dificultate. Sper ca pana atunci sa n-ajungeti un simbol mai puternic decat sunteti deja, ca avem si-asa prea multe non-valori pe post de simbol in tara asta.

”NOTA BENE: “Celebrul distih popular” citat de MD în aricolul său despre Moldova de dincolo de Prut, plin de inexactităţi şi confuzii, face parte din acel gen “popular”, pe care spontanul poet l-a inventat, la necesitate, el însuşi, “ de dragul rimei”. Aici, jignind Moldova şi pe Moldoveni ca generalitate istorică. Uitând că Moldova şi Moldovenii au iniţiat,. după Unirea de la 1859, ceea ce am numit, şi mai numim încă, chiar şi prin hârtoaspele actualei “tranziţii”, România Modernă. Cuza şi Kogălniceanu, V. Alecsandri-ministru de externe, primii ei legiuitori, rămaşi de legendă, dar şi Eminescu şi Labiş, veniţi toţi de la Iaşi “ca să moară la Bucureşti”, după ce (cazul lui Cuza), au fost scoşi, în mod brutal , mai întâi, dn viaţa publică. Nu numai Eminescu şi Labiş au venit de la Iaşi la Bucureşti “ca să moară”, dar ,ultimul, cu voia Dvs., şi Cezar Ivănescu, al cărui principal “asasin moral” ar fi, în opinia multora, chiar Mircea Dinescu, în inconştienţa şi uşurinţa lui de a-l defăima public, ca “fost informator al securităţii”. Din calitatea lui de “temnicer, cu cheile de la dosarele fostei securităţi la brâu” (pe care, spun unii, ar fi cunoscut-o încă de la tinereţe, şi altfel…) C.I. n-a fost primul caz şi nu va fi nici ultimul…Avem impresia, nu de puţine ori, că acest CNSAS a fost anume creat pentru reglarea de conturi mai ales cu incomozii post-decembrişti, şi nu cu foştii colaboratori ai securităţii, în primul rand. (A se vedea poziţia lui Dan Voiculescu şi alţii ca el dovediţi şi totuşi aflaţi în parlament şi în guverrn,poatre şi în instituţia prezidenţială, pe scaune mari. (ION M.)

Ion Beldeanu între melancolie şi vis

“Starea de vid” e o exagerare oricum, în definirea chiar şi a celei mai recente poezii a lui Ion Beldeanu. Ostentaţia din acest titlu, aplicat ultimei sale culegeri de poeme (”Starea de vid”, Editura Lidana, 2005), circumscrie de fapt golul exterior, “ruinificenţa” (nu *ruinarea!)* cetăţii, “peste străzile semănate cu flegme/ şi zidurile soioase/ duhnind a urină/ peste lamentaţiile corului de cerşetori/ din Piaţa Cezarului/ fluturându-şi excrescenţele”. Peisajul devine terifiant şi poemul bubuie cu pumnii strânşi pe un final atroce văzut din fereastra deschisă din care poetul priveşte “ploaia neagră/ de păsări care plutesc/ deasupra Parcului Municipal/ apoi aud detunăturile/ vaerul şi mirosul înecăcios de pene arse/ până când bulgării aceia croncănitori/ cad izbindu-se unul câte unul/ pe

caldarâmul zdrenţuit/ înroşindu-l stropindu-l/ cu petale de purpură:" Barbaria "civilizaţiei" peste aproape romanticul spaţiu al meditaţiei şi melacoliei, asumat de poet în cărţile sale de până acum: "Armura solară" (1984), "După amiaza unei amintiri" (1985), "Lecţia de melancolie" (1987), "Seminţe eterne" (1990), "Proba mea de viaţă" (1995), "Ceaiul de după execuţie" (1999), "Realitatea are chipul tău" (2002), îl oripilează, adâncindu-l în sine, acutizându-i calitatea de lider responsabil, al unei anume formaţiuni culturale, şi nu neapărat poetice, sau nu totdeauna, şi nu în primul rând. Însă "Provincia" lui Ion Beldeanu, poetul bucovinrean emblematic, nu pentru "localismul" colorat etnic al "dulcii Bucovine", cât pentru noul ei statut etic, al enormei mutaţii ce s-a produs de la sat la oraş, pentru identificarea poetului cu noul megalopolis, desprins totuşi din ramele unui păşunism sui generis, de până mai ieri. Este impresionant saltul făcut de poet mai apoi, prin asumarea totală al unui destin de pecete sensibilă, al noi citadele, din care istoria va sustrage o vreme augustiniana *Civitas Dei*, înlocuind-o cu o insignifiantă scolastică a derizoriului. Noua cetate devine, astfel, pentru poetul trăitor în ea "un loc vulnerabil" , o alegere pe muchie de cuţit: "Incerc să reţin această stare/ de iniţiere în arenele Poeziei/ Scriu despre clipa de contaminare a oglinzilor/ un loc vulnerabil, vei spune/ Bună seara, bună seara/ vino să privim acvariul/ cu peştişorul de aur/ adunând pentru sine/ aluziile roze// O picătură de sânge sparge echilibru." Poemul într-un vers (de fapt) care încheie întreaga divagaţie metaforică despre "vulnerabilul loc" al oraşului de la "porţile toamnei", peste care "septembrie clatină poduri de frunze", face parte din tehnica obţinută prin "artele combinatorii" a poeziei lui Ion Beldeanu, pe parcursul a câtorva laborioase şi norocoase decenii.

S-au spus lucruri măgulitoare, la prima vedere, pe tot acest parcurs, despre poetul sucevean "ispitit de protagonism", au spus-o critici de cele mai diverse formaţii şi orientări, i s-a recunoscut, s-au li s-a impus, calitatea de lider al genericei Provincii literatoare, calitatea de maestru al banalului citadin transfigurat, revine în aceste comentarii, altfel voit generoase, laitmotivul "bacovianismului" său, pînă ce, într-un final, "autoritarul" Gh. Grigurcu vine cu o întreagă listă de mari, sau mai puţin importanţi poeţi din "zona provinciei", la care IB, chipurile, se adaugă: Fundoianu, Bacovia, Demostene Botez, cît şi Petre Stoica, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea (ce) au ca lejer numitor comun figurarea unor lumi apuse centrului, mistuite de complexul unei opoziţii mai mult ori mai puţin sublimate."

Ceea ce critica noastră de poezie nu are curajul (încă) să observe este că poezia, dacă nu totdeauna "cea mare", dar în orice caz autentică, se face mai ales în blestemata de provincie, din care răsar noi şi tot mai interesanţi poeţi, inconfundabili ca voce, dar mai ales ca destine. Unul din aceştia este Ion Beldeanu. Pe care mai puţin îl interesează ce crede despre el, sau ce vede la el "centrul", Capitala, măcinată oricum, în arenele postmoderniste, de lupte intestine pentru locul de premiant, şi mai puţin de sensul etic major al poemului ce personalizează valori, înfruntând istoria, sau pecetluindu-i, pur şi simplu, căderea. Astfel, încât suceveanul Ion Beldeanu din "Starea de vid", citit cu seriozitate, ne aduce aminte mai curând, de milanezul Eugenio Montale, din "Quaderno di qoattro anni" (Caiet pe patru ani), şi cu totul nesemnificativ, să zicem, de un Petre Stoica, ludicoidul degenerat în propriul manierism, sau şi de alţi "corifei", fără idei şi merite originale.

Mi-a rămas în minte (ştiind totuşi bine de ce!) Motivaţia Juriului Nobel la acordarea râvnitului premiu lui Eugenio Montale, în 1975: "pentru poezia lui distinctă, de

o mare sensibilitate artistică în interpretarea valorilor umane *sub semnul unei concepţii de viaţă dincolo de iluzii*" (sublinierea noastră). Ion Beldeanu are şi el un poem intitulat "Felia de iluzii": "De pe celălalt mal al apei ea striga/ "te iubesc precum iubesc lumina"/ şi valurile învolburate/ se răsturnau peste privirile mele/ subţiate de atâta aşteptare// "Te iubesc precum iubesc lumina"/ (…) Si sufletul, o, sufletul/ îşi savura mai departe felia de iluzii/ şi mă privea cu indfiferenţă." Sau într-un alt poem intitulat "Fără drept de apel" : "Sunt un norocos că până astăzi/ potcoava gloriei m-a ocolit/ dovadă aceste flori senzuale/ care îmi apără melancolia/ armură uşoară pentru derogările/ de excepiţe." Şi mai departe un alt poem interogatoriu, "Încă nu ştii cine eşti?": (…) "Cine eşti? Încă nu ştii cine eşti?/ Poet uitat prin nămolurile scrisului/ cum zice/ ochiul orb al confratelui nordic/ Dar sângele nu are miros/ nu-i aşa? Şi cartea din care-mi citeşti/ poartă culorile spaimei/ un ghem rece/ vinovat de propria-i existenţă// Cineva îmi scrie scrisoare/ despre viaţa sufletului/ şi despre tandreţea sa calmă/ ce lucrează la ridicarea piramidei// Sunt tot mai aproape de adevăr/ s-ar putea să mă vezi/ muşcând/ din carnea lui necruţătoare."

Această înţelepciune a melancoliei, pe buza unui vid istoric (Bacovia scria "un gol istoric se întinde…"), într-o terbiliă căutare de sine, şi într-un timp în care poeţii vorbesc tot mai puţin "despre viaţa sufletului", alunecând inexorabil în orgiile trupului gol şi spucrat de cuvîntul imund al căderii şi tuturor descompunerilor, face marca unei poezii puternice încă şi rezistente. Marea surpriză pe care ne-o aduce de la Suceava ultima carte a lui Ion Beldeanu, fireşte, nu este "starea de vid" în sine, ci semnalul acestei devastatoare "stări", ce cuprinde tot mai mult imperiul "global", din care literatura nu este nici ea cruţată. Regretatul Adrian Marino, locuitor el însuşi în "provincia cărturarului", pînă în ultima clipă, găsea comice… şi pe bună dreptate, "Premiile Nobel…date la Bucuresti" pe care, fireşte, nu le primeşte nimeni!. Ceva ne spune, tot mai insistent, în ultuima vreme, că mult râvnitul premiu, dacă se va ascorda cândva românilor, va fi primit, probabil, de un scriitor din provincie…un Montale român, trăind şi el, în Suceava sau Iaşi, la Cluj sau Timişoara, ori pur şi simplu la Focşani şi Galaţi, "în concepţia unei vieţi dincolo de iluzii". Provincia literaturii, da; depozitara unor mari talente şi-a unor melancolii atemporale sau pur şi simplu metafizice. Aşteptăm Provincia!

CEI DE LA DREAPTA ŞI CEI DE LA STÂNGA; MEMORII, JURNALE

„Gustul eternităţii" de Mihai Gramatopol

Întâmplarea face ca ultima carte pe care am citit-o anul trecut să fie a unui savant; eseist şi istoric, deopotrivă literat, de cea mai nobilă spiţă, căci preocupat din anii tineri chiar, de tragedia antică (*Moira, mythos, drama*, 1969), de antichităţi numismatice şi de arheologii nobile, din vechimea noastră daco-romană, dar şi elenistică (*Cultura elenistică,*1974, *Dacia antiqua,*1982, *Arta imperială a epocii lui Traian,* 1984, şi *Portretul roman în România,* 1985*,),* fiind totodată unul din autorii *Enciclopediei civilizaţiei romane,* 1882. Numele lui Mihai Gramatopol (n.14 febr.1937, Sibiu), ne rămăsese întipărit însă, în minte, mai ales ca traducător al extraordinarei cărţi a Margueritei Yoursenar, *Memoriile lui Hadrian.* Acum citim, în două volume *…Memoriile lui Mihai Gramatopol,* intitulate persuasiv/şăgalnic*, Gustul eternităţii…*în

care, autorul este, cum ar fi spus Constantin Noica, *un sămădău*, căci dă seamă, despre un Timp al Țării, mai întâi, lichidat, nimicit, cum se ştie, dar cu premeditare, de eternele „condiții vitrege" datorate istoriei, când aceasta devine teribilă, totodată meschină şi rea, şi despre un Timp al Său, care, implicit, devine şi un timp al nostru, resimțit din adâncimi sufleteşti asemănătoare. Un timp al biruinței până la urmă, al tuturor supraviețuitorilor terorii…cel puțin atât cât autorul „Gustului eternității" a mai putut mărturisi, liber de orice consecințe, trăitul şi trăirea, senzațiile, hăul, aglutinarea cauzelor, scopului şi mijloacelor. Mort în 1998, Mihai Gramatopol a mai prins măcar o gură de libertate, şi a mai circulat în Europa şi în lume ca specialist al istoriei, dar şi ca persoană privată. Ar fi prea mult să-l numim „de la dreapta", căci istoricul este obiectiv chiar şi atunci când vorbeşte, nu cu prea mare simpatie despre Carol II, şi în nici un caz despre înaintaşul său N. Iorga, autorul moral al unor asasinate politice, înainte de-a fi el însuşi asasinat politic. E un memento, de ceea ce i se poate întâmpla unui savant amestecat în politică, fără vocația politicii, cu gustul prea accentuat al puterii şi notorietății.. .

Analist fin a ceea ce a fost, a celor ce au urmat, şi-a celor ce vor să fie, chiar ne-fiind, dintr-un prezent deraiat anume, să nu mai fie ce a fost…Dl Gramatopol ne propune, totuşi, o grilă, şi ample sugestii de supraviețuire. *Timpul regăsit* nu este aici doar o cavalcadă de amintiri, nu de puține ori pătimaşe, sarcastice, căci implicit, el se constituie într-o dramatică mărturie, dintr-un proces mereu amânat, sau deschis ca o formalitate între altele, molimei roşii, comunismului românesc. Timp de aproape jumătate de veac el ne-a ros ființa şi ne-a desfigurat ca neam şi țară. Istoricul participă *la condamnarea fenomenului* cu ştiința, dar şi cu elocința tuturor înălțărilor şi prăbuşirilor, dinainte şi de după cel de al doilea război mondial, încă din interbelic, atunci când România urcase o clipă în top, fără nici un complex, la rând cu țările dezvoltate ale Europei. Cine a prăvălit-o, atât de dramatic, se poate citi şi „vedea", şi din această carte, exactă, nostalgică dar şi sagace, şi cum spuneam, pătimaşă, satirică pe alocuri (autorul, ca şi Caragiale, e şi el un *greculus* , din pornire…), literatul dând culoare şi prospețime unei narațiuni ce se citeşte *la rând* cu răsuflarea tăiată.

Multe sunt paginile, sau chiar capitolele, care pot fi recomandate unor lecturi independente, „pe o temă" sau unele chiar „pe un caz": am şi oferit cititorilor de anul trecut, evocarea Mariei Tănase, dintr-un fragment intitulat Cântecul lebedei. Omul Gramatopol a trăit şi a văzut multe, avantajat de naşterea sa într-o familie înstărită, şi cu relații în aristocrația interbelică, dar şi în declinul acesteia, şi-n supraviețuirea ei, ceea ce dă evocării măreție şi eroism. „Gustul eternității" sunt memoriile unui om născut spre a dura, mai departe, şi după moartea sa. Căci tot ce a trăit a fost viu, adevărat, şi plin de iubire… Iar tot ce supraviețuieşte din noi, o spunem încă o dată, este iubirea…

Jurnal-ul postum al lui George Macovescu

L-am cunoscut pe George Macovescu, ocazional, prin anii 78, pe ultima sută de metri de la Ministerul Afacerilor Externe, ca ultimul ministru calificat în această funcție, grea oricând, căci în curând avea să fie înlăturat şi înlocuit fără nici o explicație de N. Ceauşescu, cu Ştefan Andrei, care i-a şi dus vestea scoaterii de la minister, mirat el însuşi de ce se întâmpla atunci. George Macovescu a fost un om de stânga, şi, cum aveam să observ, cunoscându-l şi mai bine ca preşedinte al Uniunii Scriitorilor, dar acum, şi din acest Jurnal /vol.I, publicat postum la Editura Do-Minor, un comunist atipic, un adept al

unei false utopii, înverşunându-se să creadă în bine, şi într-un comunism cu faţa umană, chiar atunci când, citându-şi un prieten, observă, că la început i-au îndemnat pe oameni să fie comunişti, iar spre final, n-au încetat să-i îndemne pe comunişti să fie oameni! Teribilă dilemă, a unui intelectual, de fapt, şi-a unui scriitor ce şi-a ratat talentul, amânându-şi-l tot timpul, spre a servi „cauzei". O cauză capricioasă, după uzurparea puterii vechiului regim, şi preluarea ei, s-a crezut, pe resorturile Internaţionalei, deşi tancurile sovietice au fost vizibile, şi nu cereau explicaţii suplimentare. Dar tânărul Macovescu, scurt timp după 23 august 1944, era văzut de colegii de scris ca fiind „un iacobin feroce" (Mihail Sebastian), şi numai timpul şi evoluţiile ulterioare ale „idealului" practicat, aveau să-l mai tempereze, făcând din omul Macovescu, la maturitate, un *resonneur* , cu un echilibru interior de invidiat, care îi putea răspunde, la 1 iulie 1982, în plină luptă cu *dogmaticii* şi cu „dreptaşii" de la Uniunea Scriitorilor, lui Nicolae Manolescu, următoarele: „În perspectiva timpului, dau preferinţă adevărului, dar trebuie să ţin seama de momentul când îl rostesc, de împrejurările concrete…în care trebuie să lăsăm de o parte orice urmă de subiectivism tocmai pentru aflarea adevărului. Dar câţi doresc **adevărul?** Ce relativ mi se pare acest adevăr în ultima vreme? A devenit prea…dialectic!" Omul care a trăit să vadă prăbuşindu-i-se toate iluziile, şi-a ales un final vrednic aproape de eroii antichităţii. Ajungând la o vârstă patriarhală, aproape 90 de ani, a poruncit să nu se afle că a murit în ţară, şi să fie înmormântat într-un anonimat total. De ce să se bucure toţi care l-au urât, şi de la dreapta şi de la stânga, am spune noi aici, şi acum? Dar a avut fostul ministru de externe şi fostul preşedinte al scriitorilor duşmani atât de feroci? El, care în sumbrul congres/ ultimul, al partidului lor comunist, în care fostul secretar general, din ilegalitate, Constantin Pârvulescu, încercase să-l înfrunte pe dictatorul Ceauşescu, îi luase apărarea celui din urmă…după ce-l demisese, acelaşi, de la ministerul de externe, şi-n cele din urmă l-a înlăturat şi de la Uniunea Scriitorilor…Ciudate sunt căile omului din comunism şi opţiunile lui „în perspectiva timpului" şi, ţinând seama „de împrejurările concrete".

Când l-am cunoscut, într-un atelier de pictură, fiind foarte tânăr pe-atunci, şi citind în acea clipă „Filosofia culturii" de Tudor Vianu, am fost uimit să-l aud ce sfaturi mi-a dat: să nu mă grăbesc în cele ce scriu, să nu servesc clipa; sau, evocându-l pe Tudor Vianu, al cărui asistent fusese la facultate, cu sarcina de a-l îndoctrina politic, profesorul i-ar fi spus: Măi băiete, nu te mai osteni să înveţi cal bătrân să tragă în buestru; eu rămân idealist, cum m-am format la tinereţe, tu cu marxismul vostru… Lucru ce m-a contrariat atunci…era aproape o diversiune, să-l înveţi pe un tânăr scriitor să nu se alinieze şi să nu ţină seama de comandamentele timpului, oricât de greşite erau. „ Nu vă grăbiţi şi scrieţi numai ce simţiţi cu adevărat." Acesta a fost omul pe care l-am cunoscut , şi cu el am rămas prieten în memoria mea afectivă, dar e acelaşi pe care- l regăsesc şi în *Jurnalul* său postum; un om care, de la 50 de ani a stat sub sabia timpului, şi-al cărui ton, nefiind defetist, va rămâne nevindecat de trecerea ireparabilă a timpului, şi-n teroarea lui, de-a nu îşi fi slujit înzestrarea literară, în primul rând. Cele câteva cărţi publicate, în afara celor universitare, sau cele strict legate de cariera sa diplomatică, pe filieră anglo-americană, nu întâmplător evocă în titlu „Vârstele timpului" , „Farmecul pământului", „Parfumul amar al pelinului verde", „Undeva, cândva", „Trecând anotimpuri"… presiunea timpului şi cântecul amintirii, cum ar fi spus Mihail Sadoveanu, pe care îl evoca, de asemenea, cu religiozitatea tânărului de-atunci, din anii formării ca jurnalist de

stânga, şi literat, poetul tot timpul timid, dar şi deferend, în faţa marii poezii, şi de aceea exprimat poate abia fragmentar…

Atâta lume, incredibil de multă lume a participat la Bucureşti, la lansarea Jurnalului lui George Macovescu, la Sala oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor, şi cu toate acestea, mulţi din cei cărora le-a ţinut spatele în timpul opozanţei lor, mai mult sau mai puţin făţişe, nu au fost prezenţi. Un gust mai amar decât parfumul pelinului verde am simţit atunci. Şi am hotărât să-l asumăm, în continuare, pe fostul preşedinte al Uniunii Scriitorilor, din cei mai grei ani ai instituţiei: anii 80, şi în continuare, până la Conferinţa Scriitorilor, în care, împotriva voinţei scriitorilor, el. a fost îndepărtat şi din această funcţie, fiind impus atunci D.R. Popescu… Considerându-l, până la urmă un om brav, o *rara avis*, în acele vremuri de teroare, pe care, spre cinstea sa, le-a trăit şi le-a consemnat în *Jurnal*, ca un om de rând, vărsat la urmă, între oameni, unde va vedea totul, cu ochii măriţi de groază: ce speraseră ei, şi ce ieşise, din idealul lor de stânga: o monstruozitate irespirabilă, la final, pe o corabie care lua, deodată, apă, din toate părţile.

Iar tristeţea fără leac e transmisă şi cititorului, care aşteaptă în volumul II al *Jurnalului*, senzaţionale deslușiri, mai dramatice chiar, decât în primul volum. G. Macovescu - un reper moral, până la urmă, din ultimii ani ai dictaturii, exclus, chiar de aceea, de foştii săi tovarăşi, dar niciodată şi „pretini”…

Lidia Lazu din „*Balansoarul umbrei*”

Poezia Lidiei Lazu începe cu o poveste pe care ne-o recomandă succint regretatul nostru prieten Mircea Ciobanu, poetul şi editorul, editorul şi marele prozator, memorialistul regal, generosul de care de atîtea ori ni-i ruşine că-l uităm prea des, după nici zece ani de la trecerea sa în fiinţa eternă. Povestea, „mitul” Lidiei Lazu sunt atît de *poietice*-n sine, încît chiar că îţi vine să le crezi, ca la rîndul tău să le răspîndeşti, ori cum se mai spune, să-i duci mai departe basmul. O fată, o tînără femeie mai mult preocupată de teatru, la început, nu ştim în ce împrejurări a scris un teanc de versuri pe care le-a abandonat „neglijentă”, regăsindu-le după un oarecare timp pe marginea unei ferestre „ciugulite de păsările cerului” (scrie M.C.), cu frumuseţea pierdută pentru totdeauna – ca toate lucrurile sortite să întreţină miracolul existenţei”. Nişte versuri „ciugulite de păsările cerului” ca firimiturile din pîinea-trup de la marea masă a Cinei. Uite pînă unde ne duce gîndul citindu-i versurile Lidiei Lazu din primul volum: ***Poezii de care uitasem***. „un nume dorit / o lumină / veghind / zile repetate/ în linişte / ninsoare bogată / în păduri de brazi // şi seara/ doruri în depărtare / mai vii decît universul // şi fiecare floare / aşezată ca un semn / între mine şi stele”. „Un nume dorit”, ceva aşteptat, „o lumină” care-i sfîşia văzul lăuntric poetei, aşteptînd această determinare metafizică, semnul, „o floare... între mine şi stele”. Cine îşi face un asemenea portret în versuri şi îl uită pe pervazul unei ferestre este ori aiurit de tot, ori mult prea dăruit sieşi, trăindu-şi *în sine* condiţia de artist. Aşa şi cu Lidia Lazu.

A doua sa carte ***Continuarea cuvîntului*** (toate cele trei cărţi apărute pînă acum s-au tipărit la Editura Vinea) vine să-i precizeze profilul poetic după cunoaşterea (totuşi) de sine: „şi dacă tot mă întrebi / eu ce am ales / răspund fără vreo ezitare: / nu faptele mari,

nu frazele / răsunătoare / ci mărunţişurile / care se întîmplă ici şi colo / la lumina spealbă a zilei / şi mai cu seamă sub obrocul / nopţii". Lidia Lazu scrie de fapt un unic poem discontinuu în toate cele trei cărţi ale sale, jalonat (căci nu rupt) de false „titluri" de litere mari romane. E respiraţia duhului poetic din care răsar nu de puţine ori surprinzătoare fraze de elegii într-o cheie metafizică de mare poet, amintindu-l pe Rilke şi pe alţi „intimişti" ai sacrei devoţiuni: „Zăpezi grăbite / ne-au luat prin surprindere / brînduşile mov / şi sufletele of". Aparentul feminism este exclus de alonja unei mari poezii universale a „căderii" („Noi toţi cădem. Mîna de colo cade / şi altele, şi toate, rînd pe rînd. // Dar este Unul care ţine-n mînă / căderea asta, nesfîrşit de blînd." Rilke) într-o idee diafană de suflete-brînduşe mov luate prin surprindere de prea grăbitele zăpezi ale existentului. În ***Balansoarul Umbrei*** – volum mai acuzat *poietic* încă decît primele două (deci, de la început supravegheat şi de o artă mai strictă, dacă nu şi definitivă) poeta sugerează acea „sintaxă a fulgerului" de care vorbea, mi se pare, Saint-John Perse. „fulgerul care a străbătut / o parte a unei sălcii / parcă mi-ar fi făcut cu ochiul / înainte de a se topi în pămînt // de-atunci îl aştept / să iasă din nou la suprafaţă // ca să văd urmarea". Noua frazare a poemului pare a fi mult mai epică şi toată cartea este un unic poem din care lipsesc chiar şi cifrele romane ca „borne kilometrice", dar primul vers induce ideea poetică "dezvoltînd-o" sau dezavuînd-o cînd inefabila respiraţie „cade" obosită sau nu mai ştiu din ce stranii pricini. „ca să nu mă pierd / am dat instinctiv / tot ce aveam / în afară de suflet".

Aici cred că am prins-o pe admiratoarea şi în mod sigur discipola Constanţei Buzea, cea mai mare poetă română în viaţă, căci şi cea mai discretă şi sfîntă. De altfel pe coperta a patra a ultimei cărţi a Lidiei Lazu, într-un chenar de culoare, e scrisă această dedicaţie maestrei sale, „poetei constanţa buzea: astfel era una dintre părţile vieţii / ca o coajă de pîine / înmuiată în zloată şi / ciugulită / de păsările cerului // iar altă parte / era ca o pată de ulei / pe asfaltul încins // nimeni nu le-ar putea uni / într-un singur cuvînt / măcar pentru o clipă". Riscăm să-i răspundem ultimei terţine a poemului: Ba da, le poate uni / şi le uneşte perfect Poezia într-un teritoriu liturgic al bunei practici creştine. „năprazna lumii tale / prea bunule părinte / m-a făcut să mă uit / mai cu băgare de seamă / pînă şi la piatra din drum // şi să mi se pară o nestemată". Oho, piatra aruncată la întîmplare de sfinţii lucrători care poate ajunge cu timpul în vîrful unghiului pe catapeteasmă (***Ziua Literară***, 24 iunie 2004)

"Izvor sonor" – un spectacol de Lidia Lazu

Unul din puţinele lururi cu un relief deosebit, care atrage atenţia în "Anul UNESCO Lucian Blaga" , este Spectacolul de poezie şi muzică "Izvor sonor" al Dnei Lidia Lazu, cunoscută actriţă şi cântăreaţă, dar şi originală poetă (autoare până acum a mai multe cărţi de versuri bine primite de critica literară). Personalitatea multiplă a artistei se exprimă armonios, cu noi valenţe, pe partitura unui maestru iubit-poetul Lucian Blaga, recitat bilingv, în română şi franceză, dar cântat şi încântat universal, în graiul unei adevărate păsări măiastre, amintind fireşte, de "Pasărea sfântă/ Întruchipată în aur de sculptorul C. Brâncuşi", dar cântată şi de Lucian Blaga într-o memorabilă poezie din volumul Laudă somnului (1943): "În văzduhul de nimeni stârnit/ hieratic Orionul te binecuvântă,/ lăcrimându-şi deasuprea ta/ geometria înaltă şi sfântă." Repertoriul Dnei

Lazu nu o cuprinde în cele 10 poezii spuse şi în franţuzeşte, după versiunea lui Jean Poncet, unul din traducătorii de succes ai lui Blaga în limba lui Mallarme şi Paul Valery. Cele zece titluri sunt: *Eu nu strivesc corola de minuni lumii, Catren, Noapte ecstatică, Suprema ardere, Catren (Uşor nu e nici cântecul…), Lumina, Toate drumurile duc, Vreau să joc, Lumina de ieri, Melancolie* – ele fiind alese, cum am putut să observ, şi în *cutuma* unei regii asumate, într-o desfăşurare pe scene mici sau chiar improvizate, în care decorul aproape că nu are o importanţă marcată, iar lumina izbucneşte din sufletul cântecului; Lidia Lazu fiind prin ea însăşi un cântec abia izbucnit, care nu poate prea lesne să mai istovească. Pentru dânsa nominativul "izvor" având semantice acoperiri. Ea pune poezia lui Lucian Blaga între coperţile sonore ale unei melopei ce pare inventată ad-hoc, dar propunând motive şi partituri rafinate, culte sau poporane, îndelung şi răbdător "lucrate"; căci se ştie că-n Artă (în Arta scrisă cu majusculă), pentru un minut de spontaneitate sacrifici ore întregi de travaliu artistic.

Când vezi fiinţa fragilă şi delicată a artistei, te întrebi de unde izvorăşte acea melodie sonoră până la infinit, şi coborâtoare adesea sub bolgii greu de închiupuit; ea ne cuprinde şi ne răsfrângeri unei poetici desprinsă din cântecul "mut" al Lucian Blaga "cel mut ca o lebădă": "ecstatic" sau în "supremă ardere", după cum chipul transfigurat al artistei şi cântăreţei urcă sau coboară, din "închipuirile" melodiilor sale sufleteşti proprii - voind parcă să umple golul unei metafizici incitabile dar necitabile. Spectacolul Dnei Lazu are un desfăşurător secret, recitarea se întrerupe brusc, şi dintr-un vers sau dintr-un cuvânt anume izbucneşte cântecul sonor…ca dintr-o inspiraţie ad-hoc…izvorul neistovit al unei inimi ardente, a unei inimi de aur ca pasărea lui Brâncuşi: "Din văzduhul boltitelor tale amiezi/ ghiceşti în adâncuri toate misterele. Înalţă-te fără sfârşit,/ Dar să nu ne descoperi niciodată ce vezi."

Alexandra Titu - "Copacul din zori"

Cu ceva timp în urmă am scris despre „Şoimul pelerin", primul roman al Alexandrei Titu, apărut după 1990, ca despre o revelaţie, asumând asocierea autoarei române de numele Margueritei Yourcenar, în viziunea integratoare, comună, a istoriei ca o cosmogonie sui – generis, şi în tratarea aceleeaşi istorii ca pe un basm perpetuu, în care trecutul desferecat din mituri şi din eresuri este de fapt necontenitul nostru prezent, sau cel mai „fluid" prezent, căci păstrător al memoriei perene. „*Şoimul pelerin*…preciza chiar autoarea cărţii, este un proces de distilare; el narează o istorie, desigur la fel de recentă şi de atemporală ca majoritatea istoriilor care au substanţă insesizabilă chiar celui mai fidel document. Cartea a fost încheiată, predată spre editare şi respinsă din motive ideologice, în 1985…Structura sa de legendă nu acoperă doar un travesti pentru o critică a situaţiei actuale – atunci şi acum. Opţiunea pentru aparenta naivitate a basmului, pentru subtila melancolie baladescă, propune un grad de libertate mai profund – libertatea faţă de realitatea asumată ca dogmă a experienţei, şi faţă de prezent, singurul timp exterior, care scapă modelării imaginaţiei noastre…"

În „Copacul din zori", cel de al doilea roman de sertar al Alexandrei Titu, tipărit de aceeaşi Editură Meta (din păcate cu prea multe şi destul de grave greşeli ortografice), vălul „travestiului" este tras cu brutalitate de pe faţa naraţiunii, având pus înainte cel mai pur , dar şi cel mai dur dosar al adevărului despre exercitarea dictaturii comuniste în ţara

noastră, din chiar ultimul ei deceniu, de dinaintea evenimentelor din decembrie 1989. Cartea însăşi este datată „ianuarie 1986-decembrie 1989" , substituind parcă un jurnal intim, dar aruncându-se cu capul înainte, şi direct în flăcări, cu toate adevărurile inimii şi ale minţii autoarei (o minte strălucită, orice s-ar spune, şi o inimă profundă), dincolo chiar de meschinăria clipei trăite într-un timp istoric exasperant până la sufocare. Şi ne mai întrebăm, unde sunt „cărţile de sertar" ale acelui timp, relatat esopic abia şi cu maximă crispare, în operele gonflabile ale „marilor scriitori români în viaţă", de la Nicolae Breban şi Augustin Buzura şi până la Ana Blandiana?! Iată – avem, aici un exemplu, sau chiar un mare exemplu că ele există şi că au fost scrise chiar atunci, şi cât mai „nud" în redarea adevărului, ba chiar cu maximum de risc, al delaţiunii şi confiscării manuscriselor.

Ce închipuie de fapt „Copacul din zori"? Ce reprezintă „simbolul copacului" asasinat, şi elegia lui, într-un context în care, după cum spune un simpatic şi pitoresc personaj al cărţii, „noi eram vaccinaţi contra speranţei" …"contra căcatului de speranţă" spune, şi mai colorat, personajul Sebastian „golanul"…Construcţia savantă a romanului riscă pe simplitatea unei „scheme" devenită clasică. În centrul povestirii se află Eroul, Marele Erou, Armand, „un bătrân supravieţuitor al războiului şi al persecuţiilor politice" , şi-n jurul lui se strâng ca pilitura atrasă de Marele Magnet, „un cineast care nu mai avea şanse să realizeze filme, un scriitor de cărţi de nimeni publicate, un asociat, vaccinatul împotriva tuturor speranţelor, o emigrantă ce se crezuse invulnerabilă la nostalgii…un câine, un copac…

Copacul! Un *Axis Mundi* încă de la facerea lumii, şi până la încercarea anihilării ei de ultimele experienţe ale primitivităţii omului, aflat în piscurile neputinţei şi ale demenţei lui, puterea vremelnică exacerbată, sau chiar un erzaţ de putere politică poreclit dictatură, şi tot ce s-a mai văzut sau încă nu s-a văzut. Se vede în prezent la case şi mai mari. Armand, bătrânul excelent creionat, cu înfăţişarea lui dreaptă şi uscată, inflexibilă, de general în retragere, dar înţelept, dar resonneur, în relaţia lui nesperată, cu tineretul noii orânduiri, în care era gata să fie sacrificat de război, puşcărie, domiciliul forţat. Locul „istoric", noul loc, în care îşi găseşte viaţa anterior construită, şi visată pentru termene lungi, distrusă, cu un singur rest abia recuperat, fiica sa Ioana, o frumoasă rebelă, nonconformistă cercetătoare într-un institut, după ce fusese crescută, copilă fiind, la orfelinat, şi îşi văzuse mama alungată din viaţa ei de proprii bunici de la ţară. Uri şi răzbunări arhaice locuind sufetul omenesc din primordiu. Şi spre acest nucleu gravitează din toate părţile o lume sinceră şi dreaptă, rezistentă încă, la ravagiile absurdului şi bunului plac „politic". Doctorul de ţară Semion, preotul Grigore din acelaşi loc, femeile, adunate din toate mediile, şi pentru toate semnificaţiile, Simona, soţia lui Armand, floarea de seră cu chipul de album botticelian şi purtătoare de pălării sofisticate, care se şi stinge ca floarea, strivită sub tălpile unui timp inept, căci neatent la valorile omului, esenţiale prin particularităţile lor intime, Firenze, Mătuşa Florence, care încalecă istoria, trecând peste pudoarea solidară şi risc, coana Smaranda, nostagica şi devotata servitoare „ de la demisol" , personaj ce aminteşte de „Dimineaţa pierdută" a Gabrielei Adameşteanu, sau într-un alt plan Floarea lui Nucu, marea copilului bolnav şi mort din cauza birocraţiei sau chiar a nesimţirii comunisoide, Floarea lui Nucu cea îndoliată, din satului medicului şi al preotului, puşi contra, şi de-acurmezişul dispariţiei sale; şi într-un plan al unei noi „eficienţe" Cornelia (nume roman!) gata oricând „să plece" chiar împotriva voinţei

soţului (dar câţi nu vor „să plece” tot atunci?), şi Eva, artista norocoasă şi răsfăţată care va şi pleca şi va avea succes, cucerind, firește, America!

Din planul secund al amintirii Iacob, fostul iubit al Ioanei, unul din mulţii iubiţi ai *Donei Juana* (sic!), şi ultimul, dar nu chiar cel de pe urmă, Matei, colegul superior al Ioanei, fiul de activit superior, care solidarizează cu ea în cel mai critic moment al carierei frumoasei „imorale”, preschimbând solidarizarea-n iubire etc., etc. Se naşte, astfel, o sectă, o insulă, o minoritate solidară, în mijlocul unui ocean de marasm, poluat social până la cotele de alarmă. Noi ştim, noi am făcut parte din acea sectă, am trăit şi mai trăim pe acea insulă, şi am făcut parte din acea minoritate solidară *a intelectualilor din comunism*, sau şi mai precis din ultimele decenii ale comunismului… Oamenii aceştia, membrii acestei secte sunt vii, trăiesc cu disperare clipa, luptă şi se împotrivesc, sfidează bestiile şi contrazic aberaţiile, iar actele lor care se caută şi se întrepătrund le dau dimensiuni de baladă şi halou de legendă, încât la final, te întrebi, azi, când comunismul a sucombat, unde mai sunt acei oameni, unde le-a apus steaua celor care săreau toţi pentru unul şi unul pentru toţi, şi nu dezarmau nici când Copacul însuşi căzu, sub securea demolatorilor de profesie… frumosul Arţar din faţa ferestrei lui Armand şi a micului apartament al Ioanei, împărţit cu tatăl ei, după regăsirea târzie ş dificilă?

Unde mai sunt acei oameni? Ce s-a făcut cu ei în noul marasm în care au ieşit din nou la suprafaţă gunoaiele politice, inspectorii mituiţi din primăriile de sector, pentru a nu aproba tăierea inutilă şi abuzivă a unui falnic arbore, primii secretar de pe peluză, din vilele de partid, cu sticla lor de whisky în mâinile transpirate şi teama de decizie, oricare ar fi fost ea, slugile lor, temuţii directori de instituite şi instituţii de tipul Matcău; mai bine zis tot parlamentul de acum al României, toate stafurile noilor partide „libere şi democrate”, şi toţi miniştrii în funcţie, sau care s-au şi procopsit în funcţii prin precedentele guverne…Unde sunt totuşi purii, incoruptibilii şi solidarii din jurul lui Armand şi al Copacului asasinat până la urmă, a Eternului Arţar slăvit şi doborât fără slavă, în chiar ziua şi la chiar ora când şi bătrânul Armand căzu peste fereastra Arţarului ciopârţit, doborât de un dublu infacrt?!

Unde sunt acei oameni, soră Alexandra, răspunde-ne, oricât de patetici am fi, ori scrie despre ei şi „rămăşiţele” lor o nouă carte; despre „Urmaşii Copacului falnic” „Rudele Arţarului” ş.a.m.d. Teribilă carte, frumoasă carte, plină de emoţii şi premoniţii, adusă de al A la Z şi dincolo de Z, cu intuiţia creatoare a autoarei, numerotată de em,oţii tot timpul de numărul Aleph! Suind, testând, scormonind, căutând cu o neliniştitoare tensiune „ de infacrt” (ferească Dumnezeu!). O carte cu o mie de întrebări pe care insula, secta, minoritatea solidară şi le-a pus sub dictatură, dar „libertatea noastră” survenită aproape în mod neaşteptat, nu le-a dat nici un răspuns. Prea multe lucruri, ziceri, puneri la punct memorabile în această carte a „sorei Alexandra” întru Hristos – lovită ea însăşi, şi mai teribil în răstimp, ca un merit personal de divinaţie, s-ar zice, de aceeaşi maladie de care şi Jorge Luis Borges fusese lovit, şi tot ca el mergând cu superbie mai departe să-şi însoţească destinul, şi neabandonând.

„Îmi place copacul.” Sintagma care deschide cartea Alexandrei Titu. Copacul, căruia la rând cu toate demolările demente ale „epocii de aur” îi va veni rândul să fie „expiat” de ordinul venit de la „spaţiu” de a fi doborât. Toată lumea se va mobiliza în jurul Copacului pe aproape jumătate din spaţiul superbului roman al Alexandrei. „Cruciada” pentru salvarea Copacului are un ce înalt simbolic: ar fi putut fi Cruciada pentru salvarea României însăşi, dar nici până *deocamdată* n-a fost să fie. Copacul, un

vechji simbol al iubirii, Copacul Sacrificiului. „Salvarea poate veni de dincolo de Ocean”!), Răspunsul practic, ce deobicei, vine prea târziu. Copacul/ Pentru noi toţi un simbol, etc. „Funeraliile Copacului” într-o Americă universalistă („globală”) despre care nu toţi românii „insulari” ai fostei dictaturi au aceeaşi părere. Citind această formidabilă carte (superlativele nu au de ce să sperie: este cu adevărat o mare carte) ne-am gândit nu de puţine ori la „Salcâmul” lui Marin Preda, debutuil acestui subiect, şi-al acestui simbol tragic în literatura română. Vă amintiţi dimineaţa când Moromete taie salcâmul vândut în prealabil vecinului său Tudor Bălosu., ca să-şi achite fonciirea?! Citind „Copacul din zori” ne amintim toată istoria lumii şi ceva pe deasupra; un timp care n.-a expirat din conştiinţa noastră, sau ploile din ultima vatră, viiturile de pe plaiul cu întregi păduri decapitate, alunecările de teren, timpul cel rău ce conţine încă şi vine de acolo, un loc descris, simplu, de o scriitoare, într-un roman memorabil. Ce formidabilă, ce patetică „depunere de martor” la „procesul comunismului” mereu amânat, sau periat din mers, cu „procurori” angajaţi de la Palatul Cotroceni, fireşte, tot din America! Acolo unde, şi în carte, cum spuneau, au loc „funeraliile Copacului” românesc devenit obiect de Muzeu Universal.

CRONICA OPTIMISTULUI: Trei poeţi extraordinari

Marii poeţi vin din provincie, nu-i nici o noutate, se nasc la firul ierbii, nu pe asfalt. Când se iveşte vreo excepţie, ca în cazul lui Arghezi, e repede contramandată de noi cercetări de istorie literară: Arghezi s-a născut de fapt în Gorj, la Târgu- Cărbuneşti, el însuşi considerându-se, în mărturii, “oltean”. Este aceasta o problemă? Prin tensiune existenţială, da. Mai ales în devenirea artistului poet. Cândva, regretatul Mihai Ursachi, de la Iaşi, mi-a dezvoltat teoria lui, despre poeţii unui loc anume, lipiţi cu trup şi suflet de acel loc, nu numai prin nume. El chiar că a exersat la Iaşi cu toată existenţa, teoria sa, sau chiar şi cu recenta lui posteritate. Dinspre Buzău, din Vrancea, am interceptat, de curând, un val de poezie fără precedent. La o lansare de carte în Bucureşti, la Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor, mi s-a pus în braţe un teanc de cărţi de poezie. Prejudecata imposturii şi contrafacerii cade. Literatura se reorientează. Un tânăr poet rupe din numele lui şi face la Râmnicu Sărat (un fel de graniţă între Buzău şi Vrancea) o editură cu titlul: RAFET. Poetul se numeşte Constantin Marafet şi din pudoare exagerată, probabil, nu se tipăreşte pre sine în editura şi tipografia sa din Râmnicu Sărat. Cartea sa bilingvă: “Tăcere galbenă / Jaune Silence” apare la Editura-Fundaţia Scrisul Românesc Craiova. Însă la Rafet apar cu volume ceilalţi doi poeţi din tripleta “etraordinarilor”: ION PANAIT şi MARIN IFRIM. Pe ambii i-am cunoscut şi altădată şi am mai şi scris despre ei. Ion Panait e, mi se pare, un maestru al aşteptăerii, dar nu şi al dezamăgirii. El este sigur pe arta şi menirea sa. Expresia poetică asumată în volumul “Amurgul zilei de mâine” (titlu absolut remarcabil) e una sigură şi bine poticnită la hotarul evadării de sine. “Îmi amintesc acea imagine strălucitoare,/ un vis fantast al inimii, din câte/ îmi dau seama n-a murit nimeni, treceau/ soldaţi în zbor prin crizele de conştiinţă în/ legătură cu problema…, ne-am situat în ceaţa liliachie a peisajului şi din senin au început/ să cânte mierlele.” Asemenea frazări poetice şi “închipuiri metafizice” producea un Montale la Milano, în “Caiet pe patru ani”, una din

ultimele cărți ale laureatului Nobel. Şi totuşi, nu-i un acicident la focşăneanul Ion Panait. Rafinamentul expresiei poetice, buna detentă lirică, alonja în absolut, a gratuității neludice totuşi, dar simpatice, fac un poet original, prin inteligență şi fast metaforic. "Uite, exemplu e dragostea, ziceam, o rație/ din ea se plimbă-n trenul nopților pierdute-n/ cazinouri, cu acel rictus magic al tandreței…// Ce univers fetid de conservare/ în camera pustie a erorilor!" Nu-mi pot închipui exact care ar fi fost destinul lui Ion Panait "provincialul" , în Bucureşti (unde, tânăr de tot, debuta la Cenaclul Luceafărul, de la Casa Scriitorilor), dar este cert că poetul s-a dezvoltat în provincia lui, fără nici un complex major: "Ninge, ai ochii verzi ca un talisman de/ răcoare şi de speranță, cântecul ce/ nu l-ai trecut în raportul de gardă-/ Am să mor ca o ciocârlie albastră sau/am să-ți dau sufletul, lumina lui de îngeri/când vei uita de mine,/parfumul de migdal al umbrei…" Excepțional!

Marin Ifrim, un exponențial poet al transmigrării sat-oraş, în "Suprafața lucrurilor", volum editat deasemeni de RAFET- Râmnicu Sărat, îşi dă măsura maturității, sau chiar măiestria, în poeme ireproşabil construite parcă, pentru o "expoziție" a poeziei: *Pastel.* " bate vîntul când brun/ cînd roşu când anemic/ peste pământul obosit// nu există tablou/ nu există pictor/ care să aducă vântul/ în expoziție/ bate vântul/ ca un singur glonț/ pentru un singur om/ care se sinucide/ în pastel" Folosirea contrapunctului liric este perfectă, Marin Ifrim este deja un maestru al iconomiei textuale, un moralist acoperit de şocante metafore: *ape negre* " în fiecare/ picătură de ploaie/ un miez de plumb/ ascunde-o posibilă secetă/ de la bacovia la uraniu *(vers aproximativ genial, s.n.*)/ poeziei îi cad unghiile/ e ceva precis/ în tot ce se întâmplă/ apele nu sunt tulburi/ ci doar negre/ de nelipezit." Aşa ceva în cercurile "postmoderinste" bucureştene, sau chiar în Cenaclul de la Casa Scriitorilor (mai nou condus de Cezar Ivănerscu) întâlim mai rar. Îi vom recomanda, probabil, lui Cezar Iv., să-şi îmbine şi să-şi lege Cenaclul, de unitatea în diveritate apoeziei naționale (încă)!

În fine. *Last but not least.* Proprietarul Editurii celor doi, de mai sus: RAFET, dar nu şi editorul său, poetul Constantin Marafet. În "Tăcere galbenă/ Jaune Silence" / traducerea franceză: *selection de poemes, notes et traduction du roummain par PAULA ROMANESCU*...avem de a face cu un exercițiu rimbaldian de catrene, fără precedent. Constantin Marafet, înainte de a-şi dezvolta tehinica în poeme conceptuale şi confesive, face un exercițiu de "definiții" catrenice absolut remarcabil, sau şi memorabil: *Ctitorie* "Cum moliile intră în postav/ Cu o rapacitate exersată,/ Muşcă şi timpul fresca de-altă-dată,/ Căreia Pârvu Mutu-i fu zugrav." Sau: *1884* " Prin parc, pe-alei umbroase şi-au purtat cândva trena/ Mamzele (ce dote, ce farmec,ce lipici!),/ Domni ofițeri – iar unul, Matei Eminovici,/ Avea, atunci, un frate bolnav pe la Viena." Micul amănunt, pata de culoare "istorică", are impact şi face un declic inimitabil. Însă aceasta e numai o pregătire. Scăpat de rigoarea catrenului rimbaldian (unic şi unicul din câte ştim!), după cum l-am numit, oarecum convențional, într-un serial discontinuu al "tăcerilor gfalbene", Constantin Marafet dezvoltă terori existențiale şi strigăte expresioniste, catifelate, din care răzbat concepțiuni tulburătoare: " **Trăiesc în aceste umile/** şi îngrozitoare spații/ Ale universului/ Unde doar clipa/ Mi-e hărăzită s-o trăiesc/ Dar şi aceea închisă/ ca o umbră// Ceea ce ştiu sigur/ E că voi muri curând/ E singurul lucru/ Pe care-l ştiu exact/ Şi nu-l pot evita/ Doamne cu câtă ignoranță m-ai inzestrat!" Această aptofegmă, amintind (iarăşi!) de Cezar Ivănescu, din primul lui "Rod", indică un poet care nu s-a jucat, atunci când a simțit nevoia să fie transpus, de la debut încă, şi într-una din limbile de mare circulație.

Fără să mă fi aşteptat, ce-i drept, în Constantin Marafet descopăr un poet absolut bulversant. Îi las viitorului tema şi teama, dar şi speranţa să se pronunţe. Iar noi ne pronunţăm "global". Dinspre provincie vine un val de poezie *tsunami* ce va acoperi la Bucureşti ceva mai mult de câteva decenii de singurătate. Însă aşa a fost dintotdeauna. În anii 70, când de la Moldova soseau la Bucureşti, Dan Laurenţiu, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi, chiar şi subsemnatul, unul din poeţii-critici, un lucid în generaţia sa, translat puţin mai târziu pe malurile Senei, la Paris (l-am numit pe Ilie Constantin), ar fi exclamat: "Un nou transport de creier soseşte din Moldova!" Acum el vine, nu chiar de oriunde, peste plictisitul "postomdernism" dâmboviţean; din Bărăgan, din Vrancea, fireşte, şi din Moldova (mai ales din Basarabia!), din Transilvania (unde la Satu Mare apare o inimitabilă revistă intitulată "Poesis", iar la Oradea a fiinţat "al cincilea anotimp") şi de aiurea. Nu moare marea poezie românească…

** Ca un Omagiu in plus, la comemorarea din acest an a lui G.Călinescu, 40 de ani de la trecerea sa la cele veşnice şi perene, ne îngăduim această licenţă sentimentală, în fond: am folosit ca titlu de rubrică pentru acest articol: "Cronica optimistului", rubrică la care, în "Contemporanul" din 16 febr. 1962,"divinul critic" saluta primele noastre versuri…ION MURGEANU*

PULS. LUMEA CREDINŢEI

UN OM PENTRU ETERNITATE.

Moartea Sfântului Părinte al Bisericii Catolice Papa Ioan Paul al II-lea ne-a pus încă odată să cugetăm pe cunoscutul vers al lui T.S.Eliot din "Patru Quartete": "Neamul omenesc nu suportă prea multă realitate." Sigur că da. Cine ar putea suporta realitatea gloriei universale clădite din modestie şi iubire pe o biografie comună, dar semnalizatoare totuşi, în articulaţiile ei, de mari semnificaţii: copilul din Cracovia, rămas orfan de mamă, la numai 9 ani, îşi va preda viaţa Maicii Domnului, iar tânărul încercat în toate muncile şi aspiraţiile sale laice, va sfârşi ca bărbat armonios clădit, la Altarul cel mai de Sus al religiei sale. Neamul omenesc nu suportă uşor această realitate. Dar *realitatea* (Adevărul) singură ne alege. Karol Vojtyla s-a decantat, din încercările de a fi actor, chimist, salahor, sportmen, până a deveni, între Moarte şi Înviere, Papa Ioan Paul al II-lea - poate cel mai ilustru *comunicator* al instituţiei papale de până azi. Şi notaţi că au fost, mi se pare, până la el, peste 260 de personaje…papale! Nu pentru că ne-am fi aflat, un număr şi noi acolo, între alte mii şi mii de numere, prezent la vizita Papei din 1999, în România, dar trecerea Sa către Domnul Acum: în 2005, ne marchează profund. Pleacă dintre noi un Om Infinit lăsând în urma sa o cărare bătătorită şi densă de lumină şi bunătate. Pentru că pe acest Papă noi l-am iubit dincolo de confesiune şi rang şi împrejurări sau şi de…înjurături politice. Prezenţa lui în peisajul dintre cele două milenii cristice a dăruit enorm fără a cere nimic. Această prezenţă, ce va rămâne pentru eternitate, va insipra şi mai departe neamul omenesc, pe palierul său peren, hotărât şi afirmativ. Un vers al poetului Karol Wojtyla (numele din părinţi al Papei): " Nu se năruie existenţa,/ care se dezvoltă,/ trasformându-se încet în şoaptă:/ gând proeminent al

firii să devină./ Eşti Tu,/ e universul/ E Domnul." Poetul înainte de a fi (fost) Sfânt exprimă Universul.

DARUL DE LA SÂMBĂTA DE SUS

"Şi trecând Iisus, a văzut un om orb din naştere, şi ucenicii Lui l-au întrebat, zicând: Învăţătorule, cine a păcătuit: acesta sau părinţii lui, de s-a născut orb? Iisus a răspuns: Nici el n-a păcătuit, nici părinţii lui, ci ca să se arate în el lucrurile lui Dumnezeu." (IOAN 9, 1-3)

La Sâmbăta de Sus, spre toamnă, într-un pelerinaj ce cuprinsese aproape toată salba sfintelor catedrale şi mănăstiri ortodoxe transilvane, Sibiu, Alba Iulia, Râmeți, Recea, Sighişoara, Predeal, Sinaia. Istoria Ansamblului mănăstiresc de la Sâmbăta de Sus este străveche şi eroică, legată strâns de dăinuirea credinţei ortodoxe a românilor transilvăneni. Ea începe din sec. XVII când Preda Brâncoveanu înalță pe valea Sâmbetei prima bisericuță din lemn. Veni pe urmă Domnul Țării Româneşti Constantin Brâncoveanu (1688-1714) care zidi aici, în Țara Făgăraşului, Biserica din piatră, în binecunoscutul stil brâncovenesc, pentru salvarea ortodoxismului românesc din calea distrugerilor habsburgice. După cucerirea Transilvaniei / 1683 habsburgii încercară trecerea forțată la catolicism şi a drept credincioşilor ortodocşi români. Însă abia la 1785 generalul Bucow din Viena distruse efectiv biserica brâncoveană din Făgăraş şi mănăstirea ce-o adăpostea. Timp de 140 de ani, cu toate străduințele mitropolitului Andrei Şaguna, ale episcopului Ilarie Puşcariu sau ale Maicii Maria Boros, reclădirea mănăstirii şi a bisericii brâncovene se dovedi imposibilă. Îi reveni onoarea de al doilea ctitor, mitropolitului Th. D. Nicolae Bălan, care începu reconstrucția vestitului lăcaş de cult la 1926, însă abia în 1946, după război, avu loc sfințirea. Al treilea şi ultimul ctitor vestit al Mănăstirii Brîncoveanu de la Sâmbăta de Sus a fost I.P. S. Dr. Antonie Plămădeală, călugărit aici, iar din 1983 ales Arhiepiscop al Sibiului, Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului. El rezidi din temelie sfântul locaş, începând din 1985, însă abia după 208 ani de la distrugerea habsburgică/ 1785, la 15 August 1993, Mănăstirea reînvie definitiv, cu o nouă sfințire, şi cu un nou hram, de data aceasta, după canonizarea Brâncovenilor, hramul Sfinților martiri Brâncoveni.

P. S. Dr. Antonie Plămădeală, trecut şi el la Domnul în august anul acesta, înființă lângă incinta mănăstirii *Academia de la Sâmbăta* , în buna tradiție spirituală brîncovenească de învățătură, din veac. Aici am înnoptat şi noi, în popasul de la Sâmbăta de Sus, într-un confort sporit dar auster, în aerul de puritate spirituală nepereche, care numai aici poate fi respirat. Pe noptiera de lângă patul din eleganta odaie de găzduire, ne aştepta o carte a Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, cu acest titlu: "Cine sunt eu? Ce spun eu despre mine"…Interviu cu: Arhim. Teofil Pârâian, Mănăstirea Sâmbăta de Sus, Sibiu-2003.

Până să ne dumirim că de fapt înaltul ierarh îi lua acest interviu unui simplu monah, chiar dacă ajuns şi el la rangul de arhimandrit, parcursesem cartea mai mult de jumătate. Şi nu am închis ochii noaptea aceea de la Sâmbăta de Sus până n-am terminat-o la o primă lectură. Se întâmpla ceva ca o minune; auzisem despre duhovnicul orb din

naştere de la Sâmbăta de Sus, fusese dat şi la televizor, scrisese despre el ziarele, figura pe lista de aur al celor mai mari duhovnici ortodocşi români, din ultima jumătate de veac oficial atee, din România subjugată comunismului. Eram, cum se spune, aproape de chilia sa, şi totuşi, omul din carte, Prea Cuviosul Arhimandrit, Părintele Teofil – ce minune de om cu viaţa sa, aflată hotărât sub semnul cuvântului dumnezeesc al Domnului nostru Iisus Hristos, de la Ioan cetire 9, 1-3, pe care l-am şi transcris în epigraful acestei însemnări de suflet.

Născut orb, cu 76 de ani în urmă la Topârcea, un sat de pe lângă Sibiu, într-o familie de plugari, omul acesta prevestit, de fapt, va trece răul sorţii sale spre bine, călătorit mai întâi de părinţi prin eresuri, inclusiv "Moşu" de la Maglavit/ Petrache Lupu, dar mai apoi prin şcoli speciale la Timişoara şi Cluj, reuşind să facă liceul teoretic pentru văzători la Timişoara şi facultatea la Institutul teologic din Sibiu, spre a se călugări la Sâmbăta de Sus în 1953, unde şi azi se află, la Poarta cerului, în Tinda Raiului, şi-n Casa lui Dumnezeu, la Locul împlinirilor, expresii ce-i aparţin şi care-l susţin în pedagogia sa de duhovnic, atât pentru călugări cât şi pentru mireni. Acestora de pe urmă, de obicei le recomandă un program în cinci puncte. Smerenia să izvorască din adevăr- păcatele să le mărturisim în faţa lui dumnezeu nu a oamenilor; nu poţi ajuta pe cineva dacă nu se lasă el ajuta; nu poţi schimba pe nimeni, schimbarea o face Dumnezeu, dacă şi omul e deschis, însă nici Dumnezeu nu schimbă pe nimeni cu forţa, cu atât mai puţin pe om. Om al echilibrului şi om al bucuriei, părintele Teofil se bucură de darurile aduse de credinţa în Dumnezeu. Deviza sa: *Eşti ceea ce faci*! Acest orb, care vede mai bine decât mulţi dintre văzătorii cei orbi ai credinţei pe jumătate, mai răi poate decât cei ai necredinţei inconştiente, a devenit, astfel, unul din cei mai culţi părinţi ai Bisericii Ortodoxe Române, şi mai important încă decât aceasta, unul din marii ei duhovnici şi înţelepţi. A tipărit nenumărate cărţi şi a ţinut conferinţe în 4o de oraşe ale ţării. Încă de tânăr a reţinut de la Mitropolitul Nicolae Bălan acest cuvânt şi-această binecuvântare: "Să ai lumină în suflet". "Dă Dumnezeu alte daruri". "Hristos nu refuză pe nimeni".

Dintr-o carte nemţească i-a rămas, ca un adagiu, acest cuvânt: "Omul este fiinţa care poate zice nu". Aş putea zice, mărturiseşte părintele, că mi-am început teologia cu această afirmaţie. Au fost oameni care l-au ajutat. A întâlnit oameni care l-au revelat. Un asemenea om a fost părintele Arsenie Boca, înaintaşul său de la Sâmbăta, mutat pe urmă la Prislop, unde a şi adormit. L-a revelat poezia, pe care a îndrăgit-o de timpuriu, şi a început să memoreze poezii de diferiţi autori, "tocindu-le". Şi iată acum *Darul de la Sâmbăta de Sus,* de la părintele Teofil, un dar de poezie de la Maica Teodosia.

"Primul contact a fost cu Maica Teodosia după ce i-am auzit poeziile care mi-au plăcut aşa de de mult, şi pe care le-am răspândit eu. Am răspândit, ca să zic aşa, gândul a doi oameni. Cât am umblat pe la conferinţe, cât am putut am pus în atenţia oamenilor pe părintele Arsenie şi pe maica Teodosia. Până la urmă am ajuns să publicăm şi poeziile maicii Teodosia într-un fel, şi prin purtarea de grijă a mea". Maica Teodosia, poeta Zorica Laţcu, pe numele ei mirean, pe care a căutat-o şi a găsit-o mai întâi la mănăstirea Vladimireşti. "Şi maica când a început să vorbească, îmi era frică să-i mai pun o întrebare. Aveam impresia că face nişte eforturi peste fire să-mi răspundă. Am vorbit totuşi cu ea. Mi-a spus la ce lucrează. Ce mai are de gând să lucreze. Şi-am plecat de la Vladimireşti cu bucuria că am întâlnit-o totuşi."

Aceeaşi bucurie poate, pe care ne-a transmis-o nouă, fără să ştie, în noaptea noastră luminată, de la Sîmbăta de Sus, când prin părintele Teofil am luat şi noi

cunoştinţă de poeziile maicii Teodosia, Zorica Lațcu , adunate postum de o prietenă a sa Veturia Vancu, în patru caiete, aflate la biblioteca ASTRA din Sibiu.

"Eram în Timişoara pe la început, pe-atunci, prin 1992-1993 cândva – mărturiseşte, în continuare, Arhim. Teofil Pârăian, am organizat o seară de poezie Zorica Lațcu. Şi am prezentat-o pe maica, am spus ce am ştiut despre ea, despre poeziile ei, şi-am recitat poezii. Am ținut trei conferințe ca de obicei, şi a treia a fost: *Medalion Zorica Lațcu*. Şi a zis cineva către mine: "Părinte să ştiți că ați ținut vinul cel bun până la urmă".

Acelaşi lucru îl putem spune şi noi, preluând din cartea mărturisirilor părintelui arhimandrit Teofil Pârîian, câteva poezii ale Zoricăi Lațcu/ alias Maica Teodosia, uluitoare confesiuni spirituale creştine, sau pur şi simplu rugăciuni, într-o impecabilă exprimare artistică de mare poetă – în mod sigur, cea mai mare şi autentică poetă creştină a literaturii române, din păcate prea puțin, sau deloc cunoscută de marele public de cititori. Gândul nostru a fost încă din acea noapte luminată, de la Sâmbăta de Sus, să facem cititorilor noştri de la Meridianul Românesc, şi prin el, din toată lumea unde se citeşte şi-n româneşte, acest minunat dar de Crăciun 2005, care, suntem siguri că cei mai mulți îl vor aprecia ca atare…

ANTOLOGIE ZORICA LAȚCU

File de acatist

Bucură-te leagăn alb de iasomie
Către care-n roiuri fluturii coboară
Bucură-te raza stelei din vecie
Şipot care curge lin cu apă vie
Bucură-te Maică pururea Fecioară.
Dulcea mea Marie

Bucură-te floare fără de prihană
Ca argintul nopților de vară
Spicul cel de aur plin cu hrană
Mirul care vindeci orice fel de rană
Bucură-te Maică pururea Fecioară
Ploaia cea de mană

Bucură-te brazdă plină de rodire
Munte sfânt în care s-a-ngropat comoară
Bucură-te cântec tainic de iubire
Clopot de chemare, cântec de mărire
Bucură-te Maică pururea Fecioară
Blândă Fericire.

Bucură-te mărul vieții care-nvie.
Pomul greu de roadă-n plină primăvară

Bucură-te iarăşi ţărm de bucurie
Dintru care curge mierea aurie
Bucură-te Maică Pururea Fecioară
Sfânta mea Marie.

Rugăciune

Doamne, încă să nu-mi dai frumuseţile din rai
Şi încă nu-mi dărui ale slavei bucurii
Nu mă-ndemn încă să-ţi cer fericirile din cer
Până când Tu prin lume-ţi duci povara Sfintei Cruci.

Până când însângerat şi lovit şi înspinat
Treci pe calea cu dureri
Fericire cum să-ţi cer?

Dă-mi Stăpâne Crucea Ta
Şi mă-nvaţă a o purta
Şi în inimă cu jale
Dă-mi durerea Maicii Tale.

Şi în piept cu frângere
Dă-mi a Maicii plângere
Dă-mi stăpâne să-ţi sărut
Urma paşilor de lut.

Şi mai dă-mi cu sârg s-alerg
Tălpile să ţi le şterg
Cu iubirea mea duioasă
Ca femeia păcătoasă.

Aluat

Doamne, sfântul tău cuvânt
Este pe acest pământ
Aluat pe care-l pui
În făina gândului
Şi faci gândul să dospească
Dospitura cea cerească.

Tu care toate le poţi,
Pentru toate, pentru toţi,
Pune-n mine aluat,
Să-l dospesc neîncetat

Şi Preasfântul Tău cuvânt
În covată să-l frământ.

Şi-n cuptorul cel cu foc
Al durerilor să-l coc,
Şi să fac din el prescuri
Pentru cuminecături.

Ectenie

Pentru ca iubirea noastră să-nflorească,
Albă cum e crinul bunelor vestiri,
Pentru ca mlădiţa dragostei să crească
Plină de miresme, dulce de rodiri,
Pentru ca din neaua grea de peste iarnă,
Rod de viaţă caldă iarăşi să legăm,
Pentru ca lumina peste noi să cearnă,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca să-şi verse binecuvântarea
Ca un zvon de vânturi line peste nori,
Pentru ca în suflet să-i simţim chemarea
Când plecăm genunchii, seara, amândoi,
Pentru ca iubirea Lui să ne-mpreune
Când cuprinşi de patimi numele-I chemăm,
Pentru ca-n vecia Lui să ne cunune,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca belşugul ţarinilor grele
Să ne facă traiul rodnic şi umil,
Pentru ca răsfrângeri din surâs de stele
Să sclipească-n lacrimi ochii de copil,
Pentru ca sudoarea să ne miruiască
Şi-n lumina morţii viaţa s-o cercăm,
Pentru ca din muncă pacea să rodească,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca mulţimea îndurării sale
Să-şi coboare însuşi pasul către noi,
Pentru ca să-i ducem sufletul în cale
Cu miros de smirnă şi cu ramuri moi,
Pentru ca-n lumina albă a dimineţii
Din strânsoarea cărnii să ne dezlegăm,
Şi-ntr-un pas să trecem pragul larg al vieţii,
Domnului să ne rugăm.

Un oaspe

Străinul care-aseară a poposit la noi,
L-am ospătat cu pâine, cu vin şi cu măsline.
I-am aşternut în grabă un pat din frunze moi,
N-am întrebat nici cine-i şi nici de unde vine.

Făcuse cale lungă, străinul, până-n sat.
Cu poala hainei mele i-am şters de praf piciorul.
Ulei de levănțică pe plete i-am turnat,
Cu vin bătrân şi dulce umplutu-i-am ulciorul.

Era frumos, cu barba ca floarea de alun,
Cu ochii plini de vraja trăirilor albastre.
Eu mi-am adus aminte de veacul cel străbun;
Oare vreun zeu să şadă pe prispa casei noastre?

El mi-a vorbit, surioară, dar nu ştiu ce mi-a spus.
Ca rodia-i de dulce pe buza lui cuvântul,
Ca murmurul de ape, ca freamătul de sus.
Din pom cu floarea albă, când îi adie vântul.

Vorbea despre iubirea cea fără de păcat,
De-o patimă, curată ca flacăra de soare,
Despre o jertfă sfântă pe-altarul nepătat,
Spunea despre durerea de-a pururi roditoare.

Şi mi-a pătruns în suflet şi chipul lui cel drag,
Şi vraja nesfârşită din vorba lui domoală.
În liniştea de seară torceam fuioru-n prag
Şi lacrimi mari căzură din ochii mei în poală.

Străinul, care-aseară a poposit la noi,
Mi-a tulburat odihna cu sete negrăită.
Am stat o noapte-ntreagă alături amândoi.
Dar el nu-ntinse mâna spre floarea dăruită.

Cu dragoste de frate mi-a mulțumit în zori,
Când a plecat – străinul- pe drumul ud de rouă.
Şi mi-au rămas în urmă, ca mirul curs din flori,
Cuvintele lui stranii şi blânde: ”Pace vouă!”

L-am urmărit în zare, cu gene arse-n plâns,
Privind lumina albă cum îi juca în plete.

Şi aşternutu-i moale cu dor în pumni l-am strâns,
Lăsând mireasma caldă de frunze să mă-mbete.

Epitalam

Iată, Fecioară din Chios, răsare Luceafărul serii,
Marea e lină, văzduhul e greu de miresmele verii.
Torţele ard luminos şi răsună de cântece casa
Doris, frumosul pescar, în iatac îl aşteaptă mireasa.
Vântul suspină prin ierburi şi murmură marea căruntă.
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Tu erai cea mai frumoasă din hora fecioarelor noastre,
Mulţi cunoscut-au puterea privirilor tale albastre.
Mulţi au dorit trupul alb şi buzele dulci ca o floare
O Kalliroe, tu ştii că pe mulţi azi în suflet îi doare.
Vântul suspină prin ierburi şi murmură marea căruntă.
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Doris, frumosul pescar are o luntre cu 10 vintrele
Albe, şi mrejile lui totdeauna de peşte sunt grele
Glasul lui dulce departe pe ape în noapte răsună.
Părul lui moale luceşte când trece sub raza de lună
Vântul suspină prin ierburi şi murmură marea căruntă.
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Doris, deschide, deschide, să intre mireasa în casă
Tu ai să-i smulgi de pe faţă frumosul ei văl de mătase.
Noi o să ducem la temple miresme curate şi miere
Pentru Hymen Hymenaios, Athene şi vajnica Here.
Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă.
Mândre fecioare din Chios, mai ziceţi cântarea de nuntă.

Zeus, stăpânul cel drept, să vă dea din belşug fericire.
Zile senine de muncă să cereţi, şi nopţi de iubire
Braţele albe să fie un leagăn de dulce-alintare
Pentru micuţul ce vine ca preţ al durerii amare.
Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă.
Mândre fecioare din Chios, mai ziceţi cântarea de nuntă.

Nu vei mai merge cu noi în cîmpiile ude de rouă,
O, Kalliroe, de-acum vei intra în viaţa cea nouă.
Buzele noastre surâd, dar de lacrimi ni-s genele pline.
Când vă urăm cu iubire un ultim: rămâneţi cu bine.
Tace şi vântul în ierburi, tace şi marea căruntă.

Haideți, fecioare din Chios, sfârşit-am cântarea de nuntă.

Foc eşti val răcoritor
(după Sf. Simeon Noul teolog)

Cum de foc eşti, ce țâşneşte,
Şi eşti val răcoritor?
Cum de arzi şi-alini îndată,
Cum mă faci nemuritor?
Cum de faci din vameşi îngeri,
Şi-ntunericul lumină,
Cum de scoți din iad şi cum de
Curățeşti pe cei din tină?
Cum tragi brazda de lumină,
Cum de noaptea o cuprinzi,
Cum de mă prefaci cu totul,
Inima cum o aprinzi?
Cum te împreuni cu robii, fii ai Tatălui de-i faci,
Cum de-i arzi de dor rănindu-i,
Cum de iarăşi îi împaci?
Cum de rabzi şi suferi, Doamne,
Cum nu răsplăteşti îndată
Cum de vezi cele ce-n taină numai Ție ți se-arată?
Cum fiind aşa departe vezi ce facem fiecare?
Doamne, robilor tăi dă-le îndelunga Ta răbdare.

Un curcubeu în jurul soarelui
În memoria PărinteluiGaleriu

Într-un anume fel, Părintele Constantin Galeriu a avut destinul unui proroc, prin puterea de-a se face interpretul Cuvântului Domnului şi implicit a vedea efectele lui în viitor. Pentru mulți el *a netezit căile Domnului,* pe care păşim necontenit, până la *recuperarea* noastră *în Unitatea Treimii cea de o Ființă.* Dar vituperantei întrebări a Mântuitorului: „ Ce ați ieşit să vedeți în pustie ? Au trestie clătinată de vânt ? Dar de ce ați ieşit ?" (Matei 11,7) pusă noroadelor curioase de viața şi taina Botezătorului, i se poate răspunde – iată, şi cu taina şi viața unui preot al Bisericii lui Hristos din Carpați: părintele Contantin Galeriu.

La 13 august a.c. în chiar momentul când trupul neînsuflețit al marelui Părinte părăsea Biserica Silvestru din Bucureşti, spre a fi depus în mormântul zidit afară, sub zidul din stânga, la umbra unui brad sădit cu ani în urmă chiar de el, un fenomen neobişnuit s-a produs pe cer în miezul zilei dacă nu tocmai în crucea amiezii. Erau orele 14. O mare de lume tălăzuia în fața bisericii aşa cum numai o dată pe an, la Înviere, se mai întîmplă. Soarele pe boltă arsese stăruitor şi sagace până la clipa aceea; deodată un

nor subțire îl învălui şi pe norul de spumă alb/gri apăru un curcubeu în jurul soarelui. Din tot spectrul se distingeau clar cele trei culori *româneşti*: roşu, galben, albastru. Pentru că preotul nostru fusese distins, între altele şi cu o medalie civilă, *Steaua României în grad de ofițer*, o gardă militară dădea onorul şi muzica militară intona un marş funebru, acoperind puțin timp psalmii cântați de cei o sută de preoți din țară şi din străinătate, care oficiaseră timp de trei ore slujba de înmormântare, în frunte cu Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul României. Curcubeul pe cer, în jurul soarelui, stăruia ca o un semn divin, o coroană anume pusă acolo de Dumnezeu, făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute. Marea de lume şoptea: „O minune ! O minune !"

În acea zi n-a plouat, nu plouase nici noaptea trecută, nici cu o zi înainte. Şi după câte ştim curcubeul atunci când apare, deobicei după ploaie, cuprinde cerul ca o punte arcuită din două părți. Copii fiind la țară alergam pe şes în iluzia că-i vom prinde *şirul* la capătul orizontului, pe zare. Aici însă curcubeul era circumscris într-un cerc în jurul soarelui cu o precizie matematică. În clipa când trupul părintelui fu coborât în mormânt şi mormântul acoperit curcubeul din jurul soarelui dispăru şi el. Fireşte că a fost o minune. Aşa după cum tot o minune a fost, şi un semn în destinul nostru, toată viața bunului Părinte Galeriu. Plecat de la cei de jos, din satul Răcătău – Răzeşi din județul Bacău, din casa lui Nicolae şi a Elisabetei Galeriu, ei înşişi răzeşi, oameni aşezați şi cu oarecare stare, ceea ce pe timpul lui Ştefan cel mare şi Sfânt al Moldovei s-ar fi numit „Oamenii Măriei Sale" (Sadoveanu), micul Constantin fu dăruit Bisericii lui Hristos încă de la frageda vârstă de 12 ani. „*Câți în Hristos s-au botezat în Hristos s-au şi.îmbrăcat*". Şi bine a observat unul din vorbitorii de la căpătâiul părintelui, din ziua plecării sale la cele veşnice, că de atunci nimeni şi niciodată nu l-a mai văzut îmbrăcat *în civil*.

Rari sunt astfel de oameni pe lume care să-şi poarte crucea şi *rasa* cu asemenea stăruință şi demnitate. Din Seminarului teologic „Sf. Gheorghe" din Roman ,1930-1938, trece în Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care o absolvă în 1942. Studentul şi discipolul lui Nichifor Crainic, absolvind facultatea cu o teză despre „*Îndumnezeirea omului",* nu a mai putut beneficia de bursa ce i se pregătise pentru a studia mai departe Teologia în Occident. Vremurile s-au năspustit în curând potrivnice peste toți şi toate. Părintele a slujit mai întâi ca preot de țară în satul Podul Văleni – Prahova, şi apoi la Parohia „Sf.Vasile" din Ploieşti. Necazurile nu l-au ocolit. În curând va fi arestat şi întemnițat, trimis la Canal fără nici o judecată, după cumplitul *tipic* al vremii (1952-1953). Ieşit din închisoare, Dumnezeu ştie cum, în perioada 1973-1974 va fi transferat ca „Spiritual" la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. Încă în 1973 obține doctoratul în teologie cu excelenta lucrare : „*Jertfă şi Răscumpărare*", retipărită după 1990 în carte, şi tradusă deja în limbile franceză şi engleză. A fost lector, apoi profesor titular de Omilitică şi Catiheză al Facultății de Teologie din Bucureşti, şi mulți dintre cei mai vestiți preoți ai generațiilor tinere i-au fost studenți, doctoranzi/ ucenici şi discipoli.

În ultimul an al dictaturii ceauşiste a fost atacat banditeşte, în toiul nopții, şi bătut, de câțiva securişti mascați, în modesta locuință parohială din curtera Bisericii Silvestru din Bucureşti, în care a locuit timp de 30 de ani cât a slujit la acest altar. Era un avertisment ! Din 1990 încoace au început recunoaşterea marilor sale merite de predicator şi duhovnic, profesor universitar, modelator de conştiințe, de autor al unor esențiale studii şi contribuții teologice, de neobosit om al Cetății, fiind numit vicar patriarhal, făcând parte din Consiliul Național Bisericesc, Doctor Honoris Causa al unor Universități din țară, preşedinte onorific al unor fundații şi consilii, oferindu-se tuturor celor ce-l solicitau,

în lauda libertății recucerite. Nu a refuzat niciodată pe nimeni, fiind învinuit de unii pe nedrept de *ubicuitate* – deoarece oriunde a fost chemat *era necesar,* devenind cea mai prezentă şi avizată față bisericească în Media românească post-decembristă, dar şi în reprezentările noastre ecleziastice la nivel internațional. Neobosit om, apostol de neclintit al lui Hristos Iisus şi-al Credinței creştine, Părintele nostru n-a fost o legendă, un basm, a fost un *om viu şi adevărat, vital şi energic,* şi va rămâne şi de aici înainte o prezență în sufletele celor care l-am cunoscut şi i-am fost apropiați, fie şi numai ca simpli enoriaşi. Cu înfățişarea lui „tolstoiană", îl descria acelaşi vorbitor evocat mai sus, dar mai ales cu energia culturală şi *spirituală* de *sămănător al harului* în mulțimi, ca un alt N. Iorga, Părintele Galeriu era diferit, totuşi, şi special*, un geniu*, firește, dar când geniul este *îndumnezeit* Stăpânul Lumii îl transformă automat *într-un sfânt.* Părintele Galeriu a fost şi rămâne pentru cei mai mulți dintre noi *un sfânt.*

Când l-am cunoscut cred că păşise uşor peste vârsta de 60 de ani. Primul care mi-a vorbit despre Părintele Galeriu a fost minunatul poet şi prieten Daniel Turcea, autor al unei *Epifanii* poetice unică în literatura noastră. Mort de cancer la vârsta lui Iisus: 33 de ani. Mă prezentase mai întâi Părintelui Arhimandrit Sofian Boghiu de la Mănăstirea Antim. Eram, cum se spune, pe *Cale,* şi Părintele Galeriu mi-a amintit cuvintele Fericitului Augustin: „Nu te-aş fi căutat dacă nu m-ai fi găsit." Atâta fericire a revărsat deodată în viața noastră. Eram „ o conştiință sfâşiată" (observa Marele Duhovnic), chiar şi atunci când m-am putut mărturisi fără echivoc: „Nu mai am îndoieli". Dar Părintele îmi recomanda (şi ne recomanda) trăirea *deplină* a *Bucuriei* printr-o totală recuperare a Ființei din păcatul vremelnic.: „Omul trebuie să treacă printr-o transformare radicală, primind mesajul mântuirii vestit de Mântuitor: *Pocăiți-vă şi credeți în Evanghelie!"* Acest mare om, acest uriaş al Credinței avea capacitatea rară de-a fi prieten *şi egal* cu cei mici şi deopotrivă cu cei „mari" ai vieții şi-ai sorții. La el venea ultima babă din parohie şi-l auzeam fiind pe aproape: „Nu pot soră să te dezleg, nu am voie; mergi mai întâi şi te împacă cu fratele tău."Aceste lucruri şi aceste taine nu erau negociabile. Ştia să asculte, să înțeleagă şi să convingă. Era curios şi proaspăt şi feciorelnic, candid ca un copil şi viteaz ca un flăcău din luncile Molovei, de la apa Siretului, setos ca un student să învețe, dornic să cunoască oameni noi ca să-i apropie de Dumnezeu. Credea cu ardoare că ştiința se poate *reconcilia* cu religia...În Biserica Silvestru venea nu nu numai *toată floarea cea vestită* a inteligheției, dar până şi preşedinții „noii" Românii veneau/ din când în când, fie ei de la stânga sau de la dreapta, liber cugetători sau „preacuvioşi" de dragul unei norocoase campanii electorale, ulterior trădată.. Avea ce dărui fiecăruia; şi fiecare am plecat de la Părintele Galeriu cu sacul plin, dar mai ales *clintiți din cele vechi şi păgubitoare* , iar unii total *transformați...*

Când a căzut el însuşi în grea suferință, în urma unui atac vascular cerebral, n-a fost uitat, dar ştiința s-a dovedit oricum neputincioasă, în fața tainicei judecăți dumnezeieşti, când acelaşi gen de *atac* a recidivat. Şi nu puțini vor fi aruncat anatema ca lui Iisus pe Cruce: „...mântuieşte-Te pe tine însuți !" Dar câți şi-au amintit cuvintele Evanghelistului spre împlinirea celor ce fuseseră vestite prin proorocul Isaiia: „El a luat asupra Lui neputințele noastre şi a purtat boalele noastre." (Matei 8, 17) Cohortele de mărturisitori, sute de credincioşi din Săptămâna Patimilor, care îl căutau şi îl cereau *numai pe Părintele Galeriu* să se spovedească; acele *dezlegări în masă* din Vinerea Mare; răbdarea şi blândețea şi înțelepciunea de-a nu descuraja pe nimeni. Urmarea lui Iisus era întocmai, chiar dacă Lacul Ghenizaret sau Marea Galileii, geografic, sau şi istoric, erau

atunci departe de Biserica Silvestru. A slujit până în ultima clipă. În Vinerea Mare a Sfintelor Paşti de anul acesta a reapărut în mijlocul nostru la cântarea prohodului, dar într-un scaun pe rotile. La Duminica Floriilor, suplimentul de cultură al unui ziar, a publicat una din predicile sale vestite şi bine acordate pe strălucitul eveniment al Intrării Domnului în Glorie în Ierusalim. Marele hermeneut ia Cuvântul dumnezesc ca pe un fruct bine pârguit şi-l desface de coajă până ce ajunge la miezul parfumat şi îndestul hrănitor. „*Vine vremea când oamenii tac*, *şi celelalte făpturi vorbesc"*, subliniază Părintele Galeriu în predica sa de la Florii, premonitoriu parcă, atunci când fariseii, la strigătele mulţimii în delir: „ *Osana !* „ i-au reproşat Mântuitorului: „*Auzi ce strigă aceştia !"* Mântuitorul le-a răspuns: „*Dacă aceştia vor tăcea, pietrele vor striga" – ...*

„*VINE VREMEA CÂND OAMENII TAC..."* Acum minunatul, bunul şi mult prea iubitul şi iubitorul nostru Părinte Galeriu *o vreme va tăcea...*aşa cum se întâmplă ...Dar în urma lui şi-n semnele paşilor săi...şi *pietrele vor striga*...Sau noi...*celelalte făpturi*...iată mărturisim: *vorbim* despre minunea de-a fi fost ucenicii, sau simpli credincioşi anonimi, ai unui adevărat preot şi apostol al lui Hristos. Dumnezeu să-l odihnească şi să-l aibă în sfânta lui pază pe bunul nostru Părinte Galeriu ! Sufletul lui este, oricum, nemuritor.

Biserica văzută "din culisele" Istoriei

Aşa cum Iisus se regăseşte Hristos întrupat din cercetarea neaprehensivă a vechilor scripturi ce cuprind în integralitatea ei Legea – părintele Ion Buga,contemporanul nostru, întreprinde o cercetare, nu aşa cum s-ar crede la prima vedere "pe cont propriu" (prea "propriu" poate), a contradicţiilor şi contrazicerilor *Biseriii întregi*: "Examinând evenimentele de atunci, având ca plecare cele "întâmplate la noi în aceste zile" (Lc.24,18), concluziile, atât cele exprimate conceptual, dar mai ales cele ce se oglindesc în cel mai mare dezastru spiritual-moral şi social-economic din istoria tristă a noastră, confirmând bănuielile exprimate mai sus." Noua sa lucrare: "Rugaţi-vă pentru fratele Teoctist", fiind o amplă hermeneutică teologală pe baza textelor sacre veterotestamentare şi neotestamentare, a urcuşurilor şi coborâşurilor (uneori prea abrupte) a "Bisericii Universale văzute din culise".

Şi de ce acest puseu *postmodernist* în fond "din culise"? Poate spre a contracara vocaţia irepresibilă de scriitor, în termeni mireni de data aceasta, a părintelui Ion Buga (membru stimat între altele al Uniunii Scriitorilor din România), a cărui expresie, repezită limpede şi curajos în inima unor cumplite realităţi contemporane, poate răni cumplit, amintind "limba despicată" a cronicarilor munteni ce-l preced, dar şi neastâmpărul anticipativ al unui Procopius din Cezareea bizantin, în consemnarea "pentru mai târziu" a unor grave compromisuri ale Istoriei cu Biserica şi viceversa. Aşa se justifică acest "minim segment al istoriei noastre – ultimii şaizeci de ani apocaliptici" puşi subt lupa măritoare şi necruţătoare a unui analist ce întrece de departe străduinţa analiştilor de duzină (prea mulţi, mult prea mulţi) ai fenomenului românesc şi universal apăruţi în ultimii 15/16 ani pe plaiul mioritic; tăvăliţi la rând, Obiectul cu Subiectul, în desfrânarea Cuvântului desacralizat şi nedospit niciodată de-ajuns.

Trebuia deci un preot al lui Hristos să ne înveţe Magna Historia şi un scriitor de talentul profesorului teolog Ion Buga să ne readucă în memorie tragica "demolare a Potirului" din Bizanţ până la momentul autohton "Văcăreşti" şi în continuare.

Şi, de altfel, cum ar fi putut sta trează şi în neatârnare Biserica Ortodoxă Română , un "Bizanţ după Bizanţ", în căderile sale, când prea puţin cu ea "de la Râm ne tragem", din eroismul primordial al Bisericii apusene dinainte de Calcedon? "Obiceiul pământului" fiind mai tare la noi, din nefericire, decât tragica întrupare a lui Dumnezeu în Hristos, slăvită mai mult cu buzele decât cu inima (Mat. 15,8)!

Dar nu "personajele" părintelui Buga, pentru care nu specifică cel puţin "orice asemănare cu cele văzute şi pipăibile de lângă noi e pur întâmplătoare" – căci nu este, ţin sus afişul acestei Cărţi, în profunzimea ei deasă; sunt dezbateri şi deschideri uluitoare în "conflictul Iubire-Putere", care scrie istoria creştină de două mii de ani încoace!

"Căci atunci când se ridică sus oamenii de nimic, nelegiuiţii mişună peste tot." Tonul pamfletar şi "numirea pe faţă" a corupţiei la vârf din BOR ar putea naşte prezumţia unei răfuieli personale, între "suspendatul" părinte Buga de la altarul Bisericii Sf. Gheorghe Vechi din Bucureşti, şi Prea Înalţii ierahi şi Prea Fericiţii ierarhi a toate reliefurile: din şesul Primăriei (şi-al Guvernului năstăsist) şi până-n Dealul Mitropoliei! Dublul rol jucat de-aceşti "Prea Înalţi şi Prea Fericiţi" ierarhi, unii foşti comunişti cu carnet de partid, alţii mai rău poate, foşti şi actuali colaboratori ai poliţiei politice, în structurile ei vremelnice, pe taina sfintei spovedanii, coboară Iubirea în derizoriu, şi ridică la rang de Lege spurcarea de obşte a Tainei.

"Dumnezeu este Iubire

Omul este creaţia lui Dumnezeu

Omul este chipul lui Dumnezeu,

Adică este un Dumnezeu în oglindă (…1 Cor.13,12), "omul tainic al inimii"(1 Ptr.3,4). Este afirmaţia cea mai îndrăzneaţă şi, de aceea, "fericit cel ce nu se va sminti întru Mine" (Mt.11,6). Aceasta este suprema taină, taina iubirii până la moarte (In. 13,1; Filip. 2,8), taina prieteniei (… - iubire) în care Dumnezeu, Marele prieten, "Îşi pune viaţa Sa pentru prietenii Săi (In. 15,13). Dar, aşa cum chipul (imaginea) nu se developează decât în întuneric, tot aşa este şi cu adevăratul chip al lui Dumnezeu şi al Omului – divna iubire – nu se revelează în toată frumuseţea lui decât în întuneric, în ură; aici apare cealaltă faţă a tainei, *la face sombre du Christ* (Rozanov), "taina fărădelegii", o taină şi mai greu de dezlegat decâ taina lui Hristos-Solar . În acest context de înfricoşetoare ambiguitate şi antinomie răsună cea mai însuportabilă poruncă , cea a iubirii nebune: "iubiţi pe vrăjmaşii voştri!" Iată unde se găseşte ceea ce părea să lipsească din Noul Testament, adică porunca iubirii lui Dumnezeu. Numai cine poate iubi pe vrăjmaşul lui, este dumnezeu, fiindcă numai El a iubit primul pe om, vrăjmaşul Lui, care I-a declarat război de la început, din clipa în care a păcătuit, iar păcatul este act împotriva iubirii, adică împotriva lui Dumnezeu (1 In.4,8). "toate păcatele au ceva comun – aceea că, de fapt, presupun o situaţie de neiubire şi, de aceea, îndepărtează de dumnezeu şi de fraţii noştri"(Luis Gonzales-Carvajal, "Aceasta este credinţa noastră", p. 46). Şi nu numai că Dumnezeu iubeşte pe păcătoşi, ci, în mod paradoxal, "acolo unde s-a înmulţit păcatului, a prisosit harul. Căci pe El (pe Hristos), care n-a cunoscut păcatul, L-a făcut pentru noi păcat, ca să dobândim întru El, dreptatea lui Dumnezeu" (Cor. 5,21). Ne aflăm în inima răvăşitorului experiment uman al Divinităţii. "Lumina a strălucit în întuneric, dar întunericul n-a compleşit-o; iubirea s-a arătat în ură şi nu numai că nu a reuşit să-L facă şi pe El să urască, ci dimpotrivă, "a iubit până la moarte" şi în moarte a iubit cel mai mult" (pe Iuda, pe Caiafa, pe Pilat, pe Petru cel lepădat…)

Iată deci una din premisele teoretice ale Cărții părintelui Ion Buga "Rugați-vă pentru fratele Teoctist" (pag. 153-154) în fața căreia ne pune să îngenunchem şi să cugetăm la "cea mai mare crimă din istorie – singura crimă perfectă, având ca alibi "iubirea lui Dumnezeu", şi mai ales crima completă: "cine urăşte pe fratele său, urăşte şi pe Dumnezeu" (1 In. 2,11) Sigur, că-n atare situație "Fratele Teoctist", oricât de "Prea Fericit şi Înaltstătător" este, şi colaboratorul său principal ("întru rele") Teodosie zis "Şpagoveanul", Arhiepiscopului Tomisului şi al Constanței, devin insignifiante "măşti râzânde puse bine pe-un caracter inimic" (Eminescu), jucând pe o scenă mică de la subsolurile Istoriei şi-ale Bisericii…căci oricât am putea să ne rătăcim în "erezia" părintelui Buga, când dimineața luăm ziarul şi citim în titluri mari: "Sechestru pe maşinile arhiepiscopiei lui IPS Teodosie/ Fețe bisericeşti au de plătit Fiscului peste şapte miliarde de lei" (Arhiepiscopia păstorită de IPS Teodosie nu şi-a achitat de cinci ani dările către stat; ÎPS era plecat din Consanța, dar a încercat să transmită că poate da o sumă de 500 milioane, însă domnii au refuzat-o spunând că este praf în ochi" (Evenimentul zilei, nr. 4188/ 20 august 2005), - ne întrebăm: Cui dintre cei "doi stăpâni" – lui Dumnezeu sau Mamona, slujeşte Înalt Prea Sfinția Sa? Şi ce anume mai poate spera drept credinciosul popor de la rugăciunea sa; dacă nu cumva "Poporul acesta se apropie de Mine cu gura şi mă cinsteşte cu buzele, dar inima lor este departe de Mine" (Mat.15, 8).

Scena este prea mică şi culisele prea mari; din aceste "culise" ale *sarcasticei* Cărți, autorul ne cheamă la rugăciune "pentru fratele Teoctist", cel numit de istorie dar şi cel contestat de istorie, să-şi păstorească poporul. Prea seamănă cele ce se întâmplă acum, cu drept credinciosul popor român, părăsit de rugăciunea jertifirii de sine, şi asumat de lăcomia Mamonei, cu imprecația veterotestamentară a profetului Zaharia: " Sabie, deşteaptă-te împotriva păstorului meu, zice Domnul savaot. Voi bate păstorul şi se vor risipi oile, şi îmi voi întoarce mâna mea împotriva celor mici. Şi în toată țara, zice Domnul, două treimi vor pieri, şi vor muri, iar cealaltă treime va fi lăsată acolo. Iar pe această a treia o voi pune în foc: îi voi curăți ca pe argint şi îi voi încerca cum se încearcă aurul. Ei vor chema numele meu şi eu îi voi asculta , şi voi zice: Acesta este poporul meu, şi el va răspunde: Domnul este Dumnezeul meu!" (Zaharia 13, 5-9)

Poate că ne aflăm din nou la acelaşi ceas al istoriei lui Dumnezeu. Vara aceasta Țara a fost lovită de ape, metru cu metru aproape, şi au murit la inundații, după ultima statistică, până la data acestor însemnări, peste 50 de oameni! Am ascultat în direct, la o televiziune, bocetul strict, fără lamentație, al unei bătrâne țărânci din Vrancea: "Ne-a luat Dumnezeu totul într-o clipă; nu mai avem, decât sufletul; dar aşa trebuie, pentru că omul de mult timp nu-şi mai pleacă fruntea, iar copiii nu mai ascultă de părinți." Iată teologia mirabilă, iată biserica rugătoare, cea *mută,* nu aluziile unor prea inteligenți comentatori speculativi la "maladiile contemporane" prin Nietzche, Wiittchenstein şi Heidegger, citați de părintele autor mai ales pentru ca excepția să întărească regula; însă de fapt toți sfinții consacrați, convocați de printele prof. Ion Buga la rugăciunea "pentru fratele Teoctist" / Prea Ferictul şi Înalt Stătătorul BOR, dar şi toți ceilalți sfințitori în Cuvânt (fie ei scriitori şi poeți, filosofi ai culturii, renumiți artişti, oameni de excepție ai Cetății lui Dumnezeu, implicați prin citarea lor), realcătuiesc în cele aproape 500 de pagini ale "Istoriei" *de culise* – adevărata Biserică vie, perenă, durabilă şi înflexibilă, rezistentă tuturor demolărilor din veac şi-a abdicărilor păstoreşti pe mici şi prealumeşti interese, de la altarul căreia "suspendatul" părinte Ion Buga continuă să oficieze şi să predice cu tărie,

după cuvântuil Evanghelistului: "Dar unii farisei din mulţime au zis către El: Învăţătorule, ceartă-ţi ucenicii. Şi el, răspunzând a zis: Dacă vor tăcea aceştia, pietrele vor striga." (Luca 19,39-40)

Biserica şi Tricolorul

Adevărul literar &artistic/ suplimentul de sâmbătă al ziarului *Adevărul,* tipărit mai nou *in insert/ Secţiunea C,* s-a specializat progresiv în dezbateri de spiritualitate creştină, avizând cum e şi cazul, spiritualitatea creştină ortodoxă românească în context universal. Fiecare număr aduce în atenţie un nume de cercetător în domeniu, majoritatea tineri savanţi cu studii şi doctorate sau masterate în Franţa, USA, Germania etc. Dar şi autohtonii: Horia Radu Patapievici, Teodor Bacopnsky, dar mai ales aşa zisul „grup de presiune de la Paris" (cândva) din care au făcut parte (mai fac), Teodor Paleologu, Cristian Bădiliţă, Mihai Neamţu, Petru Guran, Adrian Papahagi, nu ştim exact dacă şi Ioan Ică jr., Radu Preda provin tot din acea parte de lume sau din aceeaşi grupare. Câţiva dintre ei au retipărit *Septuaginta* într-o nouă traducere, toţi au în schimb opinii ferme în legătură cu ortodoxia şi Biserica Ortodoxă Română în mod special. Iată mai nou un Medalion Lucian Turcescu, prezentat *pe scurt* de Ionuţ Claudiu Biliuţă, şi cu dânsul sărim peste ocean, în Canada, unde tânărul cărturar încă (n. 25 II 1966 la Piteşti) este de mai mulţi ani profesor universitar, Decan al Facultăţii de Studii Religioase la Xavier University (2003-2005), Membru al Bordului de Directori al Canadian for Studies in Religion (1999-2002), Director al Centre for Post-Comunist Studies (Xavier Univ. 2002-2005), iar în prezent Profesor universitar la Concordia University Montreal, Preşedinte al Canadian Society of Patristic Studies, autor al unor cărţi tipărite de Oxford University Press: *Religion and Poltitics in Post-Comunist România, 2007,* în colab. cu Prof. Lavinia Stan, *The Concept of Divne persons in St. Gregory of Nissa/s Works*, 2005, sau *Dumitru Stăniloaie: Tradition and Modernity in Theology,* Center for Romanian Studies, 2002. „Itinerarul intelectual al lui Lucian Turcescu se prezintă ca o odisee încununată de succes, apreciază Ionuţ Claudiu Biliuţă, într-un marginal la vasta convorbire tipărită de *AL&a* pe două pagini mari de ziar. Provenind din ţara care i-a dat culturii universale pe Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade sau Dumitru Stăniloaie, continuă prezentatorul, Lucian Turcescu a reuşit în mediul academic internaţional, impunându-se drept una dintre figurile importante ale noului val din teologia creştină a secolului XX &XXI. Demersul intelectual al teologului român se articulează pe mai multe coordonate distincte: personalismul teologic cu accent pe gândirea lui Ioannis Zizioulas, recepţia textului scripturistic în Antichitatea târzie sau robia babilonică de sorginte naţionalistă a intelectualităţii române interbelice, sunt doar câteva repere din periplul intelectual al lui Lucian Turcescu."

Ne vom opri deocamdată aici, nu fără a ne aminti că mai ieri parcă, tot unul din invitaţii *AL&a* (Petru Guran mi se pare) atrăgea şi el atenţia că *BOB* amestecă prea des liturghia cu tricolorul…Cel puţin Lucian Turceascu tranşează problema direct, aducând-o şi el la zi: „Referitor la Biserică şi colaboraţionism, cred că se poate sumariza în câteva cuvinte: oportunism, frică, spirit de conservare." „BOB este pe rând recunoscătoare, complice, confuzată şi înfricoşată, sfârşind prin a da suport comuniştilor prin, de exemplu, *Apostolatul social* de inspiraţie marxistă al patriarhului Iustinian Marina. O altă

carte importantă jucată de comunişti, dar şi de Biserică este naţionalismul (care e diferit de patriotism).” „ În ce priveşte naţionalismul, Biserica şi Ceauşescu au vorbit o limbă de multe ori comună. Revelaţiile recente ale unor foşti ofiţeri confirmă faptul că Securitatea a lucrat încă din anii 1960 la re-activarea naţionalismului preoţilor mai vechi şi îndoctrinarea celor mai noi cu ideologia naţionalistă.”

Dar lucrurile continuă la fel şi în prezent. Una din bisericile cele mai frecventate de intelectuali la Bucureşti arborează permanent, deasupra pridvorului de la intrare, două steaguri tricolore de toată frumuseţea, uitate acolo de la 1 decembrie anul trecut, Ziua Naţională a României. De parcă biserica ar fi una cu primăria. Din zestrea tradiţiei ortodoxe, românii par a fi rămas în mentalitatea creştinilor primari, ce trebuie să fi primit cu entuziasm legalizarea creştinismului de Constantin cel Mare în anul 325. BOB a rămas mereu *lângă Curte*, legată strâns de voievozi, domni şi regi. Uitând acest amănunt uriaş, rostit la un moment dat de Mântuitorul Hristos Iisus însuşi: „Împărăţia mea nu este din lumea aceasta.” Lucian Turcescu punctează şi el, corect, această colaborare seculară dintre biserică şi stat, care la români, cel puţin, i-a asigurat un confort sporit, devenită Biserică autocefală încă la 1885, din timpul regelui Carol I, sporind substanţial după Unirea de la 1918, când primul patriarh era chemat din Transilvania, în persoana înverşunatului, de altfel, episcop anti- unionist de până mai ieri, Miron Cristea! BOB fu declarată biserică naţională în Constituţia de la 1923 şi fusese ridicată la rang de patriarhie în 1925. Curentele extremiste din politica românească a anilor 30/veac XX, şi-au luat ca apanaj, nu atât Biserica, ci ortodoxia în sine. Prezentatorul lui Lucian Turceascu îi citează cu detaşată *mândrie patriotică* pe Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade, porniţi în universalitate şi ei din patria de origine a noului savant. Un fel de precursori, deci, după ce, mai ales doi dintre ei fuseseră studenţii *socraticului* Nae Ionescu, naţionalistul ortodoxist en-titre, de la Universitatea din Bucureşti a acelor ani, şi simpatizanţi ai Mişcării legionare, de nu chiar membri cu carnet de partid ai Gărzii de Fer. Eugen Ionescu urmă acelaşi traseu, dar invers: părăsi România din cauza chiar a prietenilor săi români, deveniţi din ce în ce mai vizibil *rinoceri.*

Biserica îşi ascunde şi azi slăbiciunile în spatele Tricolorului. Puţini preoţi sunt adevăraţi preoţi ai lui Hristos, cei mai mulţi sporind popimea lacomă, care nu de puţine ori sprijină pe faţă partidele politice, sau unii au candidat direct, chiar ocupând posturi de primari sau de consilieri în administraţia locală. Fariseismul e astfel la el acasă, ca-n vremea când Iisus Omul predica Vestea Cea Bună, pe pământul anticei Palestine, dar gândul şi scopul Lui divin, fiind răspândirea la Neamuri a Cuvântului, care a fost de la Început. Sigur că principial nu avem împotrivă nimic să punem Tricolorul nostru şi-n Vinerea Mare lângă *Epitaf* , dar scopul în sine nu este naţionalizarea creştinismului, în scopuri electorale, sau în prostirea mulţimii mai mult superstiţioase decât revelate. Cioran, adus în discuţie mai sus, un anti-crist notoriu, de altfel, şi adversar deschis al Sfântului Pavel, despre care a şi scris de altfel, pagini jenante, se întreba într-un loc: „De ce sunt atât de reci raţiunile-adevărurile pe care le emite raţiunea?” I-a răspuns, în primul său interviu difuzat pe Internet, în excelenţa credinţei sale ortodoxe, neuitatul nostru Părinte şi Duhovnic Constantin Galeriu, între altele şi paroh, căci esenţial preot la altar, până la sfârşitul vieţii, al Bisericii Sf. Silvestru din Bucureşti. De ce sunt, aşadar atât de reci raţiunile? „Pentru că ele nu comunică. Comunicarea le face vii, preciza părintele Galeriu. De aceea, noi creştinii ortodocşi, nu putem concepe raţiunea decât împreună cu Duhul care dă viaţă raţiunii, îi dă frumuseţe, îi dă măreţie, îi dă forţă. Noi când spunem

Duhul sfânt zicem duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul ascultării, al puterii, duhul bunei credințe, duhul cunoştinței şi duhul temerii de Dumnezeu, adică teama de a greşi, ca să nu greşeşti, ca să te afli în adevăr."

„Dumnezeu sau Omul?" se întreba un profesor de la Institutul Catolic din Paris, la fel cum ne-am întreba noi poate, extrapolând: Biserica sau Tricolorul? Ce să alegi? Dumnezeu sau omul? Biserica sau Patria şi Tricolorul ei? „Nici Dumnezeu nici omul, a răspuns părintele Galeriu, ci Dumnezeu Omul- Iisus Hristos, aşa cum s-a descoperit El." „Dumnezeu este înțelesul lumii, iar lumea este limbajul său" îl mai cita părintele pe filosoful personalist Jean Lacroix. Eminescu a spus foarte frumos că Biserica a fost de-a lungul istoriei noastre Maica Noastră cea sfântă şi preacurată - poetul dezvoltând în câteva din poeziile sale o inegalabilă *mariolatrie* / cult al Maicii Domnului. Deci ce vom alege? Biserica sau Tricolorul? Sau Biserica cu tricolor în bandulieră? Biserica ne conține cu toate patriile lumii, în limbajul inextricabilei credințe *indivizibile* în Hristos. Cel mult tricolorul românesc este unul din praporii, pe care-n alai cu toate neamurile lumii, îl purtăm an de an, la Inviere, iar la Vremea de Apoi a supremei revelații/ în Apocalipsă, la Învierea cea de obşte, când viii şi morții îşi vor primi răsplata dreptății cea după Hristos Domnul. Când vom rosti cutremurați într-o lumină nouă: Adevărat a înviat Hristos, cu moartea pre moarte călcând, şi celor din mormânturi, viață dăruindu-le!

Richard Wurmbrand la revista „Formula AS"

Nu mai citisem demult revista „ Formula AS", unul din cele mai populare magazine publicistice din România post-decembristă. Rod al inspirației şi inteligenței directoarei sale, scriitoarea Sânziana Pop, „Formula AS" venea, după anii sumbri şi interminabili din comunism, să refacă dialogul firesc al „păturii de mijloc" cu presa, acea umanitate maximală a unui popor, acea burghezie rodnică şi țărănime fructuoasă, care va reface în timp bunăstarea de altădată a României. De aceea „Formula AS" nu şi-a propus o clipă să sporească gâlceava românului cu politica, ci se aşează gospodăreşte, după cum am şi spus, într-un dialog cât mai eficient, despre Sănătate, Spiritualitate, Miracole creştine, dar şi Mica enciclopedie AS, Aşii muzicii, Galeria vedetelor , Lumea românească, S.O.S., Spectator, Pop Rock, Acasă, chiar şi Actualitatea politică, dar într-o doză neintoxicabilă. Un sentimentalism bine temperat, o sentimentalitate românească „de siglă", face tonul acestui magazin, cu cel mai mare tiraj poate din presa românească la zi. Întrebați-ne şi vă răspundem, Stil, Cosmetica naturistă, Clubul dietelor de slăbit, Din lumea necuvântătoarelor, Coşul cu târguieli, Miracolul vitaminelor, Sfaturi pentru viață lungă, Cititorii întreabă, cititorii răspund, sunt numai câteva rubrici, care grăiesc prin chiar titlul lor, despre gama vastă de răspunsuri la întrebările omului de rând, factorul esențial al „normalității" ce se construieşte, şi aşa, ori poate de la acest nivel în sus. Servită de o excelentă echipă de publicişti şi colaboratori, la „AS", cum i se spune şi mai pe scurt, vom întâlni, număr de număr, semnătura lui Ion Longin Popescu, unul dintre cei mai buni reporteri din România, mai aproape acum, de vârsta venerabililor, dar tânăr şi frenetic în spirit, şi aplicat mereu pe subiecte mari şi puternice; Toma Roman, redactorul şef, e şi un cunoscut comentator al actualității politice; Sanda Anghelescu, Florin Andrei Cheran, Rodica Demian, Ines Hristea, Iuian Ignat, Claudiu Ionescu, Silvia Kerim,

Bogdan Lupescu, Cătălin Manole, Corina Pavel, Marius Petrescu, Florentin Popa, Sorin Petrescu, Ilie Tudor, Otilia Țeposu, Horia Țurcanu, redactori şi reporteri, care acoperă una din cele mai vaste plaje, ale unei publicistici dezinhibate de obiectul politicii ca subiect de bază, în schimbul unui tablou de familie al țării, şi-al lumii în care trăim, zi de zi. De aceea nici nu ne-am mirat, când în toiul dezbaterilor la programul Televiziunii Naționale, intitulat „Mari Români", „Formula AS" vine cu spontaneitate şi har, să răspundă unei nedumeriri cvasi-generale, despre cel de al zecelea nume, din cei zece români finalişti, ai topului Mari Români din toate timpurile. Cine este, deci, Richard Wurmbrand? La rubrica Societate, în paginile de mijloc ale revistei, Dna Sânziana Pop publică un interviu din 1993, luat „pastorului Wurmbrand, o mare personalitate a lumii creştine, „frate" de neam şi de convertire cu Steinhardt", celălalt evreu-român care face epocă în lumea ortodoxei româneşti, mai ales acum, în posteritatea sa. Ca şi Richard Wurmbrand, de altfel, trecut între timp şi dânsul, la cele veşnice.

„A iubi este o activitate care nu te plictiseşte", va răspunde Richard Wurmbrand, marele predicator al unei Misiuni Creştine Către Lumea Comunistă, biserica neoprotestantă de rit evanghelic, creată de el însuşi, ca un răspuns direct la anii de tortură şi de suferință, 14 la număr, îndurați în puşcăriile comuniste din România: la Văcăreşti, la Jilava, la Gherla, la Snagov, la Craiova…

Richard Wurmbrand, evreu născut în România, la Bucureşti, suit la cer în urmă cu câțiva ani, la vârsta de 80 de ani. Fireşte că foarte mulți români, dar mai ales „români de români", cum se spune mai nou, au ridicat din umeri, cine mai e şi acesta, citindu-i numele în topul Mari Români al TVR. Iar unii vor fi avut şi altfel de reacții: ca atunci când, neînstare să răspundă primelor întrebări despre Dumnezeu ale adolescentului, un rabin obtuz, îl alungase pe tânărul R. W. din sinagogă: „Pleacă de-aici, vagabondule", iar apoi alungat şi din Biserica ortodoxă, înainte de a-i fi urcat treptele prima oară, când o matroană i se adresă alteia, în aşa fel ca să fie bine auzită: "Ce caută aici puiul acesta de jidan scârbos?" Căci lucrul se întâmpla la o biserică din Bucureşti, din cartierul unde „puiul de jidan" se născuse, şi căuta cu înfrigurare răspunsul la întrebarea pe care-n mod firesc, mai întâi o pusese în sinagogă. Răspunsul veni de unde s-ar fi aşteptat cel mai puțin: de la un dulgher sas din Săcele, un sat de lângă Braşov, pe-atunci, azi un oraş în regulă, topind în toposul său cele Şapte sate din tradiție, şi căpătând cu timpul chiar calitatea civică de municipiu; dulgherul sas era un mare credincios şi,…" deşi în timpul acela nazismul începuse deja să se afirme în Germania şi între nemți şi evrei se căscase o prăpastie de netrecut – el se ruga lui Dumnezeu: „Doamne, tu care îi iubeşti pe toți oamenii, indiferent de rasă, fără să faci nici o deosebire, ajută-mă să aduc un evreu la credință. La mine în sat nu sunt evrei, eu sunt bătrân, bolnav, nu pot să merg să-i caut, adu-mi tu un evreu la mine în sat şi-l voi îndrepta spre credință". Iar Dumnezeu, îi va mărturisi marele convertit Richard Wumbrand, scriitoarei Sânziana Pop, în interviul citat, nu i-a ascultat rugăciunea, şi în loc să-i aducă un evreu, i-a adus doi, pe nevasta mea şi pe mine. Dumnezeu nu împlineşte niciodată o rugăciune, va spune R.W., ci îți dă mereu ceva mai bun decât îți doreşti tu. Bătrânul sas i-a dat atunci evreului trimis de Dumnezeu să-l convertească, împreună cu nevasta lui, un Nou Testament, şi neliniştitul tânăr, primi revelația divină prin contactul nemijlocit al Cuvântului Întrupat, întâlnind-o în acea carte mai întâi pe Maica Domnului, pe urmă-n ordine, pe Ioan Botezătorul, şi Cununa tuturor, pe „Iisus, care lasă cerul pentru pământ, pentru păcătoşi, ei Îl batjocoresc, El îi iubeşte, pe cruce se roagă pentru ei. El m-a captivat", va afirma până la

bătrâneţe, „noul Pavel” al lui Hristos, din era modernă şi postmodernă. Ca şi N. Steinhardt cel convertit şi botezat creştin ortodox în închisoare…

Mărturisim a-l fi interceptat pe Richard Wurmbrand, chiar înainte de interviul Dnei Sânziana Pop din Formula As (nr. 730, august 2006), dintr-o emisiune la televizor, în care se afla, alături de el, neoprotestantul de rit evanghelic, şi un mare predicator ortodox, nu altul decât duhovnicul nostru de-atunci, şi de azi, din eternitate, neuitatul şi nemuritorul Părinte Galeriu…Şi după cum apostolul Pavel se declară undeva „nebun după Hristos” am fost şi noi o vreme „nebun” după noul Pavel, R. W.; i-am căutat cărţile, am dorit să aflăm despre el cât mai multe lucruri, şi, slavă Domnului, le-am aflat, dar numai „suferinţă şi durere” am aflat, mai întâi, cum ar spune psalmistul, şi nu oricum: cum pot deveni acestea o terapie împotriva lucrării diavolului, care s-a aflat şi se mai află încă la noi, şi printre noi, prin comunismul românesc şi lucrătorii lui.

Aproape expulzat din România, în 1986, când i-a fost interzis dreptul de predicare, după cei 14 ani petrecuţi în închisorile comuniste din ţara noastră, Richard Wurmbrand ajuns în America, şi nimerind la o manifestaţie comunistă din patria tuturor libertăţilor, s-a urcat la tribună, şi-a scos cămaşa şi, arătându-le participanţilor trupul său mutilat prin torturi (era un munte de om, aproape doi metri înălţime), a spus: „Uitaţi-vă cum arată comunismul!” Manifestanţii au început să-i huiduiască pe liderii comunişti.

Richard Wurmbrand, rugat să mai repete gestul şi la Bucureşti a refuzat cu decenţă: „Adevărul nu trebuie rostit până la sfârşit”, a spus. Tortura practicată în închisorile comuniste din România nu trebuie povestită. Oamenii n-ar mai putea dormi. Dracul are ce învăţa de la comuniştii români. L-au întrecut în toate privinţele.”

E ceea ce vedem acum, când comunismul a căzut pe hârtie, în biata noastră ţară, dar anii vrajbei noastre sunt în toi, o ură care nu se mai termină ne desfigurează sufletele, o pândă a fraţilor între ei, şi incapacitatea instrumentării unui proces al comunismului, real…„Cea mai lungă ceartă şi cea mai asurzitoare gălăgie din istoria poporului român”, dup[cum scriam, încă în 1990, se continuă şi azi, cu tot mai mulţi decibeli, după 16 ani de libertate „totală” a cuvintelor depravate, dar ocolind esenţialul: Cuvântul Domnului, şi înţelesul lui profund, care l-a inspirat, şi i-a însoţit, înnobilându-i-o, toată viaţa lui Richard Wurtbrand, şi-a altor martiri şi credincioşi… Mulţumim revistei „Formula AS” şi directoarei sale, Dna Sânziana Pop, pentru această pioasă, pe cât de necesară, aducere aminte…Iar fanatismului, intoleranţei de orice fel, trebuie să-i răspundem, că, de la un anumit nivel al discuţiei, şi al predicii în creştinism, ortodox fiind noi, iar Dl Wurmbrand neoprotestant, Iisus este şi trebuie să rămână, cum am mai spus-o de atâtea ori, Unul şi Unic, parte din Treime, şi indivizibil…

PULS. ISTORIA LA ZI

Sfârşitul raţiunii – căderea din istorie

Avem în faţă un teanc de cărţi primite de la Editura Vinea, editură specializată în tipărirea cărţilor de poezie, domeniu în care face cu adevărat performanţă. Directorul ei, cunoscutul poet optzecist Nicolae Tzone (scris pe româneşte *Ţone),* a pornit în aventura sa editorială prin resuscitarea avangardei literare româneşti - de unde şi numele editurii, preluat direct din numele poetului Ion Vinea, - cu suprarealismul ei aferent, resuscitat la rândul său în postmodernism şi-n biografismul liric contemporan. Nimic nu poate da un semnal mai acut al timpurilor în care trăim ca poezia. Şi-n acest sens un titlu de glorie al Editurii Vinea este cultivarea tinerilor autori, nouăzecişti sau milenarişti, şi primele vlăstare din noul eon, ce s-a şi instalat odată cu începutul mileniului III, subt semnul Vârsătorului (Aquarium): „Semn al progresului, al ideilor înaintate, chiar al revoluţiei…" Din păcate orice revoluţie şi orice progres sunt preparate mai întâi în laboratoarele unor mari crize.

Dar să-i prezentăm mai întâi, prin nume şi titluri şi moduri de exprimare, pe noii poeţi de la Vinea - avangarda noilor veniţi la poezie din toată literatura română contemporană , transcriindu-le şi numele şi titlurile în (orto)grafie proprie: Iulia Balcanaş: filme americane; t.s. khasis: arta scalpării; andrei peniuc: mic manual de terorism; teodor dună: catafazii; Grigore Chiper: Turnul de fildeş înclinat; Manasia: Amazon; Doina Ioanid: Poeme de trecere; dan coman: anul cârtiţei galbene; şi *las but not leas* : dansează ianuş şi 102 A: bună eu sunt diana colega ta de cameră; şi-n fine, creative writing Râşca 2005/ Literatura potenţială 01.

Provocările noii poezii par în general puerile şi haotice pornind de la ortografierea numelui şi titlurilor fără majuscule şi până la includerea numelui direct în titluri (cazul lui Marius Ianuş sau al Dianei Geacăr) sau al atacului poeziei „în haită" *la mănăstire:* creative wraiting/ circa 11 poeţi, şi cu mentorul lor călugărul serafim, alias a. urmanov – 12, după îndemnul, probabil, al prinţului Hamlet din Shakespeare :"Du-te la mânăstire!" Trăim, firește, timpuri fără glorie şi fără onoare, mai ales noi, cei din Estul Europei, scăpaţi de teroarea unor regimuri totalitare, şi din utopia comunismului ateu, dar încăpuţi în ghearele unor politici fără conotaţii precise, căci lipsite de ideologii coerente. Totul este aleatoriu; totul este în aşteptare; totul este improvizat în serii incongruente de impostură. Şi poezia la fel. Citiţi cu răbdare, dar mai ales cu generozitate, aceşti poeţi nu sunt lipsiţi de interes, ei mărturisesc drama unei noi generaţii de sacrificiu, al cărei stindard jemanfişist este trăitul pe apucate şi înjurătura, sau sfidarea bătrânilor, printr-un limbaj cât mai frust, prin traversarea vieţii „ca atare", prin noul botez al limbii române, într-un ocean de resturi ale limbii engleze, învăţate mai curând în bordel sau de pe pereţii closetelor de liceu. Abuzul de engleză, la aceşti poeţi începători, e însoţit de abuzul de alcool şi tutun (ambele cauzând grav sănătăţii!) sau încercarea directă a drogurilor. Biografia unei noi generaţii lirice, citită numai aşa, ar cădea în derizoriu. Fie acolo dânşii cu dânşii, vom spune, cei mai mulţi, ori după expresia lui Ion Iliescu, lăsaţi-i „să fiarbă în suc propriu"; dar nu! Hotărât: NU! Căci la fel cum generaţia optzeciştilor provenea din „ceauşeii" interzicerii avorturilor de către dictator, noii tineri, care se definesc drept „fracturişti" sau „anarhişti", sunt revoltaţii „democraţiei sociale" ai regimului Iliescu, dar mai ales ai gândirii lui boante şi nesincere, infiltrată în ultimii 16 ani până la fibră, în supravieţuitorii comunismului, ca-n „locuinţele lacustre" bacoviene. Regim care, de altfel, s-a şi auto-sesizat, prin anul 2000, cu poliţie cu tot, dar până la nivelul instituţiei prezidenţiale, de apariţia „Manifestului anarhist" al lui Marius Ianuş, în care teribilistul poet personifica România într-un fel de târfă, gata la orice compromis pentru bani: „Eu sunt creierul tău beat, România/ numai că tu gândeşti cu picioarele/ Crezi că e bine să trăieşti, Proasto?/ Crezi că sunt fericit că lucrez la Megavizion/ şi acolo se produc Marile Mele Viziuni-/ linguri care izbesc până la farfurii?// Sunt atent cu tine, România,/ îţi introduc penisul meu lung şi negru/ în gură, România// La sfârşit o să ştii să câştigi, România/ Ai învăţat să faci bani?/ Mai poţi să răspunzi, România/ Preşedinţii sunt nişte cretini, România/ guvernul e o adunătură de cretini/ ei n-au dat niciodată bani unor cerşetori, România/ putem să trăim cu apă şi rădăcini, România/ putem să fugim în munţi, /România/ numai că tu nu vrei/ România/ Există oameni care înnebunesc/ pentru banii tăi de jucărie/ Ce-ai făcut cu mama/ O să-mi faci şi mie/ Nici nu pot să mă uit în ochii tăi" etc., etc. Acest lung citat nu-i o blasfemie, e o stare de spirit, care a rămas neclintită la toţi tinerii care au debutat după Ianuş: el are în prezent 31 de ani (n. 1975) şi în curând va atinge vârsta lui Hristos, în aceeaşi „condiţie socială": student anul III la Litere!!! Editura Vinea i-a adunat toate cărţile de până acum într-un tom elegant şi masiv *dansează ianuş:* 369 pagini, şi de pe clapele coperţii lui mai citǎm: „(…) Eu sunt Iisus Hristos/ şi ei vor/ să mă aresteze/ pe stradă!/ Ei au bani pe stradă!/ şi aşteaptă/ să le mai dai şi tu/ pe stradă/ Ei intră în creierul tău/ în apartament/ şi creierul tău/ e împroşcat/ pe stradă(…)" Aduc şi a mineriadă puţin şi a „moştenirea tantei Tamara" versurile acestui „nebun clinic", dar poet lăsat încă liber „să fiarbă în suc propriu"…"*pe stradă"*...

Nu putem face o analiză punctuală a poeţilor şi cărţilor enumerate la început. Insinuăm aici doar un *studiu de caz.* Doi dintre poeţi s-au călugărit: Andrei Peniuc

(părintele david) şi Adrian Urmanov (părintele serafim) şi s-au retras la mănăstirea Râşca din Moldova, unde în schimb nu au abandonat poezia: au iniţiat programul *creative wraiting/ literatura potenţială 01,* un fel de şcoală de poezie de „plain air", dar poezia pe care o compun pelerinii poeţi de la Râşca nu este de fel ortodoxă, şi cu atât mai puţin canonică; putem cita la întâmplare, şi zarul pică chiar pe diana geacăr („geacăriţa": „victor noi am venit aici/să scriem şi să ne dorim numai bine// îmi spuneai în curtea mănăstirii/ce e păcatul şi cum/ poftеşti la o femeie şi/ asta te făcea să-ţi bagi şi să-ţi scoţi/ m-ai înjurat şi pe mine//nu vrei să recunoşti// cum te face să tremuri/ carnea în timp ce/ scrii lui dumnezeu să te apere// şi texte tot nu faci/7 aş fi putut să jur că/ai băut iar/7stau cu tine să-ţi termini/ ţigara/ aş fi putut să jur victor că/ viaţa ta la 19 ani e/ goală şi că nu vrei/ decât să strângi ţâţe"…

Poezia de azi la 20 de ani, deci. , Vârsta Dianei – „geacăriţa" este 22: ea îşi ia toate libertăţile „ de expresie" în „poezia" sa: băut, amoruri libere, cuvinte scârboase, şi plâns, mult plâns, mai bine scheunatul unei fete, care se regăseşte numai de la brâu în jos, şi se fotografiază pe coperta elegantei sale cărţi de debut (cine i-o fi plătit tiparul?!), de-a dreptul pe capacul veceului, numind în poezia ei (fireşte, „genială"), ce face ea acolo : „mă c…"…în locul numelui apare numărul camerei de la căminul studenţesc, pe care o împarte cu o colegă confidentă: „cu femeile e mai greu/ mă fac să mă simt ca un vagin/ de când sunt la facultate"… etc., etc.

Va fi aceasta poezia viitorului şi obsesiile ei?! Sau numai una din vârstele ei nefericite la douăzeci de ani şi încă doi…La 21 de ani Nicolae Labiş scria: „Sunt douăzeci de ani şi încă unul…/ N-aş vrea nici unul să i-l dau minciunii./ Să zboare toţi spre zare cum colunul/ care apoi se-ntoarce în pântecul genunii."

Dar cine îl mai citeşte azi pe Labiş „compromisul" că s-a amăgit iniţial cu-n „ideal", care, de altfel, l-a şi dus către moarte, chiar în acelaşi an: la douăzeci de ani şi încă unu…

Sunt însă şi fete serioase în generaţia „geacăriţei" - care scriu cu talent (nici Dianei Geacăr nu-i lipseşte talentul) dar şi cu gravitate, o altfel de artă poetică. Iată Iulia Balcanaş, născută pe 13 febr. 1983 la Oneşti, studentă ca şi Diana de la Litere, în anul IV la Facultatea de Sociologie din Bucureşti, într-un *contradans:* „mă dau de trei ori peste cap şi mă transform/ într-un meşter excentric,/ care păstrează doar pentru el tulburarea/ din ajunul naşterii unei noi epoci,/ cu paşi mici şi nervoşi construiesc pe ruinele maturităţii/ un simbol fără moarte, care grăbeşte *sfârşitul raţiunii…"*

Parcă e totuşi altceva! Iulia Balcanaş, punctând cel puţin două lucruri, la care noua poezie ar trebui să fie chiar foarte atentă: „sfârşitul raţiunii" - egal căderea din istorie", mai jos nefiind altceva decât infernul; moartea poeziei, ca act deliberat de spurcare a limbii, principalul ei instrument.. Pornografia nu face poezia, oricât ne-am amăgi pe moment, pariind pe dejecţiile unor talente născute în derivă, ba chiar şi premiate la grămadă! „Du-te la mânăstire!" îi striga, deci, prinţul Hamlet Ofeliei, în nebunia lui trucată. Dar cum se vede nici la mânăstire „Ofelia" nu-şi lasă jegul „inspiraţiei" la poartă. Şi ca dânsa o generaţie întreagă, din păcate….

NOTA BENE: În 5-6 mai Uniunea Scriitorilor a organizat *Colocviul tinerilor scriitori* din toată ţara, prima reuniune de acest gen, după 1989. Tema ei: *Conştiinţa de sine a noii literaturi.* Vom vedea ce va ieşi – dar mai ales dacă „noua literatură" are

„conştiinţă de sine”! „Somnul raţiunii naşte monştri” (Francisco de Goya). Dar absenţa totală a raţiunii?!

Între “*Gânditorul de la Hamangia”* şi *“Cumințenia pământului”*

Noul ziar “Gândul” (“ziarul lui Popescu şi Dinescu”) şi-a ales drept siglă cunoscutul “bibelou preistoric de 5 milioane de dolari” botezat de arheologi, încă de la descoperirea sa în vara anului 1954, “Gânditorul de la Hamangia”. Atunci când “bibeloul” a fost modelat din teracotă, cu vreo 6000 de ani înaintea apariţiei “Gândului” lui Popescu şi Dinescu, un lucru e sigur: dolarul nu era inventat, nici cel puţin America descoperită, cu atât mai puţin moneda yankee nu devenise universală.

La ce se gândea omul imortalizat în figurina de teracotă cu 6ooo de ani în urmă, pentru a decora, cum s-a spus, împreună şi cu femeia lui, un mormânt, într-un ritual, mai mult ca sigur, astăzi uitat sau “depăşit”? La dolari în nici un caz. Poate la “semnele timpului” ce urmau să vină peste dânşii cu “valul”.

Ne gândim încă o dată la toate acestea când cei trei jurnalişti foşti ostateci în Irak s-au întors acasă teferi şi nevătămaţi. Câştigătorul pariului cu situaţia ce deveniose între timp imposibilă este până una-alta preşedintele Traian Băsescu. O gaşcă întreagă însă, de aşa zişi “analişti politici”, specie într-o suspectă proliferare, sau şi jurnalişti plevuşcă, s-au pus *contra* din prima zi, după revenirea în ţară *salvaţi* a colegilor de la PRIMA TV. şi România liberă. De parcă şi-ar fi dorit cu totul altceva. Sau mai ştii?

Băsescu minte că n-a plătit nimic pentru “recuperare”; Băsescu îşi pregăteşte electoratul pentru anticipate; în fine, se va vedea că meritul nu este al lui Băsescu, căci Iliescu şi Năstase, de data asta sunt scoşi de la merit, *sine die*... Aşa s-au făcut de râs înşişi “gurul şi mogulul” presei prostdecembriste Cristian Tudor Popescu şi Ion Cristoiu. Ca să nu mai vorbim de “omul cu laptokul” Valerian Stan, pe care deja telespectatorii îl “fluieră” de pe croll şi îl trimit la Circ sau cel puţin în emisiunile de divertisment gen “Vacanţa Mare”.

Însă era ceva prevăzut. Editorialul primului număr al “Gândului”, s-a intitulat ca deobicei “agresiv”, “Nimeni nu gândeşte pentru tine”, deşi chiar articlierul-şef, ne inducea ideea, făcându-ne cu ochiul lui crâncen şi neadormit, că putem dormi de fapt liniştiţi, că cineva stă treaz şi gândeşte totuşi în locul nostru. Că duşmanul său merită să fie şi duşmanul nostru. Atâta pasiune neagră pune directorul noului ziar în fiecare rând scris şi atâta înverşunare belicoasă de parcă anume, în locului unui gând bun, cum se spune, ne-ar servi la cafea, cu drogul lecturii de ziar, cel puţin şi un păhăruţ de otravă. Nu am merita oare ca cititori şi o rubrică măcar: *Gândul cel bun?* La noi însă mai toate ziarele sunt anume făcute să dea tare în cineva şi mai puţin în *ceva*...dacă se poate de-a dreptul în preşedinte şi-n primul ministru. Şi de ce să nu se poată? Nu suntem noi fermentul “democraţiei originale” şi mai nou “echipa morţii… adunaţi subt zarul sorţii?”. Cineva i-a numit pe cei doi “gigibecali ai presei româneşti”. Gigi Becali se revendică deschis, dar abuziv, firește, din doctrina legionară. Ca “om politic” el vrea să facă pe banii lui “O ţară ca soarele de pe cer”. Cristoiu şi Popescu sunt negativi şi agresivi avant-la-lettre, îşi studiază pe sticlă mişcările, şi ne inculcă ideia că românii sunt proşti …deoarece n-au avut ce să mai aleagă “după Iliescu” şi-au ales un…”marinar flecar”…

O funciară neîncredere în autoritatea statului, chiar şi-n virtuţile, cîte sunt încă la *stuppid peoples...* Jurnalistul nr.1 al ţării n-o să-l ierte uşor pe "căpitanul Val Vârtej şi măgarii care ne îndepărtează de Europa în politica externă" şi vede negru în faţa ochilor oriunde stă scris numele Băsescu cu "aventurile lui la Marea Neagră": "E timpul să ne gândim că viitorul României nu e nici în nisipurile irakiene sau afgane, nici pe ţărmurile sălbatice ale Mării Negre şi că Dunărea nu se varsă în Atlantic. Viitorul României e în Europa civilizaţiilor, şi dacă preşedintele Băsescu nu înţelege asta …şi continuă, aidoma lui Nicolae Ceauşescu, să bântuie prin ţări din lumea a treia ca să-şi fabrice "o înaltă apreciere" printre români, atunci ne aşteaptă vremuri grele. Dl Băsescu nu îmi e prieten cum nu-mi este nici om politic, dar nu-mi este nici duşman cum crede domnia sa. Îl voi considera însă duşmanul personal, al meu şi al copiilor mei, dacă va reuşi să ne mai ţină cel puţin un an ostateci departe de Europa". Omul acesta crede că scrie "tare"; numai că citate precum cel de mai sus ar trebui duse înainte de-a fi publicate la medic. Ca şi când, în treacăt fie spus, de 15 ani încoace Băsescu ne-a ţinut ostatici departe de Europa, şi totul a fost "bine", iar "Adevărul" durului editorialist a mers aproape perfect…până într-o zi…când nu ştim prea clar dacă "biruit-au gândul"…sau i s-au încheiat socotelile cu vechii stăpâni, iar nota de plată I-a făcut-o "guzganul rozaliu", căci n-a mai vrut, sau a vrut altfel…

Cel puţin într-o chestiune ca aceea "a Mării Negre" , şi a ţărmurilor ei "sălbatice" vom da jos din raft pentru gânditorul post- Hamangia, cartea lui Gheorghe I. Brătianu, istoric reputat, mort cum se ştie în temniţa de la Aiud, din care citãm: *"E o realitate faptul că istoria românească nu s-ar putea înţelege fără a lua în consideraţie drumurile şi influenţele ce se încrucişează pe teritoriul unde ea s-a dezvoltat, până a făcut din ea o adevărată răscruce a civilizaţiilor şi negoţului, dar, deopotrivă, din nefericire, a invaziilor şi războaielor." Marea Neagră a constituit în istoria României, alături de Carpaţi, una dintre "permanenţele" ei geografice, ce au apăsat cu toată greutatea lor în balanţa intereselor economiei şi politicii. .."o rezultantă naturală şi logică a căilor de comunicaţie ce se îndreptau de la pieţele Poloniei şi ale Europei Centrale spre Marea Neagră...În fond drumul a creat statul."* Acestea le-a scris, emblematic aproape, un liberal G.I. Brătianu, şi un mare patriot, înaintea preşedintelui Băsescu. Programul Mării Negre şi-a ţărmurilor ei "sălbatice" preexista deci! Cum şi "Bucreşti-port la Dunăre" (de un alt *par exemple*), de care timp de 15 ani "omul de la ape" nici nu şi-adus aminte, cu presa lui cu tot!

Marii gânditori de pe la ziare şi din tolk-show-urile televizate să nu fi auzitără şi ei de lucrarea lui Ghe. I. Brătianu "La mer Noir" …"operă reflexivă…plină de substanţă, născută din solida cultură generală a savantului şi din experienţa sa politică." *" Se pare că însăşi libertatea ţării noastre se află în strânsă legătură cu accesul său la mare",* punctează cunoscutul savant. Şi atunci, pentru ignoranţa făcătorilor de ziare e vinovat marinarul Val Vârtej, ori înceata lor ţinere de minte, muşcată din când în când de musca ţeţe a politichiei nepoliticoase şi agresive cu orice chip?

L-am urmărit nu de foarte mult timp pe micul ecran pe Regele nostru Mihai I, până târziu în noapte, în timp ce de pe alte două posturi, paralele cu Prima TV / care difuza filmul regal, scuipau flăcări şi cenuşă pe gură "antiamericanii" notorii, şi de la dreapta şi de la stânga, dar cel mai tare şi mai "convingător" acelaşi director al "Gândului" priceput la toate, de la poezia lui Nichita Stănescu până la strategiile politice de la "sălbateca" Mare Neagră a lui Băsescu. Despre istoricul Gheorghe I. Brătianu – nu-

i va fi agrăit nici tizul său I.Cristoiu, pasionat de istorie ca musca de umbră, dar la fel de prea mult prezent pe sticlă?!

Patria noastră Dacia

Când îţi va fi greu îţi vei aminti; vei privi munţii tăi, vei asculta apele lor, vântul de pe înălţimi, pe chipul bătrânilor fără vârstă vei privi eternitatea de acasă: pletele albe bătând în galbin, ca untul scos din putinei, unse cu el să le dea strălucire, portul oşenesc în alb, ca secta esenienilor de la Marea Moartă din peştera de la Engadi; încinşi cu chimire tăbăcite, iar peste plete clop, şi în mâini, când merg la codru, uşure baltag, pe care tăişul securii e adăugat capului de lup sculptat în lemn tare de carpen, sau şi-n alte esenţe ale pădurii ştiute numai de ei…Dacii=lupii le-a spus Mircea Eliade în cercetarea sa „De la Zamolxis la Ghinghis- Han, o confrerie războinică având ca stindard capul unei lupoaice sculptate, cu gura larg deschisă, prin care intrând vântul în iureşul bătăliilor, scotea un vuiet înspăimântător, cumplit, care punea pe fugă duşmanii, înainte de a-i secera cuţitele scurte, încovoiate ca secera, cum secerau pe urmă lanul de grâu şi secară sau orz de dincoace de Danubiu-Dunaris, din care nu se vedea calul şi călăreţul acelui „oaspe": "Ce din vremi se pomeneşte, cu Dariu al lui Istaspe"…va scrie Eminescu, înfiorat de tăria mitului şi de consecinţele lui…Dacii de neamul tracilor, „Marii Anonimi ai Istoriei" va opina acelaşi Mircea Eliade, adăugând numaidecât tot el, atunci când găseşte ocazia să o facă: „Guillaume de Jumieges (sec.XI) vorbeşte de Dacia, care se cheamă azi Danemarca şi care avea mulţi regi înzestraţi, mai ales Zenta, Dichineus, Zamolxis. Mai ales în Spania apare această tradiţie la Isidor (560-636) care făcând elogiul Spaniei, vorbea de această ţară unde înflorea glorioasa fertilitate a poporului get. În sec XIII dacii intră în istoria şi genealogia poporului spaniol…S-ar putea spune că un proces contrar s-a petrecut în conştiinţa istoriografică a românilor…din secolul al XVI-lea tema centrală a fost cea latină. Abia la mijlocul secolului trecut (XIX/n.n) s-au redescoperit dacii…prin studiul curajos în care Haşdeu se întreabă dacă acest popor a dispărut realmente." „Pierit-au dacii?" s-a intitulat studiul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, tipărit la 1860. Însă, pecete a unui destin izvorând din mituri ancestrale, este preocuparea „dacică" a lui Mihai Eminescu, geniu unic şi absolut al poporului român, exprimat nu doar în poezie („Rugăciunea unui dac", „Memento mori", „Gemenii", „Decebal către popor", „Mureşan" ş.c.l) dar şi din preocuparea pentru istorie ca apogeu mitic şi ca eşec contemporan…

De ce au cedat contemporanii lui Eminescu mitului Romei antice sau chiar înaintea lui corifeii Şcolii Ardelene aceluiaşi mit?! Pe motivaţii politice la zi! Eminescu pe romani îi pomeneşte mai ales ca termen de comparaţie critic şi aluzie la decadenţa unor lumi altcândva glorioase: „Voi sunteţi urmaşii Romei?!"… Dar lupoaica din Latium, ajunsă cine ştie cum, în stufărişele Tibrului, care avea să-i adape la ţâţele ei pe cei doi prunci, Romulus şi Remus, nu cobora poate ea însăşi dintr-un mit dacic şi hiperborean, mult mai adânc; pruncii abandonaţi pe apele Tibrului erau născuţi şi ei din fecioară, o preoteasă a Vestei, Rhea Silvia, încâlcind această poveste la malurile Tibrului… ca şi altă dată fiica lui Faraon la malul Nilului egiptean, povestea lui Moise, omul ce avea să stea de vorbă ceva mai târziu cu Dumnezeul unic…Lupoaica nu coborâse oare până acolo, din

păduroasa Dacie, a războinicilor purtând în stindardele lor capul de lup?! E aici o subtilitate pe care, mai ales lingviştii trebuie să o dezlege, dar şi poeţii, cei inspiraţi de memoria nemaisondabilă-n date a popoarelor; însă argumentul lor se loveşte acum de nisipul prea fin măcinat în clepsidra prejudecăţilor şi a comodităţii noilor „legende" asimilate dar iniţial impuse de „noua ordine mondială romană" de după Dacia…cum şi azi, „noua ordine mondială" din era „globalizării" urcă pe scena lumii alte puteri şi dispute din preajma Apocalipsei…

Laptele supt de la lupoaica dacică, de Romulus şi Remus trebuie să fi fost prima lor limbă vorbită, numită mult mai târziu, după întemeierea imperiului limba latină?!…Decebal, marele rege dac pus în faţa invaziei romane, cunoştea latina, e cert, Grădiştea Muncel, Polovragi, Divici, Cetăţeni, sunt dovezi clare, el fusese mijlocitor între „barbarie" şi cultura romană in *statu nascendi*, cultura geto-dacilor fiind apreciată de contemporani la fel cu cea elină…

Mircea Eliade îl citează pe Herodot din vestitul pasaj despre geţi : „Sânt cei mai viteji dintre traci şi cei mai drepţi" ; „Ei se socot nemuritori: credinţa lor este că ei nu mor, ci că cel ce piere se duce la Zamolxis – divinitatea lor (daimon) – pe care unii îl cred acelaşi cu Gebeleizis". Mai departe Herodot însuşi devine colportor… spunând ce a auzit şi el de la elenii ce locuiau în Hellespont, despre Zamolxis , care fiind om (ca toţi oamenii)…ar fi trăit în robie la Samos ca sclav al lui Pythagoras, fiu al lui Mnesarchos…se întorsese printre traci bogat şi instruit desfăşurând ritualurile lui iniţiatice pe urmele aceluiaşi Pythagoras… Până la urmă „părintele istoriei" încurcând iţele colportării va admite că „acest Zalmoxis a trăit înaintea lui Pythagoras" şi atunci: „Fie că Zalmoxis n-a fost decât un om, fie c-o fi fost într-adevăr vreun zeu de prin părţile Geţiei, îl las cu bine"…Era şi timpul…

Vara aceasta poetul Ion Gheorghe, ultimul mare poet român preocupat de „misteriile arhaice ale Daciei" - recitite din mărturii şi izvoare organice, pietre de râu şi pietre de munţi, denominaţiuni ajunse până la noi cu apa râului şi curgerea doinei de pe plai, ne-a oferit ultima sa carte apărută la Editura Muzeului Literaturii Române: „Eponimatele eternităţii în Tăbliţele de plumb"…Existenţa unor tăbliţe cu ilustraţii şi semne bizare îi fusese relevată poetului încă din anii 74/XX de arheologul Dinu V. Rosetti. „Tăbliţele Rosetti" fuseseră „atacate" de Ion Gheorghe în antecedenta sa carte „Cogaioanele – Munţii Marilor Pontifi", într-un capitol aparte (noi am referit în aceste pagini despre cartea lui I.GHE.) „sabotate în corectură" , în schimb, de noua cenzură numită, altfel, foarte tranşant: „Corectitudine politică". În 2006 apărea şi cartea lui Dan Romalo „Cronica getă apocrifă pe plăci de plumb", obiectul polemicii de azi a poetului, pe motivul vechi al prejudecăţilor neînvinse, şi-a lipsei de curaj în afirmarea definitivă a unor adevăruri prea istorice în fondul lor, oricât de „bănuitoare" rămâne forma lor…

Vom transcrie numai concluzia Prefeţei lui Ion Gheorghe, sperând să lumineze odată pentru totdeauna misterul lui Zamolxis cel din colportările lui Herodot şi până la recentul istoric Romalo… „Ceea ce a citit Romalo (de pe tăbliţele de plumb/n.n) este ZAMOLXIU, care a dăruit, a făcut şi a dres….Ceea ce am citit noi punând la loc două din „Literele": HEX- „SAMOLXYS" are înţelesul: **Al Şaselea Samolxis cu Cei Şapte Samolsxioi,** ceea ce deocamdată şochează; nu-i în tiparul şcolii ce am urmat. De-asta se ferea Romalo şi a făcut uitate **două semne cu valoare de terţă**. Tot aşa procedează şi în citirea şi tălmăcirea Tăbliţei nr.2. **Conceptul SAMOLXOY este un plural.** De pe acest podium vom vedea altceva şi o altă orchestră va susţine simfonia, nu a unui ins, ci a unei

categorii de bărbaţi ai armelor, magistraţi eponimi – CRONOŞII istoriei lor. Am fost duşi în eroare de texte clasice fie perfid alcătuite, fie structurate prin ceea ce a mai rămas din vechile palimpseste raşchetate de „sfinţii părinţi" spre a ne ancora în monoteismul inexistent în Dacia-Cimeria- Hyperboreea cele barbare. Vom argumenta cu vârf şi îndesat pe decriptarea Tăbliţei nr. 2: **Despre Samolsxioi-Dei."**

Mai profan dar pe înţelesul bibliei vetreo-testamentare vom spune că dacii aveau, ca la vechii evrei, o castă preoţească a lor sau numai o aristocraţie „eroică": aceşti *Samolsxioi…"* leviţii" lor sau „cronoşii" lor, cum le spune poetul Ion Gheorghe...destul de poetic, firește…Aici ni se luminează de ziuă. Ce au găsit Romanii în Dacia venind să o cucerească? În nici un caz nu au găsit nişte „barbari" îmbrăcaţi în piei de oaie şi ieşind la drumul mare cu bâte ceva mai rudimentare decât bâtele de baseball din prezent/ ultima modă a agresiunii şi violenţei de pe şosele…adusă din civilizaţia apuseană…Dacia era o ţară, era un stat şi o cultură bine articulate, aşa cum reiese fie şi din „Istoria Romană" a lui Cassius Dio, care, prin ce noroc va fi scăpat, din moment ce toate celelalte texte despre războaiele traianide în Dacia: De bello Dacico al lui Traian însuşi, Getica lui Criton, cărţile lui Dio din Prussa şi Appian au fost…distruse?! E parcă ceva putred la mijloc cu toate acele mărturii şi izvoare scrise…

Iată deci singurul portret literar al lui Decebal ajuns până la noi datorită lui Cassius: „Cel mai însemnat război de atunci al romanilor (sub Dominţian, nota noastră) a fost cel împotriva dacilor, asupra cărora, în vremea aceea, domnea Decebal - Duras, care domnise mai înainte, lăsase lui Decebal de bună voie domnia pentru că acesta era foarte priceput în planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor, ştiind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe duşman şi a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător, şi se pricepea să folosească izbânda, dar să şi iasă bine dintr-o înfrângere. Din această pricină multă vreme a fost un duşman de temut pentru romani." Firește că nici portretul făcut lui Traian nu este mai prejos. Războiul adus de Traianus la Dunăre fu lung şi anevoios. Cele 150 de scene de pe Columna Traiană o povestesc dureros în imagini expuse în relief. 101 legiuni vor trece Dunărea plus 2 coloane dinspre Dierna, dar lupta de la Tapae /101 rămâne în coadă de peşte…Decebal se va folosi atunci de aşa zisa „diversiune moesiană" trecând Dunărea şi atacând garnizoanele romane şi cu triburi de buri, bastarni, roxalani catphractari…luptele se întind până în Dobrogea de azi şi pe locul unei victorii a romanilor la 109 va fi ridicat acolo Monumentul de la Adamclisi…La 102 se reia ofensiva romană peste Dunăre, este prins şi omorât un general roman şi senatul la Roma cere sânge dac; tot atunci e capturată şi sora lui Decebal şi acesta cere pace…Va urma un război de uzură cu atentate şi diversiuni de ambele părţi. După 105 vor intra în Dacia 5 coloane, urmând pe văile principalelor râuri spre Sarmisegetuza: Valea Cernei, Valea Jiului, Valea Oltului. Bătălia pentru Sarmisegetuza se dă vara 106 şi la ea participă II Adiutrix, IV Flavia, VI Ferata. Primul asalt este respins. Traian taie conductele de apă, şi cucerind Sarmisegetuza **distruge tot tot tot**..*Vae victis*…

Decebal se va sinucide… nu înainte de a-şi ascunde comorile regatului, aurul dacic, scopul în sine al violenţei romane, dincolo chiar de motivaţia geopolitică şi de aşazisul impact economic ce va fi urmat…Decebal îngroapă aurul dacic şi mută peste el cursul râului Sargetiu (Argesul de azi?!!)…Refuză să se predea învingătorilor care vor popula Dacia mai ales cu „scursurile" legiunilor orientale XIII Gemina, I Hispanica, V Macedonica…Nesupusă cuceritorilor… Hadrian încă menţine legiuni în Dacia „cives romani barbara traderentur…" În 271 Aurelian, împăratul filosof , este nevoit să evacueze

Dacia în termeni „total nefilosofici” pentru populația de aici lăsată la discreția năvălitorilor…adevărații barbari…

De atunci şi până azi patria noastră Dacia a trăit într-o necontenită disoluție a elementelor sale etnice inclusiv mitice şi într-o vinovată predare inamicului milenar al Romei. Formarea Poporului român, din manualele de istorie elementară, a fost un aranjament de epocă - politic şi conjunctural. Patria noastră Dacia ne şopteşte, mai departe, pe vânturi de munte şi-n ceață, din sâhle adânci şi pietre cu inscripții „bizare”, într-un limbaj pe care, ultimul Salmolsxioi - poetul Ion Gheorghe - se încăpățânează să-l descifreze, în absența inițiaților pe care viitorul- întotdeauna imprevizibil, îi va renaşte…Un strălucit lingvist şi istoric al limbilor, Dl Caşin Popescu, care poate fi citit amplu din revista on line *Zodii de cumpănă* (www.cumpăna. wordpress.com) este preocupat deja în profuziune de limba tracilor şi de misterioasa existență a etruscilor…Nimic acoperit care să nu iasă la iveală până la urmă, cum spune Evanghelistul…

Patria noastră Dacia…Când Roma ne desfide, indiferent de orice incidente căzând pe noi din vechi blesteme, sau din toleranța noastră fără margini ca gazde si amfitrioni…să ne-amintim de munții noştri, de vântul de pe înălțimi, de simfonia aspră şi austeră din coroana lor, să ne-adunăm din nou acasă…învinşi dar nu nimiciți…

DACI INHAERENT MONTIBUS (DACII LIPIȚI DE MUNȚI)…

EFECTUL BUMERANGULUI. „Scursura Orientului” pe care Roma a trims-o in Dacia sa populeze un ținut nesupus se reîntoarce după doua mii de ani la Roma…Ne place sau nu ne place…

Avem complexe culturale?

“De ce acționează românul cu atâta pasiune la distrugerea lui? De ce românul nu este unit în acțiunea lui? De ce acționează haotic? De ce este unit atunci când presiunea evenimentelor îi amenință existența? Imense energii creatoare a pierdut şi continuă să piardă această țară…Atâtea jertfe, atâta sânge pierdut, atâtea suferințe şi umilințe îndurate…Din nefericire…istoria ne confirmă întotdeauna “poziția” pe harta lumii…

Trecut glorios…

Prezent mediocru…

Viitorul, încotro? “

Aceste întrebări, dar şi disocieri, vin din exil, pe Internet, în cadrul unei dezbateri pe tema: “Complexe culturale”, inițiată de revista electronică “Cetatea literară”, de a cărei nouă apariție şi destin nu suntem străini. Este interesant că nu doar domnul ce semnează , în fond, anonim, Adrian dela Ranch, intrarea de mai sus, în subiectul dezbaterii, este interesat de temă. Mai sunt, cum vom vedea, şi alții, şi tot la fel de sinceri şi de interesanți. Români care, din depărtarea unui exil asumat , sunt frământați, şi cugetă, la destinul culturii româneşti.

“Există oare destin…???, se întreabă un altul, cu trei semne de întrebare, după ce şi-a tras bine respirația pe punctele de suspensie ale unei ortografii…”paleative”…Există oare unul comun, care să înglobeze o cultură de orice mărime ar fi ea…??? poți crede în

destin aşa cum poţi crede în erupţia neputinţei… poţi crede într-o cultură aşa cum poţi desprinde muguri din haos de la poalele efemerului (frumos zis! /n.n.) …de ce să existe complexe culturale…???"

Chiar aşa! De ce să existe "complexe culturale"?

"Cultura unui popor, stipulează, mai mult decât corect, chiar creativ, preopinentul nostru, este în directă concordanţă cu puterea acestuia de a supravieţui,cu puterea năvalnică de a crea, nimic nu poate împiedica o naţiune să-şi construiască o cultură proprie, nici situaţia politică şi nici cea socială…chiar de eforturile sunt uriaşe…chiar dacă "criza culturală" continuă să se manifeste…nu pot crede că ar exista aşa ceva, în orice domeniu al culturii am scotoci, fiecare
naţiune îşi are propriile valori categorice, de aceea cred că procesul cultural este ireversibil, ţinta lui fiind puritatea culturală, originalitatea, sensul tradiţional, care defineşte caracterul culturii respective."

Ne-am întrebat pe faza acestui nou corespondent, de ce nu se semnează, opiniile sale fiind, nu doar inteligente, dar şi "calificate", am putea zice? Nu cumva acest anonimat, pe care-l exersăm, şi după aproape două veacuri de la ieşirea noastră din folklor, ne implică, chiar el, în "complexele culturale" despre care vorbim?! Personalismul gălăgios, şi de "cenaclu" , al unor culturali "naţionali" (foşti unii chiar "culturnici"), îl inhibă, iată, pe Românul de bun simţ, ce nu-şi arogă , la orice colţ de uliţă, sau şi de filă, paternitatea unor idei valabile, fertilizânmd prin ele înşile, dezbaterea atât de necesară despre "complexele noastre culturale"…Care, orice am zice, ele există, precum un alt participant în cadrul dezbaterii aici "dezbătute", ne asigură hotărât:

"Îmi pare evident că există complexe care se manifestă intens în cultura românească de azi. De câtva timp încerc să descopăr dacă aceste complexe datează doar din ultimii cincizeci de ani sau dacă sunt caracteristice identităţii româneşti dintotdeauna".Semnat (de data aceasta): Răzvan Adam.

"Da, noi românii, avem un mare complex de inferioritate…

Probabil că acţionează ca o lege a compensaţiei…

Toată energia uriaşă a acestui popor – deşi atât de mic- /şi-a prefaţat, patetic, Dl. Adrian dela Ranch, suita de întrebări şi disocieri pe fondul cărora am început şi noi aceste însemnări, tot ce este mai bun în noi, toată chintezenţa acestor energii, tot ce înseamnă muncă, dăruirire, talent, se risipeşte…"

Dar "Pasărea măiastră" a lui Conmstantin Brâncuşi? Dar "Odă / în metru antic", sau "Rugăciunea unui dac" de Mihai Eminescu, dar "Oedip" şi "Rapsodiile române" ale lui George Enescu? Dar Limba Română însăşi, care în Basarabia, dar şi-n Austro-Ungaria, a rezistat intactă veacuri de-a rândul, subt întâmplările nedrepte ale unei istorii, pe care, din păcate, ne-am asumat-o prea adesea defensiv, făcând din aceasta chiar un titlu de glorie:"Am fost asupriţi deseori, noi n-am asuprit niciodată", sună un vers al Anei Blandiana, poetă care vine din Transilvania, cu toate tragerile pe roată de acolo, şi cu coroana de fier înroşit în foc, pusă pe fruntea secuiul Gheorghe Doja , de "asupritorii" transnaţionali comuni…

Discuţia rămâne deschisă. În ce ne priveşte dezagreem, cel puţin parţial, ideea unor "complexe culturale" care, să ne caracterizeze şi să ne determine.. Sunt situaţiuni de "criză" şi, firește, readaptări în noile cicluri istorice. Sunt "ultimii cincizeci de ani", cum

bine observă Dl.Răzvan Adam, însă există, în Operă, "puritatea culturală, originalitatea, sensul tradiţional ,care defineşte caracterul culturii" noastre…

"Români totdeauna,oricare ar fi politica noastră. Dacă s-a opus fesului chivăra şi chiverei fesul, a fost pentru a scăpa pe rând de amândouă, şi dacă s-a opus o putere celeilalte, a fost pentru a le neutraliza pe amândouă". / Mihai Eminescu

"Inimă foarte caldă şi minte foarte rece se cer de la un patriot, chemat să îndrepteze poporul său, şi fanatismul iubirii patriei, cel mai aprig fanatism nu opreşte de fel creierul să rămâie rece şi să-şi îndrepte activitatea cu siguranţă, să nimicească adevărata cauză a răului şi să o stârpească cu statornicie de fier"./ Mihai Eminescu

"Nivelul culturii generale a naţiei nu-l poate ridica nimeni cu umărul – timpul şi munca umplu neajunsurile". / Mihai Eminescu

"Există oare destin…???" Există. Deci, nu întâmplător celor trei semne de întrebare despre destin, răspundem cu de trei ori semnătura lui Mihai Eminescu, pe cele trei apodictice despre cultură şi patriotism. Avem complexe culturale? Avem şi vindecările adiacente: lectura clasicilor, asumarea universalilor (Brâncuşi, Enescu, dar şi Eliade,Cioran sau Ionescu, şi câţi alţii), şi *last but not least,* cum ne învţă Eminescu, în rândurile de mai sus:"Români totdeauna, oricare ar fi politica noastră".

Despre călăi şi despre victime

Cum trăim (şi să nu-mi spună cineva că exagerez !) la porunca Europei Unite, sau Uniunii Europene/ am schimbat un stăpân prin altul, vreau să cred că „procesul comunismului" va trece dincolo de sintagma de presă în sine, şi se va înfăptui; deci vom afla ca într-un alt *Proces de la Nurenberg* toate ticăloşiile unei utopii pornite pe bazele şi-n ideea cristică a frăţiei şi comunităţii, şi deviată-n crimă şi-n abjecţie. S-a spus chiar că ideea comunistă şi-l asimilase iniţial pe Cristos. Ce bine i-ar fi fost ! Şi-a dat seama însă că era *prea greu Cuvântul acesta !* Şi comunismul practic s-a lansat într-un serial de mitocănii şi agresiuni la persoană. Tot ce a fost jeg în societatea secolului XX a trecut prin comunism. Mă bazez aici pe câteva cărţi de pe masa mea de lucru. Două aparţin lui Dumitru Nicodim: *Poarta albă* şi *Cavaler al ordinului Mihai Viteazul* (în colaborare cu Ioan Ambrosă), una de Sergiu Grossu: *Spălarea creierului / complotul psihopolitic al comunismului* şi, last but not least, *Securitatea şi evreii/ despre călăi şi victime* de Teşu Solomonovici, scriitror evreu de limbă română din Israel. Sunt toate nişte documente mirobolante. Sunt nişte tobe în care baţi aici şi se aude la antipozi. Sunt nişte goarne a căror sunete le va auzi şi Dumnezeu. Prea mult a suferit bietul om creat *după chipul şi asemănarea sa* ca să nu dea, în sfârşit, socoteală, cât de departe l-a dus demenţa lui de „om".

Să o luăm încet dar sigur. După *Casa lui David,* carte în care Dumitrui Nicodim, născut în Jurilovca în 1951, de profesie inginer energitician, şantierist itinerant în comunism, îşi descrie drama familiei sale, şi este publicat la Editura Humanitas, a lui Gabriel Liiceanu, revine şi *recidivează* în ideea unui *proces al comunismului* care trebuie totuşi să se întâmple. El îşi alege de data aceasta un *anonim,* un om care a căzut victimă propriului său destin, *neatent,* ajungând pentru mai mulţi ani deţinut *la Canal la Poarta*

Albă în cea mai feroce colonie penitenciară a comunismului comandat încă (la acea dată) de Kremlin şi de Stalin direct, prin slugoaiele lui numite Gheorghiu-Dej, etcaetera.

În romanul său *Delirul* (roman rău interceptat în epocă la Moskova) Marin Preda îţi închipuia un dialog între Stalin şi Dej: Gheorghiţă, fiule, ştii ce să faci tu cu aceşti duşmani ai poporului? Fă un canal de la Dunăre la Marea Neagră şi pune-i să sape acolo la pământ ! Extraordinară intuiţie a unui scriitor care, oricât rahat va fi şi mâncat, se salvează (şi) prin astfel de artificii. Cum de altfel tot în *Delirul,* acelaşi Marin Preda închipuie o scenă cu mareşalul Ion Antonescu şi mama acestuia/ un fel de Iisus şi Fecioara Maria, pe timpul predicaţiei unui destin al neamului nostru într-o deplină epocă de criză.

Să ne întoarcem la *Poarta Albă.* Sau nu. Scriind mai bine să uităm *Poarta Albă.* Locul în care condiţia umană fiind anihilată o vreme totuşi a supravieţuit. Nu-i vorba aici de vreun mare erou, e un *român* oarecare, căzut ca musca-n lapte, în timp ce îşi satisfăcea stagiul militar; dar experimentând teroarea alături de toată floarea cea vestită a inteligheţiei româneşti, şi *deviat în destin şi-n comportament* pentru tot restul vieţii. „Pentru că Gheorghe al rumâncii, în mai multe condamnări, a trecut prin închisorile de la Poarta Albă, Turnu Măgurele, Văcăreşti, Cioara-Vlădeni-Saivane, Sighet, Spitalul 9".

În „Cavaler al ordinului Mihai Viteazul" Ioan I. Ambrosă, zis Ambrozie, născut la 7 februarie 1914, în comuna Ţibucani din Judeţul Neamţ, fost ofiţer de elită în armata regală a României, ajunge un edec, un nimeni, şi este supus oprobiului comunist, închisorilor şi marginalizării, pentru pur şi simplul motiv că este un om onest şi cinstit. Oameni care n-au trăit, efectiv, o parte din viaţa lor, oameni absenţi din propria lor viaţă la vârsta când ei ar fi putut oferi ţării, societăţii, familiei, tot ce aveau mai valoros. Acesta ar fi actul de acuzare în *Procesul comunismului.* Cât i-a furat demenţa unui regim *omului general ca persoană şi personalitate.*

Şi publicăm în continuare poze cu zâmbitori profesionişti şi *oameni de omenie,* despre care aflăm că înainte de a deveni preşedinţi ai „democraţiei originale" fuseseră nominalizaţi să-l înlocuiască pe temutul Alexandru Drăghici, şeful securităţii pe timpul lui Dej ! Este ultima ştire care-l priveşte direct pe Ion Iliescu. Ne-am întors, deci, de acolo de unde nu prea *lin şi* nici prea *subtil* am plecat. Ne aducem aminte şi cu acest prilej de *fabula* Înalt Prea Sfinţiei sale Mitropoitul Ardealului şi-al Vadului Feleacului, scriitorul Valeriu Anania, în care povestea despre destinele lui Făt Frumos şi Ileana Cosânzeana; cum, după ani de lupte şi nevoinţe Făt Frumos ajunge în castelul Zmeului cel Rău, şi-i gata s-o ia de-o aripă pe Frumoasa Domniţă ca să o salveze; iar ea: Nu te mai strădui; între timp am învăţat să trăiesc şi să supravieţuiesc cu Zmeul; îl iubesc şi mă simt bine aici !

Cam aceasta este şi situaţiunea poporului român. Între timp s-a învăţat să trăiască-n rutină şi în compromis. Sergiu Grossu, cunoscutul scriitor creştin din Paris, soţul unei mari spravieţuitoare, acea Doamnă Nicole, care a scris memorabila carte: *Binecuvântată fii închisoare* (despre care noi am mai dezvoltat în aceste pagini) ne averizează clar şi direct: **„Comunismul n-a murit.** Au dispărut regimuri comuniste, dar tentaţia viziunii leniniste a rămas aceeaşi, deoarece rezidurile partidelor comunistre din occident, ca şi din România post-decembristă, respectiv actualii promotori ai unui comunism cu „faţă omenească", înceracă să îmbrace, peste cangrena lor doctrinară , haina unui idealism ideologic, simulând refuzul comunismului sângeros, preacticat în URSS şi promiţând, demagocic, unica posibilitate de realizare a unei societăţi cu adevărat democratice, în care

cetăţenii să se bucure de totală libertate". Poate fraza Dlui Sergiu Grossu este prea lungă; dar, într-un fel, este şi *prea adevărată.*

Să ne zgândărim rănile; să le facem din nou să sângereze; de ce nu am uita *tot ce a fost ...şi gata?* Teşu Solomonovici, fost ziarist la Bucureşti la *Scânteia Tineretului,* în perioada *idealistă* a comunismului stalinist din România, nu poate tăcea; el atacă una din cele mai vulnerabile probleme ale *Procesului comunismului* din România. N-am întâlnit niciodată până acum atâţia martori chemaţi să depună *la bară*...Puţini am fost, mulţi am rămas, formula lansată tot de un evreu neliniştit şi haios, sau poate şi foarte *periculos,* Belu Silber, e dezvoltată cu foarte mult har şi dăruire pentru adevăr, în cartea lui Teşu Solomonovici. Întâlnim acolo întreaga listă a evreilor colaboraţionişti ai comunismului sovietist, şi nu numai. Consângenii lui nu sunt cruţaţi. Într-adevăr, *adevărul nu este frumos dar este adevărat,* conform filozofiei lui Lao Tze. Teşu Solomonovici îşi întrece măsura, şi la un moment dat nu ştii ce face omul acesta: nu tace pentru că are prea mult talent literar, ori nu tace, pur şi simplu, pentru că are prea multe insomnii...

Călăi şi victime...Nicolski (nu ştiam că a fost evreu !) şi Mişu Dăscălescu...Ghiţă Dej în pijamalele sale în care a exclus-o din calea sa pe Ana Pauker...Excluderea din rândul şi din lumea vivace a scriitorilor a lui Alexandru Jar, şi metoda prin care s-a făcut acest lucru oribil. Stai încremenit şi citeşt lucruri pe care le-ai şi trăit oarecum *în paralel*..

Când am fost noi cei adevăraţi şi corecţi şi cinstiţi ? Niciodată. *Nevermore*...În ţara noastră sentinţa finală în *procesul comunismului* o va da *biologicul*...Greu de imaginat cât de prinşi am fost cu toţi în acel dans nebun al atrocităţilor şi al crimei. Dar parcă *acum* este altfel ? Nu dăm (încă) nici un răspuns.

"Trădări" - *corect politice*

N-am indus prea clar de prima oară sintagma englezo-americănească *"political correctness",* dar înainte de-a o traduce în limba noastră mioritică am înţeles cam unde bate, şi-am folosit-o şi noi adesea (sperăm că nu prea abuziv totuşi) în producţiunile noastre gazetăreşti, şi mai ales în "atitudinile" lor diverse, dar nicidecum şi "perverse". Suntem totuşi prea gravi şi serioşi să ne jucăm de-a bâza cu vorbirile…Dar în fine s-a ivit ocazia s-avem o definiţie a "fenomenului numit *political correctness"* şi nu de la oricine: de la ilustrul autor al romanelor "Numele trandafirului" şi "Pendulul lui Foucault", semioticianul italian, şi internaţional în aceeaşi măsură, Umberto Eco. El ne asigură, citat fiind într-o situaţie glumeaţă, de Dna Ioana Pârvulescu, într-un număr dublu, de trecere de la un an la altul, al României literare/ 20 decembrie 2005-10 ianuarie 2006, într-o traducere cât mai exactă-n româneşte: Că fenomenul numit *political correctness* din America "a luat naştere pentru a promova toleranţa şi recunoaşterea oricărei diferenţe, religioasă, rasială şi sexuală, şi totuşi e în curs a deveni o nouă formă de fundamentalism care şi-a făcut aproape un ritual din a se substitui limbajului cotidian, operând cu litera, în dauna spiritului" (Umberto Eco). Şi "mai cu seamă" – completează redactoriţa României literare *in coda,* dar ajutată tot de marele semiotician, pot fi discriminaţi cei care nu respectă regulile de a fi *politically correct".* Tocmai aveam o problemă şi noi; o chestiune de onoare, sau chiar o datorie neonorată, de a-i fi răspuns la timp, - căci iureşul zgomotoaselor şi coloratelor noastre sărbători de acasă ne-a tras o vreme pe dreapta -,

unui venerabil şi foarte ataşat şi ataşant cititor al Suplimentului Cultural, care ne-a scris cu drag şi mărinimie chiar din America "corectitudinii politice", câteva excelente observaţii istorice despre Transilvania natală, pe care, altfel, cum le-am fi trecut de filtrul numitului fenomen al "corectitudinii…" ?! Dl doctor Virgil Trufaşiu – 14920 Parthenia St. ap. 128 Panorama Sity, Ca, 91402, la cei 80 de ani ai săi (La Mulţi Ani, Dle Doctor!) şi la al 15-lea Crăciun petrecut în America (multe înainte!) este pasionat de istoria bisericească, a publicat până acum vreo 50 de articole şi replici, dar pe noi ne-a menajat public, tranşând spinoasa problemă ce ne doare-n fond pe amândoi, ca şi pe mulţi alţi români şi ardeleni (subsemnatul ardelean fiind doar prim mamă), a unor "trădări de neam şi atitudini nedemne" ale unor înalţi ierarhi transilvăneni de-a lungul timpurilor…Asupra unor aspecte ne mărturisim smeriţi ignoranţa totală, cum ar fi vânzarea pe "galbeni şi medalii" a capilor Răscoalei de la 1784, Horia, Cloşca şi Crişan, de către episcopul Ghedeon Nichitici (născut n Răşinari), episcopul Petre Popovici din Arad şi protopopii Iosif Adamovici, Ion Popovici, Gh. Popa şi Solomon Popa, care i-au dat pe cei trei capi ai răscoalei în mâna autorităţilor imperiale, ştiind ce a urmat după aceea, Martiriul de la Alba-Iulia cu tragerea lor pe roată. Infamă faptă, într-adevăr, ca dealtfel şi poziţia duplicitară a lui Andrei Şaguna, numit de contemporani încă,"escamator politic" şi "un bărbat cameleon… urând intelighenţa română", şi dat cu imperialii până-n măduva intereselor sale private, încât şi Iorga a putut să afirme despre el că "a împiedicat alcătuirea, în afară de biserică a unei forţe culturale, poltice şi sociale româneşti". Şi mai gravă ne este înfăţişată, în scrisoarea Dlui Dr. Trufaşiu, atitudinea lui Miron Cristea, cel ce avea să devină după Marea Unire de la 1918 primat al Bisericii Ortodoxe Române, ba încă şi regent pe timpului minoratului Regelui Mihai I al României, dar care, înaintea intrării în război a României era atât de ataşat imperiului, semnând în calitatea sa de înalt ierarh ortodox la 1916 o circulară împotriva participării României la războiul de întregire, ba încă şi afirmând sus şi tare că "va zdrobi cu cârja sa de episcop, ţeasta primului soldat regăţean care va păşi pe pământul sfânt al Ardealului numit Erdely".

Nu putem şti cât de *politically correct* este să aducem în atenţia publică românească aceste triste lucruri din trecut, de nu chiar abominabile, însă datori suntem a observa, că discriminarea continuă, sub semnul dezbinării în credinţă, şi-n clipa de faţă, din cauza orgoliilor şi-a invidiei, între ortodocşi şi greco – catolici, pe de o parte: foarte recent aceştia din urmă revendică aproape toate edificiile istorice de la Blaj inclusiv şi Câmpia Libertăţii, *ca fiind ale bisericii lor* - ceea ce pare totuşi o farsă sinistră, (ele aparţin totuşi istoriei şi neamului românesc), şi între ortodocşi şi ortodocşi, care se bat la propriu între ei, pe Mitropolia Ardealului, Covasnei şi Maramureşului, lăsată moştenire întreagă de regretatul mitropolit Antonie Plămădeală, - azi, motiv de scandal şi divizare-dorind unii două Mitropolii, una la Sibiu şi alta la Cluj , să-i sature pe toţi "slujitorii" Domnului şi lăcomia lor de putere. La data când scriem aceste rânduri "răscoala popilor" e în stradă deja, dar poporenii ardeleni strigă "Unitate! Vrem o singură mitropolie în Transilvania, cea lăsată de la Şaguna!" (vedeţi, Dle Dr. Trufaşiu ce strigă poporul drept credincios ortodox din Transilvania?! Ei îl invocă totuşi pe Şaguna!!), pe de o parte; pe altă parte în Bucureşti grupuri de măicuţe ivite de-auirea (sic!) au scandat în biserici, duminicile, "Jos Teoctist! Afară securiştii din Biserică! N-am crezut nici o clipă că-i glumă, ori simplă "răzbunare", cartea părintelui Ioan Buga, "Rugaţi-vă pentru fratele Teoctist", unde ies la iveală toate bubele "bisericii ortodoxe prea lumeşti", ca să zicem aşa. Dumnezeu ne va arăta şi le va arăta în primul rând lor, "slujitorilor săi", calea cea

dreaptă. Să ne păstrăm calmul recomandat de mitropolitul Streza, ales, de la Sibiu, să rămînem în biserică şi să ne rugăm!

Istoriceşte vorbind, "blestemul tracic" apasă pe destinul românesc şi azi, când *"political correctness"* deja ne monitorizează din toate părţile, partea morală fiind abia un pretext, sau un şir de pretexte, ce acoperă mari afaceri financiare şi de retrocedări, căci nu intoleranţa rasială îi caracterizează pe români, din moment ce unii sociologi observă că românii înşişi sunt tot mai tare şi mai mult asimilaţi de minorităţi; poate-i este mai greu să se dumirească "biet românului" de unele "diferenţe" sexuale, dar şi aici lucrurile devin pe zi ce trece, din ce în ce mai "corect politice" – politicienii de la noi, din clipa de faţă, fiind în stare să vândă tot, s-o sară capra şi pe maica lor, numai să se menţină la putere. Mai grav e că la noi, nevoia de cenzură politică e-atât de organic asimilată-n sîngele de jumătate de veac totalitar, a naţiei, încât *pollitical correctness* vine tocmai bine, să înlocuiască fosta cenzură comunistă, care se exstrăgea şi ea, în teorie, din mari percepte umaniste, dar mai ales din "marile idealuri ale poporului şi partidului său comunist în frunte cu iubitul conducător, etc., etc.

Dar până la urmă, chiar şi mult prea "nobila" globalizare, ce-i alta, pentru cine vede clar, decât o replică mai brează, s-ar zice, sau mai bine cosmetizată, a internaţionalei comunste, care a eşuat lamentabil, începând de la Comuna din Paris la Revoluţia bolşevică a lui Lenin 1917. Aceleaşi experimente pe creier şi pe cordul deschis al umanităţii generale…*Omul nou* însă nu l-a creat nici comunismul, nu-l va crea nici Noua Ordine Mondială, prin globalizare, din moment ce el există în Hristos de când lumea. Iată: IOAN 3, 3-5: "Adevărat, adevărat îţi spun că, dacă un om nu se naşte din nou, nu poate vedea Împărăţia lui Dumnezeu (...) Ce este născut din carne, este carne, şi ce este născut din duh este duh. Nu te mira ce ţi-am zis: trebuie să vă naşteţi din nou." Mai *pollitical correctness* de atât ce se poate? Însă cu cele sfinte să nu glumim. Rău ne pare că nu mai avem spaţiu să ne amuzăm cu redactorii de la Româna literară, pe aplicarea "corectitudinii politice" la clasicii literaturii române,
Creangă, Eminescu, Slavici, Ion Budai Deleanu, Arghezi, reieşind din toate un haz nebun, dar reconfortant. Producţiile "corectitudinii lor politice" au fost făcute, totuşi, ne asigură colegii de la Româna literară, " pentru a-i amuza pe cititorii care sunt păcătoşi ca noi şi care au, bineînţeles, umor. /…Şi pentru a-i face să se bucure pe adepţii corectitudinii politice, care, bineînţeles, n–au umor." Ce nu înţeleg prea *corect politicii* de azi … e tot aceea ce nu înţelegeau nici cenzorii comunişti…ei înşişi *corect poltitici* la acea vreme. Numai că astăzi *dulăm* altfel…

Breviar: neologismul *"dulăm"* v-aţi prins: el vine de la insaţiabilul tartor al cenzorilor ceauşuşti numitul *Dulea*...

La noi toată lumea se ceartă

Nimeni nu vrea să cedeze; nimeni nu vrea să se astâmpere. Am sperat degeaba că după îngenuncherea pesedeilor va urma o epocă de acalmie, dacă nu chiar de aşezare şi normalitate; că lumea va respira o vreme normal; că va avea timp să-şi facă planuri şi va gândi *a longue temps*...Exclus: la noi toată lumea se ceartă, singura hrană servită şi la

desert şi la prânz şi la cină este scandalul. Laboratoarele parlamentului, guvernului, presei, chiar şi-ale instituţiei prezidenţiale, fabrică zi de zi şi oră de oră, scandalul, pentru uzul celor mai neaşteptate combinaţiuni: preşedintele cu presa, guvernul cu opoziţia, opoziţia între ei, partidele aliate la guvernare nu mai vorbim, iar despre principalul partid aflat în opoziţie şi care a pierdut alegerile, ce să mai vorbim; fiecare îi este dator celuilalt cu o ranchiună, cu o înjurătură, cu o ironie "savantă"; nimeni nu este scutit de ameninţări şi de "urmărire"; asistăm zilinic la trimiteri în judecatră care nu au loc niciodată, la "clarificări" şi clasificări tot mai obscure, mai "inventive" şi inventate…Dacă osteneşte cineva se ridică altul; dacă scandalul stenogramelor nu este de-ajuns, opoziţia reia ad-hoc un proces de intenţie uitat, al Alianţei: învinuirea de fraudarea alegerilor în campania electorală, care nu a avut loc niciodată, urmărirea nefiind finalizată nici până în prezent. Dar ce este cu stenogramele astea? Un *watergatte a la roumaine*?! Poate o simplă cacealma. Băieţii vorbeau între ei (e aproape firesc să-şi linguşească şefii) "îşi ţineau moralul" cum să-şi desfiinţeze adversarii...cât timp mai sunt la guvernare…cineva s-a pus să noteze totul din prea multă "bună intenţie" şi uite ce a ieşit…Flăcăii aceştia ai PSD ştiu totuşi să contracareze cu ceii doi preşedinţi ai lor, incomodaţi că sunt mereu doi şi nu unul singur; când Geoană e prea deştept, când Adi Năstase e cel mai inteligent …iar preşedintele pe viaţă… de pe tuşă, îi avertiizează "decent", vedeţi voi, măi dragilor, m-aţi înlăturat pe mine la momentul cel mai nepotrivit, când nici să vă să modernizaţi ca lumea nu sunteţi în stare, şi nici să furaţi tot avutul naţional, într-un singur mandat, n-aţi fost… Au venit inundaţiile pe capul naţiunii şi-n loc să fim uniţi, numărăm pădurile rase de pe suprafaţa solului de foştii batroni PSD şi oglinda lacurilor clintită din lacuri în heleşteele pragmatice şi "proprietate personală"… Fiecare în ţara aceasta în ultimii 16 ani a făcut capitalismul pe care l-a dorit el şi l-au îngăduit partidele de la guvernare…şi uite ce s-a ales: viitura vine peste localităţi nestingherită de nimeni şi de nimic, dealurile o iau şi ele la vale, pământul se grăbeşte să-şi mute locul cu apele din amonte-n aval, şi pe Valea Oltului Muntele s-a pornit la vale, încurcând circulaţia…În tot acest timp preşedintele petrece cu poporul la mare şi la munte, premierul petrece mai sofisticat încă, în mediile sale predilecte şi plurilingve, opoziţia petrece şi ea pe la vile şi pe la cumetrii partidului, în agroturism, patrioţii peremişti spumegă, uite ce ne-au făcut bozgorii, UDEMER-ul nu este de acord cu propunerea de alegeri anticipate şi uninominale,… PC –ul, "soluţie imorală" pre când era decât PUR, devine… soluţia cea mai morală, "controlul averilor"; iar la controlul averilor reiese că fostul ministru al industriilor şi comerţului pesedist deţine în urma guverării cu ai săi, după patru ani, doar patru vile, pământ arabil nemăsurat, suprafeţe intravilane şi alte mici mezelicuri, dar el face urgent o conferinţă de presă şi-un meci de ping-pong cu ziatrişii ca pe vremui la UTC (la una din vilele sale acum?!) remarcând inteligent: Dar voi ce cerdeaţi că eu am venit în politică în sandale şi-n pijama? De unde reiese că fiecare pesedist (şi nu numai) a vebnit în politică după 1990 de pe moşiile lui tată-su, din proprietăţile "plusvalorii" învăţatze la lecţiile de marxism de la învăţământul politic al unchiului Engels ş.a.m. sd… De unde ar reieşi că mai urgent decât controlul averilor ilicite s-ar cuveni …controlul buiografiilor demnitarilor înainte de-a fi unşi în funcţii…Punctul 8 de la Timişoara vorbe-n vânt…unde şi de unde au apărut ei după comunism ca ciupercile după ploaie?! Cu tot cu doctoratele lor şi masteratele deja una-altele, făcute şi-n ţări euro-atlantice, pe euro sau şi pe dolari…

Cine nu crede este invitatul nostru permanent să ne încurce. De fapt nu *de la el* ci *de la ea* ne-a rămas acest argument: "Dovada!" Cel mai greu în ultimii 16 ani în ţara

noastră este să dovedim ceva categoric ori să dorim să dovedim ceva; justiția bagă dosare şi tot ea le scoate; bagă infractori notorii şi –i eliberează pe motiov "de boală" (sărmanii), toți se jură că nu fură şi toți sunt cu rața-n gură…Şi unii şi alții se amenință cu Uinunea Europeană, Cu Tribunalul European, Cu Haga şi cu Blaga (Ministrul de la Interne) - (cum altădată se amenințau cu Partidul Unic- însă de fapt nimănui nu-i pasă de nimeni.

Cearta, scandalul, sunt modul de-a vorbi şi de-a comunica, zi de zi, în țărişoară. Dacă n-ar fi guvernul să ne ofere scandal, ni-l oferă generos preşedintele, dacă preşedintele trece printr-o periopadă de acalmie, după chestia cu le însuşi, la telefon, că "te fac şi te scriu"… Uite ce distractiv. Democrația ne oferă atâtea posibilități şi pariuri…În fond, chiar dacă te apucă greața de câți impostori vezi pe televizoare pe post de "analişti ai fenomenului", ai dreptul şi libertatea să intri la farmacie, şi din pensia ta fără TVA (deocamdată), să-ți cumperi ceva de greață…

Nu anticipăm deocamdată nimic; febra anticipatelor "lui Băsescu" s-a cam disiptat, iar sondajele sunt cam aceleaşi de la preluarea puterii …Mâine dacă vor fi alegeri în România ar urma aceeaşi situațiune indecisă…fără guvern şi parlament majoritare… scăldând-o în veşnica sfadă de stânga-dreapta, a *alianțelor* care… de altfel, ne plac atât de tare…şi sfada şi Alianțele, căci nu putem trăi, de fapt, fără ele. Sunt în firea lucrurilor…Am spus ceva incorect?! Dovada.

Mustul care fierbe…

Când ora istoriei bătu desprinderea Basarabiei de imperiul țarist, 2/15 decembrie 1917- 24 ian./ 6 febr. 1918, şi realipirea ei la Patria-Mumă, printre cei aflați la Chişinău s-a aflat o clipă şi mesianicul poet al Transilvaniei, Octavian Goga. Cel puțin aşa reiese din cele câteva crochiuri publicate sub titlul „Mustul care fierbe", titlu ce va aduna la 1927 bună parte din publicistica luptătoare a poetului „pătimirii noastre". În cel dintâi crochiu este surprinsă atmosfera de exaltare dar şi de stupoare a unei populații puse să aleagă între tătucul țar, a cărui statuie din parc fusese pusă de insurgenți în zdrențe, şi noua şi „falnica" ordine românească activată-n context de câteva detaşamente militare de „mehedinteni mărunței". „Basarabenii stau cu fundul în două luntre" ne spunea şi nouă mama, țărancă de dincoace de Prut, copii fiind, la ofensiva mareşalului Antonescu de recuperare a Basarabiei „cedată" încă odată ruşilor la 1940…după două decenii pline şi cu vârf îndesate de la Marea Unire de la 1918.

„Sunt aspecte care nu se uită…" scrisese Octavian Goga la 1918 în Basarabia. Pan Halipa, unul din liderii istorici ai „unirii" provinciei lui Ştefan cel Mare cu România avusese inspirația de a declara „unirea" la 24 ianuarie pe fila din veac a celeilalte Uniri de la 1859. Octavian Goga scrie: „La Chişinău, în primele zile de clocot după realipirea Basarabiei, era un haos cu adevărat pitoresc. Capitala Moldvei răpite, cu ulițele ei drepte şi largi, forfotea de viața proaspătă într-un vârtej zgomotos şi isteric. Se prăbuşise stăpânirea recentă, era măturată şi nebunia bolşevică, care decapitase vechea ordine de drept, dar la adăpostul trupelor noastre nu se fixase încă în mod definitiv noul regim. Era o epocă de intermitență, plină de aventuri, de întrebări şi de suprprize. Potentații de ieri,

căzuți în brânci, nu mai ieşeau din casele lor, în vreme ce „Sfatul Țării", cu deputații lui improvizați, în şedințe interminabile, punea lumea la cale."

Observatorii inteligheņției „de dincoace de Prut", din Patria-Mumă, atât de râvnită o clipă, cât toată istoria vitregitului teritoriu dintre Nistru şi Prut", comentau situația, în timp ce o „leliță" locală şi autohtonă, vorbind româneşte, cu altele deopotrivă, se repeziseră la statuia țarului Alexandtru I să-l „descopere" din zdrențe: „Până nu ne milostivim noi cu el, nici Dumnezeu nu se milostiveşte cu noi şi nu ne dă ploaie"…

Aşa, deci. - „Domii mei, acum țara s-a făcut, mai trebuie şi oameni în ea, şi atunci toate lucrurile sunt în perfectă ordine", opină cineva din rândul inteligenților de dincoace de Prut, un biecunoscut profesor ieşean. Cineva răspunse: - „E o veche axiomă în bilologie, funcția creează organul"…

- Bine, dar până atunci? – am replicat îngrijorați trei deodată.

Bătrânul doctor francez care era cu noi, venit în inspecție sanitară la diviziile de peste Prut, a intervenit în discuție cu admirabila lui bonomie galică.

- Până atunci *e mustul care fierbe*. (s.n.) Toate revoluțiile, oricât de creatoare, au o perioadă de elaborare. Vă spune acest adevăr consacrat un om ai cărui înaintaşi au fost de patru ori pe baricade în ultima sută de ani. E mai lungă sau mai scurtă, după cum societatea a fost mai curând ori mai târziu fecundată de ideea biruitoare. E, cu alte cuvinte, procesul normal de procreație, care trebuie să-şi facă cursul ca în toate domeniile vieții organice.

- Ai dreptate, doctore, surâse profesorul. Ce te faci însă în vremea când procesul de procreație e abia la începtul lui şi nu poți să-ți dai seama care va fi rezultatul: un exemplar de elită ori un monstru?…

- Aştepți liniştit şi, mai ales, îngrijeşti pe bolnav, făcu glumeț înțeleptul breton.

Împrejurul nostru a început să roiască unda de stradă, lumea Chişinăului pestriță cu amestecul de neamuri şi de limbi, de la evreii din Polonia până la bulgarii din Ismail, toată zgura azvârlită de vitregia vremii pe pământul lui Ştefan cel Mare. Erau şi diverşi mandarini ai fostei republici moldoveneşti care treceau din zece în zece paşi, plimbându-şi sub ochii noştri prezumția şi norocul…Conversația s-a oprit o clipă şi ne-a lăsat pe gânduri. Doctorul privea cu indulgență la trecători şi mişca din cap întorcându-se spre toți cei de față:

- Un lucru însă, d-lor, din experiența mea de medic. Toate chinurile facerii dor şi, credeți-mă, sunt profund antipatice..."

Acest text pilot ne roteşte în cerc. Suntem în fața unei alte „revoluții" cu „chinurile facerii" care se prelungesc, parcă, la infinit. Din toți cei care se aflau atunci la Chişinău nu a mai rămas nici unul viu; şi veacul nu s-a încheiat încă. Poetul Octavian Goga ajunsese o clipă şi prim-ministru în România Mare dar s-a prăbuşit peste abise incomensurabile. Mesianismul pur se transformaese în altceva. România, singura țară care meritase atunci „o revoluție" chiar şi după părerea unui inamic, un austriac ilustru, se transformă, după Marea Unire şi după „norocul" de la sfârşitul primului război mondial, în ceea ce s-a transformat şi azi, după „a treia" ei prezență pe baricade, vorba medicului francez din textul pilot: în ceea ce ştie ea sa fie în libertate atât de bine şi de nefast pentru ea. După primele înfrângeri din război, acelaşi Octavian Goga, refugiat din Transilvania în Regat (căci nu se unise încă şi Transilvania cu Țara) avea să scrie în jurnalul său aceste rânduri dureroase şi mai ales simptomatice: „Țară de secături, țară minoră, cazută ruşinos la examenul de capacitate în fața Europei…Aici ne-au adus politicienii ordinari,

hoţii improvizaţi în moralişti, miniştrii cari s-au vândut o viaţă întreagă, deputaţii contrabandişti…Nu ne prăbuşim nici de numărul duşmanului, nici de armamentul lui, boala o avem în suflet, o epidemie înfricoşată de epidemia morală. Ţara în care un Morţun devine ministru la Interne, un aşa-zis Porcu stâlp la partid, cu conducătorii simpli hoţi la drumul mare, trebuia să ajungă la marginea prăpastiei".

Avem poate vocaţia „marginei de prăpastie"? Marele poet, pătimitul şi pătimaşul politician, încă patetic, încă ardent şi cu tot sufletul pentru „cauză" , parcă ar fi scris ieri sau aseară în jurnalul său. Nu trebuie să dăm nume de miniştri de azi sau de „stâlpi la partid" ca să constatăm „căci aceloraşi mijloace se supun toţi cât există"(Eminescu) însă din păcate… de la o vreme încoace lumea noastră românească e mai mult tristă decât veselă. O lume pângărită, plecată, prostită. Încă un sistem putred o guvernează. De parcă acei morţi „afurisiţi" de Goga în jurnalul său s-ar fi întors „în funcţii" din mormânt. „Piramida noastră socială e morbidă- vârful bolnav de sifilis, temelia de pelagră. A trebuit acest cataclism (*războiul*, s.n) ca să crape mincinoasa faţă occidentală, ca să vedem în dosul ei…Într-o asemenea situaţie tragică, cu elementele de-aici, nefiind o ţară de opinie publică sau de libertate constituţională, nu se aşteaptă nimeni la o schimbare de politică internă. Guvernul, care în Franţa ar fi căzut din primele zile, şi în Italia ar fi fost asasinat, e tot atât de sigur la locul lui". Am trecut de războiul „câştigat" în urma căruia marele om poltitic P.P. Carp avea să-şi dea istoricul verdict: „România are atâta noroc că nici nu mai are nevoie de oameni de stat". Aşa să fie? Aşa să fi fost? România a „defectat" odată cu nemţii în primul război, a „defectat" şi a doua oară la sfârşitul celui d-al doilea război mondial, dar atunci cartea norocului ei „istoric" nu a mai mers. După aproape 50 de ani de robie morală în comunism am sperat la o nouă renaştere sau chiar „procreaţie". Am sperat că „mustul care fierbe" se va transforma în „limpedele vin" sperat şi de O. Goga după unirea şi a Transilvaniei cui Ţara Mamă. Ceea ce vedem astăzi în jurul nostru nu ne îngăduie decât apropieri pesimiste la textul pilot de la Chişinău, al poetului „pătimirii noastre", dar mai ales la însemnările lui de jurnal anti-politicianiste. Indiferent de pace sau război, atunci când totul poate fi clar şi limpede în ţara lor, politicienii români organizează ei înşişi ori un „război cu ţara" / precum N. Ceauşescu în ultima fază a totalitarismului său, ori penibile şi interminabile războiate „noi între noi", toţi împotriva unuia şi unul împotriva tuturor, pentru ca şi distracţia politică de la noi să dea efecte maxime. După aproape două decenii de libertate, în curând, de la „revoluţia" ce şi-a asumat-o nominal un Ion Iilescu, număr fatidic din fosta nomenclatură comunistă, România pare să se fi adâncit şi mai mult în marasmul ei „de veacuri", în nesimţire şi parazitism politic,în hoţie şi lene, în toate bolile morale închipuite şi neînchipuite chiar şi de poetul Octavian Goga în jurnalul său. Cu atât mai mult că aderarea la structurile NATO şi la Uniunea Europeană sunt realităţi „politice" incontestabile, de Ziua României îţi vine să verşi peste discursurile deşănţate ale mult prea conjuncturalilor conducători ai României de azi. „Din coapsa Daciei şi-a Romei" azi *renasc* bancuri sordide în nici un caz „pui de lei"! . Sunt de legendă totuşi fazele aderării româneşti la UE în care demnitarii noştri nu au clintit un muşchi sau un nerv de pe faţa lor atunci când au semnat tot ce se poate semna cu UE după cunoscutul „principiu": Vedem noi după aceea, ne descurcăm pe parcurs… Funcţionarii UE au stat în faţa peisajului interzişi de proteica minciună ce se ascundea în spatele promisiunilor deşănţate.

Imediat după aderare 10 % din populaţia ţării a tulit-o peste hotare „la muncă" România devenind astfel ţara Europei furnizoare de jaf, corupţie şi barbarie. O lume

scăpată din lanțuri, o lume în devălmăşie pe străzile Romei, Parisului şi Madridului. Nu avem nici o scuză pentru faima rea pe care politicienii noştri o încurajează, încurajând acest exod bezmetic, de pe urma căruia „țara are de câştigat”… sau politica odioasă hrănindu-se copios din impozite?! Țara lui Eminescu şi Octavian Goga o clipă s-a auto/anihilat. Fără norme morale clar exprimate vom deveni în curând, cum spunea ultimul profet amar, pe care tot Transilvania l-a dat, Octavian Paler, din popor o simplă populație fără scop şi identitate istorice…

. Dacă Morțun, citat de Goga era încă un socialist modest şi „idealist”, Porcu în schimb poate fi numele celor mai mulți polticieni ai noştri de azi „stâlpi de partide” din umbra celei de-a treia ridicări pe baricade a românilor după 1848, 1946, 1989…Nu învățăm nimic, organul e bolnav de toate bolile morale pomenite încă de Goga în jurnalul său, după primele înfrângeri din primul război mondial…Războiul nostru cu noi înşine a devenit un malaxor rău şi fără oprire, fără căință, fără îndurare. Acest pamflet, dacă a şi devenit, involuntar un pamflet acest text, acest amar avertisment e mărturia iubirii noastre de țară, într-un context în care țara este ciumă pentru cei mulți şi mumă pentru impostori şi hoți. De Ziua României ce-i mai putem dori iubitei noastre patrii? O ploaie mare de la Cluj, fără puhoaie, fără viituri, care să ne spele de ruşinea şi de egoismul sordid al politicii dâmbovițene, ca un bici ud pe spinarea Țării, o ploaie fără piatră, curată din Basarabia, şi o MARE UNIRE *reloaded,* cum se spune acum, când însăşi limba română devine tot mai mult, în țara ei, o cenuşăreasă…

Un Institut pentru Dumneavoastră

Institutul Cultural Român, orice s-ar zice, a “remaniat” Fundația Culturală Română, înființată şi condusă timp de 15 ani de scriitorul Augustin Buzura, în baza Legii 356/2003, când instituția trece sub autoritatea preşedintelui României, totodată şi preşedinte onorific al noii instituții. Atunci era preşedinte încă Ion Iliescu. Dar lucrurile au evoluat şi la sfârşitul anului 2004 România şi-a ales un preşedinte mai “pitoresc” în multe privințe, pe Dl. Traian Băsescu, care, deveni, ad-hoc şi preşedinte onorific al ICR. Una din primele mişcări făcute de noul preşedinte a fost înlocuirea lui Augustin Buzura de la conducerea Institutului Cultural Român cu Horia-Roman Patapievici. S-a spus că-n spatele acestei mişcări, altfel necesare, a stat sfatul de taină al consilierului prezidențial de-atunci, Andrei Pleşu, care-i plătea astfel lui Buzura o poliță mai veche, în legătură cu refuzul fostului preşedinte FCR/ICR de a-i admite preluarea revistei “Dilema” ctitorită de Pleşu la FCR, sub alte auspicii, din moment ce ICR devenea declarat o “instituție prezidențială” .

Augustin Buzura, care din primul moment şi până la capăt, a fost omul lui Iliescu, s-a cramponat atunci de un lucru mărunt, faptul că “Dilema” fusese moşită ca persoană juridică la FCR/ICR. Şi a greşit, tactic, vorbind. Chemat la “fața tronului” la Cotroceni, de noul preşedinte, care-l execută sumar, cerându-i să predea *imediat* “gestiunea” noului preşedinte numit, H-R. Patapievici, Aug. Buzura se comportă lamentabil (dar omul real acesta era/este) mai cerând o îngăduință de o lună-două. Nici o zi în plus, domnule academician, i-ar fi ripostat Simbad-Marinarul de la Cotroceni. Predați totul imediat.

Prin aducerea în fruntea ICR a lui H-R. Patapievici, Traian Băsescu devenea şi mai mult "preşedintele intelectualilor" deşi la unul din testele unui moderator TV căzuse cu brio, neştiind să răspundă la întrebarea "Cine este Mircea Cărtărescu ?". Dar cel puțin fusese onest. "Nu ştiu, n-am auzit." Şi în scurt timp se puse la punct citind câte ceva din opera celui mai premiat scriitor român al ultimilor ani. Nu apăruse încă "succesul anului 2005"/ cartea "De ce iubim femeile", pe care în mod sigur, noul preşedinte ar fi savurat-o, laolaltă cu tot cititorul de rând, dacă nu i-ar fi interpus propria sa variantă, de ce iubeşte dânsul femeile…Dar acestea sunt lucruri de coloratură.

Horia-Roman Patapievici are, aparent, o biografie bulversantă, de nu chiar şi contradictorie. El s-a ivit în cultura românească scrisă, ca din neant, debutând în presă abia în 1992, la 35 de ani (n. 18 martie 1957 la Bucureşti), iar în volum, cu trei cărți consecutive: *Cerul văzut prin lentilă*, Editura Nemira, 1993 (carte premiată şi de Nemira şi de Uniunea Scriitorilor), *Zbor în bătaia săgeții*, Editura Humanitas, 1995 (tradusă şi în engleză 2002), în fine, *Politice,* Humanitas, 1996, (tradusă şi la Budapesta în limba maghiară, 1997). Omul e născut pentru succes, scriitorul are talent disociativ şi directețe adesea "jenantă" în *Politice* , unde a putut fi "un alt Cioran", prin scandalul produs de sintagma "poporul român este ca un cur" sau cam aşa, oricum locul şezutului în legătură cu poporul român, spus fără fereală dar şi fără nimereală, ca să ne exprimăm şi noi o părere cât de modestă...Pe urmă, în nu mai ştim ce context, o nouă afirmație imberb scandaloasă, vrednică de emisiunea "Copiii spun lucruri trăsnite" , a actualului preşedinte al ICR, fu făcută în legătură cu Eminescu-Poetul Național. "Eminescu este strigoiul din debara".

Dl Patapievici a devenit, în sfârşit, preşedintele instituției care, în mod firesc şi natural ar trebui să poarte numele "Strigoiului": Institutul Cultural Eminescu, aşa cum nemții au Institutul Goethe, iar maghiarii, atât de admirați de Dl. Patapievici pentru politica lor culturală externă (şi poate pe drept) au un Institut Petofi Sandor! Dar poate şi acestea sunt tot lucruri de "coloratură" şi exterioare până la urmă discuțiunii. În răstimp H-R. Patapievici şi-a nuanțat discursul şi s-a circumscris mai clar unui limbaj şi cariere filosofice prin publicarea noilor sale cărți: *Omul recent*, 2001, *Ochii Berenicei*, 2004*, Discernământul modernității,* 2004, *Iată, Eu vin curând,* 2005. Toate în aceeaşi editură ce cultură, consecventă, cel puțin doi autori români contemporani: Mircea Cărtărescu şi Horia-Roman Patapievici.

Într-un interviu acordat suplimentului ziarului Adevărul, Adevărul literar & artistic, poetul enunțat şi anunțat cu surle şi tobe, în primele sale cărți, şi-a abandonat sau pierdut "vocea" lui genuină,în favoarea eseistului-filosof. Poetul rămâne …"…doar amintirea…ceva foarte prețios, care ține de lucrurile cele mai importante care mi s-au întâmplat" fapt ce nu-l împiedică să ne dea o mostră din poemele sale în acelaşi număr al AL&A (17 dec. 2005) dedicat lui aproape în întregime. Nu-l comentăm aici pe poet.

Cu *Omul recent* H.-R. Patapievici a tulburat, şi nu puțin, apele aşa zisului post-modernism sau chiar şi pe cele ale "modernității": "Modernitatea este epoca în care totul e permis, mai puțin religiozitatea inocentă, care nu mai este posibilă" şi, în continuare, cu adresă directă la post-modernism: "Moda înseamnă următorul lucru: înseamnă accentul nu mai este pus pe substanță, ci pe modalitățile ei; nu pe "este", ci pe "pare". Or, lectura tradițională este că a părea este inferior lui "a fi". Neîndoielnic că da. Dar când "a fi" nu accede la forma lui de expresie decât prin intermediul lui "a părea" , atunci "a părea" este

singurul receptacol în care "a fi" poate să iasă la lumină în lumea noastră. Iar asta, moda astfel înțeleasă, este o lecție înalt metafizică…"

În mod paradoxal, dar venerând "tradiția" şi conservând sentimentul religios genuin, filosoful e mai curând pe aceeaşi linie cu Eminescu: "strigoiul din debara" /horibile dictu. Cât de aproape şi *implicat* poate fi un asemenea limbaj (dar direcția este benefică) față de profilul pragmatic al ICR, instituția pe care o "guvernează" în prezent Dl Patapievici? Omul se descurcă perfect. "Misiunea ICR este promovarea culturii şi civilizației naționale în țară şi în afara ei. Creşterea vizibilității valorilor culturale româneşti în lume constituie scopul principal al activității desfăşurate de ICR. Strategia pentru perioada 2005-2008 reliefează, în această perspectivă, rolul de interfață pentru cultura română şi străină asumată de Institut." Din noul Program al ICR de sub administrația Patapievici.

"Ajuns la Institutul Cultural Român (ICR), mărturiseşte noul preşedinte, în interviul citat, am avut net sentimentul că am de a face nu cu o instituție, ci am de-a face cu un soi de (ce termen să folosesc ca să nu jignesc pe nimeni?) un soi de devălmăşie, de indistincție pauşală, în care toate firele se înnodau la vârf, pentru că totul depindea în mod exclusiv de cel care conducea instituția. Era o feudă, de fapt." Excelentă caracterizare pe cât de exactă a FCR/ICR conduse de Augustin Buzura.

"Oamenii nu se cunoşteau toți între ei, nu existau rutine de lucru, se producea cultură pe stoc, aşa cum în industrie se produc mărfuri nevandabile, dar pentru a se putea raporta că au fost produse, decizia nu era transparentă, cheltuielile administrative erau mai mari decât cele culturale, bursele erau acordate după criterii stranii, performanța administrației nu era evaluată, programele erau oportuniste şi nu ilustrau nici o viziune şi câte altele…" Munții de publicații tipărite şi nedifuzate sau returnate masiv, care pavoazau încăperile de la subsolul fostei FCR devenită ICR au stat, ani de zile, mărturie celor afirmate de noul preşedinte. Passon! Patapievici, afirmă tranşant: "Statul român nu are o atitudine consecventă, deschisă şi loială față de românii din diaspora! Loial eşti când nu infestezi cu securişti aceste comunități." În viziunea lui H.-R. P. trebuie o curățenie generală (pe care a şi făcut-o în bună parte, timp de un an) , o "democratizare a deciziei şi o instituționalizare transparentă a ei". Modelul instituției preluate de la Buzura de Patapievici, în formatul ei nou, ar fi acela al Fundației Soros, "care nu avea numai un staff de administratori, depinzând la nivelul expertizei de oameni din afară, selectați pe criteriul competenței lor, recunoscută de comunitatea profesională căreia le aparțineau. Deciziile de selecție a programelor erau luate de astfel de board-uri plătite, iar derularea lor era asigurată de angajați. În felul acesta, Institutul este degrevat de costurile mari care ar fi implicate în salarierea permanentă a unor specialişti reputați. Institutul trebuie să fie o structură flexibilă, care să aibă minimum de angajați cu maxim de rezultat. Când spun că asta e schema ideală mă refer la faptul că relația cu institutele culturale este în acest moment neclară instituțional şi complicată administrativ, pentru că ele sunt dublu subordonate." Sau şi triplu: "cum sunt cele două institute de pe teritoriul Italiei, Roma şi Veneția, unde directorii sunt numiți de preşedintele Academiei, directorii adjuncți de ICR, restul personalului de către Ministerul Afacerilor Externe."

Ciudată situație, într-adevăr. Delicată problemă *cultura* în raport cu mentalitățile româneşti politice şi nu doar: cu mentalitățile româneşti din veac, şi nu neapărat cu nivelul de civilizație al românilor, din prezent. Dar despre "delicatesele" pe care noul preşedinte- filosof ar vrea să le servească la desert ICR, data viitoare sau mereu

“altădată”. Citind/Citând, şi evaluând, obiectiv, noile programe. Deocamdată, Institutul Cultural Român, programatic, este, în primul rând, la dispoziţia Dumneavoastră: a Diasporei româneşti, care, în opinia noastră, ar trebui să aibă şi ea, reprezentanţi în Consiliul de administraţie, de nu chiar şi-n Comitetul Director!

Va dispărea limba română?

Corect ni s-a părut calamburul unui “tânăr” autor numit George Geacăr (descoperit de Cezar Ivănescu la cenaclul “Numele poetului” prin anii 80, însă debutant în volume după anul 2000) din finalul unui editorial/ sau “puncte de vedere” al suplimentului “Ziua literară” (“supliment gratuit”) editat de ziarul “Ziua”, dar redactat de Uniunea Scriitorilor, cu o echipă de elită: Ştefan Agopian, Marian Drăghici, Marin Mincu, Mihaela Schiopu, Kudor Csaba. Director: Eugen Uricaru, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România. *“Cui i se (mai) adresează scriitorul român ?”* este titlul editorialului “puncte de vedere” al lui George Geacăr , sfârşind în felul următor: *“Cui i se adresează literatura română ?” Răspuns : Cititorilor, oamenilor în general... Întrebare*: *Chiar şi românilor ?”* Calamburul acesta ne aminteşte de “scandalosul” răspuns al unui *fericit* poet la o anchetă de prin anii 70 sau 80. Una din întrebările anchetei era: “Pentru cine scrieţi ?” Poetul Florin Mugur răspundea lapidar (lapidând prostul gust al cenzurii şi patriotismul la comandă al epocii). “Eu scriu pentru criticii literari”. Se pare că în momentul de faţă s-a trecut peste faza “ criticii literari “. Scriitorii (unii gata păstrunşi în manualele şcolare cu texte ce numesc frust posteriorul, dar şi părţile lui adiacente – mai ales cele feminine) scriu pur şi simplu pentru Grădina zoologică. Iar tânărului autor George Geacăr (profesor el însuşi, probabil, pe undeva) nu-i scapă lucrul acesta. Criticii literari sunt într-o şi mai gravă eroare, dacă-i judecăm după răspunsul dat de Alex Ştefănescu (unul din cei mai lucrativi critici în momentul de faţă şi redactor şef al “României litrare”) la prima întrebare din interviul acordat poetei Iolanda Malamen (nu s-ar cuveni poate ca ei înşişi, criticii, să facă interviuri cu poeţii, iar nu invers ?!) în acelaşi număr 69 al “Zilei literare”. Întrebarea poetei e oarecum specioasă: “- Dragă Alex. Ştefănescu, în *Jurnal*, Witold Gombrowicz spune la un moment dat: Ştiu foarte exact ce fel de cultură poloneză aş dori să existe pe viitor. Întrebarea care se pune este doar dacă nu extind asupra întregului popor un program de care am nevoie numai eu. Ce fel de cultură românească ai dori să existe pe viitor ?” Detaşat, dar aiuritor, criticul de la “România literară” răspunde cu un fel de “şut în bară”, din chiar primul minut al meciului, “extinzând asupra întregului popor un program” de care, în mod sigur, se sinte răspunzător doar el. Dice Alex Ştefănescu: “- Cultura românească n-are viitor. Nu pentru că n-ar merita să aibă, nu pentru că ar fi victima unui complot internaţional, ci pentru că a pierdut în competiţia cu alte culturi, susţinute de economii puternice. Nu mi-e uşor să

spun asta, nu doresc asta, dar nici nu e stilul meu să mă mint, numai pentru a-mi asigura un confort sufletesc. *Va dispărea şi limba română (s.n.)* , pe care o iubesc mai mult decât pe mine însumi. Va dispărea *după* moartea mea, asta însă nu mă consolează. Când seacă un râu mai rămân temporar, în albia lui, câteva bălţi, în care se îngrămădesc peştii dornici să supravieţuiască. Noi, scriitorii români, ne înghesuim într-o asemenea baltă. Va seca şi ea, în patruzeci-cincizeci de ani..."

Nu dispariţia în sine a "culturii româneşti", sau chiar mai grav a "limbii române" ne sperie, în declaraţia cunoscutului critic, cât mai ales stabilirea de termene: *"patruzeci-cincizeci de ani..."* Dl. Alex. Şt. devenind *în aceşti termeni* un fel el de Silviu Brucan în domeniul culturii...un profet negru în cerul gurii şi demn de disprețuit. Dar dacă "profetul din Dămăroaia" , prognozând prin anii 90 trecerea de la socialismul "multilateral dezvoltat" înapoi la "putredul capitalism", în 20 de ani (neimplicând în judecata sa şi "*stupid peoples"*), se bizuia totuşi pe litera economiei politice însuşită-n marxim mai întâi, la Bucureşti, dar revăzută şi *remodelată-n* praxisul societăţii capitaliste americane, unde a trăit ceva ani, până la dizidența sa din finalul tragi-comediei comunismului românesc, criticului literar care vede dezastrul culturii româneşti , dar mai ales "dispariţia" limbii române "în patruzeci- cincizeci de ani", îi lipeşte orice argument teoretic (de practică ce să mai vorbim !) şi nu în ultimul rând argumentul bunului simț.

A dispărea o cultură e totuna cu a dispărea un popor. A dispărea o limbă e şi mai anevoios după ce şi-a dat măsura în cel puțin 10 autori mari, universali chiar dacă nu şi total traductibili în limbi universale. Să-i mai amintim alarmistului critic textul lui Mircea Eliade, în care eminentul istoric al religiilor, avansând ipoteza dispariției civilizației materiale din arealul geografic românesc ("petrolul, grâul românesc...") prevedea dăinuirea culturii noastre chiar şi într-o singură carte: *Poeziile lui Eminescu*...?

Nu altfel s-a întâmplat cu limba acadiană sau cultura sumeriană rămasă în cel puțin un text: *Epopeea lui Ghilgameş*. Dar nici acolo lucrurile nu s-au petrecut "în patruzeci-cincizeci de ani", fie că admitem sau nu atestarea istorică a potopului lui Noe, în chiar arealul civilizației sumeriene şi al celei mai străvechi culturi planetare. Proasta dispoziție a unui critic care "bălteşte" în opțiunile sale pentru " o cultură pe bani", nu înseamnă neapărat dispariția unei culturi, sensul de a fi al unui popor şi-al unui neam, în fond, justificarea sa în proiectul divin, ce l-a propus şi l-a propulsat subt stele.

Într-adevăr, se pare că cel puțin în literatură nu traversăm cel mai ferice moment al dezvoltării sale; dar nici nu dăm *prin bălți* (decât pe alocuri) aşa cum vede criticul alarmist. Ne place mai mult *analistul* citat la început. El pune punctul pe "i": Criza literaturii române constă în abaterea ei de la *sensul moral al* operei, ceea ce cititorul român i-o cere, în primul rând. Obsesia universalismului, prin metode mimetice, într-o limbă e drept, "regională" (dar nu fără mari resurse de exprimare artistică şi inovații de tehnici poetice: exemplul lui Nichita Stănescu va dăinui, dar şi exemplele pe care însuşi Alex. Şt. le dă: H.-R. Patapievici, Mircea Cărtărescu, Ovidiu Hurduzeu, Dan Stanca, Mihail Gălățeanu") , nu duce la nimic bun. Geniul limbii române se odihneşte un timp, după dispariția unei alte mari generații, urmând celei interbelice a veacului XX, născută subt opresiune ca refuz al opresiunii, şi triumf al unei limbi, capabilă să îngenunche orice tiranie între hotarele țării sale, dar şi-n hotarele ocupației (a se vedea Basarabia care a rezistat şi rezistă încă prin limbă de-atâtea decenii).

În ce ne priveşte suntem optimişti. Cine îşi putea închipui că după "obsedantul deceniu" din comunismul stalinist (care dăduse totuşi în poezie fervoarea sinceră şi

tragicul patetism al unui Nicolae Labiş) va apare în toată splendoarea sa un poet de talia lui Nichita Stănescu cu întreaga sa generaţie de luptători în Cuvânt ? Criticul alarmist *ucide cu sânge rece* dar tot cu arme de tip kalaşnicoff! El aplică şi azi o teză marxistă, aceea a materiei (înlocuită aici *prin bani*) ce determină conştiinţa, şi deci dezvoltarea culturii. Or, noi tindem a fi idealişti în continuare, şi a susţine că orice cultură , ca şi popoarele însăşi, sunt şopata lui Dumnezeu şi *necestitatea* lui de a ne recunoaşte că existăm. De profeţi mincinoşi, sau de falşii profeţi, noul mileniu a şi început să dea peste margini. Nu ne sperie; nu-i vom asculta !

Între cultură şi divertisment

În nefericita noastră ţară, în România, două *industrii* au înflorit după 1990: politica şi divertismentul. Ambele împotriva adevăratei culturi. Ambele mizând pe "mormanul de fiare vechi"(apud: Petre Roman) al defunctei industrii socialiste, care s-a şi vândut de altfel cu bucata, în ultimul cincinal din patru ani şi jumătate din noua eră. Eră în care de la bun început divertismentul şi politica au coabitat perfect. Oricine îşi poate reaminti primul *reality show* al Televiziunii Române: *Transmiterea în direct a Revoluţiei Române.* Aşa ceva nu mai văzuse nici Parisul. Drept care a şi fost o clipă gelos pe Români, până ce s-a putut vedea cu ochiul liber că totul nu fusese decât o cacialma *" ici, aux portes de l7Orient*, *ou toutes est pris a la legere*" cum ar fi spus faimosul avocat şi preşedinte al Franţei, ulterior, Raymond Poincare, într-o expresie devenită ilustră şi preluată de Mateiu Caragiale drept motto la ai săi "Craii de Curtea Veche"

Iar de atunci spectacolul continuă *în direct,* iar divertismentul ca specie a liberei exprimări a umplut toate ecranele, toate ziarele, ba încă şi bună parte a producţiei de carte din ţara noastră. Ne amuzăm în prostie de orice gugumănie de import sau anume creată să uităm de foame. Fie că se numeşte "Surprize, surprize", "Din dragoste", "Iartă-mă", "Babilonia", sau mai recent, întristător de penibilul (la noi) "Big Brother", producţia de *reality show* şi-a găsit în ţara noastră terenul virgin iar desţelenirea lui a dat recolte uluitor de bogate. S-au adăugat telenovelele (inventate, cum spuneam altă dată tot de un român, în Sud-America: regizorul Alexandru Zincă); apoi au venit pe bandă manelele lui Adrian Copilul-Minune & comp., plus formaţiile de muzică pop, care apar ca ciupercile otrăvite, dar nimeni nu ne tratează de ele...

"Şi poezia subt căluşe stând", ca în tristul vers din Sonetul 66 de Shakespeare. Sau tot de acolo: "Prostia suie-n veci biruitoare". E vremea în schimbare ? E lumea pe buza prăpastiei iar Dumnezeu înainte de a ne pierde ne ia mai întâi minţile ? Sau e străvechiul "Ce a mai fost va mai fi" al Eclesiastului, căci "Nimic nu este nou sub soare"? Ne întoarcem la strămoşescul adagio roman: "Mens sana in coropre sano"? Dând năvală pe stadioane şi făcându-ne idoli din marii campioni ai clipei? Bine ar fi; dacă acelaşi Iuvenal, autorul strălucitei devize a sporturilor, de mai sus, n-ar fi emis puţin mai încolo, şi tot în Satira X, o maximă la fel de celebră, dar cu un înţeles ceva mai alarmant: "Panem et circenses"/ *Pâine şi circ*...Numai că raţia noastră la pâine astăzi e ca vai de ea !

Droaia de fete drăguțe, unele de-a dreptul bune de ilustrat coperțile revistelor (tot de divertisment), transport de urgență din Moldova, cum tot din Moldova sosea, din când în când, pe vremuri, câte "un transport de creiere" (expresia poetului Ilie Constantin), fac astăzi piața show-biz-ului. Din regina gafelor, Mihaela Rădulescu a devenit o doamnă stilată, care își solicită pentru recenta sa emisiune de divertisment, intitulată, ce prețios, ce exhaustiv, ce redundant, totuși: "Gala" (B1 TV), invitați tot unul și unul, sau chiar aleși pe sprânceană. Ultima oară când am deschis televizorul ca din întmplare la "Gala" Mihaelei Rădulescu l-am întâlnit în emisiune pe nimeni altul decât pe premierul Adrian Năstase. Atmosferă elevată, destinsă, schimb de amabilități, prim-ministrul i-aduce cadou amfitrioanei o carte intitulată chiar "GALA"; o biografie, firește, a fostei soții a pictorului Salvator Dali, dar și o libertină a Parisului din biografia, dacă putem zice așa, a epocii de aur a picturii moderniste, de la Dali și Picasso până oriunde am răsfoi orice album și azi. Premierul îi explică Mihaelei ce-i cu această Gala, șăgalnic, paternel, dar poate și cu un tâlc anume; în fond orice *Gala* își are "Gala" și destinul ei...

Surpriză, totuși; moderatoarea divertis- show-ului îi propune prim-ministrului *oracolul proustian* pe care dânsa îl traduce neaoș cu:"Chestionarul lui Proust". Premierul se prinde urgent și răspunde docil, dar interesat, totuși, (viitoarea campanie electorală a oricărui *ales* începe, așa cum bine știm, chiar din prima zi a exercitării mandatului său) aflând că înaintea sa, *oracolului proustian* s-au mai destăinuit, de-a lungul timpului, și alte personaltăți marcante: președinți de state, prim-miniștri etc., etc... Sunt 30 de întrebări care cer răspunsuri clare, categorice, din care nu numai posterioritatea va putea deduce portretul moral și capacitatea intelectuală a celui în cauză. Dl Adrian Năstase (am mai spus-o și altcândva) este un lider cultivat, cu un discurs modern, coerent și flexibil, iar când n-o dă prin popușoi cu limbajul deochiat, prea obsedat de *ouă,* de intromisiuni și de scoateri, sau erecții, pare a fi și un interlocutor simpatic. Nu-l suspectăm de nesinceritate în răspunsurile date. Poate că de *necesitate* – da !

La întrebarea, ce personaje din arena politică românească de azi ar pune în locul următoarelor piese de pe tabla de șah: *rege, nebuni, pioni*, prim-ministrul român răspunde detașat: Regele este cel pe care-l avem/ corect !; cât despre nebuni unii sunt chiar președinți de partide (Dl Băsescu n-a scăpat nici aici de săgeata otrăvită a țintei sale predilecte, dealtfel !), apoi o întreagă teorie despre pioni. O altă întrebare din "Chestionarul lui Marcel Proust": Ce personaj sau personaje istorice v-au fost/ vă sunt cele mai antipatice ? Iuda, a răspuns Premierul. Pentru că nu-mi plac trădătorii...E drept că Dl Ion Iliescu n-a avut niciodată nimic în comun cu Iisus, dar i-a fost primul *învățător* în ale politicii actualului premier...În fine: Prin ce calitate ar dori premierul de azi să-l țină minte posteritatea? *Aceea de constructor* e răspunsul demnitarului român. Și se enumeră, chiar nesolicitat, cu cele *construite* până acum de domnia sa: terminarea

Provocările "Trianonului"

"Peripețiile recunoașterii diplomatice a Marii Uniri, scrie istoricul Florin Constantiniu, în a sa …*O istorie sinceră a poporului român*, relevă două realități fundamentale: România Mare nu este creația artificială a tratatelor de pace din anii 1919-1920, o "plăsmuire monstruoasă" a Versaillesului și Trianonului, așa cum a repetat în

perioada interbelică (dar şi mai târziu) propaganda revizionistă ungară şi sovietică. Desăvârşirea unităţii naţionale a românilor s-a înfăptuit *înainte* de Conferinţa de pace prin actele de unire de la Chişinău, Cernăuţi şi Alba Iulia, toate în 1918, în timp ce tratatele de pace, care le-au dat consacrarea internaţională, au fost semnate în anii 1919-1920 (în privinţa tratatului de la Trianon, este de amintit că el a fixat frontiera româno-ungară, după ce echipe de experţi francezi, englezi, italieni şi americani propuseseră diferite trasee, cel mai defavorabil fiind cel italian, iar cel mai favorabil cel francez). Nu ştiam ce activă e stafia Trianonului la frontiera noastră de Vest, dar în seara zilei de 9/1o febr. a.c., după ce postul de televiziune privat Antena 1 a transmis filmul maghiarului Koltai Gabor, "Trianon", ne-am cam lămurit cum stăm. Filmul fusese adus mai întâi din Ungaria (unde a fost interzis să fie difuzat) la Tg. Mureş, şi după câteva rulări în maghiarime, exclusiv, a fost interzis şi la noi, dar nu din motive politice. Pelicula nu fusese "clasificată", nici subtitrată în româneşte, deci exista tot temeiul legal pentru asemenea tratament. Ungurii au forţat nota continuând să ruleze filmul în regim de clandestinitate. Românii şi-au făcut datoria urmând litera legii şi aplicându-le amenzi usturătoare. Şi iată acum filmul *pe sticlă* la Bucureşti, pe un post de maximă audienţă, şi în prezenţa a doi dintre realizatori: regizorul, cum spuneam, Koltay Gabor şi istoricul Raffay Erno (unul dintre comentatori, în film). Impresia n-a fost cea scontată. Scandalul s-a dovedit a fi unul micor. Marea "bombă" un fâs! Ba unii au spus chiar, condescendenţi, un filmuleţ acolo, pe o temă vetustă, indeterminat ca specie, documentar sau artistic, artistic sa documentaristic, dar nici pe deplin documentar, şi cu atât mai puţin "deplin artistic". Se spune că-n ampla şi inutila (din punctul nostru de vedere) desfăşurare, filmul ar avea 14 episoade, pornind, de-ar fi să-l comentăm sub specie autohtonă, caragieleană, cam de pe la "patu/sopt"… ceea ce ni s-a dat însă, pornea mai dincoace, de la 1867, odată cu încoronarea împăratului austriac Franz Ioseph, care va recunoaşte libertăţile Ungariei, şi va decide constituirea unei monarhii duale: Austro-Ungaria. Mersul pe jos mai departe, prin istoria aşa zisei Ungaria Mare, îi convinge pe nostalgicii maghiari, dar nu şi pe spectatorul obiectiv: Ungaria a încasat eşec după eşec, în planul politicii sale interne, şi în curând şi internaţionale, mai ales datorită intoleranţei sale trans- naţionale, etnice şi religioase, din momernt ce, sub sceptrul înaltei coroane, se aflau robite mai multe popoare, cu drepturi egale, de-a se constitui în naţiuni: sârbii, croaţii, bosniacii, slovacii, românii. Când, în 1914, la Sarajevo (Bosnia), are loc asasinarea arhiducelui de Austria Franz Ferdinand, Austro-Ungaria declară război Serbiei, considerată direct vinovată de cele întâmplate. Realitatea era alta: incidentul era un pretext, pus anume la cale, situaţia în imperiul dual devenise de-a dreptul sufocantă, şi în curând jocul alianţelor va duce, prin criza aceasta balcanică, la izbucnirea primului război mondial. De aici încolo Ungaria va fi un perdant consecvent. Filmul lui Koltay Gabor are prea mare încărcătură afectivă, prea mult "năduf" istoric, şi prea puţină obiectivitate. Comentat de istorici iredentişti maghiari, şi secondat din off de "vocile" unor mari poeţi ai Ungariei (nu neapărat aparţinând epocii Triannului), într-un fel de montaj literar-artistic, cum se folosea şi la noi pe vremea Cântării României ceauşiste, multora dintre naţionaliştii autohtoni, le va ridicat adrenalina, înspăimântându-i "obrăznicia maghiară", cu îndemnul "la fapte", dar un lucru e cert: filmul vizează *toate* teritoriile, aflate altcândva sub jug, în Ungaria Mare, Bratislava cea de aur, Dunărea albastră dintre Banatul român şi sârbesc, şi nu doar "munţii noştri" (ai "lor" deci: sic!) din Transilvania, oraşele "noastre" Oradea, Arad, şi Clujul "bijuteria valahă". Imprecizia montajului se pliază pe suflul unei fălnicii ostenite

la arat ani de zile în gol. Aşa încât, cel mai drept lucru ce s-a spus, în acest film de propagandă, rău inten'ionat, şi subiectiv fără măsură, a fost despre faptul că "noi suntem altfel": "nu ne înţeleg limba, nu ne agreează obiceiurile, le repugnă istoria noastră". Nu ştiu dacă citez exact, dar ideea *suferindă* a dezabuzatului comentator (unul dintre ei!) este aceasta, şi realitatea ei este, şi în fapt, inexpugnabilă, şi nu de ieri de azi; deoarece, dacă toate celelalte popoare, aflate cândva, în umbra "marii coroane" ungare, aveau şi mai au încă, legături etnice cu marile rase europene, fie ele slavă sau latină, ungurii aparţin prin limbă încrengăturii turco-finice, şi din punct de vedere etnic rasei mongole, translată în Câmpia Panonică, de valul hunic al poparelor migratoare asiatice, în căutare, cîndva, pe la începutul noii ere moderne, de păşuni pentru caii lor iuţi, şi pentru turmele mînate după cuceririle repezi, în noul relief panonic, mult asemănător celui mongolic, din care plecaseră. Aceşti huni de la bază şi-au întors privirea spre arcul carpatic, spre munţi, mult mai târziu, şi o spun înşişi, prin Anonimul regelui Bella, nu o spunem noi, cel puţin, primii. Nici pomeneală în filmul "Trianonului" şi despre acest strat de istorie maghiară. Cât despre "unicitatea" lor, printre noi, este o *scăpăciune* a comentatorului, prea grăbit să-şi arate mândria etnică, de "stăpân", timp de o mie de ani (*"mia*" aceasta fiind pomenită anapoda şi ostentativ, pe tot parcursul peliculei), şi prea mâhnit că nimeni nu mai poate lipi la loc funia ei de nisip. Sună anapoda şi fals la începutul mileniului trei, cînd efortul popoarelor Europei este de-a se constitui într-o altfel de Uniune, bazată principial pe drepturile individului, astfel de pretenţii teritoriale, de rit şi de ritm feudal; sună şi mai fals şi mai neavenit mesajul către "ungurii de pretutindeni" de-a se uni şi de a vegfhea la visul Ungariei Mari de ieri şi alaltăieri. Sună tot mai rău, şi mai fals, glasurile celor câţiva maghiari dintr-o anume grupare culturală, de genul "Romîniei Mari", de la noi. Când, după rularea filmului, lung şi obositor, de aproape trei ore, invitaţii în studioul Antenei 1 s-au pornit pe discuţii, de partea maghiară fiind de faţă, cum am şi spus, cei doi realizatori, Koltay Gabor şi Raffay Erno, iar de cea română istoricul Florin Constantiniu, ziaristul Cristian Tudor Popescu şi analiştii Emil Hurezeanu şi Ion Cristoiu (moderator Marius Tucă), primele concluzii "jalnice" n-au întârziat să apară, fiind de altfel previzibile. Sunt unguri cu care nici azi nu se poate vorbi calm, discuta cu discernământ. Un astfel de om este regizorul filmului "Trianon", Koltay Gabor. Într-o ţară ca România preyentului, în care la guvernare se află, alături de majoritari, minoritari maghiari, pe câteva posturi de miniştri de stat, şi alte atâtea, de secretari de stat şi prefecţi de judeţe, a veni să fluturi o flamură iredentistă zdrenţuită, pe fondul unei suferinţe bovarice, şi-a unei istorii vindecate, parţial, chiar de asemenea teme, dacă nu este o provocare, e pură inconştienţă, sau chiar obrăznicie; a vorbi ca episcopul reformat Lazslo Tokes, din film, despre continuarea unei politici de discriminare a etnicilor maghiari, numind aceasta "un holocaust pasiv" devine aproape un lucru grav şi o problemă de stat. Dar noi am devenit mai demultişor, şi mai ales în Transilvania, un fel de sat fără câini. Umblă cine vrea şi pe unde poate cu chivăra verde şi goarne din astea sparte la brâu. Reacţia românilor, în schimb, la vizionarea acestui film-problemă, a fost promptă, vie, şi mai mult decât salutară. Sute, mii de mesaje telefonice şi *s.m.s.*/ uri au încins mijloacele de comunicare cu studioul de la Bucureşti, în noaptea respectivă, şi-n zilele următoare. Transilvania, deosebi, în noaptea aceea nu a dormit. Dar calmul nostru a fost ca deobicei exemplar ; "filmografii maghiari au rămas repetenţi", îmi telefonează cineva, chiar în clipa cînd scriu aceste rînduri. Provocările "Trianonului" nu mai ţin la Bucureşti, cum nu ţin nici la Budapestea, unde filmul nu s-a dat, totuşi, oficial, nici cel puţin pe canalul unei

televiziuni private. De aceea, nici nu trebuie să ne "încălzim" prea tare pe tema aceasta. Câtă cultură atâta înțelegere a viitorului. Trecutul rămâne la urmă nu fără a ne urmări pe fiecare după faptele sale. *Post equitem sedet astra cura/ lat. În spatele călărețului stă grija neagră*...Privitul înapoi nu poate fi o meserie, dar este o temă. Să o tratăm cu toată responsabilitatea! Clopote bat din toate părțile, la începutul şi]n finalul filmului "Trianon". Şi o lumânare tremură-n vînt amintirea, şi îndărătniciile noastre, de a mai fi, ce nu s-a putut că am fost! Pentru cine bat clopotele, Dle Koltay Gabor?

"Eu scriu. Cine mă citeşte ?"

Dacă nu-i chiar o dilemă, formularea de mai sus, are, sau necesită, semnele ei de întrebare. Ea a fost tema discuțiilor dintre scriitori, anul acesta, la Neptun, la Festivalul Zile şi nopți de literatură, organizat de Uniunea Scriitorilor, în perioada 16-20 septembrie. Un festival "elitist" de circuit închis, sau şi o competiție de mare şlem, în care premiile sunt generos acordate unor oaspeți străini, în timp ce scriitorul român, eternul provincial, fie şi-n lumea limbilor latine, se mulțumeşte să le strângă mâna, următorilor candidați poate, la Premiul Nobel perntru literatură. În ce ne priveşte, am găsit ceva discutabil încă de la început (acum trei ani?!), a acestei inițative. Şi nu în ultimul rând aspectul exclusivist al acordării premiilor. Lipsind dintre premianți cel puțin, la rigoare, şi un român. Premiul Ovidius, anul acesta a fost înmânat peruanului Mario Vargas Lliosa, binecunoscut la noi ca scriitor, căci tradus în tiraje de masă aproape, încă din comunism, la edituri importante. Noi cel puțin i-am citit romanele "Războiul sfârşitului lumii" şi "Conversație la catedrală", 1986 şi, respectiv, 1988, în ediții cartonate, apărute la Cartea Românească. Dar au mai fost şi altele, "Sărbătoarea țapului", "Mătuşa Julia şi Condeierul", sau "Peştele în apă", carte lansată şi la Bucureşti, în prezența autorului, cu zece ani în urmă, 1995, când l-am văzut şi ascultat şi noi la Casa Vernescu, sediul obținut după revoluție pentru scriitori, de Mircea Dinescu, dar închiriat pentru bani, ulterior, unui cazino, de Laurențiu Ulici, şi până în prezent. A spune că situația Uniunii Scriitorilor, dar mai ales a membrilor săi, se menține dramatică, este puțin spus. Şi unul din motive poate fi şi relativa ei reprezentativitate, după 1990, dar mai ales după demisia (cu oarece scandal) a poetului Mircea Dinescu, din funcția de preşedinte. Ce este şi mai ciudat, că împotriva lui Mircea Dinescu atunci au "complotat" scriitori care i-ar fi putut fi, ori chiar i-au fost asociați, într-un anume fel, în actul său de dizidență. Între aceştia Ana Blandiana şi Octavian Paler. Dar să nu divagăm.

Prezența la Bucureşti şi la Neptun a lui Mario Vragas Lliosa a căpătat proporții de eveniment "internațional" de nu chiar "cosmic". Sigur că el nu a vorbit şi cu "proştii" la Bucureşti, şi dacă preşedintele României şi primul ministru nu au fost prezenți la Neptun, căci invitați au fost, poate fi de mirare, dar poate fi încă un semn de normalitate, campania de strâns mâini celebre a lui Ion Iliescu (Yehudi Menuhin, Michael Jakson etc.,) e bine să se fi încheiat, nu-i duce nimeni lipsa.

De data aceasta am reținut declarația marelui scriitor peruan, care abia după această a doua vizită în România, promite să se aplece mai cu luare aminte asupra literaturii române, şi bănuim, şi a autorilor ei. În rest, ilustrul autor din lumea hispanică, a reținut doar amănuntul că în România se tipăreşte enorm cartea de literatură străină. Atât de "enorm" încât e aproape firesc ca autorii români contemporani să fie sufocați, pur şi simplu, de prezența autorilor străini, nu neapărat, şi nu totdeauna şi de cea mai bună calitate.

Festivalul Zile şi nopți de literatură de la Neptun ar părea benefic, cel puțin în acest sens: prin selectarea celor mai notorii şi apreciați scriitori din lumea literară universală a momentului. Însuşi Lliosa, mulțumind pentru premiul Ovidius ("un premiu internațional"), s-a declarat fericit să se adauge unei serii de laureați, din care mai fac parte "scriitori faimoşi precum Jorge Semprun şi Amon Oz". Insistăm asupra ideii, că fericitei serii i s-ar fi putut intercala oricând şi un român, - slavă domnului, avem, dacă-i căutăm, fie şi cu lanterna, căci lumânarea nu mai este la modă. Chiar dacă nu ne sufocăm de dragul lui Niculae Breban, el ar fi putut fi unul; sau de ce nu Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Octavian Paler, Cezar Ivănescu, Angela Marinescu, Gabriela Adameşteanu, Mircea Cărtărescu.

Celelalte două premii anul acesta au fost acordate unui scriitir turc, Cengiz Bektas şi tunisiasnului Abdelassis Kcceam. Anul trecut, mi se pare că laureatul festrivalului fusese albanezul "universal" Ismail Kadare. Deci ne menținm în grafic , ori ne "punem bine" şi cu vecinii, din arealul balcanic şi-al Mării Negre, dar şi a lumii musulmane. *Polliticaly correct*. Nu discutăm despre valoarea pecuniară a premiilor căci ne-am arăta "goi" încă odată. Aici, da, preşedintele scriitorilor români, Dl. Nicolae Manolescu (primul care-şi merită poate acest titlu după foarte mulți ani), avea dreptate să atragă atenția că "Lliosa nu vine la Bucureşti pentru a lua cei 10 000 de dolari, valoarea premiului Ovidius, pentru că în Spania, în prezent, i se oferă 200 000 de dolari pentru publicarea unei cărți. Lliosa a venit în România pentru că i-a făcut plăcere. Premiul Ovidius are o valoare simbolică pentru el", a mai spus preşedintele scriitorilor români. De altfel, cei doi scriitori, peruanul Lliosa şi românul Manolescu, îşi pot găsi puncte biografice comune, în critica literară (MVL fiind şi un redutabil exeget de literatură universală) , dar şi în politică, ambii au candidat, ce-i drept, fără succes, la preşedinția țării lor.

Acum tema dezbaterii de la Neptun: "Eu scriu. Cine mă citeşte". La care au tras din greu şi românii, începând cu Dl. Eugen Simion, preşedintele Academiei Române, prezent şi el la Neptun prima oară, continuând la Bucureşti cu Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas, care-şi asumă tipărirea integrală a lui MVL în România, sau Horia Roman Patapievici, directorul Institutului Cultural Român. Aceştia sunt cazuri fericite, de altfel: ei ştiu cine îi citeşte. Ei ştiu care e ultima grilă de lectură în România. Ei au toate statisticile şi sondajele de opinie din România în privința scris-cititului. Ei cunosc gustul publicului dar şi rata de analfabetism cultural din România ultimilor 15 ani. Şi nu numaui ei. Ar trebui să ne declarăm doar bine intenționați, ca să observăm saltul pe care-l face adevărata cultură, esențială şi nominală în reprezentarea poporului român, în "golul istoric" postcomunist, creat şi încurajat de spațiul din ce în ce mai agresiv, reprezentat de subcultură şi divertisment. Privind lucrurile şi astfel putem zice că întâmplrea de la Neptun e abia o floare de stil, în piesajul cultural românesc, asfixiat din ce în ce mai tare de noxele analfabetismului, mediei şi divertismentului.

S-a ciripit ceva şi la Neptun despre aversiunea pentru lectură a tinerilor, care-i preferă cărţii Net-ul, dar nu s-a nuanţat, căci Net-ul poate înlătura până la urmă "bariera ligvistică", celălalt duşman declarat al literaturilor scrise în "limbi locale" sau chiar "limbi-anexă" ale marilor limbi universale. Chestiunea e, oricum, complicată, şi orice festival de acest gen, poate fi un bal regal al literaturii, dacă e bine organizat; problemele literaturii, adevăratele ei probleme îi rămân, intacte până la urmă, scriitorului din faţa colii sale albe sau chiar a monitorului de computer, talentului şi norocului său. Vorba lui M. Sadoveanu, când venea vorba câţi scriitori ieşeau din Şcoala de literatură de la Şosea, din timpul "obsedantulu deceniu" stalinist: exact atâţia câţi intrau.

După Festivalul Zile şi Nopţi de literatură de la Neptun, rămânem la fel de "universali" cum eram în tren, înainte de a debarca la festival. Nici cel puţin cât să ne minţim şi noi, cu un nume românesc de protocol, sau de binevolenţă, la afişarea premiilor "internaţionale" de la Neptun. Nici măcar asta şi nici cel puţin atât.

Restul la Bucureşti, cu un Llosa sufocat de mulţimea de cititori neprevăzuţi, şi "imprevizibili", la lansarea ultimei sale cărţi "Paradisul de după colţ", la librăria "Cărtureşti", şi în discuţiile mult prea deschise cu cititorii, de la Institutul Cultural, unde, deasemeni, n-aveai unde să arunci un ac, iar scriitorul oaspete a reţinut "agresivitatea" românilor pentru un loc în faţă, sau "un autograf în plus", şi nu, din păcate, blândeţea privirii în ochi ,sau, cum se mai spune, "înţelegerea din prviri" a oamenilor bine intenţionaţi de oriunde; bieţi români, ne vindecăm greu de sechelea lagărului…

2005,toamna târziu

Inter arma silent leges

Înainte de Iliada şi Odiseea, înaintea Bibliei, în Mesopotamia: „ţara dintre cele două fluvii" Tigru şi Eufrat, s-a scris pe tablete de argilă epopeea lui Ghigameş, prima sursă şi totodată primul „depozit" de poezie a lumii. Grecia antică, Roma, nu se configuraseră, Egiptul regelui Tutmes I aducea din expediţiile sale în Siria găina, numită „pasărea-care-face-un-ou-pe-zi". O bună parte din Irakul de azi a aparţinut teritoriului Mesopotamiei. Pe atunci mişuna de animale carnasiere: şacalul, leul, vulpea şi pantera; taurii sălbaticii, bourii, bizonii şi bivolii alergau nestingheriţi în mari turme pe câmp la marginea deşertului. Lumea cea cunoscută a început de aici. Grădina Raiului de la răsărit de Eden a şi fost localizată de imaginaţia cercetătorilor între Tigru şi Eufrat. Câteva povestiri biblice ale *Facerii* îşi au miezul în acest areal. De la Adam până la Noe aici a crescut mai întâi şi s-a înmulţit omul făcut de Dumnezeu din lut. Turnul lui Babel, Amestecarea limbilor, Seminţia lui Sem au avut loc tot aici. Din neamul lui Sem s-a rdicat într-o zi tânărul Avraam din Ur care asemenea fiului risiptor din Noul Testament creştin îi va fi cerut tatălui său partea sa de turme, într-un act de dizidenţă spontan, plecând departe de casă nu să se desfrâneze, totuşi, ci să asculte într-un vis subt stejarul din Mamvri (în Palestina) glasul şi porunca Dumnezeului Unic. De aici încolo începe şi lumea noastră, dar lumea în sine, a viitorului, de aici se desparte într-o *treime de legi* ce dăinuie până azi, codificate în principalele religii de pe mapamond: iudaică, creştină şi musulmană.

Din civilizația Ur-Uruk mesopotamiană, din locul unde s-a ivit pe lume viitorul patriarh Avraam, cel din coapsa căruia s-au născut precursorii religiilor mai sus pomenite (Isaac, Ismail, mai tîrziu David, în casa căruia se va naşte Iisus), a fost extrasă epopeea viteazului rege Ghilgameş, păstrată mai întâi la Ninive în faimoasa bibliotecă a regelui asirian Assurbanipal, dar rdescoperită de cercetătorii moderni ai veacului XX la temelia actualului oraş Warka, situal la aproximativ 220 km sud-est de Bagdad, unde s-au descoperit şi vestigiile faimosului *ziggurat* pomenit în Ghilgameş sau numai sugerat.

Primul mare război al mileniului III are loc, altfel spus, întocmai *la baza lumii.* Un documentar BBC intitulat *Axa răului* realizat de reporterul englez Ben Anderson ne-a prezentat în primul său episod Irakul lui Sadam Hussein. În traseul urmat de temerarul jurnalist Tv având ca țintă mai ales aceste locuri ale unei civilizații primordiale, s-a resimțit tot timpul interdicția, frica, neputința de a vorbi liber despre adevăruri care aparțin până la urmă lumii întregi. Peste tot uriaşe statui ale dictatorului irakian, portrete şi inscripții spre slava sa, ne-au amintit teama şi groaza trăite în țara noastră pe timpul dictaturii lui Ceauşescu. Aceeaşi lume închisă, cenuştie, opacă, cu mâinile întinse la picsurile oferite de reporterul din lumea liberă, şi la alte daruri mărunte şi nesemnificative, pe care şi noi le primeam cândva fascinați, şi cu ochii în patru, de teama de-a nu fi turnați că am avut de-a fece cu străini...Prea mult. Să fii la Ninive şi să nu poți vorbi despre Ghilgameş, căci ghidul îți povesteşte tot despre slava lui Sadam. Sinistră slavă. Să pui într-un țarc aceste vestigii ale începutului lumii şi civilizației sale, care prin ele înşile ar putea aduce țării o prosperă industrie a turismului şi un flux de călători din lumea largă aparținând unor civilizații moderne . În Babilon omul a exersat Turnul Babel voind să ajungă până la Dumnezeu şi...să-l întreacă...Trufia lui l-a pierdut. Şi cât timp s-a odihnit din lucru omul a desprins să ucidă alți oameni. Şi nu s-a mai oprit.

Înaintea Vechiului Testament şi al Noului Testament, Epopeea lui Ghilgameş este Primul Testament al Umanității, creat din aceeaşi nevoie a omului de cunoaştere şi autodepăşire. Fundamentat pe iubire şi prietenie sacră: „A murit Enkidu prietenul meu cel cu care eu vânam lei !" se tânguie Ghilgameş înaintea marii sale călătorii inițiatice în lumea umbrelor. „Deschide acum borta care duce în Infern,/ ca să iasă duhul lui Enkidu din Infern !/ şi să poată sta de vorbă cu fratele lui !" Această căutare a tainei şi a absolutului pornită de om cu peste şapte mii de ani în urmă (sau şi mai demult) stătea închisă în țarcul lui Sadam Hussein din Irak. El îşi asuma la nevoie *cei şapte mii de ani de istorie a poporului irakian* (sic !) la fel de tâmp ca Ceauşescu ce se voia *contemporan cu Deceneu şi Burebista* din Dacia preromană ! Deşi pacifist convins, în toată tevatura sângeroasă a războiului în Irak am avut o clipă de imensă satisfacție, atunci când ostaşii americani au *transformat* Aeroportul Sadam de la porțile capitalei irakiene în Aeroportul Internațional din Bagdad. O deschidere. Iar când irakienii înşişi au prăbuşit cu ajutorul unui tanc american uriaşa statuie a dictatorului dintr-o mare piață a Bagdadului, amintindu-ne de decembrie 1989 în România, am rememorat un cunoscut vers din Heliade: „Porțile grele tot s-au deschis !" Prețul libertății în schimb a fost plătit scump şi cumplit. Inestimabile dovezi culturale, vechi de 7000 de ani, au fost vandalizate în 48 de ore. La Bucureşti nu s-a petrecut altminteri în primele ore, sau şi-n primii ani ai revoluției din 89. Mari valori de artă au fost distruse ori înstrăinate. Mai bine fără libertate dar cu muzeele închise ? Fireşte că nu ! Dar libertatea fără lege e curată crimă !

La Roma, câteva mii de ani după Sumer, şi-a Epopeii lui Ghilgameş, oratorul Cicero avea să rostească în discursul său *Pro Millo* răsunătoarea sentență : *Inter arma*

silent leges în care viitorul a înlocuit cuvântul *legi* prin cuvântul *muze* . Ciudat şi nu prea. Căci muzele când tac aşteaptă totuşi o deschidere... fie (deocamdată) ca şi aceea de la Bagdad. Acum e timpul *legilor să nu mai tacă."De s-ar întoarce Enkidu din Infern!"* e unul din ultimele versuri al epopeii lui Ghilgameş. Iar armele să se retragă de la baza lumii. Să înflorească muzele sub dictatura Legilor! După porunca Domnului: „Pace şi între oameni bună voire!" *O mie de ani pace pe pământ...*Ce vis frumos ! Câtă splendoare aşteptarea lui din noaptea Învierii !

NU ŞTIAM. „La Tărtăria va fi dezvelit pe 22 iunie, un monument care marchează locul în care au fost descoperite primele scrieri din lume, transmite Mediafax. Monumentul va fi realizat de fundația „Dacia Rediviva International", de Consiliul Județean Hunedoara şi Prefectura Alba. Descoperirea celor trei tăblițe din localitatea județului Alba a fost făcută în 1961, de N. Vlassa, acestea dovedindu-se a fi cele mai vechi scrieri din lume." (D.L. M.) Ştire apărută în ziarul *Ziua* cu două zile înainte de intrarea în Bagdad a trupelor americane. Dacă lucrurile stau aşa înseamnă că *la noi* s-a scris mai înainte de Ghilgameş. Aşa cum şi Ceauşescu a fost cel mai feroce dictator mai înainte de Saddam. Coincidențe. Sau *incidențe* poate în pânzele freatice ale metafizicii...

Sindromul Sodomei şi Gomorei

În lumea Vechiului Testament "oamenii Sodomei erau răi şi tare păcătoşi înaintea Domnului." Şi oamenii Gomorei la fel. Şi Domnul l-a ferit pe Avram de cele două cetăți blestemate în care la vremea hotărâtă să le piardă, cei doi îngeri, părți ale Sfintei Treimi, l-au găsit pe Lot, nepotul lui Avram, şi sub ocrotirea lor, fu scăpat cu viață, în ziua când "Domnul a slobozit peste Sodoma şi Gomora ploaie de pucioasă şi foc din cer de la Domnul,/ Şi a stricat cetățile acestea, toate împrejurimile lor, pe toți locuitorii cetăților şi toate plantele pământului." Să fi fost şi atunci un cutremur de magnitudinea celui din Asia de Est, de pe coasta Oceanului Indian, şi un alt *val tsunami* izbucnit din rărunchii pământului, deoarece…Avram…sculat dis-de-dimineață…s-a dus la locul unde stătuse înaintea Domnului,/ Şi căutând spre toate împrejurimile lor, a văzut ridicându-se de la pământ fumegare, ca fumul dintr-un cuptor./ Dar, când a stricat Dumnezeu toate cetățile din părțile acelea, şi-a adus aminte Dumnezeu de Avraam şi a scos pe Lot afară din prăpădul, cu care a stricat Dumnezeu cetățile, unde trăia Lot." Avraam, în prealabil, negociase cu Domnul, căci avusese loc legământul, şi din Avram devenise Avraam, şi i-a zis: "Pierde-vei, oare pe cel drept ca şi cel păcătos, încât să se întâmple celui drept ce se întâmplă celui nelegiuit?/ Poate în cetatea aceea să fie cinzeci de drepți…dar tot scăzând, şi forțând mâna Domnului, Avraam ajunsese, în bunvoința lui nefirească, la numai zece drepți! Iar Domnul i-a zis: Pentru cei zece nu o voi pierde". Dar se vede că nici cei zece nu au fost de găsit. Ci numai Lot cu fiicele sale, dar şi fricoasa lui soție, care, călcând porunca se uită înapoi, şi fu prefăcută în stâlp de sare. Toate aceste povestiri ale facerii lumii revin, căci totul în lumea aceasta, sub cerul lui Dumnezeu, e reversibil, dacă nu şi previzibil. Oricum, semnele timpului, în care au citit proorocii, ar cam trebui (ar fi cam trebuit şi până acum) să ne dea de gândit. Scuiparea istoriei sacre a neamului omenesc, spurcarea Cuvântului, care a fost *La început* : "Şi Cuvântul era la Dumnezeu şi

Dumnezeu era Cuvântul"/ Ioan 1, sunt, mai ales acestea două, semne indubitabile, ale pedepsei, sau chiar ale sfârşitului dinaintea noului Început...

Ce vreau să spun se leagă de ultimul val de slujitori ai cuvântului, de la noi şi de aiurea; ei coboară cuvântul până acolo, de unde nu-l mai poţi reda sau reproduce. Textul e gata descheiat la prohab, nu se mai încurcă ele, mai ales fetele, să tot aştepte provocarea. Îngerii Domnului, în mod sigur, îşi pun nisip în urechi să n-audă asemenea exprimări, şi ceaţă pe ochi, să nu vadă pe file, astfel inundată de scârnă şi jeg, limba poporului lui Dumnezeu. Aceste analogii le facem, concret, pe marginea unei cărţulii oarecare, scrisă de tânăra autoare Claudia Golea, "după experienţa unui *job* de un an în Thailanda: detalierea unor zone mai puţin familiare *mainstream*-ului tematic al prozei româneşti (droguri, homosexualitate, lesbianism), comentează un, deasemeni, tânăr critic, Mihai Iovănel, în ALIA/ 723 –2004. Fără să exemplifice în mod obligatoriu literatura de tip ***pulp*** , ele pot fi legate totuşi de fantasmele consumiste ale prozatorilor din ultimul val de până acum: (…) ***Sex & drugs; drugs & sex. That/s all, folks!*** Pe lângă povestea pe care o expune ***Vară în Siam*****,** Claudia Golea nu vrea să "spună" nimic, şi aceasta e una din principalele calităţi ale romanului. Fapt care mă face, afirmă tânărul critic, mai departe, să o prefer categoric unei alte prozatoare recente, Ioana Băeţica…***Fişă de înregistrare…***care pentru a-şi ascunde mediocritatea literaturii introduce din prima fanfara unui capitol hard porno cu pretenţii metafizice."

Spre deosebire de tânărul IovăneI, noi de cum am deschis cartea celei de-a treia prozatoare, ejaculată de valul tsunami, al Editurii Polirom din Iaşi, Ioana Prodea, am aruncat făcătura cât colo! În sugestiv-umedul titlu ***Băgău***, al romanului ei, autoarea nu exersează măcar primul capitol, pe vechi, şi în respectul tradiţiei, ea atacă dur, chiar de la primele cuvinte ale volumului: *" sunt o doamnă, ce p..a mea"...*Vă daţi seama! Că-n rest *linia fierbinte* funcţionează *ca-n filme...* Dialoguri pe pagini întregi dintr-un bordel sui generis…E o întrecere de limbaje, care de care mai deocheate, şi jena fetelor e că au de prezentat *nud* atât de puţine cuvinte, şi de recompus tot la fel de puţine figuri şi combinaţii erotice. Nimfomania salvează prostia şi golul interior al preoteselor cărnii fragede încă şi…consomiste! Ne închipuim ce a văzut (şi trăit) în Thailanda, Claudia, înainte ca şandramaua plăcerilor degeneratiste, să fie lovită de tsunami, dacă numai atât a putut descrie! Observăm, altfel, ce competiţie, încă din studenţie, pe autoarele noastre, cu media divertismentelor, şi a revistelor de adulţi ori a filmelor porno! Băieţii rămân, orice s-ar zice, mai la urmă, cu producţia lor de *RealK* (Dragoş Bucurenci), sau *pe bune/ pe invers* (Adrian Schiop). Sigur, ei/ele îşi pot învinui părinţii şi înaintaşii, parţial cu dreptate, dacă o fac pe moralişţii acum, după ce-au pupat mîna partidului unic şi au trăit dublu, în comunism, citind subt pătură *Capitalul* lui Marx, sau privind la filme *erotica* lui Lenin cu Nadejda Krupskaia, la fel cum citează acum, detaşaţi, din Biblie. Unii însă , chiar în acel context, mai ales ca refuz, s-au familiarizat de timpuriu cu proza biblică a *Leviticului* şi-a *Deuteronomului*, dar şi cu poezia grea, de o delicată senzualite, a *Cântării Cântărilor!*

Proverbialii primelor performanţe ale negării, într-o literatură care nu bate la prima adresă de acest gen, cu timpul vor rămâne la urmă, dacă nu se vor reformula şi limpezi, curăţindu-şi limbajele, mai ales, de dejecţii. De la *Povestea poveştilor*, sau *Povestea lui Ionică cel prost*, ale lui Ion Creangă, spuse boierilor de la Junimea "pe uliţa strâmtă", la *Poemul invectivă* al lui Geo Bogza, cazuri de-acestea s-au mai întâmplat; ele au rămaas simple anecdote, spuse şi azi tot… "pe uliţa strâmtă"… Armonia cuvîntului

valoros şi rotund, pus la colţ, de violenţa imposturii factice, nu ţine şi nu va căpăta drept de cetate nici chiar în globalizare şi noua ordine mondială - fie numite acestea cu o singură sintagmă: *New Age*.

Mai are timpul nostru profeţi în absolut, să renegocieze cu Dumnzeu, pentru cea din urmă, probaibil, cădere a omului? Am fi nedrepţi crezând că ei nu mai există. Îl vom cita aici numai pe bătrânul Baird Spalding, atletul afirmaţiei divine, şi contructor infailibil al *Modelului divin* prin *Vieţile Maeştrilor,* dar nu în ultimul rând prin exemplara sa viaţă, de om al bunătăţii şi al redempţiunii. *"*Distrugerile sunt ceea ce ne impunem noi singuri, gîndurile pe care le exprimăm, ne învaţă Baird Spalding, omul lui Dumnezeu. Să presupunem că eliminăm cu toţii cuvântul "distrugere" din vocabularul nostru. Ar mai putea avea loc? Nicidecum. Întrebare: Ce anume stă în calea răspândirii înţelepciunii în întreaga lume? Răspuns: Nimic altceva decât propria noastră greşeală. Dacă acceptăm şi ştim că suntem absolut identici cu înţelepciunea lui Dumnezeu, cum am fost dintotdeauna, nimic nu mai poate sta în calea marii edificări. Nimeni nu o poate împiedica în afară de noi înşine şi de excesele noastre. Întrebare: Care este prima lege? Răspuns: Prima lege este EU SUNT"… şi ultima alegere ar trebui să fie, la fel, afirmativă. Dumnezeu însuşi s-a definit ca atare: "EU SUNT CEL CE SUNT." Cine ar vrea să-l distrugă, deci, pe EU SUNT?

Intrare în Europa pe la Muzeul satului

S-au împlinit anul acesta, în frumoasa lună mai, 70 de ani de la înfiinţarea Muzeului satului românesc, un muzeul social mai mult decât etnografic, sublinia în cuvântul său de la inaugurarea oficială, savantul sociolog Dimitrie Gusti, profesorul care îşi mobilizase timp de aproape un deceniu, studenţii unor promoţii succesive, în realizarea acestui ţel naţional, căci aduna laolaltă „gospodării ţărăneşti aduse din toate unghiurile ţării ca să dea înfăţişarea adevărată a vieţii acelei pături din neamul nostru pe care cu toţi ne rezemăm. Este aici, spunea cu mândrie profesorul Gusti, casa de piatră şi de grinzi de lemn a românului de la munte, din Argeş şi Neamţ, ca şi din Şanţul Năsăudului, din Ţara Oaşului, de la Moţi, din Bihor şi de pe plaiurile Sibiului; este locuinţa mai revărsată şi zâmbitoare, de cărămidă arsă sau chirpici, a omului de la şes, din marginea Bărăganului (…) şi-n câmpia Banatului; este aşezarea de pe malurile Dunării, cu prispe ascunse sub stuf, între biserici cu turn ascuţit din Maramureş, moară de apă pe Siret, (…), văiag din Banat, cherhana de peşte din Deltă, hanul din Ilfov şi tot ce dă înţeles şi farmec satului românesc." Era, la 1936, un timp de zidire, dar şi al identificării neamului românesc, prin ce avea el mai profund şi etern. Anul când Lucian Blaga publica „Orizont şi stil" şi „Spaţiul mioritic" , el fiind „Cel dintâi care a încercat să ridice un sistem filosofic integral, cu ziduri, cu „cupolă" şi să dea acestei filosofii o aplicare la realităţile naţionale". (G: Călinescu) Teoria „spaţiului mioritic" a lui Blaga, va defini în continuare „specificul românesc" în datele lui culturale şi spirituale esenţiale: „ Cu acest orizont spaţial se simte solidar ancestralul suflet românesc, în ultimele sale adâncimi, scria marele filosof al culturii, şi din acest orizont păstrăm undeva, într-un colţ înlăcrimat de inimă, chiar şi atunci când am încetat de mult a mai trăi pe plai, o vagă amintire paradisiacă. *Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai."* Muzeul satului românesc era o

aplicaţie practică, în mijlocul Capitalei ţării, dar şi în faţa întregii lumi, a „matricei stilistice" a neamului românesc. Colaboratorii profesorului Dimitrie Gusti, conducătorul „Şcolii sociologice de la Bucureşti", din cadrul catedrei de sociologie a Universităţii Bucureşti, aveau să rămână ei înşişi nume de seamă în istoria etnologiei şi sociologiei europene – H.H. Stahl, Anton Golopenţia, Mircea Vulcănescu, Mihai Pop, Gheorghe Focşa, Traian Herseni, după cercetările interdisciplinare în 60 de sate din diferite regiuni ale României, în deceniul 1925-1935, ce au avut ca finalitate Eternul Muzeu.

Pe un teren de 4500 mp. sarcina construcţiei muzeului a fost încredinţată lui H.H. Stahl şi lui Victor Ion Popa, cel din urmă fiind autorul proiectării întregului ansamblu. Casele din teritoriu au ajuns la Bucureşti în 56 de vagoane, cu o cantitate materială de 470.564 kg., fiind însoţite şi de 130 de meşteri, ce urmară a reface monumentele după tehnicile specifice tradiţionale. Însă la edificarea muzeului aveau să ia parte 1046 de lucrători numai la ridicarea caselor ţărăneşti, fără a mai pune la socoteală cei ce au luat lucrat la construcţia sălii centrale a Muzeului, sub formă de clopotniţă, cu arhondaric, şi nici instalatorii, pentru lumină, sau drumarii, în trasarea căilor de acces între cele 29 de case, o biserică de lemn din Maramureş, cinci mori de vânt, o moară de apă, un teasc de ulei, o povarnă, o cherhana, şi alte anexe ce dau înfăţişare unui sat , obişnuit la acea vreme, dar şi complex.

Fiind inaugurat la 9 mai 1936, observăm azi, o emblematică potrivire cu Ziua Victoriei, dar şi cu Ziua Europei din prezent. Şi ne întrebăm retoric: Comisarii Uniunii Europene, sosiţi la Bucureşti cu treburi de integrare/ mai bine zis de *reintegrare* a României, în circuitul de valori europene, au fost plimbaţi, cel puţin o singură dată, şi la Muzeul Satului Românesc? Câte poveşti cu zâne şi zmei şi feţi-frumoşi, câte şoapte ale unei istorii, pe cât de vitrege tot pe atât de rezistente, ar putea asculta aici spilcuiţii domni, găzduiţi, ne închipuim, prin fostele case de oaspeţi ale nomenclaturii comuniste, şi ospătaţi la Hilton şi Continental, noile locaţii capitaliste ale Bucureştilor, de nu cumva la Golden Blitz, unde îi place să-şi bea şprîţul, şi să se compromită ca un adolescent teribil, preşedintele de azi al României, - altfel, singurul, după 16 ani de orbecăire, care s-a declarat, de la început, solidar cu poporul român, i-a rostit numele cu încredere, şi l-a asigurat că este la fel de deştept şi frumos ca toate celelalte popoare din lume şi din Europa, unele din ele, firește, mai norocoase ca noi. Despre „teroarea istoriei" şi despre captivitatea în care ea ne-a ţinut, timp de aproape jumătate de veac, grăieşte cu asupra de măsură, însăşi istoria acestui Muzeu Simbol al Românilor. El a supravieţuit celor două dictaturi – carlistă şi comunistă, dar mai ales ocupaţiei sovietice, din primii ani ai „dictaturii proletariatului". Este simptomatic că după cedarea Basarabiei, la sfârşitul războiului, pentru construcţia Palatului Elisabeta, în care azi locuieşte familia regală repatriată, s-au dărâmat toate casele care erau din Basarabia. A fost un simptom, dacă nu chiar "sindromul Basarabia"! La venirea la putere a comuniştilor era imposibil ca muzeul să mai funcţioneze ca muzeu sociologic; noul „ctitior" putem spune, profesorul Gh. Focşa, unul dintre studenţii lui Gusti, de altfel, avu buna inspiraţie de a-l transforma în muzeu etnografic. O nouă cercetare s-a întreprins, de-a lungul şi de-a latul ţării, spre a surprinde transformările satelor din „perioada socialistă". Întrucât după colectivizare, oamenii satelor nemaiavând pământ, investeau în construcţia unor case noi, fără acareturi (şură, hambar, grajd), dar păstrând încă un stil. Marea *zdrobire* a satului românesc veni odată cu „sistematizarea" ordonată de Ceauşescu. Dar muzeul s-a menţinut, ferit de ochii lui (se spune că l-a vizitat o singură dată, cu Richard Nixon, în anii 70), dar mai ales de

ochii „ei", care n-a pus niciodată piciorul în Muzeul Satului Românesc. Ciudată alienare, la doi copii de la țară, în fond.

Acest sat-matrice, satul satelor româneşti, cum i s-a mai spus, avea prea multe biserici pentru noii atei şi liber cugetătorii ce i-au urmat. A fost de la început „satul cu patru biserici", una din ele, adusă din Dragomireştii de Maramureş este de la 1722. Cu greu s-au lăsat convinşi maramureşenii să le fie luată şi dusă biserica la Bucureşti. Prezența bisericilor sale a ferit satul-muzeu de la distrugerile succesive, pe care le-au şi cauzat, parțial, de-a lungul anilor, războiul, ocupația comunistă, focurile. Ultimul foc, cel din 20 februarie 2002, a reprezentat „un spectacol mediatic" pus de altfel sub semnul tuturor suspiciunilor. Şi totuşi muzeul s-a salvat încă odată.

Din luna octombrie 2005, patronul spiritual al Muzeului satului Românesc este Sfântul Dimitrie. Ca un omagiu în plus adus ctitorului său, savantul Dimitrie Gusti, al cărui nume îl poartă în prezent. Muzeul n-a mai adus locuitori permanenți, cu funcții sociale în el, dar şi-a restabilit funcția de „comunicare ce vizează universul de spiritualitate: acele credințe, acele obiceiuri care nu odată fac din interiorul casei segmentul în care familia se reuneşte, fie că e Paşti sau Crăciun, fie că este un eveniment al neamului. Evenimentul se poate numi botez sau botejune dacă suntem în Maramureş. Paşti, Crăciun, când vin colindătorii – se mai poate numi nuntă şi atunci lucrurile încep să capete aproape o dimensiune mitică, pentru că vom întâlni două generații. Este vorba de noră, acea persoană care prin tinerețea ei împrospătează casa, dar este prezența, care, prin zestrea ei, ține să includă cadrul interiorului şi trebuie să aibă şi ea o bucățică vizibilă în această casă".

Acest frumos „basm etnografic" l-au cules jurnaliştii din gura Dnei Dr. Doina Işfănoni, actualul director ştiințific al Muzeului Satului Românesc. Realitatea de pe teren, din satele din afara muzeului este ceva mai cumplită. Nu întâmplător poate domeniul cu cele mai multe „stegulețe roşii" din procesul integrării noastre europene este legat de agricultură şi, implicit, de sat. Locul care a fost cu premeditare distrus şi părăsit în anii din urmă. „Examenul atent şi stăruitor al culturii noastre populare", făcut de Lucian Blaga, atunci când a scris „Spațiul mioritic", în interbelic, îl conducea la „concluzia reconfortantă despre existența unei matrici stilistice româneşti. Latențele ei, conduceau „la afirmațiunea că avem un înalt potențial cultural." Ce a mai rămas din el, în prezent, rămâne de văzut la examenul ce-l dăm, *volens-nolens,* în fața Uniunii Europene, la mult visata aderare…Un truc politic, de altfel, cu văzute şi nevăzute pârghii economice, care vor pulveriza satul românesc, în care „s-a născut veşnicia" (tot Blaga!), în *altceva; un altceva* necunoscut încă; şi de mulți dintre noi nedorit. Pentru aceştia din urmă „teroarea istoriei" continuă. Ea se resoarbe abia păşind ca vizitator la Muzeul Satului Românesc – unde un președinte al Franței (Giscard D/Estaing) scria în caietul de impresii încă la 1979: „Felicitările mele pentru minunile de imaginație şi de talent pe care le-am văzut astăzi".

Şansa noastră, una din şansele noastre reale, este de a-i readuce pe europenii cei mai reprezentativi, şi pe toți marii lideri ai lumii contemporane, atunci când ne vizitează țara, în casa noastră românească „plină de minuni"- din veac şi din veşnicie, de la Muzeul Satului Românesc – ultima oază a sufletului nostru neprefăcut şi nici – contrafăcut, de interese meschine, pe cât par ele de „mari" şi „patriotice".

Pilda femeii păcătoase

În lumea „elitelor" româneşti *nu dă bine,* dacă nu cumva e chiar „incorect politic" să nu fii de acord cu anumite personaje tabu, cu H.-R.Patapievici, să zicem, sau mai recent cu „filosoful şi scriitorul" Gabriel Liiceanu, autorul capodoperei „Apel către lichele", produsă în 30 decembrie 1989. Victor Rebenciuc cu al său sul de hârtie igienică la televizor i-o luase deja înainte cu *„et(p)ica magna"*.

Vom spune de la început că nu suntem de acord cu ultima ieşire temperamentală a…filosofului! Închipuiți-vă pe Socrate în Atena vituperând în Agora împotriva Xantipei! Dl Liiceanu se încaieră public cu Dna Mona Muscă sub pretextul Maximei Moralia! Şi totuşi. Dl Liiceanu, ni s-a părut (şi asta de lung timp) că are de spus mereu ceva în plus, dar şi ceva în minus, exact ca şi victima sa, în timpurile ei de mare răsfăț mediatic. Se întâmpla, apoi, că-n timpul odiosului regim, când tovarăşa Mona Nicoară (acum Muscă), semna un angajament cu Securitatea la Timişoara, legenda să povestească un lucru incert (precauție maximă!), că la Bucureşti Dl Liiceanu se abținea să semneze - nu un angajament, ci un protest împotriva regimului şi-al lui Ceauşescu, în cercul lui de prieteni, adunați din când în când acasă la Mircea Dinescu, sau „prin împrejurimi". „Nu pot, ar fi spus filosoful; mi-e frică". Acea rezervă de curaj, pusă atunci la păstrare, izbucni, plenară, din toată fibra filosofului, din decembrie 1989 încoace, când „frica" n-a mai fost o problemă; şi nici ruşinea; şi nici bunul simț ca paradox, ar spune regretatul Domn Al. Paleologu, despre care aflăm prea târziu că l-ar fi firitisit ca „scriitor" şi pe Gabriel Liiceanu…

Scrisoarea deschisă adresată de scriitorul Gabriel Liiceanu deputatei Mona Muscă, cea prinsă cu mâța-n sac, ori cu sacul gol subsuară, de unde mâța credea biata femeie că fugise la timp şi nimeni nu o văzuse…devine emblematică, fiind totodată o jalnică literatură, care compromite din toate direcțiile, genul epistolar, în care G.L. a excelat, după ce s-a afirmat confortabil cu *Jurnalul de la Păltiniş* (1983). Dincolo de orice conotații şi motivații, politice, etice şi *est-etice*, textul lui Gabriel Liiceanu este, totuşi, textul unui bărbat adresat unei femei. Până la un punct pare o scrisorică de amorez trădat, chiar prin lungimea ei, scrisoarea, ieşindu-i şi lată şi lăbărțată, ca după o păruială la mahala, când femeia a fost prinsă-n pat cu altul de soțul gelos. Aici e vorba de un

adulter politic, cu atât mai mare mirarea limbajului ales de scriitor să o lapideze pe victimă. O evidentă frustrare reiese din partitura moralistului, destul de uşor psihanalizabilă. Campionul moralităţii absolute e posibil să ascundă el însuşi ceva din spaimele trecutului personal. Toţi am trecut pe acolo, toţi ştim ce fel se întâmpla, oricât de înverşunat adversar al regimului erai, la modul intim…iar Dl Gabriel Liiceanu, în naveta lui de acasă în unele ţări capitaliste, unde a reuşit totuşi o serie de călătorii de studii, chiar în condiţiile „Epocii de aur", şi-a învins „frica" dar poate nu chiar de tot şi prudenţa! Se semna la întoarcerea din călătorie obligatoriu o relatare cu cine te-ai întâlnit şi ce ai discutat, chiar dacă nu erai prost să relatezi „tot ce aţi întâlnit şi văzut acolo", cum preciza la Uniunea Scriitorilor tovarăşa Leontina, de la cadre, omul de legătură al Securităţii…Sau când erai „invitat" în oblonitul sediu al instituţiei din strada Oneşti (vis-a-vis de Miliţia Capitalei), după ce ţi se punea înainte voluminosul dosar personal cuprinzând nevăzutele probe - cum că „lezai climatul politic din rândul oamenilor de litere", ori în discuţii „făceai aprecieri calomnioase la adresa orânduirii noastre socialiste", la urmă erai pus să scrii după dictare şi să semnezi . o *declaraţie*, că nu vei mai face pe viitor…O semnai pentru că nu aveai încotro…

Am luat cunoştinţă din ziarul România liberă/ 22 oct. 1996 (ziar la care lucrasem o vreme cu jumătate de normă) că respectivul dosar, pe care în timpul cercetărilor îl credeam o mascotă, să mă intimideze, existase, şi există probabil şi azi undeva, în arhiva Securităţii, cu tot râsul impertinent, aruncat în nasul securiştilor de serviciu de vârsta mea de-atunci… *Ministerul de Interne; Strict secret, 25 noiembrie 1975; Notă (...) „Activitatea şi faptele săvârşite de Paul Goma, Virgil Tănase, Mircea Popa şi Ion Murgeanu, întrunind elementele constitutive ale infracţiunii de propagandă împotriva orânduirii socialiste, prevăzute şi pedepsite de art. 166, al. 2, Cod Penal, propunem ca asupra lor să înceapă urmărirea penală. (Ministrul Teodor Coman A.S.R.I., Fond „D", dosar nr.11.190, vol. 18, f. 131-132)".*

E drept că eram pus în linie dreaptă cu Paul Goma , un titlu de mândrie acum, pe care, însă, Gabriel Liiceanu l-a repudiat şi afurisit public, după prima colaborare cu el la prestigioasa editură Humanitas. Gabriel Liiceanu, tânăr studios la acea dată şi om de viitor în patria socialistă, tăcea chitic, fiind angajat la Institutul de Istoria Artei (1975-1989) şi Bursier al Fundaţiei Humbioldt din Germania (1982). Ca discipol, dar şi ca ucenic la Păltiniş, al filosofului C. Noica, G.L. va fi urmat sfatul maestrului său, de a folosi toate oportunităţile timpului, şi toate fisurile sistemului, pentru a se infiltra, să-şi încununeze înzestrarea intelectuală, spre a deveni, sau chiar parveni în domeniul său. Un dosar de urmărit, sau poate de „contactare", cu discuţii mai speciale, trebuie să aibă şi sictiritul anti-lichelismului naţional de după potop. Ar fi cazul să ni-l arate şi nouă; aşa, „ca simplu cetăţean" care strigă „Hoţii!" în piaţa publică!

Prea s-au aliniat şi s-au raliat în spatele şi la umbra prestigiului scriitorului-filosof (sau invers) toţi „elitiştii" de serviciu, cu o „sfântă mânie intelectuală " împotriva unei biete, şi jalnice până la urmă, „femei păcătoase": *„Iar Iisus s-a dus la Muntele Măslinilor. Iar dimineaţa, iarăşi au venit în templu, şi tot poporul venea la el; şi El, şezând, îi învăţa Şi au adus la El fariseii şi cărturarii pe o femeie, prinsă în adulter şi, punând-o în mijloc, Au zis Lui: Învăţătorule, această femeie a fost prinsă asupra faptului de adulter. Iar Moise ne-a povestit în Lege că pe unele ca acestea să le ucidem cu pietre. Dar tu ce zici? Şi aceasta ziceau, ispitindu-L, ca să aibă de ce să-L învinuiască. Iar Iisus, plecându-se în jos, scria cu degetul pe pământ. Şi stăruind să-L întrebe, El s-a*

ridicat şi le-a zis: Cel fără păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei. Iarăşi plecându-se, scria pe pământ. Iar ei auzind aceasta şi mustraţi fiind de cuget, ieşeau unul câte unul, începând de la cei mai bătrâni şi până la cei din urmă, şi a rămas Iisus singur cu femeia, stând în mijloc. Şi ridicându-se Iisus şi nevăzând pe nimeni decât pe femeie, i-a zis: Femeie, unde sunt pârâşii tăi? Nu te-a osândit nici unul? Iar ea a zis: nici unul, Doamne. Şi Iisus i-a zis: Nu te osândesc nici Eu. Mergi; de-acum să nu mai păcătueşti." (Matei 8, 1-11)

Cel care a ridicat primul piatra, în cazul de faţă, a fost Marele Moralist, Filosoful, Modelul de integritate morală al lumii româneşti post-decembriste. Şi nu o piatră oarecare a ridicat Gabriel Liiceanu împotriva Monei Muscă. Un munte, o avalanşă de bolovani colţuroşi formaţi din cele mai abjecte sau chiar triviale cuvinte adresate unei femei adusă, simbolic, la picioarele lui târâtă şi în genunchi. *Decăzut-o, mizerabilo, cârpă de spălat coridoarele, mincinoaso, mironosiţo, ne-ai făcut praf puritatea, rânjito, ne-ai rupt sufletul…*<u>minţind în extaz</u>*: puţi, puţi, puţi; de fapt asta ai făcut să-mi pută totul…*

Acestea sunt, firește, cuvinte rupte din context, dar cuvintele au fost spuse (în scris!) şi învinuiesc o conduită şi o zonă obscură a unui caracter dorit de toată lumea integru iar de unii chiar văzut ca atare. Atâta vehemenţă, sagacitate şi ură, într-un limbaj aproape frust, sărind din frază, scăpând oala- foc, cum se spune, mai rar la un scriitor, recomandat ca atare de Al. Paleologu, şi ucenic al lui C. Noica. Şi filosof pe deasupra! Mai poate fi de mirare, că din toţi participanţii la „judecata Monei", nici unul nu s-a abjurat de la verdictul Marelui Inchizitor, decât poate criticul literar N. Manolescu, şi deloc neaşteptat, în fond, un fost disident real, al odioasei dictaturii expirate, Dl Radu Filipescu, sau şi-o admirabilă doamnă sociolog, Mihaela Miroiu, care, şi ca femeie, probabil, a citit în literă şi-n amănunt toată monstruozitatea textului liicianist. În rest, toţi ceilalţi au ridicat piatra şi au lovit cu duritate, cu sadism totodată, pe urma Modelului, un fel de-a tăbărî pe vânat, să prinzi o ciozvârtă şi tu, ori să te vezi mai târziu în poza ce va înfăţişa scena lasoului. Iată elitele noastre (o parte din ele, firește) din tabloul de gen: Adrian Iorgulescu, ministrul culturii, Gabriela Adameşteanu, scriitor / nuanţată şi dânsa oarecum, Adrian Cioroianu, istoric, Alina Mungiu-Pippidi, politolog, Daniel Vighi, scriitor, Doina Cornea, disidentă, Andrei Bodiu, poet, Crin Antonescu, lider PNL, coleg de partid al Monei M., şi la grămadă: Varujan Vozganian, Stelian Tănase, Cristian Diaconescu, Petre Mihai Băcanu, Cristian Tudor Popescu, Răzvan Dumitrescu, Emil Hurezeanu, Răzvan Ionescu. S-au abţinut Valeriu Stoica şi Sorin Roşca Stănescu, „ca tâlharul cel de pe cruce" , fiind ei mai aproape de Iisus poate, când scria cu degetul pe pământ, şi văzând ce scria despre fiecare acolo, …păcatele fiecăruia…Nu am mai văzut până acum această unanimitate, în cazuri mai flagrante de securism, pe care obştea elitistă le-a înghiţit, ori s-a obişnuit cu ele, zilnic, că altfel nu se poate „deocamdată"…Şi uite, fosta profesoară de română mai întâi la ţară, adusă la Timişoara pe un post mai bun, devenită, după o carieră politică notabilă, şi chiar de partea elitelor şi-a elitiştilor, inamicul public numărul 1, graţie temperamentalului nostru filosof, - mai bine un sofist, în acest caz, şi doritor de aplauze chiar în Agora; ori cum spuneau latinii mai târziu: „Plaudite, cives!"

Dar cum Iisus, ca şi Eminescu al nostru, pe alt palier, sunt deja „incorecţi politici", „la cei de faţă şi viitori", ce le pasă lor? Ei au lovit. Fără milă şi fără iertare uitând că unii sunt creştini. Sau nu?!! Dar ei sunt formatorii de opinie şi de conştiinţă şi

suflet nou, ai poporului român, aflat la răspântie de vremuri şi întâmplări. Ne-a plăcut cândva o poveste cu Lucian Blaga căzut la doctorat de Bogdan-Duică; replica autorului *Trilogiei culturii* ieşit pe sală picat: *„Noroc că sunt filosof”*. Noroc că nu sunteţi filosof, Dle Gabriel Liiceanu…. sau cel puţin în cazul de faţă mai mult ca sigur. Cât priveşte armele scriitorului, ştiţi şi Dvs, la fel de bine ca noi, de la bătrânul Buffon cetire: *„Le style, c’est l’homme (même)”* …

Dacii la Roma
La Ziua Naţională a Romaniei

Un mare scandal mediatic izbucni la Roma, în Cetatea Eternă, pe tema românilor stabiliţi, unii, şi ilegal acolo, taman după ce la Bucureşti sommetul francofoniei se terminase cu brio, în aplauzele generoase ale asistenţei, la cuvântul de mulţumire al preşedintelui Jaques Chirac adresat României („un vieux pays”), dar mai ales bucureştenilor, care timp de câteva zile avuseseră răbdarea şi bunăvoinţa de-a nu mai bloca circulaţia pe arterele principale ale Capitalei, cu maşinile lor zburătoare la sol, aduse din import pe comenzi speciale, sau la mâna a doua-a treia ş.a.m.d…Ne-am simţit, orice s-ar zice bine, la aprecierile preşedintelui Franţei, dacă nu chiar, unii dintre noi, iarăşi, ne-am încovoiat de plăcere. De la Londra sosea tot atunci ştirea că „România s-a reintegrat imperiului francez” – Axa Bucureşti-Londra-Waschington a preşedintelui Băsescu, aflându-se o clipă în grea suferinţă, sau cel puţin într-un relaş de conjunctură.. Iar Franţa, după terminarea sommetului se purtă cavalereşte, căci abia reîntors acasă preşedintele ei, senatul francez fu unanim de acord cu ratificarea tratatului de aderare al României la UE, şi pe lângă ea şi a vecinei sale Bulgaria. Uite cum se aranjează treburile între „rude vechi împărăteşti” (Eminescu). De n-ar fi izbucnit scandalul de la Roma.

Într-un bar dintr-un cartier al Romei câţiva români fuseseră agresaţi direct cu focuri de armă, iar barul, în urma acestei agresiuni, incendiat. Românii scăpaţi din lesă, la Roma, se zice că se dedau la nopţi albe cu mult alcool şi manelele adiacente, în dorul petrecerilor „fără perdea” de acasă, într-un cartier în care romanii mai vor să şi doarmă, înainte de-a se trezi a doua zi, şi a merge la munca lor zilnică. Un ziar de la Roma *„Il Tempo”,* departe de a lua partea românilor agresaţi fizic cu gloanţe trase-n picioare şi-n abdomene, a numit întregul popor român „cel mai violent popor din Europa” şi pe fetele noastre, deşi foarte frumoase, căci purtătoarele misterului lor „răsăritean”, bune abia pentru dame de consumaţie, sau de întreţinutele bogaţilor boşorogi italieni.

A treia zi după scandalul roman, ziarul Adevărul de la Bucureşti publica un interviu cu ambasadorul Italiei în ţara noastră, în care diplomatul de carieră, o scaldă strategic, sigur fiind că „ majoritatea italienilor sunt mulţumiţi de reputaţia muncitorilor români din peninsulă şi că majoritatea românilor din Italia sunt în general cetăţeni oneşti… un român fiind chiar ales membru al consiliului municipalităţii din Roma, să-i

reprezinte, în primul rând acolo, pe românii italieni. Articolul din *Il Tempo* , conchidea ambasadorul italian la Bucureşti , „estre un incident minor". Reacţia xenofobă a populaţiei italiene şi opinia ziarului *Il Tempo* amintea, totuşi, după opinia altor surse mediatice, de naţionalismul fascist de tip mussollinian , şi de tonul unor jurnale germane naziste. Atunci, peste memoria noastră trează tot timpul, şi priveghind anonimă, la destinul nostru de neam şi de „rasă", aici în Carpaţi şi la Dunăre, se răsturnă un car de istorie, şi peste toate scânteiară cuvintele lui G. Călinescu, sau observaţia lui, de fapt, spre neuitare, că *„dacii de fapt, la Roma, pe Columna traiană se află în lanţuri"*...

De două mii de ani încoace, aproape, de la cele câteva campanii (101-107) în Dacia, cînd împăratul Traian transforma mândra patrie a „dacilor liberi" în provincie romană, auzim lanţurile zornăind pe Columnă, şi rememorăm scena în care, la Sarmisegetuza, ultimul rege dac Decebalus per Scorillo, îşi punea singur gâtul sub sabie, pentru a nu fi adus şi el în lanţuri la Roma, legat de roţile carelor triumfale ale celor mai cruzi cuceritori din istoria lumii. Naşterea poporului român, din daci şi romani, se făcea pe scena unui suicid de onoare, şi-n urma unei siluiri cvasigenerale…soldaţii romani siluind femeile dace ... „Din coapsa Daciei şi-a Romei" urmând să se nască poporul, pe care Roma, fără prea multe scrupule, în anul 274, pe timpul împăratului Aurelian, şi-n faţa tot mai deselor năvăliri barbare, avea să-l lase, cum se zice, cu ochii în soare, şi…să ne descurcăm singuri… Spaţiul de la Dunăre şi Carpaţi şi până la Marea Neagră rămânând, într-un fel, un etern „spaţiu de criză"…

Să ne mirăm că, scăpaţi din lanţuri, o clipă cel puţin, *dacii* de azi, la Roma, se poartă ei înşişi ca nişte barbari?! E poate de vină reacţia întregii Europe prospere, care, timp de jumătate de veac ne-a plâns soarta, cât am locuit în gulaguri, dincoace de Cortina de Fier, iar acum, scăpaţi la libertate, devenim tot mai mult un pericol pentru societăţile lor conservatoare şi din ce în ce mai refractare oricăror asimilări…Am rămas uluiţi să luăm act de opinia unui cetăţean britanic faţă de iminenta noastră intrare în Uniunea Europeană „cu drepturi depline": „România şi Bulgaria, spunea acel domn, cu suficienţă deloc creştină, nu are ce căuta la masa noastră". Suntem un popor fără virtuţi în aşa hal încât să-i puţim „lordului John"/ inclusiv cel din binecunoscuta poezie de G. Coşbuc , atât de tare?! Dar marii noştri interpreţi, marile doamne romance ale cântecului, carele desfată auzul şi inteligenţa la Covent Garden?! Dar neprețuiţii noştri tineri de geniu, risipiţi pretutindeni în lume, în meserii tehnice, în mânuirea calculatoarelor, şi-n arta celor mai performante managemente?! Este un timp de derută pentru români, dar în mod sigur nu este acesta sfârşitul poporului român, cum cobesc unii şi alţii. Personal nu credem nici în aproximaţia îmbătrânirii rasei româneşti într-atât încât în viitorii zece ani populaţia noastră va cădea sub cifra de 20 de milioane până abia la 16 milioane - din care majoritatea o vor forma pensionarii peste 60 de ani! Aceste veşti sumbre, şi psihanalizabile, până la urmă, vin poate şi dintr-o duşmănie mai veche faţă de Români şi de România, ca în binecunoscutul vers al lui Tudor Arghezi despre patria sa România: „Maică, mulţi te-au duşmănit/ Că eşti neam blasgoslovit" …

De ce nu am lua-o şi aşa?! În faţa exodului masiv de la Est spre Vest odată cu lărgirea graniţelor Europei Unite, şi a fenomenului „imigraţiei ilegale" tot mai extins, sunt legitime şi îngrijorarea şi întrebările tot mai alarmante ale Occidentului…Sunt „scuzabile" până la un punct şi reacţiile „rasiste" şi de xenofobie ale unora care nu ne vor la masa lor…Am vrea, totuşi, să încheiem cu o observaţie ce va calma, probabil, oarecum, situaţia de la Roma, şi din alte părţi ale lumii, în care românii scăpaţi din

lanţuri (dar oare numai românii?!!) se dedau şi la excese! Românii nu sunt mai puţin naţionalişti sau chiar „xenofobi" ca alţii! Nu sunt mai puţin mândri de rasa şi de neamul lor! Am urmărit acel joc mediatic *Mari Români din toate timpurile*, organizat de TVR, punct cu punct, dar mai ales finala, cu cei 10 Mari Români din toate timpurile, notaţi cu punctaj maxim, de la Eminescu la Richard Wurmbrand, şi de la Ştefan cel Mare la Ion Antonescu, sau chiar de la Constantin Brâncuşi la Mircea Eliade, notând mereu un punctaj simptomatic sporit, în aprecierea naţionalismului românesc din toate timpurile. Astfel, Ştefan cel Mare, Domnul devenit şi sfânt canonic, de calendare, a obţinut un punctaj de simpatie mai mic decât mareşalul Ion Antonescu, „românul verde" căruia i s-au contabilizat „pe faţă" toate excesele rasiste şi naţionaliste. Punctaj.: 49% Ştefan cel Mare/ 53% Ion Antonescu,chiar dacă-n finala generală marele Domn a obţinut locul de onoare UNU!.. La fel şi în cazul lui Brâncuşi apoliticul faţă de Mircea Eliade fostul membru înregimentat la un moment dat al Gărzii de Fier legionare. Brâncuşi 47% iar Morcea Eliade, care şi-a eludat în marea sa autobiografie „momentul legionar" - 56%…Am „corectat politic" totul, cum s-ar zice, din mers, în confruntarea dintre Eminescu şi pastorul Wurmbrandt (se spune că „perechile" formate pentru ultima confruntare …aşa au fost scoase din pălărie…) la care scorul a fost de 52% Wurmbrandt şi numai 48% Eminescu. Mulţi români au rămas consternaţi, deşi nu de un puseu antisemit a putut fi vorba. Să vezi şi să nu-ţi vină să crezi… cum devine românul *internaţionalist* peste noapte sau chiar în aceeaşi seară…Pastorul Wurmbrandt cu bunul lui simţ şi candoarea creştină deja dovedită ar fi dat de la el ca Eminescu în ţara lui să fie primul…Dar Eminescu oricum pentru sufletul românesc este şi va rămâne pe veci şi de-a pururi

CEL MAI MARE ROMĂN DIN TOATE TIMPURILE: ŞI PUNCTUM. I-ar fi stat bine în finală imediat după Stefan cel Mare (cel puţin); gardat, astfel, de cei mai longevivi conducători politici şi militari pe care i-au avut românii în marea lor istorie: Eminescu între Stefan cel Mare şi Carol I… şi nu imediat după Carol I. Dar aşa a vrut votul sau…spotul…Cum mai ştim noi să aranjăm lucrurile până la urmă să placă la toată lumea…*Păi nu?*

Mari Români din toate timpurile

Mari Români din toate tipurile este o campanie a Televiziunii Române, pe format BBC, care a şi avut succes într-o serie de ţări precum: Marea Britanie, Franţa, Germania, USA, Canada, Finlanda, Republica Cehă, Olanda, Africa de Sud. De ce nu am fi încercat şi la noi? Proiectul este deschis opiniei publice generale şi va dura 6 luni. A debutat la 27 mai, şi până la prima haltă (citiţi: fază!) – 8 iulie, când s-a lansat, într-un fel de spectacol de gală/divertisment Topul 100, deja existau propuşi aproape 10 000 de "Mari Români" din toate timpurile/ mai exact 92.264, dar mai ales români de azi, de ieri şi de alaltăieri, rude şi cunoscuţi, naş Florea şi ţaţa Frosa, reprezentanţi "pereni" din comitetele de bloc şi de la cozi, dar mai ales de de pe stadioane, şi din sufocanta producţie non-stop de divertisment şi subcultură, ale tuturor televiziunilor, libere la propriu de orice, dar şi libere (câteva) să cheltuiască banii contribuabilului pe tot ce le trece prin cap fără minte. S-a discutat mult despre oportunitatea unei astfel de campanii, menită a fi "un forum al

dezbaterii despre valoare şi identitate naţională" timp de 6 luni – "în care mentalul colectiv al românillor să se cunoască şi să se recunoască în personalităţi simbol de Mari Români". Noi nu am spus că formatul ar fi greşit sau confuz sau nu mai ştim cum. Că s-ar fi cuvenit o departajare: istorie, cultură, politică, sport, ştiinţă, eroi, femei sau bărbaţi. Deja după 8 iulie ziarele au publicat statiastici despre cum stăm cu Marii Români în cifre, sau despre preferinţele românilor, pe domenii, spicuind următoarele: în Topul 100 sunt votaţi 18 domnitori şi şefi de stat, 12 scriitori, 11 politicieni, 13 sportivi, 16 artişti şi interpreţi, 8 femei. Restul "prostime" , vorba lui Ion Creangă de la Junimea ieşană, povestitorul "Amintirilor din copilărie" / votat pe locul 43, fiind devansat la numărătoarea voturilor din Top 100, de, bunăoară, Gigi Becali / locul 13, de Gigi Hagi/ locul 15, de Mirel Rădoi/ locul 21. Şi asta nu ar fi totul; în mişţocăraia noastră "congenitală", cei chestionaţi, l-au pus la Mari Români, firește, şi pe Bulă, pe un foarte confortabil loc, înaintea unor regi şi eroi autentici ai patriei, sau chiar oameni politici, care au făcut istorie de la tribună şi din instituţiile statului, iar nu din berărie. Nu ne mirăm. Ne suspectăm, la rândul nostru elitele, pe urma unui respectabil colaborator al ziarului nostru, ca fiind ele însele "de mahala", sau oricum balcanice adesea până-n măduva oaselor. Sigur că H.R-Patapievici obţine locul 70 iar Bălcescu vine în urma lui; pentru elitistul de azi "românia este un cur" (în volumul său de "Politice"); pentru tragicul istoric şi iuker, "Iubita mea e România", după cum ar fi spus la un bal, unde nu prea avea ochiul făcut pentru cucoane – cât pentru marele său vis – propăşirea României. Bălcescu a murit în exil şi îngropat la cimitirul săracilor într-un mormânt necunoscut nici până azi, când mai ales Institutul Cultural Român, condus de H.R. Patapioevici, ar trebui să-şi facă din aceasta una din "acţiunile ţintă": descoperirea mormântului marelui patriot şi aducerea osemintelor lui în ţară. .

Şi iată, din nou la "elitişti" : confruntarea cu infamia unui "mare scriitor" prezent acolo, pe sticlă, pe post de moderator. Ştefan Agopioan, "ilustrul" , autor de romane *istorice* tip "lame de bărbierit", afirmă, fără să-i clipească cel puţin alcoolul din sânge: "Regina Maria a fost cam curvă". Şi ne dă şi amănunte. Regina ar fi făcut trei copii în afara căsătoriei. Cu cine nu mai spune: persoană însemnată la care probabil că şi "onoarea" lui Agopian consimte. Normal era ca în acel moment poznaşa emisiune "eveniment" a TVR să se întrerupă, şi după câteva momente de perplexitate firească, să apară directorul instituţiei, ca să-şi ceară scuze în faţa publicului, altfel, impasibil, cu istoria noastră monarhică, din moment ce preocupat (publicul) de locul obţinut în top de Gigi Becali!

Inimitabila Regină Maria/ "Mama răniţilor" din Războiul de Întregire al Neamului ocupă în Top 100 locul 37, deşi bine i-ar sta în Primii 10, unde se află şi Regele Carol I dar şi Ştefan cel Mare, Mihai Viteazu şi Alexandru Ioan Cuza. *Duminică 18 noiembrie/ 1 decembrie 1918*, Marea Regină scria la Cotroceni, în jurnalul ei intim, următoarele: *"Ne-am întors! Cu adevărat ne-am întors acasă după un surghium de doi ani. Să îndrăznesc oare să rostesc marele cuvânt? Ne-am întors triumfători! Nu spun aceasta cu vreun gând de trufie ci cu smerenie, ca una ce-ar vrea să cadă în genunchi şi să aducă prinos de mulţumiri. "* Şi mai departe descrie cu un pathos de eroină antică primirea făcută de populaţia Bucureştilor, *"soborul de preoţi în odăjdii strălucitoare…s-au înălţat cântări solemne şi ni s-a dat să sărutăm crucea. A doua oprire s-a făcut în Piaţa Victoriei. Aici ne-au întâmpinat , după datină, primarul cu pâine şi sare, guvernul nostru, numeroşi foşti miniştri din toate partidele, corpul diplomatic, precum şi o*

mulțime de doamne entuziaste care mă acoperiră cu o ploaie de flori, lucru nu tocmai uşor de înfruntat când eşti călare. După aceasta urmă intrarea în oraş de-a lungul vestitei Căi Victoria, scumpă inimilor româneşti, Regele, eu, Niky şi Berthelot pe acelaşi rând, eram în fruntea trupelor noastre, urmate de aproape de trupele aliate. A fost cu adevărat o triumfătoare reintrare în capitala noastră. Oraşul înebun ise de tot. Aveai impresia că până şi casele şi pietrele drumului strigau urale împreună cu mulțimea. Peste tot steaguri fâlfâiau la ferestre, pe acoperişuri, la felinare, şi steguleţe în mâna fiecărui copil. (...) visul de veacuri al României era împlinit. (...) uitându-mă de sus, la toate aceste feţe întoarse spre mine, mi se părea că citesc în ochii fiecăruia suferinţele prin care trecuse.

Alaiul nostru îşi urmă drumul până în piaţa unde se înălța a statuia lui Mihai Viteazul, cu sabia ridicată în vârful braţului stâng. Aici, de când venisem în ţară la 1893, mireasă nevinovată şi plină de dor de ţara ei, fusesem de faţă la defilarea de fiece an la 10 Mai, însă niciodată la o paradă ca aceasta în care luau parte trupele franceză şi cea engleză. Poporul însoţea cu entuziasm nebun, trecerea dezrobitorilor noştri, care veniseră de peste Dunăre, drum lung să fie alături de noi în această zi de pomină. După defilare urmă un Te Deum, oficiat la Mitropolie. Pe când soseau oaspeții, am avut 10 miunte de răgaz, în care să-mi schimb uniforma în haine de sărbătoare. Slujba a fost scurtă, solemnă şi impunătoare; biserica întunecoasă era luminată de 1.000 de făclii, iar pe când îngenuncheam ca să înălțăm mulțumiri Domnului, cântarea unui cor de multe glasuri plutea în valuri peste capetele noastre. La ieşirea nastră din biserică, înaintă spre noi generalul Grigorescu şi în numele armatei rugă pe rege să primească bastonul de mareşal. Această idee o dădusem eu generalilor, care se învoiseră cu entuziasm, însă pentru Nando fusese ceva neaşteptat. A fost adânc mişcat." Numele Reginei Maria lipseşte deci din Primii 10 dintre care va fi votat în final Marele Român – simbol al României la confruntarea ei internațională. Cei 10 sunt: Ion Antonescu, Constantin Brâncuşi, Carol I, Nadia Comăneci, Alexandru Ioan Cuza, Mircea Eliade,. Mihai Eminescu, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Richard Wurmbrand. Gimnasta Nadia de nota 1o stă singură în ultimul Top să scuze absența cvasi-totală al Femeii Române. I-ar sta foarte bine flancată de Regina Maria şi de Maria Tănase – cel puțin. Dar Nadia ce ştie oare despre Regina Maria şi Regele Ferdinand, ale căror tablouri- "cadre" erau ținut în satele româneşti pe pereți, alături de icoane, înainte ca ea să se nască într-un mic sat din Moldova, devenit orăşel "industrial", printr-o întâmplare de propagandă, în oribilul regim în care ea a venit pe lume, fără regi şi fărăp adevărata noastră "identitate de valori istorice"? Mă întreb totodată- cu un exercițiu de imaginație- , cum s-ar vota ei între ei cei din Top 10 pentru locul UNU. Şi aproximez că Mihai Eminescu ar opta pentru Stefan cel Mare; Mircea Eliade pentru Eminescu; Alexandru Ioan Cuza pentru Mihai Viteazul; Richard Wurmbrand (care nouă nu ne e deloc necunoscut) pentru Mircea Eliade; Ion Antonescu pentru Richard Wumbrand, într-un gest de pioasă freconciliere cu trecutul său, prea încărcat şi de el şi de alții; iar Nadia Comăneci ar vota pentru Regina Maria! Iar Regina Maria pentru Maria Tănase. Iar Maria Tănase pentru Brâncuşi.

Pentru noi însă Marele Român din totdeauna şi *for ever* are un singur nume devenit aproape la români substantiv comun: EMINESCU. LUCEAFĂRUL – cea mai strălucitoare stea de pe firmament şi din sufletul românesc profund.

Ştefan cel Mare versus Ion Antonescu

Bătălia pentru titlul *Cel mai mare român din toate timpurile* a intrat în linie dreaptă, la Televiziunea Română, în cadrul programului Mari Români. Doi câte doi, primii zece din top sunt livraţi publicului telespectator, cum s-ar zice, cu cărţile pe faţă. Aspiranţilor la gloriosul titlu li se alcătuieşte câte un film-portret despre viaţa şi activitatea lor şi fiecare din ei beneficiază de un avocat al apărării. Nu ştim criteriile după care s-au alcătuit cele cinci perechi de personalităţi luate, astfel, în discuţie. Ultimul clasament îi avea în frunte, pe primele două locuri, pe Carol I - locul unu şi pe Richard Wurmbrand - locul doi. *Corect politic*. Cineva ne-a spus: Cel mai mare român deocamdată este un neamţ. Iar al doilea un evreu. Umor românesc sau autopersiflare?! Unii sunt de părere că suntem prea servili iar alţii prea intoleranţi cu străinii asimilaţi de poporul român. În veacul său Eminescu vitupera împotriva „străinilor": „Cine-au îndrăgit străinii/Mânca-i-ar inima cânii"(Doina) dar avea o mare stimă pentru Regele Carol I. Să vedem totuşi cum lucrăm cu „ai noştri". La început ni s-a părut absolut bizar să-i pui faţă în faţă, pe Ştefan cel Mare şi Sfânt, domnul cu cea mai lungă şi înţeleaptă domnie din istoria noastră, cu Mareşalul Ion Antonescu, aflat în fruntea Statului Român timp de abia şase ani, convulsionaţi şi foarte compromişi sub toate aspectele. De aceea filmele au şi ieşit total antinomice: alb strălucitor şi negru abisal, lebădă şi corb, cu *efectele* scontate dinainte. Filmul despre Ştefan cel Mare şi Sfânt semnat Victor Craioveanu, inteligent compus şi nuanţat, am înţeles că l-a avut consultant pe eminentul istoric ieşean Ştefan Gorovei. Filmul mareşalului Ion Antonescu, tezist până la ură, alcătuit direct de un istoric – Adrian Cioroianu, o oroare bine studiată pentru a-ţi creia coşmare şi insomnii.

Preocupat mai mult să corecteze conturele mult prea exacte ale portretului ştefanian (deşi recunoaşte a nu fi medievalist), Dl Cioroianu era vădit jenat , de-a nu fi fost el însuşi, în producţia sa, şi puţintel „pozitiv". Să le luăm pe rând. În prezentarea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt s-a pornit de la un moment-cheie din biografia marelui Domn: lupta de la Şcheia – 6 martie 1486, când fu lovit de un anume Petru Hronot (tradus: schilodul sau şchiopul), fiind căzut de pe cal, în acea luptă, şi zăcând printre morţi de dimineaţă şi până aproape de prânz. Fu descoperit printre leşurile ostaşilor săi de pe cumplitul câmp de bătaie de legendarul boier Purice, şi ridicat din moarte, în timp ce un

alt boer Pântice, prin viclenie i se alătură lui Petru Hronot - Voievod şi el jumătate de zi, căci Pântice, scurtându-l de cap, când îi veni la îndemână, aduse trofeul adevăratului său Domn Ştefan, care îşi făcu din acea zi şi din acea întâmplare un aspru examen de conştiinţă. „Voia lui Dumnezeu, ar fi spus; ca să mă pedepsească pentru păcatele mele". Omul care învinsese la Podu-Înalt/Vaslui armata lui Mehmet II, cuceritorul Constantinopolului, numit de Papa însuşi „atletul lui Hristos", atunci se smeri observând: Prea mult sânge a curs pe pământul ţării... Ultimii 18 de domnie ai lui Ştefan cel Mare au adăugat numelui său şi adjectivul de Sfânt: este epoca în care Ştefan cel Mare s-a dedicat zidirii celor 44 de mănăstiri – câte una aproape de fiecare an de domnie: 47 la număr! Uneori s-au zidit şi câte două sau trei pe an. Le-a împodobit cu cărţi şi odoare şi le-a înzestrat cu multe averi. Omul a fost tot timpul în mijlocul locuitorilor ţării făcând danii oştenilor săi curajoşi în războaie, dând nume satelor şi obcinilor, făurind legende vii şi eresuri, şi din cel *„mânios şi degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat: de multe ori la ospeţe omorâea fără judeţu"* rămânea în lumină, şi mai ales în amintirea viitorimii, omul *„întreg la fire, neleneşu , şi lucrul său îl ştiia a-l acoperi şi unde nu gândiiai acolo îl aflai"*. Grigore Ureche, care-l încondeia astfel, în Letopiseţul Ţării Moldovei nu uita să consemneze şi lucrul acesta: *„Iar pe Ştefan Vodă l-au îngropat ţara cu multă jale şi plângere în mănăstirea Putna, care era zidită de dânsu.. Atâta jale şi plângea toţi ca după un părinte al său, că cunoştiia toţi că s-au scăpatu de mult bine şi multă apărătură" . „ce după moartea lui până astăzi îi zice sfeti Ştefan Vodă, nu pentru sufletu, ce iaste în mâna lui Dumnezeu, că el încă a fost un om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejeşti, carile nimeni din domni, nici mai înainte, nici după aceia l-au ajunsu."* Corect. Dar i s-a reproşat la discuţii, de unii, că n-a ştiut scrie şi-n locul bisericilor şi a mănăstirilor (prea multe!!) mai bine ar fi zidit şcoli ca-n Occident! Şcolile lui acelea au fost, din mănăstirile împodobite cu cărţi şi odoare, şi rămân până azi onoarea şi prea cinstirea noastră ca neam răsăritean; a rupe realitatea dintr-un context pentru a o citi în contextul de azi – ce eroare! Ştefan a fost crud, sângeros chiar, ca toţi principii vremii, în apărarea puterii sale şi-n consolidarea ei, smerit până la sfinţenie în ultima parte a domniei, existând chiar bănuiala de-a se fi călugărit înaintea morţii, căci trupul său nu a fost găsit la dezgroparea de peste ani într-un sicriu, ci aşezat călugăreşte, pe 13 bare metalice închipuindu-i pe cei 12 apostoli şi pe Maica Domnului cea mai presus de toţi sfinţii…

Într-un timp (cel de azi) al secularizării vădite şi excesive şi-al unui anticreştinism abia mascat de scoliile „noii ere" a globalizării este „interzis" să-ţi mai clamezi identitatea şi specificul, să-ţi rememorezi eroii din frescele epocii, sau chiar şi din cronicile neamurilor mai „avansate" până la urmă?! Filmul dedicat lui Ion Antonescu nu întârzie aproape deloc pe înaltele însuşiri militare, dovedite mai întâi la comanda oştirii, cât pe efectele caracterului său cazon, din clipa când fu chemat să guverneze ţara în cea mai tragică clipă poate din istoria României moderne. Când „regele–playboy" Carol II, prin politica lui de dictat şi inconştienţă , reuşise să-şi sfârtece ţara, fiind obligat să părăsească tronul; în 5 septembrie 1940 generalul Ion Antonescu este însărcinat să formeze noul guvern chiar în timp ce Carol II urmărea să-l asasineze mai bine decât să abdice. Şi-n tensiunea creată generalul îşi asumă toate prerogativele, luându-şi titlul de „conducătorul statului român" imitând astfel pe Furer (Hitler n.n.) şi pe Duce (Mussolini)- ambii termeni la modă pe-atunci în Europa, însemnând conducător. Era semnalul vremii. La fel, naţionalismul dus până la ultimele lui consecinţe, şi furibundul

antisemitism, devenit în cel mai scurt timp sinistru, chiar şi-n practica generalului ce se auto-avansă mareşal devenind, implicit, dictator. Recitim paginile dedicate lui Ion Antonescu de Florin Constantiniu, în a sa „Istorie sinceră a poporului român" (pg. 382-442/ 1997, Editura Univers Enciclopedic, dar puse faţă în faţă cu pamfletul politic, în fond, bine aranjat al Dlui Cioroianu , nimic nu mai rămâne din obiectivările mai vârstnicului său coleg. Dl Adrian Cioroianu face o contabilizare cât mai „exactă" a rasismului antonescian – fireşte, cu cifre bombă: 625 000 ostaşi români morţi în războiul antisovietic, alături de Hitler; 280 000 de evrei ucişi în campaniile lui antisemite; 25 000 ţigani exilaţi în Transnistria, din care nu se ştie câţi s-au mai salvat. De altfel, teroarea antonesciană, ca rezultat al unei dictaturi cazone, s-a păstrat şi în mentalul colectiv:: „ Ce, te crezi ca pe vremea lui Antonescu?!" îţi replica cineva, când întindeai prea tare coarda naţionalistă, după război, şi după lichidarea lui Antonescu de comunişti şi sovietici…

Deşi, filmul dedicat aspiranţilor la titlul de „cel mai mare român din toate timpurile" trebuia să fie apologetic, şi de o parte şi de alta, cel dedicat lui Antonescu – dimpotrivă, se străduieşte cu orice argumente să-şi scoată subiectul din top. Paradoxul este că nu a reuşit. După numărătoarea voturilor „ pentru", telespectatorii de pretutindeni, decid scorul final în următoarele procente: 49 % în favoarea Domnului Ştefan cel Mare şi Sfânt şi 51 % favorabile…„fiarei"de Ion Antonescu! Este acesta, oricum, un simptom! Şi-a iubit mareşalul Ion Antonescu ţara? A fost el un bun patriot? S-a întrebat retoric, despre dictatorul aflat în problemă, istoricul Adrian Cioroianu. Şi tot el răspunde ce crede dânsul: că „Da"! Şi atunci de ce nici o stradă nu-i poartă numele, nici o statuie nu aduce aminte de chipul lui, nici un alt semn al „gloriei" sale n-a fost consemnat?

Pentru că aşa a fost porunca! Am putea spune, dacă astfel pusă problema nu ar deranja pe oarecine, ori nu ar părea prea abrupt pusă! Însă rememorând scenariul istoriei noastre, de la daci şi până la Nicolae Ceauşescu, ce se credea urmaşul lor direct– vom observa un lucru mereu neliniştitor: ori de câte ori s-a ridicat să ne conducă unul de-ai noştri, deştept sau „mediocru" (Dl Cioroianu în final aşa îl califică pe Ion Antonescu), mai luminos sau mai încrâncenat, la faţă şi la faptă, fiecare a sfârşit-o prost: regele Decebal, al „dacilor liberi", s-a sinucis în faţa învingătorilor roman, din cel de al doilea război romano-dac, ca să nu fie dus în lanţuri la Roma; Mihai Viteazul a fost ucis prin trădare pe Câmpia Turzii/ Gurăslău 1601; capul retezat şi adus în ţara Românească iar trupul nu se ştie unde îngropat nici până azi; Constantin Brâncoveanu mazilit în urma trădării şi decapitat la Stambul la 15 august 1714 împreună cu cei patru fii ai săi şi ginerele Ianache Văcărescu; canonizat şi el de biserica ortodoxă şi devenit sfânt abia după 1990; Tudor din Vladimiri/ 1821 - abandonat chiar de pandurii săi, lăsat pe mâna foştilor aliaţi eterişti, torturat, ucis la Târgovişte, aruncat într-o fântână lângă Goleşti; Alexandru Ioan Cuza forţat să abdice 11/23 februarie 1866, pus să-şi semneze abdicarea în chipul cel mai ruşinos, la miezul nopţii, în cămaşă de noapte, pe spinarea unui subaltern, şi obligat să părăsească imediat ţara – scăpat cel puţin cu viaţa; Corneliu Codreanu, asasinat din ordinul lui Carol II prin ştrangulare, 30 noiembrie 1938, în timp ce era deplasat cu echipa sa de legionari, din penitenciarul Râmnicu-Sărat la Bucureşti; Ion Antonescu , cel care curăţise ţara de legionari, imediat după venirea sa la putere („Să înceteze lupta între fraţi") condamnat la moarte ca trădător de ţară şi criminal de război (şi-a cerut singur condamnarea): a fost executat la 1 iunie 1946 în chiar ziua sa de naştere; N. Ceauşescu, împuşcat de foştii săi tovarăşi de „idealuri marxiste" în urma unui simulacru de proces, Târgovişte 25 decembrie 1989…

De la Cain şi Abel până azi fraţii se ucid între ei, cu o sete şi cu o înverşunare, greu de motivat nu de descris. „Timshel" e un vechi cuvânt ebraic, după John Steinbeck, marele scriitor american, autorul unui roman inspirat de tristul mit *iniţiatic* al lui Cain şi Abel: *La răsărit de Eden*. „Ai voie" s-ar traduce „timshel". „Ai voie să-ţi depăşeşti păcatul uciderii de frate. Continuând să trăieşti pe pământ, chiar dacă „rătăcitor şi zbuciumat". Dar omul nu încetează a-l minţi pe Dumnezeu, şi azi, făcându-se, cum se spune, că nu a înţeles exact cuvântul şi semnificaţia *iertării* cuprinsă-n cuvântul *timshel*... Istoria legănându-i pe aleşii ei, cu mâinile pline de sânge - de-a pururi, între vină şi speranţa iertării…între iertare şi oroarea de a trăi ucigând în continuare. Frate pe frate şi neam pe neam... Numai aşa, de dragul de-a avea după aceea ce povesti şi ce condamna, sau cere iertare, din proximul trecut, generaţiile succesive…

Semnele timpului

"Adevărul literar şi artistic/ săptămânal de cultură şi atitudine", după plecarea echipei lui Cristian Tudor Popescu – "infailibilii", din redacţia ziarului "Adevărul" – apare, orice s-ar zice, îmbunătăţit. Este de fapt pentru prima dată când un ziar cu atâţia cititori editează un săptămânal cultural pe un format de spiritualitate, bine marcat. Fără segregaţie între culte şi *iniţiere*, întrucât chiar de la primul număr al noii serii ni s-a oferit surpriza unui sumar dedicat integral personalităţii bunului Papă Ioan Paul II trecut chiar atunci la cele eterne. Au urmat şi alte surprize la fel de atrăgătoare. Anunţul se face deobicei de pe prima copertă, unde cititorului i se oferă un poster al personalităţii "invitate" pe fond, să deschidă dezbaterea, dar şi să "încingă" spiritele. Am fost întâmpinaţi, astfel, de câţiva *debatori* de forţă ai fenomenului creştin de la noi şi din lumea întreagă. I-am reţinut pe Alexandru Nemoianu (USA),pe Cristian Bădiliţă (Franţa), pe Anca Manolescu (România), şi-n fine, *last but not least* pe Vasile Lovinescu, marele iniţiat, nu atât într-un ezoterism cosmic general, cât în aplicaţiile lui pe fondul tradiţional ortodox, prin interpretarea miturilor autohtone, în relaţia lor cu Marele Indefinit.

Ca şi în cazul lui Petre Ţuţea opera lui Vasile Lovinscu a fost tipărită integral abia după anul 1990, deşi preocupările sale iniţiatice erau cunoscute încă din anii 30 ai veacului trecut, din articolele publicate în *Viaţa literară, Viaţa Românească, Adevărul literar şi artistic, Credinţa, Familia, Azi, Vremea,* sau din relaţiile personale cu unii scriitori români ca Dan Petraşincu, Dan Botta, Anton Dumitriu, Mircea Eliade, şi în mod deosebit cu Sandu Tudor, Marcel (Mihai) Avramescu şi Mihai Vâslan, ei însuşi corespondenţi *de iniţiere* - din România, ai francezului Rene Guenon, care-l va şi ajuta pe Vasile Lovinescu să obţină o iniţiere *alawită* în Franţa, la Amiens, şi în Elveţia, la Basel, prin intermediul unor Titus Bruckardt şi F. Schuon. Vom cita titlurile principalelor cărţi semnate de Vasile Lovinescu apărute în ţară: *Al patrulea hagialâc* (două ediţii/ 1981, 1996); *Creangă şi Creanga de aur* (două ediţii/ 1989, 1996); *Monarhul ascuns* (două ediţii/ 1992, 1999); *Incantaţia sângelul (* 1993, 1999); *Muntele sfâşiat* (1993,1999); *Interpretarea ezoterică a unor basme şi balade populare româneşti* (1994, 2000); *Jurnal alchimic* (19994, 1999); *Steaua fără nume* (1994, 1996); *Dacia hiperboreeană* (1994, 1996); *Scrisori crepusculare* (1995); *Insemnări iniţiatice* (1996);

Meditații, simboluri, rituri (1997); *Exerciții de meditație* (2000); *Eseuri şi amintiri* (2005).

Această înşiruire nu este întâmplătoare; prin ea însăşi ne dă ideie despre preocupările de esență ale marelui solitar (n. 1905- m. 1984), făcând parte dintr-una din marile familii de cărturari proveniți din Fălticeni, oraşul-muzeu în prezent, cu cea mai specifică locație, în chiar casa Lovineştilor , de pe strada Sucevei: azi *Casa oamenilor de seamă* din Fălticeni. E bine să mai ştim că V.L. a fost nepotul de frate al criticului Eugen Lovinescu şi fratele dramaturgului Horia Lovinescu. Această prezentare-pretext, a omului care avea despre opera sa o viziune specială, întrucât aceasta *"nu există nici ca tezaur în bibliotecă, nici ca verb exploziv lansat de la catedră sau din gazetă, ci are drumul ei tainic spre cele nevăzute de unde a apărut şi unde se întoarce spre a le spori; anonimatul pe care şi l-a asumat având o funcție sacrificială în sensul facerii de sacru, în sensul restituirii perlelor către stelele cărora le aparțin nu aruncării lor în mulțime."* (conf. Dan Stanca- Introducere în opera lui Vasile Lovinescu), are tâlcul ei, în acest moment de profundă criză, pe care-l trăim în țara noastră – sau chiar în *seria de crize trăite* de toată lumea.

Este întâmplător ce trăim noi acum şi aici? Sau basmul acesta al nostru e "mutilat" prin inadecvare la viața în sine a *mitului* etern şi nealeatoriu ce ne conține.? *"Vrăjmaşul nostru de căpetenie,* va scrie Vasile Lovinescu*, este apatia mentală, cenuşa formată de cadavrele noțiunilor sedimentate de secole. Straturile lor au înăbuşit în omul modern, Amintirea, Anamnesis, Dorul, Nostalgia obârşiilor, care nu sunt facultăți psihice cum se crede, ci direct izvorâte din intuiția intelectuală. Câți o mai au? Cert, foarte puțini…mitul nu este invenție, nici convenție omenească. El coboară de sus în jos pe verticală, fulgurat de un prototip uranic, fixându-se în virtutea legii de analogie inversă în entități fabuloase sau reale, afine cu principiile pe care le reprezintă prin continuitate existențială în lumea devenirii, constituind între ele un sistem de corelații, repetând inepuizabil o secvență de gesturi divine răscumpărătoare, prin ele esența uranică se strecoară în substanța cosmosului, căruia îi este o hrană sacrificială; lipsită de ea lumea s-ar destrăma într-o cenuşă obscură."* Repede spus, trăim în poveste dar ignorăm povestea, ori ne situăm trufaşi, deşi inconsistenți, deasupra adevărului în sine.

Din editorialul acestui număr al "Adevărului literar şi aristic" (nr.778/ 12 iulie a.c.), dedicat lui Vasile Lovinescu şi iscălit de noul redactor-şef al publicației, Dl. Marius Vasilescu, intitulat "Surplusul de ploaie şi asimțirea Bucuriei", vom decupa următoarele: " În *"Scrisori crepusculare",* Vasile Lovinescu notează o tradiție care spune că surplusul de ploaie ar fi motivat de *refuzul oamenilor de a primi harul (s.n.)*, care astfel se transformă în apă. Iată şi "modul" în care s-ar fi produs potopul…Iar dacă este atâta apă, se vor naşte (vor fi aleşi) Iason şi ai săi. A decanta din "surplusul de ploaie" *apa cea bună, apa vie*, aceea din categoria "apelor de Sus", *Mayim* – care conform tradiției vetero-testamentare, dăinuie în Cer, de la facerea lumii – iată o altă provocare pentru un om de cultură aflat pe Cale…"

Tristețea care ne bântuie e să vedem că tot mai mult şi din ce în ce mai tare păşim pe alături de Cale…şi pentru a-i asuma povestea îi cerem lui Dumnezeu *semn* precum fariseii şi saducheii lui Iisus (în Matei 16, 1-4): "I-au cerut să la arate un semn din cer. Iar El răspunzând, le-a zis: Când se face seară, ziceți: Mâine va fi timp frumos, pentru că cerul e roşu. Iar dimineața ziceți: astăzi va fi furtună, pentru că cerul e roşu-posomorât. Fățarnicilor, fața cerului ştiți s-o judecați, dar semnele vremilor nu puteți! Neam viclean

şi adulter cere semn, şi semn nu se va da lui, decât numai semnul lui Iona. Şi, lăsându-i, a plecat."

Această mică povestire evanghelică redevine zguduitoare prin actualitatea ce ne conține - după mai bine de 2000 de ani de la prima ei predicație. Nici după ce au primit "semnul lui Iona": ieşirea din chit după trei zile şi trei nopți, ca metaforă a Invierii Domnului: a ieşirii la lumină din "chitul morții", oamenii nu au crezut şi nu cred mai mult. Ei văd ploaia căzând în devălmăşie: "surplusul de ploaie", şi se întreabă de ce şi de unde, iar motivația mitului ei o exclud deoarece nu-şi pot explica "totul" *ştiințific*; e evident, în situațuia dată,"refuzul harului", îndepărtarea de credință, slujirea , din păcate, *la doi domni deodată, şi lui Dumnezeu şi lui Mamona…oamenii îşi plâng avutul înghițit de ape, preoții fac slujbe de vindecare pe bani*, şi uite că lor li s-a dat "semn din cer" la Tanacu, într-o mică mănăstire de lângă Vaslui, ridicată pe bani repede şi spre a-i înmulți poate pe bani prin ritualuri de vindecare…dar refuzând harul, rugăciunea lor făcută numai cu buzele nu a mai avut nici o putere.

S-a bătut atâta monedă pe întâmplarea de la Tanacu, unde o tânără bântuită de demoni (aşa, deodată?!) a murit legată în lanțuri şi cu un plasture la gură, spre a-i opri năvala de hule aduse preotului nesfințit îndeajuns, rugăciunii sale nepricepute.

La urmă vine intelectualul post-marxist, şi în baza ateismului ştiințific care l-a educat ani la rând, sigur că a şi mirosit o crimă mănăstirească "reală", ca în romanul lui Umberto Eco, "Numele trandafirului" (bunăoară), îşi dă cu părerea despre tainica lucrare a lui Dumnezeu în Biserică, prin slujitorii ei, testamentarii lui Hristos Iisus. "Biserica inculcă metodic ideea că unica soluție a răului din societate este apa sfințită ori rugăciunea. Comentând nenorocirea de la Tanacu, o înaltă față bisericească, om cultivat şi autor de cărți, n-a găsit altceva mai bun de spus decât că, în junețe, a asistat la exorcizarea încununată de succes a unei femei. Anual, ierarhii Bisericii ortodoxe scot la iveală moaştele diverşilor sfinți înşelându-şi credincioşii pe care-i determină să creadă că nişte mumii sunt capabile a-i vindeca de scabie ori de alte boli. Milioane de pelerini care invadează Iaşul la sfânta Parascheva reprezintă turma ideală de victime ale acestei mistificări." Acest text aparține din păcate unui doctor în litere şi preşedinte ales al scriitorilor români, Dl. Nicolae Manoescu (România literară 27/ 2005): text desprins parcă dintr-o lecție de ateism ştiințific vulgar de la învățământul politic de tristă amintire. Nu hula în sine, *refuzul de a primi harul* – ar zice V. Lovinescu, căci chiar cei cărora li s-a împărțit talantul cuvântului scris, îl cheltuiesc în risipă şi nepăsare "în ospețe şi beții…în ceartă şi invidie" (Sf.Pavel), când nu-l coboară de-a dreptul în pornografie şi jeg, în loc să-l "îmbrace în domnul Iisus Hristos"; "mitul" lui Hristos cel înviat din morți le este indiferent, altfel ar şti că Fiul lui Dumnezeu nu vindeca altfel "decât cu Cuvântul": "Crezi tu că pot eu face lucrul acesta?" "Cred, Doamne!" Şi în clipa următoare orbii vedeau şi ciungii îşi luau patul pe care zăcuseră şi umblau; epileptici şi posedați:"isterici", Dle N.M., se vindecau datorită credinței lor, iar Domnul avea grijă de fiecare dată să insiste: "Credința ta te-a vindecat."

Dar avem oare dreptul să ne băgăm în discuție fără credință? Refuzând, chiar astfel, harul Domnului, şi tocmai acum, când afară plouă şi plouă şi plouă, iar apele au înghițit deja o bună parte din țărişoară; căci nimeni nu se roagă cu inima, cei mai mulți şoptim rugăciuni numai cu buzele, sau nici atât. Ori, şi mai rău, tocmind rugăciunea pe bani, fără credință!

Ajută-ne Doamne să trecem acestea, reîntocmindu-ne cu mitul credinţei eterne, şi-n arderea lui deopotrivă cu postul şi rugăciunea sfinţită, cum ştiau să o facă bătrânii din basmele "vârstei de aur" a lumii.

Dar înapoi în poveste – azi cine mai citeşte?!

Farfuridiada
(pamflete retro-active)

Sub ochii noştri tot mai ostenţi de lehamite, o nouă retorică „ a maselor" propune întrebări din ce în ce mai neliniştitoare: „Oare chiar nimeni nu mai iubeşte ţara aceasta?" Cine ni sunt „comedianţii": noii Caţavenci şi Farfurizi? Ce i-a trebuit „ţării acesteia" să se prăbuşească într-atât; cine a dus-o spre autoanulare, prin autocompătimire neghioabă, scoţând-o din ale ei, şi trimiţând-o în lume ca pe o cerşetoare, sau şi mai rău, ca pe o infractoare? I s-a inculcat, cu program, ideea josnică a neputinţei şi practica diversiunii. „Noii conducători" imediat post-decembrişti au focalizat cu bună ştiinţă, spre vederea străinătăţii, tarele moştenite dintr-un regim politic la proliferarea căruia contribuiseră din plin.S-a „negociat" un fel de pomanageală, ca să trecem pragul unei alte tranziţii; însă spre ce anume nu s-au ostenit ei să ne spună, până nu ne-au deschis ochii alţii! Nu s-a vorbit clar în 17 ani, câţi au trecut de la înlăturarea lui N. Ceauşescu şi a soţiei sale de la conducerea României, de programe ferme şi punctuale, de antrenarea populaţiei în refacerea ţării; s-a tras mâţa de coadă şi s-au tras sforile pentru crearea unei alte suprastructuri de „panglicari", „măşti cu toate de renume în comedia minciunii", folosind vechi tradiţii politice spre a le compromite, doar doar se va salva „socialismul real". Nici măcar liberalul criticat de Eminescu nu a mai fost acelaşi liberal provenit din vechii paşoptişti; retorica lui a căzut atât de tare, încât ţi se face milă amestecată cu greaţă, să-i vezi pe unii liberari de azi cu-n ochi „înainte" la afacerile lor dubioase, şi cu-n gând de fugă înapoi la remorca fostului partid comunist, reciclat din deşeuri, într-o jalnică social-democraţie de bâlci şi de scandaluri. „Dintr-aceştia ţara noastră îşi alege astăzi solii!/ Oameni vrednici ca să şază în zidirea sfintei Golii,/ În cămeşi cu mâneci lunge şi pe capete scufie,/ Ne fac legi şi ne pun biruri, ne vorbesc filozofie./ Patrioţii! Virtuoşii, ctitori de aşezăminte,/ Unde spumegă desfrâul în mişcări şi în cuvinte,/ Cu evlavie de vulpe, ca în strane, şed pe locuri/ Şi aplaudă frenetic schime, cântece şi jocuri…/Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi/ Să ajungă-a fi stăpână şi pe ţară şi pe noi!/ Tot ce-n ţările vecine e smintit şi stârpitură,/ Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,/ Tot ce e perfid şi lacom, tot Fanarul, toţi iloţii,/ Toţi se scruseră aicea şi formează patrioţii,/ Încât fonfii şi flecarii, găgăuţii şi guşaţii,/ Bâlbâiţi cu gura strâmbă sunt stăpânii astei naţii!" Eminescu îşi susţinea discursul pamfletar pe teza esenţială a unui naţionalism în multe

privinţe azi depăşit. Un naţionalism devenit totuşi materie primă şi „marfă” chiar celor vizaţi mai sus. Cine sunt „conservatorii” de azi din politica românească? Dar mai ales ce „conservă” ei: fosta Securitate şi „Averea Diavolului”?! Cine face spume la gură sub retorica unei „Românii Mari”, pentru care nu s-a clintit o piatră spre reaşezarea istorică a marelui proiect, aflat şi azi în praful şi-n pulberea unor gâlceve de mahala, sub-urbane? S-a strecurat printre ei vre-o rudă săracă cel puţin de Memorandişti, vreo replică palidă a fauritorilor din veac ai România Mari?! Parlamentul de azi al României post-decembriste, şi post-aderare încă la Uniunea Europeană, menţinându-se în termenii „Maidanului cu dragoste” interbelic, al unui G.M. Zamfirescu, romanicer ce propunea „mediul de lături şi insalubrităţi” al mahalalei bucureştene „vrând să dea un mare tablou de umanitate” (G. Călinescu). „Sunt aici covrigari, cismari, tâmplari, cheferişti, hamali, ex-puşcăriaţi, ţigani.” Extrapolând, nimic din aceste categorii nu lipsesc din parlamentul de azi, chiar dacă cinstiţii „cismari, tâmplari, cheferişti şi hamali” sunt reprezentaţi de fiii lor, licenţiaţi mare parte pe puncte, în universităţile comuniste, unde s-au şi format ca politicieni „de viitor” la UTC şi UASCR! „Uteciştii de azi comuniştii de mâine”… deveniţi prin sincopă istorică a comunismului, capitaliştii rinocerizaţi ai noii dezordini naţionale…

Astăzi ne confruntăm cu o reală criză de patrotism şi nu e nou faptul că ea e alimentată de politicienii ultimului val. „Sistemul ticăloşit” îşi dă mâna cu „Soluţia imorală” punând la cale să-l suspende pe „preşedinte jucător”, insubordonat lor, şi cu un discurs atipic faţă de bălmăjeala bătrânului „Farfuridi” - cel cu trei mandate de preşedinte, de chix şi de nix. E scos la înaintare un nou Farfuridi, cu un discurs hăpăit şi resentimentar, căci ros de orgolii şi nul ca talent politic. Vechiul Farfuridi e conştient de altfel că noul Farfuridi e un „prostănac”! Condamnarea comunismului , ca fiind „un regim criminal şi ilegitim”, de jucătorul preşedinte, asemănat nu întâmplător de unii cu prinţul Henry de Wales, aventurosul prieten al lui Sir Falstaff, Poins, Mistresss Quickly, fiul regelui Henric al IV-a al Angliei, unul din personajele dramei lui Shakespeare Henric al IV-lea, dar neconvertit ca acela total încă la ordine, după preluarea puterii, adună din nou toate deşeurile politice reciclate în succesivele guvernări „feseniste”; şi le regrupează urgent, într-o previzibilă simbioză „placentară”, i-am zice, trăgând semnalul de alarmă al diversiunii; „eminenţe” juridice staliniste interpretează Constituţia ţării ca pe un text tradus din limba malgaşă; ei vor în continuare la Cotroceni un preşedinte împăiat, sau cel puţin gonflabil, după interese, care să-i cheme din când în când la Palat, să-i consulte de ochii lumii, ori să-i decoreze pentru prostie.

Toată ura spurcată, concentrată împotriva lui Traian Băsescu „pentru că nu tace din gură” , toată sila lor, adunaţi fir cu fir din dosarele fostei Securităţi, şi din paginilie encomiastice închinate lui N. Ceauşescu şi savantei sale, nu se mai teme , în furia oarbă şi incoerentă ce i-a cuprins, nici de popor şi nici de legea lui Dumnezeu. Fostul marinar devenit preşedinte trebuie să plătească mai ales pentru discursul dezinhibat, emancipat de jalnicul limbaj de lemn al trecutului, dar mai ales pentru simpatia populară, care le înfierbântă invidia Farfurizilor. „Patrihoţii” lui Caragiale, „fonfii şi flecarii lui Eminescu” din lojele unui „naţionalism” de mahala, azi, induc de-a dreptul în comedia domnului Caragiale „O scrisoare pierdută”, mai ales după consumarea episodului „bileţelului roz” al preşedintelui jucător ,din politica de culise actuală , şi-a minciunicilor publice ale unui prim-ministru - leit personajul Tipătescu, până la un punct, din opera citată; din care citäm ca stil de politică şi pamflet retro, în imediata actualitate, următoarele:

„ CAŢAVENCU (batjocoritor): Să vedem opinia lui d. Farfuridi (Trahanache clopoţeşte) FARFURIDI *(emoţionat şi asudând*) Atunci, iată ce zic eu, şi împreună cu mine (*începe să se încece*) trebuie să zică asemene toţi acei care nu vor să cază la extremitate (*se îneacă mereu*), adică vreau să zic, da, ca să fie moderaţi…adică nu exagerаţiuni!…Într-o chestiune politică…şi care, de la care atârnă viitorul, prezentul şi trecutul ţării…să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte (*se încurcă, asudă şi înghite*) încât vine aici ocazia să întrebăm pentru ce?…da…pentru cine?…Dacă Europa…să fie cu ochii aţintiţi asupra noastră, dacă mă pot pronunţa astfel, care lovesc soţietatea, adică fiindcă din cauza zguduirilor…şi…idei subversive…(*asudă şi se rătăceşte din ce în ce*) şi mă-nţelegi, mai în sfârşit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact…vreau să zic într-o privinţă, poporul, naţiunea, România…(*cu tărie*) ţara în sfârşit…cu bun simţ, pentru că Europa cu un moment mai înainte să vie şi să recunoască, de la care putem zice depandă …(*se încurcă şi asudă mai tare*) precum, - daţi-mi voie – (*se şterge*) precum la 21, daţi-mi voie (*se şterge*) la 48, la 34, la 54, la 65, la 74 asemenea şi la 84 şi 94, şi eţetera, întrucât ne priveşte …pentru ca să dăm exemplu chiar surorilor noastre de ginte latină însă!"

Acest gen de discurs electoral, uşor de plasat între lideri ca Geoană şi Vadim, inclusiv Tataie Felix, alias Voiculescu, au de obicei aceeaşi finalitate ilară şi aceeaşi „apoteoză" ca-n Caragiale *(O scrisoare pierdută*, Actul III, scena I): „Din două-una, daţi-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! Dar să nu se schimbe nimic; ori să nu se revizuiască, primesc! Dar atunci să se schimbe pe ici pe acolo, şi anume în punctele esenţiale…Din această dilemă nu puteţi ieşi…Am zis!" Ei fac în politica prezentului *un Farfuridi la cub*! Citită cu toată atenţia tirada de mai sus se regăseşte în cei 17 ani de stagnare de până la condamnarea făţişă a comunismului şi deschiderea pe scară largă a dosarelor Securităţii. O duşmănie oarbă fierbe cazanul la Bucureşti. Este în toate o ură ce perpetuează conceptul marxist-leninist al „luptei de clasă", şi-n fruntea tuturora, din spate, bătrâni bolşevici cu dinţii clănţănindu-le în proteze nu tac, până cînd pământul acestei binecuvântate ţări nu-i va tăcea el, de tot, înghiţindu-i, sau focul de gaz metan al arderii de tot „ateist-ştiinţifice"…Iar *Farfuridiada"* continuă…

ZIUA ADERARII: SAU DESPRE INTRAREA ROMÂNIEI ÎN EUROPA PE DREAPTA…

Ni s-a părut bizar, dacă nu simptomatic, că la manifestaţiile din 1 ianuarie a.c., dedicate integrării României în UE, forţele politice de stânga s-au remarcat printr-o strălucită absenţă…Să fi fost un boicot regizat, sau teoria caltaboşului neterminat, din farfurie, de la revelioanele organizate de baronii din teritoriu, la care luaseră parte şi liderii maximali ai opoziţiei?! Altfel, stânga sau dreapta, pentru oamenii de cultură, oricum echidistanţi politic, ar trebui să fie egale, cel puţin ca şanse. Omagiul preşedintelui Traian Băsescu, adresat „tuturor Românilor" îi va fi cuprins, cel puţin ca idee, şi pe cei de la stânga; noi l-am primit ca atare: „Voi, toţi Românii, aţi readus ţara în Europa!" Dedicăm paginile primului Supliment Cultural, din noul an, Anul Unu al

Aderării, şi Reintegrării României pe Continentul Civilizaţiei şi Culturii, tuturor Românilor, oriunde ei s-ar afla! Sperând, totodată, ca Românii din România, să nu mai fie interceptaţi, cum ar fi spus altă dată Emil Cioran, de la Paris, ca trăind „ în paralel cu lumea”! Fireşte că nu ne facem iluzii: Românii au de parcurs, abia de aici înainte, un drum greu, dar nu imposibil. Dacă vor şti să-şi păstreze fruntea sus, să fie mai uniţi, în fine, şi să nu abandoneze de la principalele repere ale identităţii lor inconfundabile. Ţara care în estul Europei, şi sub presiune istorică a trei imperii disjuncte, a ştiut să-şi ocrotească cel puţin limba, şi să şi-o dezvolte mai ales din fondul ei de bază, latin. Poporul care şi-a păstrat şi ocrotit cântecele de alean şi de dor, forţa şi temperamentul lor, unice. Selecţia subiectelor din acest număr al Suplimentului, veţi observa, poate, că are, chiar de aceea, un tâlc anume…

Două stări de lucruri

1. CULTUL ŞI SUBCULTURA

După 17 ani de la asasinarea lui Nicolae Ceauşescu şi a soţiei sale, în urma sentinţei unui tribunal improvizat într-o cazarmă de la Târgovişte, pe formula „tribunalelor poporului”, aduse din Uniunea Sovietică odată cu tancurile şi comuniştii, mai mult sau mai puţin autohtoni, o casă de filme britanică ne-a făcut cadou un film despre Ceauşescu, dintr-o serie de *Biografii* ilustre, de dictatori, sau şi de alte figuri istorice, care continuă să neliniştească memoria popoarelor şi a istoriei lor. Ceauşescu, văzut de britanici, a fost, în concluzie, ultimul mare tiran, dar şi un personaj istoric lipsit de noroc. Născut într-o familie săracă, şi dintr-un tată beţiv, avea să primească a doua oară în familie, la starea civilă, patronimicul Nicolae, căci înaintea sa a mai existat un fiu al lui Andruţa Ceauşescu din Scorniceşti, cu acelaşi nume. Lansat, în viaţa civilă, cu această ambiguitate, seria de ambiguităţi, sau chiar de diversiuni biografice, îl vor servi, până la asumarea puterii depline în stat, ca om politic comunist, şi instaurarea dictaturii proprii. Din acel moment Ceauşescu a devenit România şi România a fost confundată, adesea intenţionat, cu Ceauşescu. Nimeni nu a mai mişcat în front, marele anonim ajungând să controleze totul, cu ajutorul unui imens aparat represiv, creat pe structura imensei sale suspiciuni, proprie, în secret, naturilor complexate. Dar Ceauşescu, fără a-l fi citit pe Nietzsche, îşi însuşise ca nimeni altul, una din maximele filosofului, şi cu asiduitate o aplica: „ Ca să poţi stăpâni, stăpâneşte-te!” Lipsit de prieteni, el şi-a concentrat întreaga încredere şi afecţiune, mai ales după „defecţiunea Pacepa”, într-o singură femeie, care a fost să fie cea mai proastă alegere, în primul rând pentru ţara pe care a stăpânit-o ca un monarh absolut, timp de un sfert de secol. Biografii britanici concluzionând, în flagrant, pentru mulţi dintre românii care au ajuns să-l urască cu disperare, că Nicolae Ceauşescu a avut un real talent de conducător, pe care l-a folosit, din păcate, atât de prost. Aprecierea „vicleanului Albion”, venită la numai câteva zile, în luna decembrie, de la condamnarea oficială a comunismului, şi implicit a regimului dictatorial ceauşist, în Parlamentul României, prin vocea preşedintelui ţării noastre, le ridică mingea la plasă nu doar nostalgicilor, dar mai ales extremiştilor, care, prin vocea unui C.V. Tudor s-au agitat, făcând un întreg bâlci, pe fondul discursului prezidenţial, şi

strigând, pentru a se auzi, până-n Albion, şi mai departe chiar, în lumea întreagă, că „Nicolae Ceauşescu a fost un mare conducător al poporului român şi un neîntrecut patriot". Dacă „patriotism" înseamnă bâlciul făcut de senatorul C. V. Tudor, în complicitate asumată de el, cu preşedintele senatului, N. Văcăroiu, atunci este limpede, că rădăcinile subculturii, care a cuprins întreaga societate românească, după căderea dictaturii comuniste, şi asasinarea „marelui patriot" N. Ceauşescu, stau chiar în cultul personalităţii lui, confecţionat la grămadă, de adulatorii şi linguşitorii de serviciu, ai „Geniului Carpaţilor". Faptul că „în democraţie" are voie să spună oricine ce vrea, şi de fapt nu-l ascultă nimeni, şi să se poarte cum îi vrea muşchii, a dus la o încăierare unanimă, nu numai proşti cu proşti, dar şi proşti cu deştepţi, cum s-a văzut din sinistra întâmplare de la parlament, când loja elitelor româneşti, „oficiale" cumva, Pleşu & Liiceanu & Patapievici, a fost ameninţată direct cu aruncarea peste bord. Şi în vreme ce Patapievici, direct altercat, ca fiind un „limbric nenorocit", se alarma pe bordura lojei, trimiţând S:O:S. aleşilor ţării, de la parter, să facă ceva, pentru restabilirea ordinii, parlamentarii de jos îl asigurau, cu umor grosier, dar în complicitate cu agresorul, de fapt, să nu se teamă, căci de vor fi aruncaţi jos de Vadim, îi vor prinde în braţe ei.

Am rămas, după Ceauşescu, o lume lipsită de orice criterii morale în primul rând. Dezbatem în lungi, şi de la o vreme plictisitoare emisiuni, tarele dictaturii comuniste, şi îndeosebi ceauşiste, dar cu cât ne îndepărtăm mai mult de „epoca de aur", cu atât mai evidentă ne apare „epoca de rahat" ce i-a urmat, criptocomunistă, în care noii conducători, comparaţi cu înaintaşii tocmai debarcaţi, au reieşit a fi un fel de „nechezol" faţă de cafeaua arabică. Aşa încât nu ne miră aprecierea „vicleanului Albion", în postumitatea celui pe care însăşi regina Marii Britanii îl plimbase prin Londra, în caleaşca ei aurită. Ceauşescu a murit „*demn"*, după cum s-a subliniat şi în această „biografie", neutră, nepartizană, cu o singură dorinţă, de-a fi executat alături de marea lui iubire, Elena, devenită mai mult decât regină, aşa cum îi promisese, când a încoronat-o regina balului, într-o sală de cartier, din tinereţea lor („Te voi face o adevărată regină" ar fi spus N. Ceauşescu atunci), căci devenise în timp şi „savantă de renume internaţional".

Pe timpul lui Ceauşescu, vrem nu vrem, cultura e existat şi a rezistat, cu rezultate surprinzătoare, chiar admirabile, în timp ce după căderea sa, adevărata cultură a fost şi mai este încă sufocată de succesivele valuri de subcultură, de analfabetism la propriu, ale divertismentului suburban, ale pornografiei şi imposturii. Privim lucrurile fără nici o nostalgie dar cu luciditate. Rămân în continuare amestecate libera cugetare şi credinţa în Dumnezeu, însă declicul în mărturiile unor creştini declaraţi ca atare, îl face un ateism tulbure, în timp ce vajnicii comunişti de ieri, azi se abjură de la marele „ideal", din pâinea şi untul căruia s-au hrănit toată viaţa lor, lipsită de griji materiale: a se vedea şi Ion Iliescu, sau însuşi Vadim Tudor, declaraţi în ultima oră, când cercul s-a strâns, şi funia acuzaţiilor, din tot mai diverse surse şi documente, le ajunge la gât, ca fiind şi ei abuzaţi de acelaşi regim, deveniţi acum, de nevoie, „naţionalişti luminaţi", pe fondul rămăşiţelor unui comunism gregar şi agresiv. A fost o lume, nu atât „fără lege", comunismul, cât, mai ales, fără nici un dumnezeu. Iar diavolul nu a fost niciodată un „anti-talent". De ce nu am putut *noi* stabili adevărul, despre Acela pe care ajunsesem, unanimi, să-l urâm, şi care şi azi ne face coşmare, când retrăim ultimii ani ai dictaturii sale?! Pentru că el a rămas în fiecare din noi, în pornirile noastre inexplicabile, adesea, sau chiar în subconştientul colectiv al unei umanităţi încă grav debusolate. „Ceauşescu n-a murit/ Istoria ne-a păcălit/ Noi suntem viii şi morţii/ Ceauşescu suntem toţii…" spune un hit post-ceauşist, al Adei

Milea, devenit folclor, şi cântat în pieţe publice. Seamănă puţin şi a Păunescu, întors pe dos şi reşapat, dar nu şi a Vadim. Dar atunci când unii anti-comunişti, fii ai foştilor activişti de partid, cer, în disperare, „dezmembrarea" unui partid, la comandă, fie acela chiar P.R.M., fie condus, în delir, încă, de un excentric, scăpat de sub orice control, ne întrebăm, în mod firesc, ce argumente *democratice* le dă dreptul s-o facă?! Extremele politice nu cumva se atrag, într-un joc periculos, emoţia şi temperamentul elitelor?!.

2. CULTURA „FECALEI"

Într-un eseu cu titlul „Patapievici şi România", publicat de Ruxandra Cesereanu în România liberă/ 29 decembrie 2006, sunt rezumate şi comentate cele 4 scrisori adresate de H.-R. Patapievici lui Alexandru Paleologu, în anii 90/91, în care noul „gânditor" şi „ideolog", pe urmele lui Cioran, spune eseista, fixează un „portret-robot" al poporului român abia ieşit de sub dictatură. Nu insistăm cât şi cum şi pe ce plaje emoţionale a scandalizat „noua gândire" despre poporul român a lui H.-R. P. Spicuim, totuşi, pe urmele eseistei, câteva aprecieri ale filosofului „nevindecat" de poporul român, căruia era obligat să-i îndure teroarea, la numai câteva zile de la izbucnirea frenetică, la Bucureşti, a fenomenului Piaţa Universităţii, cea mai vie pată de culoare din epoca post-decembrisă, a aceluiaşi popor român, în care Dl. Patapiecvici „crezuse pătimaş până în 1984 şi în care continuase să creadă şi să spere până în 1990". Când, deodată, „complexul consensului pângărit" îl face să-i fie ruşine că este român iar asta „îl înfurie" şi-l aţâţă. „Preţuiesc mai mult România decât pe români, care mă exasperează"; România după 1989 se aruncase din nou la „groapa de gunoi a istoriei". Acesta ar fi „preambulul" din prima scrisoare adresată lui Al. Paleologu. A doua scrisoare, intitulată „Genitaliile puterii"/ 24 aprilie 1990, la numai 2 zile după naşterea, cum spuneam, a fenomenului Piaţa Universităţii, Dl. Patapievici vedea în Români „nişte sub-oameni, făpturi terimorfe, parcă neterminate de Dumnezeu, necreate până la capăt, populând o deloc pitorească Curte a miracolelor" (scrie eseista de la Rom. Liberă…)…"cu un psihic pe măsură, decăzut şi viciat până la ultimul strat interior; etica românilor nu există („neant etic" o numeşte noul „filosof"): „Suntem un popor cu substanţă tarată. Oriunde te uiţi, vezi feţe patibulare, ochi mohorâţi. Maxilare încrâncenate, feţe urâte, guri vulgare, trăsături rudimentare, o vorbire agramată şi bolovănoasă…tonul geme de laşitate şi ticăloşie, de vanitate şi egoism meschin, de invidie joasă şi delaţiune lipsită de remuşcări, de îngâmfare şi bârfă; un neam flecar şi lipsit de Dumnezeu…nerâvnitor la sfinţenie şi agramat în grandoare, arhitect al mirării calpe şi înjosit de vanităţi pe care, sclavi servili, nu le-am putut legitima decât prin atentat, ultraj şi minciună…popor urgisit nu prin soartă ci prin mediocritatea sa…un hârdău de Fecale Supurând Nestinsa Putoare…metastază otrăvită…lupanar de lumpeni…cocârjat de servilism, încovoiat, reptileean" -, asta în timp ce la Piaţa Universităţii, acelaşi Popor Român, scăpat din lanţuri striga „Jos comunismul!", scandând în genunchi rugăciunea domnească „Tatăl nostru", şi avertizând, într-o frenezie, muzicală, simfonică prin amploare: „Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm acasă, până nu

vom câştiga libertatea noastră"…"Cine suntem?" se intitulează a treia scrisoare a lui Patapievici către Al. P. din 21 iulie 1991. „Românii sunt deja una cu cancerul care îi roade… românul în sine „se complace în pestilenţă şi în spurcare…rămânând captiv în nemernicie"…şi-n… „propagarea fecalei"…"o curvă" a istoriei sale fiind… De-aici înainte, în scrisoarea a patra/ 12 august 1991, „filosoful", iniţiindu-şi, în fine, *noul limbaj,* faţă de care Cioran din „Schimbarea la faţă a României" (citat de eseistă) rămâne, oricât de vehement va fi fost el însuşi, cu conaţionalii săi dinaintea dezastrului comunist…şi în perspectiva venirii la putere a unui regim legionar, un pudic. Patapievicvi scrie în schimb nonşalant şi-n…"cunoştinţă de cauză": „Privit la razele X, trupul poporului român abia dacă este o umbră: el nu are cheag, radiografia spaţiului mioritic este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără şira spinării. Toată istoria, mereu, peste noi a urinat cine a vrut. Când i-au lăsat romanii pe daci în formula hibridă strămoşească, ne-au luat la rând slavii: se cheamă că ne-am plămădit din această clisă, daco-romano-slavă, mă rog. Apoi ne-au urinat la gard turcii: era să ne înece, aşa temeinic au făcut-o. Apoi ne-au luat la urmă ruşii, care timp de un secol şi-au încrucişat jetul cu turcii, pe care, în cele din urmă, având o băşică a udului mai mare (de, beţiile…) i-au dovedit. Noi ne-am semeţit puţin între 1866-1940, cu intermitenţe, apoi iar ne-au luat."

Noua „teorie a istoriei" noastre e gata şi maestrul pestilenţei mulţumit. După dânsul au venit istoricii calificaţi „ pe bucăţele" care au făcut praf manualele cu voievozi şi eroi autohtoni. Cel puţin Cioran mai apucase să-i dorească României „istoria Franţei şi populaţia Chinei"…Patapievici nu ne doreşte nimic altceva decât „fecala"…şi…urinarea străinului la gard…Din ce „puţ al gândirii" (vorba Caţavencilor), sau ce sămânţă a germinat în sufleţelul patapeviciat…atâta ordură e greu de presupus dar nu imposibil…

Nu ştiu cum veţi simţi Dvs. acum, când frenezia i-a cuprins din nou pe Români, odată cu aderarea ţării lor la UE, dar ce am simţit noi recitind, din eseul Dnei Cesereanu, puseul de „iubire" faţă de „poporul său", al lui H.-R. Patapievici, adunat în cartea "Politice" (aflată la a treia ediţie! He, he!…) nu vă putem spune…Doar atât observăm: că „puturoşenia" românească i-a făcut rost, după 15 ani de pestilenţă, magistrului Pata… de un Institut Cultural, din care să-i propage valorile, lăsând la o parte patologia, măscările şi „teoriile" insalubre, la adresa biet Poporului Român, „cocârjit" într-atât de istorie. Va şti „magicianul P.", acest Harry Potter româno-sceptic, să transforme „un cur" într-o inimă vie şi vibrantă, cum, de altfel, noi am crezut, dintodeauna, că bate în pieptul Poporului Român, chiar şi-n clipele lui de grea cumpănă? Până la proba contrarie, ar fi să-l preluăm pe Ion Barbu, din epigraful, cu un vers din *Ulalume*, de Edgar Allan Poe, la cunoscuta diatribă „Poetica domnului Arghezi": „Cu încruntare mă-ndoiesc de acest astru." (*Sadly this I mistrust*. engl.) Fără a fi neapărat, dar nu şi fără motiv, „pamfletari" şi noi".

UT PICTURA POESIS. GALERIA NATIONALA

Nicolae Grigorescu la Agapia

Vom începe din acest număr al Suplimentului Cultural să prezentăm mari pictori, sculptori şi graficieni români, prezenţi în Galeria de Artă Românească Modernă a Muzeului de Artă al României din Bucureşti. Va fi o replică, sau corespondenţă, a rubricii Clasicii noştri, în care de câţiva ani buni prezentăm mari scriitori români din toate timpurile, unii înscrişi cu litere de aur în istoria literaturii. La fel vom proceda cu artiştii plastici, şi nu întâmplător începem cu Nicolae Grigorescu, iar ca eveniment de actualitate, cu sculptorul Constantin Brâncuşi. Fără a putea cuprinde într-un succint eseu toată viaţa şi opera unui artist, ne vom opri cu precădere asupra unui episod crucial din cariera sa, dar cu bătaie lungă până în prezent. Nicolae Grigorescu (1838-1907) este pictorul clasic care va face şcoală şi epocă în arta românească din a doua jumătate a sec. XIX şi începutul sec. XX. Este de altfel primul mare clasic al picturii româneşti, sau chiar "pictorul naţional" – corespondent al lui Eminescu în poezie, deşi ca expresivitate şi "dulceaţă" a culorii, şi mai aproape de Eminescu va fi, la vremea sa, Ştefan Luchian născut ca şi Eminescu în Nordul Moldovei şi-n binecuvântatul "triunghi de aur" al genialităţii româneşti, care-i cuprinde, deopotrivă, pe Eminescu, Iorga, Enescu, Luchian, iar asta numai în artă şi literatură.

Revenind la Nicolae Grigorescu, născut într-un sat din zona colinară, subcarpatică, va fi nevoit să se mute cu numeroasa şi nevoiaşa sa familie la Bucureşti, unde va începe să picteze de la 10 ani, ca ucenic al unui pictor ceh, Anton Chladek, în atelierul căruia se exersează în tehnica picturii religioase de stil neoclasic. Primele icoane pictate le vinde în târg la Obor, ca să-şi ajute familia, prima emoţie i-o produce mamei sale, cu aceşti bani curaţi, câştigaţi la o vârstă atât de fragedă. Până când va pleca la studii la Paris , cu o bursă obţinută prin sprijinul lui Mihail Kogălniceanu, va avea experienţa pictării unor biserici şi mănăstiri: Băicoi, Căldăruşani, Zamfira, Agapia. Ne vom întoarce la momentul Agapia, dar înainte de el vom completa, pe scurt, biografia marelui pictor,

cu studiile de la Paris (1861) din atelierul lui Sebastian Curnu, dar şi cu studiile din muzee, unde va face copii după opere ilustre de Rembrandt, Rubens, Salvator Rosa, Poudhon şi Gericault, în efortul e a depăşi academismul neoclasic al maestrului de atelier S. Cornu. În 1983 se alătură Şcolii de pictură de *plain-air* de la Barbizon, admirând noii maeştri –Diaz de la Pena, Theodore Rousseau, Camille Corot şi Gustave Courbet. Este atras şi mai mult de arta peisajului, având vii în memorie mirificele peisaje ale ţinutului natal.

Întors în ţară va însoţi cu prilejul Războiului din 1877/ Războiul de Independenţă, Cartierul general al armatei române, pictând *după natură* scene de luptă şi chipuri semnificative din marea confruntare, alături şi de alţi pictori precum Carol Popp de Szathmary, Sava Henţia şi G.D. Mirea. Participase deja cu succes la Expoziţia artiştilor în viaţă din 1870, la care va fi prezent, periodic, cu noi lucrări şi un tot mai mare succes. Va reveni totodată, şi din ce în ce mai des, în Franţa, dar nu numai la Barbizon, ci şi în Bretania, unde va picta scene din viaţa vechiului orăşel Vitre.

Însă Grigorescu se va afirma ca pictor naţional, acasă la el, devenind principalul interpret, prin arta sa, nu numai al peisajului, dar şi al sufletului românesc, pictând ciobani şi ţărăncuţe, copii, colţuri din natură, celebrele care cu boi, în culori luminoase, fluide, fulgerate de aripa geniului său, atât de sugestiv şi particular. Aceste lucrări fac parte, în prezent, cele mai multe, din patrimoniul Muzeului Naţional de Artă al României, unde există o sală, sau secţiune N. Grigorescu. Însă cel mai viu şi mai vizitat Muzeu Grigorescu se află pe pereţii Mănăstirii Agapia din Moldova, ţinutul Neamţ, şi-n Muzeul de aici.

Grigorescu avea 20 de ani şi picta în vara anului 1858 icoane la Mănăstirea Neamţ. Tot atunci se afla în restaurare Mănăstirea Agapia din apropiere, şi căzându-i în mână o icoană pictată de Grigorescu, maica stareţă Taveta Ursache îl pofti să dea o probă, pentru a zugrăvi pereţii bisericii "Sfinţii Voievozi" de la Agapia. Nicolae Grigorescu pictă atunci Icoana Maicii Domnului, care azi se află în sala a doua a Muzeului Mănăstirii. Va rămâne la Agapia patru ani (1858-1862) realizând, de fapt, un capitol semnificativ, primul capitol din vasta sa operă. În angajamentul (contractul) semnat (el se află azi în Muzeul Mănăstirii Agapia) tânărul Grigorescu se obligă să picteze "cu mâna mea şi cu cele mai bune vopsele, silindu-mă a face istorie completă, după Sfintele Scripturi". Şi va reuşi cu brio, realizând, programatic, deşi *avant la lettre*, căci înainte de Paris, o *europenizare* a imaginii picturale, translând din bizantinismul de secol XVI - aşa cum "înghețase" acesta în pictura murală de la mănăstirile Voroneţ, Humor, Moldoviţa sau Sucevița, într-un neoclasicism, foarte apropiat de pictura Renaşterii şi marii ei maeştri: Rafael, Leonardo Da Vinci, Tizian. De altfel câteva tablouri de la Agapia sunt puse direct sub influenţa acestora: "Îngerul părăsindu-l pe Tobie" este direct inspirat de Rembrandt, iar "Punerea în mormânt a Mântuitorului" de Tizian. Pe zidul de nord şi de sud ale naosului bisericii pictate de Grigorescu se află două portrete de sfinţi militari, Theodor şi Eustaţiu, unul dac, celălalt roman, ilustrând, în acest fel, cele două simboluri ale originii noastre. Patriotismul îi va modela gândirea plastică, şi, precum Eminescu în poezie, N. Grigorescu în pictură, nu va conteni să-şi exceleze neamul şi datina, natura patriei, bunul simţ şi generozitatea românilor.

"Sfinţii lui Grigorescu sunt vii, va scrie poetul Alexandru Vlahuţă, în monografia ce i-a dedicat-o încă din timpul vieţii marelui pictor, omeneşte vii, şi destul de sfinţi, prin expresia de bunătate, de îndurare şi evlavie pe care pictorul a ştiut să le-o dea, fără să-i

desfigureze, fără să-i bizantinizeze prea mult, înțelegând instinctiv că un sentiment ceresc nu poate decât să înfrumusețeze o figură omenească". De altfel, pictorul a folosit pentru a picta icoanele sale, modele vii, alese dintre preoții slujitori ai bisericii, călugărițe, țărani şi copii din satul Agapia.

La rândul său, pictorul va mărturisi: "Pentru mine sfinții erau vii, stam cu sfială înaintea lor şi eram încredințat că şi ei se uită la mine, mă aşteptam să-i aud vorbind, să-i văd mişcându-se, ridicând mâna să mă binecuvânteze." Iată sacralitatea, adevărata sacralitate a artei, despre care s-a făcut şi încă se mai face atâta caz; iată sfințenia ei – Arta ca rugăciune şi benedicțiune.

Nu mai puțin de 17 tablouri de Nicolae Grigorescu se află şi azi la Mănăstirea Agapia, cu scene din Vechiul dar mai ales Noul Testament, icoane înfățişându-l pe Mântuitorul Hristos şi Maica Lui Sfântă, din turla biserici până jos pe pereții laterali, de la altar până în naos, iar unele în muzeul aferent, al cunoscutei mănăstiri de maici din Moldova. Un muzeu viu şi cercetat zilnic de sute şi mii de vizitatori din țară şi din toată lumea. Ca şi sfinții săi, a rămas printre ei viu şi el, artistul dăinuie la Agapia mai aproape de oameni, mult mai aproape, desigur, decât în asepticul spațiu muzeal, academizant chiar când e public, de la Muzeul Național din Capitală.

Ştefan Luchian: modelul cristic în Artă

În numai trei ani, din 1898 la 1901, viața pictorului Ştefan Luchian ia o întorsătură neaşteptată, dramatică, de nu chiar tragică: „infecția latentă, pe care pictorul o contractase probabil la Paris şi o consolidase apoi prin spațiile eleusine ale Bucureştilor, izbucneşte devastator, ca o inflamație cu accese la gât, şi îl ține la pat mai bine de trei săptămâni. În primăvara anului următor, suferă prima recidivă, i se scoate la vânzare casa de pe Kiseleff şi ratează definitiv proiectul matrimonial cu Cecilia Vasilescu. Participă, însă, cu două uleiuri şi cinci pasteluri la *Expoziția artiştilor în viață,* iar dintre pasteluri, două îi sunt selectate pentru *Expoziția Universală de la Paris,* care se va deschide în anul 1900. Acest an va fi, de altminteri, unul foarte fertil pentru fenomenul artistic românesc şi unul semnificativ pentru Luchian. Acum se concretizează participarea sa la marea expoziție de la Paris, apare revista „Ileana", cea mai importantă şi mai spectaculoasă dintre publicațiile de acest tip de la noi, în redacția căreia lui Ştefan Luchian îi revine responsabilitatea artistică – de altfel, coperta primului număr este realizată în stil Art Nouveau, chiar de el -, aşa cum cea literară îi revenea unui alt spirit Art Nouveau, poetului Ştefan Petică, cel specializat în arabescuri florale. Tot acum, la Ateneu se deschide o importantă expoziție Grigorescu, iar acest eveniment va consfinți cota maximă a gloriei celui mai admirat şi mai iubit dintre artiştii români din toate vremurile. Deşi în plină tinerețe, abia ajuns la vârsta crucificării, Luchian se înscrie definitiv pe două trasee perfect adverse: în vreme ce biologic evoluează galopant către mortificare şi disoluție, în ceea ce priveşte energia creatoare este, cel puțin deocamdată, într-o formă jubilatorie şi explozivă." Acest fragment din biografia pictorului Ştefan Luchian, preluat dintr-un amplu documentar al criticului Pavel Şuşară, publicat în revista România literară 4/ 2006, cu prilejul împlinirii celor 138 de ani de la naşterea artistului, e în aceeaşi măsură emblematic şi, într-un anume fel, şi sintetic.

Născut la 1 februarie 1868 în localitatea Ştefăneşti, pe Prut, din Nordul Moldovei, ca întâiul fiu al maiorului Dumitru Luchian din Botoşani (fost camarad şi prieten al colonelului Alexandru Ioan Cuza, Domnul Unirii) şi al Elenei Chiriacescu din Perieţi, Ialomiţa, încă de copil viitorul artist va da semnele unei vocaţii irepresibile pentru artă, în feluritele ei forme şi conotaţii. Prima lucrare i se cunoaşte de la 16 ani, un ulei de dimensiuni modeste înfăţişând o casă, semnată Luchian Şt. Cl. III. În 1885 se înscrie simultan la Şcoala de Bele-arte din Bucureşti şi la Conservator, unde îşi alege ca obiect de studiu flautul. Câţiva ani mai târziu, la 1889, pleacă la Munchen, înscris în urma unui concurs, la Akademie der Bildenen Kunste, şi din această perioadă sunt vădite şi preocupările pentru poezie ale junelui pictor, poezia *Sub cămăşi de borangic* fiind publicată în 1890, în revista *Generaţia viitoare*. Îl admira, firește, pe Eminescu, şi la moartea poetului îi va trimite lui Titu Maiorescu, în acelaşi an 1890, al debutului său ca poet, „un portret elaborat al lui Eminescu".

Revenit în ţară va expune, la vârsta de 22 de ani, cinci tablouri la o expoziţie de grup de la Ateneu, organizată de tânăra grupare *Cercul artistic.* Apoi va pleca la Paris, unde va viziona prima expoziţie postumă Van Gogh , în cadrul *Expoziţiei independenţilor.* Luchian fusese orfan de tată la 10 ani, iar în 1992 se va întoarce la Bucureşti, să-şi înmormânteze mama. Cu banii obţinuţi din moştenirea lăsată de aceasta, va reveni la Paris, unde se va înscrie la Academia Julian. De aici înainte, exuberantul tânăr va puncta exclusiv biografia unui artist, cu alonjă de dandy şi structură solară; independent, personalist, chiar revoluţionar, în expunerile sale de la *Cercul artistic* , fiind printre organizatorii *Expoziţiei anuale a artiştilor în viaţă*, şi printre expozanţi, la *Expoziţia artiştilor independenţi*, din 2 mai 1896, al cărui manifest îl semnează alături de Al. Bogdan-Piteşti, Nicolae Vermont şi Constantin Artechino. Aici deja intersectăm fragmentul de biografie înfăţişat în debutul acestor însemnări.

Două aspecte configurează destinul acestui mare artist - nu doar continuatorul firesc al lui N. Grigorescu şi Ion Andreescu, marii săi precursori, dar stilistic, un mare înnoitor, prin receptarea nouă şi personală a realităţii. Temperamentul său liric, exuberant şi solar, nu datorează nimic nimănui, sinceritatea artistului e totală, inspiraţia îl duce direct la surse: natura, din care preia peisajul şi florile, sau figura umană în portret şi compoziţie. Acorduri cromatice preluate din arta populară românească se vor împleti cu independenţa sa creativă şi libertatea intelectuală. Şi e momentul s-o spunem, că Luchian e cel mai aproape de Eminescu, prin arta sa cât şi prin biografie. Dar „pesimismul" eminescian, din care G. Călinescu extrăgea o filozofie a prea plinului de cunoaştere şi de viaţă, în arta lui Luchian, cel ce ajunge să picteze paralizat cu pensula fixată în atele de mână, este întors aici pe reversul medaliei, într-un optimism devastator şi o iubire de om şi natură irepresibile. De aici „modelul cristic" în Artă, pe care l-am consemnat încă din titlu. Nici un alt artist, fie şi fanaticul Van Gogh, de aiurea, nu a pictat cu o înverşunare atât de nobilă, în condiţii de boală evolutivă, timp de mai bine de un deceniu.

Să-i dăm cuvântul, din nou, criticului Pavel Şuşară: „Ca o încarnare mitică a principiului creativităţii, Luchian se împuţinează organic pe măsură ce se exteriorizează şi se exprimă în ordine spirituală. Smulse parcă din propria sa existenţă (de ce şi acest *„parcă"*?!/ s.n) , ca un factor de echilibru în absolut, operele sale ţin în cumpănă entropia fiinţei sale determinate şi ireversibila disoluţie fiziologică. Imobilizat în pat în ultimii ani, cu funcţiile mecanice suspendate până în pragul încremenirii, el mai trăieşte doar până îşi vede fratele mai mic, pe Anibal, stingându-se de ftizie. Apoi, în vara lui 1916, îl urmează

şi el, cu doi ani înainte de a împlini jumătate de secol, cu alte cuvinte vârsta deplinei maturităţi. Este înmormântat în ziua de 30 iunie, la cimitirul Belu, iar în zilele care urmează prieteni precum Adrian Maniu, Francisc Şirato, Tudor Arghezi etc. îi deplâng dispariţia şi încearcă, fie şi în fugă, să-i fixeze reperele posterităţii. Abia peste opt ani, în 1924, prietenul său Virgil Cioflec va publica monografia Luchian, prima lucrare de acest fel care i-a fost închinată."

Prima dar nu şi cea din urmă. Bibliografia luchianiană, dacă ne putem exprima astfel, adusă la zi, mai cuprinde cel puţin următoarele monografii şi albume, de largă referinţă culturală şi intelectuală: Jaques Lassaigne, *Ştefan Luchian,* Bucureşti, 1947; Petru Comarnescu, *Ştefan Luchian,* Bucureşti 1956; Ionel Jianu, *Ştefan Luchian,* Bucureşti,1956; Vasile Drăguţ, *Ştefan Luchian,* Bucureşti, 1968.

Tudor Arghezi, îi va dedica o tabletă nemuritoare în care, din penumbra odăii, lângă patul de suferinţă al jertfitorului în harul culorilor, George Enescu îi va cânta o „impresie din copilărie", sau un fragment de rapsodie, fără a-şi declina cel puţin identitatea. *O umbră*...Din astfel de *umbre* s-a înălţat până la cer Pantheonul artelor româneşti, pentru care nevrednicii urmaşi ai unor Eminescu, Luchian sau Enescu, nu găsesc mijloacele, să-l materializeze într-un monument unic, în care oasele celor neadormiţi întru Artă să fie puse la un loc.

Tabloul lui Luchian: *Anemone*, din Galeria de Artă Modernă a Muzeului Naţional de Artă al României, redă parcă întocmai, lacrimile zeiţei Afrodita, prefăcute în florile cu acelaşi nume, atunci când frumosul Adonis fu răpus la vânătoare de mistreţii cumplitului Ares. Roşul lor aprins şi viu are totodată ceva din misteriosul Graal, în care se zice că s-a păstrat (se mai păstrează încă) sângele curs din rănile Mântuitorului Hristos la poalele Crucii de pe dealul Golgotei…

Constantin Brâncuşi în doua ipostaze

"Proiectul berlinez"

Marele nostru sculptor Constantin Brâncuşi (n. Hobiţa- Pestişani Gorj 1876- m.Paris 1957) ne va reprezenta ţara în "proiectul berlinez" propus Uniunii Europene de Germania: un ansamblu de personalităţi ale culturii şi artei din ţările ce fac şi vor face în curând parte din UE. România l-a propus în acest aeropag, ce va fi inaugurat la Berlin, într-un spaţiu anume acordat de guvernul german, fireşte că-n aer liber. Vor figura în busturi şi cu motto-uri din opera lor personalităţi care au dus faima ţărilor respective în universalitate, şi care au contribuit la afirmarea specificului naţional pe plan mondial. Sub bustul lui Constantin Brâncuşi va fi săpat cu litere de aur această maximă a sa: *"Să creezi ca un Demiurg, să porunceşti ca un Rege, să munceşti ca un Sclav!..."*. Cel care a înnoit substanţial Arta Lumii, autorul Rugăciunii, a Paserii Măiastre ("Eu nu creez Păsări – ci zboruri"), a Coloanei fără de sfârşit ("negarea Labyrintului"), cel care a avut curajul să spună: "Eu am făcut piatra să cânte-pentru Umanitate" – acest "prince-paysan", cum singur se denumea, care în inima Parisului emitea sentinţe morale, categorice şi definitive, din codul etic al patriei sale – România, sigur că ne reprezintă, nu doar cu cinste, dar şi cu aleasă noblеţe.

"Avem un cod civil, un cod penal şi chiar un cod comercial – de ce nu am avea şi un cod etic? Eu l-aş constitui pe bază de proverbe, dacă aş fi un cercetător al Moralei. Căci orice cercetare este o construcţie." Prin aforismele sale marele sculptor Constantin Brâncuşi devine, implicit, un cercetător al Moralei şi un constructor al ei. "Soţii să nu îşi vorbească măscări. Pe vremuri, ei nici nu se tutuiau, decât noaptea, la şira de paie, ca logodnici şi-n patul conjugal – între patru ochi şi pe şoptite. Metoda tutuielii este mitocănească. Aristocraţii şi ţăranii nu se tutuiesc." ; "Adulterul bărbatului nu este îngăduit – decât în disprețul satului, pentru că Don Juan este considerat un hăndrălău netrebnic. Noi (românii) îl avem pe Făt-Frumos: logodnic ideal, soţ ideal, viteaz şi gospodar ctitor şi bunic-pedagog al nepoţilor." În fine: "La noi – în România, nu se ia niciodată o hotărâre, când cei bătrâni stau jos, iar tinerii, în picioare. "Va avea Europa ce să înveţe şi de la noi…

Brâncuşi: "Am făcut şi eu paşi pe nisipul Eternităţii!…"

"Fiule – Pace şi bucurie! Bucurie şi Pace!…"

Memento Brancusi!

16 Martie 2007 marchează Semicentenarul morţii marelui sculptor Constantin Brâncuşi, unul din „Marii Români" ai tuturor timpurilor, omologat ca atare în Top 10 al cunoscutului program de anul trecut al TVR. Sculptorul nostru se află, mai inportant, şi mai interesant încă, în Top 5 al celor mai vânduţi artişti din lume. Din păcate, ca şi în cazul lui Eminescu, Brâncuşi, la aniversări şi comemorări devine „loc comun", pradă limbajelor de lemn şi „acţiunilor" exaltate, ale semidocţilor şi filistinilor locali, mai ales. Veştile primite anul acesta din „campania de sărbătorire şi comemorare Brâncuşi" devin mai mult ca oricând alarmante. O serie de *Dezvăluiri* ale ziarului România liberă, din chiar ziua naşterii lui, Brâncuşi, 19 febr. a.c. chiar ne pun pe gânduri serios. Un fost prefect, Aurelian Serafinceanu, ar fi cumpărat, zice-se, după 1989, atelierele de la Petroşani, în care Brâncuşi şi-a turnat modulele Coloanei Infinitului (titlul originar dat de artist capodoperei sale: *Coloana pomenirii fără sfârşit*… nici măcar „recunoştinţei", cum scrie ziaristul R.L…sau, cine ştie…), şi, transformându-le în afacere proprie, „Umirom SA" sau mai recent „Gerom SA", a pus de-o „coloană „ pentru uz propriu", a ignoranţei şi megalomaniei personale. „Brâncuşi în producţie de serie", deci, cum scrie şi amintitul ziar, căci numitul fost prefect are-n vedere să le livreze şi altor „împătimiţi" de Brâncuşi şi „mari patrioţi"… „coloane ale infinitului" …pe care le vor amplasa, din faţa Guvernului şi până-n faţa sediilor de partid locale, probabil…Cântarea României a lui Ceauşescu fiind o simplă glumiţă, faţă de noul proiect şi de „noua gândire" encomiastică. Multe imfamii s-au petrecut şi se petrec sub ochii noştri măriţi de uimire, dar un asemenea atac la o capodoperă omologată de Istoria Mondială a Artei, ca fiind *unică şi irepetabilă*, greu de imaginat. Şi totuşi, lucrul se petrece la noi, după 50 de ani de la moartea marelui sculptor…un brand românesc pentru universalitate…La poalele Coloanelor infinitului…de pe pajiştile prostiei noastre de obşte şi neapărat „naţionale" vom asculta, in mod evident, spiciuri, şi vor pocni petarde…Opriţi imfamia!
Brâncuşi, cel care ne-a dăruit „bucuria pură", a Artei sale, nu merită macularea aceasta…

Galeria Pogany: Salonul oficial interbelic

La 28 martie a.c. s-a deschis la Bucureşti, Salonul oficial interbelic, în cadrul Galeriei Pogany de la Teatrul Naţional etajele 3 şi 4. Expoziţia cuprinde 129 de lucrări semnate de cei mai importanţi pictori ai perioadei dintre cele două războaie mondiale (1920-1940). Printre expozanţi întâlnim numele unor Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Iosif Iser, Nicolae Dărăscu, Teodorescu-Sion, Lucian Grigorescu, R. Schweizer-Cumpănă, I. Marinescu Vâlsan, Sabin Popp, Camil Ressu, George Tomaziu, Paul Miracovici, Magdalena Rădulescu, Dumitru Gheaţă, Victor Brauner, Al. Ciucurencu, Lucia Demetriade Bălăcescu, Ion Ţuculescu, Eugen Drăguţescu, Florica Cordescu, Michaela Eleutheriade, Margareta Sterian, Horia Damian, Ştefan Dimitrescu, Gh. Petraşcu, Irina Codreanu, Nicolae Vermont, şi mulţi alţii. Perioada interbelică a fost, fără îndoială, o perioadă de înflorire a artelor frumoase româneşti, şi în mod cu totul deosebit a picturii, ilustrată prin nume care, nu numai s-au remarcat, dar au făcut şcoală, influenţând generaţiile ce le-au urmat, asumând misiunea de dascăli şi de maeştri, dar şi pe aceea, paralelă, de critici de artă sau teoreticieni ai meşteşugului picturii.

În perioada 1920-1930, imediat după încheierea primului război mondial, ţările Europei căutau să-şi consolideze identitatea naţională, s-a vorbit atunci mult despre „specificul naţional", dar şi despre adevăratul sincronism, ataşarea de cele mai avansate curente de artă europene; funcţiona teoretic dihotomia Orient-Occident (A.Dimitriu), şi totuşi nu bizantinismul nostru era moda, sau mai precis aspiraţia retroactivă, ci mai ales civilizaţia şi cultura occidentală. Valorile creştinismului, cultivarea „sufletului naţional", n-au putut îngrădi ori stopa apariţia avangardei româneşti, cu un răsunet european fără precedent.

Referindu-ne strict la pictură se încheia o epocă ilustrată de „barbizonişti" şi de N.Grigorescu în mod deosebit. Dar apariţia lui Ştefan Luchian avea să schimbe profund datele subiectului, şi noua orientare către modernitate – o modernitate de echilibru şi armonii clasice, dacă se poate spune aşa. Cel puţin două mari personalităţi vor ieşi aproape direct de „sub mantaua" lui Luchian: Theodor Pallady (1871-1956) şi Gheorghe Petraşcu (1872-1949). Pallady, fiu de boieri moldoveni, plecă mai întâi la Dresda (Germania) pentru a studia politehnica, dar în particular ia lecţii de pictură, ajunge la Paris şi se abandonează marii sale pasiuni artistice, din care va face o vocaţie inextricabilă: experienţa Art-Nouveau şi a fovismului, frecventarea lui Gustave Moreau la Şcoala de Arte Frumoase şi prietenia cu Matisse îi vor orienta dezvoltările ulterioare. Viziunea noului artist va fi profund elaborată, de o mare eleganţă şi rafinament, prin simplitate , melancolii, meditaţie, echilibru şi pură armonie. Gheorghe Petraşcu se va elabora într-un univers strict familiar, dar pictor şcolit în marile metropole europene şi el, va asimila un modernism de nuanţă, în care nu subiectul primează cât materia picturală. Cu Tonitza şi Ştefan Dimitrescu o nouă şcoală îşi face simţită prezenţa în expoziţiile „Tinerimii Artistice" şi în gruparea „Arta Română". Desenator incisiv dar pictor senzual, Tonitza a fost şi un comentator de marcă al fenomenului plastic contemporan. Ştefan Dimitrescu a făcut parte din „Grupul celor patru" , fiind în mod simptomatic marcat de religiozitate şi miracol, sau chiar de tragismul unei existenţe care a ars repede, pictorul murind înainte de a împlini 50 de ani.

„Tinerimea Artistică i-a dat şi pe Nicolae Dărăscu (!883-1959) şi pe Jean Al. Steriadi (1880-1956) şcoliţi mai întâi la Bucureşti, dar continuând instrucţia lor plastică la Paris, insinuând în lucrările lor ecouri impresioniste sau neoimpresioniste, vitalitatea uneori a unui colorit intens, exploziv chiar (la Dărăscu), la Steriadi impresionismul

priveşte doar execuţia, culorile reci şi „matematica” formei. Vin la rând Camil Ressu, Lucian Grigorescu, Schweitzer- Cumpănă, Al. Ciucurencu şi Ion Ţuculescu, revendicându-se de la maeştrii autohtoni, Luchian, Tonitza, Pallady şi Petraşcu, dar atenţi la curentele europene, la Şcoala de la Paris, unde impresionismul lui Paul Monet va răsuna în curând, în formele tragice ale lui Van Gogh şi-n aventura exotică a lui Paul Gogain.

În preajma celui de al doilea război mondial artele vizuale româneşti (incluzând de data aceasta şi marile evenimente şi nume ale sculpturii) se prezentau într-o continuă efervescenţă, artiştii se cultivau, iniţial, în ţară, dar se specializau în străinătate, unde contactul cu maeştrii din marile metropole, frecventarea marilor muzee, îi punea la curent cu noile realizări ale modernităţii, şi nu mai puţin cu modernismul, care izbucni şi el în avangardism, prin contribuţia unor Victor Brauner, Marcel Iancu, M.H. Maxy.

Este interesant să regăsim această largă respiraţie a picturii româneşti interbelice între coperţile unei singure expoziţii, categoric unitare şi unice. Ce ne-a arătat Franţa, cu oarece timp în urmă, în Expoziţia franceză, de la Muzeul de Artă, a fost instructiv, fără îndoială, dar Salonul oficial interbelic, de la Galeria Pogany, poate fi arătat, la rândul nostru Franţei, fără nici un complex de imagine globală.

Doi artişti din România vor să-şi încerce puterile în SUA
CRISTIAN SERGIU IANZA: ceramică şi sculptură
RADI CRISTIAN: grafică

Femei în bronz şi bijuterii de ceramică. Succesul deosebit de care s-au bucurat, ani la rând, în Germania, lucrările de ceramică şi sculptură mică ale cunoscutului artist plastic român Cristian Sergiu Ianza: 21 de expoziţii în ţară: la Bucureşti, Oradea, Mamaia, Piteşti, Deva, Petroaşani, Tg. Jiu; şi alte 20 de expoziţii în 11 oraşe din Germania, îl îndreptăţesc pe tenacele artist să viseze cu ochii deschişi la America. Recenta sa expoziţie deschisă la Galeria Simeza din Bucureşti este o carte de vizită şi o provocare majoră, printr-o sinteză bine marcată, a întregii sale opere de până acum. Cristian Sergiu Ianza s-a născut la Lupeni, la 5 ianuarie 1958. Absolvent al Academiei Naţionale de artă Nicolae Grigorescu Bucureşti, secţia ceramică, promoţia 1985. A studiat cu profesorii: Lazăr Florian Alexe, regretata Lucia Ioan şi Lucia Neagu. Membru al UAP din România, al IAA-AIAP UNESCO, membru al BBK în Germania. Tel: + 40 744 113111, + 40 254 542553/ Romania/ =49 175 48855121, +49 9261 950588 – Germania.

Artist creştin în semne şi simboluri, Cristian Sergiu Ianza a îndrăgit mai întâi lutul, ca materie primordială a tuturor artelor modelatoare, din timpuri străvechi şi până azi. Doar şi Dumnezeu l-a creat pe om la Început din lut. Artistul a ars lutul în cuptoare specializate, şi derivatele lui, argila şi gresia, smălţuind ceramica ori porţelanul, remodelând cu “degetele de olar” (Arghezi) chipul sacru al omului, şi chipul iniţial “profan” al femeii, sacralizând-o pe femeie, prin Artă. Este uluitor să priveşti într-o singură (şi sperăm unică în felul ei) expoziţie, atâta revărsare de fantezie în creearea de mitologii şi utilităţi personale şi generale. Artistul lucrând în obiecte-unicate

“Simboluri”, Compoziţii, Irişi de ceramică şi Îngeri de porţelan, un Serviciu intim şi Set birou + obiect decorativ; metaforele sale plastice întruchipează, infuzând peste tot poezie şi graţie, când un Templu arhaic, când un “Omagiu celor care nu mai sunt” ; o Gânditoare, o Odihnă (ceramică); Vase de “Contrast”, pe primordialii Adam şi Eva, Oul lui Columb, “Trei graţii plus una”; un Avânt, o Atletă, pe Femeia vărsător (cea cu ulciorul) în fine, ca să ajungem la Femeie şi la Femei. Este deosebit acest capitol în arta sculptorilor noştri, astfel conceput şi lucrat, după câte cunoaştem sau doar ne amintim.

Nu atât “n” ipostazele în care e înfăţişată femeia-nud, dar faptul că motivul în sine l-a determinat pe Critian Sergiu Ianza să treacă de la ceramică şi derivatele ei la bronz , şi de la profesiunea de ceramist, la cea “nemuritoare” de sculptor în bronz. Dacă iniţial, privind “femeile” lui CSI modelate în “lut” , rememoram extraordina poezie (genială) a lui Tudor Arghezi *“Jignire”:* “Neprețuind granitul, o, fecioară!/ Din care-aş fi putut să ți-l cioplesc,/ Am căutat în lutul rumânesc/ Chipul tău zvelt şi cu miros de ceară.”…trecând la bronzuri, eternizăm femeia-n rugă şi-n strigare, în gesturi nupţiale sau cosmogonice, într-un “balet” descifrat de toate sensurile posibile… Astfel, cu acest “set” al său de femei nemuritoare, întru acelaşi chip etern, de altfel, fără să vrea, şi chiar fără s-o ştie, artistul a iniţiat pe cont propriu, O *Galerie Universală a Femeii*, ca obiect şi ca simbol de cult şi de cultură.

Nu sexualitatea se exaltă, şi nici nu covârşeşte în “model”, ci mai ales sacralitatea unui suflet congener şi solidar al artistului, cu Mama, Sora şi Iubita sa.

Şi poate, cum Brâncuşi a fost chemat la sine de America, atunci când încă nimeni nu-l înțelegea, şi Cristian Sergiu Ianza va “descoperi” America, ori îl va descoperi cât de curând America pe el, – singurul loc unde *Proiectul unei Galerii a Femeii Eterne şi Universale* (pe care i-l sugerăm aici), ar putea prinde viaţă, nu neapărat “spre a se vinde” cât pentru a dăinui. Ideea unui MUZEU DE ARTĂ AL FEMEII nu ar fi rău să ferilizeze mintea unui om cu suflet şi cu bani...

Omul vulcan şi Femeia afiş. Cristian Radi www.radicristian.8k.com este prietenul şi partenerul lui Cristian Sergiu Ianza. Ei au expus de altfel de mai multe ori împreună, la Bucureşti, dar poate şi la Nuremberg în Germania (1997). Cristian Radi s-a născut la Craiova la 3 iunie 1954. În 1985 este absolvent al Institutului de Arte Plastice “Nicolae Grigorescu” din Bucureşti, la clasa profesorului Roman Vasile. Membru al Uniunii Artiştilor Plastici din 1995. Tel. = 0729 54 64 82. cristian.radi@yahoo.com Expune în colecţii particulare din ţară şi străinătate în: Olanda, Germania, Israel, Canada, USA. Activitatea sa expoziţională mai restrânsă e semnul unei discreţii bine studiate, sau şi o particularitate a destinului său artistic, decantat în marile mituri iniţiatoar: Omul vulcan, Omul pasăre, Sisiphos, Mărul discordiei, Zborul, sunt câteva motive bine fixate în monotipiile sale – modalitatea de exprimare atât de personală; pe un suport conceput a fi rugos, magmatic, artistul decupează modele sau forme imaginare, dintr-un bagaj mitologic asumat, cum de altfel am şi spus de la început. Impresionază în această complexitate, dramatică în sine, a compoziţiei, neaşteptata claritate a mesajului: totul e spus cu exactitate şi eleganţă – nimic în plus sau în minus, doar “lectura” în sine e alta, decât a unui dicţionar sau text literar, mai fascinantă, mai cuprinzătoare, dintr-o singură privire integratoare.

Dintr-un colţ de tablou, într-un imens istoric de dramă, sau chiar tragedie, te întâmpinî Gânditorul de la Hamangia, inaugurând distanţa în timp năucitoare până la noi; expresia artistică emisă cu claritate e chiar aceasta a distanţei imemoriale, iar contextul

tragic...acesta e: "Omul vulcan" izbucnind din primordialitate...Forţa de a marca "destine mitologice" este vocaţia unui limbaj artistic universal, specifică atât de personal si lui Cristian Radi.

Supriza de acum, în expoziţia de la Galeria Simeza, este ciclul de Nud-uri (şapte la număr) într-o dezlănţuire organică, provocatoare, postmodernă (în contrazicere cu clasicitatea sui-generis, a Femeii din bronzurile lui Cristian Sergiu Ianza, sau poate în complementaritate cu ea). Aici avem de-a face cu "femeia de afiş", atât de cultivată şi de media, de cinematograf, de artele dezlănţuite şi "fără perdea" ,ale cuvântului desacralizat. E, într-adevăr, o supriză la un orfevru, aşa cum este în esenţa sa lucrătoare, graficianul, pictorul secret de şevalet Radi Cistian, dar poate e o defulare ştiută numai de artist. Colegul său de sală ne-a şoptit că totul a fost creat spontan, si într-un timp record, să vină în întâmpinarea expoziţiei sale, pentru a fi iarăşi împreună pe aceleaşi simeze; însă Cristian Sergiu Ianza ne-a şoptit şi a doua oară că amândoi îşi doresc din tot sufletul America: să vină ea spre ei, într-un fel, ca să poată ajunge şi ei la EA; oricum ei fac un parteneriat deja foarte original *a l'americaine*...

Fantoma de la Parlament.
Un muzeu de artă pe strapontină

Siderați, câțiva parlamentari, care întâmplător au ajuns în acea latură a Casei Poporului, şi se grăbesc să ajungă la o proximă sală de şedinţe, sau la cantină, sunt opriți în loc de o arătare cel puţin bizară: De cealaltă latură a clădirii, dincolo de curtea interioară, stă lipit pe fereastra interioară a unei săli de pe strapontina palatului, drapelul mult îndrăgit, altădată, al partidului comunist român. Dar de data aceasta aleşii se feresc de vedenie ca de naiba. Cine umblă cu glume din astea? Cine l-a pus acolo? Dar nu s-a terminat cu regimul lui Ceauşescu?! Apare, în fine, şi o figură cunoscută, Dna. Ecaterina Andronescu - ex-ministru al învăţământului şi cercetării, în guvernul Năstase. Priveşte şi ea stupefiată, şi ca o şcolăriță cu bujori în obrăjori, în faţa fantomei trecutului se fâstâceşte: "Nu se poate, n-are sens; doar s-a terminat cu comunismul; asta a fost altă dată".

Relatarea de faţă nu-i o fantasmagorie; faptul s-a petrecut aievea, şi un post de televiziune privat a dat micul reportaj pe post. Dar ca nimeni să nu moară prost, în final, cineva taie suspansul, arătând că acolo, în latura respectivă a palatului parlamentului/ recte Casa Poporului, se află amenajat nu de mult, Muzeul Naţional de Artă Contemporană, ctitorie a lui Adrian Năstase personal, în numele guvernului condus patru ani de el şi clica sa, inaugurat la grămadă, toamna trecută, în febra campaniei electorale. Uite de ce, nici înalţii demnitari de la parlament, habar n-au, că numai la câţiva metri de bufet, unde merg zilnic foarte sârguincioşi, se află şi un lăcaş de cultură, care ar trebui să-i solicite, nu-i aşa?. Drapelul cu pricina e o relicvă, pictat la comanda politică a timpului. "Aaaa! Oooo!" Deci, treptat, spiritele se liniştesc. Farsa şi-a atins scopul, deoarece "relicva" era îndreptată cu faţa spre sălile de lucru ale parlamentului, ca un memento! Sinistru memento!

În *România literară* 4, Anul XXXVIII (2-8 februarie 2005) tocmai citisem amplul articol al criticului de artă Pavel Şuşară, intitulat: "De ce este un eşec Muzeul

Național de Artă Contemporană?" (o întrebare cu zece variante de răspuns). Le vom sintetiza, în citate scurte, şi noi, preluându-le, pentru ca cititorii noştri, să nu rămână neinformați: "1. Pentru că, în mod real, nu poate exista un *muzeu de artă contemporană.* Muzeul este o instituție de conservare…cu structuri stabile şi un patrimoniu istoricizat…2. Pentru că *Muzeul*...s-a făcut la comandă politică şi din nevoi propagandistice, fără a se lua în calcul un mediu artistic real şi configurația specifică a spațiului de referință, aşa cum derivă el, în principiu, de calificativul *național….3.* Pentru că directorii *Muzeului…,*Mihai Oroveanu şi Ruxandra Balaci, sunt incompatibili pentru un proiect comun….Ruxandra Balaci, care nu cunoaşte arta contemporană românească, s-a rătăcit dramatic într-un fel de esperanto al limbajelor artistice şi a invalidat *ipso facto,*opțiunile lui Oroveanu…4. Pentru că nu se ştie, şi nici măcar nu sunt semne vizibile că s-ar fi întreprins cercetări, oricât de palide, în sensul acesta, ce este aceea contemporaneitate…5. Pentru că în loc să integreze proiectul artistic contemporan un sit flexibil, el însuşi receptacol şi exponat în aceeaşi măsură, cum ar fi un spațiu industrial expiat în sistemul de referință, dar resuscitat prin conversia la un alt tip de realitate, totul a fost îngropat în măruntaiele casei de nebuni pe care Ceauşescu şi-o construise sieşi, pe numele ei Casa Poporului, întrucât, în mod evident, comandantul era…poporul însuşi….6. Pentru că, în loc să se manifeste liber, aşa cum i-ar sta bine, spiritul contemporan, ferecat zdravăn între zidurile unei cazemate staliniste, a început să vorbească monoton şi exclusiv, chiar despre Ceauşescu…(s-a văzut drapelul aplicat pe fereastră! n.n.), despre minunata Casă a Poporului, despre Daciile oamenilor muncii…etc.,7. Pentru că, deşi arta, în general, nu minte, ea a fost pusă aici să mintă cu multă abnegație….8. Pentru că în spațiul în care te aştepți să ieşi din constrângeri…ți se aşează mobilul pe tăviță şi agentul de pază îți înfige detectorul în prohab…9. Pentru că şi singura expoziție reală, aceea a *precursorilor* Neagu şi Bernea, fascinantă prin substanță, dar ratată prin discurs şi panotare, parcă anume spre a face o reverență spiritului tutelar al Casei Poporului, adică spre a sugera un mic cult al personalității, de data aceasta a directorului Muzeului…, toate etichetele specifică faptul că lucrările sunt din colecția *Domnului Mihai Oroveanu*...10. Pentru că…proaspătul *Muzeu Național de Artă contemporană* nu face decât să resemantizeze orizontul şi simbolistica totalitară, să se transforme în elogiu şi să reconvertească semnalele disparate într-un amplu sistem mitologic. În esență, Casa Poporului şi spiritul ceauşist devin exponat borgesian, poate singurul, în propria lor realitate. Acest triumf al Casei Poporului constituie, din nefericire, şi eşecul major al Muzeului de Artă Contemporană." (…)

NOTA BENE. Şi, mă rog, cine s-ar deplasa la naiba-n praznic şi-n "târgu/cucului" să vizioneze fantoma regimului ceauşist, într-o locație unde, umilul şi modestul vizitator, ar trebui să treacă mai întâi peste inhibițiile generate de apropierea puterii în exercițiu…sau chiar de detectorul înfipt în prohab…Poate în grupuri, din nou, cu grădinița, cu şcoala, şi cu armata, cu ghizi bine instruiți (şi plătiți) în comisiile culturale parlamentare. Visul lui Adrian Năstase, colecționar de artă şi vânător înrăit, s-a realizat cam în goană, ca la vânătoare, dar total ineficient, căci indiferent de o finalizare …în folosul poporului, cum de altfel e şi politica pe care a făcut-o şi o va mai face, probabil, şi în viitor. Casa Poporului este un exponat grotesc ea însăşi, un exponat kitch, care îşi merită locatarii inculți şi găunoşi (ați văzut că de prezența în aceeaşi clădire cu ei, a unui muzeu de artă, fie şi pe strapontină, habar n-aveau, şi nici nu-i interesează de altfel), dar în dreptul căruia, pentru trecătorul onest, şi mai ales pentru cel ce a vizitat o

dată în viaţa lui, cel puţin, Muzeul Naţional de Artă, de la Palatul Regal, ar trebui să se pună indicatorul imperativ: *Ocoliţi! Pericol de infestare ideologică!* Deşi, oricum, gărzile militare şi plantoanele lor o fac, şi omul trece pe partea cealaltă, apăsat de nevoile zilnice, fără a avea nici el habar de existenţa, în clădirea-mamut, şi a unui muzeu de artă. Inaugurarea lui a trecut, de altfel, neobservată, fiind bifată-n campanie, ca atâtea altele, şi-n final, având acelaşi succes de public, ca şi ultima campanie electorală, girată de numele lui Adrian Năstase. Noul muzeu de artă contemporană (neapărat "naţional") se află deocamdată în ceaţă. Iar ceaţa e-atât de deasă, de jur împrejurul lui, c-o poţi tăia cu cuţitul. Locaţia lui "bine" aleasă, nimic de zis, *pe strapontină*, la marginea interesului de artă, adică, al bucureştenilor… şi nu numai!

Galeria postbelică: Evocări sentimentale de Gaston Gh. Cosma

Prezentând în aceste pagini *Salonul oficial interbelic* ne-am gândit, fie şi numai o clipă, ce fel ar arăta, în contra-replică, un *Salon oficial postbelic*, numai şi pentru faptul că ne aflăm în plin *proces de reaşezare* (ca să nu-i spunem altfel), a valorilor de artă ce s-au afirmat la noi în ţară după cel de al doliea război mondial, şi până la căderea comunismului, odată cu evenimentele din decembrie 1989. Un posibil răspuns îl găsim în cartea de "Evocări sentimentale" a Dlui Gaston Gh. Cosma, critic şi istoric de artă rezident în Germania, după o *viaţă de artă* trăită în România (iniţial şi creator de artă), până aproape de anii 90 ai veacului trecut, dacă am înţeles bine. Cartea apărută la Editura Danubius, şi prefaţată de un poet, Gheorghe Istrate, care s-a şi îngrijit, ca redactor, de punerea ei în pagină, reprezintă prin ea însăşi proiectul unui *Salon oficial postbelic* la care, cum spuneam, visasem o clipă, vizionând Salonul interbelic…Ca să nu mai vorbim că, dincolo de "sentimente", Dl Gaston Gh. Cosma ar avea toată căderea să organizeze un astfel de eveniment artistic, chiar în calitate de curator, dacă vârsta i-ar mai permite să se mai angajeze la o atare activitate, căci în rest, experienţa domniei sale, de cercetător la Institutrul de Istoria Artei al Academiei (1960-1975), la Galeria Naţională a Muzeului de Artă (1976-1987), cu un stagiu şi de şef al Muzeului Colecţiilor de Artă (1978-1982), îl recomandă din plin. De altfel, motivaţia cărţii Dsale dintr-un *Memento/* un *Cuvânt înainte* de fapt, ne îndreptăţeşte să credem că, indirect, provocarea unui eveniment artistic de asemenea anvergură a şi fost aruncată. "În această suită, schiţe de portret, îmbin memoria şi trăirea mea în mediul artistic, în care evoc profesori, istorici şi critici de artă, precum prieteni pictori, sculptori, graficieni, cunoscuţi, cu precădere în atelierele lor de creaţie. Dar nu numai. Dl Gaston Gh. Cosma fiind prezent, aproape jumătate de veac, în miezul fierbinte al lucrurilor, din vastul domeniu al artelor vizuale din ţara noastră, sau făcând implicit parte, din imprescriptibila lor mişcare şi evoluţie, la un moment dat. Cele 68 "schiţe de portret", la care se adaugă şi alte 26 crochiuri, şi o preliminară "retrospectivă Brâncuşi" , văzută din atelierul artistului: "Monument sacru în inima Parisului", - iată dimensiunea *Salonului postbelic* visat de noi, în adevărata sa măreţie.

"N-am intenţionat să fac studii monografice şi nici un dicţionar, ne avertizează modest, autorul "evocărilor", ci numai o afectivă evocare a celor pe care i-am preţuit şi stimat atât ca specialişti în istoria şi teoria artei, cât şi în atelierele pe care le-am

frecventat, cu pasiune şi interes". Iar din acest moment catalogul virtualului "salon" se deschide, mirific, în faţa noastră. "După trecerea anilor, în amintirile mele, parcă le văd figurile clare, ca într-o *retrospectivă* (cuvântul a fost spus, deci! sub. mea) , în pofida timpului scurs, după atâţia ani, nu pot fi uitaţi profesori de talia lui Eugen Schilieru, Ionel Jianu, venerabilul academician Gheorghe Oprescu – şef de catedră la iastoria artelor -, nici pe Constantin Sutter, Adina Nanu, Balcica Moşescu…mergând prin clasele de pictură i-am cunoscut pe maeştrii respectivi – subtilul Catul Bogdan, amabilul Rudolf Schwaizer-Cumpăna, Al. Ciucurencu…, la sculptură pe viguroşii Boris Caragea, Cornel Medrea, Zoe Băicoianu şi rafinatul om de cultură Lucian Murnu…, iar la grafică pe Vadile Kazar, Gheorghe Ivancenco, Iosf Molnar şi gravorii S. Juca şi Fred Micoş, fără a-i menţiona pe toţi, ca şi pe asisenţii lor, care, ulterior i-au continuat. În acei ani de studenţie, m-am împrietenit cu o serie de mari talente, cu o evoluţie excelentă, pe care i-am vizitat în ateliere, mulţi ani, printre care au rămas prieteni de o viaţă, ca Gheorghe Iliescu-Călineşti, George Apostu, Constantin Popovici, Viorel Mărginean, Vasile Celmare, Paul Vasilescu, Grigore Mirea, Silvia Radu, Vasile Gorduz, Al Gheoghiţă…ca şi graficieni – Ion Mitţurcă, Radu Dan, fără să-l uit pe eminentul Petre Grant, autor de afişe."

Dar "lista lui Gaston Gh. Cosma" continuă, cu – de fapt, cele mai reprezentative nume şi figuri ale artelor vizuale româneşti, care au traversat împreună, una din cele mai dramatice epoci ale culturii noastre, din care au ieşit, totuşi - supremă virtute, reînviate ca Pasăre Phoeniox, din propria cenuşă: "Ion Biţan, Virgil Almăşan, Vladimir Şetran mod *pozitiv*... la "declinul occidentului", prin refiltrarea bizantinismului nostru funciar, şi a spiritualităţii româneşti creştine.

Acest lucru citim noi în "Evocările sentimentale" ale Dlui Gaston Gh. Cosma: un magnific proiect *in nuce* al visatului *salon oficial postbelic*...Care ar putea fi prefaţat cu necesitate şi de o rezrospectivă Brâncuşi, sau de o copie cel puţin , a atelierului de la Paris…Căci dacă am adus Columna Traiană de la Roma, în copii, la Muzezul de Istorie, de ce nu l-am readuce "la fel" cel puţin, pe Brâncuşi la Bucureşti, cu atelieruil său "sacru" de la Paris. Atelier altcândva refuzat de statul comunist de inspiraţie sovietistă…

Dl Gaston Gh. Cosma, puiul de ţăran oltean de altădată ,"din coasta Coziei" (un *Ghiţă* de-al nostru, altfel, poreclit de fete *Gaston* , în mini- grupa lor de la Facultatea de Istoria şi Teoria Artei – poreclă preschimbată în renume!) ar putea fi încă un bun consilier, cel puţin, al unor astfel de iniţiastrive…Asupra cărora noi insistăm cât ne poate ţine şi pe noi condeiul de comentatori ai fenomenelor de artă clasice, moderne şi contemporane…sau chiar şi postmoderne…

Căci *"la noblesse oblige"* iar Arta românească a supravieţuit erorilor şi terorislor comuniste prin chiar noblеţea ei funciară, prin eroica sa tradiţie europeistă, prelucrată în vatra unui folclor autentic pe cât de ancestral.

Vremea lui Th. Pallady

Anul acesta se împlinesc o sută de ani de la moartea lui Nicolae Grigorescu (1938-1907), pictorul clasic aflat de mai mult timp în fruntea preferinţelor iubitorilor de artă din România. Inclusiv a colecţionarilor care pentru un tablou de Grigorescu au licitat

uneori la infinit. Ultima performanţă cu Grigorescu a caselor de licitaţie a fost cunoscuta lucrare *Fată culcată în iarbă,* care atinsese ultima strigare cu o sumă exorbitantă. Vine acum Th. Pallady (1871-1956) care răstoarnă, într-un mod spectaculos, toate aproximaţiile cotelor de adjudecare. Nimic nu prevestea noua cotă, cea mai înaltă, ce i se acordă unui pictor român, într-un timp record. În primăvara acestui an, 2007, un singur tablou de Pallady a încasat suma obţinută pe toate tablourile vândute în anii precedenţi. Mai mult el se situează, irevocabil, în fruntea topului de vânzări de la toate casele de licitaţie bucureştene. După ce în urmă cu numai trei ani, 2004, Th. Pallady se afla pe locul 22 ca interes din partea colecţionarilor pentru arta sa. Cu abia 13 tablouri vândute în 23 de licitaţii. Suma record încasată fusese 10 000 euro. În 2005 clasamentul se schimbă, Th. Pallady accede pe locul 4 din topul vânzărilor. Pentru 11 lucrări ale sale s-au încasat 46 000 euro. Un salt considerabil însă nu şi ultimul. Anul următor, 2006, pentru 12 lucrări cu monograma TP se încasează 45 000 euro. Am arătat deja ce s-a întâmplat anul acesta chiar din primăvară. Cota interesului pentru pictura lui Pallady e în continuă creştere. Chiar şi desenele sale licitează spectaculos. O succesiune de licitări pentru trei nuduri l-a situat deodată pe modernul Pallady peste clasicul Nicolae Grigorescu. O simplă guaşă, *Nud în şezlong*, a început seria: de la 20 000 lei (noi) s-a ajuns fulgerător la 38 000 lei. Peste numai o săptămână Casa Monavissa vindea un ulei pe pânză lipită pe carton: *Nud cu maramă albă (Yvonne Cousin)* pornind cu prima ofertă 47 000 lei pentru ca ultima strigare să-l adjudece cu 82 000 lei. O altă lucrare, *Nud cu eşarfă* albă, de mari dimensiuni, binecunoscută iubitorilor de artă încă de la retrospectiva Th. Pallady din anul 1974, va fi adjudecată pe astronomica sumă de 250 000 lei (75.757 euro) nemai încasată până în prezent de nici o altă lucrare românească de când piaţa de artă a devenit liberă şi în ţara noastră.

Ziarele nu au întârziat să consemneze: „Pallady, lider de piaţă în Anul Grigorescu". Aducând în discuţie comemorarea centenarului morţii marelui meşter de la Câmpina cu această cădere… liberă! Nu au întârziat să apară legendele. În timp ce şi alte lucrări ale aceluiaşi ţineau sus cota „noului venit" pe piaţa de artă. Casa Nonavissa, lansează o lucrare foarte rafinată, pe format atipic, *Flori de nalbă*, pe care va încasa urgent 60.000 lei fără taxe. O altă lucrare, una din primele odalisce de Th. Palllady, *Şalvarii roşii*, va avea preţ de pornire 43.000 lei ajungând să fie adjudecată la 110. 000 lei. Iser i-ar fi reproşat colegului său boier, şi pictor de duminică, se credea încă în epocă, faptul de a-i fi furat subiectul. Pallady, cu replica lui tot timpul acidă, i-ar fi răspuns următoarele: „E o deosebire între odaliscele noastre. Ale mele sunt dintr-un harem de la Constantinopol, ale dumitale sunt turcoaice vulgare din Balcic". Iser nu se va resemna şi va continua tirul, având ca obiect de data aceasta naturile moarte ale rafinatului său coleg de pensulă şi şevalet. I se părea „compuse cu gustul unei vitriniere". Pallady nu s-a mai ostenit să-i răspundă.

Anul acesta o natură moartă de TP; *Vasul cu cârciumărese cu cutie neagră* merge de-a dreptul în top, cu celelalte lucrări ale maestrului, unele devenite ilustre demult, cum ar fi *Doamna din fotoliu*, lucrare din colecţia Dona, prezentă şi la retrospectiva din 1974. *„Cârciumăresele"* compuse, în opinia lui Iser, „după gustul vitrinierelor" vor obţine la ultima strigare 115.000 lei. Punct de pornire 70.000 lei. O vizitatoare la una din expoziţiile sale i-ar fi reproşat maestrului că „Roşul din tablouri contrazice natura". Pallady i-a răspuns în stilul lui tăios şi neiertător cu filistinismul. „Dacă ceva contrazice natura acela e roşul de pe buzele matale".

Încă de la întoarcerea în țară, 1939, până la îmbolnăvirea sa, Theodor Pallady, care a locuit la ultimul etaj de la Hotel Paris, şi-a pus ordine-n gânduri privind arta sa. Jurnalul său, apărut la Bucureşti, în Editura Meridiane, în traducere din limba franceză de Paul G. Dinopol, cu un cuvânt înainte de H.H. Catargi, va consemna adevărate arte poetice, în puține cuvinte, cu nimic mai prejos față de prietenii săi parizieni, Matisse, Frouault, Manguin, Camion, Jean Puy, sau şi a maeştrilor prin atelierele cărora trece pentru a-şi desăvârşi arta: Gustave Moreau, Aime Morot, Fernand Cormont, inclusiv Puvis de Chavannes a cărui clasă de pictură o frecventase. La Paris nu-i vor fi străine (încă) rigoarea şcolii germane, care-l formase în scurta lui trecere prin țara lui Durer, şi-n intenția ratată de a deveni inginer, simbolismul promovat de Gustav Moreau, dar mai ales experiențele Art –Nouveau ale colegilor parizieni, punând chiar atunci bazele fovismului. Pallady va trece de ele, şi fără a părăsi spiritul artei franceze, a ceea ce se va numi *Ecole de Paris*, va ajunge la sine, practicând o astfel de pictură, care după a sa expresie, comentându-şi unele tablouri: „Nu sunt moderne, sunt din toate timpurile", evadând astfel din orice conjunctură şi program sezonier.

Este de-ajuns, înainte de-a încerca să-l definim pe Pallady – românul, să ne aruncăm privirile prin Jurnalul său de la Bucureşti, din anii când, vrând-nevrând, mondenitățile scad, şi concentrarea artistului are loc pe operă. „Cu privire la Cezanne. Lipsa lui de talent a dat naştere geniului său…(relativ, firește). Ingres aparține tuturor epocilor. Delacroix este un romantic…un mare pictor romantic." Şi o privire retro: „El Greco a zis (îmi spune Z.): „Eu nu caut finitul în picturile mele, ci infinitul". Desigur, e deja foarte bine aşa, dar Leonardo da Vinci, în ale sale, atingea prin finit infinitul. Într-o operă doar eboşată, infinitul este sugerat, un infinit pe care finitul riscă adeseaori să-l distrugă. Priviți „farmecul" unei eboşe, dar nu vă atingeți de ea, ne spun ei. Ei presimt neputința aceluia care nu poate merge până la capăt." Acum va frecventa şi la Bucureşti saloanele aristocrate conform rangului său boieresc. „Dejunat Sofia. În timpul dejunului, unde nu mă dusesem decât din întâmplare –şi un pic din datorie- , conversația a avut drept subiect evenimentele literare, muzicale, ariile româneşti interpretate de Maria Tănase. „Da, am spus eu, merită să fie văzută şi auzită deşi în felul în care este îmbrăcată nu se potriveşte de loc cu ceea ce cântă"…Era în 1941. Nimic nu se stricase esențial şi iremediabil. O simplă notă de jurnal, ca aceasta referitoare la Maria Tănase, îl apropie şi-l depărtează, în acelaşi timp, de sensurile unei arte izvorâte din experiența poporului român…Nu înțelegem cum trebuia să se îmbrace strălucita cântăreață. Pallady, ca şi Brâncuşi, o visa altfel pe naturala, autentica „privighetoare a Carpaților"?! De-ajuns că merita să fie văzută şi auzită. De altfel, în continuarea notei jurnaliere, pictorul îşi amână o întâlnire pentru a merge s-o vadă şi s-o audă pe Maria Tănase.

Th. Pallady va fi atent la „geometriile" artei populare româneşti , aducând tradiția bizantină la zi, prin prospețime, luminozitate şi cultul omului, ca persoană aflată în centrul atenției celui ce meditează prin artă la destinul uman general. Toate acestea sunt bine de reamintit, sau şi reanalizat în clipa de față, când cota artistului, urcând foarte sus, în comparație cu N. Grigorescu, după cum s-a văzut, trebuie să înțelegem cum şi de ce, sau de fapt ce a produs saltul. Şi răspunsul e simplu până la urmă. Grigorescu e un brand al tradiției şi o reprezentare a matricei stilistice „faza folclorică" dacă putem zice aşa, în expresia artistică românească. Th. Pallady a fost de la început un pictor al viitorului. Dar situarea sa nu e total definită nici în prezent.

Există la Bucureşti un Muzeu Pallady, instalat în Casa Melik, despre care se spune că este cea mai veche locuință din București. Casa de strada Spătarului e o încântare arhitectonică, în cel mai pur stil românesc, prin proporția geometriilor conținute, care rimează un gând etern românesc: acela al dăinuirii. În această casă cam de obicei funcționează expoziții tematice Th. Pallady. Muzeul de Artă al României a ținut toată vara afişul unei expoziții (ea rămâne deschisă până la 25 octombrie) cu acest titlu: „Valențe stilistice în creația lui Theodor Pallady" .Doi fideli colecționari, soții Răuță, pun la dispoziție mereu alte lucrări; de data aceasta e rândul desenelor. Trebuie observat la Pallady osmoza bine sudată dintre desen şi culoare. Şi finisajele pe metoda „guaşei" înşelătoare, ai zice, de care pictorul vorbea mai sus în jurnalul său. Părelnicia aceasta, în structuri sigure, şi un colorit discret, savant distribuit, când nu „contrazice natura" cu pete insolente de roşu, verde, sau chiar albastru. Există pe urmă fondul de intimitate personal, depăşind faza de ilustrare globală a vieții. „Când desenez țiganca aceasta care merge în fața mea…, va scrie TP în Jurnal, nu pe ea o desenez, ci ritmul mersului ei îl înregistrez în cele câteva trăsături care-l exprimă – şi aceste câteva trăsături ajung să exprime ceea ce i-ar cere unui scriitor câteva pagini..E o situare modernă între viziune şi mesaj. Aici stă secretul biruinței din ultima clipă a picturii, a artei lui Th. Pallady. Vremea lui este vremea noastră, din chiar clipa când conştientizăm că respirăm, în sfârşit liberi, şi avem libertatea să medităm arta marilor noştri maeştri şi să ne-o asumăm.

Ciucirencu versus Călinescu

Alexandru Ciucurencu s-a născut la 27 septembrie 1903 la Tulcea, numele său venind de la Ciucurova, un sat de lângă Tulcea de unde se trăgea bunicul său. Originea sa este la pragul sărăciei, fiind nevoit să lucreze încă de la 12 ani, ca ajutor de chelner, sau făcând stagiul într-o cărămidărie spre o eventuală calificare. Destinul a voi altceva totuşi: în 1916 va porni pe drumul nesfârşit al Artei , intrând ca ucenic la Mihail Paraschiv, cunoscut iconar şi zugrav de biserici. După o serie de avataruri inerente oricărui artist începător, în 1921 reşuşeşte , prin concurs, să devină bursier al Şcolii de arte frumoase la Bucureşti, unde-i va avea profesori pe sculptorul Fr. Storck şi pe Constantin Artachino, iar în anii superiori la pictură pe G.D. Mirea şi Camil Ressu, ultimul având o influență covârşitoare în formarea noului artist. Ca şi dragostea, după aceea, pentru culorile pictorului Ştefan Luchian. Tot bursier va ajunge şi la Paris, abia în 1931 (deşi bursa fusese obținută în 1929), unde se va înscrie la Academia Julien, dar în curând va prefera atelierul lui Andre Lothe: "Când a văzut ce pictam, îşi va aminti mai târziu marele Ciucurencu, m-a întrebat: Domnule, eşti din România?…Acolo e un popor talentat şi dumneata îi vei face cinste." A fost o profeție necesară. *Autoportretul* pictat în 1931 şi expus în 1932 la Salonul oficial din Bucureşti, nu are nimic din arta impresioniştilor şi nici preferința pentru autoportret a expresioniştilor. Maeştrii săi vor fi A. Lothe, Camil Ressu şi Ştefan Luchian de acasă. Devenit unul din maeştii de necontestat ai artei româneşti moderne Al. Ciucurencu va mărturisi: "Nu poți pleca din bălți, aşa cum am plecat eu, şi să ajungi academician, fără să oboseşti asupra lucrului ce-l ai de făcut."

Din 1932, stabilit în țară, va participa cu regularitate la viața artistică bucureşteană. În cronica la Salonul din 1932, N. Tonitza va scrie: "Alexandru Ciucurencu se prezintă cu două panouri impresionante prin sentimentul înalt, imprensionante prin simfonizarea picturală a ansamblului – admirabil adecvată subiectelor – impresionante prin prețiozitatea materiei utilizate, prețiozitate ce contopeşte într-un tot de o gravă şi plină reculegre şi armonie. Aceste două panouri sunt, incontestabil, cele mai serioase compoziții din Salonul actual". Artistul e astfel recunoscut şi omologat. Lungul drum al artistului dezvoltă o consacrare senină şi solară, lipsită de convulsiunile "-ismelor" din arta modernă, şi punându-l la adăpăst, de altfel, în noua *eră socialistă multilateral dezvoltată*, unde vocația lui va rodi, fără cedări imposibile şi comenzi sociale abuzive-n exces. Un *1 Mai liber, Ana Ipătescu, 1907,etc.,* sunt compoziții inabdicabele de la normele generale ale Artei.

Dar Ciucurencu devine tot mai ilustru prin tablouri ca *Spălătoreasa,* prin *Naturi statice*, prin portretele unor mari contemporani: *Sică Aleexandrescu, Gheorghe Dumitrescu, K.H. Zambaccian, Mariana Dumitrescu, Sonia Cluceru, Marcel Breslaşu, Laserson, I.N. Dona, M. Winberg, George Călinescu,* prin peisaje, pornind cu cele ale Deltei, din suflet, şi extinzându-le în toatră țara: la Braşov, Căciulați, Breaza-Comarnic etc.etc. Pictura lui Alexandru Ciucurencu, împodobită de toate premiile şi medialiile timpului, va face şcoală şi epocă. Viitorul ei fiind şi azi în plină desfăşurare. Un episod interesant din cariera şi destinul lui Ciucurencu fiind întâlnirea lui cu George Călinescu, în anii abia de "readaptare" a ultimului. Cele două mari personalități s-au privit la început cu reciprocă neîncredere. Subiectivi şi orgolioşi, fiecare cu geniul său la purtător, în dialogul lor au scăpărat şi scântei (mai ales dinspre Călinescu), dar în final, dintr-un contrast de personalitate, a reieşit o mare prietenie, parafată întâmîmplat şi cu Al. Ciucurencu. Din această "întâlnire admirabilă" a reieşit naşterea noului pictor, Ioan Alexandru Boachiş (BIA)/ aflat deja la cea de a 12-a sa expoziție, şi cu participări frecvente la expozițiile de grup ale Uniunii Artiştilor Plastici, al cărei membru en-titre este din anul 1981.

Boanchiş a deprins cu o claritate uluitoare lecția maerstrului său Alexandru Ciucurencu, şi ca un omagiu, prima atenție artistică a noului colorist solar şi vibrant, s-a îndreptat către peisajul Deltei Dunării şi a Dobrogei natale, a lui Ciucurencu însuşi. Tablourile sale din această perioadă apropie în culori divergente, sau necomplementare, adesea,, cerul de pământ, printr-o vibrație lirică particulară. Cele două planuri sunt "rupte", dacă nu "absorbite" de semnele unor aşezări specifice lumii Deltei şi habitatului ei.

"Pictura modernă a îmbogățit pictura, dar NU a schimbat-o", declara Ciucurencu, în articole şi interviuri; "Culoarea are încă multe, foarte multe taine". La sfaturile de taină dintre marele pictor şi noul emul, trebuie să se fi repetat, obsesiv, aceste comandamente. Dovadă că BIA pictează cu sufletul, ca şi maestrul său venerat, folosind culoarea în superlative. Dar Boanchiş a rămas numai la peisaj şi naturi statice. Şi capitolul ridicat pe culmi personale este acesta al *Florilor* sale, de care ultima expoziție de la Apollo, abundă şi inundă de o sănătate solară cu irizări fantastice, în cosmica aplecare a lumii, de la un mileniu la altul. Fervoarea cu care-şi pictează "ciucurentistul" pictor Ioan Alexandru Boanchiş *Florile* sale, în suporturi ce amintesc elementele primordiale: lutul, apa şi aerul, dau un stil deja foarte personal, care nu-şi pastişează maestrul: *Florile* lu Ciucurencu sunt, într-un fel aparte "constructiviste" – ale lui BIA sunt mereu vii şi exuberante, chiar şi atunci, sau mai ales atunci când se aleg, ori se disting, dintr-un neant aparent aleatoriu.

Tumultul vitalității îi revine lui Boanchiş în *Marinele* sale. Şi-n "marginile de lume, acolo unde arborii beau lumină" (apud: Fănuş Neagu), aceste delimitări liminarii fiind necesare căutării într-un unic absolut, sau chiar în serii de absoluturi plurale.

Sigur, generații întregi de artişti "cu şcoală" în regulă, s-au împărțit, de-a lungul anilor, în trecerea lor pe la Institutul "Grigorescu" din Capitală, în "ciucurentişti" şi "babişti", după norocul fiecăruia de a fi nimerit ca studenți, la clasele lui Al. Ciucurencu sau Corneliu Baba. Paradoxul e, că cel mai "ciucurentist dintre ciucurentişti" pare a fi acest medic cu "studii libere de pictură", dar cu bunul sfat de început al maestrului, în direct. Ioan Alexandru Boanchiş ca pictor este o promisiune împlinită cu brio, şi-un inovator, în multe direcții, pe fondul artei solare şi umaniste, la care maestrul Ciucurencu şi-a adus contribuția, dându-şi girul şi sigla lui inconfundabile. Noul pictor îşi onorează maestrul *in aeternitas* , fără a-i copia mijloacele. El îşi poate, în prezent ataşa, cu îndrăzneală, această artă poetică, din cuvintele marelui său dascăl de Artă: "Pictura înseamnă pe lângă temă, culoare, organizare compozițională, echilibrul suprafețelor şi apoi doza aceea de inefabil în transpunere, care le unifică şi le face să cânte.

La Boanchiş "inefabilul cântă" pe armonii cromatice insolite, înainte parcă de a fi izbucnit, din sine, cântarea culorilor…

Un "ciucurentist" de armonii cromatice: Ioan Alexandru Boanchiş

Ioan Alexandru Boanchiş s-a născut în 16 Mai 1938 în comuna Şilindia , județul Arad. Absolvent al Institutului de Medicină şi Farmacie în 1965 a profesat ca stomatolog ("Medic al scriitorilor şi artiştilor") toată viața şi, în paralel, iubind Arta, şi cu trimitere directă Pictura, printre întâmplări de destin şi întâlniri admirabile, s-a regăsit ca pictor "născut iar nu făcut", fiind, în continuarea lui Ion Țuculescu, unul din medicii care au profesat, deopotrivă pictura cu medicina, cu rezultate surprinzătoare. Prin deceniul opt din veacul trecut, doctorul Boasnchiş – director pe-atunci al Policlinicii Drumul Taberei, avea nebunia să organizeze în holurile largi ale Policlinicii, mirobolante expoziții de grup, sau dedicate unei singure personalități, aşa cum se va fi Fantoma de la parlament. Un muzeu de artă pe strapontină

Siderați, câțiva parlamentari, care întâmplător au ajuns în acea latură a Casei Poporului, şi se grăbesc să ajungă la o proximă sală de şedințe, sau la cantină, sunt opriți în loc de o arătare cel puțin bizară: De cealaltă latură a clădirii, dincolo de curtea interioară, stă lipit pe fereastra interioară a unei săli de pe strapontina palatului, drapelul mult îndrăgit, altădată, al partidului comunist român. Dar de data aceasta aleşii se feresc de vedenie ca de naiba. Cine umblă cu glume din astea? Cine l-a pus acolo? Dar nu s-a terminat cu regimul lui Ceauşescu?! Apare, în fine, şi o figură cunoscută, Dna. Ecaterina Andronescu - ex-ministru al învățământului şi cercetării, în guvernul Năstase. Priveşte şi ea stupefiată, şi ca o şcolăriță cu bujori în obrăjori, în fața fantomei trecutului se fâstâceşte: "Nu se poate, n-are sens; doar s-a terminat cu comunismul; asta a fost altă dată".

Relatarea de față nu-i o fantasmagorie; faptul s-a petrecut aievea, şi un post de televiziune privat a dat micul reportaj pe post. Dar ca nimeni să nu moară prost, în final, cineva taie suspansul, arătând că acolo, în latura respectivă a palatului parlamentului/ recte Casa Poporului, se află amenajat nu de mult, Muzeul Național de Artă Contemporană, ctitorie a lui Adrian Năstase personal, în numele guvernului condus patru ani de el şi clica sa, inaugurat la grămadă, toamna trecută, în febra campaniei electorale. Uite de ce, nici înalții demnitari de la parlament, habar n-au, că numai la câțiva metri de bufet, unde merg zilnic foarte sârguincioşi, se află şi un lăcaş de cultură, care ar trebui să-i solicite, nu-i aşa?. Drapelul cu pricina e o relicvă, pictat la comanda politică a timpului. "Aaaa! Oooo!" Deci, treptat, spiritele se liniştesc. Farsa şi-a atins scopul, deoarece "relicva" era îndreptată cu fața spre sălile de lucru ale parlamentului, ca un memento! Sinistru memento!

În *România literară* 4, Anul XXXVIII (2-8 februarie 2005) tocmai citisem amplul articol al criticului de artă Pavel Şuşară, intitulat: "De ce este un eşec Muzeul Național de Artă Contemporană?" (o întrebare cu zece variante de răspuns). Le vom sintetiza, în citate scurte, şi noi, preluându-le, pentru ca cititorii noştri, să nu rămână neinformați: "1. Pentru că, în mod real, nu poate exista un *muzeu de artă contemporană.* Muzeul este o instituție de conservare…cu structuri stabile şi un patrimoniu istoricizat…2. Pentru că *Muzeul*...s-a făcut la comandă politică şi din nevoi propagandistice, fără a se lua în calcul un mediu artistic real şi configurația specifică a spațiului de referință, aşa cum derivă el, în principiu, de calificativul *național….3.* Pentru că directorii *Muzeului…,*Mihai Oroveanu şi Ruxandra Balaci, sunt incompatibili pentru un proiect comun….Ruxandra Balaci, care nu cunoaşte arta contemporană românească, s-a rătăcit dramatic într-un fel de esperanto al limbajelor artistice şi a invalidat *ipso facto,*opțiunile lui Oroveanu…4. Pentru că nu se ştie, şi nici măcar nu sunt semne vizibile că s-ar fi întreprins cercetări, oricât de palide, în sensul acesta, ce este aceea contemporaneitate…5. Pentru că în loc să integreze proiectul artistic contemporan un sit flexibil, el însuşi receptacol şi exponat în aceeaşi măsură, cum ar fi un spațiu industrial expiat în sistemul de referință, dar resuscitat prin conversia la un alt tip de realitate, totul a fost îngropat în măruntaiele casei de nebuni pe care Ceauşescu şi-o construise sieşi, pe numele ei Casa Poporului, întrucât, în mod evident, comandantul era…poporul însuşi….6. Pentru că, în loc să se manifeste liber, aşa cum i-ar sta bine, spiritul contemporan, ferecat zdravăn între zidurile unei cazemate staliniste, a început să vorbească monoton şi exclusiv, chiar despre Ceauşescu…(s-a văzut drapelul aplicat pe fereastră! n.n.), despre minunata Casă a Poporului, despre Daciile oamenilor muncii…etc.,7. Pentru că, deşi arta, în general, nu minte, ea a fost pusă aici să mintă cu multă abnegație….8. Pentru că în spațiul în care te aştepți să ieşi din constrângeri…ți se aşează mobilul pe tăviță şi agentul de pază îți înfige detectorul în prohab…9. Pentru că şi singura expoziție reală, aceea a *precursorilor* Neagu şi Bernea, fascinantă prin substanță, dar ratată prin discurs şi panotare, parcă anume spre a face o reverență spiritului tutelar al Casei Poporului, adică spre a sugera un mic cult al personalității, de data aceasta a directorului Muzeului…, toate etichetele specifică faptul că lucrările sunt din colecția *Domnului Mihai Oroveanu*...10. Pentru că…proaspătul *Muzeu Național de Artă contemporană* nu face decât să resemantizeze orizontul şi simbolistica totalitară, să se transforme în elogiu şi să reconvertească semnalele disparate într-un amplu sistem mitologic. În esență, Casa Poporului şi spiritul ceauşist devin exponat borgesian, poate

singurul, în propria lor realitate. Acest triumf al Casei Poporului constituie, din nefericire, şi eşecul major al Muzeului de Artă Contemporană." (…)

NOTA BENE. Şi, mă rog, cine s-ar deplasa la naiba-n praznic şi-n "târgu/cucului" să vizioneze fantoma regimului ceauşist, într-o locaţie unde, umilul şi modestul vizitator, ar trebui să treacă mai întâi peste inhibiţiile generate de apropierea puterii în exerciţiu…sau chiar de detectorul înfipt în prohab…Poate în grupuri, din nou, cu grădiniţa, cu şcoala, şi cu armata, cu ghizi bine instruiţi (şi plătiţi) în comisiile culturale parlamentare. Visul lui Adrian Năstase, colecţionar de artă şi vânător înrăit, s-a realizat cam în goană, ca la vânătoare, dar total ineficient, căci indiferent de o finalizare …în folosul poporului, cum de altfel e şi politica pe care a făcut-o şi o va mai face, probabil, şi în viitor. Casa Poporului este un exponat grotesc ea însăşi, un exponat kitch, care îşi merită locatarii inculţi şi găunoşi (aţi văzut că de prezenţa în aceeaşi clădire cu ei, a unui muzeu de artă, fie şi pe strapontină, habar n-aveau, şi nici nu-i interesează de altfel), dar în dreptul căruia, pentru trecătorul onest, şi mai ales pentru cel ce a vizitat o dată în viaţa lui, cel puţin, Muzeul Naţional de Artă, de la Palatul Regal, ar trebui să se pună indicatorul imperativ: *Ocoliţi! Pericol de infestare ideologică!* Deşi, oricum, gărzile militare şi plantoanele lor o fac, şi omul trece pe partea cealaltă, apăsat de nevoile zilnice, fără a avea nici el habar de existenţa, în clădirea-mamut, şi a unui muzeu de artă. Inaugurarea lui a trecut, de altfel, neobservată, fiind bifată-n campanie, ca atâtea altele, şi-n final, având acelaşi succes de public, ca şi ultima campanie electorală, girată de numele lui Adrian Năstase. Noul muzeu de artă contemporană (neapărat "naţional") se află deocamdată în ceaţă. Iar ceaţa e-atât de deasă, de jur împrejurul lui, c-o poţi tăia cu cuţitul. Locaţia lui "bine" aleasă, nimic de zis, *pe strapontină*, la marginea interesului de artă, adică, al bucureştenilor… şi nu numai!

Lecţia pictorului Corneliu Baba

În octombrie 1997, puţin înainte de a împlini vârsta de 91 de ani, pictorul Corneliu Baba îşi prefaţa marea sa retrospectivă, care translă, curând, din ultima antumă în prima postumă, cu următorul Cuvânt, transcris pe prima pagină a prospectului marii expoziţii organizate de Muzeul de Artă al României:

„Vin de departe, de la capătul de început al veacului şi m-am născut ca să fiu pictor. Am traversat istoria dramatică a vremurilor şi am ajuns, cu paleta în mână la acest capăt.

Deşi am expus, pe un parcurs foarte lung de timp la saloanele oficiale, la nenumărate expoziţii de grup şi câteva personale peste hotare, prezentarea de faţă în cadrul Muzeului de Artă conţine de fapt cea de a doua expoziţie a mea din ţară, după 1978.

Într-o suită selectată cu rigoare am încercat să reţin acele piese pe care le-am socotit că mă pot reprezenta cel ce am fost în diferite perioade. Realist prin tradiţie, prin educaţie, prin temperament şi gândire mă consider posesorul unui registru nelimitat de înţelegere a valorilor artelor plastice indiferent de manieră şi tendinţă. Pictez însă ca

mine şi doresc să mă recunosc prin calitatea picturii ce o fac şi emoţia ce o pot transmite.

În felul în care am gândit prezentarea de faţă creaţia mea îşi va trăi probabil unica şi ultima şansă de a fi privită şi percepută într-un ansamblu ce ar putea ajuta la consolidarea acelui opus de opinie neîncheg at încă asupra valorii şi controversatului meu loc în arta plastică.

Recunoscător instituţiilor şi persoanelor care m-au înţeles şi ajutat nu-mi doresc decât să fi putut printr-un efort de o viaţă să fi contribuit cu ceva la ceea ce ne place să credem că este cultură şi identitate naţională."

BABA. Acest Cuvânt rămâne valabil şi azi, ca o prefaţă a Centenarului naşterii marelui pictor, care va fi marcat în 18 noiembrie 2006, prin permanenţa, şi iminenţa retrospectivei din octombrie 1997- ianuarie 1998. Numai un Mare Maestru cu un Destin excepţional a putut avea parte de o asemenea Apoteoză. Iar această Apoteoză persistă, fiind vie pentru generaţiile ce i-au urmat şi-i vor urma în continuare, oricâte tribulaţii şi încâlceli vor avea, mai ales ultimele ivite, în „cultura şi identitatea" noastră naţională, ca să folosim cuvintele Maestrului.

L-am cunoscut şi noi pe inegalatul artist şi benedictin, al gloriei sale tăcute, în atelierul de la Pangratti, care ar fi trebuit să rămână un popas memorial şi un Muzeu Baba sui-generis. Să fi fost prin anii 80 ai veacului trecut, mă primise la atelier, şi în timp ce lucra, conversa cu pauze lungi, de „vizualizare" a lucrului său, în care-l vedeam răsădit ca un arbore cu rădăcini adânci. Atelierul însuşi era scăldat într-un joc de lumini rembrandtiene, departe de „clipa cea repede" a lumii de afară. Corneliu Baba lucra însoţit de un mic text de literatură, care în acea vreme era ales din proza lui Tudor Arghezi. Mi se pare că a şi evocat la un moment dat „conflictul" său cu poetul „Cuvintelor potrivite", dar şi al „Prisăcii" , care fusese iritat oarecum, de felul cum îl interpretase pictorul, în binecunoscutul Portret. Spre deosebire de Arghezi, unul din idolii săi literari, observam, Corneliu Baba nu se afişa ca personaj de artă, cu ostentaţii sau ciudăţenii; nu alimenta şi o legendă adiacentă. Ca om părea masiv şi bine temperat, un „uriaş blând", cumpănit la vorbă şi în faptă. Realismul picturii sale, într-adevăr, îl exprima cel mai bine ca opţiune, ce derivă din educaţie şi temperament. Realitatea, aşa cum o interpretează artistul, e de fagot şi de orgă, nu conţine nimic de ţambale şi de alămuri; ea se subsumează unei grandori a simplităţii, statorniciei şi permanenţei. Corneliu Baba (n. 18 nov. 1906- m. 20 dec.1997), iniţial cu studii de litere şi filozofie la Bucureşti, şi studii paralele la Academia de Arte frumoase din acelaşi oraş, din care n-a avut şi o diplomă, aceasta fiind obţinută, după ce absolvi la Iaşi, Institutul de Arte Frumoase, în 1938. Şi tot atunci debută la Salonul de Artă din Bucureşti cu tabloul Jucătorul de şah, dar se întoarce la Iaşi, în oraşul „marilor umbre", unde va fi alături de Tonitza, o vreme, profesor, şi ulterior arestat şi suspendat din învăţământ.

E curios ce vedeau ca fiind „formalism", în pictura tânărului Baba, cenzorii vremii, care inaugurau tot atunci, în trombă, şi la noi, modelul sovietic al „realismului socialist". Baba nu s-a sustras noii „impuneri", dovadă că-n marea retrospectivă, de la hotarul dintre viaţa şi moartea sa, nu şi-a ascuns, cum s-ar spune, mai nou, dosarul sub preş, voind să pară şi ce nu a fost; în acea expoziţie am vizionat şi un tablou cu acest titlu:

Țărani înscriindu-se în gospodăria colectivă. Ceea ce nici nu e de mare mirare, căci în respectivul tablou, țăranii lui Baba erau pictați în acelaşi registru artistic, cu cei cunoscuți deja, din marile lui tablouri: Întoarcerea de la câmp (1943); Țăranii (1953) sau Odihnă la câmp (1954). Opțiunea pentru realism trebuie să se fi consolidat şi cristalizat, de altfel, chiar atunci, când artiştii erau chemați să transforme realitatea în „comandă politică", pe schemele unor poncife la zi. Baba a refuzat din start compromisul cu ideea, urmându-şi chemarea în „spațiul clasicismului" şi al „tradiției", care în pictură vine, cum ar spune el, în final, de departe, de la Marii Maeştri ai Şcolilor spaniolă sau olandeză, iar la noi printr-o primă adaptare a lecției europene, la peisajul şi personajele româneşti ale „barbizoniştilor", N. Grigorescu, şi Ion Andreescu, apoi Ştefan Luchian şi toți ce le-au urmat. Corneliu Baba va transcede şi va „împlini" chiar gloria acestora, într-un anume fel, printr-o metodă aparent simplă: lucrând în adâncime, pe jocul de lumini „furat" de la Rembrandt , şi-n arta portretului de la Francisco Goya. De altfel, devenind cel mai mare portretist din istoria picturii româneşti, nu rareori va fi comparat în expunerile, mai ales peste hotare, cu Goya şi Rembrandt van Rjin. Marile sale portrete: Mihail Sadoveanu (1952) Krikor Z. Zambaccian (1957), Lucia Sturdza Bulandra, George Enescu, Tudor Arghezi, rămân pe simezele permanenței şi ale perenității. Rigoarea renascentistă, sau şi post-renascentistă, interpretate din perspectivă istorică, armonia clasică, echilibrul geometriilor conținute, dinamismul obținut printr-o implantare într-o stabilitate ce dă greutate imaginii construite şi reconstruite . Aşa, încât, prezența noului mare pictor se va face resimțită, şi cotată corect, mai ales peste hotare, în acei ani de istorie tulbure pentru țara noastră, în expozițiile de la Viena, Tokio, Berlin, Moscova, New York (perioada 1954-1970).

Abia în 1978 Corneliu Baba va organiza la Bucureşti prima sa retrospectivă. Mutat din Iaşi la Bucureşti, ca profesor la Institutul de Arte Frumoase N. Grigorescu, încă din 1958, prestația sa culturală nu ar fi putut fi ignorată, chiar de noii „stăpâni". Şi în timp ce de peste hotare aducea cu el Aurul unor premii şi distincții internaționale (Varşovia, Leiptzig, Sofia, Moscova), acasă primea titluri de rutină, Maestru emerit al artei şi Artist al Poporului. E simptomatic, altceva, totuşi: primul tablou reținut într-un muzeu dinafară se intitula Frica (Szepmuveszetidin, Budapesta) iar tablourile pictate de la vârsta de şaizeci până la optzeci de ani, intitulate Arlechini şi Regii Nebuni au rămas până la moarte în colecția personală. Ele erau cunoscute de iubitorii de artă, se făcea referință despre ele şi în studii sau articole, dar de expus nu au fost expuse decât poate sporadic până la moartea sa.

E aici încă o similitudine cu Francesco Goya, ale cărui Capricii punctau cearta artistului cu istoria – totuşi, filonul polemic la Corneliu Baba va rămâne unul subtil, impus de statornicie clarviziunilor sale. Era, în aceste tablouri de taină, un nou realism: un realism fantastic, am putea zice, dar nu cel extras din proza latino-americană, la modă atunci, cât poate din uriaşa sa personalitate, care, cu timpul, în realitatea imediată avea viziuni, aşa cum istoria trăită îi făcea (cum tuturor ne făcea pe atunci) tot mai dese coşmare.

La 100 de ani de la naşterea sa, lecția pictorului Corneliu Baba rămâne rostită apăsat, cu rigoare şi claritate clasică, cu modestie, dar şi cu orgoliul unei conştiințe împăcate cu sine, în Cuvântul de introducere la ultima sa expoziție antumă, şi prima postumă şi perenă, pe care, chiar de aceea, l-am transcris la începutul acestei consemnări aniversare.

Omnia mea mecum porto (lat. „Ce-i al meu port cu mine"). Pictorul Corneliu Baba stabilise acest adevăr simplu chiar din prima clipă când s-a apucat să picteze. „Pictez însă ca mine şi doresc să mă recunosc prin calitatea picturii ce o fac şi emoţia ce o pot transmite." El a reuşit; El este unul din marii învingători ai artelor plastice româneşti..

Meşterul Piliuţă s-a mutat în cer

Ultimul mare pictor din stirpea *artiştilor de altădată* s-a mutat de la noi. Anul acesta de Paşti a murit Constantin Piliuţă. Se spune despre cei care mor la zi luminată că merg de-a dreptul în cer şi pe bună dreptate. Ca tâlharul cel de pe Cruce. Primul *creştin* căruia Iisus însuşi i-a deschis uşile raiului. „Unul din tâlharii răstigniţi Îl batjocorea şi zicea: Nu eşti Tu Hristosul? Mântuieşte-Te pe Tine însuţi şi mântuieşte-ne şi pe noi! Dar cellalt l-a înfruntat şi i-a zis: Nu te temi tu de Dumnezeu, tu care eşti supt aceeaşi osândă? Pentru noi este drept, căci primim răsplata cuvenită pentru fărădelegile noastre; dar omul acesta n-a făcut nici un rău. Şi a zis lui Iisus: Doamne, adu-ţi aminte de mine, când vei veni în Împărăţia Ta! Iisus a răspuns: Adevărat îţi spun că astăzi vei fi cu Mine în rai." (Luca 23, 39-43) Am transcris acest text din Patimile Domnului ca pe o rugăciune pentru meşterul Piliuţă.

S-a născut la Botoşani în 1929. A studiat la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti între anii 1949-1955, fiind studentul lui Alexandru Ciucurencu. În 1977 a luat parte la Festivalul internaţional de pictură din Cagnes-sur-Mer. Obţinuse deja Premiul pentru pictură al Uniunii Artiştilor Plastici din România în 1967 şi Premiul Ion Andreescu al Academiei Române în 1974. Se impusese ca desenator printr-o precisă observaţie şi-o linie tranşantă, neiertătoare, putem zice, în relevarea detaliului. Dar tensiunile sale interioare puteau fi la rigoare translate cu umor într-un registru „comun". Ca pictor a evoluat din cultul pentru natură (ca peisagist) la compoziţii subtile din „fluxul memoriei" poetice şi-al meditaţiei atât de personale în final. Încât un tablou de Constantin Piliuţă azi e recunoscut la o simplă privire din zece, dar şi dintr-o mie. Artist desăvârşit şi personalitate multiplă Constantin Piliuţă a fost un om inconfundabil în boema bucureşteană a „anilor de împotrivire" din proletcultism, când singura speranţă a românilor se reducea la artă şi poezie. Ni-l amintim dintr-o noapte de iarnă *breugheliană,* din iernile de altădată ale Bucureştilor de fapt, cu o pungă de mere ionatane navigând prin zăpezi la miezul nopţii, tangent la cartierul aristocraţiei proletare a Domeniilor. La un moment dat punga de plastic s-a rupt, şi pe imaculata zăpadă albăstrită puţin de luna plină dar rece, merele roşii şi proaspete s-au împrăştiat ca într-o compoziţie sui generis. Când i-am povestit, mult mai târziu, întâmplarea aceasta la Dalles, după vernisajul singurei sale retrospective de proporţii, dacă nu mă înşel, de prin anii 82, a

zâmbit melancolic. Atunci i-am desluşit oarecare fragilitate sufletească atât de proprie marilor creatori.

Dar sensibilitatea artistului se desluşeşte mai clar încă din fiecare operă a sa, căci la puțini alți pictori se poate spune despre fiecare tablou al său că este *o operă în sine* ca la Constantin Piliuță. Nostalgia acelui nord de țară botoşănean, atracția Deltei Dunării, „conservând umbrele târgurilor de odinioară" (Constantin Prut), dar mai ales trăindu-şi cu fervoare clipa şi gustul de viață atât de particular. Diminețile după nopți de risipă, ale unor „personaje" din marginea societății, dar nu de la marginea lumii; zilele luminoase ale naturii: „gestul incidental, pentru a sesiza durabilul". Meditația artistului nu putea să folosească decât vaste câmpuri de culoare monocrome, tonuri luminoase, un tărâm al firii epurat de impurități şi detalii nesemnificative. Catarsisul acestei lucrări este o imanență izvorâtă din har şi dăruire. În arta portretului (şi-a autoportretului) meşterul Piliuță a esențializat/ pe alocuri şi metaforic (Portretul lui Tudor Arghezi, dar şi cel al lui Tudor Vianu) o lume de gânduri şi-un fundament cultural bine structurat şi documentat.

Ca orice mare artist nu s-a atins de teme străine chemării sale iar acolo unde a poposit a sfințit locul. A lucrat şi compoziții istorice, a realizat lucrări de artă monumentală în frescă şi mozaic, sau din moduli ceramici, şi-n toate a fost *un neliniştit blând* şi bine aplicat, fără stridențe sau „goarne" aleatorii. Era o încântare de om, ca mai toți moldovenii din Țara de Sus, care pe lângă talent sunt purtătorii unui umor hâtru şi netrucat. Oameni ca el apar rar şi dau marcă timpului care i-a născut.

Nu se putea altfel decât aşa cum s-a şi întâmplat; meşterul Piliuță să plece de la noi de-a dreptul în cer, cu zăpezile lui de altan, cu diminețile lui clare şi totuşi umbrite de pasiunile nopților prea din plin trăite, cu zilele vieții sale desăvârşite până la amănunt şi detaliu plastic. Fie-i țărâna uşoară şi marea călătorie tot mai aproape de stelele care-i vor evoca trecerea, simplu şi clar, pe marea boltă de valori nemuritoare ale Moldovei natale !

Desenele lui Benedict Gănescu

„Opera sper că o voi realiza în pictură". Acest crez al lui Benedict Gănescu s-a frânt brusc în acea fatidică zi de 2 august 1996, când artistul căzu în moarte cu creionul în mână, pe fila unui protest adresat Uniunii Artiştilor Plastici, care-l anunțase că va fi nevoit să-şi părăsească atelierul, în care lucrase timp de peste treizeci de ani. Benedict Gănescu n-a fost singura victimă a *efectelor secundare* , dacă putem zice aşa, a „libertății noastre", câştigată cu sângele inocenților, pentru profitul grosolan al fostei nomenclaturi comuniste secunde, şi-a yesmenilor ei de toate culorile, dar lipsită de orice nuanță de adevăr. Artistul fusese şi-n comunism o victimă, dar se repliase într-o rezistență activă, de aristocrat al artei majore, fără cedări şi compromisuri. Născut la Craiova la 14 ianuarie 1929, într-o familie „burgheză" (tatăl contabil iar mama casnică) avea să fie dat afară de la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu" în ultimul an, pe motiv de bunici, care erau chiaburi, şi deci muriseră în închisorile comuniste. Dar formațiunea sa artistică deja se configurase în preajma unor profesori de talia lui Camil Ressu, Nicolae Dărăscu, Jules Perahim…A ales mai întâi desenul satiric, lucrând în redacția revistei Urzica, colaborând la Săteanca şi Femeia. Debutul său e consemnat totuşi la revistele literare Gazeta literară,

Luceafărul şi Ateneu. Mai târziu va face el însuşi reviste: Amfiteatru, Ramuri, Tribuna României. Era un grafician dublat de un om de cultură bine articulat, cu lecturi esențiale, din autori aleşi după afinități elective: se regăsea în Shakespeare, Rabelais, iar dintre români în poeții Ion Barbu şi mai târziu în Nichita Stănescu., pe care nu i-a *ilustrat,* propriu zis, de la care în schimb a plecat pentru a se reprezenta pe sine, în primul rând.

În ilustrațiile de carte ale lui Benedict nu lucrează un *tradutore-traditore* ci un confrate de artă complementar şi asiduu; nu întâmplător pentru ilustrațiile la Comedia erorilor de Shakespeare va primi în 1968 Premiul Academiei Române, iar pentru ilustrațiile la Garantua şi Pantagruel de Rabelais Premiul Uniunii Artiştilor Plastici, în 1967, după cea de a doua sa expoziție de la Sala Dalles (prima avusese loc în 1956, la sala Nicolae Cristea, de asemeni din Bucureşti). Benedict Gănescu devenise deja, în deceniul şapte al veacului trecut, un nume notoriu şi respectat al graficii româneşti, cu rubrică permanentă la Contemporanul (condus de G. Ivaşcu) şi colaborări la Secolul XX.

În ultimul deceniu dinaintea căderii comunismului s-a aflat în redacția revistei Tribuna României, ca redactor artistic, după ce stabilise macheta generală a singurei noastre reviste *de export*, din anii totalitarismului ceauşist, într-un format occidental, de mare rafinament şi bun gust. Benedict lucra tot timpul, chiar şi în răgazul dintre două machete de pagină, fiind plin de idei gazetăreşti, şi de fapt, unul din mentorii necontestați ai unei generații, din care şi noi am făcut parte, spre norocul nostru. Ochiul său vedea în spațiu şi realiza mirabile sinteze grafice, pagina revistei era desenată, fiind vizualizată în amănunt, înainte de-a fi trimisă la tipar. Era adversarul textelor lungi, dar mai ales a celor *logvace,* din care tăia fără milă („Ce se taie nu se fluieră" era formula sa comică, dar spusă cu ce tâlc!), şi pe care, atunci când trebuia să le integreze totuşi „din necesități redacționale", le spărgea cu casete de cel mult 30-40 de cuvinte.

În Tribuna României a ținut de asemeni rubrică permanentă, despre care abia acum ne dăm seama, din expoziția deschisă la Galeria Dialog, după 10 ani de la moartea artistului, că era şi cronică şi jurnal, a evoluției sale artistice, şi-a vizualizării drastice a celor văzute şi nevăzute, dintr-o lume care se lăsa tot mai tare la fund într-un, dezastru social şi istoric, mereu anunțat dar de nimeni interceptat ca fiind şi sigur!. Tot timpul cu urechea pe scala radioului, cât timp lucra, la emisiunile în limba engleză, Benedict cunoştea ce se întâmplă în lume, şi lucra ca atare, eboşând în desenele de zi cu zi, opera sa maturitate, ce ar fi trebuit să fie o operă de pictor, după crezul enunțat deja la începutul acestor însemnări.

Ion Popescu – Negreni în posteritate

O expoziție restantă de la U-Art Gallery UzinExport din Bucureşti: Ion Popescu-Negreni. Prima expoziție postumă a longevivului artist, n. 1907 în Negreni de Olt şi m. 2002 la Bucureşti. De o modestie cuviincioasă şi desăvârşită, artistul şi-a traversat veacul şi lumea învolburată în care a trăit, translând puțin timp şi-n următorul mileniu cu o vitalitate pilduitoare. La 92 de ani era cercetat încă în atelier şi până în ultima clipă s-a lăsat fascinat de tinerețea urmaşilor, care-i cereau interviuri şi mai ales mărturii din anii de pace, care i-au fost uneori mai răi ca anii războiului, când fu aruncat o vreme în

prizonierat, departe de patrie. A fost profesor de desen la Brăila şi profesor de pictură la Institutul de Arte Plastice "Nicolae Grigorescu" din Bucureşti (1954-1972), după ce în 1931 absolvise el însuşi aceeaşi înaltă şcoală , denumită pe-atunci (şi din nou în zilele noastre) Academia de Arte Frumoase, unde i-a avut ca profesori şi maeştri pe Camil Ressu şi Constantin Artechino.

Expoziția de la U-Art Gallery, de amplă desfăşurare, l-a înfăţişat pe artist în intimitatea artei sale, dar şi în expansiunea ei, de-a lungul succesivelor decenii de creaţie, în care nu s-au petrecut modificări spectaculoase pe verticală, cât adînciri ale unei arte care a avut ca temă majoră omul şi luminile lui esenţiale. " Am considerat şi consider că omul constituie tema majoră a artei, mărturisea Maestrul, spre finalul carierei sale, aproape testamentar. Tema trebuie să-mi dicteze cromatica, iar eu să-i găsesc rezolvarea potrivită". Desenator de excepţie, îşi trasa schiţele din memorie, adesea direct pe pânză sau carton, în creion sau cu pensula muiată în culoare, după care îşi lucra tablouruile.

Îl vizitam uneori, prin anii 80 la Băneasa, unde avea o căsuţă de vară cu vie, dar noi ajungeam la pragul ei mai ales în târziul toamnelor, când vinurile sale aurii se limpezeau, şi odaia cu fructe în care îşi etala şi tablourile, făcea corp comun cu acestea; nu ştiai până la urmă din ce regn muşcai fructul, sau amiroseai floarea: din natura generică de pe pânze sau de alături din natura vie. Era un bărbat înalt şi plăcut şi cuminte şi drept, cu părul albit ca al înţelepţilor; vorbea clar şi rar, fără exagerare sau grabă. Fiinţa lui toată respira o generoasă iubire de oameni şi tablourile lui se adăugau acestei stări speciale.

A pictat natura prin optica spirituală a culorii, scria cineva; opera sa fiind până la urmă "o sinteză a formei – înţeleasă ca organizare raţională a vizibilului; o artă a sufletului" (Dan Grigorescu). "Livada, câmpul cu flori sălbatice, lanurile îi impresionează puternic retina şi pictorul îşi transcrie cu sinceritate impresiile, fără să aibă temerile opţiunii pentru un gen – peisajul – atât de frecvent şi adeseaori, împins spre convenţie şi dulcegărie, reuşind să răspundă, într-un mod care devine tot mai programat, nevoii de naturalitate resimţită de sensibilitatea omului confruntat cu escaladarea tehnologicului, cu artificialzarea mediului". (Contantin Prut).

Tocmai această *lectură a naturii* sub specie eternă ne duce cu gândul la una din acele *metode universale* de a privi natura, oriunde te-ai afla, pe care bunul poet californian Robert Frost (1874-1963) a ştiut să o numească atât de lămurit *şi plastic* într-una din artele sale poetice - poemul: *"Drumurile pe care le-am urmat*".

"Voi povesti aceasta suspinând
de-acum încolo secole de-a rândul:
plecau într-o pădure două drumuri,
şi iată că acesta a schimbat totul."
(rom. A. E.Baconsky)

Drumul care schimbă totul e fireşte drumul artei. De aceea şi pictorul nostru, ca şi cunoscutul poet american, are o posteritate generoasă. Deja Muzeul Naţional de Artă deţine o bogată colecţie din pictura lui Ion Popescu-Negreni. Mai mult, posteritatea lui s-a îmbogăţit şi cu unul din puţinele muzee virtuale nominale pe Internet. Muzeul virtual Ion Popescu Negreni, pus în pagină de Vasile Petrovici, cu un site ce conţine 261 de imagini, şi totodată ilustrat şi cu bogate referinţe bio/bibliografice, duc faima unui artist

român “al inimii” în lumea largă, deşi longevivul pictor s-a bucurat şi în viaţă de o recunoaştere unanimă: Marele Premiu UAP (1987), Premiul Academiei Române (1992), Ordinul de Merit- Marea Cruce (2000), iar lucrările sale continuă a se afla şi în lume, în colecţii particulare şi în muzee din Franţa, Germania. Italia, Suedia, Istrael, USA, Brazilia, Elveţia.

“Misterele” lui Ştefan Câlţia

Într-o ambianţă clar/elitistă, *postmodernă,* la ceainăria Librăriei Cărtureşti, din centruil Bucureştilor (vis-à-vis de Cinema Patria), pictorul Ştefan Câlţia, unul din cei mai importanţi “babişti” /elevi ai maestrului Corneliu Baba, a expus, între ani: 2004/2005, câteva mari panouri: şase picturi transfigurate pe suprafeţe mari, într-un colorit amintind de profesorul său, dar într-o altă concepere a “misterelor”, a “realismului fantastic”, care de la Baba purcede, fără să facă prozeliţi, căci discipolii devin cu timpul maeştri ei înşişi, aşa cum ucenicii lui Iisus au devenit, pe urma Marelui Învăţător, apostolii creştinătăţii. Nu e forţată asocierea, căci “babiştii”, câţi s-au realizat, sunt toţi personalităţi accentuate notorii ale picturii româneşti contemporane. Cel mai clar exprimat “în maniera sa” e Ştefan Câlţia însuşi, artist temeinic, care-şi substituie spontaneitatea propriilor fantezii şi fantasme. Cele şase tablouri de la Cărtureşti: *Iarna, Luna şi Poetul, Păpuşereasa şi clovnul, Călător în pădure, Marea cea gânditoare, Inorogul de piatră,* pun în scenă personaje ale unor naraţiuni sui-generis, pe fondul unei plutiri adiacente, într-un târâm, i-am zice increat, unde ceaţa şi dimineaţa, amiaza şi amurgul, răzbat peste ape, sau din izbucnirea de raze bubuitoare, în luminişuri metafizice Sunt parcă apele limpezite şi potolite de mersul ca pe şes, altcândva, al Mântuitorului, dezvoltând, astfel, o mistică particulară, legată cel puţin de una din mărturisirile sale de atelier, din interviul publicat în albumul–catalog, lansat şi acesta odată cu expoziţia de la Cărtureşti: “ Pentru mine şi cerul şi pământul au aceeaşi valoare”. Cât despre “misterele” creaţiei, sau chiar despre *misteriosul* în sine, imaterial în ostentaţia materiei picturale şi muzical în răsfrângerea plastică, artistul se destăinuieşte smerit: “ Când ne bucurăm de lucruri, ele sunt puţin misterioase, nu le ştim, nu sunt toate atât de limpezi. Undeva există acea umbră caldă sau acel ascunziş aspru în care bănuim lucrurile. De fapt cele mai adânci meditaţii nu le ai în clipa când lucrurile sunt clare, ci atunci când există îndoiala, o oarecare neştiinţă despre dincolo. Şi atunci ai marile tale comentarii. În sensul ăsta aş defini eu starea de mister”, ne-a lămurit aristul, despre arta sa poetică, în cuvântul rostit la vernisaj. Ori paradoxul constă în faptul că privitorului i se revelează chiar o ştiinţă “despre dincolo”, care-i fură sufletul, şi-i exersează spiritul pentru misterioasa călătorie, inerentă, dintr-un viitor previzibil, şi dintr-un spaţiu şoptit abia, făcându-l pe artist intermediarul unui mesaj iluminat şi concret. Dar “misterele” lui Câlţia nu sunt ritualuri, sunt *plutiri* şi *încremeniri* solitare şi solemne, totemice, metafore ale *muţeniei sfinte* a unui artist convorbind, de fapt, cu tăcerea, cum Blaga, altcândva, o făcuse în poezia sa. Născut la Braşov, 1942, ardelean deci şi dânsul, a studiat la Institutul de Arte Platice N.

Grigorescu din Bucureşti (1963-1970), sub îndrumarea, cum spuneam, a pictorului Corneliu Baba. Beneficiază de timpuriu de o lansare fructuoasă, obţinând chiar după terminarea facultăţii o bursă a statului italian (1971). Participă la bienale şi trienale internaţionale (Madrid, Sofia, Europa-Asia Ankara, Norvegia, Chicago SUA, Cagnes-sur- Mer, etc). Premiul UAP 1984.

Concomitent cu expoziţia de la Cărtureşti, şi lansarea albumului aferent, a putut fi privit şi într-o emisiune-maraton, la Realitatea TV, a lui Vlad Nistor, intitulată Proiect: România. Un "client" mai bun pentru aşa proiect nu se putea; şi o locaţie mai bine aleasă ca atelierul maestrului, un fel de altar şi capelă, laboratorul unui anahoret cu barbă albă şi surâsuri decent reprimate, dar bun comunicator, cu o biografie bogată şi o rezistenţă majoră la ispitele vremurilor trecute; şi iată-l acum, om de catedră şi de agora, ţinând pe un perete portretul *seniorului* Corneliu Coposu, ca orice ardelean ce respectă; mărturisindu-şi admiraţia, dar şi iubirea pentru Regele Mihai, pe care l-a vizitat încă din anii 90 ai veacului trecut,la Verssoix, cu clasa lui de studenţi, de la Academia de Arte Frumoase, înainte ca Majestatea Sa să se fi restabilit în ţară. "Regele mi-a apărut atunci în triplă ipostază: de ţăran, de ofiţer şi de preot" , reacordându-l pe artist, la adevărurile fundamentale ale ţării şi naţiunii noastre.

Ştefan Câlţia îşi retrăieşte biografia cu o intensitate aparte, limpede şi totodată fantastă, ca în picturile sale. De unde deducem figuraţia visului din pictura sa, suprarealitatea grea de sensuri, pădurea de simboluri şi arta simbolizării, un fel de a spune cum îi este felul de a trăi. Căci tot trăitul e-nceputul, ar spune Poetul, sau şi sugestia desăvârşitului, adaugă-n şoptiri de frunzişuri eminesciene, Luna. Magie de artă între concret şi ireal, între lunar şi apodictic: un artist cu finețe desăvârşit.

Partenie Masichievici: Schiţe din taberele de strămutare

Vorbim despre Basarabia şi despre basarabeni până la a crea „conflicte" cu Republica Moldova. Sau de fapt cu fostul şi mereu actualul Impreiu Ru, care nu vrea să-i scape din mâini raptul de la 1812. Din ce în ce mai puţin vorbim despre fraţii noştri din Bucovina de Nord şi din Ţinutul Herţei, rămaşi abia să fie pomeniţi în slujba de duminică a bisericilor noastre ortodoxe. Ne „război", politic cel puţin, cu minoritatea maghiară din Transilvania, din ce în ce mai agresivă, deşi fără o motivaţie certă, evident; însă uităm că de acolo cei dislocaţi aproape până la zero au fost, sub dictatură, saşii, nemţii noştri din tradiţie. Şi nu ne punem întrebarea aproape firească: De ce nemţii minoritari din România, fie ei din Transilvania, din Banat sau din Bucovina, nu s-au aflat niciodată în stare conflictuală acută cu majoritarii români? Răspunsul stă în proporţia de civilizaţie dintre cele două entităţi etnice, şi din principiala lor asemănare ca vechime şi autenticitate. Mai este la mijloc şi proverbul: Omul sfinţeşte locul. Nemţii până când au plecat au îngrijit locul pe care au stat. Vă amintiţi bancul care circula în Banat în satele săseşti dislocate? „Ultimul stinge lumina!" Care şi el spune ceva despre rigoarea nemţească.

Din albumul Editurii Anima, „ Partenie Maschievici: 1940-1941. Schiţe din taberele de strămutare", aflăm un lucru şi mai revelator încă: nemţii bucovineni, strămutaţi în Germania, în urma înţelegerii germano-sovietice de la 5 septembrie 1940,

după ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord de trupele sovietice la 28 iunie 1940, nu s-au putut adapta în lagărele de la Falkenhaim şi Leubus, din Silezia, şi la numai un an au cerut să se reîntoarcă acasă. Deoarece „acasă în Reich" promisiunile nu au fost ţinute; „Şi aşa cum au început, scrie Horst Fassel, în postfaţa albumului Partenie Maskievici, editat la Anima, de Dna Suzana Holan, aşa s-au şi sfârşit evenimentele: strămutaţii – dacă au supravieţuit sfârşitului războiului – şi-au găsit în cele din urmă un adăpost fie în Germania de mai târziu, fie, ca repatriaţi, în România, dar de o adevărată „întoarcere acasă" nu le-a mai fost dat să aibă parte". Iată de ce albumul „Schiţe din taberele de strămutare" este o mărturie peste timp, prin mijlocirea artei, a unei drame etnice, în definitiv, una din multele drame de gen, care au marcat „de la încheieturi" secolul XX, poate secolul celor mai bestiale conflagraţii mondiale, din câte va fi avut lumea, în istoria ei tot timpul neliniştită.

„ O cronică în imagini" numeşte istoricul literar Dumitru Vatamaniuc, bucovinean el însuşi la origine, albumul realizat de Editura Anima, pe baza arhivei literare şi artistice a familiei Masichievici. Cuvântului înainte al cunoscutului eminescolog îi urmează, în Introducere, dramatica mărturie a Dnei Hortensia Maschievici-Mişu, una din fiicele supravieţuitoare ale familiei Masikievici. Aici trebuie precizat totuşi cine este artistul, autorul „Cronicii în imagini". Îl vom cita din nou pe istoricul literar D. Vatamaniuc: „Partenie Maschievici este fiul lui Ilie Masichievici, preot ortodox, care slujeşte în mai multe comune din nordul Bucovinei. În 1908 era preot la Carapciu pe Ceremuş. Găsim în documente, în 1914, patru preoţi cu acest nume: Dimitrie, la Molodia, Emilian, la Ivancăuţi, Isidor, la Neplocăuţi şi Ivan la Iaslovăţ. Partenie Masichievici se naşte la 7 februarie 1887, la Ciucurul Mare, comună natală şi a lui Mircea Streinul, poetul şi prozatorul bucovinean. Face şcoala primară la Carapciu pe Ceremuş, unde tatăl slujea ca preot, apoi liceul german la Cernăuţi şi Facultatea de drept a Universităţii din Cernăuţi. Urmează concomitent Conservatorul din Cernăuţi, studiind compoziţia, armonia şi contrapunctul. Mai târziu va face şi un curs de desen şi pictură. Se căsătoreşte în 1914 cu Sofia Ustianovici, fiica unui preot greco-catolic. Mama soţiei sale era de origine germană, Maria Limberger. Au două fiice: Carmen şi Hortensia. Când izbucneşte Primul Război Mondial şi Cernăuţiul este ocupat de trupele ruseşti, familia Masichievici se refugiază în vechiul Regat, locuieşte un timp la Bucureşti, dar se reîntoarce la Cernăuţi, atunci când Bucovina revine la România, după o stăpânire austriacă de aproape un secol şi jumătate. Aici, Partenie Masichievici ocupă mult timp un post important, fiind secretar general al Camerei de Comerţ din Cernăuţi, până la pensionarea sa."

O cronică *sui - generis* a…" Cronicii în imagini", realizate de Partenie Maschievici, în lagărele de strămutare din Silezia, 1940-1941, ne oferă în Posfaţa albumului, scriitorul Horst Fassel, din care reproducem, *in extensso*, următoarele: „Dintre germanii strămutaţi din Bucovina în timpul celui de-al doilea război mondial există o mărturie impresionantă atât dn punct de vedere artistic cât şi din punct de vedere uman: desenele lui Partenie Masichievici (1887-1952), originar din Bucovina, care, lucrând cu creionul şi cu crete colorate, a prins în portretele, scenele de grup şi peisajele sale, momentele trăite de el şi compatrioţii săi, în Leubus şi Falkenhaim. În timpul şederii provizorii în Silezia, rădăcinile nu erau total rupte şi speranţa de a găsi o soluţie bună pentru familia sa şi pentru sine însuşi mai persista. De aceea i-a şi fost posibil lui Partenie Masichievici să treacă peste toate neajunsurile noului mediu şi să ia creionul în mână pentru a reda în desen tot ce puteau oferi mai senin peisajul şi anturajul uman. Aşa

s-a întâmplat la Falkenhaim şi nici la Leubus nu a fost altfel….Fie că este vorba de Gr. Colibaba, care mai trăieşte şi acum în Bucovina, unde el şi familia lui produc o ceramică foarte cunoscută, fie că este vorba de Bohatyretz, înrudit poate cu mitropolitul ortodox al Ucrainei (decedat în 1964), fie de Carl Palade, un omonim al premiatului Nobel pentru medicină din 1975, George Palade – Masichievici le dă tuturor atenţie…Este neîndoielnic că imaginile nu pot suplini cunoaşterea destinelor individuale, dar ele se constituie într-o cronică a însingurării…Şi tocmai de aceea reprezintă lucrările acestea şi în ziua de astăzi o mărturie atât de profund umană, pentru că, dincolo de caracterul lor de documente ale epocii, ele vorbesc despre nevoia oricărui om de a fi înţeles şi ocrotit…În felul acesta, el se întoarce iarăşi la ocupaţia sa preferată, care îl face să uite de cotidian. Aceste contacte îl apropie de istoria ţinutului său natal, în care era un lucru obişnuit să fii nu numai poliglot, dar şi multilateral. Căci prima revistă din Bucovina, editată de fraţii Alexandru şi Gheorghe Hurmuzachi, revista „Bucovina" (1848-1850), a apărut în germană şi română. Nici în cazul indivizilor nu existau bariere de limbă: primii poeţi germani din Bucovina au fost doi români, Theodor (1838-1858) şi Iancu Lupul (1836-1922), iar Iancu Lupul a fost în anii maturităţii sale, şi guvernator al provinciei împărăteşti. Faptul că un compozitor de renume scria şi poezie îl demonstrează cazul lui Cipirian Porumbescu (1853-1883) sfârşit din viaţă prea timpuriu. Muzica sa era un simbol naţional pentru toţi românii, iar poeziile le scria în limba germană. Graniţele etnice erau mereu transgresate, în spiritul unei culturi multietnice, mereu dispuse la dialog; numele de famile nu erau niciodată o expresie a apartenenţei etnice a persoanei…Aceeaşi multirateralitate îi era proprie şi lui Partenie Masichievici, care îşi scria povestirile în limba germană, dar scria la fel de bine şi proză în limba română, care era un iubitor de muzică şi care – pe lângă numeroasekle sale însărcinări de la Camera de Comerţ – se ocupa şi de pictură, şi de desen."
Quod erat demonstrandum: despre cum românii cu nemţii au ştiut să conviețuiască în două mari culturi, concomitent, armonizându-se şi completându-se reciproc. Neutându-l, în fond, pe Eminescu, „omul deplin al culturii române"(C. Noica), şcolit în anii gimnaziali la Cernăuţi, apoi în Universităţile din Germania, dar până la urmă român, naţionalist de fond, cum i s-a spus, dar amiabil totdeauna faţă de nemţi, chiar când îi dorea cu ardoare Bucovinei, ca de altfel şi Transilvaniei, să revină, şi să se (re)integreze, în România Mare…Un vis „de-o clipă" atins abia după trecerea sa în eternitate…Dar figurând şi azi în dorul etern de unitate naţională al Românilor…

Ilfovenii la Palatul Mogoşoaia

Am preluat parţial titlul cronicii noastre de la Iolanda Malamen, autoarea unor fulminante interviuri cu scriitori în ziarul "Ziua", şi de la vreme şi cu artişti plastici în "Adevărul literar şi artistic"/ noua serie. Însă la Mogoşoaia am ajuns pe cont propriu şi surpriza cea mare a fost să găsim la Palat expoziţia celor doi Ilfoveni: Sorin şi Adrian, tatăl şi fiul, primul cu pictură/desen, secundul cu sculptură. Departe de aglomeraţia bucureşteană cei doi artişti au venit aici să "tacă" melodios ar spune un poet. Predilecţia "bătrânului" Sorin Ilfoveanu pentru retragerea în natură e clară, din moment ce duce dorul, în ultima vreme, de când este şi rectorul Universităţii de Artă din Bucureşti, casei

sale de la Rădeşti/Argeş, "o iubire trădată şi îndepărtată, pe care o mai văd ca prin ceaţă". Pictorul Sorin Ilfoveanu ca expozant a optat de la începutul noii ere a mileniului III exclusiv pentru palate: "Expoziţia de la Palatul Brîncovenesc (din Mogoşaia s.n.) continuă o serie începută la Palatul Regal (2000), apoi la Brukenthal şi Palatul Naţional din Cluj. Nemaiexistând galeria "Catacomba", unde visam să fac o expoziţie, am ales acest "Laqpidarium" al palatului Brîncovenesc pentru ultima serie de lucrări: "Saturnaliile", "Bacantele" şui "Naşterea". (interviul citat al I.M.) Sorin Ilfoveanu s-a născut în 1946 la Câmpulung Muscel şi după absolvirea liceului Brătianu din Piteşti, (unde a fost coleg şi cu poetul Daniel Turcea), a urmat Universitatea de Artă din Bucureşti/ de fapt Institutul de Arte Plastice "N. Grigorescu", 1964-1970, în clasa maestrului Corneliu Baba. Beneficiar al Bursei Artiştilor Plastici în 1972, Sorin Ilfoveanu va fi prezent în expoziţii din Norvegia, Germania, Coreea de Sud, prezent în 1986 la Festivalul de la Cagnes-sur-Mer. Arta sa de un incontestabil rafinament ritual, "cu personaje" devenite "proprii": peştele, pasărea, câinele, ţapul, calul; sau figuranţi umani, muzicantul, femeia, vânătorul, este în acelaşi tuimp mesaj şi ofrandă religioasă.

Alături de Ştefan Câlţia se detaşează net într-o întreagă generaţie care a spart tiparele "modernităţii" suprarealiste mai mult ludice, readucând înţelesuri de cronici vechi bizantine şi ritualul mut al rugăciunii "tăcute" implicite. Peisajele sale expuse prin anii 90 încheia, după spusele artistului, o perioadă legată de cele două locaţii "din natură": Rădeştii şi Valea Popii "locurile care mi-au inspirat picturile". Erau lucrări pe pânză "în tehnica temperii grase şi a emulsiei de ou".

Apoi a intervenit regala simplitate. "Dacă lucrezi o icoană, ea te obligă să nu revii asupra etapelor, spre deosebire de ulei care îşi permite să revii. Eliminând culoarea, rămâne desenul care prin forţa şi simplitatea lui poate să spună mai mult decât culoare, ton, în pictură." Cele 11 panouri de la subsolul palatului Brâncovenesc de la Mogoşoaia, din "Lapidarium", cuprind desene "imense" sau "picturi-desene" (le-a numit Iolanda Malamen) acrilic pânză, 2,10/1,60 m. Este afabulaţia unui mod de gândire bine articulat în care sunt contopite motive ale mitologiilor clasice la graniţa cu creştinismul bizantin şi lumea de după acesta.

Feminitatea, fertilitatea, naşterea ca rezultat (şi rezumat) al unui eros subiacent, virilitatea cu simbolicul ţap, incastrarea hieroglifică a negrului într-un ocean de alb, liniile largi trase pe alb "cu şină", şi epurarea oricărui detaliu supărător "vizualităţii" regine. Abia o pată mică de roşu de sex într-o compunere liberă despre sacralitatea de fond a naşterii care în timp devine icoană şi imn. Mesagerul acestei arte este inteligenţa rafinată a artistului.

Sorin Ilfoveanu, ca şi colegul şi prietenul său Ştefan Câlţia şi-au "sechestrat" şi copiii în Artă, în conformitatea unor tradiţii de clan ţărăneşti, care au funcţionat atât în Transilvania cât şi în Ţara Românească. La Ilfoveni rezultatul e (deocamdată) sculptura expusă la Mogoşoaia de Adrian Ilfoveanu-fiul. Ceva mrobolant care te întâmpină încă "de sus" din curtea Palatului de la intrarea în "Lapidarium" cu o imensă pasăre lucrată în lemn de cireş (spune Iolanda) şi descompusă în bu căţi şi simboluri aproape independente: oul "brîncuşian", aripile zdrenţuite acoperind tot "făcutul" lui Ion Barbu - care e, bineânţeles, "începutul" a toate şi tot. "Capul păsării se sprijină pe o inimă înconjurată de aripi şi pene, ale căror ascuţişuri sunt îndreptate către sine" am citit pe nişte file răspândite de cronicara Iolanda la picioarele lucrărilor expuse în "Lapidarium". Pasărea " incendiaria clamatoria" expusă în alte trei variante şi la subsolul "cuhniei"

voievodale de altă dată. Şi tot aici - între " desenele Tatălui" -mai este expusă o "Evă matusalemică" scoasă la iveală dintr-un trunchi negru masiv şi gravidă in spe de toată istoria umanității ce i-a urmat mitului biblic al celei ce în traducerea originară a lui Dumnezeu însuşi s-a nunmit: Viață. Un "David şi Goliat" : forța obținută prin inteligență - un apropo de ce poate însemna până la urmă Arta în sine.

"Mens agitat molem" ("Spiritul mişcă materia") cum ar spune Vergiliu. Un aer de sacralitate bine "dospit" în timp: "mens divinior" ("minte divină") un exercițiu între sacru şi profan din care învingător este sacrul fără poncife sau subterfugii. Ilfovenii la Palatul Mogoşoaia propun primul discurs coerent *metafizic pe fizic* din noul mileniu. Retragerea pentru expunere într-un loc recules prin sine e şi acesta un Memento.

Oricum nu avem a ne teme cu Arta Majoră nici în Seolul XXI care tocmai a început şi se derulează deja cu asemenea rezultate. Oricât de grele rămân "condițiile Artei" într-o lume marcată de agresivități politice şi de evidente stângăcii de reperezentare şi lobby . Recompunerea "păsării" lui Adrian Ilfoveranu ne va învăța poate să inventăm din nou zborul.

Marcel Chirnoagă 75. Exorcizarea răului

Marcel Chirnoagă s-a născut la Buşteni, Prahova, în 1930. A împlinit nu demult onorabia vârstă de 75 de ani şi Mulți înainte! Între artiştii plastici români el face figură aparte prin profesiunea de gravor, grafician şi sculptor, şi nu în ultimul rând prin legenda sa, ce aureolează o biografie ieşită din comun. La tinerețe ar fi încercat să fugă din raiul comunist cu barca, probabil pe Marea Neagră, dar s-a rătăcit în larg, şi l-a adus înapoi o navă militară sovietică, predându-l autorităților de atunci, atât de îndatorate mereu la tot ce era sovietic. Dacă navigatorii militari sovietici ar fi fost mai inspirați ar fi putut să-l transporte, cum se zice, la bază, şi de acolo să-l preia autoritățile din marea țară socialistă şi prietenă de la Răsărit. S-ar fi ales, vorba lui Nichita Stănescu, poetul de geniu, ce a realizat invers transferul, cu un artist plastic genial, care nu le-ar fi aparținut, dar cu ochiul gata format să le imortalizeze Infernul. Aşa, "infractorul" a ratat Siberia, dar a cunoscut Gherla. Un unchi al său, frate de tată, i-o luase înainte, devenind "criminal de război", şi fiind judecat pentru înaltă trădare. Tot neamul avusese de suferit pentru această piesă de la dosar, şi ne închipuim, că tânărul nepot ultrasensibil, ca orice artist născut iar nu făcut, exasperat de presiunile făcute şi asupra lui, şi-a luat inima-n dinți să treacă marea înnot şi cu barca.

Tot un lucru atipic e şi faptul că Marcel Chirnoagă n-a studiat desenul în academii; el a absolvit Facultatea de Matematică şi Fizică din Bucureşti, în 1952, făcând, concomitent, studii libere de artă. Din clipa în care a lăsat pe hârtie şi pe cartoane primele urme de grafit noul artist nu s-a mai oprit. Începând din 1955 a participat cu lucrări, an de an, la expoziții colective şi personale. Câteva participări i-au marcat destinul: expozițiile, de la Cluj 1960; Stuttgard 1969; Paris 1975; Florența 1976. În 1965 este distins cu Premiul Uniunii Artiştilor Plastici; în 1967 primeşte Medalia de Aur "Kathe Kollwitz" la Expoziția "Intergrafik" de la Berlin; Premiul II *ex aequo* la Bienala de gravură de la Cracovia, 1968.

Ce a inventat Marcel Chirnoagă, după ce, ca tot artistul ce începuse să se afirme în "obsedantul deceniu" va fi dat tribut aşa zisului "realism socialist" şi artei tematice comandate? "Linia gravată satisface, la acelaşi nivel, nevoia de exprimare a tensiunilor lăuntrice, rezolvate în cheie expresionistă, şi fascinaţia unor jocuri imaginative, rezolvate în modalităţile suprarealismului. Artistul apelează de multe ori, la forţa de şoc a motivului fantastic rezultat, cel mai des, prin montajul monstruos de elemente aparţinând umanului şi animalicului, ca şi unor structuri mecanice. Astfel de srtructuri figuraive întâlnim şi în sculpturile sale, tridimensionalul fiind pus în slujba accentuării caracterului terifiant şi signaletic al montajelor formate." (Constantin Prut – Dicţionar de Artă Modernă şi Contemporană)

Mai pe şleau spus, Marcel Chirnoagă descoperise că "raiul e plicticos" în plin comunism. Trăsese cu ochiul la frescele mănăstirilor din nordul Moldovei şi văzuse acolo că "răul" de când lumea e mai expresiv iar în artă te înfioară mai tare. Basmele populare sunt pline, deasemeni, de zmei şi balauri, sau chiar de draci "energetici" puşi pe danţ şi petrecere cu băutură, ca-n Povestea lui Ivan Turbică a lui Ion Creangă. Trecând la biblioteca universală şi cultă, îl descoperise pe Dante Alighieri şi Infernul său, al cărui magistral ilustrator deveni; însă Marcel Chirnoagă îşi lasă imaginaţia să zburde în voie, închipuind un adevărat bestiar, cu cai verzi pe pereţi, motivul unicornului, al păsărilor terifiante sanguinare, al metamorfozelor uman-animalice, din care decurg "Monştrii inevitabili".

Într-un simpatic interviu din ziarul "Cotidianul" , luat recent de Eugen Istidor, unul din "băieţii răi" de la "Academia Caţavencu" , artistul la senectute se dezvăluie fără inutile "secrete": "Răul e o abstracţiune şi, ca toate abstracţiunile, dacă nu are chip, nu e recunoscut. De-aia strămoşii noştri i-au dat chip şi l-au făcut draci. De-aia sunt monştrii desenaţi, ca răul să aibă chip, să fie recognoscibil de oameni ca să se păzească. (…) Cele mai expresive chipuri desenate pe Mănăstirile din Moldova sunt scenele cu iadul, felul cum dracii şi alţi monştri îi chinuiesc pe păcătoşi. Nu ca să-i sperie, ci ca să se ferească. Raiul e plicticos. (…) Eu în tinereţe făceam un fel de realism sociaist, să fac nişte oameni muncitori, în tot soiul de mişcări şi tot soiul de gesturi de muncă, şi copii care admirau construcţia unei şcoli noi, şi tot soiul de lucruri frumoase. După care m-a apucat ideea chipului răului şi m-am tot preocupat de lucrul acesta."

Religia, ca şi filosofii, de altfel, au fost şi mai sunt încă preocupaţi de originea răului. Iată un artist care desface sulul infinit al răului, în imagini terifiante, găsite chiar în imaginaţia sa; răul este în noi, pare a spune, în didactica simplă a unei arte majore; îl oglindim spre a şti să-l evităm. Forţa imaginativă a lui Marcel Chirnoagă nu are frontiere, dar mai puternică încă e forţa expresivă a desenului său, vulcanica expresie artistică, fără egal, replică după replică, la tot ce răul poate scorni sau inventa mintea omenească. Gravurile lui M.C. nu sunt icoane, dar nici blasfemii. Hispanicul său precursor, don Francisco de Goya y Lucientes, deja ne avertizase desfăşurând vederii noastre "Capriciile" sale: "Somnul raţiunii naşte monştri". Sub acelaşi semn citim şi gravurile lui Marcel Chirnoagă, "Monştrii inevitabili", cât timp fiinţa umană e obligată să împartă binele cu răul, şi să le potenţeze, pentru a exista pe pământ, la umbra pomului cunoştinţei binelui şi răului, pe care el, omul, l-a prădat cu neruşinare, chiar din prima amiază a umanităţii sale.

O fi fost "raiul plicticos" (cine ştie?!) dar şi iadul de-aici, pe care l-am schimbat, nu-i mai suportabil. Compensaţia răului stă poate în exorcisarea lui prin artă şi iubire.

Galeria universală: Victor Brauner la Tulcea

Un scurt anunț de presă ne informează că Expoziția Victor Brauner în tezaurul Muzeului de Artă din Tulcea a putut fi vizitată până la 31 mai a.c. Ea prezintă cele 14 lucrări ale cunoscutului artist, cu statut de universalitate, care se găsesc permanent în colecția muzeului tulcean. Victor Brauner (1903- 1966) a fost onorat, cu prilejul sărbătoririi centenarului naşterii sale în 2003, de Muzeul Național de Artă din Bucureşti cu o amplă retrospectivă, care a adunat la un loc 100 de lucrări ale artistului. El a revenit la Tulcea cu un florilegiu din arta sa suprarealistă, pentru a consfinți şi sfinți un loc din România, unde se află şi mulți alți artişti ai generației sale, afirmați mai întâi în „interbelic": Gheorghe Petraşcu, Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Ştefan Popescu, Petre Iorgulescu, Jean Al. Steriadi, Francisc Şirato, Nicolae Dărăscu, Ion Țuculescu, Ion Teodorescu Sion, Vasile Popescu, Ceciclia Cutescu Storck, Gheorghe Sârbu, Stavru Tarasoi, Leon Biju, Iosif Iser, Lucia Dem. Bălăcescu, Dimitrie Gheață, Mihaela Eleuteriade; adunați nu demult, împreună cu clasicii Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Stefan Luchian, George Demetrescu Mirea, Sava Henția, Nicolae Vermont, şi cu marii sculptori Ion Georgescu, Dimitrie Paciurea, Francisc Storck, Ion Jalea, Oscar Han, Milița Pătraşcu, Alexandru Călinescu, Constantin Baratschi, Ion Irimescu, Ioana Kosargian, într-o magistrală expoziție a *Şcolii Mării Negre şi a Dunării* intitulată: „Dobrogea oglindită în artele plastice".

Prezența lui Victor Brauner în continuarea unor astfel de activități salutare ale muzeului tulcean şi dobrogean s-a aflat ca un *bonus* pentru iubitorii de artă care, vara, împânzesc Delta Dunării, în localități turistice şi campusuri de vacanță, chiar dacă anul acesta este încă neprietenos pentru asemenea drumeții şi respirații, din cauza tocmai a Dunării, revărsată peste măsură dincolo de albia ei. Dar să revenim la „pretextul" Victor Brauner la Tulcea, pentru a arunca o ochire mai amplă asupra unuia dintre pictorii români care au dus faima țării noastre în universalitate. Stabilit la Paris, de altfel, în 1933, Victor Brauner îl va frecventa, înainte de a-i cunoaşte şi a se împrieteni cu Yves Tanguy şi Andre Breton, pe sculptorul Constantin Brâncuşi.

Victor Brauner s-a născut, cum am arătat la început, în 1903, la Piatra Neamț, în familia unui fabricant de cherestea, şi ca frate al cunoscutului folclorist Harry Brauner. Urmează şcoala primară la Viena, dar se reîntoarce în patrie la 1914, ca să-şi continue studiile la Şcoala evanghelică din Brăila, după care va frecventa Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti (1919-1921) şi Şcoala particulară de pictură H. Igiroşeanu. Se va afla, în curând, în căutare de peisaje „cezanniene" la Fălticeni şi Balcic, pentru ca în 26 septembrie 1924, să aibă loc prima sa expoziție personală la Bucureşti. Înainte de aceasta participase, împreună cu poetul Ilarie Voronca, la înființarea revistei „15 HP", în care

Victor Brauner va semna articolul „Pictopoezia”, urmat imediat de un altul, „Supraraționalismul”. Cu acestea pictorul se lansează, de-a dreptul, în noul curent de artă care va purta în curând numele de *suprarealism*. Pe urmele lui Georg Grasz va picta tabloul *„Cristos la cabaret” şi* influențat de Holder *„Fata din fabrică”*. La prima sa expoziție deschisă la Paris, în 1933, Andre Breton va comenta noile sale tablouri „Puterea de concentrare a domnului K” şi „Straniul caz al domnului K”, ca fiind „o imensă satiră caricaturală a burgheziei”, punându-le în linie dreaptă cu piesa lui Alfred Jarry „Ubu Roi”. Poetul Saşa Pană, va califica, în romanul său autobiografic „Născut în 02”, următoarea expoziție a lui Victor Brauner, deschisă la Bucureşti în 1937, cu aceste cuvinte: „Expoziție de factură suprarealistă”. Prieten al poeților, noul artist va ilustra versurile lui Gellu Naum, din culegerile „ Drumețul incendiar” şi „Libertatea de a dormi pe frunte”. Revenit în Franța, la 28 august 1938 îşi pierde ochiul stâng, într-o dispută violentă dintre Dominiquez şi Estaban Frances, în care românul luase partea ultimului. Un pahar aruncat de Dominiquez spre Estaban Frances îl loveşte pe Victor Brauner, împlinid, astfel, o veche premoniție, şi obsesia „temei ochiului” din mai multe tablouri ale sale de până atunci. Cazul va intra şi în cunoscutul roman al argentinianului Ernesto Sabato, „Despre eroi şi morminte”, a cărui temă este orbirea, iar subiectul lui despre orbi. Grav bolnav în 1941 va locui la Marsilia. În 1965 creează o serie de tablouri-obiecte grupate într-un ciclu intitulat „Mytologie”, în care omul modern este privit cu tandrețe dar şi cu reproş (citiți: pesimism), înstrăinat de noile lui „mume”: „L’automona” şi „L’aeroplapa”.

În ultimul an de viață, 1966, va reprezenta cu pictura sa Franța, la Bienala de la Veneția. Moare în același an la 12 martie, şi pe mormântul său din cimitirul Montmartre din Paris, se poate citi şi azi: „Peintre, c’est ma vie, la vraie vie, ma vie”. În eternitate el aparține celor două patrii-surori, România şi Franța”, lucrările sale fiind prezente atât în Muzeul Național de Artă al României din Bucureşti, cât şi în Muzeul Național de Artă Modernă din Paris. Cu toate că fusese „clasificat” drept „suprarealist”, în „Dicționarul de Artă Modernă Contemporană a lui Constantin Prut , citim următoarele: „Tipul lui de lirism, în care visul joacă un rol importat, dar nu se substituie în întregime construcției conştiente a imaginii, îl face să se îndepărteze în cele din urmă de mişcarea suprarealistă (în 1948), în favoarea unei viziuni cu o mai complexă încărcătură poetică, derivată din vechi depozite rituale, aşa cum arată seria sa de „Desene magice”. În compozițiile sale adună motive din lumea naturală, din mitologie, din peisajul străzii, într-o ordine care nu se sustrage oricărei preconcepții, pentru a-şi realiza propria sa viziune asupra existenței”. O viziune foarte originală, orice s-ar zice, cu alonjă universală de netăgăduit.

Capodopere din Pinacoteca baronului Samuel von Bruckenthal, Muzeul Bruckenthal 190

Descendent al unei familii de mici nobili saşi din Transilvania, baronul Samuel von Bruckenthal va studia dreptul, administrația politică şi filosofia la Universitățile din Halle şi Jena, însuşindu-şi, astfel, de timpuriu, valorile iluminismului european, ce aveau să facă din veacul al XVIII-lea unul memorabil şi de răscruce, în afirmarea umanismului

general. Ca om de cultură şi diplomat a făcut o strălucită carieră la Curtea Imperială de la Viena, devenind cancelar aulic al Transilvaniei ; în calitatea sa de guvernator al provinciei româneşti va organiza la Sibiu una din cele mai bogate colecţii de artă ale timpului, în palatul său, totodată gazdă a unor vestite serate muzicale şi literare. Construcţia Palatului Bruckenthal a avut loc în câteva etape, de-a lungul unui deceniu, 1778-1788, şi alcătuirea bogatelor colecţii de artă adăpostie în el, la fel. Generosul iluminist va lăsa, de altfel, testamentar, deschiderea palatului ca muzeu public, după moartea sa. Colecţiile de artă europeană de la Bruckenthal au fost deschise încă din 1790, cu trei ani înaintea deschiderii Muzeului Louvre. Însă Galeria Bruckenthal era menţionată de Almanach von Wien la 1773, ca fiind a doua, după aceea a principelui von Lichenstein. În anul 1817, când se deschidea oficial/ se împlinesc deci 190 de ani de atunci, Muzeul Bruckenthal cuprindea nu mai puţin de 1090 picturi, din colecţia particulară a baronului Samuel von Bruckenthal. Evenimentul avea loc la doar 7 ani de la deschiderea Galeriei Naţionale din Londra. Astăzi, muzeul are în componenţa lui: Palatul Bruckenthal; Muzeul de Istorie Naturală; Muzeul de istorie; Muzeul de Istoria Farmaciei; Muzeul de Arme şi Trofee de vânătoare; Casa Artelor (sediul expoziţiilor temporare de artă contemporană).

Muzeul se recomandă mai întâi prin locaţia sa, Palatul Bruckenthal, fiind unul din cele mai importante monumente de arhitectură în stil baroc din ţara noastră. Pe faţada lui se păstrează blazonul familiei. Palatul găzduieşte Galeria de Artă şi Biblioteca Brukenthal. Galeria de Artă are în componenţa sa mai multe expoziţii permanente: Galeria de Artă Naţională; Cabinetul de Stampe; Colecţia de Artă Decorativă; Pinacoteca Bruckenthal.

Pinacoteca Brukenthal are în catalogul ei piese achiziţionate la Viena, de baron, după anul 1750, după cum urmează: 450 de piese pictură flamandă; 200 de pise pictură italiană; 480 germane şi austriece; 20 piese de pictură franceză şi spaniolă din secolele XV-XVIII. Între acestea întâlnim lucrări unice, indiscutabile capodopere, care au rezistat timpului, şi se propun ca atare şi viitorului. Între acestea, tabloul „Maria Magdalena citind Biblia în închisoare" de Caracciolo(1578-1635); „Peisaj de iarnă" de Denis Van Asloat; „Venus, Bachus şi Ceres" de Abraham Jansen, sec. XVII; „Batjocorirea lui Hristos" de Ludovico Caracci, sec XVI; „Sfânta Clara" de Francesco Fusici, sec. XVII; „Rivaldo şi Armini" de Stefano Torelli, sec. XVIII; „Ecce Homo" de Titian, sec. XVI; „Ignatio de Loyola" de Rubens, sec. XVII; „Baronul Bruckenthal" de Martin Meytens, sec. XVIII. Galeria Naţională s-a constituit după anul 1950, cuprinzând donaţii şi preluărui din fondurile ASTRA. Galeria ilustrează mai ales istoria artei româneşti din scolele XV-XX; peste 3000 de piese, lucrări de patrimoniu, unele semnate de N. Grigorescu, Ştefan Luchian, Ion Andreescu, N. Tonitza. Câteva, „Femeia n albastru" de Mişu Pop, „Casă la ţară" de Ştefan Luchian, „Autoportret „de Theodor Pallady, pot fi admirate în expoziţia deschisă pentru public, la Sibiu- Capitală Europeană 2007.

Cabinetul de stampe, cel mai vechi din ţară, înscrie în cataloagele lui gravuri din secolele XV-XVIII, grafică românească modernă şi contemporană , cca 12 000 piese, dar şi gravori străini iluştri: Albert Dell Aufclaerung, expoziţie cu piese din colecţiile Bruckenthal, devenind, oricum le-ai privi, emblematice pentru Sibiu- Capitală Culturală Europeană perenă – nu numai Sibiu 2007. Avem la Sibiu, cam dintotdeauna, această inestimabilă comoară de Artă, care în ciuda tuturor vitregiilor s-a păstrat, mobilizând şi pe mai departe efortul de-a fi transmisă generaţiilor succesive. Mai europeni ca la Sibiu, prin astfel de valori, ne-prea-fiind, cu generoasă risipă, şi-n alte părţi. De aceea, Sibiul,

oricum l-ai privi sau citi, rămâne o Stemă şi o Emblemă, a culturii româneşti din veac şi din viitor… Şi, prin el, inima Țării noastre, Transilvania eroică şi de slavă!

VASILE CHINSCHI - CUVÂNT DE ADIO

În penultima zi a anului trecut (30 decembrie 2004), pe o ploaie terbilă, rece, "mocănească", ce n-a contenit toată ziua, l-am condus pe ultimul drum şi ultima alee, la cimitirul Ghencea Civil din Bucureşti, pe prietenul nostru Vasile Chinschi (n. 1939, Ripiceni, Botoşani) , mult prea devreme, mult prea urgent secerat de nemiloasa boală, atât de stoic îndurată în ultimii ani. Mulțimea de prieteni şi admiratori, prezentă la tristul eveniment, mi-a amintit un timp şi un spațiu al melancoliilor creatoare, din tinerețe, de la "Zapan", atelierul "*din cer*" al lui Chinschi, Pasajul Bijuteria din Calea Victoriei, din care el făcuse o adevărată Academie liberă de artă, în acei ani tulburi, ai veacului trecut, plini de suspiciuni, de impostură, de zvonaci şi aplaudaci. Pictorul s-a ținut bine de uneltele sale, întemeind o poetică a concretului, pe valorile vizibilului, nelipsită şi de "suspendate" valori metafizice/ vezi *Pittura metafizica* " : Constantin Prut, Dicționar de artă modernă şi contemporană. Mai mult de atât, el a trăit între noi cu un temperament ardent şi o vulnerabilitate sensibilă numai la artă şi cunoaştere, mândru de marii frecventatori de la Zapan, printre care s-au numărat poeți importanți, unii geniali, colegi de artă notorii, mari actori şi interpreți (el însuşi era un baladist înnăscut, încântându-ne la ocazii şi-n pauze de creație), dar şi intelectuali de rasă, din alte profesiuni mai pragmatice. Ultima sa expoziție, de acum câțiva ani, despre care am scris cu încântare în aceste pagini, în care a strălucit *Portretul lui Iisus* (despre care ne bucurăm să auzim că va merge în colecția de artă a Vaticanului), tentativa unui album totalizator, antologic, al artei sale, la care a lucrat împreună cu criticul de artă - Dna Alexandra Titu, până în ultima clipă, sunt etape ce se vor subsuma unei biografii de artă exemplare şi inconfundabile.

"Moldova cu stejari şi cetini", eminesciană, şi irizată-cald, luchianistă, la Prut, rămâne departe; peste mormântul solitar de la Ghencea Civil, parfume tari de tei înflorit vara, ninsorile nestăvilite, de vor mai fi, în iernile viitoare ale eternității, îi vor mai aduce aminte pictorului de basmul ființării sale în lume. Şi uite, la plecare, un vers de Nichita Stănescu, de prietenia căruia, bucurându-se, era atât de mândru: "O, el se-ndepărta şi eu/ tot mai vroiam să-l văd, prin seară.//…Dar el s-a dus alunecând,/ împins din rai ca de un vânt,/ sau, poate, de-apăsarea unui gând/ cu mult mai mare." *(Îngerul cu o carte în mâini)*

Valentin Ciucă: Artă şi destin, Alecu Ivan Ghilia; album de artă/ Iaşi Art XXI, 2006

Valentin Ciucă este unul din cei mai prestigioşi critici de artă ai generaţiei mature, în prezent locuitor al Iaşilor, dar cu o arie naţională şi internaţională a criticelor sale, aplicate mereu unor subiecţi şi teme alese. Nu e nici o mirare deci popasul acesta reflexiv şi profund implicat, la destinul unui artist ca Alecu Ivan Ghilia (n. 1930), la care complexitatea, într-un mod miraculos se transformă în simplitate, iar dialogul artelor se susţine armonios, între cuvânt şi paletă, între pictură şi literatură. Este un popas de gală acest fastuos album de artă dedicat lui Ghilia, în care criticul ţine să precizeze încă din debutul amplului studiu monografic, dedicat artistului: ”Aproape niciodată biografia nu asigură coincidenţa cu destinul. Faptele mărunte pot fi importante într-un tablou al amănuntelor, nicidecum reţinute în desenul liniilor mari ale vieţii. O biografie poate motiva o existenţă, Arta cu siguranţă un destin. În anii tineri alegerea Căii, în cazul lui Alecu Ivan Ghilia, a ţinut mai cu seamă de revelaţie, deoarece pentru o carieră era nevoie de suportul unei opţiuni. Revelaţia a fost singura în măsură să-i permită ca prin ochiul interior să poată intra labirintul Sinelui. Revelaţia are dimensiunea sacrului, opţiunea pe cea a mundanului. Artistul le-a cunoscut pe amândouă, în proporţii diferite, împletite potrivit unei dialectici a firii şi unui adagiu semnificativ, *credo, vides*. Cine are acces la credinţă va putea vedea cu adevărat. Ceva mai târziu îşi va aminti sfatul Maestrului Corneliu Baba: *ce vede ochiul, nu trebuie să uite mâna…*

Impresionanta sinteză a lui Valentin Ciucă despre arta lui Alecu Ivan Ghilia e structurată, astfel, în câteva secţiuni esenţiale: *Artă şi destin, Peisaje interioare, Confesiuni spirituale, Provocările abstractului.* Urmează apoi partea a doua a exegezei unei opere admirabile, a unui artist absolut şi special: *Artistul în conştiinţa contemporanilor.* Astfel, încât, din clipa aceasta artistul se „deznoadă” de criticul-autor, respirând plural, în tot atâtea judecăţi de maestru, ale unui alt critic, Acad. Dan Grigorescu, dar mai ales ale unor colegi de „Artă şi destin”. Ion Murgeanu, Aurel Dragoş Munteanu, dar şi prin selecţiunile dintr-o *Antologie critică*, la care şi-au adus contribuţia, prin ani, prestigioase nume de scriitori şi critici de artă.: Prof. univ. Ion Rotaru, Bucur Chiriac, Radu Ionescu, Vasile Radu, Virgil Mocanu, Alexandru Rus, George Mihalcea, Grigore Arbore, C. R. Constantinescu, Constantin Marinescu Marin, Ion Frunzetti, Sabin Bălaşa, Pop Simion- scriitor, fost ambasador. Din toţi şi din toate aceste exordii bio-bibliografice, respiră într-o apoteoză a spiritului, în mod triumfător omul-artist, extras parcă anume, din acest epigraf, pe care artistul însuşi l-a aşezat, ca pe un semnificativ memento, în fruntea cărţii-album şi a albumului-carte, în susţinerea şi sublinierea

destinului său special: „Oricât de slab, omul este dator să reziste. Oricât te-ai duce la fund şi crezi că ai ajuns la capătul rezistenţei, că eşti pierdut, distrus, te agăţi întotdeauna de un gând, de o nădejde, de un fir de păr şi te salţi deasupra.” Găsim aici, în fond, o artă poetică a artistului învingător.

Redăm, în continuare, articolul alcătuit dintr-o succesiune de medalioane, inclus în sumarul prestigiosului album „Artă şi destin”, dedicat de Valentin Ciucă lui Alecu Ivan Ghilia:

<u>Ion Murgeanu, scriitor: Alecu Ivan Ghilia – cuvântul rugă şi tabloul icoană</u>

„Deşi iniţial a făcut studii de pictură ca bursier al Academiei de Belle Arte din Iaşi, cu marele maestru Corneliu Baba, Alecu Ivan Ghilia (n. 1930) s-a abandonat ani de zile mai ales carierei sale literare, debutând ca scriitor în 1958 în chip strălucit şi răsunător, cu romanul *Cuscrii* (Premiul Academiei Române). Au urmat, după aceea, *Îngeri biciuiţi, Ieşirea din Apocalipsă, Recviem pentru vii, Un Oscar pentru Ana, Lumina din adâncuri, Întoarcerea bărbaţilor, Piramida* (două volume). Unele din cărţile autorului au fost transpuse pentru ecran în filme semnate de Horia Popescu, Lucian Bratu şi Mircea Veroiu. Oricum, marele public din România l-a receptat pe Alecu Ivan Ghilia mai ales ca pe un scriitor, uneori de mare de succes. Ani de zile a figurat în primul pluton al prozei româneşti contemporane. Întoarcerea sa la pictură şi grafică, primele sale iubiri, s-a făcut într-un mod aproape şocant, dar semnificativ, când, în 1980, cu prilejul împlinirii vârstei de 50 de ani, deschide la Galeriile Municipiului Bucureşti prima expoziţie de grafică şi pictură. A fost un eveniment remarcabil. Urmat, în serie lungă, de alte asemenea evenimente în ţară şi în străinătate. Ceea ce am vizionat ulterior la Galeriile BANCOREX din centrul Capitalei româneşti, după 20 de ani, era o încununare şi un semn de hotar pe un cer de artă, dacă putem zice aşa, cu stele fixe. E derutant, dacă nu chiar deconcertant, să descoperi un mare artist care şi-a lucrat opera în rugăciune smerită, închis în odaia lui, dar parcurgând toate fazele unei certe vocaţii de colorist sensibil şi desenator grandios pe alocuri.

La Alecu Ivan Ghilia, care, adună în aceeaşi expoziţie tablouri luchianiste, de o solaritate melancolică şi, fireşte, confesivă dar şi ambiţioase panouri abstracte, cosmogonii, de fior eminescian, şi interogaţii intergalactice, desenul e, cum se spune, în fişă: un citat subtextual, din care deducem nu străduinţa, ci ştiinţa secretă a artistului de a crea bolgii, alături de umilitudini creştine şi amintiri din copilărie moldave şi dorohoiene. Şi totuşi, Alecu Ivan Ghilia, la vârsta când ar trebui să retrăiască şi-n artă succesul bubuitor din literatură, de la tinereţe, ne apare mai mult în chipul unui anahoret, figură voiculesciană, neîmpăcat totuşi cu sine ca artist niciodată, dar în discretă armonie cu eternitatea fiinţei indestructibile. Închipuiţi-vă în centrul Bucureştilor o superbă sală plină de tablouri, o imensă icoană şi un halou de pictură naivă în care Blândul învăţător Iisus îl umbreşte cu lumină neînserată pe Father Galeriu…Cuvântul devine rugă iar tabloul icoană.

Sincopa biografică, ocupată de cariera de scriitor a Dlui Alecu Ivan Ghilia, poate fi încă un comentariu la destinul artistului plastic. Dacă, în contextul operei binecunoscute a prozatorului, de zeci de volume, unele premiate şi comentate laudativ de importanţi critici literari, s-ar fi părut că pictura rămăsese o violon d’Ingres, după cum au

comentat unii publicişti la reapariţia pictorului…reîntoarcerea lui anunţă o revelaţie ce multora poate scăpa. Coincidenţă sau fatalitate? Reîntoarcerea pictorului are loc pe fondul unei reconvertiri în absolutul credinţei creştine. Căci prima convertire fusese cea obţinută la botez, iar acum se produce iluminarea, cu întoarcerea artistului, fie şi scriitor vestit în răstimp, la iubirea culorilor …

Expoziţia organizată, în ordine crescătoare, la Bruxelles, la sediul NATO, dar mai ales cea mai recentă scoatere în lume a picturii lui Alecu Ivan Ghilia, într-o formidabilă retrospectivă, la sediul de artă al Institutului Naţional pentru Cercetarea Revoluţiei Române, probează impactul major al unei arte puternice, nu de puţine ori dramatice prin căutări, de un umanism creştin copleşitor. În centru stă chipul Mântuitorului, icoana Lui, de om şi Dumnezeu, ce ştie să plângă şi să îndure şi azi, să ierte necontenit. Icoana lui Iisus din expoziţia-spectacol, din expoziţia-atelier, din expoziţia-instalaţie, e un ochi ubicuu ce te împresoară, privindu-te din toate părţile, o prezenţă ce preface gândul în act şi nădejdea în faptă. Apoi, vin la rând şi în rostul lor, marile panouri expresioniste ale artistului modern. *Natopicassiana,* o replică a *Guernicăi* lui Picasso, cu alonjă directă într-un decembrie de sânge şi teroare, la care artistul a participat direct, exersând cu modestie şi anonim, ca atâţia, martirajul pe cont propriu.

Dacă s-a întors la uneltele sale, oricât de pierdut şi distrus ar fi fost după atâtea experienţe duse până la ultima limită, e semn că artistul reprezintă chiar forţa rezistenţei de care avem nevoie *Acum şi Aici*, cum ar fi spus bunul nostru părinte şi duhovnic Constantin Galeriu. Arta devine, astfel, o rugăciune publică necesară, într-o secvenţă de timp din ce în ce mai rătăcit, cu răutatea zilei, pe un coclaur al disperării. Fie şi pentru o clipă, arta Dlui Alecu Ioan Ghilia restaurează: *Credinţa, Nădejdea, Dragostea* (Corinteni 13-13).

Vizionarea albumului realizat de Valentin Ciucă e implicit vizionarea cu rezultate majore ale unei retrospective în absolut a pictorului, şi-a integralei unui destin nepereche de artă şi literatură. Părintele Galeriu, pe ultima copertă a albumului apărut la Editura ART XXI ne reaminteşte: „ Fratele Alecu a trăit o experienţă unică, experienţa morţii, a zidului de execuţie în faţa căruia a fost pus şi a miracolului umplerii spiritului său de bucuria negrăită a libertăţii.” Arta sa este deci, implicit, o experienţă a Renaşterii şi Învierii…

Herman la Sibiu. Artă ambientală

In Biserica Evanghelică din Sibiu, datând din secolul XIV, şi având cel mai înalt turn din Transilvania, se află o frescă pictată de Johannes of Rosneau la 1454, reprezentând Crucificarea lui Isus, şi repictată de Georg Herman la 1650. Herman, întemeietorul legendar al Sibiului/Hermanstadt, coboară astfel în acte publice lizibile până azi. O stradă din Sibiu poartă numele Herbert Oberth şi numele respectiv este în prezent la concurenţă cu cel al filozofului Emil Cioran pentru a numi aeroportul din Sibiu. Sibienii optează se pare pentru Herman Oberth, unul din părinţii fondatori ai rachetei şi astronauticii, alături de rusul Konstantin Ţialkovski şi americanul Robert Goddard. Herman Oberth s-a născut la Sibiu la 25 iun. 1894 şi a decedat la Nurnberg la

28 dec. 1989. Încă de la 11 ani a fost fascinat de cărţile lui Jules Vernes, *De la pământ la lună* şi *Călătorie în jurul Lunii,* pe ultima ajungând s-o ştie pe de rost. A studiat, ulterior, la Munchen, şi în 1923 a publicat prima sa lucrare : *Racheta în spaţiul interplanetar,* urmată în 1929 de *Moduri de a călători în spaţiu*. În 1938 familia Oberth s-a stabilit din nou la Sibiu, dar savantul s-a reîntors în Europa şi mai târziu în America, unde a participat la Programul pe 10 ani de dezvoltare a astronauticii şi-n mod direct a rachetelor. Există în prezent un Muzeu spaţial Herman Oberth în Elveţia.

Numele Herman devine, astfel, o marcă sibiană, sau cum se spune mai nou, un *brand* pentru Sibiu. De aceea nici nu pare de mirare iniţiativa Fundaţiei Inforom (director: Dna Monica Lotreanu) de a lansa programul *Istoria la pas. Faceţi cunoştinţă cu Herman ».* Istoria Hermanstadt*,* marcată de întemeietorul legendar Herman, se estompează la 1945, când cei mai mulţi saşi părăsesc Sibiul. Începea exodul etnicilor germani, care a culminat în "epoca de aur" ceauşistă.

Ocazia de aur a Capitalei Culturale Europene Sibiu este folosită şi pentru a da viaţă unui gând artistic de aur. Amplasarea la Sibiu a 10 sculpturi, reprezentându-l pe Herman în diferite identităţi şi posturi : Herman – cavaler medieval în Piaţa Mare ; Herman – berar şi cârciumar lângă Podul Mincinoşilor ; Herman – student la Colegiul Muzeului Bruckenthal ; Herman – dandy în faţă la Astra ; Herman- deportat în Gară ; Herman- bancher lângă Casa Heller ; Herman – staroste sticlar lângă Casa Artelor ; Herman – menestrel la sala Thalia ; Herman – infanterist de la 1800 pe strada Cetăţii; Herman – primar în faţa vechii primării. Mai ales două din ele, vor atrage atenţia la modul dubitativ: înălţarea şi decăderea unei istorii etnice; Herman primar , dar şi Herman deportat, alungat din casa lui, cum se zice, de „eliberatorii sovietici"până în Siberia, unde de fapt s-a aflat exilat; urmaşii starostelui sas Herman, în purpură şi hermină, prin primarul lor, ajunşi să poarte zdrenţele unei istorii pe care n-au meritat-o, ci au suportat-o din plin, ca pe consecinţă a demenţei naziste din patria de origine…

Legenda povesteşte despre stabilirea pe aceste meleaguri a starostelui sas Herman pe la mijlocul sec. XII. Se zice că regele Germaniei le dăduse coloniştilor saşi plecaţi de pe Rin- Mosela, în pribegie spre Est, un uric cât o piele de bour . Isteţul staroste Herman îşi croise din acea piele nojiţe la opinci cât să înconjoare astfel încălţat o suprafaţă pe-o latură a râului Cibin, unde va apărea noua cetate a Cibinului: Hermanstadt. Statuia primarului Herman am spus că a fost apogeul saşilor la Sibiu. Statuia deportatului sas în zdrenţe, exilat în Siberia, este expresia tragică a unei populaţii care se lipise cu sufletul pe locul vestitei întemeieri, unde, conform proverbului românesc, omul sfinţise locul.

Sunt liberi din nou saşii la Sibiu. Unii se întorc de tot pe locurile natale, de altădată, iar alţii abia ca turişti şi investitori, nu numai în turism. Statuile lui Herman de la Sibiu sunt opera sculptorului Paul Alexandru Galai, membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România. Ele dau o expresie viu grăitoare noului ambient stradal sibian. Primele sosite în oraşul lui Herman au fost mai întâi expuse la primăria de azi a Sibiului care, în mod simptomatic, are şi în prezent, tot un primar sas. De s-ar opri la timp vandalizarea lor, dintr-o ştire televizată îngrijorătoare, din noua ţărişoară a lui „totul e posibil când guvernează imposibilul"…Passon! Căci ele vor popula în curând Sibiul „la pas", fiind incluse într-un traseu turistic sui-generis, pentru a reface şi în acest mod (sublim!), străvechea glorie a istoricului Hermanstadt. Un dar al Capitalei Culturale Europene Sibiu, Sibiului însuşi, la anul de graţie 2007, când împreună cu România întreagă,

neîntregită încă şi în hotarele ei istorice de la Est, se reîntoarce la locul lor binemeritat,din Europa Unită de Azi şi de Mâine.

O Europă, să sperăm, a păcii, şi-a bunei înţelegeri între etnicii de toate meseriile şi artele, dar mai ales şi de toate credinţele religioase...

Expertul la mare. Sculptură mică. Album

Timp de aproape o lună, octombrie 2006, marea ni s-a oferit într-o variantă de vară târzie, sau şi mai exact, o „vară de octombrie", de-ar fi să ne ataşăm ilustrului titlu al poetului Lucian Blaga , „Vară de noiembrie". Atunci, împreună cu Ion Lazu şi Gheorghe Istrate, ne-am înscris în programul „Burselor de la Neptun", iniţiat de Uniunea Scriitorilor. Am fost, putem zice, „grupul pilot" al ilustrelor burse din viitor, şi de viitor, să sperăm. Pontul Euxin se mută o clipă, peste două milenii, la Neptun, între Tomis şi Callatis, pe noul ponton, înregistrând zilnic „fulguraţia" celor trei personaje curioase, pentru foarte puţinii locatari ai oraşului de vacanţă post-estival, locuit atunci cu fervoare, mai ales de trandafirii târzii din straturi, şi de câinii rămaşi fără stăpâni. Mama şi tatăl câinilor părăsiţi fu în curând pilosul poet Gheorghe Istrate, iar „hoţul de trandafiri" şi mângâietorul lor cu toate miroasele, celălalt poet, fără pilozităţi accentuate şi pile-n biobibliografie, semnatarul acestor rânduri. Cel mai special personaj, însă, al „tripletei", dovedindu-se a fi, în curând, cel numit de colegii săi „de exil", *Comandorul*: Expertul de arheologii marine Ion Lazu. Geolog de bun nume, şi prozator de renume, esenţial poet, ca tot românul născut în spaţiul …de la Tisa pân la Nistru…, şi în ultima secundă de graţie a României Mari, fratele Lazu avea să se distingă la mare, printr-un program zilnic strict, dacă nu chiar draconic. Ce să cate la mare un geolog? Aici erele an-istorice cooperează cu timpul, altfel, decât munţii, să zicem, şi văile patriei, fiind doar aparent la vedere, pe limpezimea opalină din zilele fără gâlceavă ale mării. Dar în urma marilor furtuni, de hulă marină, ce ţin uneori săptămâni întregi? Profesiunea geologului îi fu de folos în curând contemplativului „Comandor". În strictele sale preumblări pe decindea mării Ion Lazu descoperi ceva ştiut numai de dânsul, în continuarea unei mai vechi pasiuni legate, cum, ar spune el, de „bucuria privirii". El inventă primblărilor lui matinale un scop şi un reper: o veche Cazemată părăsită, la câţiva kilometri de Neptun, la marginea unui crâng dobrogean de salcâmi şi de tufe de păducel. L-am însoţit şi noi la cazemată, de câteva ori, dar noi în nici un caz nu vedeam ce vedea el pe plaja plină de scoici mărunţite şi de cochilii sparte de melci uriaşi…Unele forme curioase sau chiar „înfăţişări artistice" fără cusur ale pietrelor aruncate de mare la ţărm în urma dramaticelor ei frământări „megalitice" de la mari adâncimi. Comandorul se apleca, din când în când, şi ridica la vedere câte o piatră din „ofranda mării". „Ia priviţi aici ce a lucrat Marea!" Poate nu am dat totdeauna atenţie extazelor sale, sau oricum, nu la modul cum o facem aici. Chiar dacă înaintea plecării de la Neptun, Ion Lazu a „vernisat" în faţa noastră o expoziţie de sculptură mică, sui-generis, care ne-a luat faţa, cum se zice, stârnind din partea noastră, ovaţii şi sincere aprecieri. Gheorghe Istrate cooperase el însuşi se pare, asociat în regie

proprie, la achiziţia curioaselor „arheologii marine”. Mie îmi revine rolul unui exerciţiu de admiraţie abia aici, şi acum, în faţa punerii în pagină a pietrelor sale, într-un album de fotografii pe alb/negru, de un rafinament rar şi de-o acribie artistică ireproşabilă. Titlul smerit „Ofrandele Mării” ne pune în faţă chipuri şi măşti, ove brâncuşiene, cizelări în arabescuri minuscule şi sugestii antropomorfe teribile, izbucnite din imaginaţia şi frenezia Mării. Debutul Mării ca sculptoriţă de geniu, iată ce ne propune Ion Lazu în albumul său „Ofrandele Mării”. Să fii co-autor, sau chiar şi numai curator al Mării Negre, – ce şansă de invidiat! Dar câtă fantezie, ce pasiune de autor, câtă inteligenţă artistică, în selectarea „subiectelor”… Felicitări, Maestre Comandor!

Aria caricaturii

1. DOSAR DOCUMENTAR: ION ION DE LA „VREMEA”

Cabinetul de Desene şi Gravuri din cadrul Galeriei de Artă Modernă a Muzeului Naţional de Artă al României a readus în atenţia publicului numele unui artist plastic de excepţie din interbelic: Ion Valentin Anestin (1900-1963). Victimă a „terorii istoriei”, după expresia consacrată a lui Mircea Eliade, Ion Anestin a încetat practic să mai „existe”, prin suspendarea sa din activitatea ziaristică şi de artă, în anul 1944, pentru caricaturile antisovietice publicate în revista Gluma (mai 1940-sept. 1944), care-l înfăţişau tot mai insistent pe Stalin, sub legenda: Măcelarul din Piaţa Roşie. Fireşte că ulterior omul a fost arestat şi din multipla şi strălucita sa activitate de pictor, sculptor, grafician şi scriitor, s-a ales pe moment praful, artistul fiind în comunism acoperit de uitare. Muzeul Naţional de Artă al României face o necesară reparaţie prin organizarea unei Expoziţii- Dosar dedicată lui Ion Valentin Anestin. Este salutară iniţierea unor Dosare documentare, dedicate unor personalităţi din trecutul cel mai recent, dacă putem zice aşa. Aici este vorba de un Dosar documentar: Ion Ion de la „Vremea”. Desene umoristice şi caricaturi de Ion Valentin Anestin (1900-1963). În jurul desenului umoristic original „Ion Ion” , care a ţinut mulţi ani prima pagină în ziarul „Vremea”, muzeografii au adunat alte 40 de reproduceri tipografice din opera lui Anestin, desene publicate între 1935-1943 şi păstrate în Muzeul Al. Saint-Georges. Ion Ion al lui Anestin, care a făcut epocă deci, era tipul autohton, costumat după moda parlamentarilor din prima jumătate a secolului XX, cu joben, cămaşă cu plastron şi umbrelă, dar fără pantaloni şi în picioarele goale.

Ironia a fost că artistul cu simpatii de stânga, la sfârşitul războiului avea să fie interzis şi închis chiar de comunişti, şi chiar din clipa când prelau puterea. Dar nu a fost unicul caz. S-au cunoscut alte cazuri şi mai dramatice, tragice chiar, cum a fost cel al sculptorului Ion Grigore Popovici, pentru care, în aceeaşi ani, s-a ales „soluţia finală”: împuşcat în uşa locuinţei sale în zori, după ce fusese sunat din uşă la sonerie. Cazul lui Ion Valentin Anestin este simptomatic pentru tot ce a urmat după aceea în România: excluderea din circuitul public a unor familii de intelectuali, ruperea brutală a unor tradiţii culturale formate şi consolidate în timp. Bunicul craiovean al lui Ion Anestin fusese actor, prieten cu I.L. Caragiale; unchii, Victor Anestin – astronom, Alexandru Anestin publicist şi literat; tatăl, Theodor Anestin, desenator al Primăriei Capitalei, iar după el, fiul său, actorul şi caricaturistul Ion (Nuni) Anestin (1941-1989), care işi onoră tatăl nu

numai prin vocaţie şi talent, dar şi prin aura rebelă şi nonconformistă. Pe acesta l-am cunoscut şi noi la Casa Scriitorilor din Bucureşti, fiind pe fază atunci când aducea de la Paris mesajul lui Emil Cioran: „Voi ce faceţi acolo, continuaţi să existaţi în paralel cu lumea?" Din păcate, ultimul Anestin nu a mai prins zorii libertăţii mult visate. Decedat în 1989. Ar fi fost , de aceea, bine poate ca documentarului patern, să i se fi adăugat chiar şi într-o Addenda, şi câteva din desenele fiului… notoriu prin boema sa răvăşită şi răvăşitoare. În fine, trebuie spus că Ion Valentin Anestin afişase el însuşi în epoca sa un aer misterios : frecventase între 1918- 1920 Academia de Arte Frumoase din Bucureşti la clasa sculptorului Fritz Storck, pentru ca apoi să se transfere brusc la Academia liberă de artă înfiinţată de Artur Verona. După 1921 se dedică plasticii şi publicisticii, fiind şi cronicar teatral, prozator şi dramaturg, grafician (caricatură şi desen umoristic); în 1928 răspunde invitaţiei unui fost coleg de liceu de a colabora la săptămânalul Vremea. Aşa se naşte „Ion Ion", urmând deceniul de glorie al caricaturistului , sau şi ceva pe deasupra; unul dintre cei mai originali ai genului, format la şcoala caricaturii franceze din secolele XIX-XX, om instruit, cu orientare, cum am şi spus, de stânga, căci nutrit din ideile iluministe şi „comunitare" franceze. În galeria desenelor sale au intrat, rând pe rând, mari personalităţi ale timpului: Nicolae Titulescu, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Ion Inculeţ, Al. Averescu, Octavian Goga, Gh. Tătărăscu, Hitler, Mussolini. Este autorul totodată, al unui insolit desen al poetului Lucian Blaga, recuperat şi în dosarul de faţă. Pe Ion Anestin s-a făcut şi se va face şcoală de caricatură. A fost şi rămâne un creator de stil al genului şi un precursor. Desenele lui au înfruntat timpul şi iată-le din nou pe simeze. Nu întâmplător facem, prin el, legătura cu un alt artist de grafică şi caricatură, al eternului prezent: prezenţa unui alt nume al caricaturii româneşti, anti-totalitare, anti-dictatură, anti-comuniste…

2. MIHAI STĂNESCU LA ADERARE DÂND LECŢII DE PUBLICITATE

…Îl ştim, îl cunoaştem pe Mihai Stănescu din anii înroşiţi de frică şi de frig, când părea că lui fiindu-i mai frig decât noi, nu-i era frică…Caricaturile lui din acea vreme ne-au încălzit. A fost un disident şi un contestatar practic, căci de vorbe şi şuşoteli pe la colţuri era plină lumea. Unii au crezut că era securist. Dar prea râdea tare şi desena fain. Iată-ne cu Mihai Stîănescu şi la aderarea în UE. Dar mai întâi un preambul: lansarea la Sala Dalles a unui Manual de publicitate vol. II… în care, pe cele 110 pagini, cunoscutul artist dă cui vrea să le ia, lecţii de publicitate, comentând cu umorul lui binecunoscut o serie de reclame („printuri aut-door"), subliniind greşerli grafice şi de limbaj specific; propunând şi o serie de lucrări proprii „necomandate şi necontractate"…Viziunea sa critică-n fond fiind liberă de orice consecinţe…Artistul precizează că a comis Manualul de publicitate în două volume… dar lansează volumul II pentru că i se pare mai interesant…acesta; o şarjă prietenească în calitate de „simplu cetăţean". Profesorul Cezar Tabarcea, vorbind în deschidere, îi propune lui Mihai Stănescu un curs la Facultateade Comunicare şi Relaţii Publice a Univ. Bucureşti…artistul e mai interesat să realizeze însă un spot cu baronii PSD şi un altul de lansare a muzicii pop româneşti. În public se văd feţe-feţe: Gianina Corondan de la TVR, „ o gacică comină", Andrei Pleşu fost de la Guvern şi de la Cotroceni…un erudit cu haz. Concomitent, la Galeria Simeza are loc vernisajul expoziţiei de caricaturi e acelaşi Mihai şi Stănescu, intitulată sugestiv „1

ianuarie 2007"; tema expoziţiei, v-aţi prins, aderarea României la UE. Sunt adunate în expoziţie desene publicate în ziarul Adevărul (2005-2006); ele grăiesc de la sine: pe două litere mari şi albastre: UE, un ţăran ară cu plugul; un grup de oameni aleargă gâfâind spre un toreador, care ţine în mâini steagul Uniunii Europene – în spatele năvalnicilor se văd tufe de căpşuni; nu lipseşte personajul Becali împrăştiind banconte de euro…nu lipseşte nici întrebarea: Cum vede un turist Bucureştiul? Aspect smbru. Faţade murdare, un pasaj cu scări rulante aflate în revizie de 16 ani…un ceas indică totuşi pe harta României ultimele minute şi secunde: patru, trei, doi, unu, zeroooo"

- Cum vede Mihai Stănescu intrarea noastră în UE? Întreabă la vernisajul de la Simeza un jurnalist. Răspuns: - Cam negru. Gri spre negru. M-am străduit să nu o văd aşa, dar nu ştiu cum…din alb devine gri, după care se înegreşte. Jurnalistul: Ce aduce bun intrarea în Uniunea Europeană? Răspuns: - Păi…"râsu-plânsu"…E şi de răs e şi de plâns…

Luaţi-o fiecare cum vrea. Deja „ne râdem" copios în post-adrerare pe cearta politicienilor noştri aleşi ; dar vom plânge şi mai tare, cât de curând, când gaşca de brontozauri a opoziţiei va ajunge din nou la putere… alde „Haplea", le zice boborul, şi alde „Farfuridi"…Geoană şi ai săi, plus Vadim şi Tataie Felix zis Voiculescu…Dacă de comunism nu vom scăpa uşor, prin efectele lui secundare la infinit… e bine să ne mai ţinem bine, cel puţin o vreme încă, de umorul generos şi de gen al lui Mihai Stănescu…

Arta românească pe valul francofoniei

Simpozioane, colocvii, spectacole, expoziţii, concerte la Ateneu, dar si in aer liber – din grila aceasta am putut extrage evenimentele culturale ce s-au derulat la Bucureşti, în capitala României, cu prilejul Sammitului Francofoniei, de la sfârşitul lunii septembrie a.c. Deobicei simposioanele şi colocviile au prefaţat spectacolele şi expoziţiile, când n-au fost strict specioase, teoretice sau…politice. Teatrul a fost la el acasă, într-un dialog Moliere-Ionesco, aducând de la Paris „Cântăreaţa cheală" de Eugene Ionesco, a Teatrului Huchette , un spectacol care ţine afişul permanent de 50 de ani, obţinând chiar de aceea, în capitala Franţei, Premiul „Moliere d'honneur" pentru fidelitate faţă de scriitor. Teatrul Naţional din Bucureşti a răspuns „sărutului francez" cu noua montare a „Burghezului gentilom" de Moliere, în rolul principal cu Victor Rebenciuc. Pe genericul „Bucarest francofon" au avut loc concerte în aer liber, la Piaţa Revoluţiei, a unor grupuri din ţări francofone, mai ales africane. Pretutindeni deviza a fost: „Parlez vous francais?" răspunzând de peste tot „Oui, Madame", „Oui, Messieur", căci memoria „micului Paris", de altădată, a reînviat miraculos şi spontan, în acele „zile şi nopţi franceze" de la Bucureşti, când în capitala noastră s-au aflat cca 70 de şefi de state, premieri, miniştri de externe, alte somităţi. Dialogul cultural de fond s-a desfăşurat, totuşi, la acest summit, ori pe franţuzeşte *sommet,* pe palierul artelor vizuale, cu un schimb de statuare, Brâncuşi-Bourdelle, şi cu un *bonus* acordat Muzeului de Artă al României, de la Bucureşti, de Centrul Pompidou din Paris: Expoziţia „Brâncuşi fotograf": 40 de tiraje din cele 560 de negative şi 1000 de fotografii, lăsate Franţei şi Centrului Pompidou, de genialul artist născut în Oltenia, la Hobiţa În 1957, la plecarea lui Brâncuşi spre cele eterne, când se

zice că şi-ar fi oferit atelierul şi zestrea lui de artă ţării natale, politicienii de la Bucureşti i-au refuzat „decadentului artist" această „favoare" , pe care cei conştienţi de imensa pierdere o mai plângem şi azi. Franţa galantă, Franţa sororală, *la douce France,* a ştiut cum să acopere marele gol cu un simplu gest: setul de 40 de fotografii din atelierul de la Paris, cu lucrările sale, cu fiinţa lui vie, propuse chiar de Brâncuşi, după ce învăţase să mânuiască aparatul de fotografiat de la însuşi Man Ray, celebru în domeniul fotografiei de avangardă.. Dar mai ales cu cele două mari expoziţii, de la Bucureşti şi de la Paris, pregătite din timp, vernisate cu mare interes şi cu mult bun simţ, şi vizionate la fel, şi în Franţa, au dat conţinut şi consistenţă unor evenimente culturale, ce lesne s-ar fi putut abandona superficialităţii sau bifărilor ocazionale. „Culorile grădinii în peisajul românesc", expoziţia deschisă la Bucureşti, la Muzeul de Artă al României, înaintea deschiderii *sommetului* din septembrie, dar şi Expoziţia „Nicolae Grigorescu – itinerariul unui pictor român, de la Barbizon la impresionism" din Franţa, au făcut dialogul român francez şi mai profund, resuscitând interesul mereu amânat, pentru un popor cu o istorie şi o cultură, şi „francofone", dar esenţial *francofile*, originale şi reprezentative, într-un secol în care s-au copt marile valori clasice şi moderne din artele vizuale europene.

Mai întâi expoziţia de la Bucureşti: Culorile grădinii în peisajul românesc – o abordare inedită a unui secol de pictură românească (1850-1950), în cele 134 de lucrări, aparţinând celor mai de seamă clasici ai picturii româneşti moderne, de la Theodor Aman, Nicolae Grigorescu şi Ştefan Luchian, la Theodor Pallady, Gheorghe Petraşcu şi Nicolae Tonitza, dar şi unor nume mai puţin vehiculate, precum Fidelis Walch, Nicolas Grant, Jean Neylies, Gheorghe Mărculescu sau Nicolae Stoica. Pretextul tematic al *grădinii* resuscitează de fapt interesul general pentru *peisaj şi natură*, asociind şi interioare, naturi statice, portrete cu accesorii vegetale, selecţia ţinând seama de evoluţia artelor plastice din România celor două veacuri XIX şi XX, intersectate de şcoala franceză, asumând totodată interpretările propuse de tendinţele şi curentele europene. Grădina ca univers exotic sau rustic, alegorie şi simbol al feminităţii germinative, spaţiu de relaxare şi de petrecere a timpului liber, în mod plăcut şi util („utile cum dulci" spune strămoşul latin comun), neexcluzând activităţile de sezon, în care omul locului era implicat. Catalogul bilingv român-francez prezintă cronologic lucrările, cu un scurt istoric, şi succinte schiţe biografice ale artiştilor prezentaţi. Expoziţia „Nicolae Grigorescu – itinerariul unui pictor român, de la Barbizon la impresionism" l-a reinstalat pe clasicul nostru în Barbizonul primei sale iniţieri europene, şi l-a relansat din poziţia sa de clasic şi modern al picturii europene, de la răscrucea a două veacuri esenţiale în evoluţia artelor vizuale. Expoziţia a fost deschisă la Muzeul Departamental al Şcolii Barbizon cu un colocviu: „Emergenţa unei arte europene a peisajului la mijlocul sec. al XIX-lea" dedicat marelui artist român. Au fost prezentate 34 lucrări împrumutate de Muzeul de Artă al României, cărora li s-au alăturat alte 13 pânze , conservate în Muzeul de Arte frumoase din Augen, donate acestuia în 1929 de Dr. Brocq, eminent doctor de medicină şi prieten intim al pictorului român N. Grigorescu. Aşa încât Expoziţia Nicolae Grigorescu (1838-1907) s-a constituit într-un adevărat eveniment la Barbizon, adunând laolaltă cu acest prilej intelectuali români eminenţi, stabiliţi în capitala Franţei, dar şi somităţi ale istoriei de artă franceze, precum Pierre Vaisse, profesor de istoria artei la Universitatea din Geneva, Francois Fossier, director departamental de istoria artei la Universitatea Lyon, Vincent Pomerede, conservator general al Muzeului Luvre, iar din partea românească, doamna Roxana Theodorescu, director generală al Muzeului de Artă

al României, specialişti din cadrul Institutului Cultural Român din Paris: Dna Magrda Cârneci, reprezentanţi ai Consiliului General Seine-et-Marne, ai Muzeului Departamental al Şcolii de la Barbizon, ai Muzeului de Arte Frumoase Augen, şi ai Departamentului Diplomaţii Publice din Ministerul Afacerilor Externe Român, care au făcut parte, împreună, dintre organizatori.

Un succes românesc în Franţa - prefaţând reîntoarcerea României în Europa – de la 1 ianuarie 1907 şi oficial. Diplomaţie plus Cultură – cheia succeselor viitoare şi-al limbajului universal, pe care şi politicienii români trebuie să-l înveţe să-l şi folosească, nu doar corect,

Pictori de azi la Balcic

Miracolul s-a produs. Vara aceasta, opt pictori români: Silvia Cambir, Ilie Boca, Mihai Sârbulescu, Minu Movilă, Mihai Chiţac, Marilena Murariu, Emanoil Mazilu, Dan Palade, şi un artist decorator: Şerbana Drăgotescu, au lucrat timp de două săptămâni la Balcic, pe Coasta de Argint a Mării Negre, refăcând, în felul acesta, concret, tradiţia taberelor de pictură iniţiate altcândva de oficialităţile române şi aflate sub ocrotirea directă a suveranei României, neuitata Regină Maria, ea însăşi, precum se ştie, desenatoare şi scriitoare. Fireşte, atunci Balcicul se afla între hotarele României Mari şi fiind atât de îndrăgit de Regina României Mari, devenise un mic paradis de vacanţă, locul în care prin testament inima Reginei a fost adusă, după moartea ei aici, şi păstrată timp de doi ani în capela Stella Maris, bisericuţă construită din piatră, în stil bizantin, şi pictată în toamna anului 1930, într-o lună şi jumătate, de pictorii Demian , Papatriandafil şi Brăescu. În dreapta uşii de la intrare Regina Maria este înfăţişată ţinând în mâini ctitoria sa iar în stânga chipul principesei Ileana, ultima fiică a Reginei Mamă, ce urma să fie moştenitoarea Balcicului. Însă nestatornicia istoriei a lucrat altfel. În septembrie 1940, prin cedarea Cadrilaterului, chiar caseta cu inima reginei a fost strămutată într-o micuţă biserică, aidoma capelei Stella Maris, ridicată de principesa Ileana la Bran, în amintirea mamei sale. În 1968 caseta cu inima reginei avea să fie "transferată" la Muzeul Naţional al României, dar readusă la Bran în 15 august 1995 de pricipesa Ileana, chiar dacă numai pentru 24 de ore, în cadrul simposionului " Regina Maria la Bran". Este inutil să mai aducem aminte că Balcicul este pământ românesc atestat din vechime, prima dată din vremea cetăţilor romane Tomis şi Callatis, la anul 500 î. Hr., când se nume Cruni, după izvoarele ce curg din munţi. În cinstea zeului Dionysos aici se organizau anualele serbări "Dionysiacele", apoi, un timp cetatea s-a numit Carbona, fiind sub influenţa veneţienilor şi genovezilor; numele Balcic este din secolul al XIV, venind de la numele unui român, Balica, fratele lui Dobrotici, domnul cetăţii Caliacra: "Stânca cea bună" . Mircea cel Bâtrân va stăpâni Balcicul în arealul său până la "Marea cea Mare". Loc impregnat de istorie; fântână adâncă precum biblica "fântână a lui Iacob" la care a poposit cândva Mântuitorul să-i ceară femeii samaritene să-i dea să bea! Setea aceasta de un trecut imemorial ce ne conţine e bine adăpată la Balcic dacă săpăm şi mai adânc, când locul se numea Dionysopolis, şi un diplomat de aici, Acornion, era trimis la regele Burebista pentru tratative între daci şi Cnejus Pompeius.

Regina Maria ar fi poposit aici în anii 1923-1924 ca invitată a unor pictori. Deci uite cum se leagă lucrurile. Lumina Balcicului, solaritatea lui "mediteraneană" aici la

Marea Neagră, care îşi schimbă nunanţele la fiecare cinci minute, a fermecat-o pe Regină care cumpără de la bancherul Crisovelloni locurile de lângă mare, unde va contrui "Cuibul Solitar" – castelul construit după planurile arhitecţilor italieni Augustino şi Amerigo, dar pus în lucare şi cu arhitecţii români: Al. Szatmari, Petre Smărăndescu şi H. Delavrancea Gibory, sora Cellei Delavrancea. Câte iubiri, ce patimi s-au consumat aici, pe Coasta de Argint a Mării Negre, unde Regina însăşi s-a regăsit într-un "colţişor armonios, nebunie a vârstei mijlocii". Verile se animau de prezenţa celor mai buni pictori din interbelic: Lucian Grigorescu, Niolae Tonitza, Steriadi, Iser, Şirato, Dărăscu, Gheaţă, Petraşcu. Lumina Balcicului a stăruit în pânzele lor chiar şi astunci când locul fu înstrăinat de vicisitudinele unei istorii mereu "de răscruce" aici la Dunăre şi la Marea Neagră.

De aceea gândul cel bun care au biruit prin fapta unei instituţii europene, în fond, Asociaţia Elite art Club UNESCO , şi a preşedintei sale, Dna Mihaela Dragomir, care a preluat şi a "lucrat" ideia lansată de pictorita Marilena Murariu, autoarea programului "Pictori de azi la Balcic". Începutul a fost de fapt anul trecut, în primăvară, cu primul grup de şapte pictori români. Cei din vara aceasta au consolidat proiectul şi îi va da finalitate într-o expoziţie ce se va organiza la Bucureşti în luna noiembrie a.c. Probabil o vom prezenta la vremea respectivă. Totuşi, nu ne-am putut reprima entuziasmul în faţa unei fapte care a căzut pe visul nostru "visat" chiar în aceste pagini, nu prea de mult timp, când prevedeam un "Balcic românesc" din nou…şi iată cum visul s-a adeverit.

Cei nouă artişti au fost văzuţi la pesaj, în locurile altădată consacrate de înaintaşii lor: în grădina castelului reginei, la casa Ceciliei Cuţescu Stork de pe faleză, sau pe tersa casei fostului primar al Balcicului, Octavian Moşescu. Localnicii şi-au amintit, unii, că s-au născut în România, alţii au evocat-o pe Regina Maria, "mama noastră a tuturora", fie că sunt români sadea, bulgari ca Iordan Tacev, actualul proprietar al Vilei de Argint, căsătorit cu o româncă, totuşi, sau tătari ca Ismail Işin Şerban, de la moschee, vorbind o bună românească şi acum.

Amprenta rea a comunismului s-a pus şi pe acest tărâm de nostalgii şi vrajă a unui nu prea îndepărtat trecut. Fie ca noul ţel europeist să ne uneacă într-un proiect cultural de anvergură în acest "spaţiu de confluenţe etnice şi culturale", străjuit din visul nostru românesc de Inima Reginei noastre Mamă, Maria, făuritoarea, alături de Ferdinand cel Loial, Nando al ei, din "Povestea vieţii mele" , a României Mari care, numai şi pentru că a mai fost, va mai fi! Cum bine spune din Scripturi Cartea Eclesiastului: "Soarele răsare, sarele apune şi zoreşte către locul lui ca să răsară iarăşi. …Ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, şi ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece că nu este nimicnou sub soare."

Fresca de la Ateneu - o istorie a poporului român pictată de Costin Petrescu

Timp de cincizeci de ani, după inaugurarea Ateneului Român din Bucureşti, 1883, pe peretele sălii, destinată celor mai de seamă manifestări de spirit ale României moderne, a putut fi citită o inscripţie care predestina vastul spaţiu al aulei, imediat sub cupolă, lung de 75 de metri, pentru o frescă ce avea să reprezinte etapele principale ale

istoriei românilor, prin evenimente semnificative. Ideea pornise din evervescenta prezență în viața românească din prima jumătate a secolului XX, dar mai ales după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, a marelui istoric N. Iorga, care prin opera sa, lega firul actualității cultural-artistice de străvechea tradiție bizantină: "Bizanț după Bizanț" fiind formula încăpătoare, a spiritualității răsăritene, de cult şi cultură, care artistic se exersase încă din timpul voievozilor moldoveni şi valahi, prin neîntrecutele fresce de la mănăstirile din Nordul Moldovei, pornind de la Ştefan cel Mare: Voroneț, Mirăuți, Putna, şi urmaşii lui: Gura Humorului, Vatra Moldoviței, Sucevița, dar şi cele din Țara Românească, de la Mircea cel Bătrân încoace, începând cu Mănăstirea Argeş, Cozia şi Tismana, până la aşezămintele brâncoveneşti de la Horezu şi Polovraci, Bistrița, dar şi Sâmbăta de Sus, în Transilvania. Tradiția picturii monumentale trebuia reaşezată deci în cataloagele timpurilor moderne, iar noile începuturi nu s-au lăsat aşteptate prea mult; impresionante fresce au început să apară mai ales în capitala noului Regat al României, la Bucureşti, dar şi în alte oraşe de pe cuprinsul patriei. La Bucureşti, în aula Academiei Comerciale, fresca relizată de pictorița Cecilia Cuțescu – Stork, şi o alta, apăru în marele hol al Institutului de Arhitectură, aparținând pictoriței Olga Greceanu.

În legătură cu Ateneul Român s-a cumpănit mult şi s-a căutat îndelung cel mai potrivit artist căruia să i se încredințeze lucrarea; au existat păreri diferite, şi, ca deobicei, în astfel de cazuri, s-a apelat la "soluția externă", fiind propus mai întâi numele lui Puvius de Chavannes, autorul vastei picturi de la Pantheonul din Paris – şi totuşi, *biruit-au gândul* , când s-a apelat, în final, la un pictor autohton, care trebuia să inculce operei sale o vibrație autentic românească, factorul de *patriotism* nefiind ultimul ce s-a invocat, după argumentele strict profesionale, ce aveau în vedere ca şi inexistența tehnicilor de frescă la acea dată în Occident, majoritatea picturilor murale, inclusiv la Pantheonul parizian, fiind realizate pe panouri mari de pânză şi aplicate pe pereții sălilor decorate. S-a ajuns astfel la Costin Petrescu, un nume discret în viața artistică a timpului, dar un bun cunoscător al procedeelor de realizare a frescei, el fiind, de altfel, fiul unui meşter vestit, ce cunoştea prin tradiție meşteşugul vechilor zugrăveli pe tencuiala proaspătă.

Costin Petrescu îşi exersase meşteşugul pe pereții unor biserici din capitală, mărturie stând, între altele, şi icoanele pictate pe zid, în biserica Silvestru. Lucrarea la marea frescă de la Ateneu a început la 11 septembrie 1933 fiind gata la 19 martie 1938. Ea cuprinde 25 de episoade din istoria poporului român, începând cu venirea romanilor în Dacia, sinteza etnică daco-romană, şi până la data conceperii ei, timpul domniei regelui Carol al II-lea. Este o desfăşurare gradată, ca o lectură pe capitole, într- o carte de istorie accesibilă şi celor învățați, dar şi celor mai puțin cunoscători după carte, a unei istorii devenită cu timpul legendă: "O samă de cuvinte" ar spune cronicarul Neculce de la Moldova, transpuse în imagini vii, grăitoare.

De altfel, subiectele s-au stabilit într-o comisie din care au făcut parte mari personalități ale vremii. Înfuența lui N. Iorga, fiind, aşa cum s-a spus, uriaşă. Faptele prezentate au trebuit să aibă în monumentalitatea lor atractibilitate şi accesibilitate, în aceeaşi măsură, ca într-un film de cinematograf sui-generis. Vedem, astfel, înfruntarea năvălitorilor, figurile legendarilor întemeietori din cele trei principate româneşti, Țara Românească, Moldova şi Transilvania: Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ioan Corvin, lupta de neatârnare, în mijlocul căreia apar exponenți de frunte ca Ştefan cel Mare sau Vlad Țepeş, cititorii culturale şi ctitori vestiți: Neagoe Basarab, mai târziu Matei Basarab şi Vasile Lupu, Dimitrie Cantemir şi Constantin Brâncoveanu,

întemeietori unici de țară unită, asemeni lui Mihai Viteazul şi până la Cuza Vodă şi momentul Unirii de la 1859, martiri ai neamului românesc precum Horia, Cloşca şi Crişan, Tudor Vladimirescu şi Avram Iancu; în fine, eposul regalității române şi faptele regilor noştri, ilustrate în Războiul Independenței de la 1877, dar şi în războiul de reîntregire a neamului 1916-1918, încununat cu Marea Unire şi încoronarea de la Alba Iulia.

Patetismul simplu al acestei vaste lucrări de pictură monumentală, claritatea execuției în tonuri calde, în culori vii şi atrăgătoare, în compoziții bine strunite şi echilibrat concepute, dau ansamblului o vizionară privire spre viitorul care promitea încă mult bine pe-atunci; şi chiar dacă, imediat după aceea istoria românească a început să-şi zguduie serios temeliile, sau pe alocuri să-şi facă zob cele mai mari realizări ale sale – Fresca de la Ateneu stă şi azi mărturie, - după câteva restaurări succesive: cea din 1964, aparținând pictorului Radu Costin Petrescu, fiul autorului ferescei, - unui efort unic de reprezentare românească, de templu şi sanctuar. O simbioză între Roma şi Bizanț, trecând prin Evul Mediu şi Renaşterea Românească,. ilustrate la mănăstirile noastre voievodale; succesivele generații de copii ai României ar trebui să reînvețe poate drumul cu şcoala la Ateneu , şi lecția practică de istorie în fața unui tablou integrator, unic. Poate că acea Istorie a Românilor pe înțelesul tuturor, redactată în ultimii ani de simpaticul nostru istoric Neagu Djuvara, reîntors din exil plin de proiecte dar şi de fapte, ar trebui reeditată şi într-un album cu ilustrații de pe fresca de la Ateneu. Ne-ar defini cu atât mai bine ca neam şi popor în cuvânt şi imagine.

O friză cu imagini din viața scriitorilor români

Ion Cucu a făcut mai întâi studii de medicină, dar s-a abandonat fotografiei de artă, domeniu în care *pacientul* e "pipăit" cu ochiul şi vindecat în lumină. Ca şi Vasile Blendea, care urmase Literele, dar se predase cu arme şi bagaje aceleeaşi îndeletniciri, şi Ion Cucu până la urmă a ajuns "la scriitori" , şi le-a rămas cu fidelitate cronicar de imagine şi confident de sentimente, la clipa cea repede, a trecerii de la una la alta. "Clipe de viață din istoria literaturii române contermporane" îşi intitulase Ion Cucu expoziția "cu scriitori" din 2003, deschisă de Fundația "Anonimul", la Sala Prometeus. De data aceasta marele artist fotograf recidivează cu o retrospectivă totală, integratoare deci, la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti, în prelungirea Bulevardului Dacia, pe care, atunci când Ceauşescu o tocmise, în continuarea sfârtecărilor demolatoare, din Capitala românească a vremii, nărăvaşii scriitori o porecliseră "Ziua Păcii", dar în engleză; ceea ce, în sonorizări neaoşe, ieşea întocmai cu locul zicerii de mamă, la care românii fac deobicei trimitere, când sunt furioşi. Bulevardul *Peace Day* …vă dați seama…Nu întâmplător facem legătura aceasta, fiind vorba de scriitorii, mult huliții scriitori români, azi, trăitori şi-n "epoca de aur", singurii, în schimb, şi de fapt, ce s-au opus pe față tâmpeniilor ceauşiste, lansând pe piață, nu numai cărțile lor esopice, şi pline de "şopârle", la limpedea vedere a oricui ştia să citească, printre rânduri şi pe deasupra lor, dar şi a unui val enorm de "oralități", care-l împresurau din toate părțile pe dictator şi regimul său: un fel de "împăratul e gol", spre hazul galeriei şi a "canaliei de uliți" (Eminescu). Fireşte că

au fost şi scriitori lingăi, au fost şi *iude,* turnători, lăudători cu bucata, instalatori de microfoane pe fundul dublu al farfuriilor, de la Dna Candrea sau Shapira, mult vestitul restaurant al Casei Scriitorilor din Calea Victoriei.

Astăzi, privind cu nostalgie în retrospectiva fotogenică, a scriitorimii din acea vreme, avem prilejul, încă odată, şi graţie selecţiei lui Ion Cucu, să cernem grâul de neghină, ba chiar să şi alegem din "valul ce ne bântuie", al vremelniciei, "stropul de eternitate" al fiecărui autor, reţinut în efigii, unele deja devenite clasice, prin reluarea unor fotografii în reviste, manuale, dicţionare şi istorii literare. Atâta viaţă strânsă la un loc, "stocată" într-un sentiment total şi unificator: un sentiment al iubirii artistului fotograf, de om şi de operă, până literă şi virgulă, dar niciodată până la punct. Ion Cucu, realizând, cu fotografiile lui, un fel de *"opera aperta"*...ceva care tot timpul a cerut continuare, până în ultima clipă a vieţii unui autor, sau chiar şi după…

Nu întâmplător s-a oprit cineva în faţa unei fotografii unice, în felul ei, ce-i cuprinde în acelaşi cadru pe doi prieteni, poeţi transilvăneni, care nu de puţine ori s-au aflat împreună. Gheorghe Pituţ şi Ion Iuga. "Vă daţi seama, observa privitorul fotografiei, făcându-ne atenţi şi pe noi: aceştia doi se află şi acum tot alături, dar cu mormintele, la cimitirul Bellu, de-a drepta lui Eminescu…

Ion Cucu şi-a panotat atent, sau chiar cu tâlc, noua sa expoziţie, cunoscător fiind în profunzime, prin operă şi prin biografie, a subiecţilor săi. Căci cititor împătimit de literatura lor, documentat sârguincios până la criticile operei celor selectaţi, şarjând chiar mai puţin cu anecdoticul "persoanei respective", de care biografiile de scriitori nu au dus lipsă niciodată.

Pe artistul fotograf l-au interesat şi mai mult"chipul din adânc" al celui fotografiat şi "mişcarea secretă" a sensibilităţii afişate, dar mai ales a celei cu grijă protejate de ochii lumii. I-a frecventat pe marii scriitori ai vremi sale cu discreţie şi cu bun simţ, iubindu-i, însoţindu-i, acompaniindu-i; le-a fost frate şi văr bun, sau rudă apropiată, cum se spune, coechipier al "echipei cu care trecem prin viaţă", ar spune Constantin Ţoiu, cel din "Galeria de viţă sălbatică", unul din primele romane ce au făcut ţăndări geamurile proltecultismului, şi-ale "obsedantului deceniu", chiar dacă autorul îşi plătise până atunci, el însuşi, tributul în ele. Discret şi, totuşi participativ , artistul fotograf e plin şi de "poveşti reale" cu scriitori.

" Marin Sorescu îmi plăcea foarte mult. Era un tip distins, făcea cinste *gintei* sale ţărăneşti din care se trăgea. Era liniştit, ponderat, elegant, fără duşmănii, îţi oferea un loc la masă întotdeauna, niciodată nu intra el primul pe uşă, deşi era cel mai important dintr-un grup de scriitori." "Cel mai mult îmi plăcea să-l fotografiez pe Zaharia Stancu. Dădea bine totdeauna în fotografie, era un boier frumos, un domn. Avea o construcţie fizică ce încăpea perfect în apartul de fotograiat." "Preda mă chema uneori să-l fotografiez. Eram mândru de acest lucru. Când îi aduceam fotografiile, se bucura, îi plăceau. Dar ezita când să mi le plătească. Ziceam: Lăsaţi, maestre, altă dată…Era în biroul lui, la Cartea Românească, şi scotea câte un teanc de bani din sertar. Nu, spunea, nu pleca. Uite banii aici, dar mai aşteaptă o clipă, să-i mai pipăi oleacă, mă despart greu de ei. Dar cum m-am despărţit de ei, cum îi urăsc!" Există în retrospectiva foto, de la Muzeul Literaturii, o fotografie unică, ne închipuim, legată de biografia lui Marin Preda. O reprezintă pe mama scriitorului, bătrâna ţărancă puţintică la trup şi atemporală, la moartera căreia marele scriitor a scris poate una din paginile lui cele mai cutremurătoare: Moartea bătrânei ţărănci. Acolo s-a oprit privindu-i îndelung mâinile muncite ca nişte crengi uscate şi

noduroase. Ion Cucu o lasă,la rândul său, mărturirie, despre chipul generic al ţărăncii din Câmpia Dunării, din chiar clipa când "timpul n-a mai avut răbdare" cu ţăranul român, împins fără voia lui, în nentul unei lumi fără căpătâi, şi-a unui timp fără Dumnezeu.

Din "noul timp" o altă mărturie: reporterii frenetici ai colectivizării, scriitorii Paul Anghel şi Constantin Ţoiu, interogând acasă la el un "ţăran secular" ; ţăranul nu se miră de întrebări, dar îi devansează pe iscoditorii la comandă, cu ceva anume, care nu se vede; ţăranul acela ne urmăreşte încă, din imaginea cu reporterii, care, cu vremea, au şters-o din reportajele de ocazie, în opera lor literară, propriu zisă, şi cât va rămâne prin ea însăşi.

Sunt prinse în clipa lor de graţie celemai delicare şi frumoase chipuri de poete ale literaturii noastre, de ieri, de azi, din toate timpurile, ne închipuim: Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Gabriela Melinescu…E prinsă toată tinereţea unei generaţii. Nichita Stănescu e cel mai fotografiat din toţi. Autorul fotograf i-a şi dedicat, de altfel, o expoziţie- subiect: *Nichita Stănescu, 1993*. O altă expoziţie-album, de data aceasta, a fost *"Un singur Fănuş în 50 de imagini"* din 2002.

Ion Cucu a fost şi rămâne obsedat de ceea ce el a numit " O istorie a literaturii române în imagini", pe care a şi lansat-o, de altfel, într-o rubrică purtând acelaşi titlu, din revista "Luceafărul". Şi congenerul său Vasile Blendea a fost obsedat de aceeaşi idee, şi de acelaşi ideal; rămâne frumoas faptul că cei doi nu s-au concurat şi nici cel puţin n-au fost roşi, în secret, de ceea ce poeţii îndeobşte numesc, cu tandră impocrizie ironică: "invidie frăţească" …Nu a fost cazul.

La moartea lui Vasile Blendea am reiterat ideea, ca Muzeul Literaturii să dedice portretelor sale cu scriitori, un spaţiu de mărimea unui cub (o sală adecvată, deci), pe care o vedeam (şi o vedem încă) tapetată milimetric, şi pe toate laturile sale, cu portretele de scriitori blendiste…În ce-l priveşte pe Ion Cucu, am cere chiar mai mult: instananeele sale "romantice", luate scriitorilor şi-n somn şi-n vis şi pe trezie, dar totdeauna inspirate, li s-ar adecva *o frescă de forma unei frize discontinue, prin toate sălile Muzeului Literaturii*...Generaţiile ce vor veni, văzând şi revăzând aceste "subiecte fotografice", pline de viaţă şi de tâlc, ar retrăi avertismentul lui Nichita Stănescu, dintr-un vers ce-l viza, mi se pare, pe Eminescu însuşi: "Atâta să nu uitaţi / că el a fost om viu/ viu/ pipăibil cu mâna// atâta să nu uitaţi/ ca el a băut cu gura lui,/ că avea piele/ îmbrăcată în ştofă// Atâta să nu uitaţi, - /că ar fi putut să stea/ la masă cu noi,/ la masa Cinei celei de taină// Atât să uitaţi! Numai atât, -/ că a trăit,/ înaintea noastră…/ Numai atât,/ în genunchi vă rog, să uitaţi!"(citat din memorie) Un fluid greu de viaţă, atât de transparent, totuşi, de metafizic, ca într-un genial poem, lucrat într-o viaţă de om, trece printre fotografiile lui Ion Cucu, de la Muzeul literaturii…

Ele trebuie să rămână acolo, ca o permanenţă a strigătului gotheeean:

"Clipă, opreşte-te!" .

SCENA SI CULISELE

Alina „fără limite”

Prim- balerina Covent Garden/Londra, şi una din cele mai bine cotate balerine din lume, Alina Cojocaru, a revenit acasă, la Bucureşti, pentru o gală specială, numită chiar aşa: Gala „Alina Cojocaru”. Ea a adus cu sine alţi şase balerini ai Operei Regale Britanice, fiind însoţită de partenerul şi iubitul ei danezul Johan Kobborg alături , de alţi balerini ai Operei Regale Daneze, din Bucureşti alăturându-li-se elevi ai Liceului „Florian Capsali”. Au avut loc două încântătoare seri, când Alina a dansat în piesa coregrafică „Lecţia”, o dramă comică, după Eugene Ionesco, creată de Flemming Flindt prin anii `60 pe muzica lui Georges Delerue. Gala a mai cuprins fragmente din balete clasice, din care n-a lipsit „Lacul lebedelor” şi creaţii semnate de tineri coregrafi, precum Wayne Mc Gregor. Succesul a fost deplin, publicul bucureştean ovaţionând minute în şir pe conaţionala sa şi tot ansamblul care a însoţit-o în acest spectacol de excepţie. Un dar făcut de Alina Cojocaru oraşului ei natal, în mod express, şi deosebit, după ce la Bucureşti apăruse întâia oară în 2002, ca titulară în opera „Giselle”, alături de ansambluil Operei Naţionale din Bucureşti. Cu acea ocazie marii balerine i s-a conferit de către preşedintele ţării Ordinul Naţional de Merit în grad de Cavaler, iar în 2004, Ministerul Afacerilor Externe i-a acordat premiul „Diplomaţie prin cultură”, primit tot atunci şi de soprana Angela Gheorghiu, de la Covent Garden, şi muzicianul Ioan Holender, directorul Operei din Viena. Gala de acum a fost organizată de Asociaţa pentru Viitorul European al României şi Vreau Bilet.ro, reprezentate de Pepino Popescu. Balerina a suportat cheltuielile de transport pentru decorurile originale de la Covent Garden, modificarea lor pentru scena Teatrului Naţional din Bucureşti, unde a avut loc spectaolul, şi drepturile de folosinţă a producţiei londoneze. Teatrul Naţional a încasat cu sânge rece suma de 15000 lei pentru închirierea Sălii Mari şi alţi 15000 lei pentru prestaţia personalul tehnic al TNB. „Nu s-a luat în caslcul cât de mult a făcut şi face Alina pentru imaginea ţării noastre în lume” a opinat managerul Pepino Popescu. Nu ne miră, deci, de ce atâtea alte valori ale marilor scene din lume vin tot mai rar în ţara lor de origine şi îndeosebi la Bucureşti. Alina Cojocaru însă a declarat optmistă: „Am fost foarte încântată. Am venit cu o echipă foarte bună, pe scenă şi în spatele meu. Am adus de la Londra trei maşinişti care au lucrat cu cei de la Teatrul Naţional şi au făcut o treabă foarte bună. Am reuşit să punem acest spectacol în scenă, cu eforturi foarte mari. Când vezi lumea care pleacă

acasă cu zâmbetul pe buze, e cea mai mare bucurie….Am încercat să aduc nume şi coregrafi din baletul clasic, la un nivel maxim. În dansul modern, parcă nu ar exista nici o limită. Este o libertate în mişcare extraordinară, încerc, ca şi în dansul clasic, să am aceeaşi libertate. Totuşi, îmi place foarte mult dansul clasic. Rolul meu de suflet rămâne „Giselle". Întrebată de jurnalişti dacă a ieşit în pierdere cu acest spectacol marea artistă a mai spus: „ Nu m-aş mira să ieşim în pierdere. Organizând pentru prima oară o gală ca asta, au survenit costuri la care nu te aşteptai, şi nu ai de ales, trebuie să le faci. Asta înseamnă să treci peste bugetul iniţial. Eu nu consider însă că ies în pierdere în nici o situaţie. Lucrul cel mai important este faptul că, dacă în decembrie, înaintea Crăciunului, erau foarte multe lucruri în aer, acum, în ianuarie, această gală s-a putut înrâmpla." (conf., Ev. Zilei, joi, 25 ian, a.c.)

Şi mai important, sau la fel de important cel puţin, a fost pentru Alina să danseze la Bucureşti alături de partenerul ei Johan Kobborg, care revenea în scenă după o accidentare care-l ţinuse departe de dans timp de şase luni. „A ieşit aşa de bine! Iar Johan era cu adevărat fericit. El a jucat „Lecţia" şi la el în Danemarca." S-a simţea fericirea şi emoţia şi din cuvintele Divei. Ei s-au cunoscut în urmă cu cinci ani când au dansat împreună în „Romeo şi Julieta". „A fost dragoste la prima vedere, povestesc amândoi. Ne completăm, ne simţim, ne sincronizăm perfect."

Alina Cojocaru, una din stelele fixe ale baletului mondial, pornită în întâmpinarea destinului, iniţial pentru o şcoală de gimnastică la care nu a mai prins loc. Şi iată ce încântare pentru noi toţi! Dar câtă muncă la tot atâta splendoare! Mărturisim că această Doamnă ne încântă şi ne onorează nu numai pentru Arta sa majoră dar şi pentru caracterul ei plin de modestie şi fair-play. Mulţumim, Alina!

Marcel Iureş 55 - Portretul artistului la maturitate

Eram cu ceva vreme în urmă într-o adunare la Teatrul Naţional Bucureşti – la o conferinţă de presă sau avanpremieră, exact nu mai pot preciza, şi aproape de noi s-a aşezat împreună cu alţii şi actorul Marcel Iureş. O prezenţă discretă dar şi „urgentă", am putea spune, simţeam că omul e prea ocupat pentru a-şi pierde vremea cu astfel de sindrofii. .Se afla totuşi acolo, cuminte şi de bun simţ, pentru a cinsti un eveniment artistic, sau numai prezenţa unui coleg sau prieten care făcea parte din eveniment. La un moment dat cineva a adus zvonul că, dintr-o clipă în alta, vor ateriza în mijlocul nostru câteva prea înalte şi nesfinţite feţe politice, dar mai ales numele „celui mai", din suita anunţată, îi produse marelui actor un rictus de neplăcere, şi cred că în modul cel mai spontan s-a ridicat să părăsească adunarea. Am conchis că a refuzat să se mai afle în clipele următoare în acel loc, devenit un „conclav echivoc" , cum ar fi spus pe vremuri poetul A. E. Baconsky. Evoc această întâmplare acum, când marele actor Marcel Iureş împlineşte frumoasa vârstă de 55 de ani (vârsta unui pisc!), pentru a sublinia cu revelaţia produsă atunci, un adevăr peremptoriu: marile caractere se dezvăluie cel mai adesea din întâmplări mici ori chiar şi din amănunte. Refuzul de a primi cu aplauze un impostor, fie el şef de stat, sau chiar mai mulţi, fiind pus poate în situaţia de a le întinde mâna, ori a zâmbi contra zâmbetul pauşal al „înaltului oaspete", nepoftit îmi închipui de nimeni acolo, mi s-a părut exemplar – şi din acea clipă l-am stimat şi mai mult pe Marcel Iureş,

sau l-am şi iubit, ca pe unul dintre puţinii mei actori preferaţi: Numărul unu din acea clipă şi de la acea întâmplare. Dar îi urmărisem tot timpul, şi până atunci, evoluţia şi ascensiunea în teatrul românesc.

Marcel Iureş s-a născut la 2 august 1951 la Băileşti („a doua capitală a Olteniei", de-ar fi să glumim olteneşte) care l-a mai dat, înaintea sa, şi pe Amza Pellea, ori poate premonitoriu. Ambii fiind predestinaţi prin naştere să devină mari actori ai scenei şi ecranului româneşti. La fel de mari şi totuşi atât de diferiţi. Nu cunoaştem ceva anume despre relaţia dintre cei doi „consăteni" - stele fixe ale artei teatrale şi cinematografice româneşti de ieri şi de azi. Se ştie totuşi că Marcel Iureş a absolvit şi el Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică din Bucureşti, însă la clasa lui Marin Moraru, un congener al lui Amza Pellea, coleg de scenă şi de platou din atâtea distribuţii. Şi se mai ştie că debutul şi începuturile lui Marcel Iureş au avut loc pe scena Teatrului Naţional din Cluj-Napoca , unde începând cu anul 1978 a jucat în spectacole puse în scenă de Alexandru Dabija şi Mihai Mănuţiu. În acelaşi an 1978 a avut loc şi debutul său cinematografic în filmzul „Vis de ianuarie" în care a interpretat rolul lui Franz Liszt. Filmul, pe care la vremea aceea l-am văzut, nu ni-l mai aducem aminte, în tot desfăşurătorul lui, dar pe Frantz Lizt/ Marcel Iureş, da! Poate de-atunci am reţinut una din particularităţile personalităţii noului mare actor: noblеţea figurii şi adierea geniului interpretat. Orice actor e făcut să joace un anumit tip de roluri; Marcel Iureş a fost născut să interpreteze tipul de personaje reprezentând mai ales personalităţi accentuate. Nu-i întâmplător că venind din 1981 în Bucureşti, la Teatrul Bulandra, va juca mult Shakespeare – rămânând memorabil mai ales în Richard al III-lea. Dar l-a jucat şi pe Hamlet, după revenirea la Bulandra a maestrului Liviu Ciulei. A fost distribuit în spectacole puse în scenă de cei mai mari regizori ai timpului său (şi al nostru): Cătălina Buzoianu, Alexandru Tocilescu, Alexandru Darie, Alexandru Dabija, - totuşi regizorul „său" perfect concordant şi rimând cu multiplele sale posibilităţi scenice a fost şi rămâne Mihai Măniuţiu. Roluri celebre nu numai în Richard al III-lea, dar şi în Caligula, Richard al II-la, Frankenstein, O noapte furtunoasă, Henric al IV-lea.

Cu filmul a păşit mai departe sărind graniţa ca pe un pârleaz. Este primul actor român prezent la Hollywood, în filme şi distribuţii de excepţie, alături de mari actori din Cetatea Oscarurilor. Cariera internaţională şi-a început-o însă pe scenă cu Richard al III-lea la Londra, în Marea Britanie – rol ce i-a adus din start două distincţii şi o nominalizare la British Theatre Awards în TNA – Manchester şi Manchester Evening Awards. De aici a făcut saltul peste ocean, în cea mai râvnită cetate a filmului; aşa încât dintre cele 30 de filme în care a jucat de-a lungul întregii sale cariere, se numără şi „Interviu cu un vampir" unde joacă alături de Tom Cruise, Brad Pitt, Antonio Banderas; „Misiune imposibilă cu Jon Voight, Tom Cruise, Emmanuelle Beart; „Pacificatorul" cu George Clooney şi Nicole Kidman; „Tinereţe fără tinereţe" a regizorului Ford Copolla, etc.

Din 1996 Marcel Iureş inaugurează în România noua specie de actor independent înfiinţând Teatrul Act, prima instituţie teatrală independentă din România, într-o pivniţă din Calea Victoriei. Curaj, sau poate şi nebunie specifică genului (şi geniului!) dar instituţia a ţinut şi a proliferat, menţinându-se ca model imbatabil. Unul din spectacolele Teatrului Act se menţine şi el în top: „Ultima bandă a lui Kropp" în regia lui Alexandru Dabija. Noile generaţii de actori îl folosesc pe Marcel Iureş ca pe un simbol şi model demn de urmat. S-ar zice chiar că cele două emisfere ale teatrului românesc, de la

„despicătura” secolelor şi a mileniilor, încep şi se sfârşesc „de la Băileşti” încoace. Cu Amza Pellea comicul naţional cu detentă locală şi romantismul istoric, într-o vreme de cumplită istorie; cu Marcel Iureş aristocratismul şi regalitatea gestului, nu neapărat cosmopolite, dar universale. Dacă stai bine să analizezi „fenomenul Băileşti”, prin cei doi mari actori născuţi acolo, vei observa că cele două „capace” ale sferei se atrag, ca emisferele de Magdeburg, configurând adevărul sub forma clasică a unui întreg rotund. Nasc în Oltenia oameni! De-ar fi să-i întoarcem cuvântul cronicarului Ion Neculce de la Moldova din veac. Şi încă ce oameni!

„Idolul şi Ion Anapoda” de G. M. Zamfirescu la Teatrul Naţional „I.L.Caragiale din Bucureşti

Mai întâi să redăm declaraţia protagonistului, actorul Dan Puric, distribuit de regizorul Ion Cojar în rolul lui Ion Anapoda: „…*Idolul şi Ion Anapoda* reprezintă repertoriul românesc, şi nu orice repertoriu, ci repertoriul interbelic, ce nu mai este la modă. Şi mă bucur că nu mai este la modă, pentru că moda de texte noi înclină spre patologie. Nu am nimic împotriva textelor noi, contemporane, ce vorbesc despre problematica omului. Dar de ce mă bucur? Pentru că această perioadă interbelică a României – fără să o idealizăm – reprezintă un bun început pentru acest popor. Un soi de normalitate, aş putea spune, către care tinde acest neam. Este o vocaliză de normalitate acest text, piesa aducând pe scenă oameni capabili să iubească, sentimente, o atmosferă de familie marcată de echilibru, cu contradicţii, dar ceva cu fibră românească, nemaipomenit de bună şi pe care o găsim din ce în ce mai rar. (…) Şi nu în ultimul rând, cu Ion Anapoda, personajul meu, care este un fel de Pygmalion, dar un Pygmalion în termeni româneşti, mai puţin doct şi distant cum este cel al lui Bernard Shaw şi mai modulat pe armonii româneşti – „mai tras de noi” – cam aşa ceva.” (Rom.Lib. Timpul liber nr. 10 (337) martie 2006, *Autograf)*

Miticul Pygmalion se ştie că era sculptor în insula Cyprus, şi cu măiestrita lui daltă, cioplise statuia unei femei atât de frumoase încât sfârşi prin a se îndrăgosti el însuşi de ea; atunci Afrodita, la rugămintea artistului îi insuflă statuii viaţă şi artistul se căsători cu ea. G.M.Zamfirescu (1898-1939) cunoscut ca romancier prin ciclul de romane *Bariera: Maidanul cu dragoste, Sfânta mare neruşinare, Cântecul destinelor* , dar bine plasat în dramaturgie prin piesele sale: *Cuminecătura, Domnişoara Anastasia, Sam, Adonis,* şi cea de faţă, *Idolul şi Ion Anapoda* , cu preocupări în epocă şi de teoretician al teatrului (vol. de articole *Mărturii contemporane,* 1938) a avut în vedere chiar mitul lui Pygmalion, construindu-şi piesa. Dar atmosfera este cea familială scriitorului periferiei bucureştene, şi mediului mic burghez: aici, avându-se în vedere lumea micilor funcţionari: Ion este un visător timid şi sentimental, îndrăgostit la început de aceeaşi fată cu prietenul său Valter; el va ceda însă, în partida cu Mioara, în favoarea prietenului, găsindu-şi adevărata fericire în posibilităţile sale proxime, prin modelarea, sau chiar cizelarea Frosei, fata urâtă şi unanim disprețuită din casă, înflorind surprinzător sub „dalta” sentimentelor noului Pygmalion. Ion este „Anapoda” aşa cum prinţul Mâşkin, din binecunoscutul roman al F.M.Dostoievski, este „idiot”. Sau aşa după cum

Don Quijote era considerat nebun. Viaţa din jurul nostru, atât de dură, şi tot timpul la concurenţă, dar în fond, vânătoare de vânt, ne învaţă să-i dispreţuim tocmai pe visătorii din tagma lui Ion Anapoda. Dar cei care ating idealul fericirii prin iubire sunt chiar aceştia.

La prima vedere, un text scris în 1943, ar putea părea absolut incompatibil, cu turaţia ambalată la maxim a motoarelor sentimentului iubirii, din 2006. Ceea ce este absolut greşit. Regizorul Ion Cojar, profesorul de teatru Ion Cojar, reuşeşte performanţa unui spectacol plin de şarm şi înţelepciune, un spectacol, am putea parafraza, *pentru minte, inimă şi teatru (literatură)*. Un spectacol lecţie, în acelaşi timp, pentru noile generaţii de artişti, care se şi aruncă precum orbeţii pe textele „consomiste", „nudiste", cu sex, violenţă, dar mai ales, de idei vide. Este ajutat şi completat de scenografii Liliana Cenean şi Ştefan Caragiu, cu departajarea decorului în cele cinci camere, corespunzătoare celor cinci personaje, interpretate de: Dan Puric (Ion Anapoda); Frosa) (Irina Cojar); Mioara (Ileana Olteanu); Valter (Mimi Brătescu); Stăvăroaia (Ileana Stana Ionescu); Aristotel Matac (Matei Alexandru).

Idolul şi Ion Anapoda s-a mai jucat la Teatrul Naţional cu 26 de ani în urmă, când a ţinut, cum se zice, casa închisă, unsprezece stagiuni. Din distribuţia de atunci e preluată doar marea actriţă Ileana Stana Ionescu în rolul Stăvăroaiei. Restul distribuţiei noi nouţe nu-i lipsită de frumoase surprize: în primul rând Dan Puric, revenit din teatrul „nonverbal" la teatrul vorbit; şi o face cu tact şi discernământ; nu întâmplător am plasat începutul cronicii noastre chiar pe entuziasmul său de „jucător" cu principii, în noul rol. Apoi, tânăra actriţă Irina Cojar, care se dezvăluie aici, în toată măreţia talentului ei ingenuu, dar profund şi original, stimulată, e sigur, de un partener de talia lui Dan Puric. Şi ceilalţi, luaţi fiecare în parte, fac roluri memorabile, dar mai ales adecvate, construind pe ideea de perenitate a textului, şi nu pe „adaptarea" lui la prezent, cum se întâmplă adesea, şi mai ales de dragul „scandalului".

. Un fior de iubire şi echilibru sufletesc, sau chiar o dâră de iubire aduce cu sine acest spectacol nou de la Naţional. Un spectacol, în fine, *curat*, după atâtea denudări şi despachetări de bagaje erotoide, prost plasate şi grăbit asimilate, din dogma *noii ere* a globalizării, cu tot cu revoluţia ei sexuală, şi tragerile din orice poziţii, şi-n orice poligoane improvizate.

În fine, ne vom aminti că anul trecut, şi la fel, în preajma Paştilor, Dan Puric ne propunea un spectacol de autor, ca să zicem aşa, un *Don Quijote* (căci a fost anul Cervantes) în care monta, pe final, o crucificare în regulă, după norma deja stabilită, sau în ierarhia, dacă vreţi, a crucificaţilor din literatură şi artă, între care spaniolii l-au propus, mai de demult, pe eroul lui Cervantes, Don Quijote, un fel de Hristos autohton. Şi aşa cum spuneam, ca şi „Idiotul" lui Dostoievski. Şi iată acest Ion Anapoda al nostru: un model de tenacitate-n iubire şi de căutare a fericirii, în lipsa oricărei ostentaţii, şi acolo unde nimeni nu se înghesuie, de obicei, să o găsească. Fireşte că lucrul acesta ne aduce aminte de Iisus însuşi, de Căile , nu îndeajuns cercetate, ale Domnului…care duc toate, în schimb, la iubire, *Căci dacă dragoste nu e nimic nu e*. (Apostolul Pavel

Moda americană: Un "Chicago" controversat

A prelua fără discernământ unul din marile succese americane în materie de teatru bulevardier nu-i tot una cu ceea ce rezultă din asta la Bucureşti. Poate că fostul director al Teatrului Naţional din capitala României, Dinu Săraru, unul din iesmenii fostului regim

comunist, să fi avut nostalgia "grandioaselor" montări de pe stadioane, sau chiar şi din unele teatre, în cinstea "conducătorului iubit", când s-a gândit să monteze la Bucureşti, pe scena primului teatru al ţării, binecunoscutul musical "Chicago", rodind succesul în capitalism, iar nu în lumile de tranziţie, din fostul lagăr comunist. Cazul real a două femei împinse până la crimă, din care o tânără jurnalistă americană Maurine Dallas Watkins fabrică mai întâi o poveste de prima pagină, iar din aceasta, în prelungire, şi o piesă de teatru, jucată cu mult succes pe Broadway, aducea în atenţia lumii americane de la 1930 problemele sociale grave, cu care se confrunta acea lume: crimă, corupţie, avariţie, violenţă, exploatare, adulter şi trădare. Din păcate nici lumea definitiv aşezată în democraţia americană de azi nu se lipseşte de ele. Dar în anii 30 din veacul trecut toate acestea erau în faza "zgomotului şi-al furiei", de-ar fi să o numim cu titlul unui binecunoscut roman al unui mare scriitor american, laureat al Premiului Nobel, William Faulkner. Furia pare să se fi estompat între timp, zgomotul rămâne din off iar nu pe fond.

În graba de-a ne alinia sau readapta la capitalism, am mai spus-o şi altădată, preluăm metode şi mode în care nu ne simţim prea bine întotdeauna. Este şi cazul musicalului "Chicago", cu o amplă reprezentare internaţională, după succesul din New York, la Londra, Melbourne, Viena, Sidney, Tokio, Amsterdam, Berlin, Munchen, Lisabona, Basel, ajungând şi la Bucureşti, dar bineînţeles că la mâna a doua, şi cu un succes deocamdată incert. Mai trebuie amintit din biografia spectacolului că abia după moartea autoarei piesei de teatru, intitulată iniţial "The Brave Little Woman", regizorul şi coregraful Bob Foss cumpără drepturile de autor asupra piesei şi o transformă în musicalul "Chicago, or Play Ball", şi în final în "Chicago".

Succesul de pe Broadway din 1974, revine tot acolo şi în 1996, spectacolul obţinând 11 premii Tony în 1976 şi alte 6 în 1997. Ecranizarea lui a produs cel mai bun film al anului 2002, în distribuţie cu Renee Zellwger, Catherine Zeta-Jones şi Richard Gere, încununat cu 6 premii Oscar. Americanii iubesc poveştile simple, în care se întrevăd, e probabil un fel de exorcism, să-ţi cânţi şi încânţi drama sau chiar tragedia ce te conţine. Povestea celor două ucigaşe Roxie şi Velma, vedete de cabaret de mâna a doua, ajunse la închisoare, şi-a avocatului Bily Flynn, care contra unui tarif de 5000 de dolari le va face celebre cu ajutorul presei, "nu prea are legătură cu realitatea noastră" , remarcă un cronicar teatral de la Bucureşti, după premiera versiunii montate la Teatrul Naţional. Faptul că şi noi avem în clipa de faţă corupţie şi chiar şi crimă cât încape, avariţie şi minciună, exploatare şi cinism, adulter şi trădare, în noul capitalism sălbatic şi "de cumetrie", nu înseamnă că am şi devenit, instantaneu şi cu necesitate, "americani". Chiar dacă pentru montarea marelui spectacol, cu o carieră internaţională de invidiat, regizorul spaniol Ricard Reguant a cheltuit cu largheţe, fabuloasa sumă de 1,5 milioane euro. E drept că au fost distribuiţi actori buni iar unii destul de cunoscuţi: Ştefan Bănică Jr. (Billy Flinn), Monica Davidescu (Roxie Hart), Ilinca Goia (Velma Morton), Maia Morgenstain (Mama Morton), şi dublurile respective; apoi Silviu Biriş, Anca Ţurcaşiu, Radu Captari, Orodel Olaru, Ileana Olteanu, Oana Daniela Ioniţă; s-a creat anume un "cor ansamblu" şi un "cor operă", o orchestră "Chicago Band", dar spectacolul scârţâie încă din încheieturi, cum se spune, şi se "dizlocă" taman acolo unde ar trebui să duduie şi să se îmbine armonios.

Actorii care joacă frumos nu prea ştiu să cânte, iar vedetele cântăreţe au roluri de actori vorbitori; "viziunea la pachet", de la Madrid, spune acelaşi critic de teatru foarte sever, şi pe bună dreptate, citat şi mai sus (Dna. Ileana Lucaciu) , a regizorului spaniol

Reguant şi a coregrafei sale Ana Eva Cruellas, la Bucureşti n-a mai funcţionat în totalitate, în spectacolul megaloman care a vrut să transforme, una două, o scenă clasică, după exigenţele unui teatru bulevardier. Asistăm, astfel, la scene stânjenitoare, când bunii noştri actori, devin incredibil stângaci, ori forţează nota, realizând nu de puţine ori un fel de talmeş-balmeş; Monica Davidescu îşi autoanulează rolul printr-un joc mult prea exterior, Ştefan Bănică Jr. abia reuşeşte un rol corect, Maia Morgenster îngroaşă caricatura Mamei Morton, iar succesul unic şi singular al Ilincăi Goia, care şi-a înţeles nu numai rolul, dar şi formatul de musical al spectacolului, nu scuză totalitatea: ea singură îmbină armonios vorbirea scenică, dansul şi cântecul.

Nici orchestra "Chicago Band, regia muzicală Dan Ardelean, nu se ridică la exigenţele profesioniste scontate, decorul lui Cătălin I. Arbore e precar, coregrafia Anei Eva Cruellas "simplistă şi şcolărească" şi ultima curiozitate e cântăreaţa de muzică uşoară Anca Ţurcaşiu care… în spectacol nu cântă!

Românii se mulţumesc cu puţin…după o sută de ani de când la Bucureşti nu s-a mai montat un musical; ei sunt uşor de convins ori se lasă înşelaţi, cum se spune, de aparenţe. La premieră, sala Naţionalului" a fost plină până la refuz. " Rafale de aplauze la Chicago" a titrat a doua zi un jurnal. Mai ales momentele muzicale au fost îndelung aplaudate. Regizorul Ricard Reguant Molinos ieşind la rampă într-o furtună de aplauze le-a aruncat bucureştenilor bezele: "I love Bucharest". Cel mai entuziast spectator al noii premiere de la Naţional pare să fi fost Dna Mona Muscă, fost ministru al Culturii , prietenii ştiu de ce: "E formidabil, sunt grozavi toţi. Bravo, Teatrul Naţional!" Un alt spectator "exaltat" este un critic literar, de data aceasta, Dl. Alex Ştefănescu, un supraponderal la propriu, care în urma spectacolului s-ar fi simţit "mai uşor".

Vocile avizate rămân totuşi în expectativă: cântăreţul Dan Bitman recunoaşte că "există o problemă cu cântatul" ; şi mai prudent încă e cunoscutul regizor de teatru Dinu Cernescu: "Nu sunt un fanatic al spectacolului, e pentru prima oară în viaţa mea când la un show de acest gen m-am plictisit de multe ori, însă am un respect deosebit pentru actori, care mi-au plăcut enorm. Ansamblul cam lasă de dorit, dar lumina e frumoasă." Directorul Teatrului Naţional, Ion Caramitru, care a preluat acest proiect de la cel dinaintea sa, se declară mulţumit "per ansamblu" , dar recunoaşte "imperfecţiunile" unui gen de spectacol ce revine la noi după o sută de ani: "Ni s-a deschis apetitul pentru un gen de care până acum românii au fost privaţi".

Cea mai categorică e critica de specialitate, aşa cum spuneam, prin Dna Ileana Luncaciu: "Admir efortul pe care-l facem să avem un musical ca pe Broadway, nu ştiu însă la ce ne trebuia. Musicalul presupune un cu totul altfel de antrenament, o cu totul altă şcoală. Este o încercare, meritorie, şi am toată stima pentru actori, care-şi dau sufletul, dar aştept cu interes cel de-al douăzecilea spectacol, când va fi sala tot la fel de plină ca la premieră. De fapt, vom vedea": (din "Cotidianul" luni 26 09 20005) Fără " antrenament" însă va mai fi ceva de văzut? Sunt spectacole care decad în anonimat imediat după premieră. Să sperăm că "Chicago" se va autoperfecţiona pe parcurs, sau, cum se spune, din mers. Interesul poartă fesul. S-au cheltuit prea mulţi bani pentru el din sărăcia comună ca să fie lăsat să moară ori să devină şi el un accident scuzabil...

Istoria teatrului la Sibiu – de la origini până în prezent

Gelos nevoie mare pe englezi, care făceau teatru serios încă din secolul al XVI-lea, devreme ce Shakespeare (1564-1616), la 1592 apare ca actor în trupa lui Richard Burbage de la teatrul "Globe" (al cărui proprietar asociat devine în 1597, iar sub protecţia regelui James I, "The King's Men"), aveam să descopăr că şi la noi, în aceeaşi epocă se făcea teatru, cu aceeaşi abnegaţie, în Transilvania, la Sibiu, unde la 15 februarie 1582 s-a desfăşurat în aer liber prima punere în acenă a unei bătălii – astăzi i-am spune "un spectacol de sunet şi lumină" , deşi ne închipuim că pe-atunci lumina era asigurată în aer liber numai de torţe…Începuturile teatrului la Sibiu devansează începuturile de la Bucureşti, din vremea lui Vodă Caragea, şi a domniţei Ralu de la "Cişmeaua Roşie", căci încă pe vremea lui Shakespeare, care-n Anglia ucenicea ca actor, prelucrând în mod genial piese mediocre, înainte de-a crea cele 37 piese originale şi absolut geniale, la Sibiu, elevii realizau cel puţin două spectacole teatrale anual…

Azi la Sibiu avem 2 teatre, o filarmonică, un cinematograf, 5 biblioteci, 5 centre culturale, 6 alte instituţii culturale diverse şi 10 muzee. Oraşul se pregăteşte să fie peste un an, în 2007, Capitală Culturală Europeană, alături de Luxemburg. Consiliul de Miniştri ai Culturii din Uniunea Europeană a votat pentru Sibiu şi Luxemburg acest titlu încă din 2003. Cinstea este deosebit de mare, ţinând cont că respectivul titlu l-au deţinut, în linie dreaptă, oraşe ca Paris şi Londra şi Roma, şi Atena, dar şi oraşe regionale, mai mici, dar nu lipsite de importanţă şi tradiţii culurale deosebite: Bologna sau Florenţa, Cracovia, etc.

Sibiul a răspuns prompt nobilei provocări, înfiinţând Asociaţa Sibiu 2007, condusă de însuşi primarul din ultimele două legislaturi, al Sibiului, Klaus Iohannis. Tema aleasă pentru Capitala Culturii Europeană Sibiu/Hermannstadt este cuprinsă în Programul Sibiu 2007: Profilul multicultural al acestui oraş vechi de opt secole. Motivaţia ei se susţine, şi nu în ultimul rând, şi pe această glorioasă istorie a teatrului la Sibiu, care continuă din secolul XVI înainte, mereu în suişuri. Dacă la 1756 se făcea teatru în casa baronului von Muringer, azi Casa Albastră din Piaţa Mare, la 1788 Martin Hochmeister ridică special un edificiu pentru teatru, prin transformarea Turnului Gros din centura de apărare a fostei cetăţi feudale. Acolo s-au jucat Shakespeare şi Moliere, piese ale iluminiştilor, dar şi ale romanticilor germani. După 1800 apar piese inspirate din viaţa oraşului: Pădurea Sibiului, Trei tablouri ale Ardealului de altădată, sau, Ce-ţi povesteşte Sibiul. Oraşul era considerat pe-atunci drept "Cel mai plin de viaţă din toate ţinuturile imperiale". Înflorea în acelaşi timp românismul, dovadă stând tradiţiile culturale din Mărginimea Sibiului, dar şi apariţia la Sibiu a principalelor trupe româneşti de teatru: Mihai Pascali în 1864, iar Fani tardini în 1868, avându-l ca sufluer pe nimeni altul decât pe viitorul poet naţional Mihai Eminescu, un tânăr timid, la acea vreme, şi tot timpul

îndrăgostit de actriţele trupei, fireşte (vezi poezia *La o artistă*…). Matei Millo soseşte la Sibiu în 1870 iar Zaharia Bârsan, cu o trupă de amatori, special creată, în 1905.

La 1923 ia fiinţă Compania teatrală ASTRA, devenită ulterior teatru de stat, care se mută în 1949 din edificiul de la Turnul Gros, în urma unui incendiu devastator, în incinta cinematografului Apollo, unde fiinţează şi azi - devenit după anul 2000 Teatrul Naţional "Radu Stanca". În prima sa stagiune de la Apollo, Radu Stanca însuşi, poetul baladist, dublat de actorul şi regizorul cu acelaşi nume, va pune în scenă, O scrisoare pierdută de Ion Luca Caragiale. De aici înainte încep marile succese ale teatrului sibian: în 1953 spectacolul cu piesa lui Delavrancea, Hagi Tudose, obţine Premiul de Stat, fiind nominalizaţi Const. Sincu, director, Radu Stanca, regizor, Costel Rădulescu, interpret principal. La 1 nov. 1956 ia fiinţă seţia germană a Teatrului de stat din Sibiu. În 1961 regizorul Mihai Dimiu obţine Premiul I la Decada dramaturgiei originale, cu spectacolul Ferestre deschise de Paul Everac. Evenimentele din decembrie 1989 aruncă pentru scurt timp teatrul sibian într-o totală devălmăşie, şi-n debusolare, având loc un nou incendiu devastator, de data aceasta, pus anume de cineva.

Dar activitatea teatrului se reia datorită revenirii la Sibiu a regizorului Iulian Visa, care mai lucrase aici (1973-1983), şi în curând, se va produce marele salt de calitate şi audienţă. Sibiul redevine, în primul rând, oraşul teatrului, cu cele trei teatre ale sale, de fapt, Teatrul Naţional "Radu Stanca", Teatrul pentru copii şi tineret Gong şi Teatrul German/ de fapt Secţia Germană a Teatrului Naţional. Clădirea se reface după cele mai actuale norme tehnologice, şi apar primele colaborări şi angajamente inernaţionale. La Sibiu au loc,anual, cele două festivaluri, care au şi dat marca Sibiului cultural: Festrivalul internaţional de teatru şi Festivalul Teatrului studenţesc. Alături de mari regizori din toată ţara (Silviu Purcărete, Mihai Mănuţiu, Tompa Gabor, Mihai Dinvale, Florin Zamfirescu) sunt invitaţi regizori cu o bogată carieră internaţională, Andiy Zhodac sau Alexandre Hausvater. Repertoriul ultimilor cinci ani este vast şi bine articulat pe autori şi titluri ilustre. Shakespeare şi Ibsen, Cehov, anticii Sofocle şi Euripide, dar şi autori români, clasici şi contemporani. În spectacole ca Hamlet în sos puicant, Othelo?!, Cumnata lui Pantagruel, se recitesc şi interpretează, în cheie modernă şi postmodernă, texte ilustre. Succesul este nemăsurat. Încă din stagiunea 1999-2000 Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu este considerat de criticii de teatru din toată ţara "Cel mai bun teatru din România", dintr-un număr de 20 de evaluări. Pe lângă cele două festivaluri care, vară de vară, scot scena în stradă, iar oraşul devine un *cosmopolis universal* , Sibiul mai are o Bursă de spectacole, o Şcoală de teatru, un Departament de Management Cultural – cu un program coerent de politici culturale şi legături în 80 de ţări ale lumii. Cu îndreptăţire, Sibiu se poate considera Capitala Culturală a României, iar deviza sa pentru 2007, când va deveni Capitală Culturală Europeană, deja este: CITY OF CULTURE.

Şi, de fapt, totul a pornit de la teatru, pentru care Sibiul, din străvechime, şi-a creat o siglă inconfundabilă. Numai în stagiunea aceasta Teatrul Naţional "Radu Stanca" aruncă pe piaţa de spectacole 5 noi premiere în doar câteva luni: Electra de Sofocle şi Euripide, regia Mihai Măniuţiu (premiera: 11.O8. 2005); Ostatec la Mătuşica de Moriss Panych, regia Mihai Dinvale (p. 2.10 2005); Take, Ianke şi Cadâr de Victor Ion Popa, regia Dan Glasu (p. 5.10.2005); Plastilina de Vasili Singaiev, regia Vlad Massaci (p. 11.12.2005); Aşteptându-l pe Godot de Samuel Bekett, regia Silviu Purcărete (18. 12. 2005). Primul şi ultimul din aceste spectacole au deja cota cea mai ridicată a criticii, şi

vor obține, probabil, premii nebănuite, la sfârşitul şi-n cursul actualei stagiuni. Electra, a şi ținut fruntea afişului, la Festivalul Național de Teatru, din decembrie anul trecut.

Sibiu. Înălțarea şi „decăderea" festivalurilor… Dan Puric, Zarzuela

La Sibiu, vara trecută festivalurile internaționale de teatru s-au ținut lanț. După tradiționalul Festival Internațional de Teatru, din luna iunie, aflat la XIV-ea ediție, luna următoare, iulie, a urmat Festivalul Internațional de Teatru Liber, care avea să aducă în Capitala Culturală Europeană trupe independente din țară şi din străinătate, în peste 20 de evenimente artistice. Crezuem, şi încă mai credem, că pe bună dreptate am numit Sibiul – Capitala Internațională a Teatrului. Nu numai tradiția sa teatrală istorică, dar şi renaşterea, sau efervescența chiar, a unui fenomen ce devine, deodată, şi planetar şi popular, ne-au sporit emoțiile.

Cineva a încercat să ne tempereze entuziasmul. Cine nu te aştepți, cum se spune. Prezența actorului, sau şi a producătorului de teatru, Dan Puric, a fost mult aşteptată la Sibiu. „Visul" lui Dan Puric, a scris un ziar din Bucureşti, chiar a doua zi după prezentarea lui, în deschiderea Festivalului Internațional de teatru Liber (20-22 iulie a.c), face parte din spectacolele mult aşteptate la prima ediție a FTIL(…) După numeroase reprezentații de succes în România, Franța, Marea Britanie, Austria, Coreea de Nord sau Republica Moldova, limbajul scenic al lui Puric, situat între pantomimă, teatru-dans şi teatru-gest, revine în Capitala Culturală Europeană, pe scena Teatrului Gong. Tot în prima zi de festival, artişti de la Teatrul „Eugene Ionesco" din Slatina prezintă „Scaunele", iar Teatrul Metropolis din Bucureşti aduce piesa sibiană „No One". Seara, spectacolul se mută în aer liber, mai precis în Piața Mare, unde, Compania WallArt prezintă „Agamemnon", urmat de un foc de artificii."

O ştire de ziar ilustrând atmosfera calmă, caldă şi generoasă a primei ediții a FTL. Firește, pentru „Visul" lui Dan Puric, sala Teatrului Gong, cu cele 180 de locuri a fost neîncăpătoare, şi oamenii au stat până-n ultima clipă, la „un bilet în plus" doar-doar vor vedea minunea cu ochii lor. Dar nici nu era cazul, căci spectacolele FTIL au fost cu intrarea liberă. Şi în prima zi, şi în următoarele, când în cadrului Festivalului „Liberilor" s-au mai produs Radu Gheorghe cu al său „Ludwig Nicolo&jo", concertul Anca Praghel, dar şi „Eumenidele" din Piața Mare, pantomima „C'est la vie" a Teatrului Strada din Braşov în Parcul Tineretului; apoi, „Hel" (Compania de teatru D'Aya, „Sinucigaşul" (Teatrul Strada) şi „Crize" (București), în săli, pentru ca „Haeforele" ale Companiei Artistice WallArt să fie rezervat Pieței Mari. Lăsăm aparte „Zarzuela" espagnola, ca pe un eveniment separat.

A doua zi după spectacolul său Dan Puric a convocat o conferință de presă. Lucruri presante îl făceau să se adreseze ziariştilor. Trebuie spus, iar noi am subliniat lucrul acesta ori de câte ori am avut ocazia, că actorul Dan Puric este un om de cultură inteligent şi cu un mesaj public foarte personalizat. Totdeauna l-am ascultat în show-urile televizate cu o rară încântare. Personaj social eficient dar şi gânditor transcendent, în linia

tradiţională creştin-ortodoxă, de la Dan Puric, orice fel de public are tot timpul ce asculta. La Sibiu însă, în mod neaşteptat, actorul s-a dezlănţuit „pe contrarii". „Dezlănţuit pe scenă, dezlănţuit în public" cum aveau să consemneze, imediat, jurnalele de actualităţi. Dan Puric a criticat dur şi cu o rară vehemenţă programul Capitalei Culturale Europene. Ceva l-a nemulţumit profund, poate în legătură chiar cu felul de-a fi fost primite cele două evenimente patronate de el: spectacolul „Visul" îngrămădit într-o sală de numai 180 de locuri de la Teatrul Gong, dar şi Atelierul de pantomimă, la care e drept că nu au participat decât 40 de persoane. Însă critica lui Dan Puric a fost disproporţionată, şi s-a adresat întregului program al Capitalei Culturale Europene: *„ o mascaradă penibilă"*. „Sibiul este un fenomen care s-a ratat din plin. Calitatea înaltă lipseşte, dar se mimează". „Sibiul trebuia să fie o vocaliză de europenizare, dar tu, în loc să cânţi ca Pavarotti, tuşeşti." Proiectul a fost ratat, în opinia actorului, din cauza proastei gestionări şi a deturnării de fonduri. „În loc să aduci 30 de trupe pe diurnă, chemi patru, plăteşti fabulos de bine şi le pui să joace de două şi de trei ori. Aşa, chemi 50 de inşi mediocri şi mimezi un festival, o stare de cultură." „Nu există vocaţia performanţei, ei sunt asemenea chelnerilor care umblă după bacşiş." Critica se extinde ca focul: „La Teatrul Naţional sunt nişte amărâţi, la Ministerul Culturii amatori incapabili să gestioneze". „E o impostură teatrală la care participă doar trupe second-hand". „Nu pot să compar Sibiul cu Bucureşti, unde e o hazna, o gaură neagră. Aici e altceva, te obligă istoria să faci ceva de calitate. „Vă sfătuiesc să vă treziţi, să nu mai fiţi penibili, luaţi spectacolele la rând şi măsuraţi."

Răspunsul Asociaţiei Sibiu 2007 a venit prompt, prin Dna Oana Ioniţă/ PR-ul Asociaţiei. „Oferta Capitalei Culturale Europene include 1250 de evenimente. Se poate ca 10, 50 sau chiar 100 să nu fie pe gustul cuiva, fie el personalitate sau nu. Dl Puric face afirmaţii hazardate fără punerea în context. Doar la sfârşitul proiectelor se poate vorbi de o ratare sau nu, din monitorizările noastre, răspunsul publicului ni se pare pozitiv. Oricum, gusturile nu se discută."

Dan Puric a deplâns la un moment dat, în cursul diatribei sale, absenţa unor trupe de anvergura Royal Skakespeare Company din Anglia! /care şi-a anunţat de altfel, şi ea, prezenţa, ulterior! Şi atunci ne-am dat seama ce se întâmplă de fapt cu bietul mare actor.. El, marele succes european, pus să joace la rând cu trupe din Slatina, Braşov, şi de la Bucureşti, „gaura neagră", care l-a învăţat şi pe el alfabetul teatrului. Vă daţi seama. Orgoliu rănit, vanitate. *„Vulnerant omnes, ultima necat."* (lat. Toate rănesc, ultima ucide") Am dezvoltat în alt loc ceea ce noi numim „rezistenţa la succes" a unei adevărate personalităţi, care e mai grea chiar decât supravieţuirea pe insuccese repetate. Căci, aşa cum vedem noi lucrurile, pe măsură ce creşte în performanţă şi succes, omul trebuie să fie cât mai comod aşezat între oamenii obişnuiţi şi normali, prin modestie şi prin bun simţ. La Sibiu, după criticile dezlănţuitului Dan Puric a urmat, în cadrul aceluiaşi Festival Internaţional de Teatru Liber, cel puţin un program care-l infirmă categoric pe asprul contestatar. A fost *Zarzuela espagol*. Zarzuela este genul lirico-dramatic tradiţional spaniol, în care scene vorbite alternează cu momente muzicale (cântece populare şi de operă) dar şi numere de dans. De cinci secole Zarzuela s-a diversificat în mai multe genuri, din a doua jumătate a sec. XIX cunoscând o maximă înflorire . „Astăzi există peste 4.000 Zarzuele, în funcţie de zone, dar pentru Sibiu au fost selectate cele mai frumoase, bomboanele Zarzuelei spaniole", a ţinut să-i încredinţeze pe sibieni, don Jose

Maria Damut, dirijor şi director al Festivalului de Zarzuele de Las Palmas de Gran Canaria. Le trecem şi pe *Zarzuele* la „mascarada penibilă”?! No comment.

“Spargere fără profit” de George Astaloş

În 1996 George Astaloş publica la Editura Fundației Culturale Române o carte de interviuri din perioada post-decembristă, cu acest titlu mai mult tandru decât “provocator”: “Fie pâinea cât de rea, tot mai bine la Paris”. Ținând cont de dimensiunea cărții (380 pagini pe format mediu 20/13 cm.) şi de numărul interviatorilor, scriitorul, exilat în Paris încă din 1971, după ce primise o bursă a Academiei Franeze prin Pierre Emmanuel, fusese intens căutat de foştii compatrioți. Întrucât la 1976 el optase pentru cetățenia franceză. L-am revăzut noi înşine, atunci, în 1996, la FCR, când ne-a şi delegat, amical, la premiera piesei sale “O rugăciune de prisos” de la Teatrul Național din Iaşi. George Astaloş a fost dintre puținii oameni de condei care observaseră marea noastră disponibilitate în scrisul de jurnalism cultural (“Bine, dar mata scrii aproape tot “Curierul Românesc”) după cum şi noi aveam să luăm act de inepuizabila sa vocație pentru prieteniile literare; am fost o vreme fervenți într-un epistolar Paris-Bucureşti şi viceversa; dar cu încetul focul s-a stins; existând din partea noastră prezumția că “veselul George” fu deranjat, oarecum, nu de felul cum l-am prezentat la “Curierul Românesc”, cât poate de “locul” ce i s-a acordat. Astăzi suntem în măsură să deconspirăm lupta pe care am dus-o în redacție pentru a i se oferi locul cuvenit de la rubrica “Români în lume” de pe ultima pagină. Însă fusesem înfrânt. La Fundația Culturală “ a lui Buzura”: cel în fine deconspirat şi ca fost informator al Securității cu numele de cod “Gusti”, erau prea multe “harpiile” care acționau împotriva curentului firesc din cultura română *invers: de la vărsare către izvoare* - în efortul ei de a-şi aduna încă odată apele în “marea interioară” de acasă”! Vocația mea de etern “dizident” s-a mai împlinit încă o dată şi acolo…Nu numai cu George Astaloş mi s-a dat peste mână; ce să mai vorbim de Paul Goma, când scrisesem despre cunoscutul dizident anticomunist şi opozant anticeauşist o simplă casetă admirativă, la anunțarea intenției sale de a candida la preşedinția României (“Preşedintele Goma) iar “preşedintele Buzura” al FCR făcuse o adevărată criză de isterie/ “sus” la el la cabinet, cu înjurături de mamă, ca ultimul birjar, şi proferând amenințări deschise: “Îl dau afară”. Motivul trebuie să fi fost acelaşi ca şi la Geiorge Astaloş, care nici el nu murea de amorul pentru Ion Iliescu, tătucul lui Buzura, sau Buzura omul lui, ce mai contează acum, când propria lor bandă l-a anihilat pe “nemuritorul” bolşevic şi tartor al “mineriadelor”.

Insist pe aceste “memorii” , reamintind cu tot hazul amar despre “târgul” istoric, pe care George Astaloş i-l propunea preşedintelui Iliescu – la încheierea mandatului său din 1996, să facă gestul frumos de a-l invita pe Majestatea Sa Regele Mihai să-şi reia tronul, iar el să se retragă “onorabil” încă, în cartea de istorie. Ți-ai şi găsit. Oameni ca Augustin Buzura îi țineau spatele lui Ion Iliescu, şi poate că nici nu l-au “informat”, cum se spune, de istoricul rămăşag. Azi zâmbim larg, obsevând că de fapt întreaga domnie a

lui Ion Iliescu a fost prin ea însăşi o "Spargere fără profit", ca şi titlul piesei lui Geiorge Astaloş, ce se joacă în prezent cu mult succes la Teatrul din Piatra Neamţ. Nu ştim dacă i se mai spune şi azi vestitului teatru – Teatrul Tineretului. Acolo s-a întâmplat totuşi ceva absolut memorabil, încă din anii duri ai comunismului: de acolo a plecat o întreagă galerie de mari actori ai scenei româneşti, după o scurtă ucenicie; "generaţia de aur" , cum se numeşte ea mai recent; acolo a ucenicit unul din cei mai mari regizori de teatru ai lumii, Andrei Şerban, şi tot aici i s-a jucat şi lui George Astaloş prima lui piesă "Vin soldaţii" (premiera la Studioul studenţesc "Casandra" în Bucureşti), anunţând succesul de dramaturg al poetului debutant cu "Şodron" şi pe inventatorul "teatrului floral-spaţial" deocamdată; întrucât la Paris energicul dramaturg român va fi fondatorul aşazisului "teatru al intruziunii" , printr-un avangardism avant la lettre, în simpatia lui Eugen Ionesco însuşi, dar şi a celorlalţi scriitori români de pretutindeni, aflaţi în exil.

Destinul de scriitor european al lui GA se va consolida şi la conducerea revistei plurilingve *Nouvelle Europe* , dar şi prin publicarea unui număr impresionant de volume de poezii, a celor "peste douăzeci de piese bazate pe o estetică a paradoxului şi a patruzeci şi nouă de minidrame, reunite sub genericul: *teatru-revolver*, unele reprezentate pe scene din Europa, Canada, SUA". Din seria minidramelor "teatru-revolver" face parte şi această "Spargere fără profit" de la Piatra Neamţ, care mai întâi a avut premiera în Danemarca, la Copenhaga. De altfel traseul acesta "itinerant" este propriu tuturor pieselor lui GA; la Piatra Neam deja fiind prezent regizorul portughez Rui Madeira pentru a antama spectacolul "Spargerii fără profit" pentru una din scenele de la "Companhia de Teatro" pe care le conduce laLisabona, în Portugalia ! Regizorul spectacolului nemţean nefiind altul decât acdelaşi Octavian Greavu, care l-a însoţit pe George Astaloş încă de la debutul său parizian de la "Theatre de Nesle" din Cartierul Latin şi Teatrul "La R assere".

Echipa de actori de la Piatra Neamţ este alcătuită din Victor Giurescu (în rolul *Şefu)* ; Florin Mircea Jr. (*Inspectorul de poliţie);* Nora Covali (*Tânăra fără domiciliu);* Paul Chirilă (*Generalul);* Dorina Maria Hranguş (*Temuta amazoană);* Cezar Antal (*Tehnicianul).* Susţinuţi de bine aplicata scenografie a lui Laurenţiu Dumitraşc şi muzica inspirată a lui Radu Oţel aceşti actori tineri dau o viziune teribilă, dezinhibantă unui text care, altfel, se joacă, oriunde cu aceeaşi detaşare şi umor. O intrigă aşadar "poliţistă", dar de fapt, şi de data aceasta un text bazat pe replică, în tirul încrucişat al "teatrului-revolver", şi-n stilul de "covor etic" al autorului, ţesut din firele paradoxului estetic.

În fine, şi în finalul acestor însemnări, ar mai fi încă ceva de adăugat: după frecvenţa aparţiilor lui George Astaloş la unele televiziuni din ţară, dar mai ales pe frecvenţa Radioului România Actualităţi şi Cultural, s-ar părea că, totuşi, proverbul răsturnat " pe dos" în titlul cărţii sale din 1996, se aplică de data aceasta, nu numai în spiritul, dar şi în litera lui românească: *Fie pâinea cât de rea, tot mai bună-n ţara mea.* După Ilie Constantin, poetul cu un stagiu destul de impresionant şi el la Paeris, care s-a restabilit în România cu "cetăţenie dublă", îi va fi urmat şi GA exemplul? Când l-am întâlnit ultima dată era la un fel de agapă, la nu ştiu ce întâmplare cultural-mondenă; ceva trecător şi inconcludent. Il ascultăm însă acum, cam deobicei la Radio, într-o rubrică ce o deţine, cu mult fler şi febleţă pentru nepreţuitele amintiri ale generaţiei sale, din "Micul şi Marele Paris". Ultima dată evocând figura boemă a lui Geo Martiniuc şi Botoşanii lui de legendă - am putut rememora visători: *Et in Arcadia ego*; şi noi am trecut pe acolo!

Trecutul se întoarce acasă în spuma lui de glorie (cât a fost şi cât este) prefigurând un viitor mai norocos poate…

Cine l-ar putea uita pe Miluță?

Excelenta, clasica revistă "Dacia literară", editată de Muzeul Literaturii Române Iaşi şi Societatea Culturală "Junimea 90", în colaborare cu Uniunea Scriitorilor şi Consiliul Județean Iași / director de onoare: istoricul Al. Zub; inițiator al seriei noi: poetul Lucian Vasiliu, publică în numărul ei bimestrial, datat mai 2006, la rubrica Arca lui Noe, două recenzii la cartea Dnei Sorina Bălănescu - *Surâzător comediantul trecea: Miluță Gheorghiu.* Recenziile aparțin unor nume de referință din istoria ultimei jumătăți de veac ieşene, şi a doi ieşeni get-beget, ca să zicem aşa: doi scriitori, critici totodată, în două domenii diferite şi totuşi complementare: Stefan Oprea, lansat inițial ca poet, dar abandonat total criticii şi istoriei teatrale, în care devine numărul unu ieşean, şi profesorul Constantin Ciopraga, critic şi istoric literar , binecunoscut. Cine l-ar putea uita pe Miluță Gheorghiu, din cei care l-au văzut chiar şi o singură dată pe scena Naționalului ieşean, în "Chirițoaia", pentru care rămâne reper istoric, simbol şi emblemă peste veac? Era, într-adevăr, un ieşean tipic, rotofei şi jovial, "dumnealui Miluță", gata a-şi ridica pălăria şi-n fața unui țâşti-bâşti, care se învârtea pe aproape de teatru, în acea epocă, sau pur şi simplu pe stradă, în zona "neinterzisă" artiştilor, dintre statuia lui Cuza şi strada Lăpuşneanu, la Restaurantul "Moldova" sau la Grădina "Victoria". Ne închipuim, altfel, că de la Ion Creangă încoace, nici un alt ieşean nu a mai fost la fel de popular ca Miluță Gheorghiu. Talent nativ pe scenă ca şi în viață, "dumnealui Miluță" împlineşte anul acesta 90 de ani de la absolvirea, în 1916, a Conservatorului (în comisie se aflau Mihail Sadoveanu, dar şi sonetistul Mihai Codreanu), prin interpretarea "ca probist" şi a primelor sale roluri: Postumus şi Gluto din "Fântâna Blanduziei", Ciubăr din "Despot Vodă" - ambele de Vasile Alecsandri (patronul de ieri şi de azi şi de mâine al Teatrului Național din Iaşi), şi Crispin din "Nebuniile dragostei" de Regnard. Fusese elevul lui State Dragomir, căruia inițial îi fusese recomandat pentru a lua câteva lecții de dicție în vederea unei cariere avocățeşti. A rămas în teatru, pe care l-a slujit cu credință şi devotament, dar şi cu un har nepereche, până la ultima suflare, ce l-a surprins încă pe afişul ultimei stagiuni a vieții sale: 1963-64. "Lista de *roluri* publicată de Sorina Bălănescxu demonstrează că Miluță Gheorghiu a întrupat peste 170 de personaje – din repertoriul național şi universal. Cincizeci de ani de teatru! Fusese distribuit în piese de Alecsandri, Caragiale, Mihail Sebastian, Horia Lovinescu, dar şi de Schiller, Gogol, Bernard Shaw şi Brecht, în dramatizări după Dostoievski şi Tolstoi. Admirat în roluri cu rezonanțe diverse – feerie, melodramă, comedie, operetă, revistă, film, - a rămas în memoria spectatorilor prin *Chiriţele* lui Alecsandri, precum şi prin *Baba Hârca* de Matei Millo, în cele vreo trei mii de reprezentații. A imprimat comicului, caricaturalului şi grotescului trăsături absolut proprii; deşi după el s-au succedat noi interpreți ai *Chiriței în provincie* (Sonia Cluceru,

Maria Filotti, Arcadie Donos, Petrică Ciubotaru, Tamara Buciuciceanu – dar şi Draga Olteanu, adăugăm noi!), hazul, verva şi aplombul lui Miluţă Gheorghiu rămân puncte de referinţă." / Constantin Ciopraga. Asupra "rolului vieţii" insistă, mai clorat încă, Ştefan Oprea, în prezentarea cărţii Dnei Sorina Bălănescu (fiică a cunoscutei actriţe Virginia Bălănescu): "Numai *Chiriţa în provincie* a fost reprezentată de peste 1500 de ori, începând cu premiera din 18 octombrie 1930 (în regia lui A.I.Maican) şi terminând cu spectacolul-cădere-de-cortină din 15 iunie 1964. Când regizorul i-a propus rolul, Miluţă ar fi dorit să-l refuze. "Toată lumea ştie de Boldescu în Chiriţa" i-a spus lui Aurel Ion Maican, iar răspunsul acestuia a fost: "Nu-i nimic, toată lumea va şti de tine de-aici înainte". Aşa a şi fost şi aşa rămâne. Sorina Bălănescu evocă aceste momente, analizează prestaţia atât de originală a actorului, aduce mărturii ale contemporanilor şi chiar întâmplări pline de haz petrecute în turnee, vorbeşte despre partenerii lui Miluţă din acest spectacol (Costache Sava, Remus Ionaşcu, Eliza Nicolau, Nicolae Şubă, Alfons Radavanschi şi ceilalţi – care s-au tot shimbat de-a lungul deceniilor). Minuţios documentat, ilustrat din belşug, scris într-un stil particular în care împleteşte rigoarea documentară cu tonul afectuos al evocării, volumul *Surâzător comediantul trecea: Miluţă Gheorghiu* este un dar preţios pe care autoarea îl face iubitorilor de teatru şi o reverenţă respectuasă către cel care a fost o personalitate atât de originală a teatrului românesc. Dacă actorul ar pute afla că i s-a dedicat această frumoasă carte, este sigur că ar răspunde cu acel bineştiut salutal al său de voioşie: "Bimba, măi!"

ULTRASCURTE: Transilvania în festival: Explozie la Sibiu; "Implozie" la Sfântu Gheorghe

Cele două festivaluri teatrale, care au marcat începutul sezonului estival (şi) de anul acesta – Festivalul Internaţional de Teatru Sibiu – FITS/ şi Festivalul de Teatru Alternativ de la Sfântu Gheorghe TRANS.FORM@ - au evidenţiat cotele cele mai înalte, la care se află în prezent teatrul românesc la el acasă, dar mai ales în lume. La Sibiu, dar şi La Sfântu Gheorghe, în continuarea unor tradiţii deja foarte bine marcate de succesivele ediţii (a XIII-a la Sibiu!) , având fiecare formatul, repertoriile, locaţiile şi publicul lor consacrat. Dacă la Sibiu a fost şi anul acesta o adevărată *explozie* de culoare, în oraşul cosmopolit internaţional, sau chiar "global", - ca o repetiţie generală la programul de anul viitor: SIBIU – CAPITALA CULTURALA A EUROPEI împreună cu LUXEMBURGUL : 11 zile, 2000 de artişti din 70 de ţări, peste 10 000 de spectatori zilnic, în locaţii clasice şi convenţionale - pornind de la sala consacrată a Teatrului "Radu Stanca şi până la Cazarma 90, Biserica Reformată, Cetatea Cisnădioara şi Tramvaiul Sibiu-Răşinari etc., – la Sfântu Gheorghe Festivalul de Teatru Alternativ pare să se fi desfăşurat sub semnul unei mai adecvate "implozii" (explozie provocată din interior!): 6 zile, 12 spectacole din ţară şi de peste hotare, experiment, avangardă, inovaţie, teatrul imagine şi teatrul ambulatoriu, accentul pus pe plasticitate şi mişcarea scenică, ieşirea în stradă, ecologizarea prin artă, anti-violenţa, discursul liber.

Sigla festivalului de avangardă TRANS.FORM@ a fost anul acesta TEATRUL IMAGINE (Anul trecut fusese TEATRUL DANS); La Sibiu sigla de anul trecut SEMNE a fost anul acesta ÎMPREUNĂ?! Cu semnele respective de întrebare exclamativă! Pe care

o extragem din aşteptarea înfrigurată a integrării României în Uniunea Europeană, pusă tot timpul sub semnul emoţiei, sau chiar al incertitudinii, de unii oameni politici.

Pe afişul de la Sibiu s-au putut citi Romînia, România, România, dar şi Franţa, Spania, Australia, SUA, Germania, Rusia, Belgia, Canada, Coasta de Fildeş, Suedia, Libia, Italia, Ungaria, fără să fi avut un control absolut al frecvenţei. "Implozia" de la Sf.Gheorghe, aşa cum am spus, s-a produs mai mult "din interior": Festivalul fiind organizat în colaborare cu Teatrul "Masca" din Bucureşti, care a mutat scena pe stradă, locaţia principală rămânând totuşi Teatrul Andrei Mureşanu din localitate. Vedete oaspeţi şi vedete spectacole, şi de o parte şi de alta: Regizorii Andrei Şerban, Silviu Purcărete şi Andriy Zoldak la Sibiu, - Mihai Mălaimare, Bocsardi Laszlo, Cătălin Mihuleac şi Horaţiu Mălăele la Sf. Gheorghe. Spectacole: *"Les revandeurs"/* Franţa Compania "Banc Public" , *Fior d/amor în Bucuresci*, *De-a sclavii cu un biet negru balcanic*, *MaMaMagritte, eseu vizual, Amalia respiră adânc*, one woman show de Alina Nelega – la Sfântu Gheorghe; La Sibiu: *Rinocerii, Aştepându-l pe Godot, Plastilina, Vremea dragostei, vreme morţii.* Ne reântâlnim la anul, în Capitala Culturală Europeană Sibiu, şi mai departe, în Capitala Teatrului de Avangardă -Sfântu Gheorghe. *Ab imo pectore…Ab infinitum*…(Din tot sufletul; la nesfârşit/lat.) În toată vara luna iunie cea cu porţi deschise în mândra Transilvanie…

Moda americană: Un "Chicago" controversat

A prelua fără discernământ unul din marile succese americane în materie de teatru bulevardier nu-i tot una cu ceea ce rezultă din asta la Bucureşti. Poate că fostul director al Teatrului Naţional din capitala României, Dinu Săraru, unul din iesmenii fostului regim comunist, să fi avut nostalgia "grandioaselor" montări de pe stadioane, sau chiar şi din unele teatre, în cinstea "conducătorului iubit", când s-a gândit să monteze la Bucureşti, pe scena primului teatru al ţării, binecunoscutul musical "Chicago", rodind succesul în capitalism, iar nu în lumile de tranziţie, din fostul lagăr comunist. Cazul real a două femei împinse până la crimă, din care o tânără jurnalistă americană Maurine Dallas Watkins fabrică mai întâi o poveste de prima pagină, iar din aceasta, în prelungire, şi o piesă de teatru, jucată cu mult succes pe Broadway, aducea în atenţia lumii americane de la 1930 problemele sociale grave, cu care se confrunta acea lume: crimă, corupţie, avariţie, violenţă, exploatare, adulter şi trădare. Din păcate nici lumea definitiv aşezată în democraţia americană de azi nu se lipseşte de ele. Dar în anii 30 din veacul trecut toate acestea erau în faza "zgomotului şi-al furiei", de-ar fi să o numim cu titlul unui binecunoscut roman al unui mare scriitor american, laureat al Premiului Nobel, William Faulkner. Furia pare să se fi estompat între timp, zgomotul rămâne din *off* iar nu pe fond.

În graba de-a ne alinia sau readapta la capitalism, am mai spus-o şi altădată, preluăm metode şi mode în care nu ne simţim prea bine întotdeauna. Este şi cazul musicalului "Chicago", cu o amplă reprezentare internaţională, după succesul din New York, la Londra, Melbourne, Viena, Sidney, Tokio, Amsterdam, Berlin, Munchen, Lisabona, Basel, ajungând şi la Bucureşti, dar bineînţeles că la mâna a doua, şi cu un succes deocamdată incert. Mai trebuie amintit din biografia spectacolului că abia după

moartea autoarei piesei de teatru, intitulată inițial “The Brave Little Woman”, regizorul şi coregraful Bob Foss cumpără drepturile de autor asupra piesei şi o transformă în musicalul “Chicago, or Play Ball”, şi în final în “Chicago”.

Succesul de pe Broadway din 1974, revine tot acolo şi în 1996, spectacolul obținând 11 premii Tony în 1976 şi alte 6 în 1997. Ecranizarea lui a produs cel mai bun film al anului 2002, în distribuție cu Renee Zellwger, Catherine Zeta-Jones şi Richard Gere, încununat cu 6 premii Oscar. Americanii iubesc poveştile simple, în care se întrevăd, e probabil un fel de exorcism, să-ți cânți şi încânți drama sau chiar tragedia ce te conține. Povestea celor două ucigaşe Roxie şi Velma, vedete de cabaret de mâna a doua, ajunse la închisoare, şi-a avocatului Bily Flynn, care contra unui tarif de 5000 de dolari le va face celebre cu ajutorul presei, “nu prea are legătură cu realitatea noastră” , remarcă un cronicar teatral de la Bucureşti, după premiera versiunii montate la Teatrul Național. Faptul că şi noi avem în clipa de față corupție şi chiar şi crimă cât încape, avariție şi minciună, exploatare şi cinism, adulter şi trădare, în noul capitalism sălbatic şi “de cumetrie”, nu înseamnă că am şi devenit, instantaneu şi cu necesitate, “americani”. Chiar dacă pentru montarea marelui spectacol, cu o carieră internațională de invidiat, regizorul spaniol Ricard Reguant a cheltuit cu larghețe, fabuloasa sumă de 1,5 milioane euro. E drept că au fost distribuiți actori buni iar unii destul de cunoscuți: Ştefan Bănică Jr. (Billy Flinn), Monica Davidescu (Roxie Hart), Ilinca Goia (Velma Morton), Maia Morgenstain (Mama Morton), şi dublurile respective; apoi Silviu Biriş, Anca Țurcaşiu, Radu Captari, Orodel Olaru, Ileana Olteanu, Oana Daniela Ioniță; s-a creat anume un “cor ansamblu” şi un “cor operă”, o orchestră “Chicago Band”, dar spectacolul scârțâie încă din încheieturi, cum se spune, şi se “dizlocă” taman acolo unde ar trebui să duduie şi să se îmbine armonios.

Actorii care joacă frumos nu prea ştiu să cânte, iar vedetele cântărețe au roluri de actori vorbitori; “viziunea la pachet”, de la Madrid, spune acelaşi critic de teatru foarte sever, şi pe bună dreptate, citat şi mai sus (Dna. Ileana Lucaciu) , a regizorului spaniol Reguant şi a coregrafei sale Ana Eva Cruellas, la Bucureşti n-a mai funcționat în totalitate, în spectacolul megaloman care a vrut să transforme, una două, o scenă clasică, după exigențele unui teatru bulevardier. Asistăm, astfel, la scene stânjenitoare, când bunii noştri actori, d

Teatrele au, într-un fel, acelaşi calendar cu şcolile: îşi deschid stagiunea în septembrie şi se închid la sediu, la începutul verii. Pe timpul verii şi teatrul şi şcoala se găsesc în vacanță activă. Festivaluri şi tabere; tabere şi festivaluri; călătorii de grup. Vom lua de exemplu Teatrul de Comedie din Bucureşti şi traseele sale festivaliere din vara aceasta. Festivalul zile şi nopți de teatru de la Brăila, ediția I, cu spectacolul “Bani din cer”; Festivalul dramaturgiei româneşti, Timişoara, ediția XI, cu “Chirița of Bârzoieni”; acelaşi spectacol la Festivalul Național de Teatru Clasic, Arad, ediția X; la Festivalul Național de Teatru “I.L. Caragiale” ,Teatrul de Comedie a fost prezent cu spectacolul “Pocker”, iar la Teatrul Național de Comedie de la Galați, ediția XVI, cu “Audiția”, unde a obținut trei premii: cel mai bun spectacol, cea mai bună actriță – Luminița Gheorghiu, cea mai bună scenografie – Puiu Antemir. O poală de premii va mai primi “Audiția” şi la Festivalul de Dramaturgie Contemporană, Braşov, ediția XVI: premiul pentru regie Mircea Cornişteanu, premiul pentru scenografie Puiu Antemir, premiul special al juriului actorul Marius Florea Vizante. La rândul său, Teatrul de Comedie este şi el prezent în mişcarea teatrală actuală cu Festivalul Comediei Româneşti. Fireşte, că lucrurile au rămas

nevăzute până acum şi de UNITER , care n-a acordat în stagiunea trecută nici unul din marile sale premii şi Teatrului de Comedie; la fel şi Festivalul Naţional I.L. Caragiale, ce ar fi putut fi sensibil cel puţin la prestaţia unor actriţe ca Emilia Popescu şi Aurora Leonte, strălucind de departe, în spectacolele prezente în competiţie. Să nu fie într-atât de simpatizat, la aceste nivele, directorul George Mihăiţă, cunoscutul actor de teatru şi film, şi în prezent şi un excelent manager?! Dar poate că nu s-a "copt" încă vremea marilor premii pentru "Comedie".

Noua ediţie, poate, a XV-a, a Festivalului Naţional de Teatru, organizată de UNITER, Ministerul Culturii şi Cultelor şi Primăria Capitalei, între 6 şi 13 noiembrie, va vedea altfel lucrurile. Deşi, după cum a fost anunţat până în prezent, va fi mai ales un festival pentru regizori: un regizor la două montări. Deja se configurează, prin aceste participări harta stagiunii 2004-2005, cu marile ei reuşite: Liviu Ciulei cu cele două spectacole Pirandello, montate în timp record, la Teatrul "Lucia Sturdza Bulandra": "Şase personaje în căutarea unui autor" şi "Henric al IV-a". Afişul festivalului va fi completat, în continuare, de regizorul Mihai Mănuţiu, cu "Woyzek" de la Teatrul Maghiar din Cluj, şi "Shoah. Versiunea Primo Levi", după un text propriu, la Teatrul de Stat din Oradea; Alexandru Dabija, cu "Aşteptându-l pe Godot" de Samuel Beckett, de la Teatrul "Sică Alexandrescu" din Braşov, şi "Trei surori" de Cehov, de la Teatrul "Toma Caragiu" din Ploieşti; Victor Ioan Frunză, cu "Scaunele" de Eugene Ionesco, de la Teatrul de stat din Timişoara, şi "Darul Gorgonei" de Peter Schaffer, de la Teatrul "Tony Bulandra" din Târgovişte; Tompa Gabor, cu "Casa de pe graniţă"de Sawomir Mrozek, de la Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu, şi "Medeea- cercuri", după Euripide", de la Teatrul Municipal din Novi Sad (Serbia-Muntenegru); mai sunt invitaţi cu câte un spectacol, regizorii Alexandru Tocilescu, Alexander Hausvater, Dragoş Golgoţiu, Radu Afrim, Gianina Cărbunariu, Bocsardi Laszlo, Ana Mărgineanu; în încheiere va fi prezent şi regizorul Silviu Purcărete cu montarea sa " Cum vă place sau Noaptea de la spartul târgului".

Fiind o ediţie dedicată memoriei marelui regizor Vlad Mugur, vor fi prezente în festival şi câteva din spectacolele sale memorabile: "Livada de vişini de Anton Cehov, de la Teatrul Maghiar din Cluj, "Aşa e (dacă vi se pare") de Pirandello, de pe aceeaşi scenă, şi, firesţe, "Hamlet" de W. Shakeaspeare, de la Teatrul Naţional din Cluj. Dintre colaboratorii Teatrului de Comedie este nominalizat Alexandru Tocilescu, cu un singur spectacol. Va fi acesta "Pocker"? Nu se ştie. Ceea ce se ştie până acum, însă, este faptul că Teatrul de pe Calea Victoriei din Bucureşti, a avut o stagiune de succes, mai ale cu "Chiriţa of Bârzoieni", în adaptarea şi regia Iarinei Demian, şi mai ales cu interpreta Emilia Popescu. Nu atât de gustate, la modul curent (sau chiar şi recurent!), deşi speciale, montările celor două spectacole: "Ce zile frumoase" de Samuel Beckett, şi "Ubu înlănţuit" de Alfred Jarry, regia Tompa Gabor, cu o interpretă de mare forţă artistică, Aurelia Leonte" din "O, ce zile frumoase"... Există şi o "mişcare în jos", ca să zicem aşa, a gustului public, la care contribuie nu numai vremea, însă şi vremurile în care trăim; astfel, încât un spectacol ca"Nepotu", pe un text de Adrian Lustig, relativ modest, a umplut sălile, la chemarea…de pe scenă a unei actriţe de talia Tamarei Botez Buciuceanu.

Noua stagiune 2005-2006 va fi deschisă la Teatrul de Comedie din Bucureşti cu "Avarul îndrăgostit" de Cristian Juncu, după "Avarul" de Moliere, şi "Ferdinand al VII-lea regele Spaniei" după "Jurnalul unui nebun" de Gogol, adaptare şi regie de Iarina Demian. Ceea ce se aşteaptă cel mai mult, însă, la Teatrul de Comedie, este generosul

proiect intitulat "Comedia ține la TINEri", un calambur de afiş, care atrage atenţia asupra promovării noilor promoţii de absolvenţi ai şcolilor teatrale din ultimul deceniu, dacă nu şi direct din ultimele serii ale anilor trecuţi. Este o Gală a tinerilor regizori, actori şi scenografi, deja lansată în 7 septembrie curent, la deschiderea stagiunii. Iată şi câteva titluri de spectacole: " Ce tipe mişto" de Laura Shaine Cunninghan, regia Iulia Stănescu, "Domnul Masure" de Claude Magnier, regia Mihaela Triboi, "Edmond" de David Mornet, regia Marcel Ţop şi "Comedie Neagră" de Peter Shafer, regia Alex Mihail.

Seria se va încheia printr-o nouă Gală (6-9 0ctombrie) la care, după aprecierea spectatorilor, dar şi a specialiştilor, vor fi incluse pe afişul noii stagiuni, titlurile de succes. Ce se observă deocamdată: înclinaţia noilor oameni de teatru către aşa zisul "teatru bulevardier" din "zona cosmopolită", evitarea dramaturgiei autohtone, montările de tipul "ţipăt", căutarea succesului cu lumânarea, chiar atunci când curentul nu s-a întrerupt încă.

Totuşi, încercarea moarte n-are, deci implicarea exclusivă a tineretului, în formularea unei noi stagiuni dintr-un teatru, este o iniţiativă lăudabilă şi un lucru bun de reţinut; şi ar fi grozav ca acest lucru să devină câte puţin o tradiţie, pentru a se consolida, în timp, ca o instituţie de succes…

Din nou Ionesco: „Ce formidabilă harababură"

Presa culturală de la Bucureşti dă notă maximă şi calificativul de „excepţional" celui mai recent spectacol realizat după piesa lui Eugen Ionesco „Ce formidabilă harababură" în regia lui Gelu Colceag la Teatrul de Comedie din Bucureşti. Evenimentul are loc după 40 de ani de la primele spectacole Ionesco la Teatrul de Comedie bucureştean cu piesele „Rinocerii" şi „Ucigaş fără simbrie". „Ce mare harababură" este penultima operă a marelui dramaturg francez de origine română, ultima fiind un roman, „Însinguratul", publicat în acelaşi an 1973, al cărui text de altfel glisează uşor în spectacolul de azi al lui Gelu Colceag, cu atmosferă, sau chiar şi cu text pe alocuri. Aceasta este marea libertate pe care regizorul modern de teatru şi-o permite: să re-asambleze într-un spectacol gândit de el, tot ce doreşte şi se potriveşte din opera titularului. Despre Ionesco ştim că mai întâi a fost Eugen Ionescu, autor român, născut la Slatina, mi se pare, dintr-un tată român, avocat, şi o mamă de naţionalitate franceză, Terese Icard. În 1942 Eugen Ionescu se va stabili la Paris, de vreme ce-n ţara de origine amploarea fascismului făcea ca mulţi din foştii lui prieteni să devină „rinoceri", după cum va nota în jurnalul său „Trecut prezent, prezent trecut" (1968). O piesă cu acest titlu, „Rinocerii", scrisă în limba franceză, împreună cu alta, „Regele moare", şi precedentele sau următoarele: „Setea şi foamea", Scaunele" „Cântăreaţa cheală", „Victimele datoriei", „Lecţia", „Noul locatar" etc., vor statua în capitala Franţei o nouă specie de teatru: „teatrul absurdului". În „Note şi contra-note" Ionesco va nota: „ Două stări de conştiinţă fundamentale sunt la originea pieselor mele…Aceste două stări sunt ale fugitivului şi greoiului; ale vidului şi ale plinului prezent; ale transparenţei ireale a lumii şi ale opacităţii ei…senzaţia fugitivului care dispare însă îţi dă o nelinişte amestecată cu spaimă, un fel de ameţeală… Dar toate acestea pot deveni tot aşa de bine euforie; neliniştea amestecată cu spaima se transformă în libertate. Desigur, această stare de conştiinţă este foarte rară. Sunt, cel mai adesea, sub dominaţia sentimentului opus:

fugitivul se schimbă în greoi; transparența în opacitate; lumea mă apasă; universul mă striveşte. O perdea, un zid de netrecut se pun între lume şi mine, între mine şi mine însumi, materia umple totul şi ocupă tot locul, nimiceşte orice libertate sub greutatea ei…Cuvântul se sfarmă."

Această profesiune de credinţă sau artă poetică, se resimt plenar, într-un ultim tur de forţă ionescian, mai ales în această piesă a sa de pe urmă: „Ce formidabilă harababură". În care autorul, bântuit de angoasă, îşi rescrie destinul. Mai mult un „tratat" sau „eseu" despre călătoria omului prin viaţă, solitar şi adesea anost, sau chiar fără un rost clar definit. Să ne amintim: „Cuvântul se sfarmă". Eminescu al nostru a spus-o şi el în armoniile sale amare: „Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul?" Ionesco este în schimb un autor „cinic" şi dezabuzat, pentru care lumea poate deveni circ sau chiar carnaval, iar actorii ei, oamenii, clovni. În jurnalul său, într-un târziu îşi va nota, că „acceptăm această lume aşa cum este făcută…facem politică… luptăm pentru libertate, de exemplu, ştiind foarte bine că această luptă nu duce nicăieri". Sfâşierile intime ale marelui scriitor, din ultimii ani, devenite publice, groaza metafizică în faţa neantului,, ne sunt bine cunoscute. Încercarea de-a se apropia de Dumnezeu nu dă rezultate mulţumitoare tot timpul, şi e posibil ca „scepticul „ să fi rămas „ne-mântuit".

Ce mare harababură! e lumea aceasta. Acest testament ionescian cu personaje specifice teatrului său: *Personajul* (un *par lui-même* de fapt sau un *alter ego*), *Proprietăreasa, Portăreasa* („Nu uitaţi, feriţi-vă de Portăreasă!" sună una din replici), *Doamna cu cățelul,* iubita *Personajului, Agnes,* singura care are un nume propriu, şi-n rest figuraţie, „mulţime, soldaţi, popor", cum ar spune Caragiale (jucată sublim de foştii elevi ai profesorului Colceag de la Academia de teatru, actorii unei noi serii de aur de mâine), cei ce animă micul bistrou „Colţul vesel" cu *Patronul* său aferent, unde griul existenţei *Personajului* zadarnic încearcă să se mai coloreze…zadarnic!

Regizorul Gelu Colceag a intuit perfect mizeria acestei lumi în cădere metafizică liberă, pe care nici dragostea nici revolta socială, „revoluţia" nu o salvează. Această putredă „burghezie" sau chiar puturoasă, pe care revoluţionarii, proletariatul o aruncă o clipă în parodie şi-atât: scenele de spectacol devin fanteziste şi „coregrafice" inserturi video de istorie, dintr-un manual grotesc, recitit mai mult de amuzament „pentru public". Dar să nu uităm totuşi că piesa era scrisă la câţiva ani după revolta tinerilor din Paris (1968). Regizorul pare să-şi amintească şi să-i ataşeze şi-o tentă de „revoluţie românească" de după două decenii şi ceva mai târziu.

Biografia acestei „harababuri" generale care e însăşi viaţa *Personajului,* într-un racoursi tragic poleit cu umor amar, este salvată de interpreţi prin convenţie spectaculară. Echipa Teatrului de Comedie face la Bucureşti cu acest text ionescian performanţă: *Personajul* (Dragoş Hulubă), *Agnes* (Delia Seceleanu), *Doamna cu cățelul* (Gabriela Popescu), *Proprietăreasa (* Virginia Mirea) sau gonflabila *Portăreasă (Mihaela Teleoloacă)* devin roluri memorabile, într-un spectacol „de colecţie", cum se spune la Bucureşti mai recent, despre produsele de excepţie! Decorul în alb-negru semnat de Puiu Antemir şi Iuri Isar, costumele pline de fantezie ale Ancăi Răduţ, rotunjesc profilul unui spectacol reuşit sută la sută. Fapt fără precedent, înainte de premieră el s-a jucat în trei repetiţii generale şi distribuţii diferite, cu public, iar sălile arhipline.

Şi pentru ca evenimentul să rămână şi o *retrospectivă istorică* conducerea Teatrului de Comedie (director actorul George Mihăiţă), ajutată de Colegiul Noua Europă, a organizat în foaier o interesantă şi insolită expoziţie cu litografii semnate de

Eugene Ionesco, dar şi cu manuscrise şi autografe (unele din colecţia Cristinel Popa), sau obiecte ce au aparţinut marelui autor, fost Membru al Academiei Franceze. Ilustraţia muzicală intercalând, rând pe rând Beethoven, Mozart, dar şi şlagărul „Guarda che luna" interpretat de Buscaglione, Pavarotti şi Irene Grandi îţi rămâne în pori până târziu, şi pleci cu ea acasă, pe stradă, fredonând singur: despre destin şi iubire şi despre „formidabila harababură" îndulcită abia în răstimpuri de „Guarda che luna"…iar restul resturilor praf şi pulbere… precum se ştie acum şi din piesă…

"Evangheliştii" – un scandal de mahala în Tătăraşi

Datele problemei: Textul "Evangheliştii" de Alina Mungiu-Pippidi din 1990 a fost selectat în 1991 de recent înfiinţata pe-atunci editură a UNITER/ UNITEXT şi tipărit într-o broşură, cu un alt text, "Alegere de clovn" de Matei Vişniec. Anul următor, 1992, în cadrul Galei UNITER, textul "Evangheliştii" a primit premiul UNITER, acordat "Celei mai bune piese a unui autor tânăr" de Fundaţia Principesa Margareta, şi înmânat personal de Principesă - fiica cea mai mare a Regelui Mihai I al României. Alina Mungiu-Pippidi se făcea tot mai remarcată ca analist politic şi voce inconfundabilă a opoziţiei anti-postcomuniste în cadrul Societăţii Civile, şi a celei mai importante publicaţii a acesteia – revista "22". După câştigarea alegerilor de către opoziţia bine sudată de tocmai regretatul Corneliu Coposu în Alianţa Civică : PNTCD/ PNL/ PAC şi de Emil Constantinescu preşedinte, AlinaMungiu – Pippidi deveni în curând, un scurt timp, Preşedinte-Director General al Televiziunii Române, unde, spre amuzament, i se spunea, pe coluare, şi în ascuns, firește, Lady Pipi Di, replică hazoasă înainte chiar de dispariţia Prinţesei Diana/ Prinţesa inimlor a Angliei. Dintr-o nouă călătorie în USA (AM-P mai fusese cu o bursă de studii în State) rezultă şi tipărirea "Evangheliştilor" de către Modern International Drama/ New York, după care, reprezentarea piesei în Ungaria.

Acasă, în România, textul Alinei Mungiu-Pippidi întâmpină dificultăţi insurmontabile şi un total refuz de a fi pus în scenă, deşi, sub directoratul lui Andrei Şerban la Teatrul Naţional Bucureşti, avu loc o încercare, chiar regizorul lecturând textul, căruia îi găsi – culmea! oarecare intruziune de idei "marxiste" . După declaraţia autoarei însăşi "*Evangheliştii* nu a avut o soartă bună – tradusă şi publicată de MID din New York, montată în Ungaria, piesa a cunoscut mai multe încercări de dramatizare (Sic!) în România, unde a fost vehement denunţată pentru blasfemie de membri ai clerului ortodox şi de intelectuali creştin ortodocşi. Încercările mai multor regizori de a pune piesa în scenă s-au oprit în ameninţări cu demonstraţii de protest, fie în teama actorilor de a juca roluri precum cele ale lui Isus, Pavel sau ale apostolilor". Însă despre ce e vorba în acest curios text, care este totuşi o piesă de teatru, deşi autoarea, vorbind despre imposibila lui montare pe o scenă din ţară, aştepta, după propria- expresie, de fapt o "dramatizare" a lui!

Iată: "Evangheliştii e o ficţiune literară a cărei acţiune se desfăşoară în Antiohia, la Academia filosofului sofist Cherintos, în care învaţă patru discipoli, Matei, Luca. Marcu şi Ioan, şi unde soseşte, la un moment dat Pavel din Taurus, cetăţean roman, "un om animat de dorinţa de putere şi cucerire" (Aut.dixit!), care plăteşte să se scrie o relatare apologetică a vieţii şi morţii unui prooroc evreu. Pavel e însoţit şi de un misterios

Povestitor numit Isus, presupus a fi Isus însuşi. Discipolii lui Cherintos se pun la lucru, urmând relatarea Povestitorului, dar cum se întâmplă, pe parcurs se mai şi abat de la oralitatea faptelor, căci, după cum Ioan spune "nici poveştilor cu zei nu le stricîă puțină logică". Aşa le şi trece prin cap că ar fi fost absurd ca profetul să fi rămas celibatar, că Maria Magdalena fusese de fapt soția lui, că pe cruce Pilat îl suise totuşi pe Baraba iar nu pe Isus. După încheuerea lucrării şi depunerea apologiilor, perfidul Pavel îi invită pe discipoli la o "cină de taină", unde toți sunt otrăviți, pentru ca adevărul întreg despre enigmaticul prooroc să nu se ştie niciodată."

Această elucubrație nu este total nouă. Poveşti cu Maria Fecioara care l-ar fi conceput pe Iisus, devenit ulterior Hristosul, cu un sutaş roman, şi că Maria Magdalena i-ar fi fost iubită sau chiar soție (a se vedea şi "Iisus răstignit a doua oară" a lui Nikos Kazantzakis) au tot circulat, iar în ultimii ani au invadat piața odată cu insațiabilul roman iscălit Dan Brown "Codul lui Da Vinci", atât de răspândit şi la noi, şi "credibil" până la zmintirea tuturor claselor sedentare, de la secretare şi dactilografe până la bieții pensionari lihniți de foame. Dar însuşi tabloul lui Leonardo "Cina cea de taină", devenit icoană, la care de veacuri mulți creştini s-au închinat, a început a alimenta bănuieli: acolo, cel presupus a fi Ioan/ ucenicul cel plăcut Domnului, are într-adevăr chip feminin, încât se iveşte această prezumție, din care Dan Brown a realizat marea lui speculație: de nu cumva Leonardo Da Vinci însuşi, cu închipuirea artistului ce era, înaionte de-a fi foast *un uomo universale* , nu va fi pus la modul cel mai vădit, în circulație, această dilemă, că între ucenici, la Cina Cea de Taină participase şi Maria Magdalena. În ce calitate?!!

Comuniştii ne-au adus "Lumina"de la Răsărit (a se aminti mult hulitul text/ şi pe bună dreptate, al lui Mihail Sadoveanu, din anii 50). Lumina care vine de la Apus, în prezent, ne-a adus, între altele, plocon, şi textul Alinei Mungiu-Pippi-di, "Evangheliştii", înainde chiar de "Codul lui Da Vinci" al lui Dan Brown. El a fost pus, în fine, în scenă, la Ateneul popular din Mahalaua Tătăraşilor-Iaşi, de un regizor francez, Benoit Vitse/ director en titre al Ateneului, devenit, astfel, Centru european de creație, şi subvenționat de Consiliul Local Iaşi. Echipa de care s-a servit Dl Benoit Vitse pentru isprava sa artistică e alcătuită, preponderent, din tineri actori, în mare parte studenți încă: George Şvaițer (Cherintos); Genovel Alexa (Matei); Dumitru Rusu (Luca); Teodor Ivan (Marcu) Ovidiu Ivan (Ioan) Nicoleta Ciobanu (Elena); Matei Bogdan (Ap. Pavel); Cosmin Maxim (Ap. Petru); Emanuel Florentin (Povestitorul); Augustin Bădărău, Lorena Codruț, Ştefana Matei, Bogdan Matcăbojă, Andrei Onofrei (personaje mute). Scenografia: Gelu Râşca.

Pentru că atât BOB cât şi Arhiepisciopia romano-catolică s-au sesizat din oficiu, alertând şi "organele locale" pe tema blasfemiei – scandalul fiind gata, mica sală de 250 de locuri din Mahalaua Tâtăraşi a Iaşilor a devenit, seară de seară, *full*, succesul de public fiind asigurat pe succesul de scandal ("de imagine") al autoarei -solicitată să dea interviuri şi declarații în dreapta şi-n astânga, sau poate "şi la dreapta şi la stânga". E vădită, într-adevăr, obtuzitatea clericilor, care în loc să se roage pentru păcătoşi, le vrea cu orice chip pielea pe băț şi opera arsă în piață publică; încă odată se vădeşte şi dezbinarea intelectualilor: unii zic da, alții zic nu: Acad. Nicolae Manolescu invită BOB să-şi vadă de ale sale; Acad. Bălăceanu-Stolnici în schimb, declară, moşnegeşte, în ubicuitata sa, că "orice om cu o cultură creştină consideră această piesă o ruşine." Voci critice savante pune textul Dnei Mungiu-Pippi-di la rând cu Regele Lear de Shakespeare, Tartuffe de Moliere, Saint-Geest de Rotrou, Bărbierul din Sevilla a lui Beaumarchais,

care la vremea lor au avut de întâmpinat greutăți, din pricina, evident, a Bisericii, şi amânări nejustificate în a fi făcute publice.

Autoarea "Evangheliştilor" declară despre opera sa că "este o piesă despre libertatea cuvântului. Este o piesă despre rolul intelectualului în toate timpurile, de a imagina o istorie mai bună şi mai corectă decât a fost". Cineva a adus în discuție veşnica dihotomie dintre Credință şi Rațiune, invocând chiar Enciclica Papei Ioan II (14 sept. 1998) în care Sfântul Părinte încerca să *armonizeze* părțile, cum de-atâtea ori a făcut-o, şi din alte direcții. Ne-aducem aminte că, la noi, Părintele Galeriu era şi Sfinția sa, foarte preocupat în ultimii ani ai vieții sale, de aceeaşi *armonizare* între Religie şi Ştiință. Şi lucrurile ar putea continua la nesfârşit, dacă focul de paie aprins de un text literar oarecare, ar dura cât Tartuffe al lui Moliere sau Regele Lear al lui Shekspeare, ceea ce, personal ne îndoim, cu îndoiala poetului Ion Barbu, dintr-o cunoscută polemică a sa, cu colegul său Tudor Arghezi: "Cu încruntare mă îndoiesc de acest geniu".

La sfârşitul acestor însemnări neutre, care nu sunt nici de bine nici de rău, dar nici indiferente de tot, îl rugăm pe Mântuitrorul nostru Iisus Hristos să ne dea el Răspunsul la întrebările ce ne bântuie şi peste 2000 de ani şi ceva de la Înălțarea Lui la Cer; iată: "Feriți-vă de proorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaşte. Au doară culeg oamenii struguri din spini sau smochine din mărăcini? Aşa că orice pom face roade bune, iar pomul rău face roade rele. Nu poate pom bun să facă roade rele, nici pom rău să facă roade bune. Iar orice pom care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc". (Matei 7, 15-19)
"Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor! Că înconjurați marea şi uscatul să faceți un ucenic! Şi dacă l-ați făcut, îl faceți fiu al gheenei şi îndoit decât voi (…) Nebuni şi orbi! (…) Călăuze oarbe!" etc., etc. (Matei 23, 15…24).

„Oblomov" versus „Tache, Ianke şi Cadâr"

La închiderea stagiunii trecute, când lumea se sufoca pe canicula de iunie, ce anunța o *stagiune plină*, un adevărat *război al spiritului* la sala „Toma Caragiu" a Teatrului „Bulandra": premiera regizorului Alexandru Tocilescu pe textul adaptat al romanului lui I. A. Goncearov (1812-1891), scriitor rus contemporan lui Gogol, dar polemizând cu fondatorul „Şcolii naturale", în alt mod, pe *realitatea sufletului rus,* într-un roman al „sufletelor moarte", transcris pe altă partitură. În „Oblomov", care a fost la vremea lui în Rusia un eveniment, inerția se transformă în lene, iar lenea visării goale în viciu, aşteptarea lucrului care niciodată nu se întâmplă e conținută în sine, sau în mulțumirea placidă de sine, în abulia care a făcut din „uriaşul cu picioare de lut" (imperiul rus al țarilor) teatrul celui mai tragic experiment al veacului XX: comunismul. Din toate acestea ne-am ales şi noi cu o nouă racilă: *oblomovismul* nostru de obşte. Alexandru Tocilescu ştie să-şi aleagă subiectele chiar la momentul oportun. În plin *oblomovism* al stării noastre generale el parcă ne declară cu punerea în scenă a dramatizării romanului „Oblomov" o provocare nouă, spectatorilor, şi nu mai puțin realităților ce ne conțin. Partenera sa, scenarista Mihaela Tonitza-Iordache era la post, mai ales după succesul obținut cu dramatizarea „Lolitei" lui Nabukov. Ea face din

romanul lui Goncearov un text dramatic aproape perfect. Scurtează lungimile şi măreşte tăcerile subtextului.

Dar oare se poate povesti un asemenea spectacol ? Starea lui, atmosfera lui am întâlnit-o în tot atâtea geniale filme „sovietice" , pe adaptări ale unor opere clasice (dacă nu cumva chiar într-un film făcut după acelaşi „Oblomov" de Goncearov), şi îmi aduc aminte cum începea acesta, într-un spaţiu oblomovist *consacrat,* torcând o lene de amiază generală: toţi actanţii din respectivul film dormeau în crucea zilei, după cum mi-aduc aminte că într-o călătorie gazetărească la Hârlău, de altă dată, toţi locuitorii micii urbe (perfect rurale, de altfel), la ora sosirii noastre erau beţi, de la primul-secretar raional al temutului partid comunist unic, şi până la paznicul casei de oaspeţi a partidului „drag", unde ne-a întâmpinat cu damigeana în mână. Evoc acest lucru nu numai de dragul memoriei trezite, dar pentru a sublinia cât *oblomovism* ne-a livrat la domiciliul nostru naţional, „lunga noapte sovietică" ce ne-a copleşit, de-a lungul şi de-a latul „prieteniei de nezdruncinat" a popoarelor noastre, din cadrul „lagărului socialist".

În fine. Starea aceasta nu se disipează uşor nici astăzi , când „America este cu noi", sau chiar lângă noi. Ca toate spectacolele lui Tocilescu şi acesta este un avertismt. Şi un „scandal", fireşte. Dacă ar fi fost montat la „Naţional", directorul general Dinu Săraru l-ar fi scos de pe afiş, în proximitate, aşa cum s-a întâmplat cu „O scrisoare pierdută" de I.L.Caragiale, montată la Naţional de Tocilescu, şi scoasă de pe afiş chiar în „Anul Caragiale".

Ce mai putem spune ? Lucruri şi întâmplări. Dar *războiul* continuă. Cu lenea, cu inerţia şi cu abulia noastră; cu comoditatea de a vedea lucrurile în marea noastră „iubire de trecut", nu cu *vederea* trecutului istoric şi sentimental, aşa cum se prezintă el, în stare vegetală, mereu ineficace. Toţi criticii de teatru care au scris (până acum) despre spectacolul „Oblomov" al lui Al. Tocilescu (scenografia Dragoş Buhagiar) au căzut de acord că este *perfect* dacă nu chiar p*erfectissim.* Unul din momentele de vârf al Teatrului"Bulandra" (care de-a lungul istoriei sale nu a dus lipsă de momente de vârf) , un moment de apogeu atât al regizorului cât şi al scenografului, un mare rol în cariera actorului Mihai Constantin, dar şi al actriţeiVirginia Mirea, şi „rolul vieţii sale" în ce îl priveşte pe mult încercatul actor (şi-n teatru dar şi în film) Sebastian Papaiani. Spectacolul e încadrat în rama a două lentori milimetrice, la început şi la sfârşit, iar micul palpit al *îndrăgostirii lui Oblomov* de Olga Ilinsckaia (Luiza Cocora) face deliciul miezului din fruct, care ca orice miez este halit în reprize mici şi subtile. Instaurarea stării de lene generală şi de refuz al viului, sau chiar filozofia lenii, a abuliei ca stare existenţială, a cumînţeniei lenii, fără context, căci contextul e *tot ce nu există dar nici nu cere să existe* , se face într-o gradare de mare efect. Când părăsim spectacolul încă mai visăm în apele lui tulburi, gri-albăstrii. Dar ne trezim la timp.

Noua stagiune s-a deschis la Teatrul Naţional cu marele succes al stagiunii trecute, comedia „Tache, Ianke şi Cadâr" a lui Victor Ion Popa, avându-i în distribuţie cap de afiş, pe ultimii monştri sacri ai „generaţiei de aur" ai scenei româneşti , din ultima jumătate de veac: Radu Beligan/ Ianke, Marin Moraru/ Tache, şi Gheorghe Dinică/ Cadâr. Explozie de bucurie; săli pline; aplauze frenetice; un *dolce farniente* general. „La film ne ducem să vedem actorii" ne vine în minte o replică a lui G. Călinescu. La Teatrul Naţional, la „Tache, Ianke şi Cadâr" de Victor Ion Popa, la fel. Regizorul Grigore Gonţa, mediatizat excesiv încă o dată cu tot cu trupa sa, numără public la televizor, miliardele încasate de prima scenă a ţării pe spectacolul său. Iată un mod de surclasare a tranziţiei şi

trecerea în zbor la economia de piață prin cultură. Nu interesează oferta în sine, banii contează.

O dragoste copleşitare ne-a paralizat şi-o nostalgie de trecutul comunist-oblomovist ! *T*oată națiunea română preelectorală, căreia încă o dată *i se dă* „Tache, Ianke şi Cadâr" cu Beligan, Marin Moraru şi Dinică, e pusă în mişcare ca altă dată când se dădeau portocale la Alimentara, sau „adidaşi"/ recte scurmace de pui. Un râs care şi altă dată s-a mai râs. Dar mai contează ? Am scris tot în aceste pagini despre sumbra grijă a unui critic literar în legătură cu „dispariția culturii româneşti" sau chiar şi a „limbii româneşti". Băltim. Dar nu din lipsa unei mari culturi. Din lipsa reorientării ei. „Constatarea centrală de făcut ar fi că, azi, culturile cele mai infuente nu mai sunt *literaro centrice*", vine în replică la defetismul „bătrânului critic" un critic mult mai tânăr, şi deci un „altfel" de critic. La fel ar trebui să ne reorientăm şi-n teatru; să reîncepem a educa poporul-spectator, dincolo de dulcegăriile de-a gata comestibile, de râsul gata confecționat în generațiile trecutului. Firește că nu avem nimic cu repertoriul clasic autohton, însă cu *poietica* lui leneşă avem !În fond, mănuşa a fost aruncată cu „războiul lui Oblomov" de la Teatrul „Bulandra", operă clasică şi aceasta, chiar dacă de aiurea . Atenție, deci, mai departe, în stagiunea care începe, la *oblomovism*. La inerție şi la comoditate. Chiar şi atunci când acestea fac bani sau *aduc bani.* Cât mai mulți bani. Indiferent prin ce mijloace şi prin ce procedee. Lenea e soră bună cu trecutul nostru. Iar la noi trecutul cel mai recent acuză !

„De ce fierbe copilul în mămăligă ?

Aproape o Sylvia Plath, această romîncă *din lumea circului* numită Aglajia Veteranyi, ivită ca un fel de Urmuz feminin; preluată din literatură în teatru şi de aici direct în neant. Era vivace şi încântătoare, se spune, şi tot ce făcea era cu un plus de vitalitate. Ceea ce n-a împiedicat-o să se sinucidă chiar atunci când avea la picioare *gloria română.* În plină tinerețe, cum se zice, *creatoare.*Va fi vrut altceva ? Într-o emisiune televizată am ascultat-o pe Dna Nora Iuga destăinuind cum a descopetrit ea *fenomenul A. V.* într-o reuninune a germaniştilor de la Viena. Nu omul, textul s-a apropiat de specialistă. Dintr-o revistă cam marginală Dna Nora Iuga decupa un destin. Sunt aceste fenomene, ca Aglajia Veteranyi, care atrag atenția chiar la timp şi o clipă au *timpul lor.*. Te cheamă spre ele, căci biografia lor se substituie unei opere sui generis. Copilă de circ, într-o familie de circari Aglajia (ca s-o transcriem aşa şi noi) , s-a pomenit într-.o zi, că, irepresibil, are ceva de spus. *Copilul care fierbe în mămăligă.* Un titlu şocant. Dar un titlu justifcat, un titlu cu motivație. Să citățm numai puțin din opera propriu zisă: „Copilul se ascunde în sacul de mălai pentru că îi este frică. Şi pe urmă adoarme. Vine bunica şi răstoarnă mălaiul în apa clocotită, ca să facă o mămăligă pentru copil. Şi când copilul se trezeşte, e gata fiert. Când a murit copilul Dumnezeu l-a fiert în mămăligă. Dumnezeu e bucătar, locuieşte în pământ şi mănâncă morți. Cu dinții lui mari poate să roadă toate sicriele. În fiecare oraş nou sap o groapă în fața vagonului în care locuim, îmi vâr mâna înăuntru, apoi capul şi aud cum respiră Dumnezeu în pământ şi mestecă.". Scrierea după care s-a făcut dramatizarea a apărut la Editura Polirom din Iaşi. În ea

copilul îşi aminteşte disconfortul unei vieţi itinerante, spaimele, nesiguranţa unei vieţi absurde şi de azi pe mâine. Lumea ca circ nu-i aceeaşi cu a cel puţin aceea a bătrânului Will *, lumea ca teatru.* În timp ce mama este plecată cu circul lipsind mai tot timpul, copilul se adânceşte în propria-i singurătate şi depresiune nervoasă din care noi culegem acum aceste amare şi negre flori.. Cartea pe care o scrie Aglajia Veteranyi va face un succes garantat şi se va transpune, cum spuneam, neapărat, şi în teatru. Regizorul Radu Afrim a prins sugestia din zbor şi a făcut cu ea unul din succesele Teatrului Odeon. Un teatru care este preocupat de ceva vreme de astfel de experimente. *De ce fierbe copilul în mămăligă ?* Pentru că aşa vrea Dumnezeu care tot timp ...mestecă subt pământ. „Uneori aş vrea să mă scfund până acolo, mai spune copilul „din mămăligă", ca să mă las muşcată de el. Şi-i mai pun tot acolo în gaură şi un pic din mâncarea pe care o face mama. Oamenii se tem de Dumnezeu, de aceea merg în cer. Acolo există o secţie specială pentru artiştii care ştiu să zboare. Şi Iius e un artist." Fireşte că inocenţa şi candida ei ironie nu naşte ceea ce îndeobşte numim *blasfemia.* Actriţa Antoneta Zaharia în rolul copilului narator va face ea însăşi un mare succes. Adriana Trandafir, în rolul mamei, dar şi Florin Mihăilescu, au partituri memorabile. Afişul dramtizării rămâne deci actual.

Şi totuşi: *De ce fierbe copilul în mămăligă ?* În mămăliga care niciodată nu a exploadat în România până la evenimentele din 89 şi 90. ? Meritam acest spectacol extraordinar, şi acest text, ce substituie succesul unei necunoscute în literatură ca şi în teatru. O azilantă pe undeva prin Germania scriind pe genunchi mai întâi în limba lui Goethe şi-a lui Holderllin, dar neavând habar cel puţin despre aceştia. O ingenuă este ea însăşi. Şi în curând autoarea se va sinucide. Era o femeie frumoasă şi veselă, unde apărea umplea spaţiul. De aceea poate mistereul existenţei Aglayei Veteraniy rămâne legat într-un fel de misterul lui Urmuz magistratul straniu care îşi trăsese şi el undeva un glonte în cap într-o grădină publică de la Şosea. Dar asta mai demult, cu mult înainte de A.V. Şi Doamna aceasta o face parcă la fel spre a-şi *rotunji* destinul. Care rămâne – oricum-memorabil.

„Comedie roşie": martori ai acuzării în „procesul comunismului"

Este interesantă istoria acestui spectacol montat la Sala Atelier a Teatrului Naţional din Bucureşti. Mai întâi a fost textul „Comediei roşii" datorat lui Constantin Turturică, cunoscut mai ales ca prozator, şi nu prea, şi care la 73 de ani a reuşit să debuteze ca dramaturg. Autorul face parte dintre puţinii scriitori, care a recunoscut public, într-un interviu, că a fost informator al Securităţii. Ni-l aducem aminte de la Uniunea Scriitorilor, unde fusese instalat un timp ca funcţionar la departamentul Caselor de creaţie. Mergeai la el să-ţi rezerve un loc la mare la Neptun, la Cumpătu-Sinaia, la Valea Vinului, în Munţii Rodnei, sau la Olăneşti, dacă aveai şi probleme de sănătate mai speciale. Sub acest aspect US a fost mană cerească pe timpul comunismului. Deţinea case de creaţie şi odihnă în regim special şi la tarife mai mult simbolice, pe vremuri, căci în ultimii ani şi aici lucrurile se înăspriseră. Domnul Turturică era un om de treabă – nici pe departe n-ai fi bănuit că-n timp ce te trecea-n diagrama casei de creaţie solicitată (nu ne-a

refuzat niciodată), te studia şi pentru întocmirea notei informative. Dar omul acesta mai făcea şi altceva: îşi nota şi întâlnirile cu şefii de la Securitate, le reţinea „perlele" verbale sau şi umorile faţă de confraţii turnaţi chiar de el. Din acest material documentar „de sertar" s-a născut până la urmă şi această „Comedie roşie", un adevărat rechizitoriu la adresa „stăpânilor" de altădată, cu reflectorul îndreptat mai ales asupra Securităţii ceauşiste şi a slujbaşilor săi. Materialul brut primit de Ion Caramitru, directorul Naţionalului bucureştean, îi fu dat pentru o lectură consultativă regizorului Alexandru Tocilescu. Ciudat ni s-a părut că regizorul şi-a amintit urgent despre câteva romane ale lui Turturică din „epoca de aur", cu şantiere, dar nu neapărat şi cu eroi pozitivi. Prozatorul era obiectiv înfăţişând în scrierile sale cenuşiul unor existenţe gata condamnate. Deci s-a apropiat de textul „Comediei roşii" fără suspiciune, şi în curând cu maxim interes, mai periind pe ici colea digresiunile de prozator ale noului dramaturg.

„Am făcut tăieturi masive, mărturiseşte regizorul Tocilescu, pentru că deşi Turturică este un bun prozator, în dramaturgie este mai puţin încercat şi era foarte multă literatură care dădea o anumită redundanţă textului. A trebuit să fac în aşa fel încât să simplificăm toată chestia şi să o aducem la un timp de spectacol posibil pentru ziua de azi. Pentru prima dată în viaţă mi-am asumat şi decorul, pentru că l-am intuit din primul moment când am citit piesa şi mi-am zis că, de vreme ce concepţia îmi este clară, pot să-mi permit să-l iscălesc."

Despre Al. Tocilelescu se ştie că este unul din marii regizori ai teatrului românesc din ultimele decenii, curajos peste limită, în montările sale, dovadă că sub directoratul lui Dinu Săraru la TN i s-au scos de pe afiş două mari spectacole: „O scrisoare pierdută" şi „Amanţii însângeraţi". La Premiile UNITER din acest an el a fost nominalizat la secţiunea „cel mai bun spectacol" cu spectacolul de la Teatrul Mic „ O zi din viaţa lui Ceauşescu" „întâmpinat de public cu un entuziasm greu de descifrat" iar de presă „cu destule strâmbături din nas". E vrednică totuşi de consemnat şi cea mai nouă „artă poetică", dacă putem spune aşa, a regizorului Alexandru Tocilescu: „Tinerii regizori de la ora actuală, din câte ştiu, se ocupă cu cine, când şi de ce se regulează tineretul din SUA şi Irlanda. Pe mine problema aceasta nu mă interesează. O altă problemă care interesează foarte tare teatrul românesc tânăr este cum să spunem mai multe porcării pe minut, în aşa fel încât poate, poate reuşim să indignăm pe cineva. Nici problema asta nu mă interesează. Sunt lucruri pe care le-am consumat în copilărie! Mi se pare de neînţeles faptul că tematica trecutului apropiat nu apare nici în literatură, nici în teatru, nici în altă formă de artă. Eu aş face acum balete pornind de la dansurile tematice de atunci. Mi se pare că forţa acelor vremuri nu este transmisă în artă în momentul actual. Am considerat întotdeauna că datoria mea vizavi de public este să îi răspund după puteri la întrebările pe care auzit sau neauzit, şi le pune. Şi una din întrebările majore ale românilor este de ce am suportat noi aşa ceva. Această piesă încearcă, cu mijloacele ei, puternice sau slabe cum or fi, să răspundă într-un fel la această întrebare. Sper ca acest spectacol să fie dacă nu interesant, măcar util."

Spectacolul „Comediei roşii", trebuie spus de la început, şi foarte hotărât, că este şi interesant şi util. „Adevăratul *proces al comunismului"* - declară Dna Ileana Lucaciu, cunoscut critic teatral. E ceea ce oamenii politici, dar mai ales societatea civilă n-a întreprins în ultimii 16 ani. „În *Comedie roşie,* Mihai Cârceanu credincios comunismului kominternist e revoltat de cuplul Ceauşescu pentru că i-a întinat idealul său utopic şi a ajuns să fie urmărit de Securitate. Personajul trimite şi la triştii „nostalgici" ai zilelor

noastre. Timp de o oră şi jumătate, spectatorului i se propune un emoţionant şi pilduitor contact cu istoria. La primul spectacol dinaintea premierei oficiale, publicul ridicându-se în picioare a aplaudat în final, minute în şir, entuziasmat de tematica piesei şi cum a fost ea expusă într-un adevărat *proces al comunismului,* fără juraţi şi avocaţi. Spectatorii sunt judecătorii!" Ne întrebăm, deci: Vor fi şi alegătorii, judecătorii clasei politice, care având mereu pe ordinea de zi colaborarea cu Securitatea, a majorităţii celor implicaţi în politică azi, dar şi a celor din justiţie etc., escamotează adevărul, amână până la epuizarea subiectului, care, e adevărat, prin artă ar putea fi mai eficient explicat şi judecat.

Regizorul Tocilescu a fost cum nu se poate mai inspirat montându-şi spectacolul la Sala Atelier, chiar în mijlocul publicului spectator. Spectatorii sunt întâmpinaţi chiar de la intrarea în sală de două panouri masive, reprezentând portretele lui Nicolae şi Elena Ceauşescu. Ei vorbesc „din tablouri" (voci din off ale unor cunoscuţi actori) dând răspunsuri şi „indicaţii" în cazul bătrânului ilegalist Cârceanu, prins la mijloc între simpatia lui pentru comunismul originar, fie el kaghebist, şi socialismul „mioritic" al cuplului Ceauşescu. Comunismul românesc prezintă obsedant şi obsesiv la televizorul din biroul şefului Securităţii, congresele cu *„realizării*" „geniului Carpaţilor", în timp ce, pe un alt televizor din biroul şefului KGB din vremea lui Gorbaceov se transmite balet. E o montare *spaţială* fără precedent şi o asumare „de voci", în care şi ultimul obiect de decor aminteşte de sinistra epocă pe care românii au trăit-o: de la borcanele de iaurt la medicamentele de pe noptieră, luate de români, până la ziarele citite, la mobilier, un remember trist şi mizer şi acuzator.

Martorii acuzării în acest spectacol, aşa cum bine spune şi Dna Lucaciu, sunt în primul rând spectatorii. Ca să-l *retrăieşti* - acest grotesc şi sinistru spectacol - fireşte că el trebuie mai întâi văzut. Ca să te reîncarci de oroare, de silă şi de revoltă, şi să te întrebi consternat: Cum am putut admite, dar mai ales, CUM AM PUTUT TRĂI ŞI SUPORTA AŞA CEVA?!

Încă un tango…la Teatrul Odeon

Tango mas/ Încă un tango continuă dar şi încununează seria spectacolelor de dans ce au debutat în anul 200, în cadrul programului „Dans la Odeon", iniţiat de cunoscutul dansator şi artist coregraf Răzvan Mazilu. Conceput iniţial sub forma unei Gale extraordinare, prezentate lunar, programul s-a diversificat şi întărit, pe orizontală dar şi pe verticală, reunind reprezentanţi de marcă ai tuturor generaţiilor de coregrafi şi dansatori, prim-balerini ai teatrelor de balet, dar şi dansatori independenţi, actori, muzicieni, artişti de circ. Tot ce se poate aduna în jurul unei Mari Idei. De altfel, autorul, Răzvan Mazilu, sărbătorit de curând la împlinirea a 32 de ani de viaţă, singur, şi-a lansat deviza, într-un interviu acordat Jurnalului Naţional: „Îmi place la nebunie să nasc idei".

În stagiunile 2002/03 programul „Dans la Odeon" a dat seria de spectacole „Dans la Odeon I, II, III" în formula unor spectacole *coupe*; în stagiunea trecută s-a realizat spectacolul de teatru şi dans „Portretul lui Dorian Gray" de Oscar Wilde, în regia lui Dragoş Galgoţiu, coregrafia Răzvan Mazilu. În paralel, sau şi adiacent, răsfăţatul de muze artist Răzvan Mazilu a mai produs şi un spectacol *one-man show*, o reîntâlnire cu Opera, şi din nou un *one-man show* într-un club şi *un musical* montat în Grecia.

Răzvan Mazilu: „Când mă arunc într-un proiect nu mai există nimic în jur, îmi place să dansez la Operă pe Simfonia Fantastică dar şi să mă exprim liber, să mă joc…Doresc spectacole serioase lipsite de vulgaritate – cronicarii muzicali să dea dovadă de cultură generală, cel puţin, iar artiştii să fie cât mai puţin orgolioşi. Şi mi-aş dori ca aceştia de pe urmă, artiştii, să fie respectaţi mai mult în România.

Sperând că am redat cât mai corect esenţa *artei poetice* a coregrafului şi dansatorului Răzvan Mazilu la 32 de ani, să trecem la ultima sa realizare, *Tango mas…Încă un tango ,* spectacol de mare excepţie, ce a încheiat cu brio, stagiunea recentă la Odeon. Un dar pentru publicul său, căci un dar pentru sine; o poveste totală, sau chiar eterna poveste a cuplului…un bărbat şi o femeie, surprinşi în vârtejul unei relaţii speciale. Un cuplu „sofisticat" remarca cineva, care se întâlneşte într-un local popular şi dansează tango…dansul apropierii trupurilor lăsând loc visătoriei sufletului. Eternul tango care de-a lungul istoriei sale s-a înveşmântat în purpură şi catifele nobile, şi nu de puţine ori pumnale fine au fost ascunse în manşoane cu monogramă, sau în batistele unor despărţiri fatale…"Sofisticatul" cuplu căruia în popularul local i se alătură alte câteva perechi, total nesofisticate, sau chiar amatoare, dar stimulate de pasiunea *străinilor*, reţine chiar de aceea, şi mai mult, atenţia asupra vorbirii prin dans şi gest, a „relatării" unei poveşti de dragoste, cu urcuşurile şi coborâşurile ei, cu tatonările, cu aşteptările, cu împlinirea şi apogeul ei, iar în final cu ruperea dureroasă, cu sfâşierile şi despărţirea…Parcă din nou auzim eternul vers al lui T-S. Eliot: „Neamul omenesc nu suportă prea multă realitate". Şi î ţi pui întrebarea pusă de milioane de ori: „De ce?" De ce se mai despart oamenii după ce între dânşii a fost iubirea, trăită cu o intensitate neomenească, divină? Sau chiar de aceea poate; ca iubirea numai aşa să fie ţinută minte şi să poată fi povestită.

Splendid acest spectacol de cuplu, interpretat într-un duet de vis şi de „mare şlem" de Răzvan Mazilu şi actriţa Monica Petrică - secondaţi de cele patru perechi ale clubului *Tangotangent* - propuse şi aduse în spectacol de coordonatorul clubului Daniel Mândiţă. Perechile adiacente sunt formate din: Amalia Iscu, Anisia Popescu, Cristina Pătru, Monica Şurubariu, Lucian Stan, Gilbert Iscu, Cătălin Văleanu şi Daniel Mândiţă. Toţi aceştia dublează cu dansul-pasiune alte profesii de bază; şi poate de aceea şi revelaţia sporeşte, pentru că toţi la un loc şi fiecare-n parte sunt splendizi, extraordinari. (Într-un Divertisment TV *Dansez pentru tine*...cu miză socială, problema a fost şi va mai fi încă tranşată în aceeaşi termeni: ai dansului amator făcut din pasiune; iar rezultatul e la fel de eclantant)…

Costumele Wilhelminei Arz, direcţia de scenă a reputatului regizor Alexandru Dabija rotunjesc *Ideia* lui Răzvan Mazilu, şi-i dau contur, pentru perenitatea genului. Într-un timp vitreg pentru Marea Artă, când ispitele uşoare coboară de obicei ştacheta spre vulgaritate şi scandal, astfel de spectacole anunţă cu trâmbiţe de aur vătuite în catifelele discreţiei, totuşi, că viitorul este al teatrului total, în care text şi dans şi muzică şi om, rescriu poezia Eternlui Teatru *Cu mască, fără mască*...Un teatru fără limite şi nelimitat.

„Îmi place la nebunie să nasc idei" spus de Răzvan Mazilu - aminteşte, astfel, cu splendoare, un vers al lui Camil Petrescu (mare om de teatru el însuşi înainte de orice): „Eu am văzut idei".

Shakespeare în deplasare la Bucureşti

Existența unui Festival Internațional Shakespeare , la Craiova, trebuie să se fi inspirat din mult prea aluzivul poem al lui Marin Sorescu, *Shakespeare,* apărut în primul său volum de *Poeme* (1965), care a produs, firește, un mare şoc şi în lumea oamenilor de teatru, prin punerea în pagină a unei noi viziuni despre bătrânul Will, geniul absolut, în teatru şi poezie, apărut în lume la Strratford-upon-Avon (Anglia). „Sheakespeare a creat în şapte zile. // În prima zi a făcut cerul, munții şi prăpăstiile sufleteşti// În ziua a doua a făcut râurile, mările , oceanele// Şi celelalte sentimente - // Şi le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar, lui Antoniu, Cleopatrei şi Ofeliei, // lui Othelo şi altora, // Să le stăpânească, ei şi urmaşii lor, // În vecii vecilor." Etc. Această viziune demiurgică şi integratoare avea s-o îmblânzească tot juvetele - poet Marin Sorescu, după ce s-a apucat să scrie cu mare succes teatru, atunci când ne-a dat piesa sa „Vărul Shakespeare". În atare condiții Teatrul Național din Bănie, trebuia să facă şi el un gest memorabil, şi, sub conducerea regizorului Emil Boroghină (directorul Naționalului craiovean), născu Festivalul Internațional Sheakespeare.

Anul acesta e prima oară când Shakespeare iese în deplasare, de la Craiova la Bucureşti, în cadrul „Primăverii Culturale Bucureştene", după cum la Craiova se aciuise direct de la sursă, derivând, într-un fel anume, din Festivalul de la Stratford-upon- Avon, unde se joacă opera integrală a lui Shakespeare, timp de un an întreg. Şi an de an. Din cele cinci spectacole prezentate la cea de a V-a ediție a Festivalului Internațional Shakespeare, craiovenii au adus la Bucureşti numai trei: „A douăsprezecea noapte", „Visul unei nopți de vară", „Trolius şi Cresida", jucate în sălile teatrelor Național, Odeon şi Bulandra. Semnificația acestei alegeri devine amplă şi semnificativă în dezvoltarea ei: „A douăsprezecea noapte" , primul spectacol al Festivalului Internațional Shakespeare de la Bucureşti, de data aceasta, este unul vestit, realizat de cunoscutul regizor şi om de teatru britanic Declan Donnellan, prezentat inițial la Festivalul Internațional Cehov de la Moscova în cooperare cu Compania britanică „Cheek by Jowl". Cu acesta s-a şi inaugurat festivalul, la Sala Odeon, în prezența ministrului Culturii, Adrian Iorgulescu, a primarului Capitalei, Adriean Videanu, şi cu participarea lui Radu Beligan, preşedinte de onoare al festivalului, dar şi al Institutului Internațional de Teatru. Cu acest prilej s-a lansat şi versiunea românească a volumului „Teatrul ca țintă. Reguli şi instrumente pentru jocul teatral" - lucrare de referință pentru oamenii de teatru, aducând la zi concepția unor K. S. Stanislavski sau Peter Brook, care, la vremea lor, au dezvoltat „legătura esențială dintre teatru şi viață, dintre partea vizibilă şi cea invizibilă a operei teatrale" (Marian Popescu), De altfel, cele 21 capitole ale cărții, din care cităm titlurile: „Nu ştiu ce fac", „Ținta", „Mizele", „Nu ştiu ce vreau", „Acțiune şi reacțiune", „Nu ştiu unde sunt", „Controlul", „Nu ştiu ce trebuie să fac", „Nu ştiu ce trebuie să simt", „Disimularea", „Timpul", grăiesc de la sine despre „instrumentele" regizorului, dar şi despre metoda lui de lucru cu actorii.

Al doilea spectacol prezent la festival, „Visul unei nopți de vară" aparține regizorului lituanian Oswkaras Korsunovas, şi a fost prezentat de OKT- Teatrul Municipal din Vilnius, fiind distins mai întâi de Uniunea Teatrală Europeană cu Premiul Teatrului pentru Noile Realități Teatrale. În festivalul bucureştean s-a jucat, de asemeni, la Sala Odeon.

În fine, *las but not leaste*: „Hamlet", la Sala Mare a Teatrului Național - spectacol al Teatrului „Cameri" din Tel Aviv- Israel şi al regizorului Omri Nitzan. „Trolius şi Cresida" - un spectacol realizat de românul Silviu Purcărete pentru teatrul „Katona Yoszef" din Budapesta, avea să încheie festivalul la Sala Izvor a Teatrului Bulandra. Şi tot aici s-a mai jucat şi „Poveste de iarnă" a regizorului Kurita Yoshihiro, prezentat de Teatrul japonez „Ryutopia" din Nigata.

Niciodată parcă teatrul românesc nu a mai avut atâția oaspeți – şi de ce marcă! Românii au putut alinia şi ei, de altfel, un repertoriu teatral şi un afiş sakesperian de invidiat: cel puțin cinci spectacole de excepție din repertoriul teatral permanent: „Cum vreți sau noaptea de la spartul târgului" (Craiova) de Silviu Purcărete; „Regele Cymbelin" (Timişoara), realizat de regizorul Alexandru Hausvater; „Romeo şi Julieta" (Craiova), în regia lui Yannis Parakevopulos; „Cymbelin" (Bucureşti) al regizorului Laszlo Boscardi; şi „Duete shakespereane (Bucureşti), coregrafia Roxandra Colceag. Şi tot gazdele au aliniat un pluton de actori şi regizori inegalabili în interpretarea textelor shakespeariene: regizorii Dinu Cernescu, Alexandru Tocilescu, Tompa Gabor şi Liviu Ciulei, şi actorii Ştefan Iordache, Ion Caramitru, Adrian Pintea, Marcel Iureş, Sorin Leoveanu, mi se pare, toți, interpreți ai rolului Hamlet, în primul rând, dar şi al altor partituri shakespeariene. Cuprinsă de „febra Shakespeare", de „furtuna", sau şi de „arşița Shakespeare", capitala românească a mai prezentat, în complementaritate, şi un festival pentru tineret „Shakespeare's Heritaje", organizat de Primăria Sectorului I, la care au participat 15 trupe de amatori cu 400 de interpreți, majoritatea elevi de liceu, sub directa supraveghere a Asociației profesorlor de limba engleză, dar şi a altor asociații şi organizații educative (sponsor Oxford Educational Centre), la final remarcându-se trupa din Bistrița: *A fest of Fools and Jesters* iar pentru debut cea a liceului Spiru Haret din Capitală, în timp ce nominal s-au distins Georgiana Popescu şi Lisa Maria Achimescu de la Colegiul „Mihai Viteazul".

Se joacă tare Shakespeare la Bucureşti şi în România. „Vărul Shakespeare" – vorba lui Marin Sorescu. Căci „facerea lumii teatrale", în viziunea marelui poet, avu loc astfel: „In ziua a şaptea s-a uitat dacă mai are ceva de făcut./ Directorii de teatru şi umpluseră pământul cu afişe,/ Şi Shakespeare s-a gândit că după atâta trudă/ Ar merita să vadă şi el un spectacol. / Dar mai întâi, fiindcă era peste măsură de istovit, „S-a dus să moară puțin." Shakespeare- Nemuritorul.

ARS COMBINATORIA
"Boborul"

Radu Igazsag (n.1953) a studiat mai întâi pictura la Institutul de Arte Plastice "Ion Grigorescu" din Cluj şi apoi regia de film de animaţie la I.A.T.C. "Ion Luca Caragiale din Bucureşti. Actualmente conferenţiar la Academia de Teatru şi Film Bucureşti, secţia Multimedia-Sunet-Montaj, artistul face o demonstraţie insolită, la început de an 2005, cu expoziţia "Boborul", sub forma unei instalaţii foto-video, la Galeria Nouă din Bucureşti (str.Academieri nr.15), în colaborare cu Fundaţia de Arte Vizuale. Nu este prima dată când un artist foloseşte această metodă sau stil de *ars combinatoria* pentru tratarea subiectului sau scenariului său, în cazul de faţă: text selectat, film de animaţie şi film de personaje, arte vizuale sub forma unei instalaţii foto-video. "Obsesia Caragiale", să-i spunem aşa, funcţionează în proiectele lui Radu Vasile Igazsag încă din 1984, când tânărul artist de pe-atunci îşi propusese să facă un film după schiţa lui I.L. Caragiale, "Boborul". Vremurile erau potrivnice unei asemenea "reflectări" a realităţii, aşa încât filmul "Boborul" şi-a avut premiera abia în luna ianuarie 2004, obţinând după aceea un impresionant palmares la mai multe festivaluri internaţionale, printre care "Animafest" Zagreb, Croaţia, "Peace & Love" Hiroşima, Japonia, "Balkanima" Belgrad, Serbia, "Kinemateka" Liubliana, Slovenia, "Anonimul" Sf. Gheorghe, România, "Transilvania" Cluj, România,etc. Şi totuşi, "obsesia Caragiale" nu încetează: "Boborul" este adus şi în expoziţie de faţă, actualitatea lui Caragiale devenind, cum se vede, presantă. Radu Igazsag, de data aceasta, intersectând trecutul cu prezentul, într-un dialog de timp şi spaţiu, de personaje din trecut şi prezent, în vârtejul *ars combinatoria* despre care vorbim. La realizarea expoziţiei de la Galeria Nouă concurând şi metoda "romanului în roman", dacă putem zice aşa, al deconspirării "anatomiei" filmului, a fazelor sale de lucru, cu documentaţie, expoziţie foto, animaţie şi desene, personaje vii, care vin din trecut să-şi întâlnească în aceleaşi berării şi cafenele omonimele din prezent, un fel şi mai original de "pupat Piaţa Edepedenţi". Mai Caragiale decât atât nici că se putea închipui; imaginaţia debordantă şi bunul gust, totuşi, re-dau un Caragiale, care singur se priveşte pre sine şi se admiră în publicul său, cu nestăvilită fervoare în trecerea anilor. "Marfa" sa literară fiind tot mai vie şi incitantă cu cât trece

timpul: ca vinurile vechi, care îşi sporesc calitatea şi aromele subt straturile succesive de timp, la lumina , totuşi, a zilei de azi şi de mâine.

"UN TRAMVAI NUMIT POPESCU"

Tot dintr-o *ars combinatoria* provine şi spectacolul-instalaţie de teatru "Un tramvai numit Popescu, pe textul cunoscutului poem "Arta Popescu" de Cristian Popescu (n. 1 iunie 1959- m. 21 februarie 1995), realizat de Societatea Română de Radiodifuziune, Teatrul Naţional Radiofonic, Arcub şi RATB, cu următoarea distribuţie: Scenariu şi regie: Gavril Pinte; Scenografia: Roxana Ionescu; Distribuţia: Mihai Marinescu/ Popescu, Liliana Pană/ Arta Popescu, Silvia Codreanu/ Mătuşa, Bogdana Darie/ Bunica, Anne-Marie Ziegler, Simona Popescu, Cătălin Panaite, Adrian Anghel, violonistul Gheorghe Drăghici. Distribuţia e îmbarcată la Piaţa Sf.Gheorghe din Bucureşti, într-un tramvai de epocă, urmând un traseu, o *linie* prestabilită, de la kilometrul zero, la Mântuleasa, Pache Protopopescu, Obor, Lacul Tei şi retur, taman pe acolo pe unde vechiului Bucureşti nu i-au zburat chiar toţi fulgii. Prin ferestre se văd încă: *Ateliere de remaiat ciorapi, Sifonării, Berării, Pantofării*, *Chei.Yale, Foto nunţi şi botezuri*. În vagonul numit LOCAL FAMILIAL, personajele "văd" şi evocă, sau retrăiesc" iubiri defuncte, bucurii mici şi euforii bahice "mari", angoasele poetului, ale "textierului"; scene familale; popeştii *e mulţi*, sunt baza naţiunii, trişti şi vetuşti, veseli sau post-moderni. Aşa cum era de altfel şi regretatul poet Cristian Popescu, inventatorul, în arta literară a ultimelor generaţiii, a "Familiei Popescu- *life*, cu stilul ei caracteristic, şi-n stilul inconfundabil al creatorului "ei".

E, dacă vreţi, aici, tot un Caragiale, dar un fel de Caragiale funerar, bacovian, un uituc ce se reciteşte din poze străvechi, fotografii de nuntă, în sepia, crinoline şi jupoane, colivii, sticle şi clondire, ironii post-moderne, ale unei realităţi care îşi reciteşte trecutul decăzut din prezentul căzut.

"Da, Doamne. Să stau liniştit. Ca un azil de bătrâni. Cu toţii nemişcaţi. Aproape aliniaţi. Cu părul albindu-le numai pe-o parte, cum creşte muşchiul pe copaci. Dar arătând răsăritul. Aşa să mă prindă sfârşitul. Nici chiar, nici prea, nici foarte. Şi nici măcar Popescu. Nu, Doamne. Nici măcar atât." (Arta Popescu, Societatea Adevărul S.A., 1994).

"Tramvaiul numit Popescu " ajunge retur, în staţia iniţială, la Sf. Gheorghe. Totul a fost înregistrat audio (probabil şi filmat), pentru spectacolul Teatrului Naţional Radiofonic. Personajele coboară: "un fel de manechine îmbrăcate în rochii de nuntă" (

dixtit burghezul suficient şi trecătorul grăbit); foşti colegi şi camarazi ai poetului, atât de iubit de contemporani pentru tristeţea lui specială , "de marcă", sau pentru geniul său, în fond. Măştile cad. Familia Popescu: părinţi, fraţi, mătuşe, preoţi şi ofiţeri, colegi şi colege, Popeşti direcţi, ei înşişi, sau doar prin alianţă, trece la viaţa de zi cu zi, cu zgomote monotone şi cu asurzitoare melancolii, pe fond. Căci *Arta Popescu* există şi rezistă!

Coupe de theatre...a Bucarest

Primăvara teatrală a venit năvalnică în Capitala României. Institutul francez de la Bucureşti şi Ambasada Franţei în România au organizat în perioada 20 martie-7 aprilie 2004 un Festival de teatru franco-român. Peste 6o de spectacole au solicitat nu mai puţin de 10 teatre bucureştene, din care 5o au fost spectacole profesioniste iar 10 au fost realizate de studenţi şi elevi. Ambasadorul Franţei la Bucureşti, Dl. Philippe Etienne, vorbitor aproape perfect de limba română, a prefaţat festivalul subliniind dimensiunea lui, prea puţin cunoscută până acum de marele public. Cu eforturi financiare sporite „Coup de theatre a Bucarest" va avea ecouri şi-n alte mari oraşe ale României precum: Arad, Iaşi, Timişoara, Sibiu, şi Timişoara. Din Galaţi, Cluj şi Braşov au fost selectate spectacole pentru a fi prezentate la Bucureşti. Atenţia organizatorilor s-a îndreptat nu în ultimul rând către publicul tânăr căruia i-au fost de altfel dedicate special 3 spectacole. Au mai onorat cu prezenţa lor „lovitura de teatru...de la Bucureşti", criticul Georges Banu, Preşedinte de onoare al Asociaţiei Interanaţionale a criticilor dramatici şi Profesor la Noua Sorbonă, român de-al nostru la origine, din Buzău, şi Dna Marie-France Ionesco, fiica marelui dramaturg francez de origine română Eugen Ionesco, Membru al Academiei Franceze.

Festivalului a debutat, în mod firesc aproape, cu „Les chaises" (Scaunele) de Eugene Ionesco la Teatrul Naţional din Bucureşti, în regia lui Felix Alexa, cu Oana Pellea şi Răzvan Vasilescu, scenografia: Diana Ruxandra Ionescu, muzica: Ada Milea, cu participarea actorului Gabriel Spahiu, în prezenţa Dnei Marie-France Ionesco. Dacă ne amintim bine tot „Scaunele" îl readuceau acasă *ca autor dramatic* pe marele exilat de la Paris prin anii 60 din secolul trecut ! De data aceasta, „cea mai metafizică piesă ionesciană" face un spectacol absolut nou, de la traducerea textului, aparţinând „binomului" Vlad Zografi şi Vlad Russo, şi până la ultimul gest de pe scenă.

„Totul este limbaj în teatru, spunea undeva Eugene Ionesco, cuvintele, gesturile, acţiunea în sine, căci totul vrea să exprime, să semnifice. Totul nu este decât limbaj". Se pare că lecţia înnoitorului dramaturg se resimte peste tot, şi s-a resimţit de la prima până la ultima montare vizionate în festival. Noi am avut ocazia să vedem „Idiotul" după F. M. Dostoievski, la Teatrul Ion Creangă, venit de la Sibiu, unde fusese pus în scenă de regizorul ucrainean Andriy Zholdak – elev al celebrului profesor Anatoliy Vassiliei „ şi rudă cu *mitul* numit Tarkovski – binecunoscut astăzi pe scena marlor festivaluri din Sankt Petersburg, Munchen, Lvov sau Belgrad pentru incendiarele sale spectacole cu piesele

Cui îi e frică de Virgia Woolf?, Idiotul, Trei Surori, Taras Bulba..." Şi spectacolul de la Bucureşti a fost, dacă putem zice aşa, o lovitură de teatru...în teatru...Limbajul teatral polimorf despre care atenționa Ionesco s-a inițiat în tot atâtea stiluri regizorale... Textele sunt pretexte...Idiotul lui Dostoievki este mai mult decât Idiotul aceluiaşi autor, dar şi mai puțin (din păcate), trăim dincoace de texte, într-un postmodernism adesea derutant, ne vârâm pielea în personaje care nu mai seamănă personajului auctorial, pentru că aşa ne place nouă, să nu mai semene acum decât nouă, dar mai cu seamă căderilor şi decăderilor noastre, inclusiv cele morale...

Dar nu numai „Idiotul" venit de la Sibiu a dovedit lucrul acesta. Spectacolele franțuzeşti: *Rubaiatele, Odisee, Therese Raquin, Un mare strigăt de dragoste, Brauner, Ninsoarea neagră, Candide, Romanul Domnului Moliere (* înşiruirea titlurilor, incompletă şi aproape întâmplătoare, o facem în traducere românească), sau şi cele aduse în festival de români: *Opt femei, Woyzeck, Zoo Story, Trei surori, Zodia turnătorului, Cei 150, Frumoasa şi bestia, Gândacii etc.,* au dovedit toate aceeaşi goană şi acelaşi scop: înnoirea limajului teatral până la dezasperarea (uneori) a publicului, ostentația, obrăznicia noului limbaj, prea multele lui îndrăzneli, care transformă teatrul din templu al Thaliei în arenă de gladiatori mediatici şi sexuali, în stadion şi maidan sau orice altceva doriți...

Să nu uităm, totuşi, înainte de a ridica piatra, că la baza acestei „înnoiri" cu orice preț stă concurența cu noile limbaje cinematografice, sau (şi) cu devoratoarea modă a divertismentelor nude şi tot mai des imunde...

Şi omul de pe scenă, actorul viu, care la ieşirea din sală poate fi atins şi îmbrățişat în direct, rămâne viu şi va izbândi, izbutind să rămână în sacralitatea de veacuri a speciei. El este speranța de mâine a teatrului şi a mesajului uman revelat prin gest, prin mutenie sfântă, prin candoarea rostirii, prin *dragoste, dragoste, dragoste*...strigătul de ieri, de azi şi de mâine al poeților, şi-al întregii umanități..

Prostul gust ca paradox: despre sex şi alte boabe şi boli sociale « sexi »

Un paradox aparent justificat, de evoluția gustului public (noi o numim *involuție*), sau şi de emanciparea de vechile tabu-uri ale pudorii exagerate, face ca în ultima vreme teatrul să încurce tragedia cu divertismentul şi arena cu templul. Menirea catharsică a spectacolului este uitată. Rolul de instituție publică, cu rol educativ, al teatrului este tot mai ignorat. Ca şi în televiziuni, unde *ratingul* este rege, la teatru, burdușirea sălilor cu spectatori de toate soiurile (contând în primul rând numărul), ar fi prima regulă de funcționare. Pentru a deveni « rentabili ». Iar dacă pe scenă actorul interpretează, tot mai des în ultima vreme, roluri clasice în haine de de stradă, din garderoba globalizării, spectatorul din stal îl urmează, şi nu mai îmbracă nici el, pentru teatru, costumul de seară. Sunt acestea doar câteva « generalități » sub specia cărora se *dezvoltă* şi în România spectacolul de teatru independent şi « dezinhibat ». Astfel, încât ultima premieră a Teatrului Național din Bucureşti este o piesă intitulată « Viața mea sexuală », scrisă de un (aproape) ilustru necunoscut , Cornel George Popa, laureat totuşi UNITER la una din ultimele Gale, pentru debut. Piesa înfățişează « prăpastia dintre generații », dialogurile dintre o fiică, vânzătoare într-un sex-shop, şi tatăl, învechit în prejudecăți, al acesteia.

Dezbrăcarea de prejudecăţi prea departe de nudismul actorilor din spectacol, atât de scontat de unii. « Viaţa mea sexuală » de la Naţionalul bucureştean conţinând prea puţin sex şi mai mltă gargară inclusiv despre sex. Nici regizorul, Sorin Militaru, nici interpreţii din fruntea agfişului, Tania Popa şi Constantin Dinulescu, nu-i pot trezi pe românii care *dorm tot timpul*, în ideea dramaturgului, în timp ce sex-shop-ul din piesa lui e un fel de Poiana lui Iocan din Moromeţii, în regim nocturn. Mai mult varză decât pilaf. Precedentul existent deja la Naţional al clasicei : « O scrisoare pierdută » de I.L. Caragiale, pusă în scenă, acum câţiva ani, de reputatul regizor Al. Tocilescu, cu « incizii », observa cineva, de Basic-Insinct, nu este întrecut ca « îndrăzneală estetică » şi nici cel puţin etică ! Apăsarea pedalei pe sex e o preocupare din ce în ce mai vădită şi la alte teatre, şi nu de ieri sau de alaltăieri. Se pare chiar, că noului climat de exprimare liberă din ţara noastră, cel mai bine i-a priit sexul, mai mult ca metaforă, şi mai puţin poate ca practică, din moment ce populaţia ţării scade în mod dramatic, şi de la an la an. Este poate acesta un mod de defulare « în masă » ? Să luăm câteva titluri de pe afişele ultimilor ani şi până la cele mai recente. « Monoloagele vaginului » ar fi, în accepţiunea unui om de teatru, Alexa Visarion, care scrie şi cronică teatrală, în timpul lui liber, « un text incisiv, rafinat…care, îşi amplifică prin umor şi virtuozitate histrionică, tendinţa cathartică… » « Toţi bărbaţii sunt nişte curve » de David Nemet, în care apărea Florin Piersic Jr, pe scena Clubului Prometeus (un club al elitelor intelectuale din Bucureşti), nu l-a entuziasmat cine ştie cât, tocmai pe interpretul principal. Actorul declarând : « Înainte teatrele nu erau atât de vulgare. » « !6 lecţii despre dezastrele amorului carnal », spectacol pus în scenă de Mihai Mănuţiu, la Teatrul Naţional de Operă şi Balet din Constanţa, ar trebui să fie, în accepţiunea apreciatului director de scenă, ceva special : " lecţia de dragoste pe care ne-au oferit-o, primii, Adam şi Eva » ilustrând ideea « fugii din Paradis »…Despre care nu ştim cât de folositoare i-a fost, în definitiv, omului, din moment ce atâtea religii, pun această neascultare a omului de Dumnezeul său, în sarcina tuturor dezastrelor ce i-a urmat.

Dar să nu ne întrecem cu… filosofatul. Alte titluri sunt : « Sex, drugs and rock'n roll », sau pur şi simplu « Hai să facem sex ! », al rusului Valentin Krasnogorov-Fainberg, la teatrul experimental din Tătăraşi/Iaşi, unde s-a produs şi scandalul cu "Evangheliştii" Dnei Alina Mungiu - Pippidi…Să mai adăugăm că, cele mai multe nominalizări la Gala UNITER, care îşi va înmâna în acest an premiile la Sibiu – Capitala Culturală Europeană , într-un cort anume montat acolo, să încapă mai mult public, sunt piesele « Purificare » şi « Iubirea Fedrei » de Sarah Kane – primul loc, iar pe locul doi, « Elizaveta Bam » de Daniil Harms, texte cu libertăţi maxime de exprimare, aşa încât « Iuibirile Fedrei », montată la Arad tot de Mihai Mănuţiu, a pus autorităţile locale în mare dificultate : dacă un asemenea text, abundând de vulgaritate şi trivialităţi, poate să fie rostit de pe scena unui teatru municipal…

Şi ajungem, în fine, şi la spectacolul « Război cu Troia nu se face », al Teatrului Mic Bucureşti, ce deţine, indubitabil, recordul în materie de « insanităţi », coborând nobila arta teatrală la cel mai de jos nivel, până la batjocorirea instituţiei, şi, implicit, a spectatorului. Căci avem a face de data aceasta cu un text celebru, al unui autor ilustru, capodopera lui Jean Giradoux (1882-1944), unul din clasicii teatrului modern francez, şi nu numai, în care mitul antic este tratat între vis şi luciditate, umorul, maliţia, pardoxul fin, bogăţia ideilor, fuzionînd perfect, într-o intenţie a « demitizării » creatoare (încă) a istoriei. Ce a înţeles din toate acestea actorul Flotrin Călinescu, directorul numitului

teatru, pe post aici de regizor, dar şi de interpret, e greu de admis, nu de apreciat : *« La guerre de Troie n'aura* pas lieu » în « traducerea » şi « adaptarea » celui ce s-a făcut cunoscut, mai ales ca moderator al emisiunii « Chestiunea zilei » la PRO TV , cu ceva ani în urmă, devine un fel de text de arşice, spus la colţul blocului, între băieţii de băieţi şi fetele strazii. Ilustrele personaje ale « războiului troian » reinventate de Giradoux, în « viziunea » lui Florin Călinescu devin o gaşcă de obsedaţi sexuali : Elena o curvă, grecii nişte jalnici homosexuali, iar troenii nişte pur şi simpli cretini. Limbajul « tradus din franţuzeşte » de-a dreptul în jargonul Rahovei sau Ferentarilor. Câteva mostre : « M-ai lovit la operaţie, candela măti » ; « Tangaj are măta când umflă tatu' pânzele » ; « Marfă de căcat chinezească » ; « Noi Elena te iubim, *că ca tine* nu găsim »etc, etc.

Actorii se perpelesc ei înşişi, rostind , la indicaţia regizorului-director asemenea porcării, pe care Florin Călinescu, de după « Chestiunea zilei », le exersează trudnic şi în unele emisiuni de la PRO TV, numai bune de subsolurile cu şobolani ale divertismentului. Şi nu sunt actori-oarecare în acest spectacol, categoric ratat : Dan Condurache (Hector), Bogdan Talaşman (Paris), Sorin Medeleni (Priam), Rodica Negrea (Casandra), Adriana Şchiopu (Andromaca), Dana Dembinski-Medeleanu (Hecuba), Claudiu Istodor (Ulise), ar fi putut face o distribuţie de excepţie, şi un spectacol de zile mari, ca în vremea de glorie a Teatrului Mic, la timonă cu marea regizoare Cătălina Buzoianu ! De data aceasta s-a mers prea departe : actorii fug de pe scenă, la propriu, ascunzându-şi feţele de public, funcţionarea teatrului în continuare fiind pusă chiar ea în discuţie, căci Teatrul Mic, orice s-ar zice, se hrăneşte din bugetul municipal. Iar spectatorii s-au sesizat deja. La ieşirea din sală unul observa cu voce tare : « Când cuvântul căcat e spus de mai multe ori de pe scenă, totul pute în jur, şi ar cam trebui să le cerem să ne dea înapoi banii de pe bilete. » Sătui până la urmă de astfel de « experimente » spetatorii vor goli, rând pe rând, sălile, şi nu numai cea a Teatrului Mic.

« Fuga din Paradis » ne plasează aşa zicând de-a dreptul în Infern. Toxinele « noului teatru », cu principal subiect « sexul şi violenţa », şi unic scop « câştigul cu orice preţ », pot avea efecte de neprevăzut şi pe termen lung, pentru întreaga cultură românească, unul din « brandurile româneşti » de neignorat. Tot mai mulţi români închid deja televizorul la emisiunile de dvertisment, prea « pipărate », dezbrăcate, mirosind fetid, chiar şi prin sticla transpirată şi neinspirată, a incomunicării de la suflet la suflet.
Ar fi foarte grav ca şi mai mulţi români să părăsească, în noua perpectivă, sălile teatrelor, instituţii care-n timpuri de cumpănă, ne-au ţinut sus moralul, şi au rezistat împreună cu marele public, transmiţând un mesaj de conştiinţă şi de împotrivire, împotriva imposturii de orice fel. Ar fi cu atât mai grav, ca un atare mesaj, în noile condiţii, să fie abandonat.

Turneu teatral românesc în Asia şi Australia

Turneul teatral iniţiat de Catedra UNESCO a Insitutului Internaţional de Teatru, şi finanţat integral de Ministerul de Externe al României, s-a dorit o demonstraţie de forţă a posibilităţilor artistice ale ţării noastre, după integrarea ei în Uniunea Europeană. Nu numai traseul stabilit, pentru „mişcarea de trupe", dar şi programul în sine, bine gândit şi sudat, au dorit să dovedească ceea ce teatrul românesc a mai dovedit-o, de altfel, şi-n varii prilejuri, că în arta spectacolului, dar şi în demonstraţii teoretice despre arta teatrală, ne situăm printre cei buni, sau chiar foarte buni din Europa, şi din lume chiar, dacă ţinem

cont de răspândirea numelor mari româneşti din teatru, atât regie cât şi interpretare actoricească, pe marile scene mondiale. Nu este nimic retoric sau grandilocvent în afirmaţiile noastre. E o recunoaştere a unor stări de fapt benefice. Poate că le-a venit rândul să fie „vizibile" şi pentru partea oficială românească. Desfacerea pungii pentru acest turneu a dovedit o „bunăvoinţă" de nesperat. A urni o delegaţie atât de diversificată, pe un traseu atât de vast, dovedeşte o reală disponibilitate a administraţiei româneşti, pentru a dovedi, în fine, că „frumuseţea va salva lumea" şi prin noi, românii….

Un număr impresionant de mari oraşe din India, Koreea, Australia şi China: New Dehli, Singapore, Seul, Shanhai, Beijing, Sydney, au primit mesajul teatral românesc cu uimire şi în final cu încântare. Din program au făcut parte spectacolul cu piesa lui Eugene Ionesco, „Lecţia", în regia unei tinere eminente, Anca Maria Colţeanu, spectacolul „Frumoasa călătorie a urşilor Panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt" pe textul lui Matei Vişniec, în regia Cătălinei Buzuoianu, şi interpretarea Ceraselei Iosifescu şi a lui Sorin Leoveanu, de la Teatrul Naţional din Craiova, şi „last but not least" spectacolul „Măscăriciul", pe un scenariu al lui Horaţiu Mălăiele, cuprinzând texte de Cehov, şi pus în scenă chiar de cunoscutul actor, la Teatrul Bulandra din Bucureşti (în interpretare figurând pe lângă acesta şi Nicolae Urs).

Programul a fost întregit de workshop-uri, conferinţe, demonstraţii de atelier, dialoguri rodnice, cum se spune, „la faţa locului", dintre oameni de teatru români şi gazde. Să mai adăugăm că delegaţia românească a fost însoţită şi de o mică dar foarte necesară echipă de presă, dar şi de faptul că oriunde s-a aflat şi produs, li s-au adăugat, cu entuziasm şi participare, români aflaţi în ţările respective. Turneul a debut în India, la Poarta Indiei deci, în capitala New Dehli, oraş de 14 milioane de locuitori, în care se vorbeşte, în mod curent aproape engleza, dar şi alte 22 de limbi cu nu mai puţin de 500 de dialecte… În acest context cele trei spectacole româneşti s-au desfăşurat în româneşte…La Centrul Internaţional de Conferinţe a putut fi ascultat apoi, prof. univ. dr. Corneliu Dumitriu, şeful catedrei UNESCO ITI, dar şi regizorul Mircea Cornişteanu, directorul Teatrului Naţional din Craiova, secretar general al Convenţiei Teatrale Europene. Prestaţiei lor s-au adăugat atelierele practice, cu tineri studenţi, găzduite de Şcoala Naţională de Teatru din New Dehli şi coordonate de profesorii Felix Alexa şi Mircea Gheorghiu de la UNATC Bucureşti. Spectacolele au avut loc într-o sală de 400 de locuri, obţinută gratuit, au dorit să sublinieze organizatorii români, căci ecourile lor au îndreptăţit generozitatea gazdelor. Ele au produs o plăcută surpriză specialiştilor indieni în frunte cu Devendra Raj Ankur, rectorul Şcolii Naţionale de Teatru din New Dehli, dar şi lui Reolti Tharma, secretar general al Centrului Naţional Indian al ITI; criticul dr. Utpal K. Banergee dar şi dr. Anca Eugenia Anghelina, românca, profesoară de arta dansului tradiţional indian, au apreciat cu superlative cele trei spectacole româneşti; spectacolul craiovean cu piesa lui Matei Vişniec fiind apreciat de criticul Manuhar Khushalmi, dar şi de românul G. George, colaborator la „The Stateman", drept „ o excelentă expresie a supravieţuirii teatrului poetic la începutul mileniului trei" …

În fine, „Măscăriciul" interpretat de Horaţiu Mălăele şi Nicolae Urs a animat pretutindeni sălile, fie în India, în Koreea, Australia sau în China. În India, Dna. Kavita Naggal, critic de teatru, a apreciat spectacolul cehovian pus în scenă de Horaţiu Mălăele, ca fiind „demn de o mare carieră internaţională"…La Singapore, o românca, Dna. Nicoleta Gradea, într-un site pe Internet caracterizează „Măscăriciul": „o bijuterie cu diamante"; ceva „Fabulos!" Sigur că n-au lipsit nici „cârcotelile" cu specific neaoş, dar

ele s-au referit mai mult la trecut, şi în nici un caz la turneul prezent. Poate fi chiar aşa, că multe turnee iniţiate de grupuri de actori, mai mult sau mai puţin „independente", sau chiar din proprie iniţiată, pot eşua în „veritabile şuşanele", însă, atunci când avem de a face cu o reuşită certă, ar trebui a să ne evaluăm corect reprezentanţii din ţară, iar entuziasmul să nu ne lipsească. Mai puţine corespondenţe am interceptat de la Sydney, deşi ele nu a lipsit, fiind la fel de pozitive şi „patriotice", printre românii din metropola australiană, însă punctul final al turneului delegaţiei române, în China, a reprezentat o veritabilă apoteoză, atât la Shanghai cât şi la Beijing.

La Academia e Teatru din Shanghai s-au purtat ample discuţii pe marginea turneului românesc, sub conducerea prorectorului William Huizhu Sun, în cadrul cărora s-a exprimat regretul chiar că „aceste contacte profesionale sunt atât de rare, într-o vreme când putem şi trebuie să aflăm mult mai multe unii despre alţii"…A avut loc totodată inaugurarea Biroului Regional pentru Asia_Pacific a catedrei UNESCO-ITI, în prezenţa profesorului Corneliu Dumitriu, dar şi a tânărului om de teatru chinez David Peng, numit la conducerea nucleului zonal al Institutului Internaţional de Teatru-UNESCO.

Într-o sală-studio elegantă de 400 de locuri (şi la Beijing ca şi la New Dehli, deci) spectacolul „Lecţia" , a Ancăi Maria Conţeanu a strălucit, fiind urmărit cu emoţie, şi cu interes pe tot parcursul, solicitând aplauze „peste norma chineză" , unde, după primul *set* de aplauze, spectatorii se retrag din sală. „Norma" a fost încălcată mai ales la următorul spectacol al Cătălinei Buzoianu, cu piesa lui Vişniec, dar cel mai mult şi mai tare, şi foarte puternic, la „Măscăriciul" lui Horaţiu Mălăele şi Nicolae Urs. Aici, aplauzele şi ovaţiile au durat minute şi în şir, cu repetate chemări la rampă; zece minute de aplauze la Beijing, a cronometrat criticul teatral român Ion arhon, care a însoţit delegaţia românească pe tot traseu ei, şi ne-a informat şi pe noi, cu cele mai „fierbinţi" puncte ale turneului. „Mălaiele, vedetă la Beijing", a punctat ziarul lui Ion Parhon din ţară, România Liberă. La Beijing, artişti chinezi au oferit o „contra-replică" chineză, într-o „admirabilă repetiţie-spectacol de teatru tradiţional (Opera Beijing") oferită de studenţii din anul I al unei şcoli afiliate Academiei". China, deci, şi marea, milenara ei tradiţie culturală, din care teatrul nu putea lipsi. China, şi cele „două viteze" economice ale ei din prezent…

„În viitor România va avea nevoie de doar două alianţe- Israel şi China- şi de neutralitatea mai mult decât binevoitoare a Rusiei. Acuzând politicienii de inteligenţă, sper că vom păstra şi prietenia Lumii Arabe…" citim într-un epigraf semnat Dan Petre Popa,1991, la o carte despre Ion, C. Brătianu, aflată, anul acesta, la a doua ediţie. Nu neapărat „populaţia Chinei şi istoria Franţei" (Cioran), ne pot scoate dintr-un anonimat istoric descurajant; uneori e nevoie de mai puţin chiar; iată, acest turneu teatral reuşit…

Tinerii actori: Libertatea de a înjura în public

Motto*: „ …toţi erau murdari, slabi şi patetici ca în Shakespeare,/ îşi numărau gloanţele şi zilele şi nădăjduiau un atac peste noapte./ Atunci , a ieşit luna, fără cască, de undeva din bezna ghimpată; / dar oamenii n-au căzut cu feţele la pământ,/ ci au aprins ţigările discutând despre libertatea de a trage cu puşca/ rezemaţi comod în groapa neagră sau poate chiar pe câte-o piatră de mormânt."* (Geo Dumitrescu – „Libertatea de a trage cu puşca" , 1943)

Gala de la Mangalia, singura competiţie a actorilor debutanţi de la noi, a aprins o mai veche dispută a generaţiilor: Ce e bine şi ce e rău în teatru la ora actuală? Dacă

teatrul rezistă noilor limbaje, cu îndrăznelile lui foarte dezbrăcate, sau dacă, aşa cum spun bătrânii şi maeştrii teatrului: „Scena e sfântă”, iar „Teatrul un templu de Artă”.

Mai întâi să relatăm că Gala de la Mangalia s-a aflat timp de patru zile, de la începutul acestei toamne (1-4 septembrie), la cea de a 9-a ediție, un lucru care ar putea fi copt şi matur, până la urmă, dar nu a prea fost aşa. La Centrul Cultural din Mangalia – oraşul marin tot mai devotat, an de an, Culturii, s-au prezentat cinci spectacole şi 18 tineri actori cu proiecte individuale. La secțiunea individuală tinerii actori au fost puşi să citească interpretând la prima lectură fragmente din „Ghidul nesimțitului”, o carte de Radu Paraschivescu, apărută vara aceasta la Editura Humanitas. Autorul se afla şi el prezent în sală. La secțiunea de grup cele cinci spectacole: „O stație” de Ştefan Peca; „Vor mai înflori florile în noroi?” o adaptare după „Victimile datoriei” de Eugene Ionesco; „A şaptea kafana” de Dumitru Crudu; „Fuck you, Eu.Ro.Pa!” de Nicolae Esinescu; „Mâinilor tale” de Federico Garcia Lorca, Spuneam, deci, că după alte opt ediții, organizatorii ar fi trebuit să dea dovadă de mai puțină superficialitate, iar înscrişii în competiție de mai mult discernământ. Călcăm în picioare tabu-urile şi ne îmbătăm de aerul tare al libertății de expresie, câştigate, în fond, cu sângele inocenților în decembrie 1989, când în fața tancurilor tinerii au îngenunchiat rugându-se lui Dumnezeu, şi strigând opresorilor: „Fără violență!” Este paradoxal să vezi că supraviețuitorii, sau şi urmaşii eroilor de atunci, aleg tocmai violența, fie ea şi de limbaj, sau de situații scenice, pentru a folosi libertatea câştigată . Aceeaşi situație e şi în literatură; şi mai grav încă, e atunci când unii „bătrâni compromişi” mimează o nouă tinerețe, şi spre a se readapta, ori recicla, folosesc aceeaşi metodă: abjecția de situații, trivialitatea de limbaj, înjurătura neaoşă, numirea în pagină, pe scenă şi pe ecran, a locurilor joase ale trupului uman. Juriul de la Mangalia, format din personalități ale teatrului, de la actori ca Ştefan Iordache, Emilia Popescu şi Marius Manole, la regizori, reprezentați de Felix Alexa, şi critici precum Cristina Modreanu - bine echilibrat, putem spune, de un prestigiu de carieră indiscutabil, dar şi de bună credință la maximum. Chiar de aceea, prima care s-a sesizat de intenția şi de „pretenția” tinerilor actori de la Gală, a fost cunoscuta actriță Emilia Popescu, preşedinta juriului: „Tinerii au fost lăsați de capul lor” a remarcat ea încă de la primele prestații scenice. Al doilea s-a sesizat publicul. „Nu trebuie nici să te chinui, nici să înjuri, nici să te înjuri pe tine însuți ca să poți fi bun actor”. Vulgaritatea pe scenă a debordat; sub şocul limbajului trivial publicul şi-a cam ferit fața, cum se spune, şi a roşit tare. Dar, în fond, aceştia sunt copiii noştri, unii născuți fără decret, fără interdicții de orice fel, numai cu bulina de la filmele de pe micul ecran, de atenționare: acest film poate fi vizionat de tinerii de 12, 15, 16 ani numai cu acordul părinților… Dar frecventarea barurilor de noapte şi a discotecilor, consumul de alcool şi tutun, sub acoperirea aceloraşi perverse reclame însoțite de: „Tutunul şi alcoolul dăunează grav sănătății”. .. în care nu crede nimeni, au devenit deja grave simptomuri sociale. Ar fi fost bine ca măcar pe frontispiciul Galei de la Mangalia, pe scena pe care s-a desfăşurat competiția tinerilor actori, să fi fost scris Mare şi cu litere de tipar groase: **„TRIVIALITATEA DĂUNEAZĂ GRAV TEATRULUI**”. Ca să nu mai vorbim cât de grav dăunează talentelor în formare şi dezvoltare. A fuma în fața părinților, sau a-ți aprinde țigara de la tati şi mami, nu mai reprezintă o noutate, sau a bea la petreceri cot la cot cu babacii; dar a sudui ca birjarii de altădată, şi a numi public „aia şi aia” de față cu toată lumea, sub motivația „spectacolului”…că aşa este piesa… a şi devenit ceva foarte grav; lumea zice că se amuză de ce i-a lipsit cel mai mult sub dictatură: înjurătura spusă

cu toată gura, şi cu toată obida; critica acidă a semidoctismului celor ce ne conduceau, abia scăpărând din câte o farsă ori şarjă, a unor actori geniali, care improvizau de pe scenă, replici abia acoperite împotriva regimului! Azi avem şi mai multe de ridiculizat sau de „desfiinţat" ori „spulberat", pur şi simplu, prin satiră, de pe scena politică şi din societatea noastră, care se manifestă de 16 încoace la grămadă, cu turma care îşi pierde urma…riscând mai mult încă: să ne pierdem identitatea ca popor şi naţiune, şi să fim confundaţi cu o singură minoritate, care ne-a şi „asimilat" în gustul petrecăreţilor pentru manele, şi-n înjurătura de „să-mi moară mie mama şi copiii" …ca să nu mai vorbim că „ aia şi aia" , spuse pe stradă, în auzul public, şi cu buzele umezite de poftă, cam tot din acelaşi segment ţigănesc ori ţigănit (totuna!) provine…

În acest sens, nu în mod simbolic s-a ales pentru confruntarea actorilor tineri, texte din „Ghidul nesimţitului"…Întrebarea cuiva a fost: Câţi din cei prezenţi, şi de pe scenă şi din public, se vor fi simţit cu musca pe căciulă? Şi totuşi, la premiere, „biruit-au gândul", cum ar fi spus Cronicarul din veac! Premiul pentru cel mai bun actor a fost obţinut de Toni Tecuceanu, pentru interpretarea liberă a unui personaj atât de public, încât multora ni s-a acrit de el: nu altul decât filantropul Gigi Becali, care confundă micul ecran cu stâna strămoşească; şi din „tâmpiţi şi proşti şi cretini" nu-şi scoate adversarii politici, dar şi jurnaliştii care scriu rău despre dânsul. Chiar când interpretul va fi întrecut măsura, şarjându-i limbajul, îngroşând situaţiile, publicul a aplaudat frenetic noua formă de satiră, luată direct din stradă şi din bâlciul nostru politic. Premiul pentru cea mai bună actriţă a fost atribuit Silvianei Vişan; Premiul juriului „Sică Alexandrescu" lui Bogdan Sărătean ; şi-n fine, tinerilor actori Marin Grigore, Sorana Huidan şi Mihaela Şerban, Premiul pentru cel mai bun spectacol – „Mâinilor tale" de F.Garcia Lorca. Aşadar nimic cu „Fuck you…" şi alte boabe, sau „îndrăzneli" gata expirate înainte de-a fi rostite de pe „scena cea sfântă"…

E remarcabilă deci, şi nu în ultimul rând, valoarea Fest „HOP". La anul ne vom regăsi poate şi mai sănătoşi, fizic dar şi moral – Mens sana in coropre sano… deopotrivă , pe scena de la Mangalia, ca şi-n arenă, pe stadioanele clipei cea repede, privindu-ne, vorba poetului, „trecutul în faţă (*ma*i) liniştiţi"…După ce toate *deconspirările* din dosarele celor *desculţi,* ca şi a celor *culţi,* a *tonţilor*, dar şi a *conţilor*, se vor mai istovi…

City of culture 2007

Cu acest proiect, devenit de la 1 ianuarie a.c. fapt împlinit, ne-a pus Dumnezeu mâna pe cap. Pe lângă că am fost primiţi oficial în Uniunea Europeană, locaţia Capitalei Culturale Europene de anul acesta la Sibiu, va îndrepta cele mai agere şi mai avizate priviri ale bătrânului continent, dar şi ale lumii întregi, către România. Trebuie amintit că la origini a stat ideea marii cântăreţe Melina Mercouri, a Greciei, pe atunci ministru al culturii în funcţie, în efortul de a dezvolta turismul cultural şi a îndrepta fonduri considerabile pentru artele spectacolului. Şi a fost, în mod firesc, prima Capitală Culturală Europeană, Atena, în 1985, pe timpul mandatului la Ministerul Culturii din Grecia, a Melinei Mercouri. Şi totodată primul succes. De atunci alte 33 de ţări europene şi-au omologat mult râvnitul titlu, în oraşe de mare tradiţie culturală. Sibiul vine la rând, anul acest, împreună cu Luxemburgul, şi sprijinit cu căldură prietenească de capitala Marelui Ducat Luxemburg. Cele două oraşe, de altfel, şi-au descoperit nu numai o limbă comună de comunicare, dar şi rădăcini etnice

comune: aşezarea de pe malul Cibinului fiind la origine, în secolul XII, populată de colonişti proveniţi din actualul teritoriu al Marelui Ducat Luxemburg. Aşa s-a născut iniţialul Hermanstadt. Şi tot aşa se relansează şi în prezent, mână-n mână cu capitala luxemburgheză, drept Capitală Culturală Eutropeană.

Prima apreciere despre organizarea Sibiului, în acest rol, fiind consemnată din partea Dnei Octavie Modert, secretar de stat în Ministerul Culturii din Luxemburg: „Sibienii au dovedit la inaugurare că merită să aibă un oraş cu asemenea rang cultural." Peste 50.000 de oameni au umplut locurile evenimentelor dedicate deschiderii oficiale a Capitalei Culturale Europene Sibiu. În cea mai perfectă ordine dar şi în cel mai deplin entuziasm. Concertul Filarmonicii Naţiunilor, focurile de artificii ale francezilor de la Groupe F. , recitalul lui Chris Norman, fiind neîncăpătoare în locaţiile lor. Cartierele Strand şi Valea Aurie, dar şi platoul din faţa Cazarmei 90, Scena din Piaţa Mare, vor fi, timp de un an, fără „locuri în plus". Vizitatori de la Cluj, Bacău, Timişoara sau Bucureşti, şi-au făcut deja apariţia, dar şi cei de peste hotare, din Anglia, Belgia, Germania şi Polonia. Unii promit să se întoarcă să-şi petreacă la Sibiu concediul de odihnă. Temătorul Albion, care în tabloidele londoneze a făcut României cea mai proastă presă, în ajunul aderării ţării noastre la Uniunea Europeană, s-a trezit cu năvala britanicilor la Sibiu, şi abia cu trei-patru călători români spre Marea Britanie, în primele zile ale Noului An. „Hoardele de golani" români nu au funcţionat decât în imaginaţia presei de scandal londoneze. Românii îşi îndreaptă atenţia, în continuare, spre ţările latine, Italia, Spania, Franţa, ţări în care s-au şi născut primii copii (Italia şi Spania) aparţinând unor cupluri de români. Dar să revenim la oile noastre culturale de la Sibiu. O nouă frenezie a cuprins bătrânul oraş de la poalele Cibinului. Municipalitatea a alocat pentru cultură o sută de milioane de euro - mai ales pentru reamenajarea centrului vechi. Pentru cele peste 200 de proiecte culturale însemnând 1000 de evenimente s-au alocat alte 12 milioane de euro, de către Ministerul Culturii şi Cultelor, Consiliul Local şi consiliul Judeţean Sibiu, alţi operatori culturali. Bani transformaţi în Artă. La inaugurarea Bibliotecii ASTRA, dar şi la Concertul de deschidere al Filarmonicii Naţiunilor, au participat „împreună dar separat", atât preşedintele României Traian Băsescu, dar şi primul ministru Călin Popescu Tăriceanu, cu suitele lor de miniştri şi admiratori. Primul ministru a fost aplaudat dar şi huiduit. Traian Băsescu s-a topit, după obicei, în mulţime, trăind clipa!

Pe parcursul întregului an şi-au mai anunţat la Sibiu prezenţa o întreagă listă de feţe regale: Marele Duce Henri de Luxemburg; Prinţul Albert de Monaco; Prinţul Adam de Liechenstein; Prinţul Charles din Marea Britanie; Prinţul Frederik din Danemarca; Filip de Bourbon al Spaniei. Spre toamnă, când va avea loc la Sibiu, A treia Conferinţă Ecumenică a Bisericilor Europene, e posibil să fie prezent la Sibiu şi Papa Benedict al XVI-lea. Până atunci programul Primei Capitale Culturale Europene din România, Sibiul, e organizat pe anotimpuri. Spicuim din el cele mai importante evenimente.

IARNA: La Muzeul Brukenthal expoziţia lui Dumitru Gorzo „ Salve fiat romuli nepos"; la sala Thalia Concertul tradiţional de Anul Nou pe afiş cu soprana Katarina Jovanovic (Serbia); la Teatrul Naţional „Radu Stanca" spectacolul „Pescăruşul" de Cehov, în regia lui Andrei Şerban; la Sala Thalia spectacol oferit de „Scala" din Milano.

PRIMĂVARA: Seară comemoratrivă Richard Wurmbrandt; Colocviu Internaţional Emil Cioran; Festivalul Internaţional de Teatru; Sibiu Fest Jazz.

VARA: Festivalul Internaţional de Film Transilvania TIFF- cu una din secţiunile de la Cluj; aniMotion, Festival European de Animaţie; Maratonul European de Poezie; la Muzeul Dumbrava Sibiului – Târgul Creatorilor Populari de Artă;

TOAMNA: A treia Conferinţă Ecumenică a Bisericilor Europene; Sala Thalia: Festivalul şi concursul de Interpretare „George Enescu” (septembrie); Festivalul de Film Documentar „ASTRA FILM FEST”; Experienţa Eului în literatura din Est şi Vest – cu participarea unor scriitori de Premiul Nobel. Să sperăm că va fi bine şi, cum se spune, la toamnă cald. Şi că Sibiul va fi prin sine, ca locaţie şi organizare, de Premiul Nobel, în rolul de Capitală Culturală Europeană. Îi dorim tot succesul din lume şi ne mândrim cu el de pe-acum. Deja avem şi de ce… urer, Marcantonio Raimondi, Hendrik Goltzius, Agostino Caracci, J. Callot, G.B. Tiepolo, Pironesi.

Arta decorativă este reprezentată în muzeu de cele peste 600 piese de mobilier; 61 de pise de cositorie şi argintărie; 120 piese de artă decorativă din Extremul Orient; 20 de veştminte de cult lucrate în Italia sec. XIV-XV; colecţia de covoare orientale, cea mai bogată din România, cuprinde 61 piese.

LUMEA MUZICII

Enescu mai aproape de noi

A 17-a ediţie a Festivalului Internaţional “George Enescu”, în regim privilegiat, cu un ministru al culturii muzician sau muzicolog, în persoana Dlui Adrian Iorgulescu, omul care oricum ar fi făcut parte din comitetul de organizare al festivalului, a adus un plus de atenţie sau chiar de reverenţă din partea forurilor administrative interne, dar şi de o participare excepţională din lumea mare a muzicii. Căci nu-i chiar de colea să-i urmăreşti la Bucureşti, în concerte extraordinare, pe marii dirijori contemporani, între care numele lui Zubin Mehta şi al primului dirijor Sir Neville Mariner al extraoprdinarei orchestre engleze Saint Martin In The Fields au fost cap de afiş. Secondaţi imediat de nu mai puţin cunoscuţii dirijori străini invitaţi: Valery Gergiev, Sasha Goetzel, Myung-Wung Chung, Vladimir Jurowscki, Kurt Masur, Sir Robert Norrington. Iar dintre marii solişti, pianistele Helene Grimaud şi Elisabeta Leonskaya, violonistul Sholmo Mintz, soprana Barbara Hendrick. La Opera Română, “Oedip” de George Enescu, intră deja în tradiţia festivalului – de data aceasta în montarea extraordinară a regizorului român de la Paris, Petrika Ionescu; în timp ce Orchestra Naţională Radio i-a avut ca oaspeţi pe violonistul (punk) Nigel Kennedy şi pe dirijorul Gabriel Kamura; *Nigel Kennedy Jazz Project* fiind pentru a doua oară prezent şi la sala Teatrului Naţinal Bucureşti.

Ca niciodată la concursul de anul acesta au fost înscrise 58 de lucrări, subliniind încă odată că patronul festivalului a fost în primul rând compozitor; dintre premianţii la ediţiile anterioare, fiind prezent într-un concert extraordinar la Sala Radio, Cvartetul de coarde “Muzica nocturna” de Vlad Hârlav Nistorovici. Cunoscuta solistă Julia Mignes, ilustră la postul de televiziune *Mezzo*, şi-a intitulat concertul “La Argentina-Tango”, fiind un mare punct de atracţie al Festivalului. Adăugăm, în fine, prestaţia unor celebre orchestre: London Philarmonic Orchestra, Orchestra de cameră din Laussane, Israel Philarmonic Orchestra, Stuttgard Radio Symphony Orchestra, şi orchestrele noastre din Cluj şi Timişoara.

Bugetul alocat festivalului a atins suma de 19, 27 de milioane lei noi, din care11,7 au fost plătiţi ca onoarii invitaţilor. Publicul a fost ca deobicei generos, sau chiar înflăcărat, atât la sălile de concet, cât şi la Piaţa Festivalului, din Piaţa Palatuui, unde cei ce nu au încăpout, sau nu le-a dat mâna să fie prezenţi la sală, au putut audia recitaluri în aer liber. Simposionale, lansările de cărţi şi de Cd-uri, au puntast ca deobicei desfăşurarea festivalului.

Se poate spune că la 50 de ani de la moartea sa, George Enescu a fost mult mai aproape de noi, ca oricând. Sau poate chiar definitiv întors din exil. Şi ajunşi în acest punct, ar trebui vorbit poate şi mai marcat, depre imaginea actuală a creaţiei enesciene (Cornel Ţăranu), despre Enescu în 2005 (Pascal Bentoiu), sau şi mai hotărât, despre Enescu şi lumea de azi (Ştefan Nicolescu). Cei trei mari muzicieni invocaţi mai sus, după textele lor publicate încă din luna iunie, într-un foarte inspirat număr al revistei Apostrof de la Cluj Napoca , aduc noi şi interesante puncte de vedere, privind nu numai creaţia enesciană, prea puţin cunoscută în dimensiunea ei europeană, dincolo de mult prea bătătoritele *Rapsodii,* - începând cu *Simfonia de cameră*, ultimul opus enescian, anunţând noi orizonturi în muzica europeană, accentuând pe Simfonia a V-a, care în final se întâlneşte cu Eminescu: "Mai am un singur dor", pe intenţia compozitorului de a scrie un *Meşter Manole* sau pe reconstituirea (de Cornel Ţăranu) a unui *Capriciu român pentru viorară şi orchestră* , omagiu adus lăutarilor noştri, dar şi situarea exactă a compozitorului în lumea muzicală universală, din prezent, în care interesul puţin semnificativ din ţară, în editarea manuscriselor enesciene, aduce prejudicii mari compozitorului dar şi ţării sale, pe care el a iubit-o cu ardoare şi a reprezentat-o cu strălucire şi-n anii săi "agonici", când a trebuit să aleagă exilul, în locul unei confortabile prezenţe în patria sa.

Comparabil cu câţiva creatori din estul Europet, care au îmbogăţit muzica savantă cu noi valori şicu un timbru specific: Bartok, Stravinski, Janacek, mai recetnt Ligetti şi Xenakis, Enescu pare a fi cel mai bine asimilat de muzica apuseană, îndeosebi germană şi franceză (Ştefan Niculescu). Dar nu la standardele adevărate şi la reala sa valoare. Căci e timpul s-o spunem, împreună cu imbatabilul şi mult prea devotatul enescian Pascal Bentoiu, *"Enescu este cu mult mai mare decât îşi imaginează mulţi dintre cei ce-llaudă"*.

Cu cât va fi adus mai aproape de noi, cu atât va avea de câştigat lumea muzicală generală, şi noi români în particular, şi în primul rând.

Povestea Mihaelei Mihai

Interpreta de muzică uşoară Mihaela Mihai, lansată prin anii 70 la primele ediţii (dacă nu chiar la prima!) a Festivalului-concurs "Cerbul de aur" de la Braşov avea să aibă un destin absolut special, după ce în ţară fusese îndrăgită, unanim, de spectatorii români, după ce talentul ei inefabil, blândeţea ei fluidă, angelică, fermecase părinţii de azi şi bunicii de ieri, "spărsese" televiziunea alb-negru, şi înainta vertiginos spre internaţionalizare, prin repetate contracte în afara ţării, mai ales în ţările Europei occidentale. Uşoara liberalizare din acei ani, care nu prevesteau încă odioasa dictatură ceauşistă, gura de aer proaspăt promisă dar imediat reprimată, le-a permis nu numai poeţilor şi scriitorilor, artiştilor plastici şi actorilor, muzicienilor, compozitorilor, dar şi

interpreților de muzică uşoară, lansarea unor programe dezinhibante, pe termen lung. Lumea începuse să călătorească în Occident şi să vadă cum stăteau lucrurile acolo la faţa locului. În 1976, Mihaela Mihai se afla la Paris, după un contract făcut în Germania, şi era solicitată şi aici, în capitala Franței, de un nou contract. Ce s-a întâmplat cu celebra cântăreață atunci s-o lăsăm chiar pe ea să ne povestească, preluând un răspuns dat lui Pompiliu Onofrei, dintr-un interviu acordat revistei *Cariere* cu ceva ani în urmă (2003) preluat foarte recent şi la TVR: "Voi repeta, poate a mia oară, că nu am plecat de bună voie (din România, fireşte/n.m). Am plecat cu o valiză, la un contract ca multe altele, nu cu intenția de a rămâne. După care am semnat un contract de 6 ani cu casa de discuri Phonogram. Am decis să aştept la Paris semnăturile şi aprobările de la Ministerul Culturii din Bucureşti…asta era după 1976…şi-am tot aşteptat…vreme de un an…şi răspunsul era în permanență negativ. S-au lansat în acest timp, nenumărate zvonuri despre mine, încât la început mă simțeam un fel de Mata Hari a României. Pe urmă n-a mai fost amuzant. Totul fusese orchestrat, aşa încât să nu mă mai pot întoarce în țară. Atunci m-am uitat în jur şi am găsit o poartă deschisă, cea a comunicării. Am intrat într-o firmă de consiliere în comunicare, unde am fost mai întâi ataşat de presă…pe ei îi fascina faptul că ştiam limbi străine. La vremea aceea, francezii erau încă leneşi în a învăța limbi străine…tipic, foarte franchioards…Apoi am descoperit un domeniu de activitate fascinant, pasionant, care nu exista în România deloc, atunci când plecasem. M-a entuziasmat…şi am învățat din mers. Pe urmă am devenit director al departamentului de produse audio-vizuale din acea firmă, apoi mâna dreaptă a patronului…Mă pasiona, era o adevărată aventură intelectuală pentru mine…"

Trebuie spus şi acest amănunt, care contează în cariera artistei: cântăreața de muzică uşoară avea Conservatorul la bază, lucru mai rar între colegii de breaslă din România, şi nu doar; şi o solidă educație intelectuală, din moment ce cunoştea limbi străine…Mihaela Mihai a făcut carieră în Franța în domeniul comunicării, ajungând să predea lecții de comunicare, într-un curs unic, unor cunoscuți jurnalişti de televiziune din Franța, care au ajuns, în curând, la concluzia că "ființa umană nu poate comunica bine dacă nu-şi controlează ritmul respirator". Corect.

Şi a venit anul 1990 şi comunicatoarea franceză s-a reîntors, printre primii din exil, în patria ei România şi în oraşul ei Bucureşti. Primul lucru făcut încă din 1992 a fost să trimită preşedinției, prin fax, o propunere concretă, de-a se înființa un grup de reflexie în domeniul comunicării, din care să facă parte oameni de ştiință, ziarişti, şi specialişti în comunicare, profesori şi învățători (mai ales celor de la urmă dându-li-se o importanță specială), iar rezultatele grupului de reflexie să se răspândească în toate mediile de comunicare convenționale şi nonconvenționale.

Nu s-a apelat la Consiliul Național al Audiovizualului, unde angajații erau recrutați dintre absolvenții de chimie, spune Mihaela Mihai, între altele. Însă din activitatea sa de comunicator în România (o vreme şi-n CNA ca director de comunicare) tot s-au desprins o serie de concluzii, fireşte, nu cele mai încurajatoare. "În România ,acum, spune Dna Mihaela Mihai, se întâmplă un fel de goană după oportunități, după schimbare. E o problemă de generații. Lipsesc totuşi ani de evoluție în domeniul comunicării. O lacună extraordinară." Românii, o ştim şi o vedem cu toții, comunică între ei, cel mai adesea, precum surzii. Ei nu ştiu să asculte, să primească mesajele. Românii nu au educația de a asculta interlocutorul. Iar când ascultă n-o fac până la capăt, ei cred că prind ideea din zbor şi asta este de-ajuns. Ei sunt robii unei mentalități învechite:

las'că merge şi aşa…fac treaba de mântuială…Or, rezultatele vin mult mai repede, dacă ne luăm timpul necesar pentru a rotunji şi a face bine orice pas.

Mihaela Mihai e adepta vechiului adagiu latin *festina lente* - pe care în traducere românească - *grăbeşte-te încet,* îl asimilează proverbelor româneşti. La un moment dat, în noua sa carieră românească, dar fără a-şi fi dorit lucrul acesta, devine lider sindical al Sindicatului interpreților şi compozitorilor români de muzică uşoară, inițial afiliați la Blocul Național Sindical/ BNS. Dar ideea unei organizații profesionale a interpreților şi compozitorilor o bântuise încă din 1975, când se mai afla încă în România. Dacă scriitorii aveau Uniunea Scriitorilor şi artiştii plastici Uniunea artiştilor Plastici, dacă marii muzicieni aveau Uniunea Compozitorilor, interpreții şi compozitorii de muzică uşoară erau lăsați pe dinafară, îmbătrâneau "în cântece" , şi nici drept de pensie nu aveau.

În prezent, Dna Mihaela Mihai este preşedintele Uniunii Artiştilor Liber-Profesionişti din România, înființată de ea, cu drepturi stabilite într-un statut omologat de guvern, şi votat în cadrul legal în parlamentul țării. Visul ei s-a împlinit. De aceea are, în sfârşit, timpul şi inima de-a cânta din nou, de-a se întoarce, cum se spune, la uneltele sale. La sfârşitul anului trecut, artista şi-a lansat CD-ul "Pudră de stele: Cântece de leagăn pentru cei mari şi mici". Am ascultat-o interpretând, în direct, într-una din cele mai populare emisiuni le la TVR, "Surprize, surprize", unul din cântecele de pe acest CD: *Cântec de leagăn pentru Isabele* (fiica sa, ce trăieşte-n prezent în SUA). Aceeaşi voce inefabilă, catifelată, comunicatoare, şi-n fond, tânără, fără vârstă.

Un ziar, la lansarea CD-ului, sau la "revenirea artistei pe piața muzicală românească, după o lungă perioadă de tăcere", a desemnat-o drept "Omul zilei". Mihaela Mihai, rămâne mereu de-atunci, ca dintotdeauna, de altfel, *omul zilei..."*şi azi şi mâine ca ieri"…, cum spunea un cântec pe care şi ea, îl va fi avut poate în repertoriu, în anii tineri, când s-a lansat. Steaua ei mai produce încă "pudră de stele" , fină şi strălucitoare, şi ne bucurăm de lucrul acesta, din toată inima.

Omul cu o mie de cântece

In Memoriam Gică Petrescu

Despre cântărețul Gică Petrescu s-a emis că ar fi interpretat la viața lui*"O MIE DE CÂNTECE* "… Ştire auzită la Radio Actualități în ziua morții sale. S-a mai spus că ar fi fost începătorul, de nu chiar "inventatorul" muzicii uşoare reomâneşti. Pornind de la romanță şi cântecul bulevardier (la un moment dat a cântat cu Sergiu Malagamba, declarându-se el însuşi "malagambist"), *nemuritoriul Gică* s-a statornicit cu un imens succes în cântecul de petrecere şi de pahar, pe care, cu adevărat, se pare că l-a şi *inventat*, în felul lui, preluându-l, de fapt, din folclorul mahalalei bucureştene, stilizându-l la standarde proprii, ca să-l aducă, pe nevăzute, în concertele din centrul Capitalei bucureştene interbelice, mai întâi. Însă repertoriul său gata gata format a supraviețuit şi-n noua eră postbelică, ajungând viu şi "actual" până la "democrația originală" iliescistă, şi-n noul "capitalism sălbatec" de după 1990.

Gică Petrescu fiind până la urmă *un fenomen muzical* dar şi "social"; şi de ce nu – "un Franck Sinatra român" , cum se spune că s-ar fi autodefinit, la un moment dat, pe fondul enei enervări dintr-o parcare bucureşteabnă, când cineva nu l-ar fi recunoscut de

aproape. Omul în sine a reprezentat un paradox prelungit până la "exasperare" . Prin 2003 i se uitase vârsta: retras la domiciliu, uşor şi treptat, după moartea iubitei sale soţii, scriitoarea (sic!) Cesarina Moldoveanu (1989) , lui "nea Gică" gazetele îi numărau în acel an "93 de ani" . Şi tot atunci, când pompierii îi "spărseseră" uşa, ca bucureştenii să se convingă că el mai exista viu, încă, chemat într-o emisiune televizată, la "Naşul", poetul Mircea Dinescu – celălalt invitat, a emis una din spontaneităţile sale: "Dvs. Maestre credeam că aveţi pe puţin 120 de ani; v-a prins bunica lu' Mama Mare, aţi cântat lui Carol II, se zice, lui Antonescu, lui Dej şi lui Ceauşescu; câţi ani aveţi, de fapt, şi cui datoraţi longevitatea acestei veşnice tinereţi?" "Muzicii" i-a răspuns, modest, "nemuritorul Gică Petrescu" , precipitatului poet "de la Slobozia".

De altfel, Iulian Mihu, unul din marii noştri regizori de cinema, încă din anii 60 ai veacului trecut i-a dedicat un film, cu acest titlu: "Muzica e viaţa mea". Iar muzicologul George Sbârcea o carte: "Cântecele lui Gică Petrescu". Cele mai cunoscute din acestea vorbesc în limbajul *universal* al românului de toată ziua, despre succesul lui Gică: "Mie-mi place să trăiesc"; "Bun îi vinu ghiurghiuliu"; "Bucureşti, măi Bucureştzi"; "Lalele, lalele"; "La crâşma din Ferentaeri"; "Oh, oh, oh, măi şpriţule"; "Uite-aşa aş vrea să mor". Bomba cea mai mare e că "nea Gică" n-a pus toată viaţa lui nici alcool nici ţigară în gură, a fost cumpătat, şi a iubit la viaţa lui, simple şi mari, doar trei lucruri: Muzica, Bucureştiul şi pe bucureşteni, şi pe Cesarina lui, care i-a fost soţie prin lege, timp de 34 de ani. Însă, deşi bucureştean născut, şi tipic bucureştean, el n-a avut în el nimic caragielean, înlocuindu-l din legendă, pe Mitică a lui nenea Iancu, *prin Gică*… al inimilor noastre de floare albastră!

Acum se ştie că s-a născut la 2 aprilie 1915, şi că a trăit "numai" 91 de ani. S-a născut în centrul Bucureştilor , dar i-a celebrat oraşului său natal, cu precădere, mahalaua şi clasele de mijloc. A început la 18 ani, cu orchestra "Radu Ghinea", s-a lansat la Alhambra, Gioconda şi Bohema, a fost angajat la Savoy şi "Constantin Tănase", a obţinut mari premii şi distincţii naţionale, fiind mai tot timpul în centrul atenţiei: artist al poporului, dar mai ales *popular* în termenul de dincolo de dicţionarele de artă, etern şi durabil. Unii au spus, după seara zilei de 18 iunie, din acest an, că ar fi murit "sărac şi uitat". Da' de unde; "nea Gică" a fost unul din cei mai bogaţi români: bogat în har, până în *penultima* clipă. El îşi scrisese demultişor testamentul, de altfel, "cu vin roşu" …"într-o crâşmă din Obor", printre poporenii ce-l au alături, mereu, …la tot atâtea petreceri cu voie bună, iar uneori dat la maximum pe bandă…

Trebuie să ni-l închipuim fericit pe "nea Gică", apoi, în chiar ultima clipă a vieţii sale. Adio, trubadur al serilor noastre de taină bucureştene…Adio, subtil şi elegant "Crai de Curtea Veche" *matein*! (De la Mateiu Caragiale cetire, iar nu de la tatăl său Ion Luca…) Domn şi aristocrat al sufletului de obşte, discret şi egal cu sine...şi cu generaţiile succvesive: "Life Time Award" la MTV Radio, pentru întreaga carieră, cum ai fost şi la Radio Bucureşti, şi rămâi viu acolo! *A Dieu*! La Dumnezeu vasăzică!

Anul Mozart: *Cosi fan tutte* la Opera Naţională din Bucureşti

Agitaţie mare şi la Bucureşti cu prilejul aniversării a 250 de ani de la naşterea lui Wolfgang Amadeus Mozart, genialul compozitor austriac (Salzbourg 1756 – Viena 1791). Filarmonica şi-a făcut deja publice programele, Radioul intenţionează organizarea unui Festival Mozart, dar gheaţa o sparge Opera Naţională, cu prima sa premieră din acest an, la sfârşitul lunii ianuarie: *Cosi fan tutte* – o surpriză pentru melomanii bucureşteni şi-o întregire de afiş a cvartetului mozartian: *Flautul fermecat, Nunta lui Figaro, Don Giovani, iar acum Cosi fan tutte.* Despre această operă a lui Amadeus se ştie că a fost scrisă cu doar doi înainte de moartea sa prematură, în condiţii de maximă paupertate materială, executând în acest fel o comandă a Curţii imperiale, din 4 iunie 1789. Interesant e cum a lucrat geniul mozartian chiar în condiţiile de griji materiale mai sus amintite: rezultând o operă plină de vioiciune, tandreţe şi prospeţime, a cărei premieră din 26 ianuarie 1790 la Hofburgtheater va fi săltat sala în picioare. Libretul lui Lorenzo de Ponte, instrumentând o intrigă de amor, va fi adus aminte de unele piese shakespereane (*Furtuna, Visul unei nopţi de vară, A 12-a noapte)* dar şi de Goldoni, mai ales prin personajul Despina. Libretul e posibil să-i fi epatat pe burghezi cu morala lor „statică" – tema infidelităţii cuplurilor fiind unul din tabu-urile lumii de-atunci. Pe scurt, subiectul „teatral" al piesei ar fi următorul: doi juni ofiţeri logodiţi cu două surori îşi propun un pariu, punând la încercare fidelitatea logodnicelor printr-un iscusit deghizament, în care vor juca invers, fiecare curtând-o pe cealaltă logodnică. Fireşte că peştele imposturii a prins în cârlig, dar nu se zbate prea mult, căci planul e dat pe faţă şi intriga infidelităţii sfârşeşte cu împăcare, într-un discutabil happy-end totuşi, căci libretul nu ne mai spune în ce formulă rămân cuplurile: cea iniţială sau cea obţinută prin substituire?

În distribuţia bucureşteană Fiordiligi îşi găseşte un corespondent reuşit atât muzical cît şi teatral în Irina Iordăchescu, soprană de coloratură dar şi actriţă înnăscută – maxima reuşită a spectacolului pus în scenă de regizorul Ştefan Neagrău, sub direcţia muzicală a dirijorului Vlad Conta. Deoarece Dorabella Simonei Luţescu, soprană şi ea, oarecum mai crispată, ar mai avea unele lucruri de pus la punct, şi muzicale şi teatrale. Fernando propus de tenorul Marius Manea le-a părut comentatorilor de specialitate „prea obosit şi rigid" „departe de acel cânt moale, flexibil, propriu personajului". Nici Guiglelmo, interpretat de baritonul Vicenţiu Ţăranu, nu scapă de critici „cu un umor mai apropiat de genul buffo" – ambii interpreţi masculini „prea voluminoşi" neavând prea mult de fapt „cu ceea ce numim stil mozartian". Don Alfonso în versiunea lui Stefan Schuller „înfăţişează un personaj blazat, care mânuieşte intriga din plictiseală, indiferent la sentimentele oamenilor şi la nefericirile pe care le poate provoca. Iar aliata sa, Despina, a împrumutat vocea acrişoară, agilă a Cristinei Eremia, lejeritatea ei picantă, se înscrie în cea mai bună tradiţie a subretei clasice" (Elena Zottoviceanu, Rom. Lit.)

E acuzată, de alţi comentatori, lipsa de imaginaţie a regiei, prin nonvarietate, şi abuzul de sentimentalisme. Astfel, încât *Cosi fan tutte* „una din cele mai simfonice opere mozartiene" (Rene Jacobs) în noua viziune, transformă *„dramma gioccoso"* din precizarea făcută de Mozart însuşi, într-o comedie de situaţii, glisând între sentimental şi ridicol. De altfel simbolicul *don Pantalone* întins pe fundalul scenei dă tonul operei buffe ilustrată ca atare şi de scenografia „foarte plăcută" a Vioricăi Petrovici, mai puţin de costumele imaginate de Dragoş Huluba, în contratimp cu epoca ilustrată, şi la fel coregrafia lui Mihai Babuşka, cu scene sexi, mai apropiate gustului de ultima oră, dar trădând spiritul „drammei" şi insistând mai mult pe „gioccoso".

„Privirea lui Mozart asupra sacrului" din această lucrare, în fond, premonitorie, se vede prea puțin în noul spectacol de la Bucureşti, sau acea „melancolie a îngerilor" (Cioran citat de E.Z.) din muzica divinului de la Salzbourg. Abundă ansamblurile şi din cele 31 de numere ce includ duete şi arii solo 19 se consumă, ca să zicem aşa, cu o vorbă rea şi urâtă „în colectiv". Şi totuşi, dirijorul Vlad Conta a imprimat spectacolului muzical „o lectură dinamică, tempi rapizi, strânşi şi o frazare maleabilă în momentele de abandon şi melancolie…chiar şi-n numeroasele ansambluri vocale (prea multe) pomenite mai sus mâna dirijorului resimțindu-se în…disciplinarea lor pentru echilibrul constant dintre fosă şi scenă" (Elena Zottzoviceanu).

Anca Florea, cunoscut critic muzical şi ea, în cronica dedicată premierei de la Opera Națională din *Observator cultural,* nr 50 (307), salută „surpriza plăcută a primei montări a stagiunii, bine pusă la punct, lucrată cu minuție şi străduanie, plăcută ochiului şi (adesea) urechii, deşi lipsită de savoarea unui succes real…" Unanim, se aştepta cu înfrigurare, la începutul lunii martie, „anunțatul bal al Operei…apoi premierele de operă şi balet promise la conferința de presă susținută de directorul teatrului, Cătălin Ionescu – Arbore, dar şi, nu în ultimul rând, noi angajați valoroşi, în urma concursului de la 14 februarie". Tinerețea se resimte şi-n *Cosi fan tutte,* cu toate imperfecțiunile ei, deocamdată, ce se vor estompa, pe parcurs, iar aceasta este un semnal bun al Operei Naționale din Bucureşti.

Rămânem la Mozart

Năvala de festivaluri care a cuprins toată țara, în perioada estivală, practic, golind Bucureştii de cântece, îl face pe cunoscutul muzicolog Grigore Constantinescu nostalgic, cu gândul la grădinile bucureştene de altădată: la Iunion, unde se reprezentau comedii ce conțineau cuplete muzicale (apud: I.L. Caragiale, O noapte furtunoasă), la Oteteleşanu, unde se cântau arii din vestite operete , sau la Boema, unde regină era şansoneta şi cântecul de lume, unde a şi debutat Gică Petrescu, dar au cântat câți alții; dar existau programe de muzică bună, cu precădere Operă, la Arenele Romane din Parcul Carol – programe ce au dăinuit până nu demult: în 1985 aici a putut fi ascultată Simfonia a IX-a de Beethoven, dirijată de Mihai Brediceanu, iar în 2003 s-au reluat programele de operă de altădată…Pentru scurt timp, căci Arenele Romane au devenit, recent, gazda comercială a concertelor rock, folk, hip-hop, pop, rap, etc. cu mari vedete de gen internaționale. La festivalurile răspândite în teritoriu se cântă şi se dansează, firește, dar fără a fi prezumțioşi, am observat că, atât la Sighişoara cea „medievală", cât şi la Mangalia, unde Festivalul Callatis îi are ca invitați pe „românii de pretutindeni", alături de cântecul popular şi muzica uşoară de calitate s-au insinuat eternele *manele*, cu briza lor de Orient turcit, sau țigănească văicăreală autohtonă.

Ce vom alege deci, acum, la final, de pe afişul stagiunii estivale bucureştene, ca o concluzie, totuşi, că şi la Bucureşti s-a mai cântat încă odată, şi în vara aceasta? Rămânem la Mozart. Slăvitul şi tutelarul geniu de la Salzburg, de la a cărui naştere s-au împlinit în acest an 250 de ani, iar în patria sa Austria, orașul Gratz a fost declarat *„Mozart freie Stadt*"/ „Oraş liber de Mozart". Într-o oarecare măsură Bucureştii au urmat Gratz-ului, dincoace de „cortina" europeană a Estului. S-a cântat atâta Mozart, şi se mai

cântă încă, la Bucureşti, încât pe bună dreptate, acelaşi „nostalgic" muzicolog Gr. Constantinescu, se mai întreabă, şi ce ne vom face la anul, pe vremea aceasta, şi-n anii următori, fără Mozart, sau oricum, atunci când Mozart se va cânta, vorba poetului, „rar, mai rar, din când în când?

Miile de melomani de la Piaţa Enescu, din faţa Ateneului Român şi a Palatului Regal, vor rămâne cu amintirea (poate şi cu înregistrările) concertelor, din fermecatele seri ale *unicei s*ăptămânii din luna iulie, în care s-a derulat programul live *„Mozartfest"* - ceva ce nu s-a mai văzut la Bucureşti, un fenomen de mase, când Mozart a stat la sufletul a mii de bucureşteni, arii, teme muzicale au devenit semnale pe telemobile – „alla turca" din Simfonia în la major pentru pian, sau prima temă a Simfoniei nr.40 în sol minor…

Dar „Mozartfest", organizat de Arcub şi de Primăria Capitalei, a fost un program bine articulat şi cu prezenţe memorabile. O seară de operă pusă în pagină de Alexandru Agarici, Simona Neagu şi Ştefan Schuller, reprezentaţia „Directorul de teatru" în regia lui Doru Marin, Opera Comică pentru Copii, cu spectacolul „De la Poapageno la Figaro", având în sumar intarsii din Nunta lui Figaro, Don Giovanni, Flautul fermecat, iar ca protagonişti pe Vicenţiu Ţăranu, Cristina Eremia, Valentin Racoveanu, Daniel Filipescu, Ion Dimian, Cvartetul Serioso cu pianista Ioana Maxim şi dirijorul Ciprian Teodoraşcu. Concerte la două piane, recitaluri de vioară şi pian, oaspeţi de seamă de peste hotare, cum ar fi violonistul Rudolf Fatyol şi pianistul Remus Manolescu…

Într-adevăr, ce ne vom face fără „porţia de Mozart" zilnică, din Anul Mozart, la anul şi în anii următori? O soluţie ar fi; avem „Copiii lui Mozart", o descoperire senzaţională, adusă în prim-planul publicităţii, cu oarece discreţie, totuşi, de ziarul Gândul (vineri, 11 august 2006). „Copiii lui Mozart" sunt două fetiţe romănce de numai 11 şi 12 ani, Daniela şi Ana (nu li se dă şi numele personalizat de familie), mici violoniste premiate vara trecută la San Bartolomeo, în Italia, dar şi fratele Anei, Marius, un virtuos al vioarei el însuşi. Dăruite viorii la superlativ absolut, dacă putem zice aşa, cele două fetiţe deja îşi programează viaţa, la vârsta jocului sau chiar şi a păpuşilor, în funcţie de cerinţele perfecţioniste ale viorii…Se trezesc dimineaţa la ora 7, de două ori pe săptămână lecţii la Doamna Papa, „şcoală, lecţii pentru şcoală, lecţii teoretice pentru vioară, lecţii pentru olimpiadele de română şi matematică, repetiţii nesfârşite pentru concursurile de muzică, plus poezii şi piese de teatru, ale căror reprezentaţii au loc doar într-un cerc restrâns de prietene în apartamentul închiriat în care Ana locuieşte cu familia". „Uneori, sunt nevoită să renunţ la multe, spune Ana, cu maturitate, că nu fac faţă, dar nu mă simt obosită". Ana s-a trezit îndrăgostită de Mozart ascultându-l pe fratele său Marius, violonist el însuşi, cum spuneam. Împreună cu Daniela au câştigat premiul întâi la un concurs cu muzică de cameră din San Bartolomeo. „A fost un triumf" va jubila Daniela. Ana: „Sunt conştientă când nu cânt perfect. Când eram mică, îmi atrăgea atenţia profesoara, dar acum îmi dau şi singură seama când nu cânt cum trebuie. Dacă sunt tristă îmi ies bine piesele cele triste, dacă sunt veselă, le interpretez frumos pe cele vesele". Artă poetică a unei artiste de 11 ani! Daniela a ascultat muzică clasică din faşă, fiind o pasiune de familie. La 12 ani ea spune: „E felul meu de a spune cine sunt. Mi se pare mai presus de toate cuvintele". Din Italia s-a întors cu o poală de distincţii. Nu-i minunat? Aceşti copii sunt viitorul unei ţări, care până nu demult, la capitolul copilărie, era cotată pe aurolaci şi pe bolnavii de Sida!

Mâine vom fi recunoscuți în toată lumea prin geniul unor altfel de copii, ca Ana, Daniela şi Marius. Deja acțiunea acestei prefaceri şi-a acestei revigorări este în curs de desfăşurare.

„Patimile şi învierea Domnului – Oratoriul bizantin de Paşti" de Paul Constantinescu, în repertoriul permanent al Ateneului Român

Apărut într-o primă versiune în anul 1943, şi interpretat în concert la 3 martie 1946, Oratoriul bizantin de Paşti de Paul Constantinescu, desăvârşit abia la 1948, a fost preluat în concert abia în 2 aprilie 1990, la fel, sub cupola Ateneului Român, avându-l la pupitrul Filarmonicii, de data aceasta pe Cristian Mandeal, directorul Filarmonicii „George Enescu" din Bucureşti. E drept că la prima lui reprezentație, Oratoriul bizantin de Paşti a avut şansa, de a-l avea la pupitrul Filarmonicii pe marele dirijor George Georgescu, dar şi o distribuție de aur, din care au făcut parte Valentin Teodorian, Nicolae Secăreanu, Nella Dimitriu, Mircea Buciu, în rolul lui Christos fiind distribuit Ioan D. Petrescu. Acesta din urmă fusese colaboratorul maestrului în transcrierea şi selectarea textelor bizantine din secolul VIII ale Evangheliilor, ce stau la baza scenariului acestei vaste lucrări, despre care muzicologul Emanoil Ciomac, la premiera din 1946, scrisese în „Jurnalul de dimineață" din 6 iulie, aceste superlative: „O lucrare care, cred, fără exagerare, că este cea mai importantă capodoperă românească din ultimii 25 de ani". Dar în acele vremuri de suferință națională, cum ar fi zis G. Călinescu, o asemenea lucrare trebuie să fi devenit prohibită, cum s-a şi întâmplat de altfel, prin instalarea în România a unui regim ateist, care a ținut țara în întunericul necredinței timp de aproape jumătate de veac.

Este cu atât mai important astăzi să punem în lumină întreaga creație a marelui compozitor Paul Constantinescu (1909-1963) - de la cărui naştere s-au împlinit, nu demult, 97 de ani, iar de la moartea sa 33 de ani. Născut la Ploieşti, în oraşul care i-a dat țării şi pe I.L. Caragiale, A.I.Basarabescu, Nichita Stănescu, Toma Caragiu şi Geo Bogza, Paul Constantinescu era să fie cel mai mare muzician creştin, prin acest Oratoriu bizantin, dar şi prin vasta sa operă, cuprinzând şi alte lucrări pentru pian, opera comică „O noapte furtunoasă", după textul lui Caragiale, fireşte, opera „Pană Lesnea Rusalim", sau manuscrisul lucrării „Cântarea Basarabiei", din 1941, păstrată ani de-a rândul în arhiva casei Ion Dumitrescu, devenit o vreme preşedintele Uniunii Compozitorilor. A existat o mare admirație pentru autorul „Patimilor şi Învierii Domnului", şi un cult al

prieteniei, o solidaritate reală, în anii când marele compozitor se strecura aproape furişat în lumea sa muzicală.

Cu prilejul comemorării din 2003, la Muzeul Enescu din Capitală s-a deschis şi expoziția „In memoriam Paul Constantinescu", adunând în somptuoasa Sală Cantacuzină, documente rare, manuscrise şi scrisori, discuri şi afişe, fotografii şi desene din colecția muzeului Enescu, dar şi de la Casa memorială Paul Constantinescu din Ploieşti. La vernisajul acestei expoziții documentare şi comemorative, alături de organizatorii Contantin Drăgoi, Cristina Andrei şi Nella Modrea, sub coordonarea Ilincăi Dumitrescu, directoarea Muzeului Enescu, au mai participat, rostind cuvinte evocatoare pline de căldură şi emoție, şi alți reprezentanți ai elitei muzicale bucureştene: Vasile Tomescu, Octavian Lazăr Cosma, Alexandru Bădulescu, custodele Muzeului dedicat la Ploeşti compozitorului, dar şi compozitorul Pascal Bentoiu, baritonul David Ohanesian, interpretul rolului titular din opera Pană Lesnea Rusalim, în premieră absolută la Opera Națională din Cluj, pianiştii Valentin Gheorghiu şi Roxandra Gheorghiu, dirijorul Ilarion Ionescu-Galați, Madelaine Voicu, soția violonistului Ion Voicu, muzicologii Viorel Cosma şi Ada Brumaru.

Evenimentele cu adevărat vii, pe cât de eclatante, în ultimii ani, au constat în readucerea pe afiş al Marelui Oratoriu bizantin de Paşti, în câteva spectacole de mare răsunet, de obicei marcând Sărbătoarea Paştilor, rezervând totuşi acestei capodopere, şi permanența ei necesară, în repertoriul muzical românesc clasic. Sigur că, între cele câteva interpretări, cea din 1990, când la pupitrul Filarmonicii „George Enescu" s-a aflat Cristian Mandeal, cea din 2004, când Horia Andreescu a dirijat Orchestra Națională şi Corul Radio, şi cea de anul acesta, când la pupitrul Filarmonicii se află dirijorul Florentin Mihăescu, iar corul este dirijat de Iosif Ion Prunner, există diferențe specifice, suişuri şi căderi inerente, datorate adesea, mai ales unor interpreți. Măreția partiturii, exprimând Cuvântul evanghelic al Mântuitorullui, dar şi situațiile dramatice ale patimii sale, pune la grea încercare unii interpreți începători; totuşi, prezența într-una din distribuții, a unui artist de talia lui Eduard Tumagian, nu va putea fi trecută uşor cu vederea şi nici lesne uita.

Soliştii ultimului spectacol de la Ateneu, cu Patimile şi Învierea Domnului – Oratoriul bizantin de Paşti, sunt următorii: Gheorghe Roşu, Pompeiu Hărăşteanu, Vladimir Deveselu, Gianina Munteanu, Irina Iordăchescu, Anda Pop, Gheorghe Mogoşanu, care aduc un plus de pietate, interpretării unui text prin excelență emoționant şi dens de nuanțe muzicale sau şi dramatice.

Se impune, în fine, realizarea unui CD cu înregistrarea integrală a oratoriului lui Paul Constantinescu, beneficiind, firește, de cele mai înalte contribuții interpretative, din care n-ar trebui să lipsească baritonul Edurad Tumagian, dar şi alții, firește, în inspirata selecție a unor regizori şi dirijori de excepție. Corul Academic al Filarmonicii, care în ultimii ani şi-a îmbogățit şi înnobilat activitatea, prin participări internaționale de mare excepție, şi-ar putea aduce din plin şi el contribuția.

Astfel, nu numai în țară, dar şi în lumea întreagă, o astfel de capodoperă s-ar putea răspândi, grăind încă odată despre excelența geniului românesc muzical, totodată despre credința creştină a românilor, considerați, după ultimele sondaje, drept cel mai credincios popor creştin al Europei (97 % - în urma unor sondaje, din care n-au lipsit Franța, Rusia, Germania şi Polonia, cu procentaje mult mai modeste, unele chiar destul de modeste).

„Pomenire” – un recviem românesc

Ştefan Niculescu (n. 1927) face parte din generaţia de compozitori români care, în ciuda vicisitudinilor epocii staliniste, din anii formării, şi-a celor din epoca totalitară ceauşistă, din anii deplinei afirmări, au reuşit, împreună cu o întreagă pleiadă de muzicieni, din care mai fac parte Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Dan Constantinescu, Dumitru Capoian, Miriam Marbe etc., să plaseze muzica românească de concert, simfonie, muzică de cameră, operă, în plină modernitate, sincronizând-o cu marile realizări ale componisticii europene, dar şi universale, din ultimul pătrar de veac XX, şi de la începutul primului veac al mileniului III. Am ştiut din totdeauna că-n fruntea acestui pluton Ştefan Niculescu s-a remarcat prin remarcabila spiritualizare a lucrărilor sale, prin noutate şi har. O spun între altele şi lucrările sale teoretice, dacă putem spune aşa, „Eterofonia” şi „Reflecţii despre muzică”, dar şi amplele dialoguri din presa de specialitate, şi de la catedră, cu tinerele generaţii de muzicieni.

Ultima sa lucrare „Pomenire” – un recviem românesc are toate datele capodoperei. Ea a fost prezentată-n concert, de Filarmonica „George Enescu” Bucureşti, în două spectacole succesive, 23 şi 24 martie a.c. avându-l ca dirijor pe experimentatul maestru Horia Andreescu, ca solist pe marele bas Pompiliu Hărăşteanu, iar ca dirijor al Corului Academic al Filarmonicii pe nu mai puţin cunoscutul şi apreciatul Iosif Ion Pruner. Cine ar putea mai bine să ne vorbească despre insolita lucrare muzicală decât autorul ei? Să-i dăm, deci, cuvântul, autorului, compozitorul Ştefan Niculescu**:**

„Pomenire” – un recviem românesc – este o meditaţie muzicală pe texte rituale româneşti, alese din milenara tradiţie cultă ortodoxă şi din tradiţia orală arhaică a ţăranului. Numele „pomenire” – sugerat de soţia mea – corespunde intenţiei textelor alese şi anume aducerea aminte de Cel de Sus şi de cei adormiţi întru Domnul, subtitlul „un recviem românesc” este o adaptare proprie a denumirii celebrului *Ein deutsches Requiem* „după cuvintele din Sfânta Scriptură”, cum spune Brahms, cuvinte exclusiv germane şi altele decât cele latine din recviemul catolic.

Invitaţia de a compune o astfel de lucrare o datorez domnului Karsten Witt, atunci director al Festivalului Wien Modern, care m-a întrebat de-a lungul timpului despre stadiul „proiectului nostru”. De asemenea, Horia Andreescu a urmărit evoluţia partiturii

în diferite faze de lucru şi s-a aplecat acum asupra ei cu bogata sa experienţă artistică şi la apogeul unei strălucite cariere muzicale. În sfârşit, susţinerea permanentă a soţiei mele în această dificilă întreprindere (lipsită de modele pregătitoare) şi participarea ei la desluşirea semnificaţiilor – inclusiv a titlului – lucrării, mă îndreptăţesc să-i dedic această compoziţie.

Scrisă pentru bas solo, cor mixt şi orchestră şi alcătuită din 7 părţi distincte, *Pomenire* se sprijină pe fragmente extrase din Rânduiala ortodoxă a înmormântării sau a parastasului şi din cântecele funebre supravieţuitoare în cultura orală a ţăranului român. Din acest ultim repertoriu am ales Zorile, publicat în 1936 de Brăiloiu în „Ale mortului" din Gorj. Totodată am alăturat acestor fragmente cântecul medieval citat de Monteverdi în Sonata sopra Sancta Maria ora pro nobis."

Concertele din 23/24 martie a.c. *In Memoriam Mihai Brediceanu*, la un an de la dispariţia cunoscutului dirijor, în care s-a prezentat în premieră absolută primul recviem românesc *Pomenire,* sub bagheta lui Horia Alexandrescu, au mai cuprins şi Simfonia nr. 5 de Ludwig von Beethoven. Ecoul a fost pe măsură. S-a remarcat prestaţia deosebită a basului Pompiliu Hărăşteanu, dar şi a corului academic condus de Iosif Ion Pruner. Noua lucrare a lui Ştefan Niculescu, scrie un cunoscut critic muzical, „nu surprinde: confirmă"; este „un zenit maiestuos", o împăcare şi o împlinire a unui drum pe care cu străduinţă şi l-a asumat, străbătându-l cu excelenţă (Dumitru Avachian). Gr. Constantinescu (un alt critic - structurat cel mai bine pe Operă) va observa pe tot parcursul componistic rezonanţe vocal-corale enesciene şi faptul că arhitectura sonoră este voită a unei coloane; de altfel, Gr.C. va comenta acest prin „recviem românesc" în paralel cu recviemul de Brahms, transcriind chiar expresiile de pornire ale celor 7 părţi reprezentând - precizează dânsul- cele 7 zile – etape simbolice oferind soluţia aşteptată de om în confruntarea sa cu marea trecere. E evident modelul ortodox al lui Ştefan Niculescu faţă de cel protestant al lui Johannes Brahms: 1. Odihneşte Mântuitorule (la român); Fericiţi cei ce speră (la neamţ); 2. Doamne miluieşte/ Pentru că trupul este ca iarba; 3. Cântecul zorilor/ Fă-mi cunoscut Doamne sfârşitul meu; 4. Care desfătare omenească/ Cât de iubite sunt lacrimile tale; 5. Strigătul Atotţiitorului/ Deci, şi voi sunteţi acum trişti; 6. Evanghelia: „Cel ce a ascultat glasul meu"/ Căci nu avem aici cetate stătătoare; 7. Maica Domnului mărturiseşte-ne/ Fericiţi cei ce mor acum întru Domnul.

Firește că s-ar putea glosa mult chiar din aceste „porniri", unele în literă ortodoxă şi tradiţional românească, faţă de cele protestante şi cu atingeri catolice, dar explicit occidentale. Un alt merit al Pomenirii lui Ştefan Niculescu - nu este de a frânge tradiţia bizantină, prezentă exclusiv în Oratoriul bizantin al lui Paul Constantinescu – cât mai ales de-a atrage atenţia Occidentului pe specificul nostru naţional şi-n tradiţia cultă ortodoxă. Nu vom mai insista pe aprecieri sau rezerve asupra interpretării. Ne vom permite a aduce numai aminte că şi Coloana fără sfârşit a lui Brâncuşi, sculptorul a întruchipat-o ca pe o *Coloană a pomenirii fără sfârşit* închinată eroilor neamului, şi chiar a numit-o, iniţial, astfel, fiind prin ea însăşi *un recviem românesc* în solaritatea caracterului acestui neam şi-n setea lui către absolut. *Pomenirea* lui Stefan Niculescu vine să împlinească acest destin creator românesc de o spiritualitate maximă într-o concentrare modernă de limbaje aproape matematice: Zorile lui Constantin Brăiloiu erau culese, de altfel, ca şi motivele coloanei lui Brâncuşi, tot din Gorj. Arhitectura voit de coloană sonoră a *Pomenirii* lui Stefan Niculescu este, dacă vreţi, o înfrăţire de geniu şi-o conversaţie a neamului românesc cu Bunul Dumnezeu.

Ea însăşi o lucrare de geniu, a unui mare compozitor ajuns la senectute, atunci când apele limbajelor artistice, adâncite, devin limpezi, sau chiar cristaline.

Ada Milea rebela…

Căutând-o pe Ada Milea, frumoasa nebună de la Tg. Mureş, care răstoarnă lumea într-o pălărie şi-i dă brânci cu melodiile ei din ținutul Absurdistan, am dat pe Internet peste ceva foarte interesant. După ce îi propulsează muzica, de orice gen ar fi ea, unii se aruncă în afaceri. Este numai bine să o prefațăm pe Ada Milea cu aceste boabe de capitalism românesc între melodie şi suspin de bani peşin…George Monceanu s-a făcut proprietarul unei firme de mațe: mațe de porc pentru cârnați…Anda Adam şi-a tras un salon de cosmetică…Silvia Stanciu componenta formației Etno s-a lansat în industria mobilei…Lonți de la Zob (Laurențiu Olariu) şi-a deschis o afacere de calculatoare…

Trupa K1– pune la dispoziție studiouri de înregistrare…Mihai Trăistariu care locuieşte la Constanța, şi-a luat un asociat şi a deschis un Supermarket în Aviației, la Bucureşti…Rareş de la Impact vinde haine de firmă aduse din Germania…

Ne-am întors la Ada Milea cea nebună dar şi sublimă şi-n plin Absurdistanul ei: *Toamnă:* E toamnă şi vin/…ul curge şi vin/ ciorchinii să-i smulgem// Săracul vecin/ E beat într-un pin/ Şi vin prin nas/ I se scurge". Ada Milea se joacă „de-a dracu". „Ceauşescu n-a murit/ Istoria ne-a păcălit/ Noi suntem viii şi morții/ Ceauşeşti suntem cu toții…" Asta în plină campanie de deconspirare a dosarelor fostei Securități chiar pică bine…"Ceauşescu n-a murit…/e-n mine e-n tine/ e-n fabrici şi uzine…etc., etc."

Ada Milea s-a născut la 5 august 1975 şi în decembrie 1989 avea 14 ani. Undeva a povestit că atunci a văzut la televizor o mulțime care ducea într-o manifestație un sicriu simbolic cu Ceauşescu mort în el, dar la un moment dat de undeva au început să curgă gloanțele peste mulțime şi sicriul ei simbolic. Poate că mai curg şi-acum nu s-au oprit. Ada a făcut la Tg. Mureş un liceu de fizică - chimie dar a tras-o ața către teatru şi a urmat Institutul de Teatru, devenind actriță după absolvire chiar laTeatrul Național din oraşul natal Tg. Mureş. Mama ei era doctoriță la Bistrița şi ar fi dorit-o şi pe ea la fel. N-a ieşit; n-a fost să fie. A debutat pe scenă cu rolul D-na Quickly din Nevestele… lui Shakespeare şi monologul Prostiei lui Erasmus din Rotterdam iar la lucrare scrisă s-a produs cu textul: Cum l-am ucis pe Shakespeare. A trecut pe urmă la Teatrul de Luni de la Green Hours iar la Piatra Neamț a luat Marele Premiu la Festivalul Internațional de Teatru, cu rolul din „Eu dacă vreau să fluier, fluier", a încercat şi în Canada la Cirque du Soleil… dar a revenit *a la patrida*…repede şi repegior…pentru a se remarca, mai ales, ca muziciană şi

interpretă pe propriile texte şi melodii…Discografie (selectivă): 1999, Republica mioritică Rom *a*; 2003, Absurdistan; 2003/2004, Apolodor I,II. Acompaniată uneori de Mihai Iordache - saxofon, flaut şi etc., Radu Georgescu, violoncel, şi Rareş Budileanu, actor fără roluri, care o face pe ţambalul…"Am intrat în puţ/ Să-l văd pe Dănuţ…" „Om bun, închide-ne poarta/ înghite cheia şi aruncă-te-n râu…" Ce inimă de poet ai tu, Ada!…

Unii au fluierat-o pe Ada şi-au spus că-i dau foc…Ada le-a întins cutia cu chibrituri…"Ada Milea e un fenomen", au spus unii; alţii că-i „o impostoare…" "Ada Milea trebuie arestată"…cereau „purişti"…În „Absurdistan" totul e posibil. „Citeam mult dar mă atrăgea şi pictura". A rămas pe fond la muzică…Pe texte proprii şi absurde numai pentru cine nu le simte privirea directă, concretă, şi foarte incorectă politic. „ „Eu mi-aş băga graniţa în raniţă/ ţara în raniţă/ şi viaţa în raniţă/ şi m-aş stabili lângă o altă raniţă"…

Ne place Ada Milea, imaginarul ei rodnic, debordantul ei umor…Şi de ce nu?...

Tenorul Ion Piso *par lui-même*

La Editura Albatros (directoare Dna Geta Dimisianu) a apărut într-o excelentă carte (284 pagini), un incitant dialog *provocat,* între tenorul de mare clasă Ion Piso şi compozitorul Doru Popovici. E o vastă incursiune în lumea Operei şi-a scenei în general, pe parcursul ultimei jumătăţi de veac XX dar şi a primei decade a veacului XXI şi a mileniului III în curs de desfăşurare. Vorba maestrului Ion Piso: "Cred cu toată tăria în tranziţie, dar nu mai cred c-o să şi treacă". Tenorul Ion Piso debuta în activitatea solistică la Opera de Stat din Cluj prin anii 50 ai veacului trecut, de-a lungul unei cariere fulminante, extinsă cu brio şi-n plan internaţional (sau mai ales), regăsindu-se şi-n ipostază de regizor, profesor de canto, pentru ca-n anii 90 să devină directorul Operei din Cluj Napoca, cea care-l lansase şi-l consacrase. Nu-i lipsit de interes a aminti că Opera de la Cluj a fost prima instituţie lirico-dramatică de stat din România, înfiinţată iniţial sub titulatura de Opera Naţională şi fiinţând din acelaşi binecuvântat an post-unionist 1919, împreună cu Teatrul Naţional din Cluj şi Conservatorul de Muzică. Dar aici sămânţa Muzicii fusese aruncată cu bune şi mari rezultate încă din veac, cum se spune. Cu mult înainte de Marea Unire de la 1918, în Transilvania luaseră fiinţă aşa zisele "reuniuni de muzică şi cântări", care aveau să dea rezultate uluitoare în interpretarea muzicii de Operă graiul românesc: de la " O noapte la Granada" de Kreutzer, montată la Sibiu în 1882, de compozitorul Gheorghe Dima, şi până la "Aida" de Verdi, care inaugura la 25 mai 1920, Opera Naţională din Cluj. Maestrul Ion Piso face parte din galeria marilor interpreţi şi animatori ai acestei scene, deschisă de tenorul Constantin Pavel, la 1919, dirijorul italian Egisto Tango, şi completată de compozitorul Tiberiu Brediceanu, baritonul Dimitrie Popovici-Bayeruth etc. etc.

Cartea de dialoguri "Antifonar epistolar" resuscitează o lume a muzicii de operă , şi-n centrul ei stă, mai ales, figura lui Ion Piso, personalitatea lui multilaterală, incitantă, cultă, plină de şarm şi spontaneitate. Ecoul cărţii celor doi: Ion Piso, Doru Popovici, apărute la Albatros, trece în mod firesc în presă, şi-l regăsim, de data aceasta singur şi singular, pe Ion Piso *par lui-même*, colorând, sau mai bine zis marcând, un întreg număr al suplimentului de cultură al ziarului Adevărul, în formatul său nou, Adevărul literar & artistic (sâmbătă 7 ian.2006), într-un vast interviu, pe două pagini mari de ziar, luat maestrului, de chiar redactorul şef, Marius Vasileanu. Aici Ion Piso este, pe rând, evocator, incisiv analist, critic, creator şi creativ, coseur, în definiţii ale muzicii , de mare

acuitate şi vaste reverberaţii. Lunga şi fructuoasa călătorie artistică a tenorului Ion Piso, din Clujul formării sale artistice şi a debutului, până la Balşoi Teatr din Moscova, şi-n tot imensul Răsărit, după aceea ("în 17 zile 9 spectacole în mai multe oraşe de pe întinsul marii Rusii"), din care n-au lipsit Petersburgul, Tbilisi.

Ce cânta Ion Piso pe-atunci? Fireşte, că-n primul rând Rigoletto, Traviata, Trubadurul. David Oistrach declara în acea vreme: "Piso, un răsfăţat al publicului din URSS". Dar Piso era să fie în curând şi un răsfăţat al publicului de peste ocean. La senectute maestrul se "răsfaţă" în evocări, mai mult patetice decât melancolice: "Învârtind pe jumătate globul, ajungem la New York, Metropolitan Opera – "ţara făgăduinţei" şi visul tuturor cântăreţilor – unde au fost consacraţi cei mai faimoşi tenori: Caruso, Martinelli, Gili, Pertile etc. Dărâmarea acestui templu al liricii (pentru americani era prea vechi!) a fost un sacrilegiu pentru că s-au pierdut pentru totdeauna documente unice. Sunt sigur că în zidurile lui se aflau imprimate fabuloasele voci ale trecutului…împreună cu a mea! Nu râdeţi! Printre sfinţi se mai rătăceşte şi câte un păcătos. Dar să revin. Aici, unde am debutat în *Lucia di Lammermoor* (alături de Anna Moffo, una din vestitele dive şi cea mai frumoasă soprană a timpului), am ajuns datorită faptului că am fost auzit la Bucureşti în spectacole atât de Bauer, reprezentantul Metropolitanului, cât şi de cel mai mare impresar al vremii noastre, Hurok, care, s-ar putea spune, mi-a deschis America, incluzându-mă pe lista lui, unde figuram alături de Artur Rubinstein, Sviatoslav Richter, Rostropovici, Isac Stern, David Oistrach, Igfor Stravinsky, Carlo Maria Guliani etc. etc. După câţiva ani am cântat *Rigoletto şi Manon* la Lincoln Center, dus de o altă agenţie de impresariat, "Columbia". Metropolitanul, cum spuneam, fusese dărâmat, iar Hurok murise între timp". Aceeaşi exactitate a evocării are un farmec implicit, când vine vorba de "galeria întâlnirilor esenţiale", din care fac parte sculptorul Romul Ladea, filosofii D.D. Roşca şi Constantin (Dinu) Noica, poetul şi filosoful Lucian Blaga. Sunt memorabile paginile şi răspunsurile la întrebările despre Lucian Blaga: "Umbra lui Lucian Blaga a ocupat , şi cronologic, o "plajă" destul de mare în viaţa mea. (…) L-am cunoscut încă de când eram copil. În multe rânduri, când venea la Braşov se abătea şi pe la casa popii Piso, care era un soi de "han cultural". Mai târziu, ca student, am audiat la Cluj ultimele sale cursuri după care, din profesor universitar a fost avansat bibliotecar…am avut privilegiul să iau masa cu el aproape un an de zile, la "istorica" pensiune a doamnei Buichiş".

Neiertător devine în analiza stărilor de lucruri actuale: "Elite?!/ Şi totuşi! În staza mentală în care ne aflăm – ameţiţi de vârtejul infatuării supra-dimensionate (transplant occidental sau transoceanic, clocit nu până la capăt de spiritul păgubos de grăbit al *faubourg*-ului) – dacă o ducem tot aşa, riscăm ca mai târziu, atunci când prezentul va deveni trecut, să ne râdă în nas…viitorul!" Sagacitatea include luciditatea unui spirit tânăr şi-a unui analist cu exactitate nepărtinitor: "Apropo de televizor. În cadrul emisiunii "10 pentru România", la Realitatea TV, un participant la discuţie remarca: *"Între cei mai buni solişti vocali aleşi de public, nu este nominalizat nici un cântăreţ de muzică cultă":* Elitele(?) se poartă. Nu însă în cultură. N-aş trece cu uşurinţă pe lângă această realitate.

Revenind la muzica mare în sine, în carte, maestrul analizează pe larg stiluri, maniere de interpretare a unor partituri, sau "drama" regizorilor care, vrând să şocheze, fac montări moderne, în care în locul acţiunii imaginate de autor fac transferuri din lumea contemporană, schimbând atât ideaţia cât şi specificul personajelor, a conflictului, de dragul de a cultiva "noul" pe scenă.

Ion Piso este autorul unei lucrări de doctorat (*magna cum laudae)* susţinute la Uiniversitatea de Muzică din Bucureşti: "Cibernetica fonaţiei în muzică" (Editura Muzicală,2000) " o abordare nouă a problemelor de tehnică şi interpretare, pentru că am folosit cele mai moderne mijloace de investigaţie prin care dovedesc fără posibilitate de tăgadă că lucrurile se întâmplă altfel decât îşi închipuie prea mulţi, iar dintre ei nu puţini sunt maeştri de canto. Mai ales în "Grai şi cânt" am demonstrat, folosindu-mă de analizele computerizate ale diferitelor sunete, deci în mod strict ştiinţific, ce mare deosebire este între vorbire şi cântat, şi cât de mult strică îndemnul maeştrilor de canto când îşi sfătuiesc elevii să cânte aşa cum vorbesc".

" A *vorbi* despre Muzică e un paradox. Totuşi nu-l vom ocoli într-o vreme a paradoxurilor? Muzica exprimă ceea ce nu se poate spune prin cuvinte pentru că scapă gândirii discursive. Singura cale pentru a ne apropia de această temă ar fi aceea a înconjurului, metaforizarea, aşa cum procedează Nietzche când spune. *Nu pot face diferenţă între lacrimi şi muzică.* (…) Pentru incultura civilizaţiei de care ne bucurăm mai potrivită ar fi, totuşi, usturătoarea definiţie dată Muzicii de Richard Wagner: "*Muzica suprimă civilizaţia ca soarele lumina unei lămpi"*.

Fire de Jazz

Am asociat jazzul mereu cu *Fire de iarbă* ale lui Walt Whitman, uriaşul poem discontinuu, şi adiţionar, al celui mai americam dintre marii poeţi universali ai planetei: "În zilele când înflorea-n grădină ultima oară liliacul,/ Şi se topea-n apus de timpuriu luceafărul,/ Mi-am cernit portul şi-l voi mai cerni în fiecare altă primăvară./ Eternă altă primăvară, mi-aduci treimea asta totdeauna:/ Liliacul în floare, luceafărul, pâlpâind în apus/ Şi gândul la cel ce mi-i drag." Oh, "cel ce mi-i drag" era Abraham Lincoln, unul dintre legendarii preşedinţi ai Americii, cel ce abolise sclavia negrilor, căruia i-a fost dedicată de Whitman această poezie, "a liliacului în flaore", când fu împuşcat în primăvara lui 1865, în seara zilei de 14 aprilie, la Teatrul Ford din Washington, murind a doua zi. Jazzul fiind la origine / cum se ştie, cântecul negrilor de pe plantaţii, blues-ul dorului lor e libertate…

Azi, în România, exact în perioada aceasta încep marile festivaluri de jazz ale primăverii – însă de Walt Whitman şi de Abraham Lincoln îşi mai aduce cineva aminte?!

Festivalul de jazz din primăvara aceasta, rebotezat EUROPA fest, după ce ani de zile se numise Jeunesse Musicales, funcţionând, ca de altfel şi cel de azi, în cadrul Pimăverii culturale bucureştene, a desfăşurat la Sala ArCuB, la Sala Ateneu şi la Sala Elvira Popescu a Institutului Francez, mari forţe "locale", între care i-am recitit de pe afişe pe Marius Pop Quintet, Garbis Dedeian, Johnny Răducanu ("veşnic tânăr şi ferice"), Teodora Enache, Ana Praghel şi Ion Baciu Jr. Cunoscătorii în materie ştiu ce însemnează "lista" aceasta. Însă intenţia organizatorilor a fost să întâmpine Ziua Europei la 9 mai şi cu această manifestare. Îi cântâm la ureche Europei, cu alte cuvinte, cântece americane! Marile desfăşurări de forţe *jazziste* s-au continuat cu "The New Wave of Jazz" susţinut de tinerii români, dar şi de "Interzone 2006" la care au fost implicaţi interpreţi din Franţa, Germania şi SUA: în fine şi America…fără ea s-a putea cânta oare jazz oriunde în lume? "World Saxaphone Quartet" şi-a sărbătorit, de altfel, cei 30 de ani de existenţă, şi la Bucureşti, cu "greii" americani de gen: bateristul Lee Pearson şi

baritonul Jamaaladeen Tacuma – complementariaţi şi de poliinstrumentistul francez Sylvain Kassap, de norvegioenii "Eldbjorg Raknes Tingeling Band" şi de românul Florin Răducanu.

La Sibiu s-a desfăşurat a 36-a oară Festivalul de Jazz, deja consacrat, şi putem spune că lumea s-a înnoit şi cu un alt festival de jazz, de la Iaşi, de data aceasta. Vorbim totuşi de amploarea, dar şi de fervoarea celui de laSibiu, căci Sibiul va fi în anul viitor – al integrării României în capricioasa UE, Capitală Culturală Europeană, în parteneriat cu Louxemburgul. Pentru îmblânzirea Bătrânei Doamne Europa, pesemne, Festivalul de Jazz sibian, organizat de Fundaţia Pro Art Hermanstadt, în frunte cu "frumosul nebun" Constantin Schmidt, anul acesta s-a desfăşurat (8-14 mai) sub semnul francofoniei - având şi o "Zi a jazzului european" , când au urcat pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor, din frumosul oraş carpatin*, formaţii şoc şi formaţii şic*, ca să preluăm şi noi, pentru o clipă, această expresie, din domeniul filmelor de cinematecă…

Au fost Grupul belgian "Tricycle", cu a sa "muzică vizuală", dar şi Austria prezentă – placa turnantă occidentală a jazzului, se zice, cu saxofonistul şi flautistul Wolfgang Pusching, afirmat împreună cu orchestra "Vienna Art Orchestra", şi în compania sensualei Linda Scharroe, a trompetistului Franz Ausinger, a vibrafonistului Woody Schabata, a bateristului Reinhart Winkler, cu prezenţa şi contribuţia percuţionistului brazilian Laurinho Bandeira. La anul se anunţă la Festivalul Cibinului, de pe-acum încă, magnifica orchestră vieneză condusă de MaHliasRuegg. ***Programul de anul acesta s-a rotujit, în 12 mai, printr-o "Seară louxemburgheză", o reverenţă la partenerii de Capitală Europeană, din anul integrării definitive a României la UE, în 2007. Pentru că vorbeam de Austria însă, şi de capitala ei imperială, de altădată, Viena, nu vi se pare simptomatic, că tocmai ea, patria valsului, pe vremuri, şi a spumoaselor baluri de Crăciun şi de Anul Nou, perpetuate până-n prezent, a devenit, cum spuneam "placa turnantă a jazzului european, şi, prin extindere, occidental şi transatlantic?***

Gloria lumii nu încremeneşte-n tipare; Ceea ce mai fost va mai fi… spune Eclesiastul biblic. Adesea gloria se întoarce de unde-a plecat…Nimic nou sub soare…Strauss sau Mozart, sunt astăzi cântaţi, adesea, şi pe ritmuri de jazz…

Ultrascurte: Eurovision New Age, „S-a dat aurul pe tărâţe"

Aşa s-a interpretat la Bucureşti, dar nu numai (Declaraţia Bisericii Ortodoxe din Grecia ne stă mărturie!), Premiul I la Eurovision, de anul acesta, obţinut de către „Mascaţii oribili din Finlanda", „Sataniştii finlandezi de pe lacuri", „Pociţii fără voce", „Dracii care i-au cântat Haleluia lui Satan". Acestea fiind numai câteva „gratulări" venite a doua zi, cu Media, din partea telespectatorilor Postului Naţional TV, de sâmbătă 20 mai, după Spectacolul-concurs, transmis în direct, de la Atena. Concurentul român Mihai Trăistariu şi-a plasat ţara, totuşi, pe un confortabil loc 4/ din cele 37 de ţări prezente, cu un punctaj maxim în istoria participărilor noastre la acest concurs, deşi, în mod evident, ar fi meritat mai mult. Nordicii, în schimb, au dat tonul unei bizare alegeri, solidarizându-

se cu trupa hard rock de la Helsinki, şi cu dezgustătoarea, căci inestetica ei găselniță, decupată din resturi de filme americane de genul „Războiul stelelor”, „Harry Potter” şi „Stăpânul inelelor”. Or, aici, prin monotonie şi zgomote incongruente, „Haleluiştii” finlandezi, compromit şi ce era „bun” în imaginarul filmelor respective.

O „victorie new age” (comandată, probabil, s-a spus; ca şi succesul filmului lui Ron Howard, după best-seller-ul Codul lui Da Vinci, a lui Dan Brown)!), cu asentimentul unui public turmentat, scos mai demultişor din cărțile marii culturi europene, începând cu „moartea lui Dumnezeu” din *„Also sprach Zarathustra”* a lui Fr. Nietzche (1883/1885) şi cu „Declinul Europei” al lui Oswald Spengler (1918), şi continuând, până azi, în Europa consomistă, aflată deja, din punct de vedere spiritual, într-o „moarte clinică” anunțată. Noi românii, încă mai cântăm, cu grație şi armonios, din convingerea noastră „răsăriteană”, că „frumusețea va salva lumea” (Dostoievski). Şi fără măşti!

Cântecele noastre populare

O explozie de vitalitate şi optimism am avut în casele noastre cu prilejul sărbătorilor de iarna. Cântecele noastre populare s-au întors acasă prin intermediul radioului si televiziunii publice, noi-nouțe, scoase din lada de zestre a neamului nostru, de-atâtea ori urgisit în istorie. A fost un miracol de care nu ne mai credeam în stare. Gâlceava politicienilor o clipă a încetat. Văicăreala şi cvasipornografia manelelor s-au tras pe dreapta. Nici muzica uşoară cu toate „remixurile” ei nu a mai fost la loc de cinste. Tinerii au stat uluiți alături de părinți şi bunici descoperind aurifera comoară a cântecelor noastre populare. Credeam că ştim tot, că auzisem de-a lungul anilor toată salba de cântece româneşti, de la cele arhaice din folclorul de colecție şi până la cele „permise” şi în festivalurile din comunism, sub genericul „Cântarea României”. Dar a fost o falsă impresie. Folclorul „îndreptat” în scopuri politice era una, folclorul adevărat e cu totul altfel, fiind autentic şi neprefăcut: ca vinul vechi peste care nu este permis să torni apă. Romantismul, şcolile naționale au căutat muzica în folclor cum marii noştri poeți clasici şi-au acordat lira la struna atât de spontană a poeziei cântecelor noastre populare. Rapsozii populari au inspirat Rapsodiile culte ale lui George Enescu sau Rapsodia ungară a lui Frantz Liszt. Grecii în creația cultă aduc ritmurile şi melopeea aspră, bărbătească a lui Zorba grecul. Iudeii cântă pe harpă şi-n psaltire miniaturalele imnuri religioase ale regelui David, psalmii nemuritori, dar şi energicele, vitalistele dansuri de la Nunta de la Cana Galileii. Înainte de-a fi Boleroul de Ravel a fost catedrala gotică şi răsunetul cântecelor din Alpi şi din Apenini; Sarasate şi muzica poporului spaniol; Ceaikovski, Rimski Korsakov, Glinka, Enescu, Liszt, Bizet, Chabrier, Ravel, Lalo – un filon folcloric de la Răsărit la Apus, unind popoarele prin nevăzute vase comunicante ale sensibilității şi aspirațiilor, spre pace şi unitate-n credință. „Balada” lui Ciprian Porumbescu la noi umple plaiul, dealul şi valea, spațiul mioritic vibrează profund şi definitiv în Rapsodiile Române de George Enescu. La noi, ritmurile populare, vitalismul, setea de viață şi de iubire, dar şi tânguirea, dorul, atât de particular românesc şi intraductibil la alte popoare, vijelia sufletului unui popor care s-a tras adesea de urgii în codrul verde şi des, răbdarea, aşteptarea, melancolia, humorul bine temperat, păcăleala şăgalnică, jocul, din horă şi din

şezători, sunt fondul şi strălucirea unei civilizaţii agreste ce nu va muri nici de moda europeistică aşa cum nu a murit nici de stihia comunistă. Românii au inventat cântecul imitând graiul păsărilor dar şi din nevoia de rugăciune la zeii lor din vechime, „nemuritorii", până la revelaţia dumnezeul creştin de azi, celebrat, iubit şi adorat prin Mântuitorul Iisus Hristos. De aceea decenţa, bunul simţ, curăţenia inimii şi a gesturilor, pe care le credeam gata sufocate de imundele divertismente, ce fac *ratingurile* televiziunilor comerciale, au revenit în prim plan, oferind o baie de splendoare şi de adevăr etern. La „Cafeneaua astrelor. Ediţie specială, au fost invitaţi Părinţi şi copii celebri sub zodia lui Moş Crăciun." În fine, nu ne mai „reprezentăm" în ochii lumii cu aurolaci şi bolnavii de Sida, scoşi în faţă de ţigănia unor guvernări populiste anterioare. Avem săraci, avem nenorociri cât încape, ei trebuie să treacă în protecţia socială, dar nu acestea să facă marca unui popor milenar… „Descoperă românii" s-a numit un documentar dat în toate zilele de Crăciun pe programul II al TVR. Au fost pe urmă ediţiile speciale „Tezaur folcloric" al imbatabilei Mărioara Murărescu, care au refăcut câteva zile la rând harta folclorică a României Mari, dar şi a Românilor de departe, care în exilul lor, unii de voie iar alţii de nevoie, cântă la mesele de sărbătoare tot cântece româneşti. Cântecele noastre sunt sufletul nostru nemuritor şi etern. Sunt cântece de voie bună şi de petrecere, mai întâi, neîntrecute, fără rival. Ţâpuriturile oşeneşti şi maramureşene, doinele olteneşti, cântecele lăutăreşti din Câmpia Română, baladele şi doinele moldoveneşti, cântecele de frunză verde, de dor şi de dragoste, de iubirea de om, de mamă şi de părinţi, de copii şi de moşii strămoşi, cântecele de vitejie, cântecele haiduceşti, într-adevăr, ce tezaur, câte minunăţii. O altă emisiune s-a intitulat „Ne vedem la TVR! Crăciun în familie" moderată cu tâlc gospodăresc de cântăreţii Benone Sinulescu şi Maria Velicu, care au reuşit chiar să redea atmosfera românească din case, la sărbători, cu masa îmbelşugată şi vinul cinstit, şi horinca sau ţuica noastră de prune, de Buzău şi de Argeş, *brandurile* noastre, în fond, care vor refrăgezi în curând absconsa şi prea sofisticata cină a Europei pe bază de „E"-uri alimentare dezosate şi afumate sintetic. Alaiurile care s-au perindat în simbolica gospodărie, din toate colţurile ţării, din regiunile ei istorice, au relevat un adevăr nou şi îmbucurător, că bătrânii noştri cântăreţi, rapsozi şi interpreţi de mare valoare, nu lasă în urma lor locul gol; sunt ansambluri de cântece şi jocuri româneşti, interpreţi tineri, ce apar în şcoli de artă, în colegiile vestite ale învăţământului românesc, reinvestite la vechea lor tradiţie; sigur că nu au lipsit din programe, mai cu precădere, de data asta La Radio România Actualităţi, dar şi la Cultural şi Muzical, Maria Tănase şi Gheorghe Zamfir, Fănică Luca şi taraful din Clejani, alături de alţi născocitori noi de cântece şi de ritmuri vechi şi străvechi. Grigore Leşe scormonind cenuşa arhaităţilor româneşti la Curţile Dorului, cum ar fi spus poetul Lucian Blaga, şi la Porţile Raiului, dar şi Ioan Borşa, universitarul clujean, rafinând cântecul românesc fără vârstă, pentru a sublinia originalitatea perenă a civilizaţiei româneşti prin cântecul popular…

A fost, în fine, spre maximă şi regală veselie, „Odată-n viaţă. Ediţie specială de Crăciun" , cu inepuizabilul, proteicul artist şi actor Florin Piersic, în trei „ipostazuri" şi-ar fi „zâs" dânsul: când moldovan, când ardelean şi când oltean, ca-n baladă, de fapt, mânuind doina şi zicerea, cântecul de voie bună şi balada, alături de nume mari din domeniu, dive de răsunetul unor Sofia Vicoveanca sau Maria Dragomiroiu, dar şi mult mai tinerele, pe care „nenea Florin" şi „tataia Florin" le-a ţucat şi învârtit, ce nu s-a mai aflat, încât credeai că ori scândura scenei cedează, ori doamne-fere, inima oceanicului

nostru actor, poate cel mai popular artist, în bunul înțeles al cuvântului „popular”, din câți avem într-o generație numită pe drept cuvânt „de aur”. Florin Piersic – un pantant la petrecerea şi buna voie cu cântecele noastre populare din seara de Crăciun. Dacă n-ați văzut strălucitul spectacol ați avut ce pierde…Nu mor Românii…Apa trece, pietrele rămân…Şi „marea trăncăneală” a politicienilor se va disipa cu timpul. Rămânem în cântecele noastre, în care ne-am adăpostit şi ne adăpostim de vreme şi de vremuri, şi-n care dăinuim, cu bună voire, credință românească şi înțelepciune. Dacă nu le-ați cântat şi Dvs. de Crăciun, amintiți-vă mintenaş, cu numai de-o probă, această perlă maramureşană de mai jos:

Săracă inima me
Cântece populare maramureşene

Da'i saraca irima me',
Saraca irima me',
Fost-am la doftor cu ie, [bis]
REFREN:
Ai, hai, irima, hai,
La multe rele ma dai,
Ai, hai, irima, hai,
Pe din gios pe dupa Rai.
La doftor si la potica, [bis]
Si mi-or zâs ca n-am nimica [bis]
[Refren]
Poticaru ase mi-o zâs [bis]
Leacuri la irima nu-s [bis]
[Refren]
Pai la irima este-un leac,
La irima este-un leac,
Cetera si omul drag, [bis].
[Refren]
Pai la irima este-un tâfru,
La irima este-un tâfru,
Cetera si omul mândru, [bis]
[Refren]
Da' mai pretine eu si tu,
Mai pretine eu si tu,
Si-o-ha n-om vide Raiu' [bis]
[Refren]
Si Raiule sanatos, [bis]
Noi om meri mai pa din gios [bis]
[Refren]
Si Raiule cu placere, [bis]
Noi mai pe din gios om mere [bis].

ARTĂ ŞI MESERIE

Muzeele lumii: o galerie de artă la purtător

Un format de artă pentru toată lumea: o apariţie săptămânală, la un preţ popular, intitulată „Art Gallery" şi cuprinzând „Viaţa şi operele marilor protagonişti ai artei". Rimând perfect şi cu sezonul estival al vacanţelor, pentru cei care caută şi altceva decât umbra deasă, şi aerul condiţionat al marilor restaurante şi hoteluri, de pe mapamond. O achiziţie cât se poate de fericită pentru iubitorii de artă. Între tabloidele de la chioşcuri şi revistele lustruite, color, cu nuduri vii, luate din toate poziţiile, „Art Gallery" este o mirare şi o raritate . Ea vine de la Atena, după cum marele „tunuri" de divertisment TV, de genul „Surprize, surprize", vin de la Madrid. O vorbă veche spune că trebuie să ne temem de greci şi atunci când ne fac daruri. Sau mai ales atunci. Aluzia vine de la Homer încoace, şi indică anume „Calul troian", introdus de isteţul Ulisse în cetatea asediată a Troiei, în războiul de zece ani, care nu se mai termina, sub forma unui dar otrăvit. Aheii reuşind să-i păcălească pe vitejii regelui Priam, după ce câţiva dintre ei sfârşiseră tragic, în luptele de sub zidurile cetăţii dardanilor: Hector, şi în final, însuşi Paris, de la care pornise ireconciliabilul conflict, prin „răpirea" frumoasei Elena, soţia lui Menelaus, regele Spartei, ce-i urmase la tron lui Tindareus, legendarul rege al Lacedaemonului, şi părinte al Elenei, „frumoasa frumoaselor". Merită să primim din Grecia eternă şi noi, până azi, numai lucruri frumoase. Sau e menit a fi aşa după ce pe cultura Greciei antice s-a iniţiat marea cultură europeană, din care ne tot străduim a face parte noi înşine. Proiectul „Art Gallery" aparţine deci, standard, editurii greceşti De Agostini Hellas SRL, fiind preluat într-o *adaptare specială pentru limba română* de sibilinica firmă: Totem. Pentru că am interceptat fenomenul abia după a treia apariţie, am apelat la *info@deagostini.ro* reuşind ca, prin amabilitatea distribuitorilor, să ne punem la punct colecţia. Drept care le mulţumim şi pe această cale. Merită. Cu atât mai mult cu cât seria debutase în forţă, cu trei nume de giganţi ai artelor vizuale dintotdeauna: Van Gogh, Da Vinci, Renoir.

Van Gogh fiind, fără nici o discuţie, pictorul preferat al poeţilor moderni de la expresionism încoace. Tulburătorul Vincent, geniul tragic, sufletul zbuciumat, tânjind

după iubire şi prietenie până la sacrificiul de sine. Durerile, pasiunile sale au fost concentrate într-o operă relativ vastă, realizată în numai câțiva ani. Capodopera sa „Floarea soarelui" , creată într-un timp record, în august şi septembrie 1888, în ideea de a-şi decora studioul din Casa galbenă din Arles, mai exact camera de musafiri pregătită în aşteptarea prietenului său Paul Gauguin, care nu a ajuns în timp optim în colonia artiştilor de la Arles, visată de zbuciumatul Vincent.

Sumarul fiecărui număr al revistei „Art Gallery" înfățişând viața şi opera unui protagonist al artei, din toate timpurile, cuprinde câte o: *Introducere; Viața artistului; Galeria de creații; Stilul şi tehnicile; Capodopera; Lucrări importante; Muzee şi galerii.* Scrise cu maximum de profesionalism toate rubricile de mai sus reuşesc să ne familiarizeze cu marii pictori din toate timpurile. O călăuză fidelă prin labirintul unei colecții fantastice, de tablouri „reasamblate", într-o serie de mini-retrospective mirabile. Art Gallery, singură, se recomandă a fi, „o revistă săptămânală care vă oferă şansa de a descoperi stilul, tehnicile şi capodoperele pictorilor de geniu ai lumii. Colecția parcurge şapte secole de artă, de la Renoir la Leonardo da Vinci, de la Titian la Picasso, de la Van Gogh la Rubens. Fiecare număr prezintă viața unui pictor, dar şi factorii care au influențat-o, ca de pildă prietenii şi familia. Sunt descrise stilul şi tehnicile proprii artistului şi puteți afla unde se găsesc capodoperele sale pe mapamond."

„Art Gallery vă poartă prin capitalele artistice ale lumii, de la Florența renascentistă la Roma papală, de la Nurembergul lui Durer la Parisul impresioniştilor. Călcând pe urmele marilor artişti, aflăm cât de dificil a fost drumul spre succes. Vom afla de ce unii preferau să picteze fresce de biserici, iar alții decorau palate sau îşi urmau propriul drum cu orice preț." „Această colecție valoroasă ne poartă prin renaştere, baroc, rococo, romantism şi naturalism, spre arta modernă impresionistă şi postimpresionistă. Descoperim istoria picturii prin trecerea în revistă a curentelor, temelor şi personalităților artistice. Colecția Art Gallery dezvăluie noi aspecte din viața şi opera pictorilor într-un stil proaspăt şi accesibil, punând în evidență fundalul cultural şi politic."

Copiile color de cea mai bună calitate fac parte din tot atâtea albume de artă sui-generis. Din fiecare artist e detaşată, într-o planşă aparte, *capodopera,* care prin înrămare poate da o idee cât mai aproape de original, despre lucrarea în sine. Am înrămat „Floarea soarelui" de Vincent van Gogh, şi am expus-o în camera noastră de oaspeți, de la Bucureşti, între alte câteva lucrări originale, ale unor artişti români, de data aceasta, care de-a lungul vieții ne-au onorat cu lucrările lor. Musafirii se opresc în fața „Florii soarelui" devenită tablou cu mirare. „Ce-i asta? O achiziție nouă? De cine? E un pictor de-al nostru? Cât de vie! Ai pus-o sub sticlă să nu se deterioreze materialul din ea..." ş.a. Când le spui că „micul tablou" în original / 93x73 cm/ aflat la Galeria Națională din Londra, ar primi într-o licitație un preț din care noi şi toți cunoscuții noştri am deveni bogătaşi peste noapte, naivilor vizitatori de ocazie nu le vine să creadă. „Un lucru atât de simplu!" Dar marca artei eterne şi nemuritoare este chiar simplitatea. Şi clipa magică pe care artistul a „suspendat-o" acolo pentru vecie. Palpitul inimii sale şi expansiunea ei din acea clipă. Despovărarea, într-un simplu tablou, sau poem, sau cântec, de calvarul genialității, dar şi de exuberanța ei.

. *Bref:* Ar fi minunat, pe urmele unei atare inițiative, să-i punem şi noi în circulație, într-un format național, *Art Gallery*, pe toți maeştrii picturii din țara noastră, de la origini şi până în prezent. Acest gând ne-a însoțit şi ne însoțeşte tot timpul, punând cap la cap, şi înălțând teancul mirabilei reviste de artă, primită, în dar, iată, prin grecii de la

Atena, la preţuri aproape simbolice. De unde se vede că grecii, mai ales cei din zilele noastre, fac şi daruri neotrăvite.

Apropos!

Ştiaţi că cel mai portretizat scriitor de pe planetă, după ultima omologare a Guiness Book: 250 de portrete, într-o expoziţie de desen şi pictură, anume deschisă vara aceasta la Madrid, iunie-iulie…pentru a „ilustra" fenomenul…este un „graeculus" român, dramaturgul I.L. Caragiale, care se bate şi-n felul acesta pe spate cu Eternitatea?!!

Căci acolo unde Dumnezeu dă, dă!.

Sculptori români din exil:
George Apostu; Paul Neagu; Victor Roman

George Apostu (n. Stănişeşti, Bacău,1934 – m. Paris,1986) a absolvit Institutul de arte plastice N. Grigorescu din Bucureşti (1959) la clasa profesorilor Ion Lucian Murnu şi Constantin Baraschi, anunţând de timpuriu vocaţia sa internaţională. În 1965 participă la Bienala Tineretului de la Paris, fiind tot aici prezent la Salonul tinerilor sculptori (1967, 1971). Prezent la Bienala de sculptură în aer liber, Middelheim-Anvers, 1967; Bienala de la San Paulo, 1969; Bienala de la Veneţia, 1970, 1976. Realizează sculpturi de *plain air* la Grenoble,1967; Măgura, 1970; Costineşti, 1972; Voroneţ, 1972; Balta Albă-Bucureşti, 1972; la simposionale din Ungaria, 1973; Austria, 1975; Japonia, 1978. Premiul Ion Andreescu al Academiei Române,1966; Marele Premiu al Uniunii Artiştilor Plastici din România, 1970. Arhaităţile lui Apostu vin din filonul brâncuşian cu o nouă hotărâre şi forţă de a reda sculpturii verticalitatea şi integritatea volumelor originare regăsite şi preluate din stâlpii de pe mormintele ţărăneşti. Meşter cioplitor în piatră şi în lemn, Apostu va da greutate materialelor rupte din sufletul naturii şi abia sugerând prin nota de inefabil intervenţia daltei sau concepţia integratoare a noilor forme. Cu sculptura lui nouă şi în acelaşi timp străveche el pare a fi fost dinainte de timp, un ante-deluvian îmblânzind materia abia cu o adiere; ciclul *Tată şi fiu* reînvie mituri primordiale şi rituri păgâne. S-a vorbit despre sugestia „Copacului vieţii", „starea de comunicare dintre elementul uman şi cel vegetal făcând posibilă reactualizarea mitului regenerării cosmice" (Const. Prut) „Alte cicluri – „Laponele", „Fluturi" – dezvoltă sugestii formale ale artefactului ţărănesc, ale căror morfologii preiau în mod firesc datele naturii vii, logica creşterii spirituale a formei, simetriile zoomorfe şi antropomorfe" (Ibidem) La Paris, ultima fază a creaţiei sale, relaţia cu materia densă a lemnului şi a pietrei va transfigura un sentiment etern uman, „în atingerea cu planul divinităţii (ciclul *Iisus răstignit")* Păgânismul iniţial se transformă; Apostu cel „contemporan cu dinozaurii", „parte din evoluţia materiei" , sau chiar „de o vârstă cu materia însăşi" (Pavel Şuşară) îl precede pe Brâncuşi, parcă, prin „vechimea" sa: „Paciurea îi este nepot, Anghel strănepot, iar Brâncuşi duce, în special prin *Pasărea în văzduh* , până la ultimele consecinţe, marele gest fecundator".

Şi totuşi, umanizarea, marea umanizare se presimte din ultimile lucrări... "În artă nu este vorba de adâncire cât de presimţire"…(P.Ş.)

Paul Neagu (n. Bucureşti, 1938 – m. 2004, London/UK) a studiat de asemenea la Institutul N. Grigorescu din Bucureşti (1959-1065). După stabilirea la Londra, Marea Britanie, participă la expoziţiile Richard Demarco Galery, Edinburgh, 1969, 1976; Biennale de Jeunes , Parise, 1971; „Generative Art", Londra, 1972,1976; John Moore's Biennale, Liverpool, 1969-1976; „Serpentine Sculptiure", Londra, 1973,1976; „Earth Images", Edinburgh, 1973 (itinerată în Italia); The Condition of Sculpture", Londra, 1975; „Silver Jubilee 1985 etc.

Artist plastic, pictor, desenator, grafician, sculptor, poet, profesor de artă român-emglez, natură proteică amintind de miturile Renaşterii, care întruchipaseră în câte o singulară şi unică personalitate tot ce se putea releva şi transmite, dintr-un transcendent secret, şi totuşi la îndemâna inteligenţei suverane a Omului cu „O" Mare. Paul Neagu – cel mai cunoscut „universal român" de la Brâncuşi încoace. A expus şi a „performat" într-o varietate de modalităţi şi materiale, de la desenul de mici dimensiuni până la sculpturile monumentale din oţel inoxidabil. Seriile: *Hyphen (cratima); Starheals (cap de stea); Cells (celule); Impulses and Vectors (impulsuri şi vectori); iar pentru Grupul de artă generativă: Generativ Arts Grouop – tinzând către o „artă totală" sinteză a cunoaşterii cu implicaţii în filozofie, fizică cuantică, lingvistică, arhitectură, poezie.* Lucrări de Paul Neagu se află îm mari colecţii şi galerii naţionale şi universale*: British Museum, Galeria Tute, „V&A", Galeria de Artă Naţională şi de Artă Modernă a Scoţiei şi Muzeul de Artă Contemporană din Bucureşti.* Opere monumentale: *Crucea secolului,* Pţa Charles de Gaulles Bucureşti şi *Crucificarea* – monumentul martirilor Revoluţiei 1989, amplasat în centru Timişoarei, în faţa Catedralei Ortodoxe.

„El va relua modelul uman, citit ca o arhitectură complexă, a cărui structură celulară comunică cu legităţile cele mai profunde ce guvernează materia cosmică" (Const. Prut). „Pentru că Paul Neagu reprezintă acea categorie de artişti sau, mai curând, acel caz de artist, pentru care fragmentarea şi ofensiva pe orizontală nu sunt decât o materie primă, piese constitutive într-un enorm proces de sintetizare" (Pavel Şuşară).

Victor Roman (n. Mărtiniş,1937 – m. Paris, 1995) a absolvit şi el Institutul de Arte Plastice N. Grigorescu din Bucreşti, 1960, cu numai un an în urma lui George Apostu, dar la clasa aceloraşi Ion Lucian Murnu şi Constantin Baraschi. Numaidecât primeşte o bursă la Royal College of Arts din Londra (1967-1968), după ce participase la Bienala tinerilor artişti, Paris, 1961; Bienala din Meddelheim- Anvers, 1960; „Intergraphik", Bochum, 1968; Trienala de la Milano, 1968; Ecole de Jeune sculpture" Paris, 1968,, 1969, 1970, 1972, 1072; Salon „Comparaison", Paris, 1970,1971; „Grands et Jeunes d'Aujourd'hui, 1971, 1972, 1973; „Realites Nouvelles", Paris, 1972, 1973.

Din 1968 se află deja stabilit în Franţa şi asimilat sculpurii franceze contemporane între fruntaşi: „Sculptura lui Victor Roman este o mărturie, sub formă metaforică, a obiectelor şi gesturilor unei civilizaţii azi dispărute, în care l-a cufundat copilăria lui în Transilvania şi căreia i-a perenizat astfel amintirea şi armoniile în decursul celor douăzeci şi şapte de ani petrecuţi în atelierul din Noget sur Marne şi în cel din Saron sur Aube, Victor Roman a devenit unul din sculptorii importanţi ai generaţiei sale" (Marc Gaillard). Şi ai lumii, am putea adăuga; monumentele sale realizate în aer liber la Bucureşti, în România, şi după stabilirea în Franţa, la Port-Barcares, Bobigni, Liguiel Mantes-le- Jolie, Villiers-le- Bel, Rilieux-le-Pape, Aunay-sur-Oden, , Creteil, Ville

Nouvelles de Saint Quientin-les- Ivelines, Vitry-sur- Seine, Nogent-le-retrou, Ville Nouvelle de Marne- Vallee, Marne-la- Vallee, Nancy etc, ni-l recomandă ca atare.

„De la structurile vegetale, animale sau industriale, „fiinţele" create par să păstreze doar tendinţa filotropă, dinamica secretă ce le asigură un pregnant statut vizual. Cu vremea, formele sculpturale se îndepărtează tot mai mult de zona concretului, atingând un înalt grad de abstractizare",. (Const. Prut).

Premiul pentru sculptură al Uniunii Artiştuilor Plastici din România, 1963; Laureat al concursului internaţional de l'UIT, Geneve, 1965; Premiul pentru sculptură al Salonului Val-de-Marne, 1971; Premiul concursului pentru realizarea unei opere de artă pentru Hotelul oraşului Bobigny, 1974; Cavaler al Artelor şi Literelor, 1994.

NOTA BENE: Ceea ce-i uneşte pe cei trei mari sculptori români ai „generaţiei şaizeciste", prezentaţi mai sus, este detenta lor universală iniţială, dar şi faptul de-a fi ales să plece din România la timpul potrivit, şi să se regăsească în Europa şi-n lume, în cele mai potrivite momente ale creaţiei lor. Drumul deschis, altcândva, de ilustrul lor înaintaş C. Brâncuşi, la Paris, fiind confirmat şi încununat de lauri, cu asupra de măsură, încât se poate vorbi, implicit, şi despre o „Şcoală universală de sculptură a Românilor" , cu adânci rădăcini în arhaităţile noastre, dar şi-n propensiunea sau disponibilitatea unui Dialog Orient- Occident/ Est-Vest, cum preconiza Mircea Eliade, în care liantul să fie Marea Cultură Română.

« Culorile avangardei » / un proiect în plină desfăşurare

Inaugurat la începutul verii, la Sibiu-Capitala Culturală Europeană, proiectul « Culorile avangardei » se află în plină desfăşurare, după popasul de două luni la Bucureşti, iulie-septembrie, în expoziţia de la Muzeul Naţional de Artă al României. Expoziţia, itinerantă acum, urmând după Bucureşti vernisajele de la Constanţa şi Timişoara, cuprinde 100 de lucrări aparţinând maeştrilor Avangardei din România, aşa cum s-a configurat ea în prima jumătate a secolului XX : 1910- 1950. Tablourile expuse aparţin maeştrilor români : Pallady, Ressu, Eder, Ziffer, Michăiescu, Maxy, Brauner, Iancu, Segal, Perahim, Ţuculescu. Ele provin din opt muzee de artă din ţară, în frunte cu Muzeul Naţional de Artă al României din Bucureşti şi Muzeul Naţional Brukenthal din Sibiu, şi continuând cu Muzeele de Artă din Constanţa, Craiova şi Braşov, cu Muzeul Ţării Crişurilor din Oradea, Muzeul Porţilor de Fier din Drobeta Turnu – Severin, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale din Tulcea. Coordonatorul principal al proiectului, criticul de artă Erwin Kessler îşi motivează proiectul « pe fond » având în vedere contextul istoric în care s-a creat şi dezvoltat avangarda artistică românească, despărţind, practic « două lumi », căci avangardiştii din artele plastice n-au încetat să producă opere în stilul lor caracteristic şi după revoluţia anti-burgheză şi proletară, care a aruncat România după război, cum se ştie, în zona de influenţă a Sovietelor**.**

Edwin Kesller: « Mai degrabă decât să se axeze pe o abstragere şi o extrapolare pedantă, puristă a operelor de artă din mediul lor istoric-din ansamblul divers şi bogat al artei din România în prima jumătate a sec. 20 – expoziţia de faţă survolează un fenomen cultural deosebit de dens şi complex, acela al coabitării, tensiunii, discordiei şi modelării

reciproce a modernismului, avangardismului şi tradiţionalismului în perioada interbelică. »

Interesant punct de vedere, căci din unghiul din care este lansat, perfect justificabil ; însă e clară o anume separare (noi nu i-am spune « discordie » şi nici cel puţin « tensiune ») între artişti ca Th. Pallady, Camil Ressu, chiar Ion Ţuculescu, de restul, cu nume şi semnături « internaţionale », unii participanţi direcţi la manifestele avangardiste de la Zurich şi Paris : Marcel Iancu - care împreună cu Tristan Tzara, puseseră bazele manifestărilor DADA de la cabaretul Voltaire sau Victor Brauner, semnând împreună cu poetul Ilarie Voronca, la Bucureşti încă, manifestul PICTOPOEZIA, în care « respingând mimesisul artei clasice, apelează la virtuţile constructive ale cuvântului eliberat de înţeles…literele şi fragmentele de cuvinte capătă aceeaşi materialitate şi aceeaşi putere de sugestie ca şi linia, unghiul sau arcul de cerc ». Victor Brauner se ştie că după 1934 a rămas la Paris, devenind unul din pilonii de bază ai suprarealismului din arta franceză şi europeană. Condusese iniţial, totuşi, revista « 75 HP » de la Bucureşti şi participase la toate expoziţiile organizate de « Contimporanul » în 1924, 29, 35. Aşa cum apare « proiectul Kesller » avangarda artistică românească este abia ilustrată de cele trei-patru nume autohtone, e drept că de mare greutate, Pallady, Ressu, Ţuculescu, inclusiv Michăiescu, fiind lipsită de alte nume interesante, unele fondatoare chiar ale mişcării moderniste de artă din România : Merica Râmniceanu (1891-1972), Michaela Eleutheriade (1900-1982), Lucia Demetriade Bălăcescu (1895-1979), Nina Arbore (1889-1942), Vasile Popescu(1891-1944), Margareta Sterian (1897-1992), Nadi Bulighin (1892-1930). Nici Milița Pătraşcu, Lazăr Zin, Irina Codreanu, care au făcut parte din « Grupul de Artă modernă » înfiinţat de Marcel Iancu în 1933, nu sunt pomenite, deşi participaseră şi la expoziţia de avangardă organizată cu ocazia vizitei la Bucureşti a futuristului Marinetti.

Spaţiul biografic, al numelor mai sus pomenite (nu întâmplător) fiind acelaşi, ca idee, cu a lui Arthur Segal (1875-1944), Max Herman Maxy (1895-1971), Marcel Iancu (1895-1984), Victor Brauner (1903-1966), Hans Mattis-Teutsch (1884-1960) – acesta din urmă beneficiind la Sibiu, concomitent cu « proiectul Kesller », de o expoziţie retrospectivă personală. Dar poate nu atât criteriile coordonatorului de proiect interesează, şi nu cuprinderea-n sine, fatalmente limitată, la numai « 100 de tablouri », cât disjuncţia ce apare între « ilustratorii » cu nume neaoşe, ai fenomenului, Pallady, Ressu, Ţuculescu, şi restul ; ei stau mai bine montaţi în tradiţia picturii româneşti clasice : Grigorescu, Andrescu, Luchian, « avangardismul » lor figurativ fiind sublim, însă… lipsind cu desăvârşire, chiar şi-n modernismele lui Ţuculescu, extrase din staze folclorice, ale covoarelor olteneşti şi din viziunea mai puţin epică, e drept, a basmelor noptatice, « de atmosferă » şi cu « nelinişti transcendente ». Faptul că-n expoziţie, printre cele « 100 de tablouri » în marea lor majoritate futuristă-contructivistă-suprarealiste, figurează, de-o pildă, şi lucrarea lui Camil Ressu : « Cosaşi, odihnindu-se », indică tezismul proiectului, pe ideea « coabitării, tensiunii, discordiei şi modelării reciproce a modernismului, avangardismului şi tradiţionalismului în perioada interbelică »…

« Culorile avangardei » funcţionează însă perfect, ca proiect cultural « europeist », antrenând, pe lângă activităţile expoziţionale şi unele publicistice şi exegetice. Existenţa unui album-catalog, cu lucrări din expoziţie, dar şi extrase critice despre componenţii « grupului », fiind o piesă care să-l… *eternizeze*. Titlul său exprimă clar şi succint subiectul : « Reflexe moderne. Arta în România 1910-1940 »…deşi, repetăm,

reducționist încă, redus la scară… S-a desfăşurat şi un simposion la Sibiu cu tema : « Fuziunea text-imagine în avangardă » şi participare internațională. Iar expoziția *« Hans Mattis -Teutsch, pictoreuropaens* » fiind de departe un succes în sine. Succesul « celor de la urmă care vor fi totdeauna întâii »….

Galeria medievală de "plain air. Pictura murală exterioară a bisericilor de la Mănăstirile din Nordul Moildovei

Tragica veste a diluviului de la Arbore, din județul Suceava, din seara zilei de 3 iulie a.c. , a readus în prim-plan pe ecrane şi splendida biserică pictată / ctitorie a hatmanului Luca Arbore de la anul 1503. Fostul portar al Sucevei Luca Arbore, pe timpul gloriosului Domn al Moldovei Ştefan cel Mare şi Sfânt, asasinat, cum spune cronicarul, la bătrânețe, pentru "hiclenie", de mai puțin demnul urmaş Ştefăniță Vodă, în curțile de la Hârlău, primise sfat la tinerețe chiar de la unchiul său Ştefan cel Mare, de-a cumpăra moşia Solca scoasă atunci la vânzare, şi-a întemeia pe ea satul ce-i poartă şi azi numele. Biserica de la Arbore, Hatmanul Luca a ctitorit-o la anul 1503, fiind începută în primele zile ale lunii aprilie şi sfințită la 29 august acelaşi an – de unde şi hramul Sfântului Ioan Botezătorul ce-l poartă. Construcție mândră de plan longitudinal, de o eleganță simplă dar statuară, marcând un stil cu pereți drepți pe suprafețe netede întinse, a unui timp de renaştere – orice s-ar zice, nu numai la Moldova, dar şi în tot Răsăritul creştin post-bizantin, ceea ce va numi mult mai târziu N. Iorga , cu bine cunoscuta sintagmă, "Bizanț după Bizanț". Este clar, deci, că la curtea marelui Domn de la Suceava, supranumit de Papa şi de alți Mari ai Europei contemporane Lui, "atlet al lui Hristos", domnea nu numai duhul războinic al marelui apărător al creştinătății răsăritene, dar şi un rafinat simț estetic, o emulație chiar , din care răsări salba de nestemate a lăcaşurilor de cult ortodoxe, începând din sec.XV: Probota Veche din 1456; Putna, 1469; Sf. Nicolae din Rădăuți 1481-86; Sf.Ioan din Vaslui /cca 1490. Moldovița Veche, Neamț, Sf.Gheorghe Suceava, Probota aduc noi elemente de arhitectură, mai întâi pridvorul închis; Băileşti, Porhăuți, Humor, Baia, Moldovița , cu pridvorul deschis, şi apariția între naos şi pronaos a unor gropnițe secondate deasupra şi cu câte o mică sacristie – toate din perioada 1497-1532. Pictura exterioară de tip frescă datează în bisericile de la Mănăstirile din Nordul Moldovei din sec.XVI, mai précis de la 1530, fiind legate de domnia lui Peru Rareş (1527-1538; 1541-1546). Chiar pictura bisericii Arbore este postumă vrednicului şi nefericitului, totuşi, Portar al Sucevei, Luca Arbore, fiind comandată la 1541 de sora acestuia, Ana.

Chemat de boieri la domnie de la negoțul lui cu peşte, după ce fiii de drept ai marelui Ştefan se lichidaseră înde ei, Petru Rareş se dovedi nu numai bun luptător strateg şi diplomat dar şi un curtean cu alese apucături şi calități de prinț renascentist. Ctitor al Mănăstirii Probota, asociat la ctitoria Mănăstirii Humor, ctitor al Moldoviței, Baia, Sf. Dumitru Suceava şi donator al picturii exterioare de la Sf. Gheorghe Suceava, Pătrăuți şi Humor, donator al picturilor interioare la Dobrovăț, Hârlău, Roman, Botoşani, şi stimulat de Doamna Sa Elena şi a celor din Tg. Frumos şi Vaslui, - Petru Rareş pare a fi la Moldova ceea ce va fi ceva mai târziu în Țara Românească domnitorul martir Constantin Brâncoveanu. S-a şi spus, de altfel, că-n epoca medievală, Moldova ştefaniană, şi post-ştefaniană prin fiul său natural Petru al Răreşoaiei, a fost este şi va rămâne ca intensitate şi prezență de cult un "al doilea Athos".

Dacă la Arbore, de la care am început însemnările noastre, sora lui Luca, Ana, adusese să-i picteze biserica un pictor mirean, Dragoş Coman din Iaşi, ceea ce se şi vede prin "încălzirea intimă" a subiectelor aproape de laicizate, şi printr-un plus de comunicare "modernă" a coloritului viu şi participativ la "dialogul" cu ochiul privitorului, - restul picturii murale, mai ales a celei exterioare din salba de mănăstiri "rareşiste", s-a bucurat de consiliul unor artişti şi teologi - deopotrivă demnitari şi diplomați ai vremii: mitropolitul Grigore Roşca, înscris la Voroneț ca ctitor de idée încă din vremea mare luiŞtefan, văr al lui Petru Rareş, el însuşi mare cotribuabil, în edificarea marilor lăcaşe următoare; şi nu mai puțin importantul episcop Macarie de la Roman, un mare teolog – inițiator al programelor iconografice de la Dobrovăț, Râşca, Hârlău, Neamț, Bistrița. Estetismul rafinatei societăți de la Curtea Moldovei, dar şi nevoia apărării ortodoxiei, în fața noilor pericole, ale răspândirii Reformei apusene, în timp ce nu putea fi slăbită atenția nici asupra expanmsiunii otomane; astfel apare ca fiind intrinsecă ideea Bisericii Triumfătoare prin spiritul ei transcendent, conjugând forța Bisericii Luptătoare terestre. "Precum în cer aşa şi pre pământ" - versetul Rugăciunii Domneşti dictată credincioşilor de Mântuitorul însuşi se poate citi în frescele de pictură murală " de plain air" din Nordul Moldovei, cu grave învățături nuanțate moral dintr-o perenă didactică sui-generis până azi. Pictorii lucrători inițiați aulic de Grigorie Roşca şi Macarie cunoşteau temeinic atât Vechiul cât şi Noul Testament iar acest lucru se vede din abordarea temelor principale: Geneza/Creația, Amăgirea din Rai, Contractul lui Adam , Vămile Cereşti, Rugăciunea tuturor sfinților, "Marea Rugăciune" Imnul acatist, Rugăciunea lui Moise (şi simbolul Fecioarei: *du Buisson ardent*), Arborele lui Iesei, Reiterarea principalelor evenimente din Viața Domnului; Bunavestire, Naşterea, Răstignirea, până la apoteotica Judecată de Apoi – temă escatologică …într-o logică profound moralizatoare – date fiind vremea vieții şi timpul omului pe pământ, dintodeauna periclitate de "gândul alăturat" şi de "întrecerea gândului dumnezeiesc" încă!

"Amăgfirea din Rai" aşa zisul "Contract al lui Adam", un fel de pact faustic cu Diavolul, în care Adam ştie ce face atunci când recunoaşte şi semnează blestemul urmaşilor săi, - apare în 12 scene pictate la Moldovița pe stâlpii pridvorului de Vest; la Arbore în 7 scene, la fel pe Vest; La Voroneț pe latura Nordică într-un ciclu de 14 scene; la Sucevița, pe Nord, de asemeni, în 18 scene. "Vămile cereşti", temă originală, ca şi precedenta "Cădere a lui Adam", căci derivând din legende locale devenite în timp credințe populare, poate fi vizionată în ansambluri întregi la Probota, Humor, Moldovița, Arbore, Voroneț – plasate deobicei cât mai aproape de frescele " Judecății de Apoi" . "Rugăciunea tuturor sfinților" sau "Marea Rugăciun" este chiar apoteoza Bisericii

Triumfătoare într-un alai de procesiuni din care fac parte heruvimii, serafimii, profeții, sfinții părinți, martirii şi sihaştrii – după înțelesul "cuvântului întrupat şi revelat". Unele fresce ca "Imnul Acatist" şi "Asaltul Constantinopoului" au alonjă istorică şi precizări exprese în datări precise: anul 624 la asediul Constantinopolelui de către perşi, dar cu trimitere expresă şi la 1453 – oricât erau acum turcii "în coasta noastră" cu sabia orşicând îndreptată pe creştetul Creştinătății.

În fine, "Arborele lui Iesei" cu scene din Viața Mântuitorului aduce pe lângă elemente veterotestamentare şi "noutăți absolute": Înțelepții Antici, în număr variabil: 10, 12, 14, care apar la Suceava, Moldovița, Baia, Voroneț şi Sucevița, ilustrând "cheia credinței" gândirii antice dinainte de Hristos, cum a fost ea ilustrată de scolastica medevală.

Şi ajungem, în fine, la marea temă a Judecății de Apoi – la Probota, Humor, Moldovița şi Pătrăuți cu interpretări şi intercalări din izvoare diferite – subiect "călătorit" de mai mult civilizatii şi Popoare (Latini, Evrei, Turci, Tătari, Armeni). Apoteotic este tabloul Judecății de Apoi la Voroneț cuprinzând întregul panou al fațadei exterioare de Vest a Bisericii: luminat de Ochiul a toate văzător al lui Dumnezeu Tatăl cu o lumină de raze de foc ce tranasced absolutul - într-o compoziție copleşitoare ce cuprinde Zidul de aur al Raiului, Grădina lui Abraham – la stânga fluvial păcătoşilor din care nu lipsesc rămăşițele trupelor cotropitoare – apoi învierea morților, goarnele Apocalipsei, îngerii strălucitori vestind "un cer nou şi un pământ nou" - biruința luminii asupra întunericului şi a binelui asupra răului.

S-a spus despre Voroneț că este o "Capela sixtină a Estului" şi lucrul acesta ne onorează. Dar "recitind" fresca de pe zidul vestic de la Voroneț am avut şi reveleația unei replici mai subtile încă a "Divinei comedii" dantești "interferând" marile cicluri: Infernul cu Paradisul şi Purgatoriul cu Luminile Aspocalipsei, iar nu cu Spaima ei. Cine va fi lucrat aceste minuni fără semnătură şi fără urmă de orice altă consemnare anume au avut credința lipsită deorgoliu a oricărui artist devenit cu timpul folclor şi deci anonim. Rămâne un mister amestecurile de culori : vestitul şi nemuritorul "albastru de Vorobeț" şi nu numai; şi rezistența lor în timp peste inteperii şi alte jafuri. Să fie semnătura "olografă" a lui Dumnezeu însuşi - pe care muritorul n-o poate vedea, aşa după cum s-a spus din totdeauna că chipul Domnului nu poate fi privit de ochiul nostru muritor?! Este oricum un testament din care "transcendent care coboară" – ar zice Blaga, până la statura şi pe înțelesul omului. Din cronici se poate citi că-n timpul lucrărilor la fresce înaintau spre mănăstiri şi meşteri caravane întregi de care pline cu butoaie ochi din cele mai alese țu**ici şi răchii. Nu că ar fi băut într-atât sfinții lucrători; însă se pare că zidul înainte** de a fi pictat era spălat cu cele mai tari alcooluri: apoi se aplicau culorile obținute la fel din rețete tot pe bază de "tării": ale gândului puternic şi a naturii binecuvântate a locului.

La final să ne închinăm pentru Arbore - şi ca mânia să nu se mai abată în nici un alt loc de pe aceşti versanți ai raiului nostru carpatin şi autohton (totuşi)!

Maeştrii fotografi în timpul şi-n arta lor

Foto-grafia, desenul luminii, ne-a fost relevată de însuşi Mântuitorul Hristos, prin giulgiul ce i-a înfăşurat trupul la coborârea de pe cruce şi îngroparea Sa de trei zile.

Intensitatea luminii ce iradia din sfântul trup şi obnubilarea ei de giulgiul înfăşurat de câteva ori impunea un strat de protecţie mat, care făcu să se imprime pe pânză conturul de lumină al chipului sfânt, desenul luminii, prima fotografie din istorie, cunoscută până la noi sub denumirea „Giulgiului din Torino" – pânza salvată şi păstrată după lungi avataruri, în catedrala catolică a vestitului oraş din nordul Italiei. O copie a sfântului giulgiu se află la Bucureşti, în aşa zisa Biserică Italiană, catedrala romano- catolică în miniatură, din Bulevardul Magheru. Ea poate fi văzută zilnic în afara orelor liturgice. În legendă chipul Mântuitorului a mai fost imprimat şi pe marama sfintei Veronica, o basma care i-ar fi şters chipul de sudoare chipul chinuit al lui Hristos de pe Drumul Crucii. Arta fotografică în invenţia ei ştiinţifică apăru în schimb abia pe la mijlocul secolului al XVIII-lea în Franţa şi evoluţia ei dură aproape un veac şi jumătate (1765-1851) pe tot parcursul vieţilor primilor ei inventatori, J.N.Niepce şi Jaques-Mande Daquerre, ce inventară dagherotipia, reproducerea pe metal a fotografiilor. Gaspar Felix Tornachou, cunoscut pe numele său de fotograf ca Nadar va realiza la 1873 primele plăci cu gelatino-bromură care vor lansa fabricaţia de serie a fotografiei. Nadar va fotografia de altfel toate personalităţile vremii, ba chiar şi Parisul din balon, de la diferite înălţimi. În ţara noastră fotografia va fi contemporană cu primii ei inventatori francezi, încă o dovadă că am fost din totdeauna europeni, dar mai ales ca stat, România era sora mai mică a Franţei, în acel veac XIX denumit şi „secolul naţiunilor" ce va fi împlinit prin crearea statelor naţionale de la începutul sec. XX (România prin Marea unire de la 1918 şi câştigarea Primului Război Mondial alături de Aliaţi). De inventarea fotografiei s-a auzit prima oară la Iaşi prin „albina românească" la 1839 dar practicare ei într-un atelier avu loc în 1842 la Bucureşti prin gagherotipul cumpărat de Colegiul Sf. Sava (1820) la îndemnul lui Petrache Poenaru, directorul Eforiei Şcoalelor, totodată inventatorul stiloului. Primul fotograf român, în accepţia mai apropiată ce cea de astăzi, a fost pictorul Carol Popp de Szathmari, primul fotograf-reporter de război din lume distins cu medalii de aur şi diplome de onoare de către suveranii Europei şi premiat la expoziţiile internaţionale ale timpului. Datorăm documentaţia de faţă excelentei ediţii de colecţie a Jurnalului Naţional din 4 decembrie 2006. Seria maeştrilor fotografi şi a fotografiei de artă fiind deschisă în România de „marele Iosif Berman" „era un aventurier, îl evocă una din fiicele sale. Nu8 i-au stat picioarele. Fotografia orice. Nu îi plăcea fotografia de studio. Făcea reportaje pe unde alţii nici nu se gândise să calce. Nu se temea de nimic. Nici de boală. Nici de moarte. Fotografia a fost viaţa sa. Cel mai mare fotograf al românilor." Şi cum să se teamă de moarte unul care prin arta sa „imortalizează". „Aurel ***Mihailopol, fotograful desculţ, după cum îl prezintă Loreta Popa în Jurnalul Naţional,*** pe mărturisirile fostului său coleg de gazetărie de la revista Flacăra, scriitorul şi criticul de artă Tudor Octavian, pentru că avea tupeul şi îndrăzneala să poarte sandale într-o vreme în care bărbaţilor li se recomandau costumul şi pantofii lustruiţi perfect, avea inedita ocupaţie de a strânge imagini uşor fantastice mânat de dispoziţia sa şi de caracter. Nu este la îndemâna oricui să reuşească imposibilul. Mihailopol a reuşit inclusiv să fotografieze mişcarea norilor de pe cer. A trăit puţin (1928-1980) dar a dus arta fotografiei departe, într-un fel de realism magic avant la lettre. „ nu umbla altfel decât cu aparatul agăţat de gât, în poziţie de tragere. Cu o zi înainte de a muri, Mihailopol avea cancer la plămâni avansat (el fuma foarte mult) stătea în pat…Aşa l-au găsit colegii mei, galben, deoarece chimicalele îl făceau să nu mai aibă culoarea naturală, ştergându-şi lentila de la aparat. Ca artist observa polii unei situaţii, extremele. Locul unde cele două

extreme făceau scurtcircuit şi năşteau ideea. Era mai degrabă un liric, de altfel nici nu puteai să fii un sarcastic la acea vreme…exista o anume circulaţie a fotografiei aşa-zis artistice, lirice, cu câteva saloane internaţionale, a fost şi la Bucureşti, unde un tip de libertate era îngăduit. Omul acesta, într-o lume a totalitarismului, avea premii internaţionale şi toate gradele profesionale…/ Tudor Octavian). Jean Drăgoesco a fost „fotograful naturii" oferind materiale documentare pentru multe domenii l ştiinţifice. „ a descoperit o specie neclasificată de antilope, Neotragus bates! Şi este autor a peste 30 de lucrări privind fauna africană şi a 20 de articole, comunicări şi lucrări despre tehnica fotografică şi cinematografică. El a fost primul care a folosit flash-ul electronic în fotografie animalieră şi tot el a impus utilizarea peliculei de 16 mmm în microcinematografie."(Anca Scarlat) Mandi, Matei Agapi, Nestor Heck la Iaşi, Dan Mititelu, „fotografii de război" Deminski, Stoica, Marinescu , de după sau şi contemporani cu marea excepţie, Szathmary, despre care am şi vorbit, acesta din urmă fiind „regizorul întronării primilor suverani ai României, Carol I şi Regina Elisabeta. Alexandru Antoniu a fost denumit „fotograful micului Paris" deşi talentul nu-l scotea din casă, dar era ambiţios şi harnic. Frantz Mandi a fost încă numit „fotograful Curţii Regale". Multe din aplicaţiile medicinei legale au fost însoţite de fotografiile doctorilor Mina şi Nicolae Minovici. „Fotografia de presă înseamnă viaţa mea, tot ce mi s-a întâmplat până acum este legat şi destrămat de fotografie, s-a nimerit să devină dintr-o pasiune o meserie şi dintr-o meserie a devenit o viaţă". Radu Sigheti fotografiază pentru Reuters România din 1989. În 1991 el a obţinut premiul pentru fotografia anului în SUA. Prezent la Campionatul Mondial de Fotbal din Franţa, din octombrie 2003 va coordona serviciul foto Reuters în Africa. Destine şi pasiuni. Fotografi Români răspândiţi peste tot în lume. Paul Agarici, fraţii Tânjală, „turistul Daniel Bădescu", Lufner, Comănescu, Săvulescu. Despre Mihasilopol am vorbit. Ultimii dar nu cei din urmă…fotografii scriitorilor: Vasile Blendea şui Ion Cucu. „Unii morţi alţii plugari" cum ar spune poetul Ion Barbu. Despre ei şi despre prezenţa lor am mai scris în aceste pagini. Ne-au fost ne sunt prieteni. „jumătate de veac de fotografie de presă a însemnat Armand Rosenthal…preferatul unor artişti precum Constantin Piliuţă sau Sergiu Celibidache. Apoi „Dinu Lazăr…povestitorul." Eugen Ciocan „maître photographe" care a cutezat să fotografieze demolarea Mănăstirii Văcăreşti…azi stilizează fotografii de epocă ajutat şi de soţia sa, cunoscuta scenografă Irina Solomon. „Acum mă priveşti dintr-o poză cu zimţi/ Atunci aveai nervi dar şi buze fierbinţi…"Renate Mereuţă fotograf-laborant la singurul studio fotografic din Timişoara, care nu şi-a schimbat niciodată destinaţia, de aproape 80 de ani". „Emeric Robistek este decanul de vârstă al fotografilor bănăţeni. La 16 ani era ucenic la Raittter Bela. La 85 de ani continuă să surprindă realitatea cu vechiul său aparat Minolta." „În anii 60 s-a înfiinţat Cooperativa Arta, moment în care afacerile fotografice au trecut direct sub controlul statului român." „Fotografia comunistă…printre imagini rătăcite Ceauşescu, Maurer etc., „Acum, în locul Cooperativei Arta funcţionează din nou un studio foto al unui lanţ privat în domeniu." Fotografi din Braşov şi Sibiu: braşovenii Gheorghe Corcodel, Emil Zavazal, Puiu Asmarandei, Liviu Butnaru, Mihai Moiceanu, Ioan Naghiu, Radu Pescaru, Aristotel Căncescu; sau sibienii ce „Au ajuns să imortalizeze un oraş devenit celebru": Dan stănescu, Horst Buchflener, Adrian Velicescu, Otto Schemmel, Roland Zinck, Peter Ehrilich, Peter Roth, Gabruiel Holam, Adrian Gugiu, Mircea Halcea, Jurgen Pătraşcu, MirceaAgrabian, Michael Kapp, Karl Klerin, Mircea Pleteriu, Maria-Dora Popescu, Alexandru Ghiţiu, Radu Stănescu, Mircea

Colceriu, Gheorghe Tulban, Vasile Cârdei, şi, firește, Fred Nuss, cu o statură aparte şi la propriu şi la figurat. Imortalizatorii… Toate numele din această evocare şi documentar al Jurnalului Național (în primul rând) au fixat pe fotografie istoria românească de la prima Unire a Principatelor până azi, la reintrarea ei fastuoasă în Uniunea Europeană şi când, la Sibiu, va funcționa timp de un an prima Capitală Culturală Europeană în România liberă de comunism şi de orice urmă sau intenție (sperăm) de totalitarism…Tempora mutantur, est nos mutamur cum illis! (lat. „Se schimbă vremurile, şi noi odată cu ele!" În urma noastră lăsăm imagini reale, elaborate sau instantanee, în albume de fotografii nemuritoare…risipite prin cărți şi ziare, redescoperite de fii şi nepoți, de cercetătorii istoriei vii şi frenetice, care pe toți ne-a cuprins, ne cuprinde încă…

Statui şi monumente istorice

Istoria ne caută deobicei acasă. Primele semne istorice sunt numele noastre, numele locului sub stele unde am luat ființă, numele țării ş.m.d. Cei care vor să răstoarne mitul, datina, eresul chiar, se înşală amarnic. Cei care „demitizează" înaintaşii, eroii, domnii, voievozii, amintirea trecutului glorios, viu totdeauna în sufletul colectiv al unui popor, comit cu voie sau fără voie un sacrilegiu şi mai devreme sau mai târziu vor plăti. Vechiul Testament, care înainte de-a fi o carte revelată, pe înțelesul tuturor este o carte de istorie, a formării poporului evreu, a ridicărilor şi căderilor lui succesive, aplică drastice pedepse blasfemiatorilor, celor ce se abat de la *lege*. De unde şi „porecla" lui Iahve, un „deus otiosus": dumnezeu răzbunător. Dar istoria este împletită cu mitul, cu faptul divin. Dumnezeu, cum se ştie, nu dă duhul cu măsură. Mai ales celor bine aleşi de el. Nici regele David şi nici domnul Ştefan cel Mare şi sfânt al Moldovei nu au primit duhul cu măsură. Şi greşalele lor s-au iertat în compensație cu râvna lor de a servi lumea lui Dumnezeu şi pe Dumnezeu însuşi, mai întâi prin evlavia lor..

După bătălia de la Şcheia, 1486, când pretendentul adus de turci să-l înlocuiască, Petru Hronot, în prima parte a luptei îl înfrânge, iar domnul Ştefan zace jumătate de zi, neştiut, printre leşurile vitejilor săi, când se va ridica şi va învinge, va primi totodată revelația: „Prea mult sânge a curs pe pământul Moldovei". Şi mai departe legendarul Domn se va ocupa cu precădere de marile lui ctitorii, bisericile pictate ale mănăstirilor din Nordul Moldovei, care stau şi azi mărturie a unei puteri înduhovnicite. Luați însă harta Moldovei şi veți vedea că în cei 47 ani de domnie Ştefan cel Mare a dat nume țării lui, sat după sat, moşie după moşie, neam după neam, după faptele lui glorioase. Posteritatea de aceea nici nu l-a uitat şi nu-l uită. Putem noi uita numele părinților, moşilor noştri? Moldovenii toți se trag de la Ştefan cel Mare, şi din familia moşilor lui, vestita Casă a Muşatinilor, coborâtoare din Maramureş, ținutul dacilor liberi după ocupația romană de la anul 102 e.n. . Statuile, monumentele închinate în Moldova lui Ştefan cel Mare şi înaintaşilor lui, sunt peste tot iar unele au o vechime considerabilă. Ştefan cel Mare are statui la Suceava, Iaşi, Piatra Neamț, Chişinău. Deobicei statuarul lui Ştefan cel Mare e amplasat în piețele sau în parcurile centrale ale acestor oraşe. Statuia lui Ştefan cel Mare de la Suceava, operă a sculptorului Efitimie Bârleanu este aplasată în parcul vechii Cetăți. La Iaşi statuia Domnului, operă a unui sculptor francez, se află în fața Palatului Culturii, care a refăcut la proporții moderne, stil neogotic flamboyant, 1906-1926, după proiectul arhitectului I.D. Berindei, vechiul palat domnesc de la curtea

lui Alexandru cel Bun (1431). *365* încăperi /după zilele unui an, astăzi adăpostind între altele, Biblioteca „Gheorghe Asachi, Muzeul de Istorie al Moldovei, Muzeul de Etnografie, Mezeulde Artă, Muzeul Politehnic. Statuia de la Chişinău este la intrarea în parcul central al oraşului – un semn în destin al oraşului şi loc de peleinaje chiar şi atunci când impostura politicii de azi răstoarnă mitul încă viu al domnitorului a toată Moldova, de la Nistru la Carpați, căci cetățile sale pe Nistru stau mărturie chiar şi cu ruinurile lor:

„Din Hotin şi pân'la mare,
De la mare la Hotin"

cum spune, mereu treaz, Eminescu în *Doina* sa. Deci nu e întâplător faptul că acolo unde se află statuia lui Ştefan cel Mare, în oraşele respective, întâlnim şi statui ale poetului național Mihai Eminescu. Ne vom menține aici însă, strict, la statuarul istoric şi capodoperele sale omologate de timpul istoric. Şi vom întâlni pe lângă statuile din oraşe Monumentul de la Podu Înalt – Vaslui, închinat domnului biruitor la 10 ian. 1775, când cea mai mare şi temută armată a timpului, armata otomană condusă chiar de sultanul Mehmed al II-lea, a fost pusă pe fugă sub geana Pădurii Paiului de lângă Vaslui, şi-n mlaştinile micului râu Rahova. De data aceasta avem de a face cu un ansamblu, trepte de marmură şi aspect de sanctuar, până la statuia de pe platforma monumentului, a lui Ştefan cel Mare. Operă a sculptorului Ion Grigorescu.

Mergând mai departe pe cursul istoriei, la izvoarele primei unități naționale, parafate prin fapta de la 1600 a lui Mihai Viteazul, domnul ce va uni într-o singură țară, chiar dacă numai preț de o clipă, Țara Românească şi Transilvania, Moldova, „pohta ce am pohtit", vom întâlni o adevărată revărsare de statui şi de monumente dedicate domnitorului primei Uniri a Românilor: la Bucureşti şi la Alba Iulia şi Cluj, şi în multe alte oraşe ale Transilvaniei, dar şi Monumentele de la Şelimbăr, amintind victoria de la 18 oct. 1599 asupra lui Bathory Andras, după care glorioasa intrare în Alba Iulia, sau cel evocator de pe Câmpia Turzii, unde marele Domn a fost ucis mişeleşte, august 1601, din porunca generalului Basta /Imperiul Habsburgic. Sunt opere ale sculptorului Ion Grigorescu, iar cea de la Cluj aparține artististului Marius Butunoi, impresionând prin propiecția ei urieşească şi avântată pe verticală. Locul ales este într-un parc din apropierea Catedralei ortodoxe a oraşului de pe Someş, nu fără gândul de a concura în antica cetate Napoca Romană, o altă ilustră statuie a unui voievod român convertit la hungarism şi devenit rege al Ungariei: Matei Corvin, 1458-1490, învingător în multe bătălii, dar pus pe fugă cu moderna sa, pe-atunci, armată, de Ştefan cel Mare La Baia, 14-15 decembrie 1467…Mai târziu, devenind prieteni, Ştefan va primi de la regele ungur cetățile Ciceiul şi Cetatea de Baltă, cea dântâi şi cu un întins domeniu.

Statuia de la Cluj-Napoca a lui Matiaş stă situată la 100 metri de locul naşterii viitorului rege, în parcul central, ce-o pune în ansamblu cu Catedrala catolică. Operă a sculptorului Fadrusz Janos, statuia inspiră măreție, cu regele situat pe un soclu în tot harnaşamentul feudal, deasupra principalilor săi generali: Magyar Balasz, Kiniszi Pal, Zapolya Istvan şi Bathori Istvan. Însă revenind la Mihai Viteazu trebuie remarcată *last but not least* una din cele mai vechi statui ale Viteazului: cea de la Bucureşti din fața Universității, datorată lui A. Carierr Bellense, 1874, martoră a unor grandioase victorii româneşti, Independența de la 1877 şi România Mare de la 1918, când s-au ținut cuvântări de pe treptele ei… La Iaşi, la Galați, la Focşani, întâlnim statui ale lui Ioan Alexandru Cuza, prințul Unirii de la 1859 şi primul Domn al Principatelor Unite. Statuia de la Iaşi, operă a sculptorului Romanelli, se află în piața centrală a oraşului, denumită şi

ea simbolic Piața Unirii, acolo unde s-a jucat prima dată Hora Unirii, înainte chiar ca numele colonelului Cuza să fie câştigător în alegeri, unanim, şi la Iaşi şi la Bucureşti. Dacă statuile lui Şefan cel Mare şi Mihai Viteazul, deobicei ecvestre, au ceva „impulsiv" şi eroic sui-generis, sublimând acțiunea şi forța, statuile lui Cuza Vodă, inclusiv cele de la Focşani şi Galați, au o grandoare aşezată şi o expresivitate a lucrului bine făcut şi împlinit. Statui de ctitor al reîntemeierii. Cuza a fost un domn popular şi iubit de popor. Ele stăruie în mentalul colectiv cu legenda dreptății făcute spontan şi la fața locului. Deşi firetuit, în hainele lui militare de colonel, dar cu sabia înfiptă-n pământ, Alexandru Ioan Cuza din statui, aduce aminte şi de prima reformă agrară înfăptuită de el, şi de aşezarea țării numită sub el prima oară România , sub legi noi şi moderne. statui şi monumente deopotrivă, cu socluri generoase şi înălțări de sanctuare de la sol. Sunt apoi şliraguri lungi de statui ce curg direct din cartea de istorie în meleagul natal după inspirațiile clipei şi ale veacului. La Turnu Severin statuia lui Decebal, regele dac, dar şi Capul lui Decebal, săpat în stâncă la Mehedinți; statuia lui Mircea cel Bătrân (1386-1418) de la Tulcea; statuia lui Constantin Brâncoveanu, de la Bucureţşti din fața Bisericii Sfântul Gheorghe Nou, unde se află şi mormântul sfântului voievod şi martir; statuia lui Avram Iancu/ Crăişorul Munților ,de la Cluj-Napoca, de aceleaşi dimensiuni şi-n „contrapartită" cu statuia lui Mihai Viteazul. Dar tot la Cluj găsim şi Monumentul Memorandiştilor; la Bistrița, statuia lui Andrei Mureşeanu, autorul poeziei *Un răsunet,* pe care Bălcescu a numit-o *Marselleieza* noastră, devenită azi Imnul de stat al României, - opera sculptorului Cornel Medrea; iar la Bocşa, Statuia lui Simion Bărnuțiu; la Constanța, statuia lui Ovidiu: Publius Ovidius Naso n. 43 î. e.n. exilat în 8 e.n. şi mort 9 ani mai târziu în exil, la Pontul Euxin, mărturie a romanității noastre *avant la lettre*...statuia e realizată de italianul Ettore Ferari pe fondul parcă al „Tristelor" şi „Ponticelor" , cărți scrise de Ovidiu la Tomis, la capătul de-atunci al „lumii civilizate"…întrucât civilizația şi barbaria cuceritorilor s-au împletit dntotdeauna…Nu departe de acest „moment statuar" se află în apropiere *Statuia lui Eminescu*, de la țărmul Mării Negre, operă a sculptorului Oscar Han creată pe… lăsata testamentară a poetului însuşi:

Mai am un sngur dor,
În liniştea serii,
Să mă lăsați să mor
La marginea mării.

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-aici înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte…"
(citat din memorie)

Aminiri sfinte sunt toate statuile, monumentele. Amintiri revelate. Perenități. Piatra şi marmora, bronzul şi arama, materiale în genere neperisabile. În dăinuirea lor dăinuie sufletul nostru, prin specială a cioplitoritorilor în piatră şi a modelatorilor în metale. Gloria trecutului la trezirea prezentului. **Laudator temporis acti /*lat. Cei care preamăresc trecutele vremi, Horațiu;*** **Ad patres**giulgiu se află la Bucureşti, în aşa zisa Biserică Italiană, catedrala romano- catolică în ***miniatură***, din Bulevardul Magheru. Ea poate fi văzută zilnic în afara orelor liturgice. În legendă chipul Mântuitorului a mai fost imprimat şi pe marama sfintei Veronica, o basma care i-ar fi şters chipul de sudoare chipul chinuit al lui Hristos de pe Drumul Crucii.

Arta fotografică în invenția ei ştiințifică apăru în schimb abia pe la mijlocul secolului al XVIII-lea în Franța şi evoluția ei dură aproape un veac şi jumătate (1765-1851) pe tot parcursul vieților primilor ei inventatori, J.N.Niepce şi Jaques-Mande Daquerre, ce inventară dagherotipia, reproducerea pe metal a fotografiilor. Gaspar Felix Tornachou, cunoscut pe numele său de fotograf ca Nadar va realiza la 1873 primele plăci cu gelatino-bromură care vor lansa fabricația de serie a fotografiei. Nadar va fotografia de altfel toate personalitățile vremii, ba chiar şi Parisul din balon, de la diferite înălțimi. În țara noastră fotografia va fi contemporană cu primii ei inventatori francezi, încă o dovadă că am fost din totdeauna europeni, dar mai ales ca stat, România era sora mai mică a Franței, în acel veac XIX denumit şi „secolul națiunilor" ce va fi împlinit prin crearea statelor naționale de la începutul sec. XX (România prin Marea unire de la 1918 şi câştigarea Primului Război Mondial alături de Aliați).

De inventarea fotografiei s-a auzit prima oară la Iaşi prin „albina românească" la 1839 dar practicare ei într-un atelier avu loc în 1842 la Bucureşti prin gagherotipul cumpărat de Colegiul Sf. Sava (1820) la îndemnul lui Petrache Poenaru, directorul Eforiei Şcoalelor, totodată inventatorul stiloului. Primul fotograf român, în accepția mai apropiată ce cea de astăzi, a fost pictorul Carol Popp de Szathmari, primul fotograf-reporter de război din lume distins cu medalii de aur şi diplome de onoare de către suveranii Europei şi premiat la expozițiile internaționale ale timpului. Datorăm documentația de față excelentei ediții de colecție a Jurnalului Național din 4 decembrie 2006. Seria maeştrilor fotografi şi a fotografiei de artă fiind deschisă în România de „marele Iosif Berman" „era un aventurier, îl evocă una din fiicele sale. Nu8 i-au stat picioarele. Fotografia orice. Nu îi plăcea fotografia de studio. Făcea reportaje pe unde alții nici nu se gândise să calce. Nu se temea de nimic. Nici de boală. Nici de moarte. Fotografia a fost viața sa. Cel mai mare fotograf al românilor." Şi cum să se teamă de moarte unul care prin arta sa „imortalizează". „Aurel Mihailopol, fotograful desculț, după cum îl prezintă Loreta Popa în Jurnalul Național, pe mărturisirile fostului său coleg de gazetărie de la revista Flacăra, scriitorul şi criticul de artă Tudor Octavian, pentru că avea tupeul şi îndrăzneala să poarte sandale într-o vreme în care bărbaților li se recomandau costumul şi pantofii lustruiți perfect, avea inedita ocupație de a strânge imagini uşor fantastice mânat de dispoziția sa şi de caracter. Nu este la îndemâna oricui să reuşească imposibilul. Mihailopol a reuşit inclusiv să fotografieze mişcarea norilor de pe cer. A trăit puțin (1928-1980) dar a dus arta fotografiei departe, într-un fel de realism magic avant la lettre. „ nu umbla altfel decât cu aparatul agățat de gât, în poziție de tragere. Cu o zi înainte de a muri, Mihailopol avea cancer la plămâni avansat (el fuma foarte mult) stătea în pat…Aşa l-au găsit colegii mei, galben, deoarece chimicalele îl făceau să nu mai aibă culoarea naturală, ştergându-şi lentila de la aparat. Ca artist observa polii unei situații,

extremele. Locul unde cele două extreme făceau scurtcircuit şi năşteau ideea. Era mai degrabă un liric, de altfel nici nu puteai să fii un sarcastic la acea vreme…exista o anume circulaţie a fotografiei aşa-zis artistice, lirice, cu câteva saloane internaţionale, a fost şi la Bucureşti, unde un tip de libertate era îngăduit.

Omul acesta, într-o lume a totalitarismului, avea premii internaţionale şi toate gradele profesionale…/ Tudor Octavian). Jean Drăgoesco a fost „fotograful naturii" oferind materiale documentare pentru multe domenii l ştiinţifice. „ a descoperit o specie neclasificată de antilope, Neotragus bates! Şi este autor a peste 30 de lucrări privind fauna africană şi a 20 de articole, comunicări şi lucrări despre tehnica fotografică şi cinematografică. El a fost primul care a folosit flash-ul electronic în fotografie animalieră şi tot el a impus utilizarea peliculei de 16 mmm în microcinematografie."(Anca Scarlat) Mandi, Matei Agapi, Nestor Heck la Iaşi, Dan Mititelu, „fotografii de război" Deminski, Stoica, Marinescu , de după sau şi contemporani cu marea excepţie, Szathmary, despre care am şi vorbit, acesta din urmă fiind „regizorul întronării primilor suverani ai României, Carol I şi Regina Elisabeta. Alexandru Antoniu a fost denumit „fotograful micului Paris" deşi talentul nu-l scotea din casă, dar era ambiţios şi harnic. Frantz Mandi a fost încă numit „fotograful Curţii Regale". Multe din aplicaţiile medicinei legale au fost însoţite de fotografiile doctorilor Mina şi Nicolae Minovici.

„Fotografia de presă înseamnă viaţa mea, tot ce mi s-a întâmplat până acum este legat şi destrămat de fotografie, s-a nimerit să devină dintr-o pasiune o meserie şi dintr-o meserie a devenit o viaţă". Radu Sigheti fotografiază pentru Reuters România din 1989. În 1991 el a obţinut premiul pentru fotografia anului în SUA. Prezent la Campionatul Mondial de Fotbal din Franţa, din octombrie 2003 va coordona serviciul foto Reuters în Africa. Destine şi pasiuni. Fotografi Români răspândiţi peste tot în lume. Paul Agarici, fraţii Tânjală, „turistul Daniel Bădescu", Lufner, Comănescu, Săvulescu. Despre Mihasilopol am vorbit. Ultimii dar nu cei din urmă…fotografii scriitorilor: Vasile Blendea şui Ion Cucu. „Unii morţi alţii plugari" cum ar spune poetul Ion Barbu. Despre ei şi despre prezenţa lor am mai scris în aceste pagini. Ne-au fost ne sunt prieteni. „jumătate de veac de fotografie de presă a însemnat Armand Rosenthal…preferatul unor artişti precum Constantin Piliuţă sau Sergiu Celibidache. Apoi „Dinu Lazăr…povestitorul." Eugen Ciocan „maître photographe" care a cutezat să fotografieze demolarea Mănăstirii Văcăreşti…azi stilizează fotografii de epocă ajutat şi de soţia sa, cunoscuta scenografă Irina Solomon. „Acum mă priveşti dintr-o poză cu zimţi/ Atunci aveai nervi dar şi buze fierbinţi…"Renate Mereuţă fotograf-laborant la singurul studio fotografic din Timişoara, care nu şi-a schimbat niciodată destinaţia, de aproape 80 de ani". „Emeric Robistek este decanul de vârstă al fotografilor bănăţeni. La 16 ani era ucenic la Raittter Bela. La 85 de ani continuă să surprindă realitatea cu vechiul său aparat Minolta."

„În anii 60 s-a înfiinţat Cooperativa Arta, moment în care afacerile fotografice au trecut direct sub controlul statului român." „Fotografia comunistă…printre imagini rătăcite Ceauşescu, Maurer etc., „Acum, în locul Cooperativei Arta funcţionează din nou un studio foto al unui lanţ privat în domeniu." Fotografi din Braşov şi Sibiu: braşovenii Gheorghe Corcodel, Emil Zavazal, Puiu Asmarandei, Liviu Butnaru, Mihai Moiceanu, Ioan Naghiu, Radu Pescaru, Aristotel Căncescu; sau sibienii ce „Au ajuns să imortalizeze un oraş devenit celebru": Dan stănescu, Horst Buchflener, Adrian Velicescu, Otto Schemmel, Roland Zinck, Peter Ehrilich, Peter Roth, Gabruiel Holam, Adrian Gugiu,

Mircea Halcea, Jurgen Pătraşcu, MirceaAgrabian, Michael Kapp, Karl Klerin, Mircea Pleteriu, Maria-Dora Popescu, Alexandru Ghiţiu, Radu Stănescu, Mircea Colceriu, Gheorghe Tulban, Vasile Cârdei, şi, fireşte, Fred Nuss, cu o statură aparte şi la propriu şi la figurat. Imortalizatorii… Toate numele din această evocare şi documentar al Jurnalului Naţional (în primul rând) au fixat pe fotografie istoria românească de la prima Unire a Principatelor până azi, la reintrarea ei fastuoasă în Uniunea Europeană şi când, la Sibiu, va funcţiona timp de un an prima Capitală Culturală Europeană în România liberă de comunism şi de orice urmă sau intenţie (sperăm) de totalitarism…Tempora mutantur, est nos mutamur cum illis! (lat. „Se schimbă vremurile, şi noi odată cu ele!" În urma noastră lăsăm imagini reale, elaborate sau instantanee, în albume de fotografii nemuritoare…risipite prin cărţi şi ziare, redescoperite de fii şi nepoţi, de cercetătorii istoriei vii şi frenetice, care pe toţi ne-a cuprins, ne cuprinde încă…

A ŞAPTEA ARTĂ

O hărţuire anticreştină: „Mormântul pierdut al lui Isus"

Românii, în marea lor parte, consideră noul film „documentar" al ui James Cameron şi Simcha Jacobovici, „Mormântul pierdut al lui Isus", o penibilă găselniţă dar şi o verigă dintr-un lanţ deja atins de rugină al unei hărţuiri anticreştine din ultimii ani. Lumea şi-a ieşit din ţâţâni. Falşii profeţi bântuie peste tot în lume. A lua în deşert numele Domnului nu mai este chiar o mirare, dar pentru credincioşi este o perpetuă sursă de consternare. Cele două milenii de creştinism, în care, în numele lui Hristos Iisus s-a clădit o impresionantă cultură umanistă, s-au ridicat catedrale şi s-au făurit opere de artă nemuritoare, mii şi mii de sfinţi şi martiri şi-au pus pe frunte cununa biruinţei cristice, prin suferinţă şi sacrificii de neînchipuit, sunt jignite, în ultima vreme, aproape din „neatenţie", de impostori frenetici, altfel bine centraţi pe ideea „sfârşitului creştinismului" şi începutul unei noi ere numită deja Aquarius, în care profetul pragmatic şi bănos va fi (este deja!) îngerul căzut din cer altă dată, ca o dâră de foc, Lucifer. Nu bisericile creştine au obosit, datorită disipării în prea multe rituri, ci nestatornicia oamenilor îşi spune cuvântul, şi îndărătnicia lor, amintind de avertizarea Domnului chiar din vremea când predica pe pământ, printre oameni:"N-am venit să aduc pace…" Împotrivirea pe care Iisus - reformatorul moral a trezit-o printre contemporani, capătă, după două mii de ani, forme perverse şi rafinate, folosind invenţii arheologice şi biografice despre un Isus existent doar în mintea bolnavă a unor liber cugetători şi închinători trufaşi ai Mamonei, zeul banului. Iisus căruia noi ne închinăm nu şi-a arogat niciodată calitatea de Dumnezeu absolut. Dar a fost conştient că este parte a dumnezeirii, prin misiunea sa, de ales şi trimis, şi de Fiu unic al lui Dumnezeu. „Învăţătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis. De vrea cineva să facă voia Lui, va cunoaşte despre învăţătura aceasta dacă este de la Dumnezeu sau dacă Eu vorbesc de la Mine însumi. Cel care vorbeşte de la

sine îşi caută mărirea sa; iar cel care caută slava celui ce L-a trimis pe El, acela este adevărat şi nedreptate nu este în el." „Nu judecaţi după înfăţişare ci judecaţi judecată dreaptă." (IOAN 7, 16-18; 24). Fireşte că drept credincioşii creştini aflaţi prima dată în unitate, anul acesta, după mult timp, pentru a întâmpina sărbătoarea Învierii Domnului, nu se vor tulbura de zvonurile necuviincioase ce planează asupra sacralităţii biografiei Domnului Iisus. Mai mult chiar, credincioşii români, aplică noilor zvonuri legea de aur a bunului simţ, exprimată , ca deobicei, în ţara lui Eminescu dar şi a lui Caragiale, de inteligenţa nu de puţine ori corozivă a poeţilor. Aflând că individul Samcha Jacobovici ar proveni dintr-o familie de evrei originară din Iaşi, ce să se mai mire bieţii români: Samcha, cu alţi moldoveni ieşeni a ieşit la produs, sărmanul, glumesc locuitorii de pe malul Bahluiului. Mai aplicat încă, şi-n stilul său caracteristic, poetul Mircea Dinescu, la anunţul premierei filmului „Mormântul pierdut al lui Isus", de pe Canal Discovery, a scris următoarele - în ziarul Adevătul/ 28 febr. a.c., la rubrica sa permanentă, Adevărul lui Dinescu : „ Precum vânătorii de pe Canalul Dunăre-Marea Neagră ce momesc, la pasaj, raţele sălbatice cu păsări gonflabile de cauciuc, şi vânătorii de subiecte fierbinţi pitulaţi în stufărişul de la Discovery Canal au încercat să umble cu cioara vopsită. Căci argumentul demitizării Fiului, bazat pe inscripţiile scrijelate în piatra sarcofagelor, nu prea stă în picioare dacă luăm în considerare frecvenţa numelor iudaice Iisus, Maria, Iosif sau Matei în terfeloagele primăriei din Ierusalim. E ca şi cum într-un cavou în care e îngropat „Ion, fiul lui Gheoprghe şi al Vasilicăi", ce poate fi găsit în zeci de mii de exemplare prin cimitirele româneşti, am jura că acolo zace fiul răsculativului Gheorghe Doja, conceput cu actriţa Vasilica Tastaman. Din păcate, teologii români s-au dat şi ei în stambă, cu contraargumente jalnice de genul existenţei relicvelor din lemnul pe care a fost răstignit Hristos, de parcă nu s-ar şti că, adunându-se din întreaga lume aşchiile Sfintei Cruci stratificate de hagii la suprapreţ, s-ar deschide un mare depozit de cherestea. Popimea română, care are mari probleme cu arhiva fostei Securităţi, nu stă prea bine nici la studierea dosarului lui Iisus." Fără comentarii! Şi totuşi, va fi în curând Paştele Domnului. Vom rosti înfiorați „Hristos a înviat!" şi vom răspunde înfiorați

„Adevărat a înviat!" Şi va fi o frăţie universală, resimţind ca de atâtea ori unitatea cosmică a elementelor ce-l compun pe om cu dumnezeiescul din el, şi pe Dumnezeu cu Omul Iisus cel înviat din morţi. Pace tuturor; Pace Vouă! Pacea Domnului nostru Iisus Hristos - Cel care, a treia zi după îngropare, s-a ridicat din morţi, lăsând în urma sa mormântul de la Ierusalim, gol!

Coppola în România: „Tinereţe fără tinereţe" după Mircea Eliade

Filmul românesc a învăţat iute drumul la America şi nu fără bune sau chiar excelente rezultate. Tot mai mulţi artişti, regizori şi tehnicieni pot fi întâlniţi în cetatea filmului Hollywood, dar mai ales prezenţa ultimului val al cinematografiei româneşti câştigă teren. La New York, în decembt rie anul trecut, festivalul de film românesc „Talking about a Revolution" a strâns pe afiş filmele de succes ale ultimei generaţii de cineaşti români: „Moartrea domnului Lăzărescu" de Cristi Puiu, „Hârtia va fi albastră" de

Radu Muntean, „ A fost sau n-a fost?" de Corneliu Porumboiu, „Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii" de Cătălin Mitulescu şi „Legături bolnăvicioase de Tudor Giurgiu, nu numai că au făcut săli pline, unele s-au dat şi-n reluare, iar presa a consemnat că „Cinematografia românească loveşte din nou"…Filmul lui Cătălin Mituleascu, „Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii", asistat şi susţinut de Martin Scorsesse, a fost nominalizat la premiul Oscar pentru filme străine, iar actriţa Luminiţa Gheorghiu, interpretă în „Moartea domnului Lăzărescu", a primit la Hollywood trofeul pentru „Cea mai bună actriţă într-un rol secundar" pe anul 2006, acordat de Asociaţia Criticilor de Film din Los Angeles. Acelaşi film al lui Cristi Puiu şi-a înscris anul trecut în palmares un nou premiu – Silver Hugo Special Jury Prize la Festivalul de Film de la Chicago. „A fost sau n-a fost?" al lui Corneliu Porumboiu, declarat filmul anului trecut, după răsunătorul succes de la Cannes, în Franţa şi în Europa, a fost selectat în ianuarie anul acesta pentru a participa la Festivalul Noi Filme din Europa organizat de Arhiva de Filme Harvard, din Cambridge, Massachusetts. Însă drumul este făcut, tot mai des, şi invers, din America în România. Ţara noastră devenind atractivă, nu numai ca „locaţie ieftină", sau pentru „figuraţia color", ca-n mult discutatul „Borat", dar şi pentru proiecte foarte serioase. În acest sens, prezenţa anul trecut în România a marelui regfizor american Francis Ford Coppola poate fi considerată ca o încununare şi un mare succes. După şase luni de absenţă în film, Coppola a făcut în România un film după nuvela lui Mircea Eliade „Tinereţe fără tinereţe". Fiind încântat de colaborarea lui cu românii şi de rezultatul obţinut (noul film se află în faza de procesare şi va avea premiera anul acesta, la care va fi prezent, din nou şi regizorul), şi-a exprimat dorinţa de a face un film şi despre o altă operă eliadescă: „Pe strada Mântuleasa"…Totodată marele cineast, autorul mult „oscarizatului" *Naşul*, producător a 70 de filme, din care a regizat peste 30 şi a scris scenariile la 20, referindu-se la „Dracula", a spus că de-ar fi pus în situaţia să-l facă din nou ar vedea într-o cu totul altă lumină filmul realizat în 1992.

Francis Coppola a fost încântat de români şi de tinerii noştri în mod deosebit: „Tinerii voştri sunt atât de talentaţi, ar fi minunat ca guvernul şi autorităţile locale să-i ajute" sugerând să nu li se mai ia acestora taxe de locaţie pentru filmările în spaţii publice. De altfel, regizorul a lucrat „Tinereţe fără tinereţe" cu o distribuţie din care actorii români nu au mai absentat. Alături de Tim Roth în rolul principal, şi de Alexandra Maria Lara, actriţă românca stabilită în Germania, pe genericul noului film al lui F.F. Coppola vor apare şi Marcel Iureş, Bruno Ganz, Mircea Albulescu.

„Filmul îmi aminteşte de tinereţea mea, a declarat Coppola, iar lumea lui Eliade e cu adevăat magică şi feerică. Sunt atât de fericit că am descoperit-o." La rândul său, directorul de imgine al noului film al cineastului american, Mihai Mălaimare Jr, din partea tinerilor cineaşti români, a declarat: „ Coppola e senzaţţional, ştie foarte multă tehnică. Au fost zile în care a stat alături de noi câte 14 ore pe o vreme de minus 25 de grade. Meseria e pentru Coppola o obsesie, dar artistul din el e dublat de un profesionist care ştie tehnica foarte bine. Coppola ne-a dat foarte multe soluţii tehnice. Ne-a impresionat foarte tare…"

Dincolo de amabilităţi, inerent sentimentale, dintr-un „Bye, Bye, România", la care presa română a avut privilegiul să asculte în premieră absolută melodia unui cântec compus de Coppola, „La Chanson de Romy Croquee", dedicat nou-născutei sale nepoţele, pe care i-au dăruit-o fiica sa Sofia şi partenerul ei Thomas Mars, amestec de

şansonetă şi de…romanţă românească…rămâne sentimentul tonic al unei colaborări ce va deschide în mod firesc noi orizonturi sau chiar şi concret noi porţi.

Iată dar că„sentimentul românesc al fiinţei" (ar spune N.Noica) într-un plan spiritual mai larg, îşi poate anihila limitele, implicit defetismele metafizice mioritice, lucrând pozitiv şi foarte concret. Odată cu deschiderea lumii România va redeveni din nou ea însăşi: semne bune are anul trecut din noul an, dacă ne e permis (din nou) acest calambur…Axa Bucureşti- Wachington va augmenta culturaliceşte mai puternic chiar decât în politică; aici toate canalele ne sunt deschise iar tradiţia relaţiilor cu America, numeroasele noastre comunităţi din cel mai puternic stat de pe planetă – obligă şi în aceeşi măsură ne stimulează.

Filmele despre Iisus

Cu cât entuziasm şi iubire urmăream în anii 90 filmele despre Iisus date în delir la televizor. Încet-încet pe urmă, programările din Săptămâna Mare s-au mai estompat. Filmele cu Iisus sau despre au devenit şi ele un scandal. Nu se mai dă clasicul *Iisus din Nazareth* / superproducţia de 6 ore al lui Franco Zefirelli, cu Robert Powell în rolul lui Iisus, se dă acum Martin Scorsese, ecranizarea zmintitului roman socialist al lui Nikos Kazantakis *Iisus răstignit a doua oară* sub titlul *Ultima ispită a lui Iisus,* refuzat în genere de distribuitorii de filme, fie ei catolici sau ortodocşi, din care reiese cam ceea ce reiese şi din cartea lui Dan Brown *Codul lui Da Vinci*. Cum că şi Iisus a fost un om cu iubiri pământene şi moştenitori de sânge. Din omul fără păcat la care ne închinăm în biserică la Sfânta liturghie, deducem unul de-al nostru, care o săruta lacom pe gură pe Maria Magdalena, despre care evanghelia spune că ar fi scos din ea şapte draci, dar nu că i-ar fi fost iubită, amantă şi soţie. Acest domn Dan Brown emite că de fapt au fost cam 70 de evanghelii, dar Sfântul apostol Pavel, şi mai apoi edictului de la Niceea (325), au selectat pe cele patru *canonice,* în care Iisus este om şi dumnezeu deopotrivă; în care Maria Magdalena este şi hetairă şi sfântă, femeia păcătoasă dar şi dăruitoarea de mir, sora Martei şi a lui Lazăr cel înviat din morţi, cea care partea bună şi-a ales, stând smirnă la picioarele lui Hristos şi sorbind cuvântul Domnului, spălând picioarele lui cu mir, din vasul de alabastru, şi părul capului Său, înainte de moartea şi îngroparea Lui – ei bine, Dl Brown vrea să inducă ideea profană că această femeie s-a culcat cu Iisus şi i-a lăsat şi o moştenitoare – tot o fată, care răzbate până la noi în familia regală franceză.

Am citit şi noi, cum necum, *Codul lui Da Vinci,* şi ne-am minunat câte inexactităţi evanghelice cuprinde; nu-i cine ştie ce artă românească, un fel de *policier* , mai mult sau mai puţin reuşit: căci de vom spune *mai puţin* fiind mult prea prolix în intriga lui poliţistă, vom fi învinuiţi că-i căutăm autorului nod în papură; prea excesiv poliţist, de fapt, într-o carte tezistă, care vrea să facă din Iisus Fiul lui Dumnezeu, un Iisus pământean, ca şi noi, cu pasiuni şi inerente păcate. Cunoaştem destul de bine doctrina *new age* ca să nu ne dăm seama că acest *Codul lui Da Vinci* a Dlui Brown este un succes comandat: să facem un Iisus oarecare, un profet stimabil, dar nu mai mult de atât; şi rezolvăm în acelaşi timp şi marele mister al Graalului, potirul în care s-ar fi păstrat sângele Domnului, curs din rănile pricinuite de crucificarea Sa; ei bine, acest autor

deduce că Graalul ar fi fost trupul Mariei Magdalena şi sângele Domnului s-ar fi perpetuat în ea printr-o iubire „normală”. Omul dezvoltă o întreagă teorie, din care nu lipseşte, aproape firesc, mitul Templierilor, şi secta catolică Opus Dei (interzisă de Vatican între timp), speculate şi acestea în tot atâtea romane şi filme. Marea „descoperire” ar fi cea pe care autorul o descoperă în cunoscuta pictură la lui Leonardo, *Cina cea de taină.* Unde personajul în care noi tot timpul l-am identificat pe Ioan, ucenicul atât de drag Mântuitorului, ar fi, de fapt, Maria Magdalena, soţia lui Iisus, participând la *Cină* şi ea, spre aprinderea celorlalţi ucenici, vădit revoltaţi de prezenţa ei în peisaj, încât Petru ar fi chiar vehement din acest motiv…În fine, *Cina cea de taină* fiind o operă de artă, mai întâi, poate fi interpretabilă, Da Vinci însuşi, va fi vrut să spună în ea, ceea ce nouă acum nici nu ne trece prin minte. Există, oricum, destule speculaţii în legătură cu lucrul la acest tablou, ca de altfel şi-n jurul *Giocondei sale*…

Iisus Cuvântul, devenit subiect comercial şi „obiect” de scandal. Ajute-ne Doamne şi iartă nouă, păcătoşilor! De altfel subiectul Iisus abundă încă din zorii artei inventate de fraţii Lummiere, fie filmele despre El s-au numit *I.N.R.I* , produs în Germania la 1924, *King of the King,* produs în SUA la 1927, *Golgotha* din 1936, în Franţa, *Evanghelia după Matei*, de Pier Paolo Pasolini, Italia 1964-1966, sau *Messia,* tot din Italia, 1978, semnat de Roberto Rossellini, nemaipunând la socoteală un titlu ca *Iisus Hristos Superstar*, o bagatelă în blugi şi pe muzică rock, sau cine mai ştie ce alte invenţii, înainte chiar de Martin Scorsese şi Dan Brown. În ce ne priveşte, preferăm totuşi filmele despre Iisus, în care chipul Său evanghelic nu apare distorsionat, poate că *Patimile lui Iisus* al actorului Mel Gibson, devenit şi regizor din pietate creştină, să ni-l apropie pe Iisus, măcar pe cel din istorie, cu toate polemicile stârnite printre evreii ortodocşi şi fundamentalişti; avem aici în vedere şi-o admiraţie *pro domo*, ca să zicem aşa, prin distribuirea actriţei Maia Morgenstern în rolul Fecioarei Maria, evreică ea însăşi, dar lipsită de prejudecăţile noilor farisei, sau chiar ale unui fundamentalism nenuanţat, ce face legea războaielor în lume chiar şi-n clipa de faţă.

Patimile lui Iisus de Mel Gibson, cu Jim Caviezel în rolul Iisus şi Maia Morgenstern în Fecioara Maria, a şi pătruns în România, perpetuând chiar, printr-o piraterie „evlavioasă”, dacă ne putem zice aşa. Va fi el programat anul acesta de Paşti, şi de un post de televiziune, poate chiar de TVR, - de ce nu? Românii, un popor creştin, şi credincios în proporţie de peste 90 la sută, în toate sondajele, în ciuda scandalurilor şi a „defecţiunilor” ce se mai ivesc printre clericii noştri, vor şti să aprecieze acest dar venit de peste ocean, dar aducând-o acasă pe Maia, în rolul Fecioarei, a cărei sfântă Grădină suntem în Carpaţi, după chiar spusele papei Ioan Paul al II-lea, în timpul vizitei sale la Bucureşti din anul 1999. *România – Grădina Maicii Domnului*. Ce minunat ar fi ca şi un cineast român să se aplece cu evlavie asupra unui subiect astfel sugerat, de-o voce, mai mult decât autorizată, a unui preasfânt ţi înalt părinte al creştinismului universal.

Un film despre Iisus în România ar fi o rugăciune pentru toţi creştinii ţării noastre. Eventual ne oferim cu un scenariu aproape gata conceput şi scris.

Filmul românesc: punct şi de la capăt

Anul trecut a fost dominat de un singur film: Moartea domnului Lăzărescu de Cristi Puiu. Mai mult document sau documentar (cum doriți) acest film dă semnalul unei cinematografii noi şi în România, pe valul postmodern şi *new age* din lume, unde despachetările şi nudismul sexual capătă forme aberante, iar pe alocuri chiar şi dezgustătoare. Dimpotrivă, tânărul regizor român a filmat cuminte dar cu sagacitate, starea de fapt a națiunii române, cu mâna întinsă la porțile Europei, şi într-o îngrămădeală halucinantă la ea acasă: spitale pline şi neîncăpătoare, în care eroismul hipocratic al medicilor cedează nervilor şi indiferenței, iar pacienții mor cu zile, fiind pasați de la unul la altul. Filmul lui Cristi Puiu a fost un simptom la reforma în forță din mediile sanitare, începută cam spre sfârşitul anului cu demiteri, demiteri, demiteri, de consilii de administrație ale spitalelor, cu directori cu tot – mai ales cei ataşați unor idei politice care actualului ministru al sănătății liberal nu-i miros bine. Un singur nud există în tot filmul lui Cristi Puiu: al eroului principal, domnul Lăzărescu, dezbrăcat până la organele de jos, pentru ultima igienă de fapt, căci moartea survine înaintea hotărârii de-a fi operat totuşi , pentru un hematom la creier.

Am citit în România liberă, spre sfârşitul lui 2005, o anchetă a Iuliei Blaga – Cinematografia autohtonă trage linie dreaptă şi adună: Care a fost cel mai important eveniment al anului 2005? Repondenții toți au legătură cu filmul direct, fie că sunt critici de film: Andrei Gorzo, Călin Căliman, Alex Leo Şerban, Eugen Atansasiu, Laurențiu Brătan, fie distribuitori de film: Antoine Bagnanichi, Ştefan Bradea, regizorul Florin Iepan, sau scenaristul Răzvan Rădulescu (coscenarist şi la Moartea domnului Lăzărescu, alături de regizorul Cristi Puiu.

Cu mici excepții toți cei întrebați au căzut de acord că Moartea domnului Lăzărescu a fost filmul anului, sau chiar evenimentul cinematografic al anului. Iarăşi, cu mici excepții, răspunsul la întrebarea: Care film românesc din acest an vi s-a părut cel mai slab a fost: "15" de Sergiu Nicolaescu. Dar au mai fost şi altele: Second hand, Femeia visurilor de Dan Pița, Despre morți numai de bine a debutantului Claudiu Romila, Faraonul de Sinisa Dragin, sau Fix alert al lui Florin Piersic Jr. Însă "15" de Sergiu Nicolaescu este aproape unanim votat în topul eşecului absolut. Dar uite şi o mică surpriză: criticul Eugen Atanasiu (dintr-o generație a pensionarilor, de altfel) preferă "15": "Chestiunea cu plăcutul e o problemă. Pe mine m-a interesat foarte mult "15" de Sergiu Nicolaescu. În creația artistică universală, s-a dovedit că cineaştii pot spune nişte adevăruri pe care oficialitățile le evită. De exemplu "J. F.K." de Oliver Stone. Or, în "15" se spune pentru prima dată că armata a tras în Revoluție. Putem relativiza importanța unui conflict, dar anumite adevăruri trebuie spuse. Uitați, acum două zile, generalul Voinea a declarat că teroriştii au aparținut unor jocuri politice organizate de cei care au pus mâna pe putere cu ajutorul M.Ap. N. Filme istorice putem face, mai bune sau mai rele, dar să intervii în realitatea timpului e ceva foarte important." Important ar fi fost ca Sergiu Nicolaescu să-şi susțină teza cu "armata a tras în noi" şi "teroriştii jocurilor politice", şi-n simpozionale "oficiale, dedicate împlinirii a 16 ani de la evenimentele din decembrie 1989. Dar acolo el apărea cot la cot (şi în păreri personale" cu Ion Iliescu şi Gelu Voican Voiculescu, dimpotrivă, infirmând ideea unei "lovituri de stat militare" şi a "teroriştilor comandați". Uitase poate ce a spus în film, ori acolo funcționase "ficțiunea artistică"?

Dintre evenimentele cinematografice de anul trecut, la loc de cinste a stat TIFF-ul: Festivalul Internațional de Film Transilvania, dar şi numirea în funcția de preşedinte şi

director general a Televiziunii Române a organizatorului său, tânărul regizor Tudor Giurgiu. Ce legătură are numirea celui din urmă la televiziune cu cinematografia e mai greu de înțeles - poate faptul că-n felul acesta una din speranțele regizorale, ale noului film românesc, va avea tot mai puțin timp pentru film?!

Încă o întrebare: Care e filmul străin văzut în 2005 care v-a mers cel mai mult la inimă? Răspunsurile, din nou, aproape toate, selectează din filmul american, în difuzare masivă, de nu chiar sufocantă la noi (90 % producții americane la toate televiziunile şi numai 10 % şi filme europene). "A History of Violence" tradus telenovelistic , prin "Umbrele trecutului", opinează Alex Leo Şerban, indicând, ca excepție filmul regizorului canadian David Cronenberg, " cel mai bun film al regizorului canadian de la "Crash" (1996) încoace şi pentru că, da, formula acesta "clasică" – de western urban – îi atrage un public mult mai numeros decât experimentele psiho-tehno- viscerale cu care ne obişnuise". Film produs totuşi în studiouri americane de un regizor canadian. Aceasta este "excepția" care nu întăreşte de fel regula. Apoi, filme de mers la inima omului preocupat de film ca meserie, mai sunt: "Lemony Sincket's – A Series of Unifortunate Events" – O serie de evenimente nefericite şi, fireşte, "Războiul stelelor III, iar bătrânul critic Atanasiu face din nou opinie aparte şi preferă "Jurnal de bord" cu Jodie Foster, "condus cu multă inteligență". Gusturile nu se discută, dar nici nu se execută-n încolonare, la toate întrebările anului.

Reiese totuşi concluzia, că cei care vin tare din urmă sunt tinerii. Ca şi în teatru, de altfel, generația tânără ia locul, cu subtilitate şi eleganță, locul unei "generații de aur" îmbătrânită-n tăvălelile comenzii politice din comunist, şi-n batjocura sărăciei "telenovelistice" şi a "reclamei jucate pe bani", din recentul nostru "capitalism de cumetrie", necopt ca lumea, însă deja putred de corupt

"O istorie în ruină" de Cătălin Apostol

*Minerii…Cine sunt ei de fapt? Viața minerilor aşa cum e ea…*Este titlul unei anchete pe Internet, dar poate fi foarte bine şi tema unei anchete de stradă, sau de medii oricât de diferite. Răspunsurile cred că ar fi aceleaşi.

1. " 6 ore pe zi
   condiții mizerabile de muncă
   vârsta de pensionare redusă
   locuințe ghetou
   oraşe prăfuite şi mizerabile
   neveste păroase, burtoase, cu 15 copii (*aici se exagerează necncludent*/s.m)
   apă caldă de 2 ori pe săptămână

   Atunci te mai miri că sunt alcoolici şi fumează 2 pachete pe zi?
   Cineva ar trebui să facă o faptă bună şi să desființeze minele astea odată!"

2. “La mineriade, Pro TV a trimis o armată de ziarişti. Cuvintele şi imaginile surprinse de ei au plutit apoi peste România, dar s-au întors împotriva lor. Pe teren, ortacii îi luau la ţintă cu bolovani, ţintind parbrize sau capete blonde – detaliul uşor de recunoscut al Elenei Lasconi. “Pentru mine, mineriada a fost precum naveta între Rai şi Iad. Deşi plecasem pentru o transmisiune, am stat printre mineri 10 zile, timp în care nu-mi aduc aminte când am mâncat şi nici când m-am spălat. Nu aveam timp de tabieturi când minerii aruncau cu bolovani spre noi – au nimerit cu o dală parbrizul maşinii Pro Tv în care se afla Romeo Diaconescu. Eu am luat şuturi în fund sau mi-au prins mâinile între uşi”, îşi aduce aminte Elena Lasconi.”

3. Şi cum să uit de mineriadele (de-abia aştept să-l văd pe Ilici la zdup). Mai ţin minte cum arătau străzile pe vremea aia (de ex., între Pţa Corneliu Coposu şi Pţa Sf. Vineri, bulevardul nu era terminat şi se circula pe linia de tramvai). Între 1991 şi 1994 sau 1995 m-am internat în fiecare an în spital.”

4. “Iată o veste care pare serioasă: Iliescu este chemat la PNA, nu ca martor, ci ca cercetat, în legătură cu revoluţia şi mineriadele. Sper că schimbarea de macaz nu are iz politic, pentru că, oricum, nu prea mai are importanţă acum condamnarea unui bătrânel, care dacă mai este mult chemat pe acolo face apoplexie. Importantă este înţelegerea faptului că modul în care Iliescu şi acoliţii săi au făcut politică în 89-90 a aruncat România cu ani şi ani în urmă şi dacă s-ar fi făcut lucrurile cum trebuie, acum eram în rândul ţărilor membre UE. Se spune des că starea actuală a României este datorată epocii Ceauşescu. Eu cred că un “merit” la fel de mare l-a avut şi “Epoca Iliescu”. În plus, o reparaţie morală pentru cei morţi inutil, deşi nu mai este mare lucru pentru ei, poate aduce măcar o alinare pentru rudele acestora. La fel, faptul că, după iunie 90, mii de români au fost siliţi să ia calea emigraţiei, ca în cele mai negre vremuri comuniste, este tot “meritul” acelora de care vorbeam. Şi, subliniez, nu este numai Iliescu vinovat, mai sunt mulţi alţii, unii dintre ei încă neştiuţi. E timpul ca românii să afle adevărul. Nu este suficienă doar dreptatea divină, de care vorbea Val Sterian, în cântecul său, lansat împreună cu Carmen, pe scena Aulei Universităţii, în 1973, la festivalul “Primăvara Baladelor”:

   “Doamne, vino Doamne,
   Să vezi ce-a mai rămas din oameni…”

E clar că filmul lui Cătălin Apostol porneşte de la astfel de premize, fiind chiar un colaj şi acesta, de mărturii, dar şi declaraţii avizate ale unor istorici şi sociologi., inserturi masive din filmul lui Stere Gulea “Piaţa Universităţii”. Mai important încă decât toate acestea e starea deplorabilă, jalnică în care a ajuns azi Valea Jiului, cu principalele ei bazine carbonifere, Lupeni, Uricani, Petrila. Pe alocuri piesajul este lunar. Blocuri părăsite, oraşe în ruină avansată, bătrni şi copii famelici, femei gureşe care îşi întreţin familiile culegând din pădure bureţi şi afine comercializate pe nimic. La fel de importantă este istoria “înălţării şi căderii” Văii Jiului, “înălţare” începută de Ceauşescu în anii 70 , printr-un experiment social comandat anume, de “creare a omului nou” , aşa încât

minerii deveniseră în câțiva ani, "copiii alintați ai lui Ceauşescu"; primirile conducătorului fiind triumfale, iar el considerat pe bune "Eroul" sau chiar "Salvatorul". Sate întregi s-au translat atunci spre Valea Jiului, mai ales din Moldova, dar şi din alte zone defavorizate, începând " la mină" o nouă viață, schimbând suprafața însorită a pământului cu miezul lui întunecat şi necunoscut, din care scoteau vagonetele pline de cărbune neprelucrat, "aurul negru" al unei industrii care părea în exspansiune. Sociologii vorbesc despre aşa zisul "Experiment Carmelea", pornit de la "perimetrul pumnului" celor anchetați, până la sondarea forțelor oarbe ale psihicului mulțimii, ca masă de manevră – o armată oricând gata de intoxicare pentru a apăra "cuceririli revoluționare" şi gloria "conducătorului iubit". Dar asta a durat până în 1977. Revolta minerilor din 2-3 august a pus regimul Ceauşescu, mai mult ca oricând şi oriunde, în fața primei încercări foarte serioase, căci puțin a lipsit ca fitilul aprins în decembrie 1989 să se fi aprins atunci. Închipuiți-vă o masă de 35 000 de mineri în haine de lucru mizerabile, refuzând să negocieze cu altcineva, decât față în față cu "iubitul conducător". Primul Ministru IleVerdeț deja fusese sechestrat într-n lift dintr-un puț de mină. Ceauşescu avusese atunci tupeul să se confrunte "cu poporul" chiar în situație de criză maximă. "Nici capitaliştii nu m-au primit atât de urât, tovarăşi", ar fi mai dat-o încă pe glumă. Dar ortacii nu au glumit. Pe scena improvizată la gura unei mine, urcă atunci Constantin Dobre, un inginer dispărut ulterior în nerant, care-i citi secretarului general al partidului, cele 14 sau 22 de puncte, pe care, încolțit, tiranul se făcu a le aproba integral. Ce a urmat se ştie; mari dezlocări de personal, arestări, mutilări psihice, specifice regimului totalitar ceauşist. Capii revoltei au dispărut din Vale împreună cu alte câteva mii de ortaci şi în locul lor sosiră 12 000 de militari, puşcăriaşi şi alți oameni fără căpătâi "pentru a creşte producția", dar mai ales pentru a ține situația sub control. Se afirmă în film că tot atunci, în acel lot de noi locatari ai Văii Jiului, sosise şi Miron Cosma. Rolul lui în evenimentele ulterioare căderii dictatorului se cunosc, filmul lui Cătălin Aspostol nu-i singfurul care a înfățişat mareea neagră, tragica epopee care ne-a ucis şi umilit libertatea câştigată în decembrie 89 ,prin jertfa inocenților. "Un film despre zilele când hoardele de pitecantropi au invadat Bucureştiu şi când România a fost aruncată cu 20 de ani înapoi" coexistă deci şi-n noul film. Dar înțelesul lui şi mai cumplit poate fi scos din tragicul deznodământ/ sau epilog (cum vreți să-i spuneți) a Văii Jiului de altădată. Un teritoriu părăsit, lăsat în voia sorții, a sărăciei şi foametei, a şomajului de masă, - oameni anume pedepsiți de istorie, nu "pentru ceea ce au făcut ei la mineriade" , mai mult inconştienți decât conştienți – cât datorită eşecului total al "experimentului Carmelea" de "construire a omului nou" , comandat de Ceauşescu încă din anii 70, dar şi a eşecului politicii lui Ion Iliescu din următorii 15 ani de la căderea tovarăşului şi "pretinului" de altă dată, cu-n glonte-n cap (sau zeci, sute de gloanțe, cine mai ştie) – oricum, ceea ce clar se desprinde şi din noul dfilm e, că la moartea lui Ilici nu va mai plânge nimeni de pe Vale…

Aflăm, în fine, că filmul documentar " O istorie în ruină" de Cătălin Apostol, a şi fost selectat pentru Festivalul filmului de la Biaritz- Franța 2006, la secțiunea Panorama. Îi dorim mult succes!

Florina Petcu pe acelaşi generic cu Jodie Foster

Ne bucurăm ca de un dar minunat atunci când românii în general, şi fetele noastre în special, fac performanţă în lumea celor mai avansate civilizaţii, de care am stat despărţiţi aproape jumătate de veac. Deocamdată astfel de veşti sosesc în ţară şi-n lume cu ţârâita, dar cel mai minunat dar, pe care noi înşine ni l-am făcut, este că prin abolirea dictaturii comuniste, ne-am deschis lumea. Inteligenţa românească pătrunsese în lume şi-n condiţiile aprigei „dictaturi a proletariatului", prin emigraţie, cunoscută sub numele de „fugă" din ţară sau, spus mai duios „rămânere", în urma unor deplasări oficiale. Cu arta a fost mai greu dar nu imposibil. Uneori au rămas, totuşi, în Occident, formaţii întregi de muzică, sau distribuţii cvasi-complete a unor spectacole de teatru şi film.

Altfel au loc „plecările" astăzi. Occidentul şi America vin tot mai des să facă filme la noi, cu costuri mai mici, şi nu de puţine ori pun ochii pe câte un actor/ actriţă români. Sau atunci când aceştia ajung în Occident şi-n America, incidental, sau în deplasări şi turnee cu trupele lor. În lumea filmului primii actori selectaţi la Hollywood, au fost Marcel Iureş şi Maia Morgenstern. Mass-media românească nu a scăpat prilejul de-a lega numele lui Marcel Iureş de acela atât de ilustru al lui Bruce Williams, sau pe al Maiei Morgenstern de al Monicăi Bertolucci. O vedetă de televiziune, Monica Bârlădeanu, sponsorizată din umbră de cineva „cu bani", a ajuns şi ea la Hollywood, în Cetatea filmului, fiind distribuită, episodic, într-un serial de mare succes, „Explozia". Pentru a fi mai uşor accesibilă lecturii pe afişe Monica şi-a preschimbat numele românesc Bârlădeanu în americănescul Dean. O situaţie specială o reprezintă, în schimb, ultima româncă sosită la Hollywood, selectată pe genericul unui thriller de mare succes, „Inside Man", pentru un rol secundar, alături de mari stele de cinema, cum sunt Jodie Foster, Danzel Washington, Clive Own şi Christopher Plummer. Numele ei este Florina Petcu, şi, din declaraţiile ei reiese că nu are nici o intenţie să şi-l schimbe. De altfel noul nume de pe afişele de la Hollywood este în sine mai „special", cu o grafică mai apropiată de exigenţele hollywoodiene, dacă nu ar fi şi pronunţia, proptită la mijloc în două consoane aride, din care s-ar putea salva prin adăugarea lângă „c" şi-a unui „k". Supoziţii. Deocamdată admirăm curajul şi „odiseea" tinerei actriţe române, plecată din ţară la 21 de ani, în întâmpinarea destinului, sau de fapt, în forţarea lui. „ Am plecat din România, mărturiseşte Florina, jurnaliştilor, în iulie 1997, când spectacolul „Danaidele", în care jucam, a fost solicitat pentru Lincoln Center Festival. Cu un an înainte obţinusem o bursă la Royal Scotich Academy of Music and Drama, însă nu am ajuns acolo. Am avut nevoie de o sponsorizare parţială pentru a acoperi cheltuielile de călătorie, dar, cu toate că am contactat mari organizaţii din România, am fost refuzată. Când am aflat că spectacolul se va juca în SUA mi-am spus că e un semn. Am decis să rămân în New York."

Şi s-a supus tribulaţiilor oricărui român ajuns în America, înainte de i se echivala studiile, sau de a fi remarcat prin ceva anume. „Aveam doar 21 de ani şi aspiraţii foarte mari, spune actriţa. Tot ce făcusem în România era artă şi eram convinsă că îmi va fi foarte uşor aici. Dar în New York sunt actori la fiecare colţ. Cel mai greu a fost să accept să o iau de la început. (…) Am fost chelneriţă la început, în diverse restaurante. A fost dificil, dar munca cinstită te face umil, şi greutăţile mi-au dat maturitate. Apoi am lucrat ca recepţioneră, agent de turism sau barman". Important e că Florina nu şi-a abandonat visul ei nici o clipă. Mergea la audiţii şi frecventa o şcoală de actorie unde obţinuse o bursă. „Primul rol a fost Abigail din „*Vrăjitoarele din Salem"* , piesă care s-a jucat la un teatru regional. A avut un impact destul de mare, pentru că spectatorii ajunseseră să mă urască. Îmi aduc aminte că, după o reprezentaţie, a venit o doamnă la mine şi mi-a spus:

„Eşti o fiinţă foarte rea. Cum ai putut să faci aşa ceva?”. Mi s-a părut foarte amuzant, deşi puţin îngrijorător. Era doar o piesă de teatru”.

Dar marea şansă a căutat-o la telefon, prin vocea lui Barry Alexander Brown, regizorul care o distribuise şi până atunci, în câteva producţii cu buget mic (*Winter Solstice, Racket, Virgin Larry)*. El i-a spus că regizorul Spike Lee caută o actriţă albaneză pentru „Inside Man”. I-a spus lui Spaike Lee că este româncă dar a acceptat-o să se prezinte la audiţie, unde a selectat-o din alte câteva sute de concurente, pentru rolul secundar al Ilinei Miritia, o traducătoare albaneză. „I-am cunoscut pe Danzel Washington, Jodie Foster şi Clive Owen înainte de filmări, iar reputaţia pe care o au este pe măsura lor”, îşi continuă Florina mărturisirea de presă. „Sunt nişte actori foarte buni şi îi tratează cu respect pe cei alături de care joacă. Eu am avut o singură scenă, cea cu Denzel. M-a surprins că el a fost cel care a venit la mine, în pauzele pe care le avea, pentru a repeta. Ne-am jucat pe text, îi place să improvizeze”, mai spune româna noastră.

Ce va fi mai departe? Mai departe, Barry Alexander Brown , bun prieten cu Spike Lee, i-a adus o nouă ofertă, în filmul său, de data aceasta, „Last Looks”, o peliculă despre aventurile unei trupe americane, care merge să filmeze în Turcia. Dar pe parcursul filmului toţi actorii din trupă mor, rând pe rând, în urma unor accidente. Florina Petcu va juca şi de data aceasta „în travesti”, rolul unei turcoaice, cum în „Inside Man” îl jucase pe-al unei albaneze. De data aceasta ea va fi o actriţă turcă dornică să se afirme.

E de altfel şi dorinţa tot mai fierbinte a româncei noastre, născută la 10.09. 1979 la Bucureşti, cu zece ani înainte de a cădea comunismul, şi porţile lumii să se deschidă. Generaţiei sale i se oferă acum toate şansele. Sperăm din toată inima ca Florina Petcu să fie dintre cei norocoşi. Dacă am avut, în interbelic, la Paris, o actriţă de teatru de talia Elvirei Popescu, pe care francezii o venerează şi azi, de ce n-am avea-o mâine, la Hollywood, pe Florina Petcu, încununată de laurii unei glorii universale? Drumul poate fi greu, dar ea singură şi-a croit drumul, şi merge fără complexe pe el.

Mult succes, Florina!

Sex Traffic. Film englez realizat în cooperare cu România. Noi am dat fetele…

Pe vremuri în astfel de coproducţii, mai ales cu Italia, noi dădeam caii. A circulat în comunism şi un banc pe tema aceasta. Lucrurile au evoluat între timp, după căderea cortinei de fer, şi democraţia occidentală, care ne-a şi absorbit pe ici-colea, prin punctele esenţiale, ar spune nenea Iancu, ne solicită tot mai tare. Mai ales cinematografia, unde marii producători occidentali au observat de la început un lucru la mintea cocoşului pentru dânşii: România este o bună locaţie pentru filmele lor, costuri ieftine, peisaje splendide, figuraţie aproape pe gratis. Regizorilor notorii nu le-a scăpat în schimb şi un lucru mai important încă: actorii români, chiar ei o marfă ieftină, pot deveni competitivi alături de staruri universale. Maia Morgenstern şi Ştefan Iureş au deschis calea la Hollywood, unde îşi face simţită prezenţa, în prezent, şi o vedetă de televiziune, iniţial,

Monica Bârlădeanu, sau Monica Dean, cum e consemnată pe genericul filmului serial Explozia, de mare succes în SUA şi-n lumea întreagă.

Şi acum bomba succesului absolut: două actriţe române dintre cele mai în vogă (spun gurile slobode ale presei) au cucerit piaţa filmului de televiziune din Marea Britanie, după realizarea miniseriei Sex Traffic – ceea ce pe româneşte s-ar traduce prin Vânzare de sex, ori Sex de vânzare – totuna. Pe genericul filmului apar deci: Wendy Crewson, John Simm, Anamaria Marinca, Maria Popistaşu, Criss Potter, Len Cariou, Răzvan Vasilescu, dar şi Rodica Negrea, şi Luminiţa Gheorghiu. Filmul a pornit de la o realitate cutremurătoare; şi de la un fapt real, cum se spune: în Marea Adriatică se găseau când şi când cadavrele unor tinere. Fetele cu care se făcea trafic uman erau sacrificate adesea pentru a atrage atenţia poliţiei de coastă asupra crimelor şi a le distrage atenţia de la traficul de carne vie. Această realitate vine din Est, din ţările fostului lagăr socialist, unde sărăcia şi mizeria socială generală duc tot mai tare populaţia la disperare. Se spune că în Republica Moldova, dintr-o populaţie de puţin peste 4 milioane - mai mult de un milion şi jumătate au migrat spre West, în căutarea unor paradisuri iluzorii, dacă nu total şi artificiale.

Cele două eroine ale filmului Sex Traffic, surorile Elena (Anamaria Marinca) şi Vera Vişinescu (Maria Popistaşu) provin dintr-un sat basarabean, unde un şmecher de traficant le promite marea cu sarea, slujbe bine plătite în Marea Britanie, la Londra, şi confort sporit, fireşte, faţă de uliţa satului patriarhal prăfuit, cu-n singur telefon în toată localitatea, instalat într-o cabină pe marginea drumului, şi tot mai puţine locuri de muncă la fosta fabrică de zahăr din apropiere, aproape desfiinţată, nesiguranţă şi disperare. Dar pasul făcut în Europa se dovedeşte greşit încă de la trecerea graniţei României în fosta Iugoslavie. Aici fetele sunt vândute unui nou traficant ce se dovedeşte a fi neîndurător, violent şi sadic, începând experimentul chiar el cu una dintre fete. Ajunse la Sarajevo şi Kosovo, în apropierea trupelor de menţinere a păcii, americane şi engleze, inocentele basarabence sunt livrate de traficant ofiţerilor cantonaţi acolo, şi aceştia, după întrebuinţare, le vând ei înşişi, de la unul la altul, ca să-şi scoată din cheltuială.

Sinistră realitate care amestecă protecţia democraţiilor mari cu sclavia şi comerţul de carne vie. Mai sinistru e încă faptul că lucrurile se cunosc şi sunt orchestrate prin aşa zise societăţi de binefacere din capitala Marii Britanii, unde trebuiau bietele fete să-şi găsească iluzoria fericire. Toate noxele lumii contemporane generate de terorism, dar şi de efectele lui secundare, sunt prezente în acest film tragic, realizat pe alocuri „jurnalistic" , cu mijloace documentaristice, dar într-o montare de zile mari, angajând şi dislocând planuri într-o ţesătură halucinantă; iar tragedia celor două moldovence se derulează mai departe, sub reflectoarele neiertătoare, prin complicitatea poliţiei şi a politicienilor, care fac din orice, bani murdari cu „mâinile curate".

I-a revenit Aneimaria Marinca scena cu aruncarea în Adriatica şi recuperarea la ţărm, în Italia, unde alt traficant o recuperează luând-o de la capăt. Nici n-are rost să povestim filmul, greu de urmărit, pe alocuri, în itinerariul lui halucinant prin Serbia, Albania, Bosnia şi Italia, până ce-şi restabileşte „echilibrul" grav zdruncinat în Marea Britanie, la Londra marilor vise. Una din fete, Elena, se recuperează, Vera fiind între timp racolată chiar ea în „reţea". Filmul are un happy-end (discutabil totuşi), prin revenirea Elenei acasă, şi regăsirea băieţelului ei de doi-trei anişori, şi-n îmbrăţişarea maternă, sub privirile uluite ale singurului personaj pozitiv din „lumea liberă", un investigator pe cont propriu a noii stafii ce bântuie Europa: traficul de carne vie şi comerţul de sex.

Iată mai jos şi palmaresul acestui film din 2004, dar care în România a ajuns a fi difuzat prin TVR abia în 2006. 8 premii BAFTA 2005 pentru: cel mai bun film de televiziune în serial, categoria dramă, cea mai bună actriţă, românca Anamaria Marinca, montaj, machiaj, muzică originală, imagine şi iluminare, scenografie, coloană sonoră; 4 premii GEMINA 2005 pentru: cea mai bună mini-serie, cea mai bună actriţă în rol secundar – românca Maria Popistaşu, categoria mini-serie, costume, scenografie. PREMIUL PENTRU CEA MAI BUNĂ ACTRIȚĂ – ANAMARIA MARINCA LA FESTIVALUL MONTE-CARLO TV, CATEGORIA MINI-SERIE. 4 premii ale Societății Regale de Televiziune din Marea Britanie, pentru cea mai bună actriță – Anamaria Marinca, cel mai bun film de televiziune, montaj şi scenografie.

Total 18 premii – 16 nominalizări la cele mai mari festivaluri şi competiții de gen din Europa şi din întreaga lume.

Dramă. Sex Traffic este o mini-serie în două părți care le-a făcut celebre pe două românce – ANAMARIA MARINCA şi MARIA POPISTAŞU. Oriunde v-ați afla români nu întârziați, când aveți ocazia, să vedeți acest film. În el durerea noastră milenară de-a fi ce nu suntem şi de-a nu fi ce suntem cu adevărat, persistă şi insistă. Talentul românesc salvează, deocamdată, doar aparențele…

Filme şoc: *Margo*…şi Maestrul…

Pe Canalul 2 al Televiziunii Române se dă de ceva vreme, într-o serie mică, de numai zece episoade, o excepțională ecranizare a cunoscutului roman al lui Mihail Bugakov, „Maestrul şi Margareta", producție rusească. În timp ce pe Canalul 1 rulează tot un film rusesc, telenovelistic, de data aceasta, dar bine făcut, intitulat „Misterele din Sankt Petersburg, un fel de parafrază la „Război şi pace" de Lev Tolstoi, în variantă *vulgarizatoare*, în sensul de accesibilă celor mulți, dar nu şi obscenă. Ruşii când vor ştiu să-şi pună în valoare marele lor potențial şi infinitele disponibilități artistice. Cu tot avântul cinematografiei tinere de la noi – încă nu suntem capabili să abordăm temele majore şi eterne ale omului, iar despre o ecranizare a unei capodopere literare româneşti nici nu poate fi vorba deocamdată. Noii regizori se inspiră din imediata trăire, cu mediile ei adiacente, şi întorc, deocamdată, pe toate fețele, evenimentele din decembrie 1989, numite triumfal de toți profitorii lor „revoluția română" , deşi, vorba regizorului premiat la Cannes, Corneliu Porumboiu, „A fost, n-a fost"…Sau şi a colegului şi prietenului său Cătălin Mitulescu, selectat să ne reprezinte la „unchiul Oscar" de la Holywood, pentru cel mai bun film străin, cu al său „Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii". Deşi, aflat în plină desfăşurare, „sfârşitul lumii" comuniste de la noi, atârnă, nu numai de deconspirări masive ale vechilor colaboratori şi colaborări cu regimul trecut, dar şi de modul adesea „şmecheresc" de abordare a realității prin artă, un fel de reciclări, ale unor servanți la marile „tunuri" din arta comandată, altcândva, de partid. Vorbeam, într-un număr trecut, despre eşecul lui Geo Saizescu cu „noul" său „Păcală se întoarce"…mai ales pe motivul unei căderi „torențiale" în vulgaritate şi obscenități. Cam tot dintr-un asemenea elan îşi extrage şi regizorul Ioan Carmazan tema ultimului său film „Margo"…Un film ce se vrea „şoc" dar care nu reuşeşte a fi şi…"şic"…Regizorul mărturiseşte că tema noului său film i-a fost servită pe tavă de un student de-al său ,George Dogaru, care, locuind la un cămin studențesc, i-ar fi adus de acolo câteva file cu dialoguri *life* dintre studentele din

cămin…în mijlocul lor personalizându-se această Margo, mai slobodă la gură decât toate, proveniență rurală, şi tânără studentă cu probleme de viață: „amestec de frumusețe şi grosolănie, de țărănism şi damă de consum," va mărturisi Ioan Carmazan, într-un interviu, după turnarea filmului …La realizarea proiectului său convocă, chiar în vederea unui succes de divertisment, vedete ale divertismentului mediatic: fete ca Gina Pistol şi Paula Chirilă, dar şi o actriță titrată, Cristina Cioran, amuşinând şi ea, din când în când, resursele modelingului, căci nu-i aşa, tot se poartă. Regizorul le-a spus povestea studentei Margo, devenită prostituată de lux, şi în ce context are loc acțiunea, şi ele „au vrut": s-au prins să joace în noul film „cu probleme"…Margo, deci, împinsă să se prostitueze de chiar tatăl său vitreg, se întoarce la un moment dat în sat, cu tristul prilej al morții mamei sale, dar toată lumea acolo vede ce ştie deja din auzite, toată situația ei înfloritoare-n aparență , se datorează unui mai vechi „năravˮ în accepție rurală, vechi de când lumea…Margo are un şoc şi vrea să revină la sentimentele bune şi să-şi refacă viața. O ajută un fotograf Andrei (interpretat de haiosul actor Marius Florea Vizante) îndrăgostit lulea de dânsa şi cerând-o insistent de nevastă. Regizorul pune de-un happy-end, ca-n filmele americane: cei doi ținându-se de mână şi mergând, la final, într-un echilibru fragil, pe şinele de cale ferată, unde? şi către ce nou destin? Unul fireşte optimist şi luminos… după rețeta deja ştiută din epoca de aur… Dar până acolo mai va: toate poncifele, „tratate" în amănunt, de filmele de consum post – decembriste, începând cu „Căderea Constantinopolului" şi, nesfârşind, din păcate, cu „Păcală se întoarce" a lui Saizescu… sunt prezente şi aici: vulgaritate pe pâine, obscenități cu polonicul, filmări a la *deznuda*, locații luxoase ca-n telenovele, şi garderoba sexi a Ginei Pistol, „personală", sărutarea pe gură a fetelor Paula şi Cristina, sau cizmele „de 6 milioane întoarse peste genunchi" ale protagonistei, dotată de clienții de lux şi cu o cameră de luat vederi, cu ajutorul căreia Margo ține, chipurile, un jurnal izbăvitor, un fel de *catarsis* sui-generis…

Ioan Carmazan a venit în echipă cu toată familia; cei trei fii ai săi, Andrei, Zoran şi Deian, cu soția, actriță ea însăşi, dar şi cu „unchiul băieților", cunoscutul actor Florin Zamfirescu, tatăl nenatural din film, şi proxenet, sau peşte, al eroinei noastre…şi încă o pată de culoare strălucitoare, prezența Maiei Morgenstern, distribuită altcândva de regizor şi în filmul său „Casa de vis" - aici cu rolul mai mult decorativ, de recitatoare a unor dialoguri, cu profesionalism, garantând, s-a crezut, un succes anunțat…şi, totuşi, discutabil, dacă e s-o luăm după primele reacții ale criticii de film, de la ziare, dar şi ale unor spectatori. Critica vede şi *citeşte* în noul film „prea multă ostentație", şi, cum spuneam, un car de vulgaritate, subiectul căznit, culoarea vie în mediul rural, dar prea apocaliptică în „jungla Bucureştilor", muzica „prea tare" pentru unii, iar pentru alții cu efecte discutabile. „Un film despre două Românii", declară regizorul: una arhaică, aflată în declin, şi cealaltă a proxeneților din marele oraşe, şi a studentelor uşuratice, a vulgarității. Mesajul său: „Pentru fiecare om care rămâne curat măcar 5 % există o şansă". Ioan Carmazan crede că i-a oferit eroinei sale Margo…această şansă…fireşte, nu aceeaşi oferită Margaretei, din romanul lui Mihail Bulgakov de Maestrul acestuia, Diavolul însuşi: de a vedea lumea prăbuşindu-se la picoarele sexului ei…

Noi nu prăbuşim lumea cu filmele noastre, noi suntem „trimbulinzi", ar spune poetul Nichita Stănescu, şi într-o eternă fază de sincronizare cu lumea bună, sau chiar de imitație. „Filmul e tare pentru un film românesc, opinează un spectator, luat de pe internet, seamănă puțin cu unul din afară". Altcineva îl consideră o „megaporcărie" …îmbibat de obscenități şi violență fără sens, morbid…cu o sonorizare de-a dreptul

penibilă…" sfârşind ca la grevă, sau mitingurile din faţa guvernului, cu strigătul din tot pieptul: „Ruşine!" Sunt şi spectatori cărora *le place* artistele, însă făcând cu ochiul prin împrejurimi: „Sunt bune rău fetele alea două (probabil, Paula Chirilă şi Cristina Cioran…n.n.) să facă filme artistele nu toate panaramele".

Cu asemenea aprecieri şi ecouri trebuie să ni-l închipuim pe…Maestrul… Ioan Cărmăzan „fericit". *Margo* e însă, până la clipa în care opinăm despre el şi noi, acestea, vârful aisbergului unui sindrom românesc „de artă"…Un film obţinut „la produs" parcă, dar în mod evident destinat *pieţei libere*...Un film, nu se ştie, pe ce bani făcut, dar în mod sigur, pentru bani. Încă se mai speculează biata pungă a spectatorului din subtext, şi-a consumatorului cel mai răspândit, din păcate, la noi, de subcultură…

Război pe calea undelor vs. războiul umbrelor la zidul morţii

Mulţi ani de aici înainte cinematografia românească va avea de spus poveşti gârlă din jumătatea de veac de singurătate trăită de români în gulagul comunist. Si se pare că ele vor impresiona, numai şi ţinând cont de succesul unui film artistic ca „432" al lui Cristian Mungiu, care deja face, după Cannes, o carieră planetară. Nu mai puţin interesante sunt filmele documentare, ce vin sa refacă poveşti sau secvenţe, oricum, întâmplări „senzaţionale" , mai ales datorită semnificaţiei, gradului de generalizare ce-l comportă, din acelaşi trecut, imposibil, altfel, de retrăit. După „Jaful secolului", regizorul Alexandru Solomon revine cu un nou documentar „fierbinte" din anii comunismului în România. Subiectul va fi de data aceasta de maxim interes şi, implicit, de maximă audienţă. Povestea postului de Radio Europa liberă, cu transmisiune directă în limba română, din inima Europei, de la Munchen, Germania. Supravieţuitorii comunismului ne amintim nopţile când stăteam lipiţi de scala radioului, doar doar vom asculta cât mai mult, şi auzi cât mai exact, printre bruioane şi întreruperi ireglabile, vocile care interpretau liber, de la un post de radio internaţional, realităţile dure din România, care atunci ne cuprindeau, în primul rând pe noi, cei din ţară.

„Război pe calea undelor" („Cold waves") a fost prezentat toamna trecută în premieră la Sibiu, în Capitala Culturală europeană, concurând apoi şi în festivalul ASTRAFILM" la secţiunea „Europa". Este o producţie România-Germania-Luxemburg, realizată cu un buget de 450 000 euro, din care un sfert asigurat de Consiliul Naţional al Cinematografiei Român, în urma intervievării a 120 de persoane şi a filmărilor combinate din România, Belgia, Franţa, SUA, Ungaria. Este un film de „voci" şi de imagini şi, mai puţin de „personaje", deşi protagoniştii postului Europa liberă din „anii împotrivirii" (cum le-ar fi zis Geo Bogza) există şi mărturisesc şi post-festum, dacă putem zice aşa. Deoarece, în premiera de la Sibiu au luat parte şi foştii redactori ai postului de la Munchen, Nestor Rateş şi Emil Hurezeanu. Plimbarea camerelor de luat vederi pe coridoarele vechii redacţii de la Munchen devine astfel o plimbare prin labirintul istoriei din acei ani trişti, foarte trişti pentru România, sugrumată, pur şi simplu, de dubla dictatură comunistă, şi a unei singure familii de lideri comunişti, familia Ceauşescu. Mărturisitorii acestui film de excepţie devin, astfel, în primul rând redactorii postului, „vocile", Neculai Constantin Munteanu, Nestor Rateş, Emil Hurezeanu, Monica

Lovinescu, dar şi dizidenţi ai regimului comunist din ţară, ca Doina Cornea sau Vasile Paraschiv. Există în schimb, şi de data aceasta, un mare absent: Paul Goma. Într-un interviu, regizorul Alexandru Solomon a declarat că s-a străduit cât a putut să-l aibă pe Goma în filmul său: l-a contactat, l-a invitat, a insistat, dar a trebuit să se mulţumească doar cu imagini ale locuinţei din Paris a marelui disident şi anticomunist român.

Etapele cele mai interesante şi cele mai consistente de altfel alte documentarului „Război pe calea undelor" sunt: Cutremurul din 4 martie 1977, când singura cale de comunicare cu lumea a Românilor a fost, exclusiv, postul de Radio Europa Liberă; pe urmă Mişcarea Goma, din acelaşi an şi din următorii; apoi, Criza alimentară, şi, implicit, criza politică de sistem, care avea să paralizeze regimul comunist de la Bucureşti, până la auto-anihilare. Să nu uităm, nici „ultimul act", ultima etapă, când, înaintea „revoluţiei în direct" a Televiziunii Române din decembrie 1989, a fost „lovitura de stat" în direct, transmisă de Europa Liberă.

Emil Hurezeanu: „Consider că filmul este o poveste subiectivă, care prezintă realitatea în viziunea autorilor, un omagiu antipatetic pentru colegii care au dispărut în condiţii neexplicate nici după 20 de ani. Nestor Rateş, nuanţând, cu nostalgie firească: Un film făcut cu mare măiestrie, care nu exagerează".

Regizorul Alexandru Solomon: „ A fost foarte greu de ţinut echilibrul, pentru că nu e o poveste cu eroi. Sunt multe personaje negative, dacă vreţi, dar nu e o poveste cu eroi. Şi nici radioul în sine, ca fenomen, nu este un lucru glorios în totalitate. Sper că se înţelege că aceleaşi defecte de care noi ne loveam în ţară ei le-au replicat acolo, la Munchen sau la Paris. E România „în mic". Asta a fost cel mai greu de găsit, linia asta pe care să nu cazi nici în elogiul Europei Libere, nici în antiamericanismul facil de azi. Cred că se înţelege că situaţia oamenilor de la radio era paradoxală, între americani, ascultători din România, securişti, tot felul de forţe şi vectori care trăgeau şi îi împingeau în toate direcţiile. Asta e viaţa, mai subtilă…Sunt acestea replici dintr-un interviu acordat de regizor, ziarului Evenimentul zilei, de la Bucureşti.

În fine, la ultima întrebare: „Cum aţi reuşit să vă păstraţi calmul în anumite situaţii, cele în care publicul reacţionează, se revoltă?" regizorul răspunde detaşat, şi la fel de „calm", însă cu calmul zilei de azi: „Nu conta părerea mea, nu era cazul sa mă implic. Reporterul: „Mie nu-mi iese un interviu dacă nu devin cumva empatic cu subiectul." Al. Solomon: „Nu să simpatizezi, nu am simpatizat niciodată cu subiectul…Dar trebuie să fii prezent, să înţelegi cum judecă omul respectiv. Dacă vreţi, mai degrabă, după filmare mi-a fost uneori ruşine că nu am reacţionat. Dar asta era menirea mea, nu să trag două palme pe loc, ci să fac filmul şi el să vorbească."

POST SCRIPTUM:

Întâmplarea a făcut, concomitent cu filmul lui Alexandru Solomon, despre vocile din spatele personajelor reale ale Europei Libere, sub dictatură, care făcea, după Sibiu, gale mari şi la Bucureşti, Braşov, Cluj, Iaşi, Timişoara, Constanţa, tot în decembrie, să fie dat din nou, la televiziune, filmul lichidării sumare a cuplului dictatorial Elena şi Nicolae Ceauşescu, în urma simulacrului de proces de la Târgovişte. O versiune integrală, de data aceasta, cu toate replicile date acolo şi de acuzatori dar şi de acuzaţi, pusă în circulaţie, firește, nu de Televiziunea Română, ci de TV FRANCE INTERNATIONALE. Surpriza a fost copleşitoare, concluziile stupefiante. Acuzatorii improvizaţi se poartă ca nişte lichele şi slugi descalificate, acuzaţii, dictatorii, ca nişte „eroi", cu demnitate şi asumare totală.

Cât de şleampăt poate să râdă de noi uneori Historia; nu Magna Historia, o Historia mică, meschină şi ticăloasă. De altfel, moderatorii francezi nu s-au împiedicat să observe fără ironia specific franceză de data aceasta: Cei care-i judecau acolo pe foştii dictatori erau oamenii lor, oameni făcuți de-a lungul timpului de cei doi; într-o singură clipă, la prima comandă de partea adversă, ei s-au preschimbat din fideli servitori în asasini plătiți. Comportamentul „tribunalului" de la Târgovişte, din decembrie 1989, care a dispus, într-o singură oră, condamnarea la moarte a Ceauşeştilor, conform unui alt „ordin de sus", sau chiar din neantul acelor isterice/ mai mult decât istorice clipe, a fost în orice caz abominabil; el ar putea face subiectul unui film tragic despre caracterul poporului român din ultimele clipe ale dictaturii…Avem garantat cel puțin un motto, sau motiv muzical „inventat" de Vali Sterian, ceva mai târziu, la Piața Universității, fenomenul total anticomunist, despre care ştim cum şi cine l-a „exterminat" şi pe acela: „Doamne, Doamne, vino Doamne, să vezi ce-a mai rămas din oameni!"

Tristă țară, grea povară pe istoria ei…Dacă Europa Liberă ne-a putut ține moralul treaz, când țara părea să fie tot mai mult condusă de bunul plac, sau chiar de prostia unui cuplu cvasi/analfabet, momentul când slugile devenite judecători au aruncat țara în ultimul ei marasm, cine-l mai salvează măcar de la uitare? Poate un regizor genial, cu un film integru şi neiertător, alb/negru sau parțial color, despre decembrie 1989 şi „vocile" lui împuşcate, dogite, răstite, neexprimate încă decât pe sfert şi pe resturi…

Sexul şi banii à la roumaine

Continuăm să imităm, chiar dacă cel mai recent succes al filmului românesc ne-a dovedit că notorietatea, sau chiar gloria se câştigă cu un minim de originalitate. E cazul peliculei "Moartea domnului Lăzîrescu" , a regizorului Cristi Puiu, premiată la Cannes, şi după Cannes, pe toate meridianele, şi aproximativ la toate festivalele internaționale la care a participat, ulterior celui de pe Rivera franceză. Rețeta e simplă: subiect românesc de actualitate, mijloace simple dar cât mai expresive. Fără epatări inutile. Aproape un reportaj vorbit şi interpretat *life* . Şi cu toate acestea complicăm simplitatea, obținând nu de puține ori kitch-ul. Ne subordonăm gustului mediu şi *Media !* Fugim de pe marele ecran pe micul ecran, din producțiile omogene şi personale în seriale TV, din artă în telenovelă, mimând prin aceasta din urmă "arta". "Numai iubirea", prima telenovelă românească a şi fost supranumită "mama lacrimilor". S-a plâns mult la ea, s-a plâns cu pasiune eliberatoare de noxele comunismului, compuse din entuziasmul factice şi din încrâncenarea comandată. Rezultatul a fost peste aşteptări: primul episod fusese urmărit de 806.000 de români, iar ultimul a crescut până la 1.550 000. Sistemul încasărilor ne scapă. Probabil sunt "fabuloase". Iată de ce s-a lansat cea de a doua telenovelă românească produsă în studiourile de la Buftea şi difuzată pe acelaşi post de televiziune "Acasă". Având în titlu neapărat cuvântul "iubire". Având şi "lacrimi" încă din titlu. Deja sistemul funcționează, sau "fenomenul" cum i s-a spus.

"Lacrimi de iubire" are, cel puțin pe hârtie, elementele necesare pentru a deveni un succes", scrie în ziua lansării, unul din cele mai populare ziare, Evenimentul zilei. Acum să analizăm puțin "elementele" necesare succesului. Pe primul loc stă prezența pe generic a Nicoletei Liciu, "poate cea mai dorită femeie din România". Dar nu se

precizează nici cine e "diva" nici ce reprezintă "majoritatea" ce o "doreşte" pre dânsa. Oricum,.numita "femeie fatală" provine din segmentul de divertisment al subculturii. Noua telenovelă îşi împrumută, sau preia regizorul de la prima telenovelă, acelaşi Iura Luncaşu, fără nici un alt palmares şi alte vitejii cinematografice. Producător este directoarea postului "Acasă" Ruxandra Ion, pentru ca rufele să se spele în familie, şi vorba scenariului (Episod 2) "banii să rămână aceluiaşi imperiu de afaceri". Am reţinut chiar şi numele scenaristului: Eugn Patriche. El nu ne spune nimic "ca scriitor"; dar astăzi scrie şi publică atâta lume, şi mulţi dintre aceşti scriitori de tarabă şi "din afaceri" au pătruns şi în Uniunea Scriitorilor!

Să pipăim deci povestea, *story*-ul, acţinuea. Se pune în mişcare un clan de afaceri imobiliare de tip mafiot, care a ruinat un altul, şi acum îşi savurează cu cinism impostura, şi îşi numără muntele de parale, obţinute cum ştie unul singur, numitul Grigore Varlam, interpretat de "durul" Bebe Cotimanis, ras pe cap ca o ridiche, şi rânjind pe orice replică neapărat "sardonic". Putem înţelege că asociatul lui Varlam, când s-au pornit la afaceri, a fost un anume Octav Mateescu, interpretat de Florin Piersic, care în schimb moare de la al doilea episod, în împrejurări lamentabile, din care cusătura cu aţă albă dă pe afară de sac.

În rest, toate ale telenovelei: pipiţe şarmante, băieţi răi şi băieţi buni, femei consumate şi consumabile, şi-o singură obsesie-n toate: *sexul şi banii*, aşa cum pe vremuri în toate era partidul! Pe lângă Cotimanis şi Florin Piersic (aceasta din urmă îşi face un real deserviciu jucând acest rol, aducându-şi un grav prejudiciu de imagine) mai apar şi alte câteva nume, altcândva prestiguioase, din teatrul românesc şi filmul "lui!" aferent: Cezara Dafinescu, Sebastian Papaiani, Gheorghe Visu, Rodica Negrea. Toţi şi toate îmbracă în telenovelă haine prea strâmte şi prea peticite pentru talentul lor. La premieră însă toţi au susţinut că "arta" i-a mânat la noua luptă! Sau de ce nu. "patriotismul", căci trebuia să avem şi telenovelă la purtător şi în palmares. Deşi, la o adică, punctul fusese bifat prin chiar inventarea telenovelei ca specie de consum, iar nu de artă, propriu zisă, de un român, dar în America Latină: şi l-am numit aici pe regizorul Andrei Zincă, fiul scriitorului Haralamb Zincă, dacă nu ne înşelăm prea tare, şi nu ne înşelăm defel.

Deci, scuza, pe care n-o recunoaşte nimeni e banul, şi vremurile grele în care stă în prezent arta, marea Artă! Penibilul situaţiei însă provine din altceva: conţinutul noii produceri, sau chiar reproduceri, e ca în "Bravul soldat Svejk" poanta cu tabloul împăratului, spurcat de muşte, tabloul cu două feţe, întors după situaţie, când cădea sau venea iar pe tron împăratul… Toate poantele noii telenovele sunt *déjà vu*...dinainte de 1990, din filmele cu ilegalişti şi activişti "duri" , care nu avuseseră timp de fericirea personală până la victora revoluţiei, iar după aceea "sentimantalizau" pe câte vreo orfelină din fosta familie distrusă, pe umiliţii şi obidiţii de altădată, ajunşi acum să aibă de toate, când nu se mai poate…

Credeţi că scenaristul a schimbat mare lucru? A întors numai pe dos "tabloul împăratului" mânjit de muşte. Şi Varlam din telenovelă, noul magnat, şi Octav Mateescu cel înghiţit de asociaul său mai puternic, mort pe sintagma latină *vae victis,* au copii problematici, fete vampe şi fetiţe sentimentale, din căsătorii destrămate şi rău reînnodate, se dau replici "ca la partid" şi-n lupta revoluţionară, că "n-am timp de iubire deocamdată cât tata este nefeticit" etc., oximoronul tragic conţinând într-unul din termeni ridicolul situaţiei, sau cel puţin căderea ei în deriziune. Dacă am plâns după primele două -trei

episoade?! Nu, nu am plâns. Dacă am râs? Nici atât. Orice telespectator cât de cât serios şi onest va trăi în schimb multe momente de stânjeneală în derularea "narațiunii" cinematografice, tot mai încâlcite, de la un episod la altul, sau de-a dreptul "aburite".

Cele două mize: banii şi sexul, deocamdată rămân principala premiză de tot derizorie. Şi un clopoțel ce ne sună-n urechi tot mai tare: între *manele* şi *telenovele* diferența e minimă, iar asemănarea deloc întâmplătoare. *Cherchez la vie!*

Nu anticipăm ce va fi noul film la care lucrează în prezent regizorul Tudor Giurgiu, curajosul organizator al Festivalului Internațional de Film Transilvania, şi recent numitul în funcția de director al TVR. Se spune că pentru producerea noului său film "Legături bolnăvicioase", directorul şi-ar fi luat concediu. Dar ce concediu va mai fi fiind şi acesta: de-un an şi-o vară?!

"Legături bolnăvicioase" va fi excranizarea romanului unei june prozatoare Cecilia Ştefănescu, având ca subiect relația amoroasă dintre două tinere. Şi aici, deci, în prim plan stă sexul. Cu o specialitate nouă în plus. Sigur că nu strâmbăm din nas în fața oricărei abordări, dar poate că e prea multă *anormalitate* în preocupările noii generații de scriitori şi cineaşti. Vom vedea ce va ieşi până la urmă, într-un film care lansează două tinere actrițe, Maria Popistaşu şi Ioana Barbu, dar implică şi nume ilustre ale filmului românesc "clasic", Tora Vasilescu şi Mircea Daconu, la care, obligat, se adaugă pe generic şi o stea Media, de data aceasta, binecunoscuta Mihaela Rădulescu.

Din presă: " Bugetul coproducției româno-franceze este de 350.000 euro. Producția va fi disribuită de "Transilvania Film" şi va avea premiera de Valentine's Day, pe 14 februarie 2006." Dacă va fi sau nu un pariu câştigat vom trăi şi vom vedea; dacă până atunci apele nu ne vor spăla de tot de pe fața pământului. "Ajungă zilei răutatea ei." (Matei 6, 34)

Alexandra Maria Lara, într-unul din rolurile principale din filmul german „Ultimele zile ale lui Hitler"

„Ultimele zile ale lui Hitler", filmul regizorului Oliver Hirchbiegel, din 2004, a avut premiera în România în 10.06. 2005 - an în care fusese nominalizat la premiul Oscar pentru cel mai bun film străin. Recent el a fost difuzat pentru marele public, pe postul Televiziuni Naționale /TVR 1, 23,20 h, într-o rubrică intitulată Filme şoc.

Două lucruri ne-au îndemnat să aducem filmul acesta, încă odată, şi în mod deosebit, în atenția cititorilor noştri: tematica sa, căderea unei dictaturi sinistre prin fanatismul ei, o dictatură de genul căreia şi noi ne-am desprins (dacă ne-am desprins şi cât!) nu prea de mult timp, şi prezența în film, într-un rol principal, a actriței de origine română, Alexandra Maria Lara, fiica actorului George Plătăreanu, rămas în Germania Federală în ultimii ani ai dictaturii ceauşiste, şi devenită una din stelele cinematografiei şi televiziunii germane.

Pentru noi filmul devine, deodată, o lecție dură, şi trebuie „citit" ca atare. Asemănările dintre Hitler şi Ceauşescu pot fi puse discutabile, dar ele abundă „din amănunte" , deşi cei doi dictatori au fost produsul unor epoci şi unor sisteme diferite. Şi totuşi, mai ales în acest caz funcționează perfect teoria „contrariilor ce se atrag". Unii

vor spune că Hitler i-a fost superior lui Ceauşeascu nu atât „prin cultură", cât mai ales prin raportarea la o tradiție istorică superioară. Aşa să fie oare?! Dar vom observa că şi unul şi celălalt s-au ivit pe „goluri istorice", sau în momente de maximă criză pentru popoarele lor. Cu atât mai de neconceput în cazul lui Hitler şi a Germaniei, chiar dacă zmintitul erou al celei mai sinistre aventuri din istoria modernă, venea pe fondul înfrângerii ruşinoase în urma unui război mondial; Germania având totuşi în spate o tradiție istorică şi o societate civilă de invidiat, care la acea dată mai funncționa încă: o puternică aristocrație şi o elită intelectuală ce păreau inexpungnabile; nu suportă comparația cu România ivirii lui Ceauşescu, deja decapitată în urma înfrângerii dintr-un alt război mondial, căci perdantă la loteria numerelor mari; România fusese „atribuită" unui sistem politic străin sieşi, chiar îm urma înfrângerii lui Hitler, căruia o vreme îi fusese unul din aliați. Deci Hitler, devine cu atât mai „inscuzabil", chiar şi-n istoria noastră, cu cât mai mult însă, în istoria Germaniei moderne – țara cu cele mai mari performanțe în cele mai diverse domenii, de la economie la poezie, şi de la comerț la filozofie şi muzică. E greu de înțeles, chiar văzând filmul de față, sau mai ales, ce resorturi au funcționat în deturnarea unui întreg popor , de la crezul şi de la rigoarea sa, către un fanatism ce avea să întunece istoria întregii Europe, sfârşind într-un bilanț de inimaginat: 50 de milioane de morți, în cel de al doilea război mondial, din care 6 milioane au fost evrei ucişi în lagărele de exterminare, anume „gândite" şi regizate de un dictator semi-doct şi paranoic.

Filmul „Ultimele zile ale lui Hitler", bazat pe lucrarea „Der Untergang" a lui Joachim Fest, dar şi pe memoriile bătrânei Traudl Juge, fosta secretară a lui Hitler, şi martoră a sfârşitului său terifiant, va suruprinde două momente şi o infinitate de situații, din perioada noiembrie 1942, clipa sosirii în „Vizunea Lupului", carterul general al lui Hitler din estul Prusiei, a unui grup de tinere, din care Hitler îşi va recruta ultima lui secretară personală (Trudl Juge/ în film Alexandra Maria Lara), şi 20 aprile 1945 Berlin, când, în buncărul special construit sub Cancelaria Germaniei, amanta lui Hitler, Eva Braun, va organiza banchetul celei de a 56-a aniversări a dementului dictator, gata zaharisit, sub multe aspecte, reunind sub un atare pretext toată fauna grotescă şi agonică a unui regima gata falimentar…După 12 ani de dctatură Hitler mai are de trăit doar 12 zile. În acest timp sub ochii spectatorului se prăbuşeşte o istoroie a cinismului şi a demenței exacerbate până la absurd , dar şi castelui din cărți de joc a unei dictaturi irație nale. Spectatorul român va face, inevitabil asociații, cu căderea lui Ceauşescu, de la celălalt capăt al tunelului, dintre două dictaturi atipice chiar prin „asemănare", prin efectele lor sinistre: cea nazistă şi hitleristă şi cea comunistă şi ceauşistă, ambele sub emblema unui „ socialism național" prea puțin diferite ca fond şi ca isterie populistă. Furia lui Hitler la aflarea trădării şi fugii ministrului de interne Heinrich Himmler, amintind de aceea a lui Ceauşescu la aflarea sinuciderii „trădătorului Milea", fostul ministru al apărării…

Sfârşitul lui Hitler concentrează evenimente de inimaginat: farsă şi tragedie pe fundalul unei alienări generale. Sunt momente de care „ „pruncul" dicaturii danubiene, Ceaşescu, crezîndu-se până-n ultima clipă „democrat şi patriot", nu ar fi fost în stare totuşi: căci poate nu l-ar fi dus mintea „până acolo"! Hitler nu va ceda nebuniei sale până în „ultimul ceas" , regizându-şi singur sfârşitul: căsătoria în ultima clipă cu Eva Braun, sinuciderea cuplului şi arderea celor două trupri cu benzină în „curtea" buncărului…Demența fanatismului va fi ilustrată de sfârşitul familiei lui Joseph şi

Magdei Goeblles, care înainte de a se sinucide ei însişi, în nota fidelităţii absolute faţă de Fuhrer., mai întâi mama îşi va ucide copiii…

Filmul este susţinut astfel de un fundal metafizic: „ A mea este răzbunarea eu voi împlini” , pare să se rostească, dintr-un adânc de morală biblică, vocea Domnului Savaot, al evreilor Vechiului Testament. În faţa unui sinistru dictator, care proclamă până în ultima clipă că „mila este un păcat”, şi că rasa iudaică va trebui în continuare exterminată! Învăţăturile acestui film curajos, totuşi, dacă ţinem cont că este făcut de germanii înşişi, după 50 de ani de la încheiera celui mai cumplit măcel din istorie, la care au fost principalii actanţi, sunt multiple pentru întreaga umanitate, iar pentru români, „beneficiarii” ultimei dictaturi iraţionale din Europa, devin simptomatice.

Prin ce ne vom purifica de miasmele istoriei noastre atât de recente, şi cum ne vom apăra de „iasmele” ei, care mai bântuie printre noi? Aceasta ar fi întrebarea!

Ultima oră. Gala Premiilor Gopo

La Bucureşti s-au instituit şi s-au acordat pentru întâia oară PREMIILE GOPO, ce ambiţionează a fi, an de an, de acum încolo, ceea ce pentru Academia de Film Americană sunt Premiile Oscar. Numele Gopo este dat în amintirea cineastului român Ion Popescu-Gopo, primul care a primit cea mai înaltă distincţie la Cannes, cu 50 de ani în urmă, pentru un filmuleţ de animaţie, intitulat „Scurtă iastorie”…

Primii laureaţi ai Galei Premiilor Gopo…cu covor roşu şi cu şampanie, după cum ne-a relatat presa…despre desfăşurarea piesei (scenariului) de premiere, au fost următorii:

1.Tânărul regizor Corneliu Porumboiu, laureatul de la Cannes, de anul trecut, a fost cel mai premiat din acest an. *Pentru cel mai bun film, „A fost sau n-a fost”; Pentru cea mai bună regie; Pentru cel mai bun scenariu.*

2. Marele regizor Lucian Pintilie, *Pentru întreaga activitate în cinematografie: „Wonderful!”*

3. *Cel mai bun actor*, Ion Sapdaru, pentru rolul din filmul lui Corneliu Porumboiu „A fost sau n-a fost”

4.*Cea mai bună actriţă* , Dorotheea Petre, pentru rolul din filmul Ryna (regia: Ruxandra Zenide)

5.*Cel mai bun scurt metraj*, Radu Jude: „Lampa cu căciulă”

6.*Cel mai bun documentar*, Ion Mihalache: „Hobiţa, coloana şi tractorul”

7. *Au mai fost nominalizaţi şi au primit premii şi distincţii*, filmele: „Hârtia va fi albastră a tânărului regizor Radu Muntean, „Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii” de Cătălin Mitulescu, şi „Legături bolnăvicoase” de Tudor Giurgiu, pentru cei mai mulţi spectatori.

Mascota Premiului GOPO a fost realizată de sculptorul Andrei Ilfoveanu, şi reprezintă *„Omuleţul lui Gopo*”, din filmul său „Scurtă istorie, premiat, cum spuneam, cu 50 de ani în urmă, la Cannes...

Roming. Un film cu Jean Constantin; Regia Jiri Vejdelek

Pentru spectatorul român e de-ajuns indicația „film cu Jean Constantin" ca să meargă la cinema. Jean Constantin, actorul născut la Techirghiol, 21 aug. 1928, şi „negru ca ghiolul" glumea cineva, dar care nu s-a mutat nici acum de la Constanța, deşi a jucat la viața lui în nu mai puțin de 50 de filme, şi iată-l acum şi într-o co-producție ceho-română, dar care nu este prima de fapt şi de drept. Jean Constantin, „pata de culoare" din filmele lui Sergiu Nicolaescu, din cu haiduci şi din cele cu comisari, în care a făcut echipă cu mari actori, Amza Pellea, Florin piersic, Gheorghe Dinică, sau regretatul Toma Caragiu, despre care povestea undeva cu umor că la unele filmări îl aştepta cu maşina la gară să-l ducă pe platou: „Paştele mamii lui de țigan. Eu, Toma Caragiu, am ajuns să aştept şatra-n gară." Însă de fapt îl iubea şi îl aprecia. Cât de țigan este Jean Constantin nu se ştie. Undeva am citit că ar fi de fapt machedon ca Toma Caragiu însuşi, ca fotbalistul Hagi şi alți celebri şi aleşi ai sorții. Actorul Jean Constantin, cu mutra lui haioasă, dar şi cu talentul lui de a se disimula în țigan, are de partea lui publicul, care l-a ales pe viață din divertismentele de bun gust ale filmelor în care el a jucat. Acum se fereşte, spunea undeva, de public, care atunci când îl vede şi izbucneşte în răs: „Uite-l pe acela! El e? Parcă era mai negru! S-o fi spălat?!" O povesteşte singur cu hazul lui dublat de o modestie naturală, autentică. Dar şi cu nostalgia poate de-a nu fi „negru de tot"…

Pentru *Roming*... filmul realizat cu Media Pro Distribution, de regizorul ceh Jiri Vejdelek, a fost căutat special; nu a fost propriu zis un casting; regizorul cum l-a văzut „s-a lămurit" şi l-a plăcut; de înțeles la filmări la Praga s-au înțeles prin translator. Jean nu ştia decât româneşte iar Jiri numai ceheşte. Dar filmările au decurs excelent. Chiar atunci când actorul român a fost pus să stea timp de 12 ore pe o punte, ud fleaşcă, şi într-un fum de te îneca: un fum „ca la uşa cortului"…În compensație a fost prima scenă, filmată pe un câmp cu florile, unde personajul lui Jean apare îmbrăcat în alb şi ținând în mână o colivie…"pata de culoare" face efect şi cei prezenți îl aplaudă…

Scenariul lui *Roming* aparține experimentatului Mark Epstein, fiind o comedie, sau mai curând o poveste filosofică, dulce-amăruie, despre familie, păstrarea tradițiilor şi a identității, într-o comunitate de rromi. Personajul lui Jean Constantin vine din mintea unui alt personaj: *ille temporo*... sunt două poveşti de fapt care se combină şi se completează. Somali este un rege mic al unui regat țigănesc mic, dar el are-n pază pasărea magică ce păzeşte focul. Tot el mai deține însă şi două secrete „groaznice": nu ştie să fure şi nu ştie să danseze. Mai mult încă el este suprins într-o zi de o liotă de copii ieşind de la fabrică, unde munceşte spre a-şi asigura îndestulatul lui trai cu „vizibila" lui pirandă. Din acea clipă el devine în comunitatea lui un renegat, cu atât mai mult că „pasărea focului" din grija lui, îşi ia zborul, şi atunci „regele" este nevoit să plece în căutarea ei…Urmează ca în filmele cu țigani ale lui Kusturica, o călătorie inițiatică, în care Somali îi va întâlni şi pe Dumnezeu şi pe Diavol însă la urmă şi Moartea. De cealaltă parte este povestea „vie şi actuală" a unui student rrom Jura, care se emancipează dorind să trăiască civilizat. Tatăl său Roman (interpretat de cehul Marian Labuda) împreună cu unchiul său Stano (Bolek Polivka) îl obligă să facă împreună cu ei tot un fel de călătorie inițiatică în Slovacia, unde va trebui s-o întâlnească pe fata cu care de mic fusese logodit iar acum trebuiau să-l căsătorească.

Donkijotesca aventură, care-i are-n centru pe cei doi ţigani bătrâni, Roman şi Stano, mai ales pe Stano, admirabil jucat de excepţionalul actor ceh Bolek Polivka, e şi motiv de comedie dar şi de meditaţie. În fond, ţiganii sunt în prezent în atenţia lumii peste tot, mai ales datorită ultimului exod, a migraţiei lor din ţările lor răsăritene în vestul civilizat al Europei. E nedrept poate să se susţină că toţi provin numai din România. Din moment ce au poveşti cu ţigani, cehii înseamnă că au şi ei ţiganii lor. Polonezii şi ucrainenii la fel. Las fel şi ungurii, de sârbi nici nu mai vorbim, din moment ce genul filmelor cu ţigani îl au ca maestru şi „clasic în viaţă" pe mai sus citatul Emr Kusturica. Unii comentatori ai filmului *Roming* nu s-au abţint de a-l pune pe regizorul ceh la remorca maestrului sârb, din care ar fi „împrumutat" principalele motive sau chiar şi unele şabloane cinematografice. E nedrept şi este excesiv ca deobicei. Căci el poate fi apropiat la fel de bine de „Şatra" regretatului Emil Loteanu, regizor sovietic şi român, căci născut în Basarabia. Apropo de distribuţie însă: din România nu numai Jean Constantin a fost selectat, sau invitat, cum doriţi, dar şi tânăra actriţă Corina Moise, de etnie rromă, absolventă a ATC şi foarte talentată actriţă.

Filmul are succes; în Cehia a avut deja 200 000 spectatori iar în România abia a început să ruleze, iar prezenţa lui Jean Constantin îi va asigura, negreşit, cel puţin acelaşi succes. Căci am mai spus-o, după experimente şi căutate efecte lumea aşteaptă *normalitatea* filmelor *de văzut* şi descreţit frunţile. Între timp filmul a fost selectat la prestigiosul Festival International de Film de la Toronto. Încă o carte de vizită specială şi chiar de la început. Călătoria lui „iniţiatică" prin lume fiind abia la început, să-i dorim succes, accentuând totuşui pe actualitatea subiectului, pe „îmblânzirea" lui dacă putem zice aşa. Pe „domisticirea" unei filosofii ce poate scoate din neant o umanitate prea mult şi prea exagerat marginalizată. Ţiganii înşişi putând să-şi citească din nou şi mitul şi istoria sublimndu-şi-le. E o necesitate a noilor timpuri în care ne-am trezit că trăim, tot mai mult într-o Europă Unită, dar şi într-un sat planetar, care-şi trăieşte visul globalizării în convulsii şi încurcături, în alambicări încă inerente…

(Nici) Păcală nu mai are haz...

„Toate le făcea sucite şi pe dos, de te cruceai,
un nătâng, un gură cască îţi părea – când îl vedeai.
Ii ieşeau la capăt toate-aşa de nimerit,
Că de fapta-i săvârşită, locului stăteai uimit.
O plăcere-avea: de lacomi, de neghiobi să-i râză-n lege
Şi ca el, la gard prostia cine mai ştia s-o lege?
„Năzdrăvan!" ziceau o seamă. Alţii: „Ba e un ţâcnit!" Iar la urmă
Toţi: „Păcală" oamenii l-au poreclit."

Aceasta ar fi pista de pornire: versuri de Anton Pann, sau prelu(cr)ate de Petre Dulfu în ale sale „Isprăvile lui Păcală", pe care şmenarii de cărţi retipărite-n regim de piraterie editorială n-au întârziat să le scoată pe piaţă, sau chiar să umple piaţa de ele, speculând vechi nostalgii, sau prostia tot timpul reavănă de la oarecare cote sociale în jos. Dar un nou film despre Păcală, asta numai *naşului* său, Geo Saizescu, regizorul unui

„Păcală" din anul 1974, i-a trecut prin minte, iute şi olteneşte. Erau alte timpuri atunci; se storceau lacrimi pe coarda naţională şi nu se interzisese încă nici „şlagărul" de muzică populară „Bălălău" al lui Ion Dolănescu-tatăl, şi nici cunoscuta fotografie cu „şefu într-o ureche" nu fusese depistată şi scoasă din circuit. Sau începuseră toate să se întâmple?! Din moment ce însă şi ţara era condusă tot de un fel de Păcală, cu „Leana din capul satului" alături, de râdeau şi curcile – am râs şi noi la *Păcală 74* al lui Geo Saizescu, numărându-ne, probabil, printre cele 20.000.000 de spectatori ai filmului din toată ţara. Aproape întreaga populaţie a ţării a mers atunci la „Păcală", aşa de *recentă* era pofta bietului român de-a râde, undeva, fără a-i pune altcineva căluşul în gură.

Noul film, producţie din acest an, al aceluiaşi regizor şi „maestru" este un, fireşte, „Păcală se întoarce". Şi Păcală de-atunci (actorul Sebastian Papaiani), dar şi naşul Geo, au mai îmbătrânit între timp. Iar lucrurile şi ele s-au mai schimbat. Păcală, în noul film se întoarce de undeva „de afară", dar este fiul lui Păcală ăl Bătrân, deci tânărul actor distribuit în noul rol este şi el prospătură şi se numeşte Denis Ştefan. Sigur, că noul Păcală ce intră în ţară pe la graniţa maghiaro-română, trebuie să-şi lase conaţionalii, cum se zice, cu gura căscată. El vine la volanul unei maşini de teren cu numărul gata situat pe *net* păcală@.ro şi tagma electoratului se uită la el ca la urs. Dar tânărul Păcală e deja filozof şi emite ca atare: „Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n ţara mea". Nu calcă două-trei gropi cu maşina lui de pe internet că-şi aduce aminte eresul strămoşesc: „Două fire, două paie, ia ciuleandra la bătaie…" Sau face glume cu poporul: „Eu pup poala popii…popa…" ştiţi …dumneavoastră cum vine…

Cam acesta e contextul şi tonul lui „Păcală *reîncărcat"* al regizorului Geo Saizescu, devenit între timp el însuşi, *altcineva*...în pas cu vremurile, rectorul unei academii particulare de cinema, iar în ficţiunea sa…deputat. Alte Personaje: Popa, Cârciumarul, Învăţătorul, şi restul Muieri, tot una şi una. Distribuţia, în nume de actori, e următoarea: Denis Ştefan (Păcală), Adrian Ştefan (Tăndală), Magda Catone, Ileana Stana Ionescu, Ernest Maftei, Anemone Nicolescu, Virgil Ogăşanu, Sebastian Papaiani (Păcală-tatăl), Mitică Popescu, Adela Mărculescu, Ştefan Sileanu, Ştefan Ionescu, Valentin Teodosiu. Nume de actori mari sau cel puţin foarte onorabile. Dar minunea nu se întâmplă. Păcală cel „întors" pică prost nu-prea-având haz subiectul… ca şi inexistent el însuşi. Filmul nu are o tramă, o poveste, iar „comedia de situaţii" nu se înfiripă, în timp ce „comedia de replici", când nu e de-a dreptul penibilă e groasă şi vulgară, cu ziceri de-alde astea: „Femeia are nouă găuri"; „Omului sărac nici boii nu-i trag, îi cade pâinea-n căcat şi i se scoală ce nu trebuie-n biserică", sau: „Mi-ai adus o franţuzoaică s-o mângâi şi să-i dau drumul la pasărică…" Ori se face politică la vedere pe sloganurile consacrate şi cam „la stânga": „De ce la noi când era rău era foarte bine, şi acum, când e bine, e rău?" Sau: „La noi bogaţii sunt şi mai bogaţi iar săraci – şi mai săraci". Sau: „Acum, aici totul se poate, numai mintea să-ţi meargă". Într-adevăr.

Dar tocmai „mintea" în noul film „cu Păcală" n-a mers de fel. Omul se canoneşte să vadă un film- surogat, care jigneşte şi ochiul şi auzul, şi garnitura nobilă-n fond, de interpreţi, ce se întrec parcă a nu mai fi ei. Deşi, eşecul pare într-un fel programat. Un personaj „ reflectează" mai pe la urmă: „Cui nu-i plac poveştile ăluia nu-i place viaţa şi cui nu-i place viaţa îl bag în măsa". Scurt şi concret şi cât se poate de clar.

De altfel chestia cu băgatul şi scosul bântuie cam peste tot şi timpul de rulare e lung: două ceasuri şi jumătate. Mai ales tineretul iese din sală din primele momente, sau după un sfert şi o jumătate de oră. Într-un sondaj „pe stele" despre cele mai frecventate

filme de pe ecranele noastre (nu lipsesc de pe listă *Omul din interior, Codul lui Da Vinci* sau chiar *Acasă la Coana Mare*) cei zece critici de film care răspund nu-i acordă lui *„Păcală se întoarce”* nici o steluță cât de mică. Zero total: nula la nula. Iată şi câteva păreri, oricum, avizate: „Non-filmul „de autor” numit *Păcală se întoarce* este în primul rând, nevizionabil. Am cedat numai după 7 minute, dar copleşit de vinovăția legată de caracterul eminamente urban al generației mele, am făcut greşeala colosală de-a mă întoarce, ca să suport cele 2,5 ore de film. Nu există scuze sau justificări (filmul s-a făcut parțial şi pe bani de la buget /n.n.) pentru existența acestei atrocități. Credința fermă a lui Saizescu este că umorul sănătos e legat de falus şi penetrare” (Cristi Mărculescu). „…autorul noului Păcală, cu păşunismul lui găunos, cu umorul lui scremut şi tocit, pare un dinozaur care a supraviețuit într-un coşmar”.(Mihai Fulger). „Orice aş scrie, tot n-aş reuşi să exprim revolta şi scârba pe care le-am simțit pe parcursul a două ore şi jumătate de proiecție!” (Laurențiu Brătan).

Sunt opinii ale noilor critici şi oameni de film din România. Şi Dl. Paler mai spune că bătrânii sunt urâți de tineri în țara noastră şi se miră de ce. Dar dacă tinerii au, cum se vede, motive întemeiate, nu să-i urască (totuşi), pe bătrânii supraviețuitori ai unui diluviu urât mirositor, cel puțin să-i disprețuiască?! Oricum, în cazul de față, cu „bătrânul” regizor Geo Saizescu, oltean get-beget, nu-i aşa, înțelepciunea bătrânilor şi noblețea oltenească a cuplului, bazată pe discreție şi pudoare – de la Brâncuşi cetire, sunt total şi flagrant compromise. Provocarea e trivială iar „noul Păcală” e în mod sigur un „Bulă-parvenit”, care, cum s-a văzut, adună ceva puncte chiar şi în topul „Mari Români”.

„Hârtia va fi albastră” de Radu Muntean, în competiție la Locarno şi premiat la Sarajevo

După ce „Hârtia va fi albastră”, noul film al tânărului cineast român Radu Muntean, a fost prezentat în premieră la Festivalul de la Locarno (2-12 aug. a.c.), cotidianul elvețian Le Temps, în ediția sa electronică, scria următoarele: „Ne amintim de nişte vremuri în care un film românesc la Locarno însemna în primul rând o culoare predominantă verde-mucegai şi nimic altceva memorabil. Nu mai este cazul acum: grație accesului la material de calitate, sfârşitului cenzurii şi mulțimii de poveşti de spus, România a devenit o țară de urmărit”. Se pare că, cel puțin în acest domeniu, „somnul cel de moarte” al Imnului de Stat, pe versurile lui Andrei Mureşeanu din poezia sa Un Răsunet, a luat sfârşit. Ploaia de premii a filmelor româneşti prezentate în festivaluri internaționale de noua generație de cineaşti români o confirmă, cu asupra de măsură. Regizorul Radu Muntean este la al doilea lungmetraj artistic, după „Furia” (2002), câştigător al Concursului de Proiecte Cinematografice organizat de C.N.C. Noul film, din acest an, „Hârtia va fi albastră” reia o temă, care nu demult a câştigat un important premiul la Cannes, cu filmul lui Corneliu Porumboiu „A fost sau n-a fost”: Revoluția Română, sau, cum vreți, Evenimentele din decembrie 1989, care au dus la căderea comunismului din România. Scenariul scris de Răzvan Rădulescu, Alexandru Baciu şi Radu Muntean se concentrează asupra nopții de 22-23 decembrie 1989, istoricizând evenimentul, sau fenomenul, mai mult decât precedentele filme dedicate aceluiaşi subiect. Un tânăr soldat din armata română, Costi Andronescu, mai având doar trei luni

până la liberare, fuge din unitate la televiziune, considerând că, după atâția ani de dictatură, misiunea oricărui român era, în acele momente, să lupte împotriva teroriştilor, fără să mai aştepte ordinul superiorilor. Împreună cu alți soldați şi tineri demonstranți, Costi (interpretat de Paul Ipate, student încă la Academia de Film) formează un grup de „revoluționari" , o gaşcă exotică şi debusolată, în fapt, care face sarea şi piperul noului film. Dar nu era aceasta chiar „starea națiunii" din acele momente, în care un Ion Iliescu s-a pus în fruntea evenimentelor , pornind de la motivația „întinării idealurilor comuniste" de către Ceauşescu, şi fiind dirijat, până la un punct, de masele tulburi de oameni gălăgioşi şi confuzi, în neantul unei „antiideologii", şi-n practica perversă a unei tranziții fără cap şi coadă, şi fără alt scop şi cauză decât „furtul revoluției" şi preluarea cu orice risc a puterii? În distribuția noului film mai apar: Dragoş Bucur, Andi Vasluianu, Tudor Istodor, Alex Potocean, Gabriel Spahiu, Costi Diță, Mimi Brănescu, Ana Ularu, toți tineri sau chiar foarte tineri actori, dar şi câțiva „bătrânii": Adrian Carauleanu, Ion Sapdaru şi Dana Dogaru. Tudor Lucaciu, directorul de imagine a avut de luptat cu rețeaua de reclame din zona televiziunii şi de pe blocurile de la Piața Victoriei, iar Sorin Dima şi Camelia Tutulan, scenografi, şi Silvana Bratu, pictorița de costume, s-au confruntat cu o epocă deja „expirată" – uniformele militare din postav grosolan ele epocii Ceauşescu fiind deja de găsit într-un cimitir al istoriei. Ca şi taburile ABI – autovehicule blindate regăsite şi ele la Muzeul Militar. S-a filmat Super 16 mm color transferat color digital şi prelucrate la Praga. Cu greu au fost preluate imagini de pe televizoarele vremii: Telecolor, Cromatic, Diamant, care au fost cuplate pe un DVD– player. Dar să nu intrăm în lucruri prea specioase. Care prohodesc totuşi nu numai decesul unei epoci de izolare tehnică, dar grăiesc şi de saltul pe care, vrând-nevrând, noua cinematografie trebuie să şi-l asume. S-a filmat în Bucureşti timp de 28 de nopți din luna martie şi foarte mult la Televiziune, într-un studio în care vuiau gloanțele, iar la ieşire, băieții din film, interferându-se pe acelaşi palier cu balerinele aproape nude şi „supradotate" ale „zânei" Andreea Marin, de la… „Suprize, Surprize"…Vă dați seama o plăcere mai mare nici că se putea şu un salt în istorie chiar acolo pe loc: ca de la cauză la efect!

Filmul a fost produs de Multi Media Est, Antena 1, cu sprijinul Consiliului Național al Cinematografiei. Deja poate fi considerat, şi ca scenariu, dar mai ales ca mijloace şi recuzită, „un film istoric". Aşa cum, a şi primit la Sarajevo, pe motivația aceasta, de film-document, nu unul, două premii…Primul, o mențiune specială a juriului, iar cel de-a doilea, din partea unei instituții de gen particulare…Fireşte, că în acest cadru, filmul îşi urmează mai departe traseul şi la alte concursuri şi festivaluri…

Palme d'Or pentru România. Dumnezeu ne-a ținut pe brațe la Cannes

La cea de a 60-a aniversare a Festivalului Internațional de film de la Cannes, de pe Riviera Franceză, cineaştii românii au fost răsfățați, pur şi simplu; anul acesta Dumnezeu ne-a ținut pe brațe la Cannes. Începutul a fost făcut de ilustrul regizor american Martin Scorsese, care în cadrul programului World Cinema Fundation, a selectat pentru secțiunea filme clasice, Cannes Classics, filmul lui Liviu Ciulei, „Pădurea spânzuraților", pentru a fi prezentat în reluare, la sala „Bunuel", după 42 de ani. Se ştie că filmul lui

Liviu Ciulei, ecranizare a nu mai puțin ilustrului roman al lui Liviu Rebreanu, „Pădurea spânzuraților", a primit în anul 1965 premiul pentru regie. Istoria premiilor românești la Cannes este ceva mai veche, începând din 1957, chiar cu un Palme d'Or, însă pentru un scurtmetraj: „Scurtă istorie" de Ion Popescu Gopo. Un film de animație pe o idee evoluționistă. „Omulețul" lui Gopo avea să facă o lungă carieră internațională. După premiul pentru regie acordat lui Liviu Ciulei în 1965, un an mai târziu, 1966, regizorul Mircea Mureșan, primea premiul pentru debut, tot pentru o ecranizare după Liviu Rebreanu, filmul „Răscoala". Pete trei ani, în 1969, Mirel Ilieșiu obținea trofeul pentru scurtmetraj și mențiunea specială a Comisiei Tehnice, pentru „Cântecele renașterii".

Au urmat anii izolării ceaușiste, ani în care cinematografia română nu s-a mai remarcat la Cannes, sau de fapt nici nu a mai participat în competiție. Aceasta a fost reluată după 35 de ani, în 2004, când pelicula „Călătorie în oraș" a lui Corneliu Porumboiu a obținut premiul doi la secțiunea Cinefondation, iar Cătălin Mitulescu și al său „Trafic" au primit Palme d'Or pentru scurtmetraj. Un an mai târziu, 2005, Cristi Puiu era premiat la secțiunea „Un Certain Regard" pentru filmul „Moartea domnului Lăzărescu". În 2006 plecam de la Cannes cu cel mai important premiu de până atunci: Camera d/Or pentru filmul de lungmetraj al lui Corneliu Porumboiu „A fost sau n-a fost", dar și cu un premiu special creat, pentru interpretare feminină: actrița Doroteea Petre, în filmul lui Cătălin Mitulescu „Cum mi-am petrecut sfârșitul lumii".

Dar triumful și revelația au avut loc anul acesta: Premiul secțiunii „Un Certain Regard" acordat postum, pentru filmul „California dreamin (nesfârșit)", al regretatului regizor Cristian, mort la numai 27 de ani, într-un accident de circulație, cu câtva timp înainte de încheierea filmului. Și Palme d'Or/ Marele trofeu acordat anul acesta la Cannes unui român, regizorului Cristian Mungiu, pentru lungmetrajul „ 4 luni, 3 săptămâni și 2 zile", film mult lăudat înainte de premiere pe bloguri și în paginile a zeci de ziare și reviste, deja contractat de o serie de case de film din peste 30 de țări ale lumii. Înainte de anunțarea Marelui Premiu, Palme d'Or, filmul lui Cristian Mungiu era încununat deja cu alte două prestigioase premii: Premiul FIPRESCI, al Asociației Internaționale a Criticilor de Film și premiul Educației Naționale Franceze.

Unanimitatea juriului, simpatia generală a presei de specialitate, care au însoțit și încununat filmul lui Cristian Mungiu, deschide o nouă eră a cinematografiei românești, deja vorbindu-se la București, dar și în spațiul de cultură euro-atlantic, despre un „Nou val al filmului românesc". Este așa cum a spus tânărul regizor în fața luminatei și iluminatei săli cu covor roșu de la Cannes: „Românii știu și pot să se bucure și pentru altceva în afară de fotbal." Românii au de spus lumii poveștile lor trăite, atât de dureroase din păcate, dar atât de reale, pe care lumea nu întârzie să și le asume cu simpatie și solidaritate. Abia cu filmele românești ale ultimei generații de cineaști România iese în lume cu adevărurile ei dureroase despre dictatura comunistă, dar și despre evenimentele din decembrie 1989. Și Cristi Puiu, autorul „glob-troterului" „Moartea domnului Lăzărescu", și Cristian Mungiu cu acest „4 ore 3 săptămâni și 2 zile" (presa i-a și prescurtat deja titlul: „432") au anunțat că filmele lor sunt părți ale unor cicluri aflate în lucru, despre realități românești contemporane. Cristi Puiu: „Scene de viață și povești de iubire din periferia Bucureștilor"; Cristian Mungiu: „Amintiri din epoca de aur".

Premiul i-a fost înmânat lui Cristian Mungiu, la Cannes, de celebra actriță Jane Fonda, care, pentru a-i mai tempera tracul, l-a ținut tot timpul de mână, și l-a un moment dat l-a sărutat, colegial, și sororal, am putea spune, pe obraz. Cristian Mungiu s-a născut

la Iaşi în 1968 (anul premergător…„decreţeilor”?! / celor ce urmau să se nască sub cnutul decretului ceauşist de interzicere sub orice motiv a avorturilor, din anii 70!) şi a terminat, iniţial, Facultatea de limbi străine (engleza), a Universităţii Al. Ioan Cuza” din Iaşi. A fost profesor, jurnalist, şi a publicat proză scurtă. În 1998, a absolvit UNATC-ul, lansându-se imediat ca autor al câtorva filme de scurtmetraj. Pentru filmul „Zapping” a fost încununat cu premiul pentru cel mai bun regizor la festivalul DaKino, 2002. În acelaşi an a fost selectat la Cannes în secţiunea „Quinzaine Realisateurs”, cu lungmetrajul „Occident”, care ulterior a primit în ţară, Marele Premiu al Festivalului Internaţionmal de Film Transilvania.

Iar acum Palme D/Or la Cannes, o performanţă unică, nu numai personală, dar şi românească, sau mai ales românească. După mărturiile regizorului, care a fost şi scenarist, a realizat acest film în numai 6 luni, cu un buget modic, abia de 600 000 uro, acordat parţial, şi ca de obicei, cu controverse şi scandal, de Centrul Naţional al Cinematografiei; el se bazează pe o poveste reală, cu răsfrângeri biografice, fiind povestea a două studente căministe de la Iaşi, din ultimii ani ai dictaturii, mai exact anul 1987; Găbiţa şi Otilia, când una din ele rămâne gravidă şi-i cere ajutorul celeilalte să facă un avort ca să scape de sarcină; este un film despre responsabilitate şi solidaritate umană, un film terifiant pe fondul unor realităţi sociale incredibile, cu accente horror…Presa a remarcat deja faptul că de la un astfel de film nu ieşi, într-un confort sufletesc „sporit”, cum s-ar spune…Filmul este un avertisment şi o revelare a răului ca generalitate, şi nu ca fapt divers …Vom reveni asupra lui când va fi dat şi în ţară. El va rula deocamdată, ca o excepţie, în premieră absolută la Sibiu- capitala culturală europeană…Mai greu va fi cu sălile de cinema din ţară, care sunt ori pe cale de dispariţie, sau cele ce funcţionează aproape total ignorate de marele public, amator în ultimii ani de filme TV şi de pe computer…

Un eveniment ca acest Palme d’Or românesc, ar putea fi un punct bine marcat, din care cinematograful, ca instituţie de spectacol, să reizbucnească la nivelul de mase. Dar ecuaţia are încă prea multe necunoscute pentru fi rezolvată urgent! În faţa triumfului românesc cu acest act de cultură major să ne bucurăm totuşi, amintindu-ne încă odată, de cuvintele cronicarului domnesc, din veac: „NASC IN MOLDOVA OAMENI!” Felicitări, Cristian Mungiu şi ECHIPA: actriţele Anamaria Marinca (câştigătoare şi a unui premiu BAFTA) şi Laura Vasilu, deopotrivă actorul Vlad Ivanov, scenografi, redactori, maşinişti… Şi presa românească merită felicitări, bine mobilizată în faţa unui eveniment de asemenea importanţă şi emoţie. Mulţi din compatrioţii noştri au rostit zilele acestea, cu o convingere înnoită, acea frază pe care o credeam compromisă definitiv: „Suntem mândri cu suntem Români”. Şi punctum! Ar zice Eminescu însuşi!

NB: Ca de obicei, prompt, preşedintele Traian Băsescu a semnat în aceeaşi zi, când s-a difuzat ştirea , decretul prin care i s-a conferit regizorului Cristian Mungiu, Ordinul Naţional „Steaua României” în grad de Cavaler. Parcă începem să mirosim a normalitate.

O poveste vie, magică, pe înţelesul tuturor: „Californian Dreamin (nesfârşit)”

După ce a obținut la Cannes marele premiu „Un Certain Regard", filmul lui Cristian Nemescu „Californian Dreamin (nesfârşit)" a fost încununat la Bruxelles, în cadrul Festivalului Filmului European, cu alte trei importante premii: Premiul Iris pentru cel mai bun film, Premiul publicului şi Premiul TV Canvas. Sintetizând datele noii aprecieri, un critic spunea că noul film românesc este „un magnific portret al unui sat unde sentimente latente ies la iveală odată cu sosirea unor străini. Justeţea acestui film îl face universal". Este „portretul" unui sat românesc ca atâtea altele (ca şi al altor sate din toată lumea de altfel) în care se iveşte la un moment dat, în lâncezeala lui arhaică, pretextul unei poveşti noi, sau chiar bulversante. Satul se numeşte Căpâlniţa, are gară, primărie, fete mari şi lăutari, chiar şi „sindicalişti", gata oricând de a organiza mitinguri la comandă; spre a fi, astfel, în ton cu epoca de tranziţie a României de la socialism la capitalism, şi cu politica ei „de la Est la West"! Suntem în anul de graţie 1999! Ei bine, în gara acestui sat opreşte la un moment dat o garnitură de tren cu militari americani şi deopotrivă români cu destinaţia Kosovo. Ne aflam la data când ţara noastră era pe muchie de cuţit cu intrarea ei în NATO. Şi atunci şeful gării Doiaru (interpretat magistral de Răzvan Vasilescu) ia la purecat legalitatea trecerii trenului prin gara „lui". Deocamdată trenul e tras pe linia moartă şi încep „cercetările" cu a cui voie circulă el pe acolo! Prilej pentru scenarist şi regizor să-i portretizeze, cu abilitate, folosind contrastul, pe militarii americani, şi deopotrivă pe cei români: nu iese neapărat o caricatură: e un tablou vivant şi deja viu: flăcăii americani din vagoane stau cuminţi la locurile lor până la noi ordine, servind apă minerală şi spunând glume normale, ca nişte colegieni aflaţi în vacanţă, pe drumul spre tabăra şcolară…în timp ce „la români" se consumă tărie şi se fumează în draci, povestind de-ale noastre glume în doi peri, sau chiar piperate…Singurul mai acatării dintre români, unul Marin (interpret: Andi Vasluianu) găseşte prilejul să-şi ofere priorităţile… cunoscând puţină engleză…El devine translatorul încăpăţânatului şef de gară Doiaru cu căpitanul american Jones (Armand Assante).

Deocamdată se confruntă surzii şi cu muţii: căpitanul american scos ca de pe revistă, şi în ţinută şi în atitudine, însă şeful de gară Doiaru (un pişicher local gata să scoată din orice trece prin gara „lui" foloase neortodoxe) se împotriveşte cu străşnicie la trecerea trenului prin gara „lui" fără ordin, blocând transportul militar despre care avea să afle că era în misiune angajată în fond de chiar ţara noastră. Şi atunci intervine primarul Căpâlniţei (Ion Sapadaru) care, spre a împăca părţile, îşi aduce aminte că tocmai ar fi cazul să organizeze o serbare cu petrecere, cu prilejul „aniversării satului", la care să participe şi americanii, înconjuraţi de localnicii din ce în ce mai curioşi. Am uitat să spunem, sau nu a sosit prilejul, că „şeful" Doiaru are o fată, care terminase sau nu o şcoală, dar stă numai cu gândul s-o şteargă undeva, cât mai departe de gara tatălui său. Şi începe petrecerea, la care şi alte fete din sat vin costumate în „cowboy", fiind cu ochii cât cepele pe „americani". Un Elvis local atacă un Love me tender pe acompaniament de ţambal; mici, bere, trupa „Universul" executând „Misterul lui Dracula" , şi efectul civilizator pare să-şi spună cuvântul…căpitanul James participă şi el la „aniversarea satului" rostind chiar un cuvânt bine simţit, cu binecunoscutul pathos cunoscut din filmele americane.

Doiaru este nevoit să cedeze sau poate ambiţiunea lui „patriotică" fusese doar că: „Americanii trebuie să ştie cine suntem şi ce vrem noi". Băţoşenie neaoşă amintind de naţional-comunismele lui Ceauşescu respectiv şi Iliescu: inutilă de altfel, din moment ce primarul primise ordin de la „foruri" să dea drumul la tren. Americanii deci pleacă din

chiar momentul în care „veniseră”. Bătrânii locului îşi amintesc ce-i mai aşteptaseră, ani de-a rândul, să vină să-i scape de lepra bolşevică, şi tocmai acum când fuseseră aici, lângă noi, să plece aşa, ca de la o petrecere, să ne lase cu gura căscată. Din tot acest angrenaj de poveste peste poveste, bine sudat, se naşte şi tâlcul „ciocnirii civilizaţiilor”, dar ceasul istoriei bătea ora exactă în trenul american, neticăită, arătându-ne clar ce întârziere istorică avem! Mai mult, unde suntem, pe ce hartă încă: acolo unde istoria noastră ne-a lăsat fără (încă) nici o speranţă.

Spus cu umor acest film nu dezvoltă în spectator nici silă, dar nici milă de noi, însă nici nu pune marele public să accepte la infinit că „aşa suntem noi”. E şi un fel de ridendo castigat mores lastin, dar e mult „râsu-plânsu” balcanic, care ne scapă de multe şi tocmai la momentul oportun. Povestea cu „americanii la Căpâlniţa” va face de-aici înainte înconjurul lumii prin admirabilul film al regretatului cineast Cristian Nemescu – un om al viitorului, zbor frânt brusc, dar care ar fi ştiut să spună lumii altfel povestea noastră, cu tandreţe şi fără mânie în fond. Aceeaşi este impresia generală la vederea filmului şi a culţilor şi a desculţilor: tânărul regizor făcuse o poveste pentru publicul larg, venind, cum se spune, cu braţele largi în întâmpinarea acestuia. Faţă de marile succese ale cinematografiei româneşti din ultima vreme, propunând teme grave şi din ce în ce mai speciale pe cât de specifice, ca în Moartea domnului Lăzărescu”, „Hârtia va fi albastră” , chiar recentul „432” al lui Cristian Mungiu, filmul lui Cristian Nemescu aduce o detaşare şi o „decrispalizare” de povara de „probleme” pe care istoria ni le-a lăsat nerezolvate, dar nici cinematografia-n sine, cu noile ei filme oricât de geniale, nu le va putea rezolva. Fără a ne face cu ochiul tânărul Nemescu ştia că povestea noastră putea fi spusă şi pe alt ton, şi-n alte limbaje, cu prietenie, umor şi tandreţe.

De ce a fost ca tocmai el, Cristian Nemescu, la un moment dat să nu mai fie…e greu de spus şi de ştiut. Şansa se poate naşte prin atenţionarea „ultimei şanse”. Ne gândim în aceste clipe că accidentul stupid de circulaţie în care a pierit regizorul Cristian Nemescu şi colegul său cameraman are o simptomatică legătură cu un accident de circulaţie asemănător, produs în Bucureşti şi tot la o oră târzie de noapte, când un sergent american intrase cu maşina lui în taxiul care transporta acasă un artist muzician, pe cunoscutul baterist Theo… Subiect de meditaţie fără nici urmă de insinuare…subiectul unui nou film poate despre „ciocnirea de civilizaţii” într-un Bucureşti tot mai asaltat de accidente de tot felul şi de întâmplări tot mai stranii concurând cu filmele americane sau inspirate de ele poate…un Bucureşti care învaţă prea repede să trăiască în Est ca în West dar mi ales, ne selectiv, „ca americanii”…

Ceea ce poate fi benefic ar fi să învăţăm că prin valorile noastre deja producem lucruri de artă la standarde europene şi americane. Regizorul Cristian Nemescu nu avea nici 30 de ani dar produsese deja o „filmografie” a sa: La Bloc, Oamenii mor, După Muzică, Kitchitoarele, Aici Nu Mai Locuieşte Nimeni, Mihai şi Cristina, Mecano, Poveste la scara C, Marilena de la P7, toate apreciate şi toate, în mod simptomatic, premiate. Se pregătise cu „Californian Dreamin (nesfârşit)” să ia premiul cel mare.
Şi s-a ţinut de cuvânt. L-a luat. Şi nu unul. Mai multe şi toate speciale. Iar filmul său magic, povestea lui vie, despre tot ce e viu şi adevărat, şi românesc universal, e abia la început de drum prin lume. Trebuie să avem până la urmă şi un succes total şi global. Armand Assante, care a rămas cu o amintire neştearsă despre regizorul său din „Californian Dreamin” spunea la un moment dat că tânărul regizor român, avea ceva din acuitatea, fervoarea sau chiar şi exactitatea neorealiştilor italieni, de altă dată.

Extrapolând, oare ce se petrece la noi acum, în cinematografia noastră tânără, n-o fi chiar un nou val de neorealism , de data aceasta specific şi exclusiv românesc?! Un brand cinematografic românesc, cu alte cuvinte…

Cinema pe pâine...cu invitaţi de onoare

Încă de la începutul primăverii Capitala României bubuie de festivaluri. Două din ele reţin atenţia în mod cu totul deosebit. Mai întâi B-EST care spune aproape totul din titlu. Un calambur altfel uşor de descifrat: Bucureştii - o capitală din Estul Europei, care ambiţionează să tranşeze într-un festival internaţional *pe cel mai/ best film* - şi nu neapărat o producţie a cinematografiilor din Est. Anul acesta, spre exemplu, din cele 9 lungmetraje aflate în competiţie, o bună parte veneau din Asia: Japonia, China, Koreea, Tailanda…Dar şi aceste ţări înseamnă de fapt …tot Orient! Atracţia festivalului a fost un eveniment mai insolit încă, deşi mult aşteptat: prezenţa în Festival, ca invitat de onoare, a cunoscutului cineast rus (fost sovietic *of curse*!) Nikita Mihalkov - supranumit în prezent „ţarul filmului rus"; o prezenţă mereu bulversantă în ţara sa, unde este şi „consilier de stat" al preşedintelui rus Vladimir Putin, dar şi pe mapamond, prin opera sa cinematografică inconfundabilă... Invitarea lui Mihalkov la Bucureşti s-a „exersat" încă din anii 90 de către ONC/ Oficiul Naţional al Cinematografiei, devenit ulterior Consilul/ CNC , o frondă, în plan artistic, la dezafilierea politică a României de Moscova…deşi, erau anii când noul preşedinte ales al Românilor, Ion Iliescu, în prima sa ieşire în lume dăduse o fugă până-n Uniunea Sovietică (nu căzuse încă!) să se asigure că „socialismul neîntinat" va birui şi pe timpul domniei sale tovărăşeşti; semnând în noile condiţii create în România de evenimentele lui decembrie 1989, un cel puţin bizar „ tratat de amiciţie"(helas!) cu Gorbaciov. În mitingurile vremii, i se striga tot mai des şi mai agresiv, în nas, noului preşedinte ales în „duminica orbului", intempestiva lozincă în care erau rimate cuvintele „Ruşi" cu Bush! „După şapte ani la ruşi/ e greu să gândeşti ca Bush!" Sau cam aşa ceva…În fine, ocazia ca marele cineast Nikita Mihalkov, atât de iubit în anii împotrivirii anticeauşiste, să fie invitat la Bucureşti s-a tot amânat, devenind încă unul din „complexele naţiunilor mici ocolite de istorie", până ce B-EST a tăiat panglica celei de a treia ediţii, din acest an, cu Nikita Mihalkov cap de afiş! Organizatorii debutând cu o gafă, în fond, când l-au numit pe marele rus …" un Spielberg al Rusiei"… la care, „Idolul Americii" …a zâmbit, ce e drept, cam câş!

Cert este că în România, alături de Tarcovski, a fost cineastul care ne-a încălzit inimile cel mai mult, atunci când la noi simţeam că „nu se putea chiar nimic"; filmele lui ne-au lăsat să visăm în voie la capodopere, fiind chiar capodoperele visate: „Piesă neterminată pentru pianină", „Oblomov", „Fata fără zestre", etc. Într-adevăr, vedeam

cum „la ei" se putea iar la noi nu; comentam pe marginea filmelor ce veneau din Ţara Sovietelor gorbacioviste, despre curajul ruşilor sovietici, încă, de a-şi asuma istoria, dar mai ales felul lor natural de a fi, fără inutile podoabe propagandistice, şi fără de a-şi ocoli defectele…Arta era Artă. Talentul Mare Talent.

Nikita Mihalkov a debutat în 1964 cu un film intitulat „Paşi către Moscova", dar a revenit, memorabil, cu următorul, „Sclavii iubirii", abia peste 12 ani. Cu 13 ani în urmă a obţinut premiul american „Oscar pentru cel mai bun film străin": „Soare înşelător" Cucerise inima Americii mai dinainte, contribuind şi el, cu alţi mari artişti, la topirea gheţii „războiului rece" dintre cele două mari puteri…America, care ştia despre el totul înainte ca filmele lui să fie acasă la ele şi în America! America, a cărei măreţie a stat, şi rămâne, în lipsa ei de prejudecăţi, mai ales în evaluarea capodoperelor de Artă!

Anul acesta la Bucureşti, Festivalul Internaţional de Film B-EST, a fost deschis de Oscar-ul lui Nikita Mihalkov, filmul „Soare înşelător"! Ultimul său film „Bărbierul din Siberia", 1998, este, de asemeni, o capodoperă cinematografică. La Cinema Scala şi la Teatrul Naţional din Bucureşti, în perioada 14-15 aprilie a.c. a fost sărbătoare pentru iubitorii de film români; la rândul său, marele regizor a fost copleşit de cele mai călduroase atenţii. „Nu-mi mai puteam închipui că mai pot trezi interesul cuiva atât de multă vreme. Încep să devin mai interesant chiar pentru mine însumi, şi asta graţie dumneavoastră". Şi să mai spună cineva prostia că „românii îi urăsc pe ruşi"! „Toate filmele mele sunt despre iubire" a punctat, axiomatic, Nikita Mihalkov la Bucureşti. Neîntârziind să se explice: „O industrie cinematografică ce se dezvoltă extrem de repede este periculoasă atunci când viteza acesteia ajunge să devanseze capacitatea ei de a produce artă de calitate, iar ambiţiile aleargă înaintea profesionalismului" Săgeţile erau îndreptate aproape firesc către „cinematografiile de consum" ale noii ere a globalizării. „Eu vă ofer nu cafea, *juice* şi pâine prăjită, pe care le găsiţi la micul dejun în orice hotel din lume, ci colţunaşi; şi mă adresez celora care le place colţunaşii mei". În fine: „Treaba mea e să cânt, pentru că nu pot să nu cânt. Şi să cânt ceea ce îmi place să cânt".

A avut loc, la Bucureşti deci, un regal Nikita Mihalkov; unul mult aşteptat , cu reverberaţii şi-n viitor, bănuim; intervenţiile sale directe, dialogul cu *cinematicii* români, rămân tot atâtea teme de meditaţie „despre autenticitate şi profesionalism."

Tot mai des percepem latura cea mai demnă şi mai frumoasă a libertăţii de-a ne mişca, pe care ne-am câştigat-o, de la 1990 încoace; constând în chiar faptul de-a merge direct la sursă, acolo unde se fac lucrurile mari din Artă în lume, însă mai nou, de a putea primi nu numai numele ei mari, dar şi personalităţile ei vii, actuale şi autentice, la noi acasă. După B-EST a urmat la Bucureşti, Festivalul Filmului European. Şi chiar pe 9 mai, de Ziua Europei, la Sala Palatului , bucureştenii iubitori de film, au avut un alt oaspete de onoare din marea cinematografie a lumii – o cinematografie devenită istorie, în multe puncte, dar şi lucrând cu rezultate uluitoare încă. Jiri Menzel, unul dintre cei mai mari regizori de cinema europeni, câştigător şi el, al unul Oscar american pentru film străin: „Trenuri bine păzite", 1966, ne-a făcut onoarea de a deschide Festivalul Filmului European de la Bucureşti, cu binecunoscutul său film „L-am servit pe regele Angliei". O ecranizare a romanului lui Bohumil Hrabal, ne-a explicat creatorul peliculei cinematografice, din care se reia povestea lui Jan Dute, un ospătar din Praga, prins în vârtejul istoriei, buşit de istorie în plin nazism, sfârşind în închisorile comuniste, de unde apare după 15 ani „ca nou nouţ"! Jiri Menzel a ilustrat cu strălucire cinematografia cehă, alături de colegii săi Milos Forman, Juraj Herz, Vera Chytilora; a cunoscut gloria

debuturilor strălucite: premiul la Karlovy vari pentru „Vară capricioasă”; Ursul de Aur la Berlin 1968, pentru „Ciocârlii pe sârmă”, imediat interzis în Cehia , ca de altfel şi acesta, „L-am servit pe regele An gliei”, distins cu Premiul FIPRESCI al Berlinalei, declarat de Academia de Film, Filmul Anului 1974, şi imediat interzis. „Noi ne asemănăm foarte mult”, le-a spus Jiri Menzel, Românilor. „Noi cunoaştem cum a fost atunci. Noi am trăit aceleaşi absurde privaţiuni, am dus aceeaşi luptă”

La 69 de ani, cu un palmares de 26 de filme, şi o soţie tinerică foc, marele cineast mai poate oferi surprize; el ne-a citit de pe feţe drama pe care am trăit-o, şi mai continuăm s-o trăim, ca şi locuitorii patriei sale de azi, Republica Cehia.

„Dacă aş putea să vă spun care este adevărul meu, nu aş mai face film”, li s-a mărturisit Jiri Menzel, în final, jurnaliştilor de la Bucureşti. Lăsând să se înţeleagă că un creator de artă e într-o perpetuă căutare, că descoperirea de sine continuă, indiferent de vârstă.

HAPPY END

Şi a fost Cannes şi a fost primul PALME D’OR pentru români din istorie. Deşi s-au auzit voci şi „fiţe” cum că acest PALME D’OR este al lui Cristian Mungiu exclusiv şi nu al României, tânărul regizor a avut bunul simţ şi modestia de-a afirma, însuşi, că succesul lui este un succes românesc – ba chiar că se bucură că succesul lui a descreţit frunţile a milioane de români şi le-a produs o firească mândrie patriotică…Iar după Cannes a fost TIFF/ Festivalul Internaţional de Film Transilvania, care anul acesta s-a desfăşurat şi la Cluj, în locaţia de bază, dar şi la Sibiu, Capitala Culturală Europeană. Şi din nou Cristi Mungiu şi al său „432” „interzis” în ultima clipă de instituţia festivalului de la Cannes, de a mai participa într-o nouă competiţie, dar primind totuşi un Premiu Special la TIFF, oferit întregii echipe a filmului „4 luni, 3 săptămâni şi 2 zile”; în timp ce actriţa Anamaria Marinca a fost recompensată cu Premiul pentru o tânără speranţă a cinematografului românesc.

LA TIFF am avut, de asemenea, invitaţi de onoare; de data aceasta mai ales de la Vest numit şi Occident dar şi din ţară: marele actor italian Franco Nero, care a şi înmânat Trofeul TIFF tânărului regizor Sebastian Campos (33 ani) din Chile, pentru filmul său „La Sagrada Familia”, dar şi compatrioata noastră, distinsa actriţă Irina Petrescu, alături de care a luat Premiul pentru întreaga activitate cinematografică. Franco Nero şi Irina Petrescu premiaţi, deci, pentru întreaga activitate...cum trece timpul! Mari actori ai generaţiei astăzi vârstnice! Apoi, simpaticul Armand Assante, atât de îndrăgostit de România, şi fericit că a luat totuşi un premiu la „Cannes” cu filmul lui Cristian Nemescu, „California Dreamin’ (Nesfârşit), în care a avut unul din rolurile principale. Nu a încetat nici o clipă să-l evoce călduros pe regretatul regizor, dispărut prematur, şi să fie neîmpăcat cu soarta acestuia. „Era unul din cei mai talentaţi tineri cineaşti cu care am lucrat vreodată.(…) Avea un fler special pentru cinema-verite; Cristi îmi aducea aminte de regizorii neorealişti italieni”.

Şi ca o încununare, aproape o mie de persoane au aplaudat îndelung, la Cluj, superproducţia lui Nae Caranfil, „Restul e tăcere”, un film mult aşteptat de conaţionali.

Un film creat anume „pentru succes la public” dar care va intra, din păcate, pe marile ecrane din România abia din luna martie a anului viitor. „Restul e tăcere”…

Lucian Pintilie: „Tertium non datur”

Festivalul internațional de film de la Berlin/ Berlinada de anul acesta (9-19 febr.) a înscris la secțiunea *Panorama* trei filme româneşti, reprezentând trei generații: tânără şi foarte tânără şi generația veterană „foarte matură”: Corneliu Porumboiu cu filmul său „Visul lui Liviu”, Tudor Giurgiu cu ecranizarea romanului „Legături bolnăvicioase” a prozatoarei Cecilia Ştefănescu, şi seniorul Lucian Pintilie cu ecranizarea povestirii lui Vasile Voiculescu „Capul de zimbru”, sub titlul „Tertium non datur” , după un scenariu propriu. Ne vom ocupa deocamdată de Lucian Pintilie şi noul său film. Expresia latină *Tertium non datur* este o formulă de drept şi se traduce prin: „A treia soluție nu există” sau „A treia ipoteză nu există”. Vom vedea că Vasile Voiculescu foloseşte expresia latină prin extensie, dacă putem spune aşa: al treilea obiect de acest fel nu mai există! Fiind vorba de fapt despre un timbru de colecție, reprezentând un cap de zimbru pe un fond *piersiciu,* de piersică dată-n copt care va să zică. În culegerea de povestiri de Vasile Voiculescu, apărută în două volume la Editura Cartea Românească în 1982, primul volum chiar poartă titlul acestei povestiri: *Capul de zimbru* – al doilea volum fiind *Iubire magică/ Zaheu orbul.* Se ştie că poetul Vasile Voiculescu, întemnițat la bătrânețe de comunişti, în 1948, în grupul „Rugul aprins” de la Mănăstirea Antim, din care au mai făcut parte şi alți scriitori, oameni de cultură şi monahi (Ion Marin Sadoveanu, Anton Dimitriu, Alexandru Mironescu, Paul Sterian, Mircea Vulcănescu, Sandu Tudor, Dumitru Stăniloaie, arhimandrit Haralambie Vasilachi, părinții Felix Dubneac, Sofian Boghiu şi Andrei Scrima), fiind eliberat la 2 mai 1962, cu un an înainte de a muri. Marea revelație a operei voiculesciene fiind câteva opere postume: *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voicvulescu* (1964), *Povestiri* (1966) şi romanul *Zahei orbul* (1970). Lucian Pintilie alege din povestirile „magice” ale lui Voiculescu „Capul de zimbru” pentru un proiect cinematografic de trei mediumetraje (filme de 40 de minute) din care vor face parte şi ecranizări după Dostoievski şi Cehov iar la urmă vor fi montate într-un lung metraj în trei părți.

Lucian Pintilie, despre care cunoscutul regizor englez Peter Brook, afirma că, dintre toți regizorii europeni care fac şi teatru şi film, românul nostru este singurul care le îmbină şi le împacă perfect şi armonios: nevasta (teatrul) şi amanta (filmul) neavând de suferit nici una nici alta. Este cunoscut pe urmă faptul nesupunerii lui Pintilie la canoanele totalitarismului comunist, fapt ce i-a impus exilul încă din 1973, după ce spectacolul său cu „Regizorul" de Gogol de la Teatrul Bulandra din Bucureşti, fusese interzis după a treia reprezentație, iar filmele sale „Reconstituirea" , „Duminică la ora şase" şi „De ce trag clopotele Mitică", scoase de pe afiş timp de 10 ani. În 1990 marele regizor se repatriază în România, sosind cu un palmares de teatru şi film, euro-atlantic, dacă putem zice aş, de invidiat, fiind numit urgent Director al Studioului de Creație al Ministerului Culturii, de unde va promova şi sprijini tinerii regizori, şi realizând noi filme în libertate, de mare impact în țară şi în străinătate: *Balanța* (1992), *O vară de neuitat* (1994), *Prea târziu* (1996), *Terminus Paradis* (1998), *După amiaza unui torționar* (2000)*, Niki Ardelean colonel în rezervă,* sau *Niki şi Flo* (2003) şi în fine, acest *Tertium non datur* (2005) prezent la Berlinada din acest an.

Aproape toate filmele lui Pintilie, chiar şi cele realizate în comunism, sunt ecranizări, după scenarii proprii. Alegerea *Capului de zimbru* voiculescian confirmă, dacă mai era nevoie, bunul gust al marelui regizor în alegerea autorului şi-a operei ecranizate. În „Capul de zimbru" , pe lângă cei doi naratori, scriitorul şi musafirul său, care-i serveşte de fapt subiectul noii sale povestiri de suspans *magic,* în fond, mai există abia câteva personaje: doi generali, unul român şi celălalt neamț, şi un grup de ofițeri români aflați pe front, în aşteptarea unei bătălii decisive ce întârzie să se producă, ei vegetând, pur şi simplu, în cvasi promiscuitate şi *cădere nervoasă,* ori şi mai bine zis psihică, din care se desprind figurile naratorului musafir şi-a căpitanului Tomuț, pandant, acesta al maiorului neamț ce-şi însoțeşte generalul într-o scurtă vizită la cantonamentul românesc de pe front. Aici, la o masă ofițerească improvizată cu mari sacrificii, dar fără vin sau orice altă băutură, limbile se dezleagă atunci când nemții aduc din rezerva lor la purtător o ladă de sticle de şampanie de cea mai bună calitate: „Veuve Clicquot". Astfel, românii iau cunoştință că maiorul, contele K., ar avea-n sângele său şi câteva picături de român „ prin spița femeiască, provenind dintr-o domniță moldoveancă măritată prin veacul al XVII-lea după un prinț lituan, ai cărui urmaşi în cursul vremurilor se germanizaseră cu desăvârşire". Acest maior şi conte guraliv, pasionat colecționar de timbre rare, se laudă scoțând la vedere unul din cele mai rare timbre din lume: reprezentând un cap de zimbru pe un fond *persiciu,* evaluat atunci la cel puțin un milion de mărci dacă nu chiar dublu. Uimire şi admirație geloasă: *capul de zimbru* de pe marca contelui maior trece dintr-o mână-n alta – însă stupoare: la un moment dat timbrul dispare şi generalul român, în rolul lui de gazdă şi amfitrion este nevoit să procedeze la o percheziție generală, om cu om, care şi începe, dar întâmpină, brusc, opoziția căpitanului Tomuț, care sub pretextul onoarei de ofițer nu îngăduie percheziția corporală, cu riscul de a-şi lua viața, dacă generalul va insista totuşi; tensiunea atinge cota maximă, creşte suspansul, în timp ce de la bucătărie apare un soldat „strigând ca un smintit: - S-a găsit, s-a găsit…iat-o! Şi întinde pe palma umedă de emoție capul de zimbru." Explicația fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ştafetei, marca fusese părăsită şi uitată pe masă. Un soldat a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se găsise lipit, odihnind inocent, vestitul cap de zimbru" : *Tertium non datur,* precum şi-l recomandase însuşi norocosul deținător, contele maior neamț.

Lucrurile se aplanează, oaspeţii nemţi pleacă, rămân românii între ei şi generalul român, îşi face *mea culpa* îmbrăţişându-şi subalternul, pe căpitanul Tomuţ, singurul care, împotrivindu-se percheziţiei corporale salvase onoarea de ofiţer român. Şi totuşi nu de onoare fusese vorba: căpitanul Tomuţ avea la purtător el însuşi în portfei un *cap de zimbru persiciu* asemănător întocmai cu cel al maiorului neamţ. La percheziţie ar fi reieşit că el era hoţul. Scoţând la vedere *capul de zimbru* în faţa camarazilor săi, după plecarea nemţilor, căpitanul Tomuţ va face-n final un gest stupefiant: „Din tăcerea strivitoare ce ne cuprindea Tomuţ se smulse hotărât. – Şi acum, iertaţi-mă, domnule general, pentru decepţia ce v-am pricinuit şi daţi-mi voie să ies. Simt nevoia să iau contact cu pustietatea. E mai nobilă decât noi. Şi sculându-se ca să se îndrepte spre uşă căpitanul Tomuţ se abătu cu paşi cumpătaţi de sobă, unde azvârli în jarul aprins capul de zimbru ce-i rămăsese în mână, strigând: *„Tertium non datur”*. Nimeni nu s-a mirat.”

În distribuţia mediumetrajului său Lucian Pintillie îi are pe actorii: Victor Rebenciuc, Sorin Leoveanu, Tudor Aaron Istodor, Cornel Scripcaru şi Bogdan Stoianovici. Un film exclusiv bărbătesc. Până la premiera românească (mai nou, filmele româneşti debutează în premiere internaţionale) ne putem singuri închipui cine pe cine joacă în povestirea voiculesciană. E un rebus pe care vă lăsăm să-l dezlegaţi până una-alta singuri.

Anul acesta la Cannes: Corneliu Porumboiu - o surpriză; Dorothea Petre - o revelaţie

Se pare că ultima generaţie de cineaşti români a învăţat cu folos drumul la Cannes pe Croazetă. Trei filme prezentate anul acesta în vestitul festival internaţional – trei medalii obţinute, chiar dacă distribuirea lor s-a împărţit, cu mai mult fast, la doi: tânărul regizor Corneliu Porumboiu şi la fel de tânăra actriţă Dorothea Petre. Şi unul şi cealaltă mai aveau precedente: Porumboiu mai primise *Palme d’Or* pentru scurt-metraj cu doi ani în urmă/ 2oo4 pentru filmul său *Trafic;* Dorothea Petre mai fusese şi ea remarcată în *Ryna.* Anul acesta prima strigare la Cannes, făcută din partea juriului de Wang Kai Wai, a fost filmul lui Corneliu Porumboiu, *A fost sau n-a fost*, încununat cu premiul de debut *Camera d’Or.* O comedie tristă în fond, dar şi acidă, corosivă, în care graniţa dintre ridicol şi grotesc este uşor de trecut. Şi pentru că în timpul rulării peliculei româneşti s-a râs pe săturate, indiferent de spectatori, estici şi vestici europeni, sau şi asiatici sau americani, filmul de debut în lung - metraj al românului a mai fost încununat şi cu Premiul Europa Cinemas Label.

În ce o priveşte pe Dorothea Petre, în rolul principal din filmul unui alt român, concurent şi el la acelaşi premiu cu Porumboiu: *Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii* de Cătălin Mitulescu, ea a fost o adevărată revelaţie, trebuind să fie “inventat” ad-hoc şi pentru ea un premiu, care până acum, probabil, nu s-a mai dat: Premiul pentru interpretare feminină la secţiunea *Un Certain Regard*, secţiune la care primea anul trecut principalul premiu tot un român, Cristi Puiu, pentru filmul său *Moartea domnului Lăzărescu.*

Românii au antcedente serioase la Cannes, începând din 1957, când regizorul Ion Popescu Gopo primea *Palme d’Or* pentru scurtul său metraj *Scurtă istorie* – aceeaşi distincţie primită de Corneliu Porumboiu acum doi ani pentru *Trafic.* Au urmat apoi

Liviu Ciulei în 1964 – Premiul pentru regie cu *Pădurea spânzuraților* şi Mircea Mureşan 1966 – Premiul de debut pentru *Răscoala* – echivalentul celui obținut de C. P. anul acesta. Numeroasele nominalizări ale lui Lucian Pintilie şi ai altor cineaşti români, şi al treilea premiu de anul acesta, pentru scurtul metraj *Marietta de la P7* al lui Cristian Nemescu, oferit de Săptămâna internațională a Criticii. Iată un domeniu în care începem a fi văzuți de la distanță şi cu superlative. Ne ajută în continuare istoria cu ultimele ei evenimente : amândouă lung-metrajele prezentate anul acesta la Cannes au ca temă revoluția română de la 1989, chiar dacă unghiurile din care este privită sunt total diferite. Cătălin Mitulescu în *Cum mi-am petrecut sfârşitul lumii* vede evenimentele de la sfârşitul anului 1989 prin ochii unui copil, dar şi prin acțiunile unei găşti de adolescenți, gata să o şteargă din România ceauşistă, dacă nu ar fi venit revoluția. Filmul lui Corneliu Porumboiu, atât de aplaudat (şi vom vedea că nu numai la Cannes), întoarce unghiul mult mai aproape de noi, cei ce i-am supraviețuit revoluției, după 16 ani de tranziție. *A fost sau n-a fost* porneşte de la un fapt real, o emisiune televizată de la un post local, în care trei personaje vârstnice vor să-şi răspundă, dacă în micul lor orăşel *a fost sau n-a fost* revoluție, cu 16 ani în urmă. Tânărul regizor a mărturisit că acum 6 ani, când a văzut în direct emisiunea respectivă, l-a apucat plânsul pe bune; nu s-a gândit nici o clipă pe moment, că folosind pretextul ei, într-un scenariu de film, lucrat în maximă viteză – o lună şi jumătate, va stârni cu filmul realizat ulterior, cascade de râs.

După prezentarea filmului său la TIFF/ Festivalul Internațional de FILM Transilvania Cluj, imediat după Cannes, unde la fel, a primit premiul cel mare, Trofeul Transilvania, regizorul s-a arătat mirat de efectul filmului său, dar mai ales de declarațiile spectatorilor, care ar fi "râs neîntrerupt două ore şi ceva la acest film"; ce fel, adică, dacă *A fost sau n-a fost* durează numai o oră şi jumătate?! Tânărul regizor a mărturisit totodată că i-a aşezat, chiar de aceea, la final, filmului său o pânză de tristețe…Era şi cazul; ceea ce a urmărit el n-a fost o "opera bufă"; l-au interesat "destinele individuale, felul cum se raportează oamenii la istorie" … nu atât un "film despre revoluție", dar mai ales un film despre trei oameni care încearcă să afle ce e cu ei;" un fel universal de a fi marginal". Corneliu Porumboiu: "Tot din Vaslui sunt, tot aici mă întorc acasă, în linii mari am rămas un marginal". ***Chiar dacă tânărul s-a căsătorit recent cu o franțuzoaică, iar în Vaslui nu e un anonim, tatăl său Adrian Porumboiu fiind până nu demult patronul echipei de fotbal FC Vaslui, mama profesoară de limba română la un liceu local. Şi totuşi, marea problemă a premiantului de la Cannes va fi, unde va organiza premiera filmului său, în oraşul natal cu…un singur cinematograf / şi acela sub orice standarde. Filmările au avut loc la Vaslui, pe un buget modic, propriu, cu sprijinul unor colaboratori şi contribuția unor sponsori, chiar stilul ales fiind unul minimalist, într-o atmosferă ternă, de strictă economie a mijloacelor… reuşita uimindu-l în primul rând pe autor, ce va scoate din anonimat, în felul ăsta, mai întâi locația filmărilor sale, ridicând totodată din colbul uitării, una din reşedințele județene cu cei mai mulți şomeri, dar şi cu cei mai mulți, iar unii chiar "iluştri", corupți. Oraşul care mai fusese o singură dată glorios în istorie, cu 641 de ani în urmă, la 10 ianuarie 1475, când Ştefan cel Mare învinsese la Podul Inalt-Vaslui oastea otomană de peste 100 000 de călăreți şi spahii, cu o oştire infinit mai mică dar eroică, dar cu o strategie militară genială, folosind avantajele locului, prin capcanele lui, cunoscute numai de localnici.***

Şi pentru ca totul să pară perfect şi exact şi să justifice şi "originea râsului" la Vaslui, micul orăşel interbelic l-a născut şi l-a dat țării pe unul din cei mai mari actori

comici – Constantin Tănase. Fiul patronului F.C. Vaslui, care inițial s-a dorit el însuşi o clipă fotbalist, dar a trecut, în final, de la ASE la Regie Film, se întoarce – iată, acasă, cu un scor 2-0, cum titra o jurnalistă zăludă (sau bine intenționată, de fapt, în alegerea acestei metafore a succesului… succesorului fotbalistic…); scor obținut nu oriunde, ci chiar pe Cote d'Azur – Franța. Numele lui, înscris în comunicatele finale ale succeselor de la Cannes, de anul acesta, alături de cele ale unor Pedro Almodovar, Bruno Drumont, Rachid Bvachareb, Ken Loach, este, orice s-ar zice, al unui campion.
În ce o priveşte pe Dorothea Petre, succesul ei e cu atât mai prețioas pentru noua noastră cinematografie, care deocamdată îşi risipeşte frumusețile talentelor ei, în lumea largă (după Florina Petcu, despre care am scris nu de mult în aceste pagini, aflăm despre o altă română, Ana Maria Murariu, distribuită în pelicule importante din Italia, selectată să o interpreteze şi ea pe Fecioara Maria, într-un nou film despre Iisus); Dorothea se întoarce cu trofeul ei acasă, şi sperăm că va persevera şi aici, căci niciodată România n-a avut mai multă nevoie de glorii, adunate în numele ei propriu, şi din substanța energiilor ei pozitive

„Ticăloşii". Un titlu de strictă actualitate

Filmul regizorului Şerban Marinescu, pe un scenariu propriu, după romanul lui Dinu Săraru, „Ciocoii noi cu bodyguarzi", s-a anunțat a fi o mare bombă, dar în final a fost un cvasi-fâs. Premiera mult mediatizată, din 16 martie, a fost pur şi simplu uitată, în năvala evenimentelor politice care au aglomerat scena politică din România, chiar în Postul Mare al Sfintelor Paşti. Ce să mai spunem de marea majoritate a politicienilor cei mai veroşi, convertiți la „sfânta cruce" de ochii lumii, cu popii lor aferenți, tămâind pe la toate colțurile de ulițe, ca fariseii altădată, din Sfânta Scriptură; ei nu s-au putut opri nici în Săptămâna Mare să se bălăcărească public, şi mai ales pe ecranele televiziunilor, cerând în curând, la un ison, „Capul lui Moțoc"; dar nu pe cel din nuvela lui Costache Negruzzi „Alexandru Lăpuşneanu", ci pe acela al preşedintelui României, din telenovela ce zilnic se derulează pe micile ecrane, într-un răsfăț de „ratinguri" şi „brifinguri", fără pic de pudoare, şi fără minima fereală, față de cel mai elementar bun simț.

Vrem a spune că viața din nou bate filmul. „Ticăloşii" de pe marele ecran rămân palide umbre față de ticăloşii reali, şi fără ghilimele, prezenți zilnic în talk-show-uri , şi-n alte izmeneli de „comunicare media", conferințe de presă, pe la sediile de partid din locații luate cu japca, în unele din cele mai somptuase case ale Bucureştilor de altădată. În fine. Ce-i cu acest „Ticăloşii" cinematografici?
Poate că regizorul a avut o bună intenție punându-şi noul film sub acest Motto: „Cum banii fac politica şi cum politica face bani". Şerban Marinescu chiar este regizorul care a făcut toate filmele sale pornind de la cunoscute opere literare. „Moara lui Călifar" după Gala Galaction, „Domnişoara Aurica" după Eugen Barbu, „Cei care plătesc cu viața" după Camil Petrescu, „Cel mai iubit dintre pământeni" după Marin Preda. Ultimul din 1992, care a şi avut oarecare impact la public, pornind de la un mare succes literar, de pe ultima sută de metri a dictaturii ceauşiste falimentare. Când Ceauşescu şi cenzorii lui crezuseră până-n ultima clipă că în romanul lui Marin Preda, cu acest lustruit titlu, „cel mai iubit dintre pământeni" nu putea fi…decât „iubitul conducător"… Iar acolo era vorba (în roman), chiar despre cel mai nefericit fost deținut politic, profesor universitar,

e drept, că pe jumătate „reabilitat", după ce liberat din închisoare, trecuse pe la „deratizare", şi lucrase un timp şi ca hingher, pentru noua patrie „liberă", şi pentru „cea mai bună dintre lumi", care se edifica-n ea…Un titlu ironic, firește. Asemănările cu persoane reale nu era în ultimul roman predist deloc întâmplătoare…Eroul său Victor Petrini îl decupase din tragica lui realitate pe unul din cei mai pătimiți scriitori şi universitari lansat în interbelic şi epurat brutal în noua ordine de peste tot…Traian Chelariu, am referit despre el în numărul trecut al Suplimentului…Se presupune, de altfel, că ultimul roman i-ar fi cauzat moartea grăbită chiar autorului „Moromeților".

Şerban Marinescu a mai făcut şi alte două filme, post-decembriste, „Turnul din Pisa", 2002, Magnatul, 2004, şi deodată acest „Ticăloşii", după Dinu Săraru. Autorul „singurului roman politic după revoluție" , opinează regizorul, încântat la culme, după lectura „Ciocoilor noi cu bodyguarzi"…Nouă cel puțin, prezența autorului de romane cu activişti de partid pozitivi, din vremea comunismului, dimpotrivă, ne creează serioase rezerve. În filmul lui Şerban Marinescu ni se promite „cruzimea adevărului"/apud Dinu Săraru, un clasic al oportunismului politic încă din „epoca de aur", precum ştim, după marele său succes cu romanul „Nişte țărani"… girat de autoritarul poet din epocă Adrian Păunescu…"Cruzimea adevărului", deci, şi „franchețea denunțului de libertate a artiştilor…ce se răcoresc spunând adevărul"… Păi cum altfel?! Sunt pe afiş nume grele ale filmului românesc, actori de primă mărime, Ştefan Iordache, Horațiu Mălăele, Dorel Vişan, Mircea Diaconu, Mitică Popescu, Răzvan Vasilescu, Monica Davidescu, Vali Popescu etc., etc., Însă ar fi putut lipsi? Ar avea altă alternativă să mai fie şi vii şi actuali, şi să ia, bieții artişti ai „denunțului de libertate" , nişte bani munciți şi ei?! Că doar nu funcționează şi la noi Instituția de Mecena ca-n alte țări din arealul democrației; noi numai tragem cu ochiul la „legile democratice", pe sistem demagogic însă, şi-n gargariseală balcanică sau pur şi simplu dâmbovițeană…

În „Ticăloşii" marii actori prezenți nu interpretează oameni politici „nominali", e o ficțiune „bătătoare la ochi" …despre „oameni cu bani care stau în spatele politicienilor: „Oligarhii", cum le-ar spune suspendatul preşedinte Traian Băsescu, aşteptându-şi ghilotina politică chiar de aceea; cei care dictează de facto politicile financiare ale celor aflați la putere, ei finanțând din umbră partidele…Să ne mai mirăm de-o aşa „transparență": oligarhul din film, magnatul Dandu Patricianu, sonorizează acut cu numele principalului oligarh acuzat de Traian Băsescu…E la vedere, spuneți-i numele Dvs., dacă doriți! De la premieră politicienii vizați de subtext au lipsit, fiind totuşi prezenți numai consilierii lor, dar s-a spus că de fapt ei văzuseră filmul înainte de a fi dat pe ecrane, cum se proceda şi la „vizionările" de pe vremuri la Cabinetele I şi II şi la Secția de propagandă a Ceceului.. A anticipat ceva real „Ticăloşii" ca „operă de artă"?! Putem spune că romanul lui Dinu Săraru şi filmul lui Şerban Marinescu au inspirat „montruoasa coaliziție" a partidelor din care fac parte foştii comunişti şi foştii securişti, care la indicațiile prețioase ale tovarăşului Ion Iliescu şi-au strâns, din nou, rândurile, dând o adevărată lovitură de stat, prin suspendarea preşedintelui țării, în sfidarea totală şi neruşinată a legii, căci de bun simț mai are cineva timp?!

E dureros să observăm că arta a devenit deja o piesă uzată, de la un motor vechi , nu mai circulă mulți cu maşina aceasta…Avem „ticăloşi" noi nouți, sau reciclați în maşini de ultimul răcnet; încât nevoiaşii spun şi azi ca ieri, proverbe „romantice": "Apa trece, pietrele rămân…" deşi, teamă ne este că nu vor mai fi în curând nici pietre pe fundul râurilor să rămână, vor vinde şi vor căra totul în băncile străine… Proverbele

mioritice nu mai funcţionează, ori sunt tratate în derizoriu, nici iluzia deziluziei nu-l mai salvează pe „biet român săracul îndărăt tot dând ca racul…”(Eminescu). Omul onest aşezat în banca lui a şi căzut într-o apatie care induce groaza dinaintea Apocalipsei…Revine în răstimpuri refrenul de la Piaţa Universităţii, tot într-o primăvară dinaintea Duminicii Orbului: DOAMNE, VINO DOAMNE, /SĂ VEZI CE-A MAI/ RĂMAS,/ DIN OAMENI!

„Radiografia ticăloşiei mioritice” din filmul lui Şerban Marinescu n-a mobilizat pozitiv pe nimeni. Şi nici negativ. Una pe alta, un fel de bombastic eşec, acest „Ticăloşii „ cinematografic; comedie de moravuri deja vu, cu tot şarmul marilor actori de pe afiş… Comicsuri răsuflate, luate ce-i drept din viaţă, care, după cum spuneam, bate filmul şi de data asta, cu brio… E în desfăşurare Referendumul Ruşinii Naţionale…Unde echipa Naţiunii va fi bătută măr de Aleşii din Parlament, indiferent de ce scor vom avea!

Adagio liric

TUDOR ARGHEZI: Horă de băieţi

Într-o ţară care-a fost
Era mare cel mai prost.
Bi-ba, ba-ba
Li-ba, la-ba.
Ţara unde-i bun tutunul
Avea proşti unul şi unul.
Bi-bo, bo-bi
Ri-bo, ro-bi.
Cine-oleacă avea de cap
Şi-l punea după dulap.
Ha-hu, bu-hu
Ba-hu, hu-hu.
Pentru că omul cel mare
Se-alegea după picioare.
I-ha, ba-ha
Ba-ha, i-ha.
Umblau solii prin norod
Cu-n carâmb şi-un calapod.
Lu-la, la-lu
Vi-va, va-lu.
Şi cinstirea ţi se da
După talpă şi pingea.
Du-du, du-da
Ga-gu, gu-da.
Dar deştepţii fiind prea mulţi
Au rămas pe drept desculţi.
I-ha, pa-pa
Pa-pa, i-ha.

Am o minte, vai de mine,
Şi mă face de ruşine.
Cio-ca, bo-ca
Bo-ca, cio-ca.
Spune tu, pe ce-i cunoşti
Dintre proşti pe cei mai proşti?
Zu-ri,zu-ra
Zu-ra, zu-ri.
După chică sau chelie?
După unghii sau simbrie?
Pa-vu, ga-vu
La-vu, la-vu.
Fincă, vezi, mai-marele
Şi-ascundea picioarele.
Tra-la la-la La-la, la-la.

„După ea”…alergând degeaba...

Sătui de atâta succes la filmele ultimului val, de la Moartea domnului Lăzărescu, până la 4 luni, 3 săptămâni şi 2 zile, şi de tematica lor scorţoasă, dar tributară până la sânge « moştenirii trecutului », tinerii cineaşti caută şi altceva, şi se uită, în modul cel mai firesc, la ce văd în jur : muieri frumoase şi dezbrăcate, pe toate tabloidele, cu şi fără hârtie lucioasă pe coperţi, aproape nici una în schimb “cu mister”; şi “vile de vis” ca-n landul Becali de la Băneasa, maşini 4x4, succes în afaceri, copii precoci, în familii fericite, cu tătici de milioane de euro, unii au totul de tineri, însă duc lipsă de poveşti…Un El şi Ea, sau o Ea şi El; o Ea din revista “Elle”, sau din “Tabu”, sau din “Tango” etc., etc,

În Viaţa lui Tolstoi de Henri Troyat am citit, cândva, că titanul de la Iasnaia Poliana, marele scriitor Lev Tolstoi, după ce se nemurise deja cu Război şi pace şi Anna Karenina, publicând Cadavrul viu, şi Sonata Kreutzer, noile poveşti ale cuplului despre adulter, gelozie şi crimă, se declară deodată sătul să tot scrie “despre El şi Ea” (ori invers) şi trecuse, cum se ştie, la “tolstoism”, o doctrină a creştinismului fără biserică, dar mai ales fără ipocrizia popească, în care lumea se compunea din idealuri fierbinţi de fraternitate şi de împărţirea bunurilor materiale la toţi, un fel de comunism primitiv şi utopic… contele cârpea căpute la ciobotele mujicului, şi mujicul îi atrăgea atenţia contelui pripit, gata să iasă cum simţea semnele primăverii direct la semănat, că înainte de-a fi semănat ogorul trebuia arat…

Ei bine, ne întoarcem la filmele ceva mai umane şi mai puţin scorţoase, lipsite de traumele trăite în comunism şi vrem să reinventăm « omul nou » din capitalism, omul care material vorbind are de toate, dar dacă “dragoste nu e nimic nu e “, ca să-l citărm pe apostolul Pavel din Corinteni 13… direct din Marin Preda, Cel mai iubit dintre pământeni…Tolstoi, marele Tolstoi, se săturase să tot inventeze poveşti cu “El şi Ea” în timp ce noi considerăm că ar fi tocmai oportun să ne întoarcem la ele…Da, luminăţia ta,

cum ar zice mujicul Ivan cel obraznic, însă ogorul înainte de-a fi semănat trebuie arat…Nici tema lui "Ea şi El" nu o puteam extrage, fie şi dintr-un scenariu onorabil (al cunoscutei Lia Bugnar, aici) fără a avea instrumentele necesare ca să-i preparăm un cât de mic un succes…E ceea ce se întâmplă cu încercarea tinerei regizoare Cristina Ionescu la debutul cu un lung metraj …această temă a normalității, în fond, relația misterioasă dintre El şi Ea, va fi ratată din start…El, tânăr om de afaceri, superb, succes garantat la firma de publicitate transoceanică, unde e angajat, leafă cu patru cifre, vilă, nevastă, fetiță tip-top, maşină 4x4, ş.c.l., Ea, apariție fulgurantă de-o clipă, pe bicicleta ce-i taie calea automobilistului "de la firmă", şi-l lasă dus pe gânduri…Din acea clipă Ştefan (numele eroului interpretat de experimentatul deja actor Dragoş Bucur) nu se va gândi la altceva decât la biciclista lui fantomatică…şi jap După ea…fără nici o pistă de fapt, dar cu obsesia searbădă a unui apucat din nimic…Ne-a amuzat declarația unei cronicărese de film care ar fi inițiat o anchetă, la spectatorii ce nu văzuseră filmulețul încă, spre a afla ce cred ei că vrea să spună titlul de film "După ea"…Răspunsuri foarte haioase depăşind cadrul şi intuiția opacă de altfel a regizoarei însăşi… Unii spuneau că poate fi vorba ce i se întâmplă unui iubit după ce ea nu mai este, trecând la cele veşnice, alții că ar fi ceva când te ei după ea, după capul femeii, adică; puțin au intuit trama cinetică a alergării unuia după una, el năuc şi ea nălucă doar în capul lui…Firește, colecția de locuri comune, din filmul de debut al Cristinei Ionescu, nu se leagă, şi nu se încheagă într-o poveste cât de cât coerentă, încât la sfârşitul peliculei nu ne dăm seama dacă Ştefan a dat de Ingrid, până la urmă, biciclista lui fantomatică sau chiar "metafizică", sau dacă avea motivație să-şi abandoneze băftosul servici la firma transnațională, şi fericita familie, cu acea minune de copilă Toto, care îi şi deschide ochii aiuritului de părinte: "Tati, mai lasă beţiile şi femeile şi te întoarce la mami acasă"…sau cam aşa ceva…

Tema filmului nu este deci căutarea frumuseții imprevizibile, şi-a tainicului din lume, nici eternul feminin, care prin magia lui poate răsturna lumea pe dos într-o singură clipă, tema se lăbărțează în tot atâtea efecte de loc comun, care agresează oricum lumea românească din post comunism, cu un val nestăvilit de divertismente imunde…La care adaugă şi imberba regizoare, alte beții, drogări cu alcool până la abandonarea de sine, căderea-n marasm, fie ce-o fi, mama măsi, om sunt şi trebuie să-mi trăiesc clipa, aia oricum trebuie să fie mai bună ca nevastă-mea de la cratiță…Până eroul se dumirește cât mai greşeşte, filmul Cristnei se termină în coadă de peşte; cu toate întortocherile lui, Ştefan nu e în stare să o regăsească, ori baremi să o revadă pe biciclista cea fantomatică, iar cei care susțin că ar fi văzut-o cândva, ori mor, ori dispar între timp, ori sunt şi mai inconsistent creionați de regizoare decât Ştefan însuşi…

Iată cum putem porni cu stângul spre normalizarea temelor cinematografice de toată mâna şi de toate zilele…Filmul tinerei regizoare e la fel de strident ca şi decorul "închipuit" , cu vile tip-top şi cu recuzită de îmbogățiți, care-şi permit totul, norocul cu carul, carul de vise gol alergând pe… trei roți… Dacă ar fi o comedie (fie şi amară, cum sugera cineva) tot ar mai fi fost ceva; regizoarea susține însă că a intenționat o "dramă psihologică"…psihologiile protagoniştilor sunt în schimb tot la fel de hibride ca şi "categoriile" capitalismului românesc, reîncărcat cu dinamul dinaintea electrificării satelor, cât să lumineze cu un singur bec o sală întreagă de bal. La aşa bal aşa muzică şi "luminații" de fapt: o tolerabilă nereuşită, poate între amici, care angajează totuşi câțiva actori tineri foarte promițători; ei fac tot ce pot să mai salveze minutele lungii pelicule, prea întortocheate, de la ridicol: Dragoş Bucur, Valentina Pelinel (fostă manechin :

"biciclista" din film), Anca Florea (frumoasa nevastă a protagonistului aiurit), Andra Isabela Guti, Dana Nălbaru, Nataşa Raab, dar şi cunoscutul senior Victor Rebenciuc, care-n locul şi-n rolul său episodic îşi face treaba, cu ştiinţă şi tact, un film în film, putem spune… Cristina Ionescu, fosta producătoare la filme mai norocoase, ca Marfa şi banii, a lui Cristi Puiu, sau Occident a lui Cristian Mungiu, cu primul ei film de lung metraj clachează spectaculos. « Bine, cel puţin, vorba unei spectatoare rătăcită prin sălile aproape goale, ale distribuitorului Media Pro, că personajului principal Ştefan îi vine mintea la cap, şi se întoarce la nevastă şi la copil acasă »…Bun şi atât « din punct de vedere moral »…

Pornind de aici data viitoare va fi poate cu totul altfel. Cine mai ştie. Povestea lui « El şi Ea » abia le-a fost sugerată tinerilor cineaşti, unii, cum ştim doldora de premii la Cannes şi mai la vale…Viitorul stă acest şi în acest mic eşec atât de uman, în fond, al unei tinere regizoare…Să nu dramatizăm. Caravana cinematografică post/decembristă merge înainte.

Circuitul filmelor româneşti din arhivă

Am văzut anunţate din nou „în reluare", la unele televiziuni, comediile româneşti din „epoca de aur": „Operaţiunea Monstrul", „Secretul lui Bachus" şi seria „B.D".-urilor: Brigada Diverse; B.D. intră în acţiune /1071, B.D. în alertă/1971, B.D. la munte şi la mare/1971, acestea din urmă toate ale regizorului „utemist" Mircea Drăgan (apud: Sebastian Papaiani!). Nici vorbă să mai fie date şi în sălile de cinema, pline acum, cele câteva care mai rezistă să funcţioneze, de „gunoiul hollywoodian" (expresia aparţine criticii dâmboviţene), şi-n cele mai bun caz premierelor de pe o zi pe alta, şi „pe furate", ale succeselor noii cinematografii, de genul „Moartea domnului Lăzărescu", „A fost sau n-a fost", „342", care au şi obţinut fiecare în parte, şi laolaltă, un sac de premii.

Lumea e curioasă la noutate dar parcă tot pe vechi se destinde mai bine. Realitatea e că „la cinema mergem să vedem actorii" (G. Călinescu), şi atunci chiar că avem ce vedea, numai şi-n cele câteva comedii citate mai sus, făcute toate pe scenariile unui scriitor talentat, Titus Popovici, oricât de lichea va fi fost el în relaţiile lui personale cu regimul. Titus P. ştia să fenteze cenzura chiar de aceea: fiind din sistem. Nu participa la vizionări şi-l *delega de obicei pe regizor, pe Geo Saizescu să zicem, pe care-l instruia în secret să spună, orice observaţie i s-ar fi făcut: „Asta îl întrebaţi pe Titus"...Aşa se îmbrobodea mult temuta „vigilenţă" în multe cazuri, şi cu cenzura la fel: trebuia să răspundă cineva care nu era de faţă dar presupus a fi mai „mare" şi principalul acant! În drama pe care o trăiam exista şi un subtext de comedie bufă la orice pas. Iată de ce şi succesul „reluărilor", şi nu numai, pe plaja comediilor autohtone. De „râs" găseşti câte ceva şi-n scrobitele superproducţii de genul „Dacii", „Columna" sau „Mihai Viteazul" unde jalea şi aleanul istorice se împletesc strâns şi cu „râsul de noi înşine"...Altfel, cele mai multe, imitând perfect „gunoiul hoollywodian" de gen, care mai rar ajungea pe atunci şi pe la noi, dar ajungea!*

Ce se întâmplă cu aceste producţii, care chiar au marcat începutul unei industrii cinematografice româneşti, la scară mică, nu-i lipsit de interes să ştim. Despre circuitul filmelor româneşti din arhivă, la spectatorul solitar, din moment ce sălile de cinema sunt

parcă într-un „program național" de distrugere sau anihilare, iarăşi nu-i rău să ştim. În locul lor au apărut televiziunile, iar unele, ca B1 TV, calificate chiar pe acest gen de reluări, din producția autohtonă de ieri şi de alaltăieri. Mai mult încă din 2005 CNA (Consiliul Național al Cinematografiei) lucrează la trecerea tuturor filmelor româneşti din arhivă în format digital. Este vorba, în total, de 1000 de lungmetraje, 2000 de documentare şi 1500 de filme de animație, realizate în România, de la 1911 şi până azi. Până nu demult însă abia 40 de pelicule circulau pe piață în format digital, DVD-uri realizate de CNC, PRO Video şi TVR Media. Lucrarea propusă de CNA este grea, fireşte, şi va mai dura cel puțin cinci ani de aici înainte. Cele mai bine vândute filme româneşti „digitale" difuzate de Librăria NOI, care le şi ține o evidență, în seria „Videoteca pentru Toți", au fost „Veronica" şi „Mama", ambele ale regizoarei Elisabeta Bostan, „Păcală" de Geo Saizescu, „Pădurea spânzuraților" de Liviu Ciulei şi „Moromeții" ***de Stere*** Gulea. La rândul ei compania Euro Entertainment distribuie un pachet de 115 filme trase pe DVD, între care cel mai bine plasat este „Dumbrava minunată" de Gheorghe Naghi, urmând, în descreştere, „Glissando" a lui Mircea Daneliuc şi „Noi, cei din linia întâi" de Sergiu Nicolaescu. În topul DVD distribuite de PRO Video întâlnim „Filantropica" lui Nae Caranfil, „Orient Express" de Sergiu Nicolaescu şi „Garcea şi oltenii" de S. Iavin - toate filme ale „noii cinematografii"... Toma Caragiu este un brand prin el însuşi, cel mai important produs pus în mişcare şi scos la vânzare de TVR Media, după ce, mai întâi, scosese filmele clasice după Caragiale, „D'ale carnavalului (1958), „Mofturi" (1964) în regia lui Jean Georgescu şi „Telegrame" (1959) de Gheorghe Naghi. Însă aşa cum spuneam cel mai vândut este un comperaj „Momente de Aur" cu Toma Caragiu, urmând la rând, Amza Pellea.

Oamenii preferă în solitudine, sau în mici reuniuni familiale şi amicale, acest gen de comedie plus sketch, care au făcut altădată gloria TV pe alb-negru, cât încă nu fusese sechestrată de megalomania ceauşistă! Într-un clasament mai general însă principalele DVD-uri care circulă sunt filmele americane, „gunoiul hollywoodian", dar şi cele de mare excepție, printre care îşi fac loc cu greu şi producțiuni autohtone, pe locul 18, poftim, un film românesc foarte recent, „Californian Dreamin" poate şi din cauza titlului, poate şi din cauza prezenței pe generic a lui Armando Assante, dar în mod sigur şi pentru povestea simplă şi plină de haz, pe care o spune, într-un limbaj absolut nou față de filmele româneşti noi, în general crispate, elaborate, cu ştaif „estetic" şi mesaj în anti-urâțenia trecutului cel mai recent…Mai ocupă în acest clasament general nişte locuri 45/46, „Două lozuri" din 1957, de Jean Georgescu, dar şi (unde dai şi unde crapă): „Trei frați de belea", în distribuție cu prea mult şi degeaba cunoscuții din emisiunile de divertisment „Vacanța Mare": Radu Pietreanu, Mugur Mihăiescu şi Mirela Stoian. Dar în general filmele româneşti duc spre locurile 67, chiar când e vorba de „O noapte furtunoasă" după Caragiale, 97/ Radu Moraru cu al său film nou nouț „Furia", chiar Toma Caragiu din „Momente" locul 98, şi ce să mai zicem de performanța negativă (în sfârşit!) a lui Sergiu Nicolaescu: pe locul 207 cu filmul său scrobit şi răscroit „Orient Express".

S-au produs între timp şi câteva „rarități", dintre care „Independența României – Războiul Româno-Ruso-Turc" lansat pe DVD în prezența Regelui Mihai şi a Familiei Regale cu mult succes. Filmul se ştie, a fost realizat în anii 1911-1912, şi este o minune că a mai putut fi reprodus pe DVD într-o copie coerentă şi color!

Pirateria filmelor de box office este frecventă, în continuarea noului fenomen al „digitalizării”, ce ne-a cuprins şi pe noi. Iar când nu-i piraterie sunt „iniţiative” particulare, de genul celei practicate de Librăria Cărtureşti (spuma elitei bucureştene în materie de librărie), care într-un raf special are tot timpul la vânzare şi DVD-uri, cu filme de Woody Allen, Felini, Fraţii Coen, sau Lars Von Trier. Totul în acest caz „super trendy”! Lipsa alarmantă a sălilor de cinema, dar şi părăsirea lor din varii motive, lărgesc aria comercializării filmelor digitale şi pe DVD! Circuitul filmelor „în natura” e deja circumscris, pe cele câteva reţele de difuzare: CNA, PRO Video, TVR Media, Euro Entertainment. Dar ambiţioşii regizori, ca Sergiu Nicolaescu, sau şi producătorii X, Y, Z, nu sunt împiedicaţi să-şi producă şi propriile DVD-uri. Este o mişcare sincronă cu vremea pe care o trăim, în fond, şi după cum se ştie, românii sunt vestiţi internauţi dar şi hakeri (nu de puţine ori dubioşi). Recomandarea făcută conaţionalilor noştri, din seria „preşedinţii spun lucruri trăsnite”, de Dl Traian Băsescu la întâlnirea sa cu Bill Gates, apropo de români şi de softuri, dincolo de şarmul ei, conţine şi mult adevăr: românii se mişcă prin softuri şi coduri secrete ca la dânşii acasă…

”Viitor de aur ţara noastră are”, şi-i prevăd, azi-mâine, marea relansare în lumea Info şi PRO, Entertainment, şi toate celelalte…Cine mai are în aceste condiţii nevoie de cinema la sală?! Când internetul duduie, când pirateria de DVD-uri se dezvoltă la „botul calului”?! Doar fraierii şi nebunii…Dar şi „nostalgicii”… pe ei nu-i mai pune chiar nimeni la socoteală?!

Marele „PREMIU ANONIMUL” din Delta Dunării adjudecat de români

Marele premiu al Festivalului „Anonimul”, organizat anual la Sf. Gheorghe. în Delta Dunării, a fost adjudecat în acest an de filmul lui Cristian Nemescu „Californian dreamin (nesfârşit)”, întregind astfel o bogată panoplie de premii, din păcate postume, începută cu Un certain regard de la Cannes, continuată cu alte trei premii obţinute la Festivalul European de la Bruxelles, premiul special al juriului de la Torun, şi cu premiul criticii la Festivalul Internaţional al Producătorilor de Film de la Mamaia. Trofeului „Anonimul” i s-a mai adăugat în Deltă şi Premiul de simpatie al publicului. Premiul pentru regie i s-a atribuit regizorului rus Andrey Zwyagintsev pentru filmul său „Exilul” aflat în competiţie şi la Cannes. La „Anonimul” au rulat 90 de pelicule non-stop, în perioada 13-19 august, festivalul având ca invitaţi doi laureaţi cu Palme d’Or, Kon Loach şi Cristian Mungiu. Dacă primul a fost luat la întrebări de reprezentanţii presei pentru orientarea spre stânga a filmelor sale, cel de al doilea a anunţat public tot o iniţiativă „de stânga”, cu filmul său intitulat, mai pe scurt, „432”, şi premiat la Cannes anul acesta: el va rula în curând în toată ţara, la toate căminele culturale rurale. Test unic şi îndrăzneală superlativă pentru un tânăr regizor care face în filmul său o artă mai ales existenţialistă şi mai puţin poate şi post-modernă.

Ajuns la cea de a 4-a ediţie, festivalul din Deltă a fost condus, tehnic vorbind, şi anul acesta de Dna Miruna Berescu, director de la prima ediţie, avându-l ca preşedinte în schimb pe reputatul actor Marcel Iureş. Din cele 36 scurt-metraje şi 18 filme de animaţie, ca şi din cele 20 de scurtmetraje româneşti, selectate de criticul de film Alex Leo Serban,

au ieşit învingătoare câteva filme din Canada, Cehia,. dar fără complezenţă, şi din România. Cel mai bun scurtmetraj de animaţie s-a considerat a fui „Tyger" al brazilianului Guiherme Marcondes. Un film eveniment a fost în deschiderea festivalului „Un adevăr incomod", narat de fostul vicepreşedinte american Al. Gore, care atacă dur probleme la zi de pe agenda planetară a omenirii: dezechilibrele ecologice şi încălzirea globală, ca efecte ale exceselor omului însuşi, cel mai avansat locuitor al „planetei albastre", şi care, singur, în acest ritm, o poate pune foc într-o nefastă zi, definitiv şi ireversibil.. Pe care sperăm ca inteligenţa raselor humanoide să o stopeze la timp.

Arhiva Naţională de Filme în noul mileniu

Înfiinţată în 1957, sub titlul Arhiva de Filme Cinematografice, în cadrul Ministerului Învăţământului şi Culturii, Arhiva Naţională de Filme, cu acest titlu din 1959, va fi omologată în 1960 ca membru plin al Federaţiei Internaţionale de Filme (FIAF). Erau anii când noul regim comunist încerca, după moartea lui Stalin, să iasă din impasul pronunţat propagandistic şi aservit sovietic, oamenii din cinematografie propunând primele spectacole de cultură cinematografică, într-un ciclu "Prietenii cinematografiei", lansat la 24 februarie, cu un program de autor, dacă putem zice aşa, dedicat lui Ion Popescu – Gopo, la cinematografele Capitol, Studio şi Vasile Alecsandri. Noua instituţie pornise, ca şi altele, prin confiscarea patrimoniului "burghezo-moşieresc", 128 de filme de lungmetraj şi 20 000 de bobine de filme neidentificate. În curând, prin aplicarea Legii depozitului legal pentru filmele produse şi difuzate în România, ANF ajunsese să inventarieze 280.000 de bobine, cu 7. 500 de filme de lung metraj de toate genurile. Precedentul unei astfel de instituţii fusese în Franţa (invenţia filmului de cinematograf îi aparţinea, datorată fraţilor Lummiere) la Paris în 1919, urmându-i şi cele de la Londra în 1935 şi de la New York, anul următor 1936.

Un amplu documentar despre Arhiva Naţională de Filme a publicat nu foarte de mult timp ziarul "România liberă" (sept. a.c.), sub semnătura cunoscutului critic de film Călin Stănculescu, din care preluăm următoarele informaţii: "În 1964, Arhiva Naţională de Filme, preluând Serviciul de Studii Documentare din cadrul Studioului Bucureşti, creează un fond de documente şi editează publicaţii de mare interes naţional şi internaţional, cum ar fi: Anuarul cinematografic, Caietele de documentare, Cinematografia în presă, Bibliografia internaţională de cinema, Actualitatea cinematografică. În 1965 îşi începe activitatea şi Comisia pentru istoria filmului românesc. În 1987, se aflau în colecţiile ANF 294.000 de fotografii, 19.000 de afişe, 8.000 de liste de montaj şi dialoguri, sute de scenarii şi mii de pliante şi tăieturi din presă. Între timp s-u regăsit filme considerate pierdute ca "Războiul pentru independenţă" (1912), "Oţelul răzbună", primele filme ştiinţifice din lume realizate de prof.dr.Gheorghe Marinescu. S-au recuperat copii ale unor filme unicat în lume - "Când cad măştile"

(1912), “Agonia valurilor” (1934), iar cu ajutorul colegilor de la Praga a fost găsit filmul “Venea o moară pe Siret”. “

După 1990, Arhiva Națională de Filme şi-a continuat, sub conducerea directorilor ei – regizorul Savel Stiopul, istoricul Bujor T. Râpeanu şi prof. univ. ing. Anca Mitran, activitățile de conservare şi valorificare ale patrimoniului, de promovare a culturii cinematografice – serios obstrucționată în ultima parte a epocii ceauşiste, de colecționare a documentelor, de cercetare, clasificare şi restaurare a colecțiilor de filme. În noul mileniu, după anul 2000, aşadar, instituția redevine, conform declarațiilor Dnei Anca Mitran, actuala directoare a ANF, instituție publică de interes național. Bugetul ei a sporit cu 3-4 miliarde de lei vechi acordate cu sprijinul Consiliului Național al Cinematografiei prin Fondul Cinematografic. Se trece la realizarea unor noi depozite şi dotarea în continuare a laboratoarelor, realizarea unui muzeu al filmului, în preajma sărbătoririi semicentenarului instituției, din anul 2007. Prin colaborarea cu arhivele străine au fost recuperate valori ca “Roumanie, terre d’amour”, “Les amis de Saint Hubert” sau copia integrală a filmului “Odessa în flăcări” , film realizat în interbelic, când deja România Mare se dezintegra. Datorită donației lui Radu Don, ANF a înregistrat şi alte filme inedite ale lui Paul Călinescu, unul din primii regizori şi realizatori români

Din anul 2001 încă, instituția a început a fi înzestrată cu echipament profesionist Telecine de la firma Debrie, realizând copii şi putând prelucra digital imaginile, restabilind, astfel, valoarea culorilor şi a calității fotografice a copiilor deteriorate, realizând totodată şi seria de 20 de filme româneşti pe suport video, dar intenționând să continue inițiativa, dar pe un nou suport- DVD.

Prin anii ’60 ai veacului trecut, când poetul Tudor Arghezi, proaspăt scos de la naftalină, adică din interdicția ce i se aplicase în “obsedantul deceniu” stalinist, se zice că ar fi fost dus să viziteze şi Studioul cinematografic nou înființat, şi utilat modern pe atunci, de la Buftea. Totul strălucea în jur, şi Arghezi, în stilul său caracteristic, ar fi rostit următoarea sentință, care a şi rămas “de anecdotă”: ”Acum maşini avem, ne mai trebuiesc şi nemți.” Ce avem astăzi, în primii ani ai noului mileniu, în laboratoarele de la Jilava şi în depozitele bateriei 13-14 a fortului Jilava? O adevărată comoară. Dna directoare Anca Mitran, a declarat următoarele ziarului “România liberă”, amintit mai sus: “Doar arhivele din Paris şi Berlin mai au laboratoare proprii de prelucrare şi restaurare a peliculei, iar cu instalația de Telecine nu cred să mai fie dotată nici o altă arhivă din lume (instalația respectivă, situată la sediul CNC, prelucrează şi transferă pelicula pe formate video şi DVD prin prelucrare digitală)”. Cu o asemenea performanță, firește, că între timp a trebuit să învățăm a fi şi “nemți”…Să fim, adică, sincroni cu Europa civilizată.

TRADIŢII: COLINDE, COLINDE...

Intre ateismul comunist şi ateismul „post-modern”

Ceea ce anticipam s-a produs ori e pe cale să se „desăvârşească”: „Tatăl nostru” de la Radio va fi analizat în Consiliul Director. Radioul public va analiza cererea de a nu mai difuza rugăciunea la începutul programelor, venită de la o asociaţie formată din profesori, scriitori, jurnalişti şi foşti dizidenţi”. Este titlul pe sfert de pagină din *Cotidianul* de weekend- 10-12 august 2007. Va fi încă o dată „memorabilă” din calendarul ruşinii anticreştine. „Asociaţia *Solidaritatea pentru libertatea de conştiinţă*, vrea spaţiu de emisie pentru toate cultele”. Din numita asociaţie fac parte Gabriel Andreescu, militant pentru drepturile omului la APADOR-CH, profesorul universitar Liviu Antonesei, Smaranda Enache, copreşedintă Liga Pro Europa şi fostă ambasadoare a României în Finlanda şi Estonia, istoricul Ovidiu Pecican, jurnalistul Mircea Toma, William Totok, istoric, scriitor şi fost jurnalist la Europa Liberă, Daniel Vighi, scriitor şi profesor la Universitatea de Vest din Timişoara. Asociaţia e cunoscută şi pentru protestele privind construirea „Catedralei Mântuirii Neamului” în Parcul Carol, legea cultelor sau icoanele din şcoli”. Prin membrii ei, altfel persoane onorabile, şi purtătoare de „titluri şi merite”, cum se spune, asociaţia e cunoscută şi ca un fel de jolly-jocker, al unor interese prescrise, sau mai pe româneşte spus, un „gică-contra”, acţionat pe „buton”, dacă privim lucrurile dintr-un anume punct de vedere. Nu suntem noi oamenii care să se opună progresului, dar când progresul acesta ne aruncă obligatoriu înapoi în barbarie şi involuţie, în planul etic superior, „gândul se sparie”, cum ar spune cronicarul din veac. Cu ce le-a greşit acestor domni creştinismul bilenar?! Poate prin faptul că de la Kant şi până la ultima babă bigotă ne-a învăţat să privim „cerul plin de stele şi legea morală din noi”…Ca să nu mai spunem că pledoaria noilor „ateişti ştiinţifici” (H.R.- Patapievici i-a numit, şi domnia sa, undeva, „leninişti”) e redundantă, referindu-se strict la religia ortodoxă, din moment ce acelaşi ziar ne mai informează, în deschiderea paginii *Top Nes*,

următoarele: *„10 posturi şi reţele de radio deţin în România bisericile şi organizaţiile religioase, potrivit datelor de pe site-l Consiliului Naţional al Audiovizualului. Cea mai bună acoperire teritorială o au Radio Micul Samaritean şi Radio Trinitas”*. După a noastră ştiinţă numai Radio Trinitas aparţine religiei ortodoxe, restul sunt protestante şi „de alte religii”. Coreligionarii noştri, cărora li se va refuza în curând „Tatăl nostru” de la Radio ora 5 dimineaţa, devin, implacabil, „minoritari”. Totul devine nu atât redundant cât mai ales disctriminatoriu în sine. De altfel, ofensiva demolatoare vine, în toate domeniile, printr-o ciudată tiranie a minorităţilor…

Mai clar spus încă, majorităţii i se pune, din ce în e mai des, pumnul „corectitudinii politice” în gură, atunci când „solidaritatea new-age” mai are de bifat un punct. Întrebarea care se pune, cinstit, este dacă vajnicii apărători ai „libertăţii de conştiinţă” au şi ei o religie, acolo, sau o credinţă la purtător, ori sunt numai arbitrii ruperii în două, şi la comandă, a unor tradiţii care ţin de sufletul arhaic, sau mai ales de „ideea continuităţii eterne” la români atacată şi între-un alt loc de istoricul Ovidiu Pecican. De data aceasta d-nia sa revine: „ Radioul public este plătit de toţi cetăţenii României şi nu toţi sunt creştin-ortodocşi. Eu lupt, alături de colegii mei, şi pentru dreptul lor”. Trecând peste exprimarea ambiguă: care „lor”?! – am spune că istoricul în chestiune apără un scop nobil, care aduce de departe cu preceptul creştin al „iubirii de aproapele”…Remus Cernea, directorul executiv al belicoasei asociaţii de „solidaritate pentru libertatea de conştiinţă” e mai tranşant, în aroganţa lui de „şef”: El povesteşte că a auzit prima dată rugăciunea pe România Cultural, prin 1999: *„Am avut pe agendă tema asta de mult. Dar de când ne-am înfiinţat noi, de la sfârşitul anului 2003, am avut alte priorităţi: Parcul Carol, legea cultelor, icoanele în şcoli, care ne-au luat toată energia şi tot timpul.”*

Sărmanii „boieri ai minţii”, şi ageri spadasini ai celei mai înalte „conştiinţe civice”! Secătuiţi de vlagă chiar în momentul lor crucial: al crucificării din nou al lui Iisus! La fel de „sleit de puteri” trebuie să fi fost, din cauza repetatelor amânări, şi „Caiafa (…) cel ce sfătuise pe Iudei că este mai de folos să moară un om pentru popor” (Ioan 18, 14) decât să-i supere pe ocupanţii romani…Motivaţie care s-a dovedit de o viclenie perfectă. Fariseii şi cărturarii biblici, hotărâseră înlăturarea fizică a Mântuitorul încă din clipa când Fiul lui Dumnezeu intrase cu biciul „să dea afară pe cei ce vindeau şi pe cei ce cumpărau în templu…Nu este oare scris: Casa Mea casă de rugăciune se va chema, la toate neamurile? Voi însă aţi făcut din ea peşteră de tâlhari.” (Marcu 11, 15-17). Într-un anume fel istoria se repetă. Oricând „poporul” poate fi aţâţat (de data aceasta mediatic!) să nu mai vrea ceva ce până ieri şi-a dorit cu ardoare! De nu ar fi scutul celor două mii de ani de credinţă, *continuitatea* atât de hulită de unii, în tradiţia sfântă, a unui popor şi aşa disipat în grave confuzii politice, după ieşirea din comunism. Singura lor unitate este credinţa în Dumnezeu. Dumnezeul unic şi indivizibil, acelaşi pentru toţi, transmis şi moştenit din moşi strămoşi, şi din tată în fiu, de cutumă şi de biserică. Şi singura lor demnitate şi libertate de conştiinţă, este aceeaşi credinţă pe care şi-o apără şi cu dinţii, cum se vede de altfel, în sondajele care de ani de zile indică prima în top, ca preferinţă instituţională, Biserica Ortodoxă- Mamă! Oricâte pietre de carton şi ouă stricate s-au aruncat după moartea patriarhului Teoctist în campania de alegere a noului patriarh! Oricâte filtre „antisecuriste” reale şi închipuite s-au pus şi continuă să se pună la uşa bisericii noastre…Ignoranţa contestatarilor în materie de credinţă dar şi de religie şi „religii” în genere s-a dovedit şi se dovedeşte crasă pe toate canalele şi-n toate minţile

gata stâlcite de ateismul „epocii de aur" turnat în tipare noi de marii „democraţi" ai clipei… Căci ortodoxia neaoşă prin definiţie este tolerantă: nimeni nu se supără pe cei ce se roagă altfel; conştienţi, în adânc, că adevărul e unic, indiferent ce „pseudonim" are dumnezeul celorlalte credinţe. „Şi veţi cunoaşte adevărul iar adevărul vă va face liberi!" Liberi de păcat şi de erezie. Liberi de alienările şi vanitatea orgolioasei ştiinţe căpătată prin observaţie iar nu prin revelaţie! Liberi de şoapta perversă, şi mult prea „inteligentă" a demonului, care nu incetează a ne ispiti, zi de zi, ceas de ceas, şi pe care noi nu avem puterea şi tăria morală a blândul Iisus din Carantania, ca să-l respingem şi să-l îndepărtăm de la noi!

„Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici! Căci voi curăţiţi partea dinafară a paharului şi a blidului, iar înăuntru sunt pline de răpire şi de lăcomie! (…) Că semănaţi cu mormintele cele văruite, care pe dinafară se arată frumoase, înăuntru sunt însă pline de oase de morţi şi de toată necurăţia. Aşa şi voi. Pe dinafară vă arătaţi drepţi oamenilor, înăuntru însă sunteţi plini de făţărnicie şi fărădelege. (…) Călăuze oarbe! Care strecuraţi ţânţarul şi înghiţiţi cămila." (Matei 23, 24-28). Între ateismul comunist şi ateismul „noii ere"…post-moderne e numai diferenţă de text, sau şi de nuanţă, în fine...

Ovidiu Pecican, istoric: „Mai luptăm pentru păstrarea spaţiului public în formula unui spaţiu în care religia îşi păstrează rolul ei, dar nu îşi depăşeşte limitele. Fiind o instituţie publică, trebuie să fie o instituţie laică, care să arate o educaţie modernă (sic!), civică în primul rând, servind toate categoriile de populaţie, pe cât posibil". Ofensând, cu alte cuvinte, zece milioane de cetăţeni, în contrapartidă cu câteva sute, eventual mii…Dar nici aceasta nu e deocamdată problema esenţială. Problema e unde ne aflăm încă, şi cu ce mijloace încercăm să seducem mulţimea drept credincioşilor creştini, ca să-şi întoarcă faţa de la Domnul învăţăturii lor morale, de profunzime şi adevărat caracter.

Comunismul şi-a bizuit ateismul pe dogma materialismului „dialectic" însă s-a dovedit moralmente falimentar. A pus oamenii să se lupte unii împotriva altora: lupta de clasă i-a stors de puteri. I-a învrăjbit unul împotriva altuia, şi a creat mituri false şi grosolane, de suboameni, care s-au crezut mai presus de Dumnezeu. A fost, în fine, acest comunism, o lume fără dumnezeu şi experimentul a eşuat lamentabil. Pornit ca o „utopie blondă", căci sprijinindu-se, iniţial, pe preceptele cristice, s-a dovedit slăbănog şi inept, neputând duce cu mintea şi caracterul său josnic „greutatea acestui cuvânt"! Noul ateism se ţese în jurul unei false idei a supremaţiei omului luciferic „stăpân pe el însuşi"; alte măşti, aceeaşi piesă, creştinismul are, în noua viziune un mesaj prea pesimist şi deci perimat: inteligentul diavol, exponent al răului, evident, şi al imaginaţiei deocheate, ne învaţă cum să facem bani, cât mai mulţi bani, cât mai repede, cum să zidim noi turnuri ale Babilonului, sfidând Creatorul, inteligenţa supremă, ce ţine în gândul ei echilibrul contrariilor, şi-n noul Babilon glasul rugăciunii e pus să poarte cătuşe; să înflorească libere ereziile, sectele, vrăjitoria şi toate „cultele" inventate adesea de falşii profeţi şi de şarlatani; libere sexul, desfrâul, iar noua teză este cine cu cine îi place, liber adulterul, chiar incestul; Oedip va merge în patul mamei şi al surorii lui, fără restricţie şi mustrări de conştiinţă,…căci noua dogmă nu-i va mai interzice nimic omului…ca să se simtă bine şi să fie *oricum* „fericit". Acesta ar fi idealul cel „nou". Nici o corijare la aberaţiile naturii umane care oricum se ivesc din te miri ce. Libera plăcere a tot mai „liberei conştiinţe", care lăsată la mâna falşilor profeţi va transforma pământul, mirifica grădină a raiului, într-un loc de pierzanie tot mai rău, acceptat, decretat ca atare, în noile Sodom şi Gomore ale extazelor joase, cu precădere de la brâu în jos. Violenţa creşte în proporţie

geometrică față de exercitarea „paradiselor artificiale” obținute pe bază de drog şi alcool. Focul nestins e aproape de noi, de fereastra în care tot mai rar auzim grauri şi privighetori, în tufele extrem poluate şi arse pretimpuriu de „încălzirea globală”. Îngerii fug de pe pământ şi ne lasă tot mai singuri şi la cheremul „călăuzelor oarbe”! Şi atunci: *Qwo vadis. Domine?* Arată-ne calea înapoi către noi, cei din epoca auroralã a omenirii, când umblai printre noi pe pământ, cu sfinții şi cu apostolii lui Iisus…

„Şi nu ne duce pre noi în ispită,
Şi ne izbăveşte de cel rău,/ Amin!”

TATĂL NOSTRU
(Rugăciunea domnească)

„Tu însă, când te rogi, intră în cămara ta şi, închizând uşa, roagă-te Tatălui tău, care care este în ascuns, şi Tatăl tău care vede în ascuns, îți va răsplăti ție.

Când vă rugați, nu spuneți multe ca păgânii, că ei cred că în poliloghia lor vor fi ascultați.

Deci nu vă asemănați lor, că ştie Tatăl vostru de ce aveți trebuință mai înainte ca să cereți voi.

Deci voi aşa să vă rugați: ***Tatăl nostru, Care eşti în ceruri, sfințească-se numele Tău;***

Vie împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer aşa şi pe pământ.

Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi;

Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiților noştri;

Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău. Că a ta este împărăția şi puterea şi slava în veci. Amin!

Că de veți ierta oamenilor greşelile lor, ierta-va şi vouă Tatăl vostru Cel ceresc.

Iar de nu veți ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru nu va ierta greşelile voastre.”

(Matei 6, 6-13)

Colind ceresc. Poezia la sărbători

Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Ion Pillat, Aron Cotruş, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Radu Gyr. Zece nume de poeţi, zece titluri de poezii. Una din marile lecţii ale clasicilor în poezie este sărbătorescul, sacrul, ceremonialul, transcendentul, altfel-spusul. Poezia e mistică prin definiţie fiind creată *în şi prin* cuvânt, deoarece se ştie că „La început era Cuvîntul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul" (Ioan1,1). Poeţii sunt copiii lui Dumnezeu prin Cuvânt. Mântuitorul nostru Iisus Hristos este întâiul dintre marii poeţi ai lumii şi deasupra tuturor. El grăieşte în paremii de aur, în pilde şi în parabole. Pentru ca mulţi să audă dar nu toţi să priceapă. Aici e şi marea taină a poeziei. Poezia ne iniţiază în rugăciune şi reculegere. După impactul cu marii poeţi rămâi în suflet cu o comoară mai mare sau mai mică după puterea fiecăruia de asimilare şi de înţelegere. Oricât de meştugit „nefericită" i-a creat posteritatea biografia, trebuie să ni-l închipuim pe Mihai Eminescu fericit, atunci când în *Luceafărul* scrie: „De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca nişte stepe,/ Dar nopţile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe." Această dihotomie între sacru şi profan: între răutatea zilei şi superbia nopţii când sufletul romantic lărgeşte spaţiul până la infinit: „Stelele-n cer/ Deasupra mărilor/ Ard depărtărilor, Până ce pier." Stăpân pe lume şi pe universurile ei, fiind deasupra lor prin har şi rostire, poetul îşi va înmuia genunchii numai în rugăciune, adunând cosmosul tot, prin apropierea pământescului de cer, la picioarele Preacuratei: **Răsai asupra mea…(1)…**Biografii lui Tudor Arghezi l-au pus pe poet în toate malaxoarele „spaimei" de necunoscut şi a dialogului încrâncenat dintre om şi creatorul său: l-au făcut un fel de satir ambiguu dar atroce…Aşa să fie? : „Sufletul meu îşi mai aduce-aminte,/ Şi-acum şi ne-ncetat, de ce-a trecut,/ De un trecut ce mi-e necunoscut,/ Dar ale cărui oseminte// S-au aşezat în mine far-să ştiu,/ Cum nici pământul ştie pe-ale lui,/ În care dorm statui după statui/ Şi-i zăvorât sicriu după sicriu." Metafizica argfheziană a fost trecută în grabă peste gard şi pusă-n coşurile unor breviare calpe. Acest David oltean în psalmii lui îngenuchează şi se roagă prea-puţin abstract lui Dumnezeu cutremurat ca orice om de rând de greul păcat de-a fi om pe pământ şi „singur" în absenţa Domnului său: „Tare sunt singur, Doamne, şi pieziş!/ Copac pribeag uitat în câmpie,/ Cu fruct amar şi cu frunziş/ Ţepos şi aspru-n îndârjire vie.// Tânjesc ca pasărea ciripitoare/ Să se oprească-n drum,/ Să cânte-n mine şi să zboare/ Prin Umbra mea de fum." Tudor Arghezi ne-a lăsat cel mai complet şi aplicat portret al lui **Iisus Hristos (2)** în proza lui poetică de *subţire* şi de catifele aurii…Lucian Blaga, poetul luminii de la primele şi până la ultimele lui silabe poetice: „Pe-aici umbla şi se-ntorcea mereu,/contimporan cu fluturii, cu Dumnezeu"…*Lumina* lui rămâne de-a pururi biruitoare în transcendentul românesc ce coboară până la sufletul nostru şi aşa va fi cât limba românească de taină şi duh va respira pe acest meleag…Transcendentul pe urmă coboară îngânând pentru fetiţa sa Dorli o **Colindă (3)** cum nici un tată-poet nu a mai îngânat până atunci…Octavian Goga, ferventul cântăreţ al pătimirii noastre, cu-n dor de ţara lui înstrăinată atât de puternic, încât îi cere Oltului acest efort demiurgic: „Ţărâna trupurilor noastre/ S-o scurmi de unde se-ngropară/ Şi să-ţi aduni apele toate -/ să ne mutăm în altă ţară!" În ţara cea adevărată: Ţara Noastră…Poetul îşi scria şi publica primele versuri la Budapesta în imperiul austro-hungaric…Puţini poeţi ca Octavian Goga au trăit drama înstrăinării şi dorul, jalea românească: „La noi sunt codri verzi de brad/ Şi câmpuri de mătasă; / La noi atâţia fluturi sunt,/ Şi-atâta jale-n casă." Tânjind ca nimeni

altul după clieple de tihnă de acasă când Moş Crăciun dintr-o prea tristă **Colindă (4)** intra la casa celui sărac înainte de-a poposi sub pajura-mpăratului la casa bogatului… Dar iată un **Colind ceresc (10)** şi-n **Ţara lui Lerui-Ler (6)** primele zvonuri de sărbătoare prind să lege pământul de cer. Unici prin poezia lor, dar pereche blesemată de vremi, prin destin, Radu Gyr şi Nichifor Crainic au scris pe frig şi întuneric, *în gând* , fără cerneală şi hârtie, sub cnutul greu şi ud de sânge al torturii îndurate ani de-a rândul în puşcăriile comuniste poate cele mai sfâşietoare poezii ale sufletului oprimat dar neînvins la Dumnezeu …Acolo, credinţa nu mai are nici artificii, nici intermediari, nici patrafire, nici cădelniţe, nici odăjdii de aur; acolo Iisus cobooară direct de pe cruce, şi dureros se aşează la zarcă, lângă pedepsiţii bestiilor omeneşti de afară, lângă cei aleşi de îngeri să ne dea plidă de cât poate omul să îndure din cauza celuilalt om, al aproapelui său: „ Mâinile Lui, păreau crini pe morminte,/ ochii adânci ca nişte păduri./ Luna-L bătea cu argint pe vestminte/ argintandu-I pe mâini vechi spărturi.// Uimit am sărit de sub pătura sură:/- De unde vii Doamne, din ce veac?/ Iisus a dus lin un deget la gură/ si mi-a făcut semn ca să tac.// S'a aşezat lângă mine pe rogojină:/- Pune-Mi pe răni mana ta!/ Pe glezne-avea urme de cuie şi rugină/ parcă purtase lanţuri cândva.// Oftând şi-a întins truditele oase/ pe rogojina mea cu libărci./ Luna lumina dar zăbrelele groase,/ lungeau pe zăpada Lui, vărgi." (Radu Gyr: *Iisus în celulă, Aiud 1950)*...Ion Pillat: „A nins. În soare codrul cu trunchiuri de cărbune/ Întinde umbre-albastre pe proaspătul omăt/ Şi mă visez la geamuri cu anii îndărăt:/ văd dealul alb, târlia şi vremurile bune.// Ies, scârţâie zăpada ca ieri sub pasul meu,/ Şi atârnând marame subţiri de promoroacă/ Din ramurile joase, lumina goală joacă/ Azi numai pentru mine şi pentru Dumnezeu.*" Lumina, iarna*, văzută de poet într-un trecut de aur, ieri glorios, azi dureros…Pe Argeş în sus, sau la Miorcanii de la malul Prutului, la bunicii de veacuri şi de pământ. Uleiuri grele de candelă picură din poezia pillatiană ca-n litera şoptită de psalţii bizantini…Maica şi pruncul (7) suie în icoană din iconomia locurilor natale şi din tristeţea omului săprman şi-a mamei nevoiaşe… Un hedonist care-şi întoarce rafinamentul european pe potecile amintirilor de acasă.

….S-aducem lângă noi şi pe cineva de afară să-i fie şi lui cald şi bine ca altădată…*Peste prăpăstii de potrivnicie*, poetul Aron Cotruş, marele desţărat al literaturii, dar şi-al neamului românesc, muri departe de ţara sa, la County Harbor General Hospital din Los Angeles, 22 octombrie 1961, în urma unui atac de cord. Marele răzvrătit împotriva tuturor opresiunilor şi-a înstrăinării, plecase de acasă cu decenii în urmă, din ţara sa de la Carpaţi şi Dunăre, cu-n gând către Isus: **Plecai spre culmi ascunse (8)…**Era la anul de graţie 1911, când îi apărea prima plachetă de *Poezii*….

În fine, dar nu l-a sfârşit, doi clasici mai aproape de noi, de care nu doar inima, dar şi mâinile noastre s-au atins cândva. Lângă Cezar Baltag învăţai sfiala şi noblţea aşteptării, *Ochii tăcerii* îţi vorbesc în poezia lui din *Răsfrângeri* aparent abstracte: „Ei în ochii mei trăiesc,/ ei în ochii mei iubesc,/ ei în ochii mei gândesc/ ochii mei şi-i amintesc." *Ei* suntem *noi* şi sunteţi *voi* cei dinainte şi cei de după noi: „Trece Nimeni visător, / blond şi înmărmuritor,/ printr-un veşnic şir de nimeni/ la acelaşi numitor.// Cel ce nu e a venit,/ cel ce e s-a risipit./ Lângă tâmpla mea începe/ plus şi minus infinit." Aici e şi mai accentuat „altfel-spusul": poetul există aparent pe dos, între plus şi minus infinit, dar înţelesul cel adevărat şi *tainic* e de la infinit în sus ….Cezar Baltag (m.1996) a mai apucat să vadă sângele Mielului jertfit pe zăpadă, în decembrie 1989, când a scris în mod sigur un greu de uitat **Epitaf de copil în decembrie(9**)… Lângă Ioan Alexandru tăcerea putea deveni îndărătnică şi grea, însă dreaptă şi bine aţintită: ardeleanul plecat în

lume de pe „mulcome dealuri transilvane” să poarte ca pe o cruce *Aura* neamului nostru şi al lui: „”Noi n-avem piramide în Carpaţi/ Nici babiloane n-am crescut în casă/ Pământul nostru-n lume s-a desprins/ Din când în când cu-o faţă cuvioasă// Lăuntric sanctuar împodopit/ Cu toată slava zilelor de vară/ Şi când obrazu-n lume-i pustiit/ O lacrimă-l sfinţeşte în afară// Aura ei pe Voroneţ s-a-ntins/ Pe ouăle de Paşti şi pe veşminte/ Şi de pe porţi a lunecat în cer/ Şi ceru-a lunecat printre morminte…” Exponent al unei lumi concrete a eternităţii, pe urmele lui Blaga, dar cu alt ton şi alte mijloace, Ioan Alexandru l-a asumat pe Dumnezeu desculţ am putea zice, ca misionarii coborâţi din ancestrale schimnicii, putând să treacă la nevoie din strana diecilor transilvani direct la tribuna imperfectă a gălăgiei post-moderne. Însă închinător fervent la icoanele ortodoxiei, dintre care predilectă o găsea pe **Hodgitrira (10)** Maica aplecată cu graţie, lipindu-şi obrazul (obrăjor pe obrăjor) de Pruncul Iisus, Cel dăruit Ei din Ceruri şi vestit prin îngerul Gavriil: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har de la Dumnezeu.” Născut în aceste zile, când an de an se desăvârşeşte minunea în sufletele noastre. *„Şi a născut pe Fiul Său Cel Unul-Născut şi L-a înfăşat şi L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc, pentru ei, în casa de oaspeţi.”* (Luca 1, 30; 2, 7) Şi trezindu-se Pruncul Cel Sfânt după cel al Lui întâi somn, Maica ţinându-L la piept îşi lipsi cu duioşie obrazul de obrăjorul lui…Când tocmai atunci îngerul iconar trase din cer câteva linii cu plaivazul pe desen suav…din care, ceva mai târziu, apostolul Luca (fiind el şi pictor, după talantul dat lui de Dumnezeu în păstrare şi ocrotitor al maicii sfinte după urcarea Fiului la cer) reluă desenul, desăvârşind icoana pomenită şi de I. A., pe greceşte numită *Hodgitrira.*

Când sărbătorile cele mai luminate, de stea şi de clinchete argintii, ne bat la fereşti, să aprindem focul în sobă, şi-n timp ce afară ninge „ca-n vremea aceea”, să recitim din poezii nemuritoare un COLIND CERESC…scris de marii noştri poeţi, de clasicii noştri nemuritori…

ANTOLOGIE DE CRĂCIUN

Mihai Eminescu

RĂSAI ASUPRA MEA…

Răsai asupra mea, lumină lină.
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară:
O, maică sfântă, pururi fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Speranţa mea tu n-o lăsa să moară
Deşi al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toţi, pierdut în suferinţa

Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic şi n-am tărie.

Dă-mi tinereţea mea, redă-mi credinţa
Şi reapari din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

Tudor Arghezi

IISUS HRISTOS

„……..

Tu te-ai născut din Fecioară? E adevărat. Eşti Fiul lui Dumnezeu? E adevărat. Te-au răstignit şi ai înviat? E adevărat. Totul e adevărat înăuntrul graiului nostru cunoscut. Noi n-am umbat niciodată prin cerurile tale şi cu Tatăl nu am vorbit- şi nu avem cuvintele acestea, pentru lucrurile neobişnuite, între blid şi lipie. Noi n-avem timp mai mult decât ciocârlia să cânte, zburând după viermi. Dacă ni se pare că avem un pas de nedumerire, timpul ca să ni-l dumirim ne lipseşte. M-am născut cu un gând şi înainte de a-l privi în faţă am murit. Nu avem răgazul să-l mai toarcem, necum să-i mai dăm glas. Viaţa trecea ca o văpaie călătoare. (….) Vino pe nesimţite ca o aţă de umbră, dacă nu vrei să ţi se vadă lumina. Ochiul meu dibuie-n întuneric ca orbul: vino umbră, vino întuneric! Cât păienjeniş de umbră mi s-a lipit de ochi şi de buze! Am intrat în lume ca într-un beci cu averi zăcătoare, în uşa căruia, dată de perete, din întuneric peste întuneric, şi-a lăsat părăsită pânza un păianjen şi a plecat. Aş voi să-mi iau fir după fir, păienenişul de faţă, şi nu pot prinde cu degetele mele firul mai gingaş decât pipăitul meu, făcut pentru grinzi, drugi şi săcure.

Este adevărat tot ce s-a scris şi s-a păstrat. Îmi spune că aşa este, zbuciumul meu de când te citesc. Tu vorbeşti şi pădurile sufletului meu se răscoală ca de un geamăt de cireadă. Vitele mele din munte au adormit păscând şi au intrat, fără să bage de seamă, dormind, din munte în această pădure. La un loc, unde se curmă muntele şi s-a deschis o firidă dintre mai multe lumi, se strecoară vietăţile din toate tăcerile în tăcerea mea. E adevărat. Totul e adevărat…

1929

Lucian Blaga

COLINDĂ

Pentru Dorli

Doarme acolo în poiată
pruncuşor fără de tată.
Şi măicuța mama lui
se tot plânge boului
c-a născut în Vifleim,
n-are scutece de in,
n-are apă, n-are faşă,
nici opaiț, nici nănaşă.
Iosif cercul de pe cap
în cuier şi l-a lăsat
şi-a plecat unde-a plecat
ca să-l latre cânii-n sat.
Noaptea-i neagră, ceasu-i lung,
stă măicuța lângă prunc.
Să le ție de urât
înger nalt s-a coborât.
Şi în noapte înadins
degetul şi l-a aprins.
Arde îngerul lui Dumnezeu
ca o lumânare de său.

1933

Octavian Goga

MOŞ CRĂCIUN

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
La casa de om sărac
S-a gătat făina-n sac
Şi n-avem să-ți dăm colac…
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Pe toate răzoarele,
Pe toate ogoarele
Ne-am trudit picioarele…
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Toate săptămânile
Ne-am ostenit mânile
Şi-am adunat grânele…
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Slujim slujba satului,
Ţarina bogatului,
Pajura-mpăratului…
Moş Crăciun!

Moş Crăciun, Moş Crăciun!
Pe toate cărările
Îţi cântăm cântările,
Ardem lumânările…
Moş Crăciun!

Nichifor Crainic

ŢARA LUI LERUI-LER

Spre ţara lui Lerui-Ler
Nu e zbor nici drum de fier,-
Numai lamură de gând,
Numai suflet tremurând
Şi vâslaş un înger.

Spre ţara de peste veac
Nesfârşire fără leac,
Vămile văzduhului,
Săbiile Duhului
Pururea de strajă.

Sus! Pe sparte frunţi de zei,
Şovăielnici paşi ai mei!
Piscuri de-ntrebări –momâi
Să-mi rămână sub călcâiu
Şi genuni de zare!

În ţara lui Lerui-Ler
Năzuiesc un colţ de cer.
De-oiu găsi, de n-oiu găsi
Nimenea nu poate şti –
Singur Lerui-Ler.

Ion Pillat

MAICA ŞI PRUNCUL

În odaia scundă moare focu-n vatră,
Colo pe firidă, pâlpâie opaiţ.
Pe un drum de ţară câini zadarnic latră…
Nici un sfânt la noapte n-o să stea pe laviţi.

Singură cu pruncul, singură cu focul
Ce-şi desface-n umbră coada de păun,
Maica se gândeşte, cumpănind norocul
Pruncului ce-ntinde mâna la ceaun.

Ochii lui albaştri cum e inu-n floare
Maica îi sărută, mângâie bălai
Părul ca mătasea de porumb, şi-o doare
Sufletul de-odată năpădit de scai…

Lacrimi şterg în gene braţele cămeşii:
A venit ţiganca de i-a dat cu ghiocu,
Şi pe drum de munte au plecat lăieşii…
Dar Isus zâmbeşte blând, urmându-şi jocul

Aron Cotruş

PLECAI SPRE CULMI ASCUNSE

Plecai spre culmi ascunse,
Pe-un drum îngust şi greu,
Crezându-mă-n gândirea-mi
Un mândru Prometeu.

Dar, adormit de visuri,
Din piscul unei stânci,
M-am prăvălit în golul
Prăpăstiilor adânci.

Şi-acum greul lumii
Îl duc tăcând supus,
Gândind l-a ta viaţă.
Duiosule Isus..

Cezar Baltag

EPITAF DE COPIL ÎN DECEMBRIE

Când sus, la rănile Tale
N-a mai fost nimeni să urce
am venit eu să-ți țin, Doamne
locul pe cruce.

Mai pogoară odată şi du-te
la ai mei în iarba lumească
şi-nvață-i Iisuse să nu Te
mai răstignească.

Sângele mielului spele-i
lumii păcatele.
Acestea sunt palmele mele,
acestea stigmatele.

La sânu-i sacru, năframa
cu chipul meu
îl strânge în lacrimi mama
Lui Dumnezeu.

Ioan Alexandru

HODIGITRIA

Lui Constantin Galeriu

Maica milelor nenumărate
Ea nu judecă cu nici un gând
Țări şi neamutri îi sunt închinate
Şi câte stele-n ceruri suspinând

Prunci orfani şi fete fecioare
Văduve şi tineri şi bătrâni
Țin de tine călăuzitoare
Prin fierbinți rugăciuni

Milostivă întru ocrotire
Celui mai lipsit şi ofensat
Pe cât eşti la ceruri prin iubire
Pe pământ nu te-ai îndepărtat

Câtă-i țara mea de cuvioasă
Cât am fost de prigoniți şi goi
Prin icoane-n fiecare casă
Maica milelor este cu noi

Radu Gyr

COLIND CERESC

Cerul si-a deschis soborul
- Lerui, Doamne, Ler -
au pornit cu plugusorul
îngerii prin cer.
Merg cu pluguri de oglinda
si de giuvaier,
toti luceferii colinda
- Lerui, Doamne, Ler -
Vantul sufla cu lumina
- Lerui, Doamne, Ler -
în buhai de luna plina
leganat in ger.
Patru heruvimi cu gluga
alba de oier
sub feresti colinde'ndruga,
- Lerui, Doamne, Ler -
N-au venit cu grau la poarta,
ci au rupt din ger
stele mari ca sa le'mparta,
- Lerui, Doamne, Ler -
Si-n Florar de roade grele,
- Lerui, Doamne, Ler -
va fi campul cer de stele
tolanit sub cer…
Numai tu astepti in tinda,
- Lerui, Doamne, Ler -
suflete ce n'ai colinda
si nu stii Prier.
Nici un cantec alb nu vine
fâlfâind mister,
cu o stea si pentru tine,
- Lerui, Doamne, Ler –

FOLCLOR:Traditia colindelor

„Colindele au ... marele rol de a uni generatiile intre ele si de a intari sentimentul comuniunii cu stramosii nostri. De aceea, asa cum frumos arata P.F. Parinte Patriarh Teoctist, "aceste colinde, creatii de gen, sunt socotite drept marturii fara

asemanare, marturii nepretuite pentru adeverirea existentei noastre ortodoxe si pentru continuitatea noastra neintrerupta pe firul traditiei, pe aceasta vatra de dezvoltare a poporului roman. Aceste creatii sunt si raman, impreuna cu fondul spiritual romanesc, in galeria comorilor de credinta si de viata pe care Biserica noastra le asaza la loc de cinste. Ele sunt si raman margaritare izvoditoare de cultura cu care s-ar mandri orice popor...Ele sunt bunuri bisericesti si modalitati eficiente de activitate pastorala, prin care preotul intretine dragostea de Biserice, dezvolta interesul pentru invatatura de credinta si promoveaza cintarea bisericeasca pe care credinciosii o iubesc si astazi foarte mult".

Pentru toate acestea, colindele, aceste nestemate ale folclorului romanesc, sunt pastrate cu sfintenie, ca niste adevarate rituri ale unui cult mostenit de la stramosi, purtand suflet din sufletul strabunilor si seva din glia noastra stramoseasca.

Pentru noi, slujitorii de azi si de maine ai Bisericii noastre stramosesti, ele vin din pridvorul vechilor biserici romanesti, impartasind un aer arhaic de cronica si cazanie. Ele pastreaza nealterat duhul autentic crestin pe care il exprima in uluitoare frumuseti de stil si limba romaneasca. Lucrate parca in filigran, colindele vadesc arta unui mare sculptor de cuvint, care s-a identificat, trup si suflet, cu creatia sa, pui belsug pentru noul an care se apropia.

In noaptea sfanta si plina de taina a Craciunului, acest "praznic luminos", in fata acestor podoabe minunate ale sufletului romanesc, care ne aduc mesajul maririi lui Dumnezeu, al pacii si infratirii intre oameni, portile inimilor noastre se deschid mai larg pentru a canta, dupa datina strabuna, "colindul sfant si bun" si pentru a primi bunele vestiri ale colindelor si urarile lor, impreuna cu Mantuitorul Hristos care vine, odata cu solia lor:

"Sa se nasca si sa creasca,
Sa ne mantuiasca."

Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula (fragment din studiul „Colindele în viaţa şi spiritualitatea credincioşilor români”/ CRESTIN ORTODOX.RO

O, ce veste minunata

O, ce veste minunata
In Viflaim ni se-arata,
Cerul stralucea,
Ingerul venea,
Pe-o raza curata.

Ca la Viflaim Maria,
Savarsind calatoria,
Intr-un mic salas
Langa-acel oras
S-a nascut Mesia.

Pastorilor din campie
Le vesteste-o bucurie:
Astazi S-a nascut
Cel far-de-nceput,
Cum au zis prorocii.
Pastorii vazand o zare,
Din cer o lumina mare,
Ei fluierau,
Ingerii cantau
Si cu toti se bucurau.
In coliba pastoreasca
Vrut-a Domnul sa se nasca,
Fiul Sau cel Sfant

Noua pe pamant
Sa ne mantuiasca.
Pastorii cum auzira
Spre lacasul sfant pornira,
Unde au aflat
Prunc prealuminat
Si il preamarira.
Pe Fiul in al Sau nume
Tatal L-a trimis in lume,
Sa se nasca ,
Si sa creasca,
Sa ne mantuiasca.
E Iisus, Pastorul mare,
Turma ca El nimeni n-are.
Noi il laudam,
Si ne inchinam,
Cu credinta tare.

Aseara pe-nserate

Colinda populara din Ardeal (Bihor si Cluj)

Aseara pe-nserate
Fecioara Maria
In Viflaim cetate
Calatorind sosea.
Si fiind obosita
Salas isi cauta,
Si-n Viflaimul mare
Nimenea n-o lasa.
Atunci Sfanta Fecioara
Din Viflaim iesea,
Si-n camp intr-o poiata
De vite se-aseza.
Si intre dobitoace,
Pe fanul cel uscat,
Nascut-a Preacurata
Un mare Imparat.
Si intre dobitoace,
Pe fanul cel uscat,
Nascut-a Preacurata
Un mare Imparat.
S-aude glas spre seara,
Al clopotelor cant,
Ca vine, vine iara
Iisus pe-acest pamant.
El vine-n haina alba
De ingerasi purtat,
Sa spele lumea-ntreaga
De rau si de pacat.
De-atunci in orice casa
S-aud colindatori,
Colinda lor duioasa
Rasuna pana-n zori.
Sculati crestini de graba
Si colindati frumos
Si faceti loc in casa
Copilului Hristos.

Cantec de Craciun

Din an in an sosesc mereu la geam cu Mos Ajun
E ger cumpit, e drumul greu, da-i obicei strabun.
Azi cu stramosii cant in cor, colindul sfant si bun.
Tot mos era si-n vremea lor, batranul Mos Craciun./ Bis
E praznic sfant si luminos in casa ta acum;
Caci astazi s-a nascut Hristos, e seara de Craciun.
Si-acum te las, fii sanatos si vesel de Craciun
Dar nu uita cand esti voios, romane, sa sii bun / Bis

Mos Craciun

Mos Craciun cu plete dalbe
A sosit de prin nameti
Sa aduca daruri multe
La fetite si baieti.
Mos Craciun, Mos Craciun.
Din batrani se povesteste
Ca-n toti anii, negresit,
Mos Craciun pribeag soseste
Niciodata n-a lipsit.
Mos Craciun, Mos Craciun.

Trei pastori

Trei pastori se intalnira,
Trei pastori se intalnira,
Raza soarelui, floarea soarelui
Si asa se sfatuira:
Haideti fratilor sa mergem,
Haideti fratilor sa mergem,
Raza soarelui, floarea soarelui
Floricele sa culegem
Si sa facem o cununa,
Si sa facem o cununa,
Raza soarelui, floarea soarelui
S-o-mpletim cu voie buna.
Sa i-o ducem lui Hristos,
Sa i-o ducem lui Hristos,
Raza soarelui, floarea soarelui
Sa ne fie de folos,
De nasterea lui Hristos
De nasterea lui Hristos
Raza soarelui, floarea soarelui
Noua si la neamul nost'.
Si de-acum pana-n vecie
Si de-acum pana-n vecie
Raza soarelui, floarea soarelui
Mila Domnului sa fie.
Raza soarelui, floarea soarelui

Colindul Craciunului

Asta seara ii seara mare
Florile dalbe
Seara mare a lui Craciun,
Florile dalbe
Ca s-a nascut Domnul Bun.
Florile dalbe
Noi umblam
Florile dalbe
Si colindam
Florile dalbe
P-asta noapte intunecoasa
Florile dalbe
Nimeriram l-asta casa,
Florile dalbe
L-asta casa. L-ast domn bun.
Florile dalbe
Domnul bun. Jupan (cutare)
Florile dalbe
El de veste ca prindea,
Florile dalbe
Inainte ne iesea
Florile dalbe
Cu-n clondir plin de rachiu
Florile dalbe
Cu clondirul de-a dreapta,
Florile dalbe
Cu paharul de-a stanga.
Florile dalbe
Din clondir turnandu-ne,
Florile dalbe
Cu clondirul de-a dreapta,
Florile dalbe
Cu paharul de-a stanga.
Florile dalbe
Din clondir turnandu-ne,
Florile dalbe
Din gura zicandu-ne:

Florile dalbe
- Voi, patru colindatori,
Florile dalbe
Va alegeti doi din voi
Florile dalbe
Doi din voi mai tinerei,
Florile dalbe
Sa sariti in cea gradina
Florile dalbe
Rupeti fir,
Florile dalbe
De calomfir
Florile dalbe
Si-o stebla de busuioc,
Florile dalbe
Treceti
Florile dalbe
Mergeti
Florile dalbe
La fantana:
Florile dalbe
La fantana lui Iordan
Florile dalbe
Muiati fir
Florile dalbe
De calomfir
Florile dalbe
Si stebla de busuioc
Florile dalbe
Si apoi mergeti botezand.
Florile dalbe
Stropiti casa,
Florile dalbe
Stropiti masa,
Florile dalbe
Stropiti feti
Florile dalbe
De coconi creti
Florile dalbe
Coconi creti s-or pomeni,
Florile dalbe
Mai frumos vor darui
Florile dalbe
Cu daruri de la parinti
Florile dalbe
Stropiti feti
Florile dalbe
De fete mari
Florile dalbe
Fete mari s-or pomeni
Florile dalbe
Mai frumos vor darui
Florile dalbe
Cu mahrone grele de fir.
Florile dalbe
Stropiti feti
Florile dalbe
De cei batrani
Florile dalbe
Cei batrani s-or pomeni,
Florile dalbe
Mai frumos vor darui
Florile dalbe
C-un colac de grau curat,
Florile dalbe
Pe colac vadra de vin,
Florile dalbe
Fie galbenul deplin;
Florile dalbe
C-asa-i legea din batrani
Florile dalbe
Din batrani.
Florile dalbe
Din oameni buni
Florile dalbe
La multi ani cu sanatate
Florile dalbe
Ca-i mai buna decat toate
Florile dalbe
Amin.

La Vifleem, colo-n jos
(colind din regiunea Suceava)

La Vifleem, colo-n jos
Cerul arde luminos
Preacurata
Naste astazi pe Hristos.
Naste-n ieslea boilor
Pe-mparatul tuturor
Preacurata
Sta si plange-ncetisor.
N-are scutec de-nfasat
Nici hainute de-mbracat
Preacurata
Pentru pruncul de-mparat.
Nu mai plange Maica mea,
Nu mai plange Maica mea,
Scutecele noi ti-om da
Preacurata, Pruncul Sfant de-i infasa.

PULS. CULTURĂ ŞI SENTIMENT

Dragostea din Valea Iadului

Am primit din Bihor, de la prietenii noştri, poeţii Miron şi Octavian Blaga – tatăl şi fiul („duo blagiensis"- cum mai obişnuim să le spunem) o culegere de folclor de pe Valea Iadului, în titlu cu acest vers popular, *„De-aş trăi ca piatra-n munte"* : De-aş trăi ca piatra-n munte,/ N-aş lua fată cu sute,/ Că sutele trec ca darul/ Şi eu rămân cu amarul!/ Oi lua numai c-o sută,/ Nici e oarbă, nici e mută,/ ci-i muiere pricepută,/ Doamne ţine-o şi m-ajută!" Filosofia simplă a acestui mic cântec etern ne-a trezit la realitate în chiar anul şi la data integrării noastre în Uniunea Europeană, unde nu vom mai ara cu plugul tras de boi şi îndemnaţi de chiuitură pe deal, iar palinca ardelenească şi pita şi clisa trebuie musai să fie mărci înregistrate, mortul depus la capelă, fără „văitare", iar mireasa luată fără visare şi nici (neapărat) fată mare… „Ştii tu mândră,-amu-i un an/ Când noi dintr-un măr mâncam/ Şi-amândoi ne săturam?/ Dintr-un măr şi si dintr-o pară/ Ne era cina-ntr-o sară,/ Da'amu de-ar fi cu sacul,/Nu s-ar sătura nici dracul!" Am mai scris undeva că la alipirea Transilvaniei de Patria-mumă, după Unirea cea mare de la 1 decembrie 1918, aceeaşi europeni mofturoşi nevoie mare, s-au arătat sceptici, cu ce vor veni valahii şi moldovenii la masa mare, căci Transilvania, măre, era fiică chesaro-crăiască, gata civilizată, şcolită chiar în ritul catolic european. Şi atunci unioniştii din ţară au avut inspiraţia şi au pus pe masa euroscepticilor de la Paris şi Viena colecţia pe 20 de ani, vom zice, a revistei Convorbiri literare, fondată de Societatea „Junimea" şi apărută prima oară la Iaşi (1 martie 1867-15 martie 1872) şi pe urmă tot aşa, şi la Iaşi şi la Bucureşti (1907-1923; cu intermitenţe, după cum au decurs războiul de întregire şi celelalte evenimente, survolând şi Marea Unire (1924-1934 1934-1944) până ce i-a pus comunismul cruce, ridicând-o din moarte generaţia noastră (1970-1989) ca să apară şi azi, din nou, la Iaşi, cu un nou impuls şi cu o altă viaţă.

Enciclopedia culturală a „Convorbirilor…"se pare că i-a convins atunci pe domnii scrobiţi ai Păcii de la Paris .Impulsul nostru ar fi să le punem la masa aderării euroscepticilor de azi, pe lângă, dacă nu chiar înaintea punctajelor economice şi juiridice

şi politice, şi un eşantion de viaţă milenară românească firească, dintr-un ţinut ca Valea Iadului cu străvechi legături dacice, de filologie şi de cutumă azi, după modernizarea cvasi-unanimă şi influenţa, adesea distrugătoare, a mas-mediei în cultura noastră tradiţională. Cei doi intelectuali din Bihor, şi în principal, „ Miron Blaga a adunat un material bogat, întâi ca student cu preocupări de folclor şi dialectologie, apoi ca dascăl în Bulz şi Remeţi, şi azi, în calitate de cercetător al Comitetului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Bihor. Sarcina asumată de culegător a fost de a pune pe masa cercetătorilor unor vremi responsabile şi deplin conştiente – care n-au venit încă şi cine ştie când vor veni- creaţiile orale care au circulat în ultima jumătate de veac, şi, într-o foarte mică măsură, mai circulă pe raza comunei Bulz, judeţul Bihor, Totodată, culegerea de faţă se doreşte a fi un omagiu adus ţăranului român." Fireşte că nu este acelaşi ţăran al „poporului român" din „cultura fecalei de tip Patapievici", dar ţăranul omagiat mai întâi de Rebreanu la Academie, şi de cei doi Blaga în culegerea lor de folclor bihorean, există şi mai rezistă încă, măcar şi-n cântecele sale de pe Valea Iadului. „Ţinut consemnat astfel pe majoritatea hărţilor austro-ungare din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, Jad, având o accentuată conotaţie psihologică. El s-a născut în urma inundaţiilor şi prăpădeniilor produse de apele înfuriate „cumplit de înspăimântător", inundaţii care se întâmplau aproape anual. Atunci, între versanţii Munţilor Pădurea Craiului şi ai Bihorului, de la Dealu Mare şi până las Bulz, la confluenţa cu Crişul repede, Iadul umplea valea îngustă, vuind îngrozitor, clocotind de mânie, devastând gospodăriile, secerând vieţi de oameni şi animale, producând panică. Se spune încă, şi băştinaşii chiar cred că acesta ar fi adevărul, că Dumnezeu, nemaisuferind răutatea şi îndepărtarea oamenilor de cele morale şi sfinte, îi pedepseşte cu potop de ape, pentru a-i atenţiona şi îndrepta. Această credinţă se accentua cu atât mai mult cu cât vremurile erau mai tulburi şi mai grele, consolidând ideea biblică a Apocalipsei." Care a putut fi aplicată în ultimii ani la întregul teritoriu al României. „Apa, râul propriu zis (din Valea Iadului n.n.), a fost numit totdeauna criş, instrument toponim de sorginte dacică, ca şi Bulz, de altfel, care atestă şi vechimea locuirii acestui ţinut." Dar oamenii locului au alternat iadul cu raiul mirificului ţinut, din vremuri bune, şi au supravieţuit iubind şi murind, şi renăscând, până în anul prezentei culegeri de folclor din Valea Iadului, la 600 de ani de atestare documentară. „Posessio Walachalis Chormahaza", asimilată multă vreme doar cu satul Bulz, cuprinzând, în realitate, totalitatea aşezărilor umane de pe râul Iad, unde-şi avea proprietatea şi un oarecare Negru (Chorna, din slavul ciornâi), probabil conducătorul întregii obşti risipite pe coclaurile destul de greu accesibile ale culmilor Munţilor Apuseni care mărginesc o vale strâmtă, bogată în păduri şi în vânat şi prielnică creşterii animalelor." „Numele celor trei sate situate pe Valea Iadului sunt străvechi. Bulzul, de exemplu, are rezonanţe dacice şi vine, probabil, de la bulzul de mămăligă şi brânză, în vreme ce Remeţii îşi au, susţin unii lingvişti, sorgintea într-un cuvânt slav, trecut în limba maghiară (remethi, „pustnic, sihastru, singuratec"), deşi localnicii cred că derivă din rimeţ, râmeţ, (mistreţ, „gligan") , chiar în centrul satului existând un loc care, până pe la 1950, se numea Scăldătoarea gliganilor. De altfel, şi astăzi mistreţii sunt extrem de numeroşi în zonă, ei distrugând sistematic, culturile şi ogoarele sătenilor."

„Limba română vorbită de locuitorii Văii Iadului aparţine graiului crişan, spaţiu de confluenţă a subzonelor Beiuş şi Borod-Bratca. Particularităţile locale sunt încă nuanţat sesizabile, însă asistăm la o pronunţată tendinţă de nivelare a acestora, sub presiunea limbii literare, prin presă, radio şi televiziune, şcoală." Volumul *„De-aş trăi ca*

piatra-n munte" reuneşte poezie lirică, poezie epică şi basme culese de pe Valea Iadului; fiind în pregătire încă un volum care cuprinde piese centrate în jurul obiceiurilor de Crăciun şi de Anul Nou." „Zâuiturile" primei părți aparținând sărbătorescului , marcând evenimentului nunții laudativ: „Nuntă de-asta n-am văzut/ De când mama m-o făcut", urmând „partea dedicată cântecelor de înmormântare", sub denumirile de „vaieti" sau „cântici di moarti", ce se cântau pe o melodie uniformă, monotonă, („paza mortului", când mortul nu era lăsat nici o clipă singur…însoțind băuturile: „pălinci" şi mâncărurile: „piti cu clisî şi cu brânzî", „bolfoi", „zeamă di hribi o di curitiu" ş.a..); apoi vin versurile lirice, hore şi trăgănate, care nu se cântau la evenimente specifice, ci „în singurătati" sau la şezători", căci „românul s-a născut poet" doar se ştie: „cântece de dor" şi „cântece de cătănie" în volum urmând şirul culegătorilor („informatorilor") iar nu pe cel al evenimentelor. Ele compun mini-enciclopedia folclorică a „dragostei din Valea Iadului", care trezeşte din morți amintirea vieții perene şi o reanimă: „Primăvară, primăvară/ Mult mi-e inima amară,/ Că plugarii toți sunt duşi/ Pe la nemți şi pe la ruşi/ Şi-a rămas satul golit/ Şi-Ardealu-njumătățit/ Şi-i vremea de plugărit/ Şi fetele de iubit…" „Cântecele din bătrâni" cad astfel pe o istorie recentă cu amintiri dureroase… dar imprecația de iubire neaoşă se reciclează în eterna cântare de inimă albastră şi de dor, cu selecțiuni magice şi „afecțiuni elective" proprii naturilor alese, superioare: „Mânce-te focul, urât,/ Vie mă bagi în mormânt!// Ce mi-e drag, nu mi-e urât,/ Fie ca negrul pământ!/ Ce mi-e urât nu mi-e drag,/ Fie ca neaua de alb!// Cine strică dragostele, /Mânce-i grâul păsările/ Şi ovăzul pițiguşii,/ Şi mintea din cap, greluşii!" Filosofia sumară a morții face de ocară poezia cultă, cu sofismele ei, printr-o economică în mijloace, foarte percutantă rostire de gen: „Pentru pământ de trei coți/ Ne luptăm în lume toți,/ Numai moartea, ea, când vine/ Nu-i e greață de bătrâne,/ Nu-i e greață de voinici,/ Nici jale de pruncii mici.// Numai strigă la fereastră:/ - Gată-te, omule, gată!/ Gată-te, omule, iute,/ Că n-am vreme să-ți spun multe,/ Că n-am vreme să te las/ Să te ierți cu cei din cas'!"Însă moartea e abandonată vieții, clocotului ei ludic, jocului ei, cu imaginația şi actul fără pudoare, totuşi sacru, căci creativ, strălucind de bucurie şi „isteț ca un proverb": „ De n-ar fi ochi şi sprâncene,/ Nici n-ar fi păcate grele,/ Dar ochi şi sprâncene sunt/ Şi păcate pe pământ."; „Mult mă-ntreabă fir de iarbă/ Care mândră mi-i mai dragă./ Eu spusei: a inului, /Fecioara vecinului!" Acutizând, cu îndrăzneli „postmoderne": „Doamne, ce-am văzut aseară/ Pe la noi pe la cămară?/ Într-o pereche de poale -/ Două rânduri de picioare." Sau în nădufuri specific româneşti: „ Mâncată-s, Doamne de rele, /Ca grâul de păsărele,/ Şi-s mâncată de străini,/ Ca iarba de boi bătrâni!" Să vină Europa pe Valea Iadului şi să-i cântăm la ureche, ori să-i spargem cetera pe față. „Nu te uita, nană, hăi/ Că mi-s pantalonii răi,/ Ci te uită la izmene,/ Cum joacă-n hulubu-n ele!" I-ar plăcea Europei, bătrânei curtezane de casă mare, ce ziceți?…"Hop, hop şi iar hop,/ Că pistolul nu ia foc!/ Nu ştiu cremenea nu-i bună, /Ori pistolul meu nu tună!" Mâine-poimâne însă va tuna…Şi vom fi la masa Europei cu rang mare, cum am mai fost; noi aşa sperăm…

Cezar (O evocare postumă a poetului Cezar Ivănescu)

Ultimele lui 35 de zile aici la Bucureşti am fost mereu împreună, se întorcea cu o fervoare şi o rară tandreţe la primii noştri ani de literatură, de la Bârlad, m-a purtat cu el peste tot, şi din nou. La Şcoala Centrală, în cadrul unei întâlniri cu elevii şi profesorii din Aula Magna a primei şcoli bucureştene de fete, a rostit o declaraţie fulminantă chiar în legătură cu mine: „Dacă azi sunt cine sunt şi ce sunt îi datorez totul Dlui Ion Murgeanu, de aceea am insistat să fie prezent aici, să ne amintim că în anii de început, la vârsta voastră, el a fost primul care mi-a recunoscut talentul de poet, dar şi cel mai consecvent susţinător al meu, timp de o viaţă; am dorit să-i mulţumesc public iar pe voi vă rog să înregistraţi pe aparatele voastre şi să reţineţi". Deşi, între timp şi între timpuri fuseseră intre noi şi "răciri", cum se spune, şi pauze de respiraţie, când lui i se părea că eu am mai mult noroc (sic!), dar eu de când l-am cunoscut şi până cu trei zile înainte de a muri i-am lăsat avansul meritat, cel puţin doi paşi înaintea mea, şi a noastră, de fapt, a tuturor care facem literatură in acest subsol blestemat al lumii; nu am avut cu el o competiţie, i-am recunoscut si susţinut GENIUL, încă de când i-am citit primele versuri, l-am pus în linie dreaptă cu Labiş şi Eminescu, şi, e drept că am insistat, până ce el însuşi, cu dreapta măsură a unei înţelepciuni naturale, ce-l făcea şi mai special, m-a barat: comparaţia cu Eminescu nu o primea; nu a primit-o decât mai târziu, nuanţat însă, când îşi revendica, pe drept, locul „de-a dreapta" sfântului nostru poet nepereche: *„Eminescu-i Dumnezău/ Iar eu mi-s profetul Său."* Era când l-am cunoscut un copil frumos, chip angelic, ochii puţin oblici, în care răzbătea partea de rasă „arvanită", cum observa mai târziu cineva, chica rimbaldiană, puţin inelată, dar tuns franţuzeşte, un băiat călcând pământul cu putere şi graţie, şi, într-adevăr, dintre sporturi alesese boxul, pe care-l exersa la clubul „Rulmentul" al Bârladului din acei ani. Ulterior şi boxul lui trebuia să completeze cu „picanterii" lista legendei poetului, de care, fără să fi ştiut, mă ocupasem în toţi acei ani mai mult decât mă ocupasem de mine. În pregătirea debutului nostru la Iaşi, în ziarul regional din acea

vreme, „Flacăra Iaşului”, mi-aduc aminte că l-am somat pe nobilul Ştefan Oprea, de la ziar, că în cazul în care în rubrica de „Cenaclişti bârlădeni” unde urma să apărem, nu intra şi Cezar atunci nici eu nu aş fi mai vrut să apar; Cezar avea probleme la facultate, rebelul izbucnise puternic, şi suavului-cumsecade, Bădia Fănică Oprea, i se părea de tot bizară atitudinea mea, debuturile din acei ani se obţineau greu, erau dirijate şi aprobate din altă parte sau chiar şi din „alte părţi”. Dar am izbândit şi am debutat împreună, între noi şi cu Ion Iancu Lefter, un altfel de *poet-maudite*, spre mândria azi, a tuturor care au luat parte la acel act. Problema lui Cezar a urmat „să fie” şi să sporească mereu, pe măsură ce Geniul său îl cizela altfel decât pe oricare dintre noi; mă fascina şi fascinaţia mea mă punea mai departe la lucru în partida lui, ignorându-mă parcă anume, şi citându-mă după el, oricare ar fi fost situaţia, chiar şi după ce primele noastre versuri fuseseră salutate în „Contemporanul” de G. Călinescu. Ceva mai târziu cineva din redacţia „Contemporanului” mi-a spus: „Mai bine ai vorbi despre tine şi l-ai lăsa pe prietenul tău să se descurce singur”. Mi se părea nedrept şi am ignorat acest sfat în continuare.

Eminescu , în cunoştinţă de cauză, a făcut afirmaţia că “geniul este urât” , nu in sensul ca “nu-i frumoasă faţa mea”, cum de data asta o spunea Cezar însuşi; însă duşmănit a priori, nesuferit de impotenţi si mai ales de veleitari, cum au continuat şi mai mult să-l urască pe prietenul meu, liota de cântăreţi din trişcă, pe deşte şi din frunza palmată a „indicaţiilor” de partid şi de stat, sub-textuale; ei, cu timpul i-au şi devenit asasini, coalizându-se într-o sinistră cabală. Cezar însă a reuşit să-şi impună talentul, vocea lui atât de suavă, de pură, de transparentă, dar „tare” ca stânca Albaniei materne , puternică şi de neclintit, totodată; el a recuperat până la urmă mitul lui Labiş, din apele călduţe ale politrucilor literari de serviciu, scriind una din cele mai dure cărţi post-decembriste din România: „Timpul asasinilor”… imun la ameninţarea că una din victimele aceluiaşi „timp”… ne-încheiat încă nici azi, va fi el…a relansat „Doina” lui Eminescu şi a făcut din ea un spectacol provocator de *„trezvie”* încă din ultimii ani ai comunismului…

De fapt asasinii lui, în final, nu i-au mai putut suporta curajul şi rectitudinea, faptul că-n noile condiţii ei vindeau şi cumpărau peştişori literari mici, nişte ţâri, în timp ce „fachirul” de Cezar, jucându-se mai departe cu focul, antrena delfini, în golful de aur al poeziei sale, continuând să facă pescuiri minunate, ţintind tot mai sigur treapta cea mai de sus a afirmării, într-un final poate Premiul Nobel ; sau cine ştie, un premiu inventat anume şi numai pentru valoarea lui. Asta nu i-au iertat până în clipa morţii şi nici în moarte nu-i iartă, din moment ce au creat aici la Bucuresti, “in turcitul Bucuresti” {apud Cezar}, o “blocadă” a tuturor ieunucilor literari, si au impus si un embargo pe numele lui. Este întâia oară când Uniunea Scriitorilor tace laşă, cu toată conducerea ei, din care şi el făcea parte, de altfel, la moartea unui mare poet, unanim apreciat şi de adversarii săi cei mai inteligenţi…Restul? Resturile…

L-au urât din totdeauna, l-au marginalizat, au dorit sa-l excludă cu o pasiune distrugătoare, căci meschină şi laşă, i-au creat o legendă sinistră si l-au înfometat în repetatele greve ale foamei, aducându-l la disperare: Cezar Ivanescu a avut soarta geniului din totdeauna şi după moarte nădăjduim că Geniul lui se va replia şi ne va crea încă mari revelaţii. Pe moartea lui am simţit o clipă că mă voi prăbuşi, după ce am mai avut puterea să ajung la Iaşi, singurul supravieţuitor din Bucureştii ostili şi asediaţi de

ură; Alex Cetățeanu(l) canadian, a auzit ce am spus eu acolo şi ce am avut de subliniat cu tuş negru dar şi cu otravă. Alex, prietenul lui Cezar, pentru mine ivit din neant, şi în ultima clipă, când nu mai nădăjduiam a cunoaşte oameni, cum ar spune Alex, perfecți, căci „puri şi simpli"; asta în mitologia lui pandură e ceva subtil, dacă nu chiar totul. Perfectul simplu de la Vâlcea. Mulțumim Alex. Fără tine, Clara şi eu ce ne-am fi făcut la moartea lui Cezar, căzută peste noi toți ca un trăznet? Soția mea m-a silit, ulterior, să merg cu ea într-o călătorie în Grecia ca să scap de „obsesia Cezar". Să scap de Cezar în Grecia?! Tocmai în Grecia. Grecia din capul lui si al meu, pe care am făcut, in anii tineri exerciții de digitație, cum se spune, iar lucrul acesta eu l-am învățat de la Cezar; Grecia m-a ridicat, astfel, cât de cât, si din nou, ca sa-l pot evoca si aici pe Cezar ,"Turnul aheilor" , odiseanul Titid Diomede, cum l-am numit pe el, intr-un poem din acea vreme de splendoare a tinerețelor noastre moldave şi suave.

La întoarcerea din mările egeene, cu doua zile înainte de a 40 -a zi de la îngroparea lui, l-am visat pe Cezar: Cum e pe-acasă? Mi-a părut că mă întreabă, dar nu am înțeles dacă se referea acasă aici, sau acasă în Grecia, el fiind, deopotrivă, „grec, albanez, turc şi moldav", cum s-a recomandat într-un surprinzător capăt de vers. Alții îşi ascund cu obidă orice dâră obscură de identitate „străină". El cu superbie a subliniat ce a luat de la fiecare din aceste sângiuri care l-au alcătuit: de la greci, firește, inteligența, de la albanezi curajul, de la turci nebunia, iar de la moldavi, puterea de-a îndura". Cât a îndurat acest om într-o viață, mereu nesigură şi amenințată, e greu de aproximat cel puțin: poemele lui majore, oratorii şi simfonii, care au în centrul lor patima Domnului Nostru Iisus, o spun mult mai bine şi mai exact. În vis era însă viu si actual şi universal de nu cumva cosmic; foarte elegant si preocupat si foarte solicitat intr-o lume pe care nu o mai cunoscusem până *acolo*; dar eram împreună, vorbeam ca de obicei, pasionați de ceva, şi amândoi cred ca eram foarte amuzanți, ca in zilele noastre bune. Mi-a spus la un moment dat sa rămân să-l aştept că el se va întoarce şi vom pleca amândoi ca de obicei; eram totuşi în acea acțiune din vis; a plecat în lumea aceea de necunoscuți, elevată şi la fel de elegantă cum şi el mi s-a înfățişat, dar nu s-a mai întors, până când eu mi-am dat seama de provocările visului şi m-am trezit. La fel i-am visat după moartea lor pe Daniel Turcea şi pe Mircea Ciobanu, în acelaşi gen de vise eclatante, strălucitoare şi vii. Prietenul nostru, am conchis, că a trecut de vămi, şi de zona intermediară… I s-au deschis şi lui porțile de aur ale Splendorii şi Învierii; deci, plânsul şi zbaterea mea încetează; ar fi blasfemie curată să bocesc raiul şi eternitățile lui….

Un lucru ar mai fi de făcut pentru Cezar, o scrisoare deschisă, pe care s-o adresăm public, tuturor celor cărora el le-a trimis scrisori disperate, persoane oficiale îndatorate legal sa-i fi dat un răspuns marelui poet, defăimat cu aceeaşi ură şi rea vehemență de care am vorbit mai sus, dar si cu o inconştiență criminală, de data asta, căci i-au grăbit şi forțat moartea… în zilele de linşaj mediatic cineva a şi avertizat despre ce s-ar putea întâmpla cu el, şi până la urmă s-a şi întâmplat; o scrisoare deschisă, deci, să o semnăm toti prietenii lui de suflet, în primul rând, fidelii săi; si sa o mediatizăm în țară şi în străinătate, la Bucureşti şi la Bruxelles şi la Paris si la Montreal şi la Tel Aviv, in USA, pâna ce vor catadicsi, bestiile, sa dea răspunsul cu care i-au fost datori, ignorând prin tăcerea lor, legile de hartie, căci de suflet şi de bun simt la ei nu poate fi vorba şi nu le vom găsi în veac.

Asta ar fi penultima mea datorie faţă de Cezar şi ultima rămâne aceeaşi iubire, tributul ei necondiţionat, fără sumă şi fără rest. Cu o nouă bătaie de aripi totuşi, şi cât mai sus, mai aproape de cei „o mie de sori" care fac sufletul omenesc etern şi nemuritor şi-l pregătesc încă din viaţa efemeră de pe pământ să existe şi să reziste în timp şi deasupra lui…

As mai dori să putem sa fim fraţii si surorile lui Cezar. Ultima oară Cezar mi-a spus: "Eu te consider fratele meu mai mare, Ion"; în acele zile, despre care atunci nu înţelegeam ce puteau prevesti.

El a murit fraged si pur ca un înger al durerii, jignit de infatuările troglodiţilor, si avea atâta nevoie de dragoste, din el iradiind atâta iubire… Aşa l-am regăsit si resimţit, în acel răstimp, al întoarcerii fratelui risipitor, căci insistenţa, "teroarea" iubirii sale, chiar, după firea obişnuită pe care i-o cunoscusem de-o viaţă, atunci mi s-au părut de tot ciudate. Acum înţeleg că mesajul mutării de-aici vine înainte ca noi să înţelegem ceva din el, căci e scris din *„altre stele"* cum ar spune Dante Alighieri, unul din marii poeţi atât de iubiţi de Cezar.

Revenirea la Zorleni în Europa

Am fost invitat la Zorleni să iau parte la inaugurarea Centrului de documentare şi informare „Ion Murgeanu" din cadrul Grupului Şcolar „Marcel Guguianu"- un mare centru şcolar ce readuce în actualitate tradiţia vestitei Şcoli de Arte şi Meserii din Bârlad, înfiinţată la 1881 - in statu nascendi a României moderne şi europene. Noului Grup Şcolar i s-a dat în 2006 numele marelui sculptor Marcel Guguianu, fost elev al Scolii de Arte şi Meserii bârlădene, dar şi profesor acolo, pentru puţin timp, până când aripile artistului se vor deschide spre naţional şi universalitate. Viziunea readucerii la zi a vechilor tradiţii devenite istorie a proliferat spectaculos după revoluţia din decembrie 1989. Sute, mii de şcoli poate, din toată ţara, au primit numele unor foşti elevi de excepţie, şi profesori, în prezent nume vestite din domeniile artei şi literaturii, dar şi ai ştiinţei, sau personaje istorice luminoase, care în timp, au pus umărul la edificarea României moderne. La Zorleni artizanul actualei viziuni este Dl Director Gheorghe Huiban, al Grupului Şcolar „Marcel Guguianu", profesor de istorie, cu o experienţă managerială culturală de invidiat. El a ştiut să adune sau să reţină în jurul său un corp didactic de elită, nume după care suspină şi cele mai vestite şcoli şi licee bârlădene din apropiere. Un alt aspect ar fi că mulţi elevi din Bârlad preferă să vie să înveţe la Zorleni, pentru profilurile mai accentuat pragmatice ale şcolii, dar în mod sigur şi pentru calitatea învăţământului. La Zorleni l-am reîntâlnit, astfel, pe cunoscutul profesor de limba şi literatura română Gruia Novac, unul din mentorii literari consacraţi ai oraşului în care au învăţat Vlahuţă şi Pârvan, Ibrăileanu; cu energia binecunoscută, cu har autentic de animator, Dl Gruia Novac îl secondndează pe neobositul director, în organizarea acţiunilor de profil umanistic, în timp ce istoricul Gheorghe Huiban este colaboratorul revistei „Baadul literar" coordonată la Bârlad de profesor. Atâtea noutăţi deodată.
Pentru a avea şi mai clar încă profilul general al instituţiei de învăţământ de la Zorleni, ne vom întoarce la directorul Gheorghe Huiban, dintr-un Argument, sau şi alocuţiune, probabil, din 2006, când se marcau 125 de ani de la înfiinţarea primei şcoli de arte şi

meserii la Bârlad, profil translat şi îmbunătăţit la Zorleni, în noile norme europene din prezent dar şi din viitor: „Ideea redistribuirii forţei de muncă este specifică perioadei haretiene; Spiru Haret, „omul şcolii", recomanda tinerilor să se îndrepte cu deplină încredere către şcolile practice, tehnice şi profesionale. Şi viaţa actuală împinge pe primul plan problemele şi soluţiile tehnice, fără a renunţa însă la patrimoniul de valori autentice spirituale. Grupul Şcolar Agricol „Marcel Guguianu" Zorleni este una din instituţiile în care elevii împletesc cunoştinţele practice cu cele de cultură generală, cunoştinţe ce le vor deschide noi orizonuri." Venind vorba despre patrimoniu trebuie spus că Zorlenii în materie de „învăţământ practic" nu era un loc deşertic. Aici lua fiinţă la 1898, la iniţiativa regelui Carol I al României, Orfelinatul Agricol „Ferdinand I", una din cele mai vechi şi originale şcoli profesionale de profil agricol din ţară. Regimul trecut aşezase pe locul lui Liceul Agroindustrial Zorleni, din care derivă, prin amplificare, noua structură.
Zorlenii au fost din vechime pământ domnesc. Istoria locului e cu adevărat fabuloasă. În aprilie 1886 moşia Slobozia Zorleni cu trupurile sale a fost cumpărată de către M.S. Regele Carol I de la Pierre şi Victor Monge şi Fancois Liet pe preţul de lei 1.355.750. Dl Liet a urmat cu exploatarea moşiei, în calitate de arendaş până la anul 1889, de când ea se conta în regie. Carol I s-a împământenit, altfel spus, ca proprietar, boier de ţară şi domn, aici la Zorleni. La jubileul regal de la 1906 Casa regală poseda 377 documente vechi privitoare la moşia Slobozia-Zorleni, datând de la anul 1522 din vremea lui Ştefăniţă-vodă până la jumătatea secolului XIX. În anul 1594 Aron Vodă dăruieşte o silişte şi un vad de moară de la Zorleni pe apa Bârladului lui Toader Chiriac, mare vameş, iar la 1602 Eremia Moghilă dăruieşte asemenea lui Andrei Chiriac, vameş, o silişte din Zorleni pe Bârlad cu loc de moară. La 1636 Alexandru Vodă dăruieşte lui Scărlat din Zorleni şi cumnatului său Toader o silişte anume Bălăcenii şi Zorlenii, iar la 1634 Jupâneasa lui Dumitraşcu Chiriac cu feciorii vând moşia lor Zorlenii lui Scărlat. La 1667, Istrati Dabija Voevod (fireşte, însetatul personaj al lui Eminescu din Umbra lui Istrate Dabija Vodă…) întăreşte stăpânirea lui Ştefan Scărlat, armaş, peste jumătate din satul Zorleni şi la 1670, Scărlat postelnicul mai cumpără 15 pământuri din Borăştii de Jos. Sunt şi alţi actanţi, nume de cronică moldavă, în acest roman balzacian agrar, cu ridicări şi căderi, Juroaie, Antiochie, Ion Sturdza, Ştefan Pillat şi Donici, Ion Palade spătarul, Lupul Bujoreanul, Petrache Hermeziu, Ghenca Lupu Bujoreanul, Gavril Conachi, serdarul Manolache Radu, de la care ajungem tot prin tranzacţii la Aga Alecu Calimachi „întregitorul" moşiei; el înfiinţă la Zorleni palat cu parc mare împrejur, şcoală, velniţe, sălaşe de ţigani, eleşteu cu peşte, livadă de duzi, vie, grădină de pomi roditori etc…Dând „slobozenie" (slavona „sloboda") unor locuitori de peste hotare să vină să lucreze la moşie… Din timpul lui Calimachi moşia sporită va fi cunoscută drept Slobozia-Zorleni. La 1873 ea aparţinea hatmanului Alecu Ruset Rosnoveanu, care a primit-o de la Calimachi ca zestre, când s-a căsătorit cu fiica acestuia Roxanda. El a şi prăpădit-o, din cauza nesăbuinţei şi-a multelor datorii lăsate, pentru care Roxanda Hătmăneasa avea să se bată-n procese ani de zile însă degeaba; ajunsă pe mâna bancherilor Leiba Cahană şi Adolf Henig din Iaşi, moşia va trece din mână în mână, şi din tranzacţii oneroase în şi mai oneroase cedări, până la statutul ei de moşie regală (cât de curând…) de la 1886…
Prezenţa regilor la Zorleni, unde în timpul luptelor din Moldova, din Primul Război Mondial, Regele Ferdinand I îşi va stabili Marele Stat Major (vezi şi „ Povestea vieţii mele", memoriile Reginei Maria/vol. I,II,III, 1997 Editura Eminescu) va conferi locului un statut european sui-generis. A fost şi un timp fast, când la Zorleni se auzea cântând

pianul, din casele „boiereşti”, şi-n luncile din apropiere se vedeau alaiuri galonate de vânătoare, însoţite pe cai şi de domniţe, îmbrăcate în crinoline şi caţaveici tivite cu blăni de viezure sau de vulpe…S-au putut zări la Zoleni siluetele unor scriitori de renume, de la G. Topârceanu la M. Sadoveanu şi N. Iorga, iar Orfelinatul „Ferdinand I” (şcoală şi stabiliment anume create pentru creşterea, educarea şi înzestrarea unui anumit număr de orfani ai eroilor din Războiul de Întregire a Neamului…) a fost locul şi al unei „academii” şi cenaclu de folclor şi literatură, în care au strălucit numele folcloriştilor Mihai Lupescu şi Tudor Pamfile, care au scos aici revista „Ion Creangă”…La puţin după naşterea celui ce relatează aici, „scriitor născut la Zorleni, 1940”, va începe marele crah, căderea iremediabilă a locului ce strălucise mult timp, în marasm şi-n mizeria noului regim de extracţie bolşevică. Raiul nu a fost la Zorleni niciodată, al celor mulţi şi năpăstuiţi, ca peste tot în lume, de altfel, dar iadul care urmă după „alungarea regelui şi-a moşierilor” ne-a cuprins cu egală măsură pe toţi. Din marea putere agrară ce fusese, la concurenţă cu Franţa, Anglia şi Canada, pe piaţa de cereale, moşia expropiată deveni mai curând o târlă; din fosta casă regală, „palat” destul de modest, altfel, şi superba grădină de trandafiri ce-l particulariza „regeşte”, s-a ales praful; micul dar cochetul conac al Bolomeylor, foştii administratori ai Casei regale, şi acaretul ce-l însoţea, livada ca de poveste, grădina spre malul Bârladului s-au făcut pulbere; noile structuri care au venit să le „înlocuiască”, SMT, GAS, GAC au reuşit în scurt timp să distrugă infrastructura de lux, fără să adauge ceva nou, iar în relaţiile interumane mitocănia şi prostul gust au sufocat totul. În anii copilăriei de la Zorleni, fostul palat Calimachi şi dependinţele sale create anume pentru funcţionarea Orfelinatului „Ferdinand I”, devenite SMT (staţiune de maşini şi tractoare), era totodată locul propagandistic, în care au avut loc primele mitinguri bolşevice, cu delegaţii care deja vizitaseră „măreaţa” Uniune Sovietică, aducând în ţară ideea colhozurilor…Şi în curând aerul de dimineaţă mirosind a rouă de trandafir al fostelor „palate” fu infestat de „mireasma” proletară între transpiraţie bahică şi valvolină…

Cel mai trist, în răsturnările de la noi a fost lipsa de discernământ şi „ura” la propriu, asupra a tot ce a fost valoare până atunci; s-a distrus totul fără procese juridice, dar nici adiere, cel puţin, de procese de conştiinţă; am trăit la Zorleni toate aceste stări şi sentimentul nedreptăţii anarhice, care de-atunci nu s-a mai vindecat niciodată. De aceea mi s-a părut deloc asimptomatic că după evenimentele din decembrie 1989 scenariul s-a repetat aproape identic, cu distrugerea şi jefuirea structurilor existente după cei 50 ani aproape de comunism. Cui prodest? Cei mai mulţi oameni de la Zorleni, noile generaţii, intrând în ”noua eră” habar n-au avut de istoria locului…”Spaima” bine regizată, de revenirea moşierilor sau a Regelui însuşi, pe câţiva gălăgioşi de serviciu i-a pus în alertă electorală…deşi, într-un mod aproape suspect M.S. Regele nu a pronunţat niciodată, după revenirea în ţară, şi numele Zorlenilor…

Revenirea la Europa a Zorlenilor aparţine, cum era şi firesc, în primul rând intelectualilor locali, fără discriminare, din care părintele Sin, parohul bisericii face parte şi dânsul, cu dăruire duhovnicească, dar şi unui tineret studios surprinzător de matur şi îndrăzneţ, în idealurile lui. La inaugurarea Centrului de Documentare şi Informare, am privit acest tineret şi pe admirabilii profesori care-l îndrumă şi educă: feţe curate, ochi luminoşi, vise de aur; pervertirea din marele oraş până aici nu a ajuns chiar „ca la televizor”; mai există respect şi ruşine, sfânta admiraţie pentru înaintaşi, divertismentul cedează în faţa poeziei; e una din speranţele noastre de a depăşi momentul greu prin care

trece țara noastră; chiar dacă din satul din jur şi cele adiacente (Zorlenii sunt cea mai mare comună din actualul județ Vaslui) migrația spre Vest e la fel de masivă şi dezordonată…Cine ar mai putea opri în fond libera circulație a persoanelor? Cum nimeni nu mai poate opri libera comunicare, libertatea de exprimare, etc. Oamenii vorbesc despre integrare socială, nediscriminare, egalizarea şanselor, libertatea opțiunii. Apariția noului Centru de Documentare şi Informare, creat în cadrul programelor Phare, se recomandă a fi , de la început, liantul necesar; simbolic vorbind, este botezul european al unui loc plin de istorie. Revenirea la Zorleni în şi prin Europa, mi se pare, acum, după ce am lăsat un nume pe Aula unei şcoli atât de originale, dar şi MARE la propriu (ccca o mie de elevi sau peste…), comparabilă cu întoarcerea în Ithaca a lui Ulisse, după lungi ani de pribegie, prin ținuturile unei mitologii proprii şi original asumate…

LA GURA SOBEI
(lectură)

MIHAI EMINESCU

UMBRA LUI ISTRATE DABIJA VOIEVOD

Cum trece-n lume toată slava
Ca şi un vis, ca spuma undei!
Sus, în cetate la Suceava,
Eu zic: Sic tranzit gloria mundi!
Pe ziduri negre bate de lună.
Din vechi icoane numai pete,
Sub mine-aud un glas ce sună,
Un glas adânc, zicând: „Mi-e sete”.

Şi văd ieşind o umbră albă.
Moşneag bătrân purtând coroană,
Pe pieptul lui o sfântă salbă,
Pe umeri largi o scumpă blană,
Ea mâna-ntinde blând. –„N-ai grijă,
Ce zic nu trece la izvod.
Eu sunt vestitul Domn Dabijă,
Sunt moş Istrate Voevod.”

- „Măria Voastră vrea să-ndemne
Pe neamul nostru în trecut?”
Şi el cu mâna face semne
Că nu-nțeleg ce el a vrut.
- ***„Măria Voastră-nsetoşează***
De sânge negru şi hain?”
El capu-şi clatină, oftează:
- ***„De vin copilul meu, de vin.***

Când eram Vodă la Moldova
Hălăduiam pe la Cotnari.
Vierii tioți îmi ştiau slova
Şi- aveam şi grivne-n buzunar.
Pe vinul greu ca untdelemnul
Am dat mulți galbeni venetici;
Aici lipseşte tot îndemnul.
În lume mult, nimic aici.

La voi în lumea ceealaltă,
Fiind cu milă şi dirept,
M-au pus cu sfinții laolaltă
Şi-n rai mă duseră de-a drept.
Dar cum mai pune sfântul Petre
La greu canon pe-un biet creştin!
Când cer să beau, zice: „Cumetre,
Noi n-avem cimpoieri şi vin”.

Şi totuşi Domn fusesem darnic
Şi bun de inimă cu toți.
De câte ori l-al meu păharnic
Umplut-am cupa numai zloți!
Că ce sunt recile mademuri,
Ce aur, pietre şi sidef
Pe lângă vinul copt de vremuri,
Pe lângă un haz, pe lâng-un chef.

Împresurat-am eu şi Beciul
Cu oaste bună şi strânsuri;
Soroca, Vrancea şi Tigheciul
Trimis-au mii viteze guri
Să certe craii cu mânie…
Ce-mi pasă? Mie deie-mi pace
Să-mi duc Moldova-n bătălie
Cu mii de mii de poloboace.

Atunci când turcii, agarenii
Mureau în iuruş cu halai,
Oştirea noastră, moldovenii
Se prădeau într-un gulai.
Şi zimbrul cel cu trei luceferi
Lucea voios pe orice cort.
Precum ne-am dus, venirăm teferi
Şi toți cu chef niciunul mort.

Nici vin cu apă n-am să mestec,
Nici dau un ban pe toată fala.
De-aceea n-am nici un amestec
Oriunde nu îmi fierbe oala.
Când calcă țara Hantatarii
Eu bucuros în lupte merg,
Când între ei se bat măgarii
În fundul pivniței alerg.

Se certe ungurii cu leşii…
Ce-mi pasă mie? La Cotnari
Eu chefuiam cu cimpoieşii,
Cu măscărici, cu lăutari;
Şi sub umbrarele de cetini
Norodu-ntreg juca şi bea,
Iar eu ziceam: să bem, prieteni,
Să bem pîn'nu vom mai putea.

Dacă venea să rătăcească
Vun învățat archeolog,
Vorbind în limba păsărească,
Nu m-arătam ca să mă rog.
Dar ție-ți place doina, hora,
Îți place-al viței dulce rod.
Tu povesteşte tuturora
De moş Istrate Voevod.

Le spune sfatul meu s-asculte,
S-urmeze vechiul obicei,
Să verse dintre cupe multe
Şi la pământ vo două-trei.
Căci are-n sân Moldova noastră
Viteze inimi de creştin;
Tineri, în veselia voastră,
Stropiți-le duios cu vin!

Şi în Moldova mea cea dulce
Orânduit-am cu priosos:
Ca butea plină să o culce,
Cea goală iar cu gura-n jos.
Şi astfel sta Moldova toată
Cu susu-n jos ce era treaz.
Odihna multă-i lăudată
La cel chefliu, la cel viteaz.

Când de mănuşa lungii sabii

Mă rezimam să nu mă clatin,
Cântau cu toți pe Basarabii,
Pe Domnii neamului Muşatin,
Pân ce-ncheiau în gura mare
Cu Ştefan, Ştefan Domnul sfânt,
Ce nici în ceriuri samăn n-are,
Cum n-are samăn pe pământ!

Moldova cu stejari şi cetini
Ascunde inimi mari de Domn,
Să bem cu toți, să bem, prieteni,
Să le vărsăm şi lor în somn.
Pân la al zilei blând luceafăr
Să bem cu buni şi vechi tovarăşi;
Şi toți cu chef, nici unul teafăr,
Şi cum sfârşim să-ncepem iarăşi.

Răpiți paharele cu palma,
Iar pe pahar se strânge pumn
Şi să cântâm cu toți de-a valma
Diac tomnatic şi alumn;
Cântăm adânc un: **De profundis,**
Perennis humus erit rex.
Frumoase vremi! Dar unde-s? unde-s?
S-au dus pe veci! Bibamus rex.

POSTFATA

“Mai bine clasicişti decât postmodernişti”

In legatură cu postmodernismul pot evoca un eşec “profesional” , ca să zic aşa; eram încă-n funcţie la “Curierul Românesc” editat de Fundaţia lui Buzura, neaparat Culturală, şi cineva “de sus”, din turnul cu foişor (poate chiar Buzura?!) văzând râvna mea de-a scrie, vorba lui George Astalos de la Paris, 80 % din respectiva revistă, şi asta număr de număr, a dorit să mă devieze cumva, mai spre Est, şi a trimis la mine o doamnă de la Chişinău, o chema Valentina Tăzlăuanu, s-o ajut *să aducă la zi* cumva, o publicaţie de acolo numită cât se putea de sugestiv, “Sud-Est”. Acum nu pot trece peste amănuntul că “retrogradările” se făceau şi la FCR pe timpul lui Buzura ca-n comunism, în nomenclatură, când cei care fluierau, cumva, în biserică, erau luaţi din posturile lor “cheie” pe linie de partid şi de stat, şi trimişi ambasadori în America Latină. “Curierul Românesc”, singura revistă difuzată, cum s-ar zice, din “zorii revoluţiei” (noi am şi lansat atunci sintagma “românii de pretutindeni”), pe un traseu euro-atlantic, consacrat încă de “Tribuna României” , era deodată în cădere liberă, fiind ameninţată chiar cu *desfiinţarea*... trebuind să se adreseze, până una - alta, “românilor de lângă noi”, adică basarabeni, bucovineni, macedo-români din Serbia şi vlahi din Bulgaria etc., ceea ce nu era totuna cu Coasta de Est a Americii… Buzura făcea alergie la amintirea titlului “Tribuna României”, în care numele şi profesia sa de romancier fuseseră bine serrvite, ani de zile, şi nu totdeauna cu uşurinţă, dacă bine îmi amintesc, deoarece cărţile sale editate în comunism treceau, totuşi, ca fiind “dificile” sau “cu probleme”. O vreme am crezut că funcţiona arhaica paremie cu ţiganul devenit împărat, acum ştim ce vedem, că “Gusti” era numele său de cod în Arhiva Securităţii, şi nimănui nu-i place să tot revină, din te miri ce, la locul faptei; deşi am afirmat şi reafirm că “Tribuna României” era “revista securităţii” tot atât cât era şi “Tribuna” de la Cluj, dar şi “România literară” de la Bucureşti.

În fine, intenţia de a mă mai “potoli” pe mine la Curierul Românesc , unde ajunsesem să scriu de toate, fără a mai fi “controlat” - vorba lui Petre Carp, care-i telegrafia la vremea lor, acest lucru lui Maiorescu de la Viana, în legătură cu împăratul nepotoliţilor din veac, Mihai Eminescu de la Timpul (“ Şi mai potoliţi-l pe Eminescu!”) , era să mă treacă pe linia sud-estică, şi eventual să mă îngroape-n tranşeiele de acolo.

Marea surpriză fusese cu respectiva doamnă de la Chişinău, care urmă să-mi propună ea mie, să facem din prăfuita lor revistă, pe format caiet din vremea sovietelor,

nici mai mult dar nici mai puţin decât una nouă şi… "postmodernă". Cu asta ar fi vrut să începem: cu un număr dedicat postmodernismului; şi atunci ştiu că am întrebat-o direct chiar pe Dânsa, fără pic de ironie: Ce este postmodernismul ? Acolo la Chişinău, însă, ţara de peste Prut se mişca, oarecum, în devălmăşie, cu un "război fratricid" în literatură, între clasiciştii conservatori (nişte paşoptişti întârziaţi, li s-a spus}, de la revista "Literatura şi Arta": Grigore Vieru, Leonida Lari , Nicolae Dabija etc., şi noii literatori, începând cu Vasile Gârneţ şi Vitalie Ciobanu, de la nou-nouţul "Contrafort", publicaţie servită prin "valiza diplomatică" de Fundaţia Culturală Română, dar şi Min. de Externe al României şi până al respectiva doamnă de la "Sud-Est", ei trecuseră deja Prutul, învingând "hoarda paşoptistă" fără a trage un glonţ; circulau la Bucureşti şi Paris mai firesc decât la Bălţi sau la Bender, ajungând direct pe ţărmul "posmodernist" al culturii române. Deci m-am arătat în chestiune "nul" şi i-am dat doamnei, mi se pare, un articol despre A. E. Baconsky (piatra mea de încercare, când vine vorba de basarabenii moderni şi europeni) şi nişte poezii ale aceluiaşi, selectate de mine. Mult mai târziu mi s-a spus că au apărut, dar pe mine făcătura "postmodernistă" de la Chişinău nu m-a mai interesat.

Şi totuşi ce era cu "postmodernismul" acesta? Am profitat de faptul că Angela Marinescu ne mai vizita încă, şi văzând şi sârguinţa ei în această direcţie ("Fugile postmoderne" deschid *ediţia definitivă* a poetei, apărută la Editura Vinea) am pus-o pe ea să-mi deschidă capul în privinţa postmodernismului. Dar cu Angela răspunsul era, ca deobicei, "ia-mă, bea-mă", adică citeşte ce scriu şi nu mai pune întrebări tâmpite. Ce este postmodernismul? Ştii, bunăoară eu! Care-mi aduce aminte de superba butadă cu Titi Enache, holistul de la Filologie, la un examen cu G. Călinescu, atunci când Divinul se străduia din răsputeri să-l aducă pe refractarul necetitoriu, cât de cât în pragul unui răspuns la limită, pe un subiect de pe bilet cu *Eminescu:* Domnule student, dar ce scriu eu în Istoria literaturii, sau ce dezvolt în Opera lui Eminescu, volumul … Ce este Geniul ? Geniul, domnule profesor, ştiţi, bunăoară eu! Între mine şi Eminescu, deci, mai adăugă insolent ipochimenul, eu *nu admit intermediari*...Ivaşcule, ridică vocea Divinul, la asistentul lui (încă) din acea vreme, acesta într-adevăr, ori e geniu ori e tâmpit; pune-i zece şi dă-l afară!

Iată un frison "postmodernist" încă din anecdota aceasta! Căci postmodernismul, aveam să înţeleg, în curând, nu-i altceva decât o anexă, o debara şi o anecdotă a modernismului! Este, dacă-mi îngăduiţi acest calambur: un *prost modernism*...Noi, generaţia noastră, am dat sânge şi sudoare să fim scriitori *moderni* mai ales…Joaca lui Nichita Stănescu "în dulcele stil clasic" e o nostalgie bine marcată, nu-i doar o fentă "postmodernă" şi ea…De altfel Nichita, cu tot straiul poeziei sale, nou-nouţ şi atât de seducător, are încă detenta romantică, fugoasă în *zicere,* iar atunci când nu abuzează, produce clarităţi şi armonii clasice; scopul oricărui scriitor, nu neapărat mare, dar bine exprimat, este a deveni pentru vremea lui *clasic,* indiferent ce *-isme* l-au propulsat de la început!

Iată Angela Marinescu, cea "postmodernă, din ultima ei "Fugă postmodernă IV" care-i începe ("cu curul") ediţia "definitivă": "În locul unde cârtiţele s-au îngropat de vii,/ punem vreascuri uscate,/ turnăm sânge şi apoi le dăm foc;/ *căci orice poem este un secol ce rămâne în urmă."* Versul subliniat de mine, după aiureala metaforelor precedente, fiind de fapt o frumoasă definiţie "clasică" a poemului.

Eu am iubit-o pe poetă (şi ce iubeşti rămâne iubit) şi chiar am propus-o în scris la Premiul Nobel pentru literatură, deşi ea cu literatura română nu are comun decât limba pe

care deja a transformat-o într-un *idiom străin.* Cezar Ivănescu, celălalt client al generozităţii mele cu Premiul Nobel, se amuza copios, amintindu-şi cum îi spunea Marin Preda, Angelei, "poeta cu mațele încurcate", însă de fapt el mi-a atras atenţia asupra acestei "mari poete". În rest, când nu se evitau reciproc, "cu severitate", se regăseau pe aceleaşi baricade, în unele consilii şi comiţii ale "noilor clasici postmoderni", ce brânză o mai fi fost şi aceasta? Dar noi "fraţi mai mici" lângă cei "mari, unii morţi alţii plugari", am ajuns la acest prag şi am şi trecut de el, dincolo de care se poate spune orice despre orice, de unde şi excedentul de "mari poeţi" , de "genii" fără pic de genă de geniu, ş.a.m.d.

La ultima ediţie a "Zilelor poeziei" de la Iaşi (chiar nu-mi mai aduc aminte în ce an a fost; oricum înainte de 1983, căci mai trăia încă Nichita, şi se manifesta plenar, cu tot damful său bahic, ce devenise public…) mi-aduc aminte de Geo Bogza, urcat la tribună, în Aula Bibliotecii Universitare din Iaşi, să ne explice un lucru elementar: la tinerețe toţi suntem "furioşi", sau chiar ultra- "işti", ne băgăm p… în orice ne iese înainte, cum şi el şi-o "băgase" în penalul său "Poem invectivă"…însă cu timpul cerem ajutor unui râu sau chiar munţilor patriei, pentru a râmâne cât de puţin *clasici.* Am reţinut lecţia lunganului histrion, care, ca orice mare păcătos sfârşi prin a deveni moralist, şi mai la urmă se decretase "paznic de far" pe luminile cui?! Şi chiar l-am scos atunci, într-un fel, din ghearele penibilei tigrese Florica Mitroi, căreia puţin i-a lipsit "să nu-i taie cravata" şi lui (avea precedentul cu bietul Valentin Silvestru în redacţia "României literare" şi cu N. Dragoş la "Luceafărul"); urcând după el la tribună, ca o fiară neîmblânzită …ar fi fost în stare de orice…mi-aduc aminte că i-am strigat din sală să se potolească…o cunoşteam binişor, ştiam ce-i putea mica ţâcneală cultivată cu auto-stopul…înainte de-a o cunoaşte ca poetă mă agăţase pe stradă ca "damă" şi vă daţi seama… două ore mai târziu, când ne dovedisem a fi ce eram, în curtea Uniunii Sriitorilor de la Şosea…

Aveam însă şi altfel, arta rară de-a îmblânzi, nu ştiu cum , fiara femeii, ca orice pui de ţăran, ai cărui strămoşi când mergeau la femeie nu luau biciul (cf. Niettzche) ci de-a dreptul furca cea cu coarne de fier…, îmi mai amintesc, de altfel, cu oarecare oroare şi azi, după atâta amar de timp, cum aceeaşi Angela M., m-a pus odată în situaţia de-a mă afla la Casa Scriitorilor din Bucureşti, la aceeaşi masă cu toate poetesele cele mai moţate ale momentului…când am deschis gura numai a doua oară s-au repezit la mine să mă sfâşie, dar am ţinut situaţia sub control şi nu m-am urnit din loc, ele, una câte una s-au ridicat şi au plecat…scandalizate…ce-i mai plăcut *pe fond* decât să vezi o muiere "scandalizată" sau cu atât mai mult un grup…îmi rememorau situaţia de la ţară, când în curtea de păsări, apărea vreun musafir neprevăzut, motan sau căţel, sau vreun cocoş de prin vecini…tot penetul pestriţ sau roşu ca vântul, li se ridica-n sus, adumbrind şi ciocul şi capul cât gâgâlicea…

Nu am adorat femeile din literatură, pe care Marian Popa în "Istoria literaturii de azi pe mâine", le "eşalonează" la modul cel mai haios cu putinţă, în serii lungi: "Femei;/ Femei, femei;/ Femei, femei, femei; /Femei, femei, femei, femei;/ Femei". A nu se înţelege din asta că aş fi vreun misogin înrăit. Însă am avut norocul să-mi "extrag" femeile din biografia mea dintr-un şirag anonim, care le şi particularizează mai bine, de altfel, decât orice celebritate, cu ochii golanilor pe fusta lor. În ce priveşte poetele, au fost şi rămân pentru mine valabile cele "fără sex", câteva, care punându-şi pe frunte coroana de mirt şi de lauri a Poeziei (ori şi de spini, ca în cazul A.M.) şi-au lăsat straiul muieresc

la garderobă; în Diogenes Laertios am citit, de altfel, că nevasta înțeleptului Pitagora, zisă Theano, prea-înțeleaptă ea însăşi, a dat un răspuns memorabil la întrebarea: "Când se purifică o femeie care s-a unit cu un bărbat?" Răspuns: "Cu propriul ei soț imediat, cu altul niciodată." Şi acest sfat practic pentru femeile lumii: Anume că o femeie care intră la soțul ei, să-şi lase ruşinea odată cu hainele, iar la plecare să o reia împreună cu hainele…Ce să reia deci? Ruşinea? Răspuns: Ceea ce face să se numească femeie."

Pe Angela, care putea fi şi angelică, fiind în tot anotimpul prieteniei noastre literare, cu mult peste "băieții literaturii", am putut s-o întreb după aceea, ce credeau despre mine toate clitoristele alea excitate, chipurile, de poezie: Te cred nebun! A fost răspunsul ei scurt. Ştiu despre tine că nu te adresezi decât prin scrisori şi nu te adresezi oricui. Şi totuşi, am prețuit tandrețea unor "fete literare" : una din ele a fost Cl. L., o relație strict cuminte de poezie, cred că umbra ei pură, de trandafir sălbatic, bântuie în poemele mele târzii, printre cutii muzicale şi zăpezi nordice, scandinave… dar ea nu vedea la mine "nimic fizic" - lucru perfect adevărat ori de câte ori discut poezie (cum altfel?) - aşa cum un alt coleg al ei, de generație şi de Transilvanie, Petru Romoşan, ascultându-mă, într-o ocazie avea să-mi facă un compliment mai uluitor încă: „Dvs. sunteți chiar mai mult decât un poet". Ce eram eu "mai mult"? Am iubit tineretul acesta care avea, într-adevăr calitate, şi putea fi tandru şi loial, căuta loialitatea celor dinaintea lor, cum căuta anticul strămoş înțelepciunea cu lumânarea aprinsă în plină zi… într-o epocă în care nimeni nu mai avea grija tineretului…decât să-l umilească, încolonându-l, am rămas "în mintea copiilor" , fără să mă înregimentez, fugind cât am putut şi eu din cataloage, şi absentând cum se poate vedea din orice clasamente. De aceea scriam şi despre ultima carte ce-mi era trimisă prin poştă, totdeauna admirativ, cu încântare şi patetism nu de puține ori, iar la "Tribuna României" lansasem chiar o rubrică: *Cei care vin*...şi butada pe care unora le-o repetam cu aluzie directă, în penultimii ani ai dictaturii, când dinspre Polonia adia un vânt de *solidarnosti*: *Cei care vin…sunt cei care pleacă*...

Regretatul Radu G. Țeposu preluase rubrica, la care câțiva ani semnase "la noi", în revista lui Cuvântul , şi când m-am sesizat că fusese inventată, inițial de mine, el m-a întrebat: Chiar v-ați supărat? Da de unde! Ei pregăteau "postmodernismul"?! Da şi nu! Chiar dacă "optzeciştii" şi l-au adujdecat după prăbuşirea comunismului. Deoarece postmodernismul de la Cenaclul de luni al Dlui N. Manolescu a fost şi n-a fost o frondă; gustul marelui critic pentru expresia nudă, pe cât de criptică, din acei ani, a evoluat spre dimensiunea "dezinhibării" totale, *new-age*-istă a noii literaturi. Şi acum, când a ajuns preşedintele scriitorilor, acest critic încurajează tineretul într-un mod exemplar, dar şi "bizar" totodată; nu le face "morală" pe text, însă de fapt nici nu mai face critică de întâmpinare ca pe vremea noastră, iar din "canonul" său lipseşte, explicit, orice ideologie, dar în acelaşi timp şi orice religie…Totuşi, religia rostirii, religiosul, e tipul uman care comite literatură, supunându-se unui ritual asumat; fie că m-am jucat "ca la Piața Universității" cu acest mini-slogan:"Mai bine clasicişti decât postmodernişti". ..fie că putem întoarce duscuția la o sută optzeci de grade, şi-n registrul cel mai serios cu putință. Căci între timp am înțeles, în fine, de unde vine, şi cu ce delegație, aşa zisul "post-modernism". Oh, din păcate, ca orice "ism" nu vine din viitor, aşa cum s-ar crede. Nici comunismul nu venise din viitor , cu toată pretenția inițiatorilor săi, fireşte iudaici şi revoluționari. Atenție la acest text evanghelic: "Nu te mira ce ți-am zis: trebuie să vă naşteți din nou." (Ioan 3-7) Aşadar, problema "omului nou" era dintotdeauna: nu au inventat-o nici Marx, cu atât mai puțin Ceauşescu. Din păcate "postmodernismul" este

ceva ce vine "după"; se naşte "vechi" şi deja mort. Se naşte la întunetric - nu pe lumină. Preia între sublim şi ridicol; nu iniţiiază între concret şi abstract. Dintr-un viitor, care, de va mai fi va fi religios , ori nu va mai fi deloc; iau ca martori doi mari cetăţeni ai veacului XX. Andre Malraux, care depune primul în instanţă, până la banalitate, în apărarea religiei: "Sercolul XXI ori va fi religios ori nu va mai fi deloc." Şi celălalt, universalul nostru, Mircea Eliade: "Dacă Dumnezeu nu este înseamnă că totul este cenuşă." Cred că am decriptat corect această "cenuşă" : nu-i *cenuşa* care i-a pulverizat trupul după expiere, din falcără în neant, chiar dacă şi contrar contractului său cu divinitatea printr-un botez ortodox Mircea Eliade ar fi trebuit îngropat în pământul din care ne-a plămădit Dumnezeu trupul: *cenuşă* vor fi , în viziunea lui Ioan din insula Patmos, trpurile celor blestemaţi la judecată, din valea Armaghedonului, când iadul va coborî pe pământ, o clipă, din toate părţile, dacă nu cumva a şi coborât. Muntele Meghido nu-i o invenţie de bătrâneţe a lui Ioan din Patmos, fost ucenicul cel mult iubit al lui Iisus, care a avut, în fine, terifianta revelaţie (gr. Apocalipsa) a sfârşitului lumii din paradigma aceasta. Este *avertizarea* supremă exprimată criptic în simboluri şi întorsături grele de frază. Iisus însuăi îşi "şcolise" ucenicii ca pe nişte iniţiaţi. Căci Iisus şi-a început asctivitatea publică vestind Ziua Domnului: "Duhul Domnului către Mine, că El m-a uns să le binevestesc săracilor, m-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, robilor să le propovăduiesc dezrobirea şi orbilor vederea, pe cei asupriţi să-i eliberez şi să vestesc anul bineprimt al Domnului."

Dar să nu devin prea specios. Postmoderismul îşi face oricum treaba lui anihilatoare, căci orice rău început nu se sfârşeşte decât cu neantul. Deşi se vorbeşte tot mai insistent despre cum a pătruns răul în lume, îmbrăţişăm strategiile răului într-o demonstraţie pe dos: întunericul se face lumină şi lumina întuneric, sau cel puţin toate aceste disimulări "postmoderinste" (observaţi că nu spun: postmoderne) asta vor să pară. Noi am avut încă şansa de a iubi lumina şi a ne privi în lumină, cu cât mai mult un altfel de îmtuneric căuta să ne închidă zarea luminii. " Ce e frumos: poet al câmpiei şi al luminii", scria Paul Georgescu, marxistul covertit în estetic, încă din 1971 , despre cartea mea care trebuise să ne numească "Confesorul"şi mi-a fost maltratată crunt de cenzura vremii iar autorul ei, devenit caz, am râmas până azi „un caz" şi deci un campion al refuzului căci un neadaptat… E uluitor acest imn discontinuu al naturii ca templu al sufletului infinit uman…Oh, aici da, în acest suflet ilimitat este clasicul necercetat nici cel puţin de tentaţia cea mai vagă a postomdernismului. Nu am abandonat niciodată pasiunea luminii: m-am abandonat ei, cu ardoare şi adoraţie, de aceea, în ce mă priveşte, îmi place, când vine vorba, să-mi aduc aminte o mică artă poetică de-a mea, publicată în ediţia de autor "Turnul onoarei" din 2004, sub titlul "romantic" şi nestăvilit: "Sturm und drang" şi dedicată prietenului Gheorghe Istrate: "Când zeul ne-a dat Poesia/ Iubeam înaltul feeria/ Iubeam câte puţin chiar fastul,/ şi nu dispreţuiam albastrul/ nici de pe cer nici de pe mare.// Aceste sentimente clare/ vuind în jgheaburi de lumină/ azi unora le par barbare." (…)

Într-adevăr. "Cei care vin" la poezie acum , spre a mă folosi de sintagma cândva inventată de noi, cei de-atunci ("Când zeul ne-a dat Poesia"), se închid ermetic într-o poetică a dezabuzării şi-a trupului fără vlagă. Noua poezie, cu toată salata de zei şi religii, cu draci "paranormali" mai mult decât cu iluminaţi, ce ne-o serveşte în repetate *eat-fast*-uri, emană, cum spuneam, dintr-un luceferism şleampăt şi neconvingător; nici năvală şi

nici avânt, ca la romanticul pe care un G. Călinescu ne învăţa că "este maladiv, infirm, tuberculos, nebun, orb, lepos…" în timp ce: "Vorbind sexual, clasicul e un viril, calm, cugetat." Literatura suprasaturată de "sex", din prezent, nici pe departe nu aduce a "clasicul" călinescian. A ce aduce în schimb. "România fin de siecle" titrează o tânără autoare în ziarul pe care-l deschid astăzi la întâmplare (numele ei nu-mi solicită atenţia deci nu-i voi acorda decât favoarea unor iniţiale „anonime") derivă dintr-un folclor poetic cu idei de-a gata, un fel de alt fel de „poezie leneşă", ar spune un Ion Barbu de pe vremuri… "*cunosc ticăloşia/ oamenilor blânzi/ cunosc aceşti oameni cu mâini/ umede şi/ rotunde, gata să mângâie/ pe fiecare//* Sunt zile în care/ oricare dintre noi/ poate fi inconsecvent şi meschin./ hotârârea de a nu muri/ de a rezista/ am luat-o şi noi/ copiii mizeriei/ vinovaţi de a ne fi născut/ între două secole/ între o coadă la carne/ şi una la ouă/ de crăciun nouă ni s-au arătat/ oameni făcuţi zob în direct/ am crescut în burta câinelui/ care în noaptea aia/ s-a îndoptat cu creier proaspăt/ astăzi aflăm că oameni/ în care am crezut/ au mers de bună voie/ şi şi-au dat prietenii pe mâna secutrităţii/ trădarea vrea să devină modelul nostru/ ne dă lecţii de bună purtare:/ nu faceţi sex nu vă drogaţi/ nu scrieţi cuvinte porcoase/ fiţi metafizici/ nu vă (mai) sinucideţi/ nu vă ucideţi părinţii// aşteptăm cuminţi/ ca viaţa noastră/ să ia drumul hârtiei"

"…prezentul tău este asemenea dunării/

viitorul tău este asemenea rinului" (E.V.–

Măcar de-ar fi aşa… orice generaţie a jucat, într-un fel, în piesa aceasta a "generaţiei pierdute", şi noi, şi-acum la rândul lor, copiii noştri, mult mai vehemenţi împotriva noastră, ca noi altădată împotriva părinţilor noştri, care pierdeau cu regii şi nobilii lor conducători Ţara - la cărţile de joc, pe marginea prăpastiei celui mai vulnerabil secol, iar noi, în noul şeptic al istoriei ce-a urmat, de la aceeaşi masă-verde ne pierdeam (în parte) şi sufletul. Dar meritäm să fim blestemaţi de copiii noştri, neoferindu-le ultima şansă, lor, a iertării ? Un loc într-un cerc mai "înălţat" din infernul dantesc, sub bolgii mai puţin ameţitoare?! Pierderea identităţii, accidental sau chiar voit, curvind cu Fiara, mizeria invocată de noua generaţie este de fapt una minoră, căci prea diurnă; viaţa dintotdeauna s-a zbătut, între "comedie şi mizerie" (Thomas Mann), dar nu e rolul poeziei şi-al focului ei sacru de a coborî tot timpul până la "Comedia erorilor"; Dante închipuia "Divina comedie", care, chiar de aceea a rezistat şi e modernă până azi, iar nu post-modernistă… fiind divină şi angelică nu luciferică şi satanistă…E o problemă de interpretare şi discuţia aş dori să rămână deschisă. Acuz postmodernismul de acest loc călduţ, între picioarele prostituatei, nu în imaginaţia fertilă din detenta balerinei, ca-n clasicismul muzicii mari şi irepetabile, transcrise din înaltele sfere de Bach sau Motzart şi Beethoven: "fastul" pe care noi nu-l dispreţuiam nici în condiţii mult mai vitrege…ale unei istorii mereu repetabile: de segmente, fleşuri, de furtişaguri ale clipei. Oh, suntem pe poziţii încă la această "finală": a fi modern e starea dinaintea clasicului; înainte de înregistrarea mărcii, a patentului, dar *post- modern* ar fi…*după aceea* …sfârşitul deci. Ori a clama sfârşitul deja înseamnă a ceda fără luptă. Un mod de a fi nefiind şi de a trăi în cioncubinaj cu moartea. Deja în noile poetici Moartea e şi metresă şi regină, mireasă şi târfa oricui şi a nimănui; cunosc însă ce-au spus doi mari poeţi în faţa morţii… Iată Bacovia, un precursor al post- modernismului, de nu chiar un veritabil postmodernist avant la lettre: "Vine întunericul!" Îl preferăm pe Goethe, clasicul etern: " Mai multă lumină!"

SUMAR:

Dupa 12 ani/ II
Cuvânt înainte/ Despre poezie/ 5

EXCELSIOR

Petre Țuțea în fața lui Dumnezeu şi a neamului românesc/ **8**

„Netrăitele" Constanței Buzea/ **10**

Avem o problemă: Adrian Păunescu/ **12**

Daniel Turcea 60- Omagiu în eternitate/**15**

Ion Horea- dimensiunea rugăciunii/**17**

Ştiința poietică a Cogaioanelor/ **19**

Simona Nicoleta Lazăr: "Toamnă în Casiopeea"/ **21**

Radu Cârneci – poetul iubirii/ **23**

Gheorghe Grigurcu: Multa Paucis/ **25**

Modele poetice: Vasile Vlad, Rodica Iulian/ **28**

Nicolae Tzone – Capodopera Maxima/ **30**

Ion Lazu : „ Veneticii " - O Saga Basarabeana/ **33**

Strict Secret: Paul Goma/ **40**

Cercul închis al elitelor/ **41**

Marcel Mureşeanu – „costumierul tragicului" în togă romană/ **42**

Scrisoare din America. O Lumină. O Tulburătoare lumină/ **44**

„Lunetistul" Marian Drăghici din Harrum. Cartea ratării/ **46**

Gheorghe Istrat. Poetul infinit si omul (ne) intrerupt/ **49**

Un exercițiu de admirație: DUMITRU STOIAN/ **52**

Ştefan Ioanid: „Jurnal cu Anselmus"/ **54**

Aura Cristi în labirintul exilului/ **56**

Aura Christi – „ Cartea ademenirii"/ **59**

Adolescenții - o carte şi un tratat de Dr. Marin Gh.Ciobanu/ **62**

Lucia Negoiță din „Gara de Est”/ **65**

Poemele lui Ioan Flora/ **66**

Scrisoare din Japonia. Adela Popescu, poetă a timpului şi a lumii/ **67**

Viorel Dianu romancier. Între hiperealism şi “dureri înăbuşite”/ **68**

Două poete: Nadina Cordun – “O clipă de împărăție”
Angela Pânzaru – “Româneşte în Siberia”/ **70**

Gabriel Dimisianu 70. Criticul bine temperat/ **72**

Turnul de Fildeş. Nepotul lui Brâncuşi/ **74**

Succes de carte: Mircea Cărtărescu/ **75**

Însemnări despre Biblie/ **78**

Heidegger în româneşte/ **80**

Romanul literaturii/ **81**

Cea de a doua dizidență a lui Mircea Dinescu şi ultima/ **84**

Ion Beldeanu între melancolie şi vis/ **88**

Cei de la dreapta şi cei de la stânga; Memorii, Jurnale/ **90**

Lidia Lazu din „Balansoarul umbrei”/ **93**

Alexandra Titu - “Copacul din zori”/ **95**

Cronica Optimistului: Trei poeți extraordinari/ **98**

PULS. LUMEA CREDINȚEI

Un om pentru eternitate/ **100**

Darul de la Sâmbăta de Sus/ **100**

Antologie Zorica Lațcu/ **103**

Biserica văzută “din culisele” Istoriei/ **111**

Biserica şi Tricolorul/ **113**

Richard Wurmbrand la revista „Formula AS”/ **116**

PULS. ISTORIA LA ZI

Sfârşitul raţiunii – căderea din istorie/ **119**
Între "Gânditorul de la Hamangia" şi "Cumințenia pământului"/ **121**
Patria noastră Dacia/ **123**
Avem complexe culturale?/ **127**
Despre călăi şi despre victime/ **129**
"Trădări" - corect politice/ **131**
La noi toată lumea se ceartă/ **133**
Mustul care fierbe…/ **135**
Un Institut pentru Dumneavoastră/ **138**
Va dispărea limba română?/ **141**
Între cultură şi divertisment/ **143**
Provocările "Trianonului"/ **144**
"Eu scriu. Cine mă citeşte ?"/ **147**
Inter arma silent leges/ **149**
Sindromul Sodomei şi Gomorei/ **151**

Intrare în Europa pe la Muzeul satului/ **153**
Pilda femeii păcătoase/ **156**
Dacii la Roma. La Ziua Națională a Romaniei/ **159**
Mari Români din toate timpurile/ **161**
Ştefan cel Mare versus Ion Antonescu/ **164**
Semnele timpului/ **167**

Farfuridiada (pamflete retro-active) / **170**

Ziua Aderarii: sau despre intrarea României în Europa pe dreapta…/ **172**

UT PICTURA POESIS. GALERIA NATIONALA

Nicolae Grigorescu la Agapia/ **177**

Ştefan Luchian: modelul cristic în Artă/ **179**

Constantin Brâncuşi în doua ipostaze/ **181**

Doi artişti din România vor să-şi încerce puterile în SUA
Cristian Sergiu Ianza: ceramică şi sculptură; Radu Cristian: grafică/ **184**

Fantoma de la Parlament. Un muzeu de artă pe strapontină/ **186**

Galeria postbelică: Evocări sentimentale de Gaston Gh. Cosma/ **188**

Vremea lui Th. Pallady/ **189**

Ciucirencu versus Călinescu/ **192**

Un "ciucurentist" de armonii cromatice: Ioan Alexandru Boanchiş/ 194

Lecţia pictorului Corneliu Baba/ **196**

Meşterul Piliuţă s-a mutat în cer/ **199**

Desenele lui Benedict Gănescu/ **200**

Ion Popescu – Negreni în posteritate/ **201**

"Misterele" lui Ştefan Câlţia/ **203**

Partenie Masichievici: Schiţe din taberele de strămutare/ **204**

Ilfovenii la Palatul Mogoşoaia/ **206**

Marcel Chirnoagă 75. Exorcizarea răului/ **208**

Galeria universală: Victor Brauner la Tulcea/ **210**

Capodopere din Pinacoteca baronului Samuel von Bruckenthal,

Muzeul Bruckenthal 190/ **211**

Vasile Chinschi - cuvânt se adio/ **213**

Valentin Ciucă: Artă şi destin, Alecu Ivan Ghilia/ **214**

Herman la Sibiu. Artă ambientală/ **216**

Expertul la mare. Sculptură mică. Album/ **218**

Aria caricaturii/ **219**

Arta românească pe valul francofoniei/ **221**

Pictori de azi la Balcic/ **223**

Fresca de la Ateneu - o istorie a poporului român pictată de Costin Petrescu/ **224**

O friză cu imagini din viața scriitorilor români / **226**

SCENA SI CULISELE

Alina „fără limite”/ **229**

Marcel Iureş 55 - Portretul artistului la maturitate/ **230**

„Idolul şi Ion Anapoda” de G. M. Zamfirescu la Teatrul Național

„I.L.Caragiale din Bucureşti/ **232**

Istoria teatrului la Sibiu – de la origini până în prezent/ **236**

Sibiu. Înălțarea şi „decăderea” festivalurilor…Dan Puric, Zarzuela/ **238**

“Spargere fără profit” de George Astaloş/ **240**

Cine l-ar putea uita pe Miluță?/ **242**

ULTRASCURTE: Transilvania în festival: Explozie la Sibiu;
“Implozie” la Sfântu Gheorghe/ **243**

Moda americană: Un “Chicago” controversat/ **244**

Din nou Ionesco: „Ce formidabilă harababură”/ **247**

“Evangheliştii” – un scandal de mahala în Tătăraşi/ **249**

„Oblomov” versus „Tache, Ianke şi Cadâr”/ **251**

„De ce fierbe copilul în mămăligă ?/ **253**

„Comedie roşie”: martori ai acuzării în „procesul comunismului”/ **254**

Încă un tango…la Teatrul Odeon/ **256**

Shakespeare în deplasare la Bucureşti/ **258**

ARS COMBINATORIA. “Boborul”/ **260**

“Un tramvai numit Popescu”/ **261**

Coupe de theatre...a Bucarest/ **262**

Prostul gust ca paradox: despre sex şi alte boabe şi boli sociale « sexi »/ **263**

Turneu teatral românesc în Asia şi Australia/ **265**

Tinerii actori: libertatea de a înjura în public/ **267**

City of culture 2007/ **269**

LUMEA MUZICII

Enescu mai aproape de noi/ **271**

Povestea Mihaelei Mihai/ **272**

Omul cu o mie de cântece/ **274**

Anul Mozart: Cosi fan tutte la Opera Națională din Bucureşti/ **275**

Rămânem la Mozart/ **277**

„Patimile şi învierea Domnului – Oratoriul bizantin de Paşti” de Paul Constantinescu, în repertoriul permanent al Ateneului Român/ **279**

„Pomenire” – un recviem românesc/ **281**

Ada Milea rebela…/ **283**

Tenorul Ion Piso par lui-même/ **284**

Fire de Jazz/ **286**

Ultrascurte: Eurovision New Age, „S-a dat aurul pe tărâțe”/ **287**

Cântecele noastre populare/ **288**

ARTĂ ŞI MESERIE

Muzeele lumii: o galerie de artă la purtător/ **291**
Sculptori români din exil: George Apostu; Paul Neagu; Victor Roman/ **293**
« Culorile avangardei » / un proiect în plină desfăşurare/ **295**
Galeria medievală de "plain air. Pictura murală exterioară a bisericilor de la Mănăstirile din Nordul Moildovei/ **297**
Maeştrii fotografi în timpul şi-n arta lor/ **299**
Statui şi monumente istorice/ **302**

A ŞAPTEA ARTĂ

O hărţuire anticreştină: „Mormântul pierdut al lui Isus"/ **307**
Coppola în România: „Tinerețe fără tinerețe" după Mircea Eliade/ **308**
Filmele despre Iisus/ **310**
Filmul românesc: punct şi de la capăt/ **311**
"O istorie în ruină" de Cătălin Apostol/ **313**
Florina Petcu pe acelaşi generic cu Jodie Foster/ **315**
Sex Traffic. Film englez realizat în cooperare cu România.
Noi am dat fetele…/ **317**
Filme şoc: Margo…şi Maestrul…/ **319**
Război pe calea undelor vs. războiul umbrelor la zidul morţii/ **321**
Sexul şi banii a la roumaine/ **323**
Alexandra Maria Lara, într-unul din rolurile principale din filmul german „Ultimele zile ale lui Hitler"/ **325**

Ultima oră. Gala Premiilor Gopo/ **327**
Roming. Un film cu Jean Constantin; Regia Jiri Vejdelek/ **327**
(Nici) Păcală nu mai are haz.../ **329**
„Hârtia va fi albastră" de Radu Muntean, în competiție la Locarno
şi premiat la Sarajevo/ **331**
Palme d'Or pentru România. Dumnezeu ne-a ținut pe brațe la Cannes/ **332**
O poveste vie, magică, pe înțelesul tuturor:
„Californian Dreamin (nesfârşit)"/**334**
Cinema pe pâine...cu invitați de onoare/ **337**
HAPPY END/ 339
Lucian Pintilie: „Tertium non datur"/ **340**
Anul acesta la Cannes: Corneliu Porumboiu - o surpriză;
Dorothea Petre - o revelație**/ 342**
„Ticăloşii". Un titlu de strictă actualitate/ **344**
„După ea"…alergând degeaba.../ **347**
Circuitul filmelor româneşti din arhivă/ **349**
Marele „PREMIU ANONIMUL" din Delta Dunării adjudecat de români /
351
Arhiva Națională de Filme în noul mileniu/ **352**

TRADIȚII: COLINDE, COLINDE...

Intre ateismul comunist şi ateismul „post-modern"/ **354**
Colind ceresc. Poezia la sărbători/ **357**
Antologie de Crăciun/ **360**
Folclor: traditia colindelor/ **366**

PULS. CULTURĂ ŞI SENTIMENT

Dragostea din Valea Iadului/ **366**

Cezar (O evocare postumă a poetului Cezar Ivănescu)/ **369**

Revenirea la Zorleni în Europa/ **372**

POSTFATA/ 379